T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

ÖMER SEYFETTİN ÖYKÜLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

ADİL ACEMOĞLU

İzmir
2022

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ÖMER SEYFETTİN ÖYKÜLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

ADİL ACEMOĞLU

DANIŞMAN

PROF. DR. NEVİN AKKAYA

İzmir

2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Doktora tezi olarak sunduğum "Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

01/08/2022

Adil ACEMOĞLU

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 17/08/2022

Tez Başlığı: ÖMER SEYFETTİN ÖYKÜLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **515** sayfalık kısmına ilişkin, **17/08/2022** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 26 dır.**

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐ **Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐Kaynakça hariç, ☐Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça dâhil, ☒ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** ☐	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : **Adil ACEMOĞLU**
Öğrenci No : **2018950007**
Anabilim Dalı : **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi**
Programı : **Türkçe Öğretmenliği**
Statüsü : Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒

ÖĞRENCİ

(Adı Soyadı, İmza, Tarih)

Adil ACEMOĞLU
17/08/2022

DANIŞMAN

(Unvan, Adı Soyadı, İmza, Tarih)

Prof. Dr. Nevin AKKAYA
17/08/2022

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (⊏) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: **Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Bilgi birikimi ile bir umman, verdiği güvenle sırtımı dayadığım koca bir çınar olan; tez ve akademik çalışmalarımızın ötesinde hayatımın her anında desteğini sürekli hissettiğim, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ömer İNCE'ye benim için gösterdiği tüm çaba, sabır ve emek için sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamın her anında bana yol gösteren, destek ve emeklerini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum tez danışmanım sayın Prof. Dr. Nevin AKKAYA'ya teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam boyunca yönlendirmeleri ve tavsiyeleri ile desteklerini esirgemeyen sayın hocalarım Prof. Dr. Fatma KIRMIZI, Doç. Dr. Ali TÜRKEL ve Prof. Dr. Mehmet TEMİZKAN'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Son olarak Ömer Seyfettin konulu bir çalışmada başvurulması gereken ilk kişi olan, tevazusu ve sabrı ile tüm sorularıma cevap veren sayın hocam Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET xii
ABSTRACT xiv
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Amaç ve Önem 2
1.3. Problem Cümlesi/Alt Problem Cümleleri 3
1.4. Sınırlılıklar 3
1.5. Varsayımlar 3
1.6. Tanımlar 4
1.7. Kısaltmalar 5
BÖLÜM II 6
KURAMSAL ÇERÇEVE 6
2.1. Değerler Eğitimi Kavramı 6
2.2. Değerlerin Sınıflandırılması 9
2.2.1 Rokeach Değer Sınıflandırması 10
2.2.2 Schwartz Değer Sınıflandırması 10
2.2.3 Spranger Değer Sınıflandırması 11
2.2.4 Nelson Değer Sınıflandırması 11
2.2.5 Fichter Değer Sınıflandırması 11
2.2.6 Erol Güngör Değer Sınıflandırması 11
2.2.7 Bülent Dilmaç Değer Sınıflandırması 12
2.3. Değerlerin Özellikleri 12
2.4. Ömer Seyfettin'in Yaşamı 15
2.5. Ömer Seyfettin'in Eserleri 19

2.6. Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan Kahramanlar 24
2.7. Ömer Seyfettin'in Fikir Dünyası 27
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 31
2.8. Kitaplar 31
2.9. Tez Çalışmaları 32
2.10. Bildiri, Makale ve Dergi Yayınları 34
BÖLÜM III 36
YÖNTEM 36
3.1. Araştırmanın Modeli 36
3.2. İncelenen Dokümanlar ve Örneklem 37
3.3. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 41
3.4. Veri Toplama Süreci 47
BÖLÜM IV 49
BULGULAR 49
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 49
4.1.1. Tenezzüh 52
4.1.2. Cambazın Aşkı 53
4.1.3. Kır Sineği 56
4.1.4. Buse-i Mader 57
4.1.5. Bir Refikin Defter-i İhtisasatından 57
4.1.6. Hediye… 58
4.1.7. Pembe Menekşe 59
4.1.8. Cimnastiğe Dair-2 59
4.1.9. İlk Namaz 61
4.1.10. Sahir'e Karşı 63
4.1.11. Sebat 64

4.1.12. Erkek Mektubu 66
4.1.13. İlkbahar 67
4.1.14. Çirkin Bir Hakikat 68
4.1.15. Ay Sonunda 68
4.1.16. Yaşasın Dolap 69
4.1.17. İki Mebus 70
4.1.18. Kazık 73
4.1.19. Elma 74
4.1.20. Pervanelerin Ölümü 74
4.1.21. Busenin Şekl-i İptidaîsi 75
4.1.22. At 76
4.1.23. Beşeriyet ve Köpek 77
4.1.24. Apandisit 78
4.1.25. Aşk ve Ayak Parmakları 79
4.1.26. Tavuklar 80
4.1.27. Tuğra 81
4.1.28. Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür! 81
4.1.29. Bahar ve Kelebekler… 85
4.1.30. Pamuk İpliği 88
4.1.31. İrtica Haberi 90
4.1.32. Bomba 94
4.1.33. Ant 96
4.1.34. Aşk Dalgası 99
4.1.35. Piç 103
4.1.36. Hürriyet Bayrakları 105
4.1.37. İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi? 108

4.1.38. Gurultu 111
4.1.39. Koleksiyon 113
4.1.40. Tatlısu Frenkleri [Ashab-ı Kehfimiz'den] 114
4.1.41. Ashab-ı Kehfimiz 116
4.1.42. Mehdi 128
4.1.43. Gayet Büyük Bir Adam 131
4.1.44. Şîmeler 135
4.1.45. Primo Türk Çocuğu [1-Nasıl Doğdu?] 138
4.1.46. Primo Türk Çocuğu [2-Nasıl Öldü?] 142
4.1.47. Boykotaj Düşmanı 147
4.1.48. Beyaz Lâle 149
4.1.49. Sivrisinek 153
4.1.50. Falaka 154
4.1.51. Hürriyet Gecesi 155
4.1.52. Eleğimsağma 158
4.1.53. Çanakkale'den Sonra… 160
4.1.54. Ferman 162
4.1.55. Üç Nasihat 166
4.1.56. Kaç Yerinden? 168
4.1.57. Kütük 171
4.1.58. Vire 173
4.1.59. Yeni Bir Hediye 174
4.1.60. Binecek Şey 175
4.1.61. Teselli 176
4.1.62. Pembe İncili Kaftan 177
4.1.63. Çakmak 181

4.1.64. Mermer Tezgâh 182
4.1.65. Başını Vermeyen Şehit 184
4.1.66. "Kızılelma" Neresi? 188
4.1.67. Büyücü 191
4.1.68. Teke Tek… 194
4.1.69. Topuz 196
4.1.70. Kıskançlık 198
4.1.71. Fon Sadriştayn'ın Karısı 200
4.1.72. Diyet 204
4.1.73. Düşünme Zamanı 206
4.1.74. Muhteri 208
4.1.75. Fon Sadriştayn'ın Oğlu 210
4.1.76. Cesaret 213
4.1.77. Külâh 215
4.1.78. Hâtiften Bir Seda… 217
4.1.79. Müjde 219
4.1.80. Terakki 221
4.1.81. Velinimet 222
4.1.82. Dama Taşları 224
4.1.83. Ayın Takdiri! 226
4.1.84. Nadan 227
4.1.85. Makul Bir Dönüş 229
4.1.86. Bir Hatıra 231
4.1.87. Harem 233
4.1.88. Nakarat 237
4.1.89. Tuhaf Bir Zulüm 240

4.1.90. Namus 242
4.1.91. Bir Vasiyetname 243
4.1.92. Yemin 244
4.1.93. Kesik Bıyık 246
4.1.94. Tütün 247
4.1.95. Ezelî Bir Roman 248
4.1.96. Türkçe Reçete 249
4.1.97. Rüşvet 250
4.1.98. Devletin Menfaati Uğruna 252
4.1.99. Hayırlı Bir Fal 254
4.1.100. Nokta 255
4.1.101. Acıklı Bir Hikâye 255
4.1.102. Nişanlılar 256
4.1.103. Antiseptik 257
4.1.104. Tos! 258
4.1.105. Deve 261
4.1.106. Acaba Ne İdi? 263
4.1.107. Bir Kayışın Tesiri 265
4.1.108. Post Kavgası Kaldırılacak! 266
4.1.109. Yüz Akı 266
4.1.110. Nezle 268
4.1.111. Forsa 269
4.1.112. Türbe 270
4.1.113. Memlekete Mektup 272
4.1.114. Niçin Zengin Olmamış? 274
4.1.115. Beynamaz 277

4.1.116. Korkunç Bir Ceza 279
4.1.117. Bit 280
4.1.118. Perili Köşk 281
4.1.119. Baharın Tesiri 282
4.1.120. Nasıl Kurtarmış? 284
4.1.121. Yalnız Efe [1-Öykü] 286
4.1.122. Yalnız Efe [2-Roman] 288
4.1.123. Mürebbiye 293
4.1.124. Zeytin Ekmek 293
4.1.125. Meh-mâ-emken 297
4.1.126. Keramet 298
4.1.127. Tam Bir Görüş 299
4.1.128. Yüksek Ökçeler 301
4.1.129. Uzun Ömür 302
4.1.130. Heykel 304
4.1.131. Havyar 305
4.1.132. Pireler 306
4.1.133. Herkesin İçtiği Su 308
4.1.134. Kaşağı 308
4.1.135. Bir Hayır 310
4.1.136. Felsefe 311
4.1.137. Yuf Borusu Seni Bekliyor 312
4.1.138. Gizli Mabet 313
4.1.139. İlk Düşen Ak 315
4.1.140. İlk Cinayet 317
4.1.141. Birdenbire 318

4.1.142. Efruz Bey [Hürriyete Lâyık Bir Kahraman] 319
4.1.143. Asilzâdeler [Asiller Kulübü] 324
4.1.144. Bilgi Bucağında 328
4.1.145. Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi 332
4.1.146. İnat [Beyaz Serçe] 337
4.1.147. Çirkinliğin Esrarı 339
4.1.148. Horoz 340
4.1.149. Dünyanın Nizamı 342
4.1.150. Uçurumun Kenarında 343
4.1.151. Miras 345
4.1.152. Kurbağa Duası 347
4.1.153. Şefkate İman 349
4.1.154. Karmanyolacılar 350
4.1.155. Lokanta Esrarı 351
4.1.156. Kurumuş Ağaçlar 353
4.1.157. Balkon 355
4.1.158. İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı] 356
4.1.159. Muayene 361
4.1.160. İffet 361
4.1.161. Bir Temiz Havlu Uğruna… 362
4.1.162. 1/2 364
4.1.163. Bir Çocuk Aleko 367
4.1.164. Kazın Ayağı 371
4.1.165. Sultanlığın Sonu 373
4.1.166. Foya 375
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 377

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 390
BÖLÜM V 403
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 403
5.1. Tartışma 403
5.2. Sonuç ve Öneriler 406
KAYNAKÇA 409
EK 1. 434
EK 2. 435
EK 3. 438
EK 4. 440
EK 5. 445
EK 6. 448
EK 7. 454

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Erol Güngör Değer Sınıflandırması 12
Tablo 2 Ömer Seyfettin'in Yaşadığı Tarihi Dönem 18
Tablo 3 Ömer Seyfettin'in Kullandığı İmzalar 23
Tablo 4 İncelenen Ömer Seyfettin Öyküleri 38
Tablo 5 Değer Sınıflandırması 40
Tablo 6 Değerlerin Güvenirlik Katsayıları 44
Tablo 7 Tema ve Kodların Güvenirlik Katsayıları 45
Tablo 8 Lawshe 0,05 Anlamlılık Düzeyinde KGO'ları İçin Minimum Değerler 48
Tablo 9 Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan Değerlerin Dağılım Oranı 50
Tablo 10 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu İçin Kişisel Bilgiler 377
Tablo 11 Açık Uçlu 1. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri 380
Tablo 12 Açık Uçlu 2. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri 383
Tablo 13 Açık Uçlu 3. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri 385
Tablo 14 Açık Uçlu 4. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri 388
Tablo 15 Lawshe Tekniği Değerlendirme Formu İçin Kişisel Bilgiler 390
Tablo 16 Öykülerinin Güncelliğine Dair Maddelerin KGO Değerleri 402
Tablo 17 Öykülerin Yıllara Göre Dağılımı 408

ÖZET

ÖMER SEYFETTİN ÖYKÜLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Millî ve yerel değerlere dönüş ve bu değerleri aktarma sürecine ülkemiz de Millî Eğitim Bakanlığının değerler eğitimi programları ile dâhil olmuştur. Farklı çalışmalarda değişkenlik göstermekle birlikte değerler eğitimi çerçevesinde ele alınan başlıca kavramlar ise şunlardır. *Adalet*, Adil Olma, Aile Birliği, Alçakgönüllülük, Arkadaşlık, Barış, Bağımsızlık, Bilimsellik, Cesaret, Çalışkanlık, Dayanışma, Doğruluk, *Dostluk*, Duyarlılık, *Dürüstlük*, Empati, Estetik, Fedakârlık, Görev Bilinci, Hassasiyet, Hoşgörü, İyilik Yapmak, İyimserlik, Kahramanlık, Kültürel Mirasa Sahip Çıkma, Liderlik, Merhamet, Misafirperverlik, Nazik Olma, Nesnel Olma, *Öz Denetim/İrade*, Özgürlük, Özgüven, Paylaşımcı Olma, *Sabır*, Sağlıklı Olma, Sanat, *Saygı, Sevgi, Sorumluluk*, Şefkat, Temizlik, *Vatanseverlik, Yardımseverlik*.[1]

Millî Hikâyecimiz olarak da bilinen Ömer Seyfettin Millî Edebiyat akımının ve öykücülüğümüzün en önemli figürlerindendir. Eserlerinde millî ve manevi değerleri sıklıkla vurgulayan ve toplumu eğitmek için didaktik bir üslup kullanan yazar Türk kültürüne ve tarihine sıkı sıkıya bağlı eserler üretmiştir. Son dönemde ön plana çıkan ve güncelliğini koruyan değerler eğitimi kavramları da millî ve manevi kavramlara dayanan, Türk kültürüne ve ahlâkına bağlı bireyler hedefleyen bir yapıdadır. Değerler eğitimi ifadesi henüz ortaya çıkmamışken bu ortak değerlerden yararlanan Ömer Seyfettin öyküleri incelendiğinde arada bulunan yüz yıllık tarih farkına rağmen günümüz çalışmaları ile ortak konularda birleştiği görülmektedir.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in 166 öyküsü Erol Güngör'ün (1993) belirlediği değerler doğrultusunda ve öğretmen görüşlerine göre incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada, Güngör'ün değerler sınıflandırmasına göre Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler hangileridir ve öğretmenlerin bu değerlere bakış açısı nasıldır? sorusu cevaplanmıştır. Ayrıca söz konusu öykülerde eğitsel değerlerin kaç kez tekrar ettiği belirlenerek listelenmiştir. Değerlerin en çok tekrar ettiği öyküler güncellik noktasında ele alınmış ve Türkçe derslerinde öğrencilerle buluşturulması yönünde öneriler sunulmuştur. Araştırmanın modeli Creswell (2017)'e göre karma yöntem araştırması olarak belirlenmiştir. Araştırmanın deseni ise karma yöntem yaklaşımlarından Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni olarak tanımlanmıştır. Ayrıca araştırmaya konu edilen öykülerin incelenmesinde doküman inceleme tekniği

[1] İtalik yazılı değerler Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) kök değer olarak verilen değerlerdir.

kullanılmıştır. Çalışmada incelenen eserlerin örneklemini Ömer Seyfettin'in 1902-1920 tarihleri arasında çıkan bütün öyküleri oluşturmaktadır.. Elde edilen verilerin güvenirliği ise Huberman (1994) formülü ve Lawshe (1975) tekniği ile ölçülmüştür.

Elde edilen sonuçlara göre Ömer Seyfettin'in öykülerinde en çok işlenen ilk üç değer sırasıyla duyarlılık (73 defa), vatanseverlik (65 defa) ve çalışkanlık (55 defa) değerleri olmuştur. Öykülerde en az sayıda işlenen ilk üç değer ise sırasıyla misafirperverlik (17 defa), öz denetim/irade (17 defa), temizlik (16 defa) ve barış (8 defa) değerleri olmuştur. Tespit edilen bütün değerlerin sayısı 715'tir. Ömer Seyfettin'in öykülerindeki iletilerin sayısı ve içeriği dikkate alındığında incelenen eserler; duyarlılık, vatanseverlik, çalışkanlık, sevgi, cesaret, dürüstlük, estetik, saygı, bilimsellik, hoşgörü, adalet, sabır, yardımseverlik, sorumluluk, bağımsızlık, fedakârlık ve sağlıklı olma değerleri için yeterli bulunurken; dostluk, misafirperverlik, öz denetim/irade, temizlik ve barış değerleri açısından yetersiz görülmüştür. Çalışma sonucuna göre, Ömer Seyfettin'in öykülerinin dil ve anlatım yönüyle herkesin rahatlıkla okuyabileceği sadelikte ve edebi yönü güçlü olduğu görülmektedir. Ömer Seyfettin öyküleri bu çerçevede değerler eğitimi açısından incelendiğinde Türkçe dersinde verilmek istenen değerler için bu öykü metinlerinden yararlanmanın mümkün olduğu düşünülmektedir. Bu sayede öğrenciye kazandırılmak istenen kavramlar doğrudan aktarılmak yerine öykülerin sağladığı okuma zevki ve edebi güzellik ile daha etkili biçimde verilebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Öykü, Değer, Türkçe Öğretimi, Ortaokul.

ABSTRACT

VALUES EDUCATION IN STORIES OF ÖMER SEYFETTİN

Our country has been included in the process of returning to national and local values and transferring these values with the values education programs of the Ministry of National Education. Although it varies in different studies, the main concepts discussed within the framework of values education are as follows. *Justice*, Fairness, Family Unity, Humility, Peace, Independence, Scientificity, Courage, Diligence, Solidarity, Integrity, *Friendship*, Sensitivity, *Honesty*, Empathy, Aesthetics, Self-sacrifice, Task Awareness, Sensitivity, Tolerance, Doing Kindness, Optimism, Heroism, Embracing Cultural Heritage, Leadership, Compassion, Hospitality, Being Kind, Being Objective, *Self Control*, Freedom, Self-Confidence, Sharing, *Patience*, Being Healthy, Art, *Respect, Love, Responsibility*, Compassion, Cleanliness, *Patriotism, Helpfulness*[2].

Ömer Seyfettin, also known as our National Storyteller, is one of the most important figures of the National Literature movement and our storytelling. The author, who frequently emphasizes national and spiritual values in his works and uses a didactic style to educate the society, has produced works closely connected to Turkish culture and history. The concepts of values education, which has come to the fore recently and are kept up-to-date, are based on national and spiritual concepts and target individuals who are committed to Turkish culture and morality. When the expression of values education has not been revealed yet, when the stories of Ömer Seyfettin who make use of these common values are examined, it is seen that despite the century-old difference in history, they are united with contemporary studies.

In this study, 166 stories of Ömer Seyfettin were analyzed and evaluated in line with the values determined by Erol Güngör (1993) and according to the opinions of teachers. In the study, according to Güngör's classification of values, which values are included in Ömer Seyfettin's stories and what is the teachers' perspective on these values? The question has been answered. In addition, the number of repetitions of educational values in the stories in question was determined and listed. The stories most frequently repeated by the values were discussed at the point of actuality and suggestions were made to bring them together with the students in Turkish lessons.

[2] Values written in italics are the values given as root (basic) value in the Turkish Course Curriculum of the Ministry of National Education (2019).

The model of the research was determined as a mixed method research according to Creswell (2017). The design of the research was defined as the Convergent Parallel Mixed Method Design, one of the mixed method approaches. In addition, the document analysis technique was used to analyze the stories that were the subject of the research. The sample of the works examined in the study consists of all the stories of Ömer Seyfettin published between 1902 and 1920. The reliability of the data obtained was measured by the Huberman (1994) formula and the Lawshe (1975) technique.

According to the results obtained, the first three values most frequently used in Ömer Seyfettin's stories were sensitivity (73 times), patriotism (65 times) and diligence (55 times), respectively. Hospitality (17 times), self-control/will (17 times), cleanliness (16 times), and peace (8 times), respectively, were the first three values that were treated the least in the stories. The number of all detected values is 715. Considering the number and content of the messages in Ömer Seyfettin's stories, the analyzed works are; sensitivity, patriotism, hard work, love, courage, honesty, aesthetics, respect, scientificness, tolerance, justice, patience, helpfulness, responsibility, independence, self-sacrifice and being healthy; friendship, hospitality, self-control/will, cleanliness and peace values. According to the results of the study, it is seen that Ömer Seyfettin's stories are simple in terms of language and expression, which everyone can read easily, and their literary aspect is strong. When Ömer Seyfettin's stories are examined in terms of values education within this framework, it is thought that it is possible to benefit from these story texts for the values to be given in the Turkish lesson. In this way, the concepts that are desired to be acquired by the student will be given more effectively with the reading pleasure and literary beauty provided by the stories, instead of being transferred directly.

Keywords: Ömer Seyfettin, Story, Value, Turkish Curriculum, Middle School.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Değerler ve değerler eğitimi hem zihinde çağrıştırdıklarıyla hem de eğitim alanı için oluşturdukları anlamlarıyla giderek önem kazanan ve tüm dünyada tartışılan kavramlardır. Özellikle değerler eğitiminin okulla ilişkisinin sorgulandığı bir zeminde, okulda değerler eğitiminin verilip verilmemesi gerektiği, eğitimin amaçlarının neler olduğu, toplumun temel değerlerinin neler olduğu, ortak değerlerin neyi ifade ettiği ve okulda değerler eğitiminin nasıl yapılacağı soruları, henüz kesin yanıtlarını bulabilmiş değildir. Eğitim, yalnızca akılcı bilginin ve teknik becerinin geliştirildiği bir alan değil, aynı zamanda kültürel değerlerin, ahlaki tutum ve davranışların aktarıldığı bir araç olarak da karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin devletin gözetimi altında, bir takım yasal düzenlemeler ile gerçekleştiği kurumlar olan okullar, devletin, toplumun, anne babaların ve öğrencilerin çeşitli beklenti ve taleplerini karşılamaya yönelik bir işlevi yerine getirmektedir.

"Değerleri incelemek çoğu zaman tutum ve davranışları incelemekten daha işlevseldir. Çünkü tutumlardan yola çıkarak değerlere ulaşmak yerine değerlerden hareket ederek tutumlara ulaşmak daha güvenilir ve daha geçerli bir yol olarak görülmektedir. Bundan dolayı da gözlenebilen ve ölçülebilen değerlerden hareket edildiği zaman tutumlar üzerinde daha rahat konuşabileceğimizi belirtebiliriz. Bu süreç de insanın tutum ve davranışlarının anlaşılması için değerlerin incelenmesinin gerekli olduğu anlamına gelmektedir" (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Öte yandan Türkçe derslerinde değerler eğitimi çalışmaları yeteri kadar verimli olamamaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili literatür taraması yapıldığında bu görüşümüzü destekler nitelikte makale ve doktora tezine ulaşılmıştır. Arş. Gör. Dr. Nazlı Cihan'ın (2014) konuya dair açıklaması şu şekildedir: "Türkiye'de değerler eğitimi değişik evrelerden geçmiştir. Değerler eğitimi kimi zaman ayrı bir ders olarak okutulmuş, kimi zaman da diğer derslerin içerisinde öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce rastlantısal olmayan, planlı bir eğitim anlayışına duyulan ihtiyacı ortaya çıkartmaktadır". Prof. Dr. Oktay Akbaş'ın doktora tezinin sonuç kısmında konuya dair açıklaması şu şekildedir: "Araştırma kapsamına alınan öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, okul ve aile arasında iş birliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir". Ders

kitaplarında yer alan örnek metinler ve etkinlikler üzerinden sürdürülen değerler eğitimi çalışmalarına destek olabilmek adına Türk Edebiyatının en önemli yazarlarından ve Millî Hikâyecimiz olarak tanınan Ömer Seyfettin'in öyküleri üzerinde çalışma yapmak istenmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

İlköğretim Türkçe, ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları ile Yüz Temel Eser listelerinde sıklıkla karşımıza çıkan Ömer Seyfettin öyküleri millî ve manevi değerler açısından zengin kaynaklardır. Değerler eğitimi kavramı ise yakın dönemde önem kazanarak ilk olarak Millî Eğitim Bakanlığı Değerler Eğitimi Yönergesinde (2010/53) ve Millî Eğitim Bakanlığının Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (2015, 2017, 2019) yer almıştır. Ömer Seyfettin'in öyküleri çeşitli çalışmalarda ele alınmış olsa da Değerler Eğitimi çerçevesinde sınırlı olarak incelenmiştir. Söz konusu öykülerin günümüzde verilmeye çalışılan değerler açısından incelenmesi ve bu eserlerin taşıdığı değer zenginliğinden yararlanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı Ömer Seyfettin öykülerini Güngör'ün (1993) belirlediği değerler doğrultusunda ve öğretmen görüşlerine göre incelemek ve değerlendirmektir. Ayrıca öykülerde değerlerin kaç defa tekrar ettiğini belirlemek ve yorumlar yapmaktır. Bu çerçevede değerlerin en çok tekrar ettiği öyküler güncellik noktasında ele alınmış ve Türkçe derslerinde öğrencilerle buluşturulması yönünde öneriler sunulmuştur.

İlkokuldan başlayarak ortaokul, lise ve üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere öğrencilere Türkçenin doğru ve güzel kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygun yazma ve konuşma öğretimi için çaba sarf edilmektedir. Türkçeyi en güzel ve etkili kullanan yazarlarımızdan Ömer Seyfettin ise verdiği eserler ile her yaştan okuyucuya hitap etmektedir. Bu büyük yazarın öykülerinin estetik gücü ve anlatım zenginliğinin yardımıyla değerler eğitimi konusunda yarar sağlamak, bu değerlerin ne sıklıkla ve ne şekilde kullanıldığını ortaya koymak çalışmanın amacını ve önemini göstermektedir. Yapılacak araştırma sonucunda Ömer Seyfettin öykülerinden hangilerinde hangi değerler eğitimi kavramlarının ne sıklıkla kullanıldığını ortaya koymak temel amaçtır. Bu değerlerin yazar tarafından hangi açılardan ele alındığını tespit etmek, Türkçe ders kitapları için hangi Ömer Seyfettin öykülerinin okuma metni olarak (değerler eğitimi çerçevesinde kullanılmak amacıyla) seçilmesinin daha faydalı olacağını belirlemek sonuçlarına da ulaşılmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi/Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın problem cümlesi:

"Güngör'ün (1993) belirlemiş olduğu değerlere göre Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler nelerdir ve öğretmenlerin bu değerlere bakış açısı nasıldır?"

Araştırmanın alt problem cümleleri:

1. Güngör'ün (1993) belirlediği değerler doğrultusunda Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerlerin yer alma sıklığı nasıldır?
2. Öğretmen görüşlerine göre Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler nasıldır?
3. Lawshe tekniği doğrultusunda öğretmen görüşlerine göre Ömer Seyfettin öyküleri güncel midir?

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde şu sınırlılıklardan söz edilebilir.

1. Ömer Seyfettin'in değerler çerçevesinde yalnızca öyküleri ele alınmıştır. Düşünce yazıları ve diğer eserleri kapsam dışında bırakılmıştır.

2. Ömer Seyfettin'in 1902-1920 tarihleri arasında yayınlanmış olan bütün öykülerine ulaşılmıştır.

3. Değerler eğitimi konusunda çeşitli kaynaklarda benzer ve farklı isimlerle çok sayıda değer yer almaktadır. Bu çalışmada Güngör (1993) tarafından gerçekleştirilmiş olan değer sınıflandırılması temel alınmıştır. Bu doğrultuda öyküler sosyal, estetik, teorik, dini, ahlâki, siyasi ve iktisadi değerler doğrultusunda incelenmiştir.

4. Ömer Seyfettin öykülerine dair görüşlerine başvurulan öğretmenlerle yapılan görüşmeler COVID-19 kaynaklı pandemi süreci sebebi ile uzaktan erişim ile gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde ise pandemi kuralları göz önünde bulundurulmuştur.

5. Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan tarihi ve sosyal arka plana dair bilgiler dipnotlarda açıklanmıştır. Bu dipnotlardan sadece görsellerine ulaşılanlara ayrıca eklerde yer verilmiştir.

1.5. Varsayımlar

Öykülerin alındığı Yapı Kredi Yayınları tarafından Mart 2015 tarihinde 2. baskısı yapılan Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri isimli eser esas alınırken bu eserin doğru ve güvenilir olduğu, öykülerin özgün basımlarına bağlı kaldığı varsayılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerlerin güncelliğini ortaya koyulması açısından öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Yapılan nitel çalışmada öğretmenlerin içten yanıtlar verdiği kabul edilmektedir.

1.6. Tanımlar

Türkçe Öğretimi: Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programında yapılan açıklamaya göre (MEB, 2019); Türkçe Dersi Öğretimi, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazandırır. Bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde aktarılır. Türkçe Öğretimi dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul edilmektedir.

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2009).

Değer: Değer hükmü, bir şeyin arzu edilebilir -iyi- veya edilemez -kötü- olduğunu belirten ifade ise, o halde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör, 2000, s.27).

Ortaokul: Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük eserinde yapılan açıklamaya göre; Öğrencileri genel eğitim yoluyla bir yandan hayata, bir yandan da liseye hazırlayan, genellikle üç yıllık ortaöğretim okulu.

Öykü: Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük eserinde yapılan açıklamaya göre; Gerçek ya da tasarlanmış olayları ilgiyi çekecek bir biçimde anlatan, genellikle beş on sayfadan oluşan düzyazı türü.

Sosyal Değer: İnsanların faaliyet ve davranışlarının ölçüsü olan, onların maddi ve manevi ihtiyaçlarını gidermeye yarayan ve onları diğer varlıklardan ayıran ilkelere veya araçlara sosyal değerler diyebiliriz. Sosyal değerlerin en başta gelen özelliği faaliyet ve davranışlarımızın ölçüsü (veya kriteri) olma özelliğidir. Yani sosyal değerler doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün, güzel ile çirkin olanın, hak ile zulmün ne olduğunun anlaşılmasında bize ölçüler, kriterler sunmaktadır. Sosyal değerlerin diğer özellikleri insana özgü olması, evrensel olması, çift kutuplu olması, kendi aralarında bütünlük ve paralellik içinde olmasıdır (Sarı, 2019, s.201).

Estetik Değer: Estetik sözlükte (TDK, 1998: 732) "sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duygu; güzellik duygusu ile ilgili olan veya güzellik duygusuna uygun olan, estetik duygu ve güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu" şeklinde tanımlanmaktadır. Estetik, sanat felsefesinin bir alanıdır. Sanatsal beğeni ve ölçütler estetiksel

ölçütlere göre belirlenir. Güzeli güzel yapan ölçütler, değerler bazı yargılarla netlik kazanır. İnsanlarda hoş duygular ve heyecan oluşturan şeylerin inceleme ve değerlendirilmesi estetik ile ilgilidir. Estetik bir anlamda güzel olanın araştırılmasıdır. Güzellik değerinin taşıyıcısı olan şeyler estetik nesne olarak ifade edilir. Sanatı sanat yapan ölçütler estetik biçimlenmeler sanat ürününün ön koşuludur. Bu ölçütler olmadığı, uygun bulunmadığı takdirde o sanat ürünü amacına ulaşamaz (Arıcı, 2016, s.1021).

Ahlâki Değer: Ahlâki değerler en basit ifadeyle bir şeyi iyi ya da kötü olarak nitelendirmenin mümkün olduğu şeyler ya da davranışlarla ilgili değerlerlerdir (Arslan, 1996: 18-19, 117). Güngör'e göre, ahlâki değerler diğer değerlerle birlikte insanın değer sisteminin bir parçasını teşkil eder. Öte yandan hiçbir değer alanının başka alanlarla olan ilişkisi ahlâki değerlerdeki kadar derin ve yaygın değildir. Çünkü insanın iyi ya da kötü olarak kategorize etmediği düşünce ya da eylem çok azdır (Güngör, 2000: 73, 75, 95). Bu kapsamda affedicilik kavramını da ahlâki değerler kapsamında değerlendirmek mümkündür. Çünkü affetme felsefe ve din literatüründe ahlâki bir erdem olarak yer almakta, merhamet ve vicdan kavramlarıyla örtüşmektedir (Sarıçam ve Biçer, 2015, s.111).

1.7. Kısaltmalar

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

ÖS: Ömer Seyfettin

KGO: Kapsam Geçerlik Oranı

S.: Sayı

s.: Sayfa

Uz: Uzman

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değerler Eğitimi Kavramı

Değerlerin insan doğasında nasıl oluştuğunu belirlemek ve özelliklerini ifade etmek için birçok bilim adamı çeşitli teoriler ve açıklamalar ortaya atmıştır. Literatürde değerlerin farklı şekillerde sınıflandırıldığı ve tanımlandığı görülür. Değerleri; bireysel değerler ve iş değerleri, amaç ve araç değerler, milli ve manevi değerler, ulusal ve evrensel değerler gibi farklı şekillerde sınıflandıranlar olduğu gibi "değer" kavramına birbirinden farklı anlamlar yükleyenler de olmuştur. Farklı uzmanların ortaya koyduğu bu tanımlamalardan bazıları şöyledir: Dürüst bir yaşama yön veren değerler, ulaşılmak istenen idealler olup, olması gerekeni ifade ederler. Bireyin işinin ve günlük yaşamının temel bir parçası olan ve onun yaşamına anlam kazandıran idealler, tercihler, kararlar ve davranışlarına yol gösteren inançlar ve kanaatlerdir (Robbins, 1994, s.12; Erdem, 2003, s.56).

Değer, bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetlerdir (Çelikkaya, 1996). Değerler, bir çeşit inanç olup, insanların iyiyi, doğruyu ve güzeli tanımlamak için koymuş olduğu ölçütler veya standartlardır (Özkalp ve Kırel, 2003). Değer, bir şeye önem kazandıran ölçüdür. Bir varlığın değerini oluşturan şey onun kendine özgü yetkinliğidir. Bir şeyin değerli olup olmaması, yine onun özünde mevcuttur (Hökelekli, 2010, s.5). Değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör,1996, s.25) (akt. Dilmaç, 2002, s.1). İyi olanı yapmak ve yanlış, kötü olandan kaçınmak noktasında bir 'yargı' ve 'tercih'te bulunma söz konusudur. Yargı, belirli bir durumu, yani iyi olanı, arzu edileni diğerine yani kötü olana 'tercih' etme durumudur. 'Değer' dediğimiz bu tercih etme durumudur (Uyanık, 2010, s.39). Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yol gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük demektir (Aydın, 2010, s.16).

Değerlerin insan davranışları etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır. Bu özellikleri nedeniyle eğitimciler tarafından önemsenmiş ve doğrudan eğitim programlarıyla ya da gizli programlarla öğretilmeye çalışılmıştır. Doğrudan değer öğretiminde, değerler öğretim programlarında yer bulur, programın değerleri belirlenir ve değerler derslerin içinde faklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Gizli program vasıtasıyla değer öğretiminde ise, değerler

bir ders, bir bölüm veya öğretim etkinliği olarak görülüp planlı bir şekilde kazandırılmak yerine, okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmen davranışları ile verilmeye çalışılır. İster gizli program yoluyla ister doğrudan değer öğretimi etkinlikleri seçilsin her iki uygulamada da öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bir öğrencinin okul hayatındaki en önemli unsurun öğretmen olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen hem eğitim sürecinin düzenleyicisi hem de eğitim sürecinin bir parçasıdır. Öğretmen derste sadece görevli olduğu içeriği öğretmekle kalmamakta aynı zamanda öğrencinin zihinsel, duygusal ve sosyal yönüne de etki etmektedir (Akbaş, 2009, s.404) (akt. Yılmaz, 2012, s.18).

Değer ve değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimine dair ilk çalışmalara dayandığı görülür. 1930'lu yıllarda karakter eğitimine gösterilen ilgi düşüş göstermiş ve bu ilgisizlik 1960'ların ikinci yarısına kadar sürmüştür. Ancak 1960'lı yılların sonuna doğru hem eğitimciler hem de halk tarafından değerlere gösterilen ilgide canlanma görülmüş, değer eğitimi önem kazanmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.78).

Değer, değer eğitimi ve karakter eğitimi gibi kavramlara gösterilen ilgide yaşanan bu farklılıklarda tarihsel süreçlerin yarattığı değişimler de etkilidir. Örneğin Amerika'da yaşanan Kara Cuma ve sonrasındaki Büyük Buhran dünya genelinde etkisini çok hızlı göstermiştir. Benzer şekilde II. Dünya Savaşı'nın doğurduğu kitlesel kayıplar ve ekonomik çöküntünün yarattığı yıkıcı etki de dünya toplumlarının yaşadığı dönüm noktalarındandır. Değerler eğitiminin yükselişi ve insanlığın dikkatini tekrar çekmesi de 1970'li yıllarda yani Soğuk Savaş'ın toplumları sürekli olarak tedirgin ettiği bir dönemde olmuştur.

Değerler, bireylerin kendileri ve başkalarıyla ilgili davranışlarına yön verip, davranış kılavuzu görevi yapmaktadır. Her birey kendisi için önemli 20 sayılan değerler için çaba sarf etme olanağına sahiptir. Herkes sosyal çevresinde hangi davranışın daha geçerli olduğuna hangisinin geçersiz olduğuna ilişkin önceden belirlenmiş yerleşmiş değer yargıları ile karşılaşır. Bireyler toplumsal kurallar, gelenek ve görenekler yoluyla "iyi" ve "kötü"yü, "doğru" ve "yanlış"ı ayırt ederek kendi ahlak ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler (Beil, 2003, s.13-14).

Değer eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yılların ortalarından sonra yayınlanmıştır. Değerlerle ilgili yapılan bu yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda karakter eğitimi yerine değer açıklama (values clarification) ve ahlâki ikilem (moral dilemma) stratejileri değer öğretiminde ön plana çıkmıştır. Çalışmalar Amerika, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere gibi ülkelere de yayılmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.78). Ancak bu yaklaşımların örtük programın değerler üzerindeki etkisini açıklamada yetersiz kaldıkları belirtilmiştir. Değer açıklama yaklaşımı duyuşsal alanı çok

vurgulaması yönüyle, ahlâki ikilem yaklaşımı ise bilişsel alanı ön plana çıkarması yönüyle eleştirilmiştir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.78).

Toplum içinde bir uyum sağlayabilmek ve toplumu aynı amaç etrafında toplayarak aynı hedefe yöneltebilmek için eğitim sistemi içine girecek olan her bireye birtakım değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Böylece toplumun sahip olduğu değerler ve kültür birikimi kuşaktan kuşağa aktarılarak korunması sağlanacaktır (Tezcan, 1991) (akt. Birkan, 2016, s.44). Değerlerin aktarımıyla bireyde istendik davranışlar geliştirmek de eğitimin amacıdır. Yani değerler davranışa dönüşmelidir. Davranışa dönüşmeyen değer bir anlam ifade etmez. Değerlerin davranışa dönüştürülmesi değerlerin içselleştirilmesiyle mümkündür. Değerleri içselleştiren birey için sosyal baskı ve çatışma en az düzeye iner ve birey sahip olduğu değer sistemine uygun davranışları sergiler (Tekşan, 2012, s.2).

"Toplum ancak değerleri içselleştirmiş bireylerden oluştuğu zaman devamlılık sağlayabilir. Tersi durumda insanların bir arada bulunması zorlaşacak ve toplumsal yapıyı tehdit eden, istenmeyen davranışlar artacaktır" (Akbaş, 2004, s.86).

"Ahlaki değerlerle dünyevi değerler arasında uyuşmazlık da hep var olmuştur. Bu nedenle kültürün ve eğitimin temel amacı bu tür değer uyuşmazlıklarıyla baş etmeyi kolaylaştıracak donanımı bireye kazandırmaktır" (Bono, 2007) (akt. Bolat, 2016, s.340).

"Gordon Marsall'ın Sosyoloji Sözlüğünde ise değer, insanların etik veya uygun davranışlar hakkında "neyin doğru neyin yanlış olduğu, neyin istenilir, neyin alçakça olduğu konusundaki fikirleri gösterir ölçülerdir" denmiştir" (Marshall, 1999) (akt. Sarı, 2013, s.206).

Değerler eğitimi son dönemde ülkemizde de üzerinde çok durulan ve önemi gittikçe artan bir konudur. Millî Eğitim Bakanlığı da yayımladığı genelgeler ve yazılar ile bu durumu desteklemektedir. Ders kitaplarının son basımlarında öğrencilere verilecek kavramlar arasında değerler eğitimi çerçevesinde belirlenmiş unsurların daha fazla yer aldığı ve özellikle Sosyal Bilgiler ile Türkçe ders kitaplarının bu açıdan daha kapsamlı şekilde bu konuya yer verdiği anlaşılmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Değerler Eğitimi Yönergesinde (2010/53) yer verilen maddelerden bazıları şunlardır: "Öğrencilerin, Millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini bu değerlere saygı duymalarını sağlamak. Öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu vatandaşlar olarak yetiştirmek" (MEB, 2010).

Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programında ise Değerlerimiz başlığı altında şu bilgi verilmektedir: Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi

ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlâki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır (MEB, 2019, s.4).

Çocuk eğitimine önem verilmesinin nedeni, yetişkin bir insanın iyi veya kötü oluşunun köklerinin çocukluğa dayanmasıdır. Bu nedenle insan yetiştirme görevi üstlenen okullarda değer eğitimine gereken önemin verilip, doğru bir şekilde işlenmesi toplumsal iyi oluşumuz açısından çok büyük bir önem taşımaktadır (Montagu, 2000) (akt. Kasapoğlu, 2013, s.98).

"Değerlerin belirlenip bu değerlerin sistemli ve planlı bir şekilde aktarılmasında içerik özellikleri göz önüne alındığında ise Türkçe dersinin önemli bir misyonu olduğu görülür. Türkçe dersleri, bireyin diğer bireylerle iletişim becerisini geliştiren ve onun toplumsallaşma sürecine katkıda bulunan temel derslerden biridir. Türkçe dersi Türk kültürünün ve toplumsal varlığın sürdürmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Sahip olunan evrensel ve ulusal değerlerin eğitim yoluyla yeni kuşaklara aktarılmasında etkisi oldukça büyüktür" (Kırmızı, 2014, s.221)

2.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramı, geçmişten günümüze değişen kültür, medeniyet, teknoloji gibi unsurlar ile farklı anlamlar kazanmıştır. Bu gelişimler farklı değer tanımlarının ortaya çıkış nedeni olmaktadır. Literatür taraması yapıldığında değer kavramıyla ilgili farklı tanımlar ve farklı sınıflandırılmaların olduğu görülmektedir. Çakıcı (2010)'a göre genel kabul gören sınıflandırmalar ise Nelson, Schwartz, Spranger ve Rokeach'in yapmış oldukları sınıflandırmalardır. Ülkemizde de farklı değer sınıflandırılmalarının olduğu tespit edilmiştir.

2.2.1 Rokeach Değer Sınıflandırması

Rokeach değeri belirli davranış biçimi ve yaşam amacı olarak tanımlamaktadır. Birinci özellik olarak değerin sürekliliğini ifade eden Rokeach, değerlerin tamamıyla değişken olmayan/sabit olması durumunda bireysel ve toplumsal değişmenin olanaksız olacağını söylemektedir. Tam tersi bir durumda yani değerlerin sabit olmaması durumunda insan kişiliğinin ve toplum sürekliliğinin yine mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Bu yüzden değerler, benimsemiş oldukları toplumlar veya sosyal sistemler gibi değildir. Toplumların kendi değişmezliklerini ve sürekliliklerini belirlemedikleri durumda, arzu ettikleri sosyal sistemin kurulması ve devamı mümkün olmaz. Toplumun zaman içerisinde kendisini değişmez/ sabit görerek değişebilen yönlerini de kabullenmediği bir durumda değişimden söz edilemez. Bu yüzden Rokeach, yaşam değerlerinin değişmez özelliğe sahip olmaları gerektiğini ifade etmekle birlikte değişen/ değişebilen yönlerinin de olması gerektiğini vurgulamaktadır (Rokeach, 1973) (akt. Özkul, 2007, s.15).

Rokeach'ın bu tanımlamasına göre değerler, göreceli olarak kendilerinden daha kısa süreli/durumsal olan tutumlara göre zamanın üstünde ve sabit/değişmez bir özellik göstermektedirler. Ayrıca değerler, özel hareketlerin/davranışların veya nesnelerin değerlendirilmeleri değildir. Fakat nadiren de olsa değerlendirme yapmak için kullanılan kaidelere özgü kıstasları temsil eder (Lyons ve diğerleri, 2005) (akt. Özkul, 2007, s.18). Rokeach, insanın bir değere sahip olduğu zamanki durumunun, arzu edilebilir/istenebilir davranış biçimleri ve arzu edilebilir yaşam amaçlarıyla ilgili olduğunu belirtir. Rokeach bundan yola çıkarak değerlerin iki kategoride sınıflandırılabileceğini ifade etmiştir. Değerler Rokeach tarafından amaç (terminal) ve araç (instrumental) değerler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Araç değerler amaç değerlerle alakalıdır. Amaç değerler yaşamın temel amaçlarını, araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzlarını kapsar. Rokeach'ın sınıflamasında her değer grubunda on sekizer adet değer bulunmaktadır.

2.2.2 Schwartz Değer Sınıflandırması

Schwartz, değerlerin hayatımızda bizim için neyin önemli olduğunu bildirdiğini ifade etmektedir. Her insanın farklı derecelerde pek çok değere sahip olabileceğini (başarı veya bağlılık vb.) söyleyen Schwartz, kimi insanlar için önemli olan değerlerin diğer insanlar için önemli olmayacağını belirtmektedir. Schwartz'a göre değerlerin motive edici bir yapısı vardır. Değerler, zaman ve farklı durumlar ekseninde gelişen genel amaç ve hedeflerin temsilcileridir. Örneğin, güç değerini önemsemek, işte evde, arkadaşlar arasında ve daha ileri durumlarda gücü elde etmek için çabalamak anlamına gelmektedir (Özkul, 2007, s.24). Schwartz değerleri, bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde incelemiştir. Bireysel düzeydeki incelemelerde

değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırlar. Değerlerin kültürel düzeydeki incelenmesinde ise, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000).

2.2.3 Spranger Değer Sınıflandırması

Değerlerle ilgili ilk test Spranger tarafından kullanılmıştır. Spranger değerleri, altı kısma ayırmış, her davranışın altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir. Spranger'den sonra Allport, Vernon, Lindzey çalışmaları geliştirmiş, bu çalışmalardan sonra da değerleri altı gruba ayırmak genel kabul görmüştür. Bu altı grup; bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerlerden oluşur (Güngör, 2000). Güngör, bu altı gruba ahlâki değerleri de ekleyerek yedi çeşit değer oluşturmuştur.

2.2.4 Nelson Değer Sınıflandırması

Nelson değerleri üç gruba ayırmıştır. Nelson değerlerin sınıflandırmasına dair şu açıklamayı yapar: Bireysel değerler seçim yapmada ve satın alınan ürünlerde, hobilerde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerle de ilişki içerisindedir. Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup, aile, kulüp, dinî ya da politik bir grup olabilir. Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerler olarak ortaya çıkan sosyal değerler, bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yardımcı olduğu düşünülmektedir. Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır.

2.2.5 Fichter Değer Sınıflandırması

Fichter değerleri üç sınıfa ayırmıştır. O, değerlerin sınıflandırmasına dair şu açıklamayı yapar: "Sosyal değerler toplumun tabakalaşma sistemine olduğu kadar davranış örüntülerine, sosyal rollere ve sosyal süreçlere de yakından bağlıdır. Sıraladığımız sosyal olgulardan herhangi biri değer sınıflaması için başlangıç noktası olarak alınabilir. Ancak biz kendi analitik amacımız doğrultusunda şu üç temel üzerinde duracağız: Sosyal kişilik, toplum ve kültür. Değerleri bu üç bakış açısından sınıflandırmaya çalışmamıza karşın unutmayalım ki, aslında değerler her üçünde de iç içe ve çakışıktır" (Fichter, 1990, s.137).

2.2.6 Erol Güngör Değer Sınıflandırması

Güngör (1993), Spranger'in oluşturduğu değer sınıflandırmasını kabul ederek bu değer sınıflandırmasına Ahlâki değeri de eklemiştir. Sınıflandırmanın şu şekildedir; Estetik değer, Teorik değer, İktisadi değer, Siyasi değer, Sosyal değer, Dini değer, Ahlâki değer.

Çalışmada Erol Güngör'ün yukarıda belirtilen sınıflandırması esas alınmıştır. Buna göre Erol Güngör'ün sınıflandırması çerçevesinde incelenen öykülerde tespit edilen değerlerin dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 1 Erol Güngör Değer Sınıflandırması

Değerler	**Alt Değerler**
Sosyal	Dostluk/Arkadaşlık, Duyarlılık/Hassasiyet, Misafirpeverlik, Vatanseverlik
Estetik	Estetik/Sanat
Teorik	Adalet/Adil Olma, Cesaret, Öz Denetim/İrade, Saygı, Sevgi
Dini	Hoşgörü, Sabır
Ahlâki	Dayanışma/Yardımseverlik, Dürüstlük/Doğruluk, Fedakârlık, Sorumluluk/Görev, Temizlik
Siyasi	Bağımsızlık/Özgürlük, Barış
İktisadi	Bilimsellik/Nesnel Olma, Çalışkanlık, Sağlıklı Olma

2.2.7 Bülent Dilmaç Değer Sınıflandırması

Dilmaç (1999) ise, toplumda yer alan ve insanların önemsedikleri belirgin değerleri şu şekilde sıralamaktadır: İnsanları sevme, Uyumlu olma, Hırsları kontrol altına alma, Başkalarının mutluluğunu isteme, Kendini kontrol etme, İyi insan olma, Manevi değerlere inanma, Yardımsever olma, Tecrübeli ve bilgili olma, Dost edinme, Evlat yetiştirme, Eser oluşturma.

2.3. Değerlerin Özellikleri

Schwartz ve Bilsky (1987) çeşitli kuramcıların üzerinde uzlaştıkları özelliklerden yola çıkarak değerleri şöyle betimlemişlerdir:

1. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlik, yardımseverlik gibi) ilişkilidir.

3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri işte ya da okulda, aileyle, arkadaşlarla ya da tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler. Bu noktalara ek olarak, değerlerin değişime açık yapılar olduklarını belirtmek gerekir; özellikle de zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Rokeach, 1973; Williams, 1979) (akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.60).

Keskin (2016, s.30-33) ise değer kuramcılarının, değerleri ele alma yaklaşımlarına göre değerlerin özelliklerini tanımlamaya çalıştıklarını belirtmektedir. Kapsam ve içerik olarak büyük oranda benzerlik gösteren farklı yönlerinin ortaya konmasıyla, değerlerin özellikleri şu şekilde ele alınmıştır:

1. Değerler birbirlerinden bağımsız değildir.
2. Değerler arasında hiyerarşik bir yapı vardır.
3. Değerler değişken bir yapıya sahiptir.
4. Değerler sistemine yeni değerler dâhil olmaktadır.
5. Değerlerin insan ve toplum hayatında önemli bir yeri vardır.
6. Değerler sosyal pekiştireçlerle desteklenir veya etkisini kaybeder.
7. Değerlerin göreceli boyutu vardır.
8. Değerler toplum tarafından uzlaşı sonucu oluşmuştur.
9. Değerlerin evrensel boyutu vardır.

Fichter (1990) değerlerin işlevlerini altı maddede açıklamıştır:

1. Değerler kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılırlar. Tabakalaşma sistemini olanaklaştırırlar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım ederler.

2. Değerler kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklaştırırlar. Çok değerli bir nesne, birey veya grup için her zaman en iyi olmayabilir. Fakat o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesinin o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.

3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın âdeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

4. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler İlgi yaratır, cesaret verir. Böylelikle kişiler de çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin bir takım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

5. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlaşılabilmesini sağlarlar.

6. Değerler dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Kişiler aynı değerleri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir (Fichter, 1990, s.139).

Aydın ve Gürler (2020) değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal hayatı düzenlerler.
2. Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
3. Sosyal kontrolü sağlamada etkililerdir.
4. Kültürün taşıyıcılığını üstlenirler.
5. Çevre ile iletişim ve sosyal etkileşimin sürekliliğini sağlar.
6. İnsanların, toplumların ortak tutumlarını belirlerler.
7. Bireysel rollerin seçimine rehberlik ederler.
8. Güdüleyici ve özendiricidirler.
9. Dışlanmışlık ve yalnızlığa karşı koruyucudurlar.
10. Farklılıklardan dolayı çatışmaların olduğu noktada anlaşma zeminini sağlarlar.
11. Ahlâki olgunluğa ulaştırırlar.
12. Bütünleyici, toparlayıcıdırlar. Ancak hızlı ve bilinçsiz değişimlerde çatışmaya da neden olabilirler.
13. Dayanışmayı güçlendirirler.
14. Bireylerin amaç ve hedeflerini belirlemelerinde kılavuzluk ederler.
15. Değerler, birbirleriyle ilişkilidirler.
16. Bireye ayırt etme, ilke oluşturma ve uyum sağlama becerileri kazandırırlar.
17. Toplumun bireyden beklediklerinin aksi olan eylemleri dizginleyicidirler.
18. Değerler, kişilere farklı perspektifler sağlar.

2.4. Ömer Seyfettin'in Yaşamı

Ömer Seyfettin, edebiyatımızın en güçlü kalemlerinden biridir. Türk Edebiyatı'nda Millî Hikâye anlayışının başlatıcısı olarak tanınır. Yazarın yaşadığı ve eserlerini ortaya koyduğu dönem ise Osmanlı Devleti'nin en buhranlı yıllarıdır. Devletin dağılma sürecine girdiği ve "Hasta Adam"ın artık ölüm döşeğinde can çekiştiği zamanlardır. Devletin içinde bulunduğu koşulların zorluğu elbette toplumun her ferdinde olduğu gibi yazarların ve sanatçıların da üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Yaşadığı toplumun aynası kabul edilen ve döneminin şartlarından bağımsız düşünülemeyecek yazarların savaş, isyan, göç ve kıtlık gibi zorlu süreçlerde toplum içerisindeki rolleri daha fazla önem kazanmaktadır. Ömer Seyfettin'in de vatansever bir düşünce anlayışını taşıması ve bu görüşü ışığında eserler vermesi yaşadığı dönemin zorlu koşullarından doğmuştur.

Ömer Seyfettin, 11 Mart 1884 tarihinde Balıkesir ilinin Gönen ilçesinde doğmuştur. Eserleri içerisinde çocukluk dönemini ve aile yaşantısını anlattığı birçok öyküsünün bulunması yazarın hayatı hakkında bilgi sahibi olmamızı kolaylaştırmaktadır. Kaşağı isimli öyküsünde tarif ettiği, disiplinli ve sert mizaçlı baba karakteri, babası Binbaşı Ömer Şevki Bey'dir. Yine İlk Namaz, İlk Cinayet gibi öykülerinde bahsettiği melek yüzlü, müşfik anne karakteri de annesi Fatma Hanım'dır. Bazı öykülerinde aile evlerinde çalışanlardan (Pervin, Dadaruh, Abil Ana gibi) ve köpeği Koton'dan da bahsetmektedir.

Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat (2015, s.15-16)'ın belirttiği üzere, Ömer Şevki Bey ile Fatma Hanım'ın dört çocuğu olmuştur: Büyük çocukları Güzide, "Kaşağı" adlı öyküsünde kuşpalazından öldüğünü anlattığı Hasan ve küçük yaşta ölen kız kardeşi. Ömer Seyfettin'in çocukluğu "And" isimli öyküsünde anlattığı gibi Gönen'de geçer. Ailesi 1892'de Ömer Seyfettin'in eğitimi için, İstanbul'a taşınmaya karar verir. 1893'te Ömer Seyfettin önce Askerî Baytar Rüştiyesine, oradan mezun olduktan sonra da Edirne Askerî İdadisine kaydolur. Askerî okullardaki eğitimini başarıyla tamamlayan Ömer Seyfettin, 1907'de Jandarma Alay Mektebine öğretmen olarak atanır. Böylece öğretmenlik hayatında, fikir ve edebiyat ortamını daha yakından tanır. "İzmir, Ahenk, 11 Temmuz" gibi gazete ve dergilerde yazılar yazmaya başlar.

Ömer Seyfettin'in 1903-1908 yılları arasında, beş yıl süreyle ikamet ettiği İzmir'de geçen günleri de onun yaşamında dikkate değer bir noktadır. Yazar, İzmir ve dolaylarında geçen günlerinin bir bölümünde Kuşadası'nda bulunan Redif Taburu'nda (1903-1906) görev yapmıştır. Tahir Alangu'nun (2017, s.81-82) verdiği bilgilere göre bu dönemde şiir türünde eserler vermeye başlamış ve özellikle "Sırf Türkçe" ibaresiyle yazdığı eserlerle sade Türkçeye yönelişinin işaretlerini vermiştir. Yazarın, ünlü gazateci Hakkı Tarık Us ile tanışması da aynı

döneme rastlamaktadır. Birbirlerini görmeden sadece mektup arkadaşlığı ile başlayan dostlukları daha sonra İzmir'de bizzat tanışmaları ile devam etmiştir.

İzmir günleri yazarın şairliği kadar öykücülüğü üzerinde de etkili olmuştur. Hem eserlerinde hem de dostlarına yazdığı mektuplarda bu durumu kendisi dile getirmiştir. Edebiyat-ı Cedide akımından gittikçe uzaklaştığı ve Fransız edebiyatının gerçekçi yazarlarına, özellikle de Emile Zola ve Guy de Maupassant'a ilgi duyduğu görülmektedir. İzmir'de başlayan bu ilgi sonraki yazarlık hayatında etkisini sürdürecek ve yazarın eserlerinde ağırlıklı olarak bu tarzı kullanması ile kendini gösterecektir. Alangu'nun (2017, s.87) ifade ettiği üzere "İzmir günleri, Ömer Seyfettin'e, kendini edebî çalışmalarına hasredecek en uygun fırsat ve şartları hazırlamıştı. Bu İzmir günleri Ömer Seyfettin'in yazarlığının biçimlenerek mayalandığı, olumlu bir edebî hazırlık devresi sayılabilir." İzmir'de geçen günlerini iki önemli mesele işgal etmiştir: Edebiyat ve Fransızca öğrenmek. Yaklaşık iki yıl (1906-1908) süren bu dönemde edebiyata olan ilgisinin ilerlediği ve İzmir'de tanıştığı Baha Tevfik'in teşviki ile Fransızca öğrenmek için çaba sarf ettiği bilinmektedir. Fransızca öğrenmek için bir Fransızın işlettiği pansiyona taşınmış ve mümkün olduğunca dışarı çıkmamıştır. Bu çabasının sonucunda üç sene sonra Paris'te çıkan dergilere eserlerini göndermeye başlamıştır.

Yazar'ın İzmir günlerine dair önemli bir detay da birçok öyküsünde yer alan motifleri bu dönemde derlemiş olamsıdır. Yalnız Efe öyküsünde yörede nam salmış "Çakırcalı Efe"nin, Rütbe öyküsünde Mersinli'de oturduğu dönemin, Pireler öyküsünde ise İzmir'de kaldığı Fransız pansiyonun etkileri görülmektedir. Yine öykülerinden Eleğimsağma'da Bozyaka civarı, Yalnız Efe'de Akkovuk bölgesi, Yüzakı, Rüşvet, Beynamaz gibi eserlerinde de İzmir'in çevresinden bahsedilmiştir.

Tülek (2010, s.8-9)'in belirttiği üzere, "Meşrutiyet'in ilanından sonra Balkanlardaki Bulgar ve Makedon komitacılarının izini sürme gibi zor görevlerde bulunur. Balkanlardaki görevi süresince rastladığı olaylar, Müslüman Türklerin uğradığı zulüm onun hissiyatında derin izler bırakır, Milliyetçilik düşüncesinin pekişmesini sağlar. Eserlerinde de bu açıkça görülür. "Bomba, Beyaz Lale" gibi öyküleri bu dönemlerinin etkisiyle yazılmış öykülerdir."

1911'de Ziya Gökalp'in teşvikiyle askeriyeden ayrılır. Ziya Gökalp ile birlikte "Genç Kalemler" adlı dergiyi çıkarmaya başlarlar. Genç Kalemler dergisinde yazarın, "Bahar ve Kelebekler, Bomba, And, Aşk Dalgası" gibi öyküleri yayımlanır. 1911 yılında arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları Genç Kalemler dergisinin ilk sayısında Ömer Seyfettin'in imzasız olarak yazdığı "Yeni Lisan" adlı başmakale, Millî edebiyatın meydana gelmesinde ilk basamağı teşkil eder. Bu dergi ve makale, bu bakımdan edebiyatımızın dönüm noktalarından biridir. Makalede, Türklerde edebiyat alanında yeni bir uyanışın gerçekleştiğine dikkat çekilir. Millî

edebiyatın meydana gelmesi için öncelikle, "Millî bir dilin" var olması gerektiği ifade edilir. "Yeni Lisan" makalesi şöyle başlar:

"Yavaş yavaş Millî edebiyat uyanmaya başladı. Yani konuştuğumuz saf, sade ve güzel Türkçe ile şiirler, edebi parçalar okumak saadetine nail olduk. Her millet kendi lisanında yaşar. Lisan, vatan kadar mukaddestir" (Yardım, 1997, s.23).

1912'de Ömer Seyfettin, askerlik görevine tekrar çağırılır ve Yunanlılara esir düşer. Esirliği süresince de edebiyattan kopmaz. 1913'te serbest kalır. 1914'te de tekrar askerlikten istifa eder. 1914-1920 yılları arası yazarın edebiyat hayatındaki en verimli yıllarıdır.

Kemal (2008, s.6)'in belirttiği üzere, "Edebiyata şiirle başlayan Ömer Seyfettin, Türk edebiyatında öykü türünü geliştiren ilk yazardır. Dil konusunda da oldukça hassas olan yazar, dilin kendi kanunları ve ihtiyaçları içinde gelişebileceği ve ancak dilin tabiatına uygun bir müdahale yoluna gidilebileceği fikrini savunmuştur. Döneminin isyanlarını, savaşlarını, siyasi çekişmelerini, fakirliğini öykülerinde açık bir şekilde yansıtmıştır. Türkçülük hareketinin önemli bir parçası olan Ömer Seyfettin, askerî okullarda okumuş olmanın verdiği disiplini eserlerinde de yansıtmıştır."

Ömer Seyfettin özellikle "Yeni Lisan" adlı makalesinin yayımlanmasından sonraki öykülerini sade, anlaşılır bir dille yazdığı için okuyucular tarafından çok tercih edilmiştir. Bu derece önemli eserler veren, döneminin yaşayış ve anlayış şeklini eserlerinde yansıtan ve öykülerinin baskı sayısının yıllar doğrultusunda arttığı düşünüldüğünde tercih edildiği belirtilebilen yazarın öyküleri, çalışmanın temelini teşkil etmektedir.

Ömer Seyfettin otuz altı yaşında hayata veda etmesine rağmen, çok yazmış ve eserleri en çok okunan yazarlar arasında yerini almıştır, bu özelliği bugün de devam etmektedir (Kemal, 2008, s.5-6). Yazarın eserlerini yayımladığı yıllarda Osmanlı Devleti çöküş devrini yaşamaktadır. Bu dönem boyunca yaşanmış tarihi olayların kronolojik sıralaması tablo hâlinde aşağıda verilmiştir. Bu tabloda dönemin koşullarının yazara olan etkisi genel bir çerçevede yer almaktadır.

Tablo 2 Ömer Seyfettin'in Yaşadığı Tarihi Dönem

Tarih	Dönem	Tarihi Olay	Yazarın Hayatı	
1884	İstibdat Dönemi	Mısır'da İngiliz hakimiyeti Midhat Paşa suikastı	Ömer Seyfettin'in doğumu.	**Çocukluk**
1885	İstibdat Dönemi	Sudan'da Hartum bölgesinin kaybı Bulgarların Doğu Rumeli'yi işgali	Gönen'de çiftlik hayatı. Kardeşi Hasan'ın doğumu.	
1886	İstibdat Dönemi	Türk-Alman yakınlaşması	Gönen'de çiftlik hayatı.	
1887	İstibdat Dönemi	Türk-Alman yakınlaşması	Gönen'de çiftlik hayatı.	
1888	İstibdat Dönemi	Demiryolu imtiyazları Almanlara verildi.	Gönen'de mahalle mektebine gitti.	
1889	İstibdat Dönemi	Alman İmparatoru II. Wilhelm'in ziyareti	Gönen'de mahalle mektebine gitti.	
1890	İstibdat Dönemi	Balkanlarda komitaların kurulması	Ayancık'ta Sıbyan mektebine gitti.	
1891	İstibdat Dönemi	Hamidiye Alayları'nın kurulması	Yazarın ailesi İnebolu'ya taşındı.	
1892	İstibdat Dönemi	Aşiret Mektebi'nin kurulması	Yazarın ailesi İstanbul'a taşındı.	
1893	İstibdat Dönemi	Jön Türk faaliyetleri – Kürt isyanları	Eyüp Askeri Rüştiyesinde öğrenci.	**Öğrencilik**
1894	İstibdat Dönemi	Jön Türk faaliyetleri – Kürt isyanları	Eyüp Askeri Rüştiyesinde öğrenci.	
1895	İstibdat Dönemi	Jön Türk faaliyetleri – Ermeni isyanları	Eyüp Askeri Rüştiyesinde öğrenci.	
1896	İstibdat Dönemi	Jön Türk faaliyetleri – Ermeni isyanları	Kuleli Askeri İdâdîsi'nde öğrenci.	
1897	İstibdat Dönemi	Osmanlı-Yunan Savaşı – Dömeke zaferi	Edirne Askeri İdâdîsi'nde öğrenci.	
1898	İstibdat Dönemi	Yunan isyanı ve Girit'in bağımsızlığı	Edirne Askeri İdâdîsi'nde öğrenci.	
1899	İstibdat Dönemi	Bağdat demiryolu çalışmaları	Edirne Askeri İdâdîsi'nde öğrenci.	
1900	İstibdat Dönemi	Balkanlarda komitacı çatışmaları İngiliz-Arap iş birliği – Bay Yüzde Beş	Edirne Askeri İdâdîsi'nde öğrenci. İlk eseri yayımlandı. (Şiir – Yad)	
1901	İstibdat Dönemi	Balkanlarda komitacı çatışmaları Fransızların Midilli'yi işgali	Mekteb-i Harbiye'de öğrenci. Kısa öyküler yazmaya başladı.	
1902	İstibdat Dönemi	Balkanlarda komitacı çatışmaları I. Jön Türk Kongresi – Yemen isyanı	Mekteb-i Harbiye'de öğrenci. İlk öyküsü yayımlandı. (Tenezzüh)	
1903	İstibdat Dönemi	Balkanlarda komitacı çatışmaları	Mekteb-i Harbiye'den mezun oldu.	**Askerlik – Yazarlık**
1904	İstibdat Dönemi	Makedonya isyanları – Rus baskısı	Taburuyla Kuşadası'na döndü.	
1905	İstibdat Dönemi	Makedonya isyanları – Limni'nin işgali	Faik Paşa'nın isteğiyle İzmir'e geldi.	
1906	İstibdat Dönemi	Makedonya isyanları – Akabe krizi	Zâbitan ve Efrâd okulunda öğretmenlik.	
1907	İstibdat Dönemi	Makedonya isyanları – Sulukh çatışması II. Jön Türk Kongresi – Bosna'nın işgali	Jandarma okulunda öğretmenlik. Manastır civarında askeri görevler.	
1908	İstibdat Dönemi	II. Meşrutiyet'in ilanı – Kanun-ı Esasi Meclis-i Mebusan – Hemavend isyanı	Ziya Gökalp ile tanışma. Balkanlar'da çete takibine katıldı.	
1909	II. Meşrutiyet	31 Mart Vakası – Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girişi – Havran isyanları	İttihatçılarla ilişki kurdu. Selanik'te Üçüncü Ordu'da görevli.	
1910	II. Meşrutiyet	Arnavutluk isyanları – Havran isyanları İTC'nin yükselişi – Arnavutluk isyanları	Askerlikten istifa etti. Genç Kalemler dergisine girdi.	
1911	II. Meşrutiyet	Arnavutluk isyanları – Trablusgarp Savaşı	Yeni Lisan Makalesi yayımlandı.	
1912	II. Meşrutiyet	Trablusgarp Savaşı – I. Balkan Savaşı	Balkan Savaşı'na katıldı.	
1913	II. Meşrutiyet İttihat ve Terakki	I. Balkan Savaşı – II. Balkan Savaşı Bâb-ı Ali Baskını – İttihatçıların iktidarı	Yunan ordusuna savaş esiri düştü. Savaş edebiyatına yöneldi.	
1914	İttihat ve Terakki	Birinci Dünya Savaşı – Ermeni isyanları Osmanlı'nın cihat ilanı– Türk Alman Paktı	Askerlikten 2. kez istifa etti. Kabataş Sultanîsi'nde öğretmenlik	**Öğretmenlik – Yazarlık**
1915	İttihat ve Terakki	Birinci Dünya Savaşı – Ermeni isyanları Çanakkale Cephesi – Sarıkamış felaketi	Calibe Hanım ile evlilik. Çanakkale Cephesi'ni ziyaret etti.	
1916	İttihat ve Terakki	Birinci Dünya Savaşı – Arap isyanları	Kızı Fahire Güner'in doğumu.	
1917	İttihat ve Terakki	Birinci Dünya Savaşı – Arap isyanları	Anadolu seyahatlerine çıktı.	
1918	İttihat ve Terakki Meclis-i Mebusan	Birinci Dünya Savaşı – İTC'nin kapanışı Mondros ateşkesi–Millî Mücadele hareketi	Calibe Hanım'dan ayrıldı. Münferit Yalı'da inzivaya çekildi.	
1919	Meclis-i Mebusan	Türk Kurtuluş Savaşı – İzmir'in işgali Kuva-yı Milliye – Atatürk Samsun'a çıktı.	Şeker hastalığı kötüleşti. Münferit Yalı'da inzivada.	
1920	Meclis-i Mebusan TBMM	Türk Kurtuluş Savaşı – TBMM'nin açılışı Anadolu'da işgaller – Düzenli ordu	Haydarpaşa Hastanesi'ne yattı. Şeker komasından vefat etti.	

2.5. Ömer Seyfettin'in Eserleri

Ömer Seyfettin'in on sekiz yıllık yazarlık hayatını dokuz yıllık iki eşit döneme ayırabiliriz. Birinci dönem, ilk hikayesi olan Tenezzüh'ün yayımladığı 1902'den Yeni Lisan makalesinin yayımlandığı 1911'e kadar süren ve yazarın hazırlık süreci diyebileceğimiz dönemdir. İkinci dönemi ise Yeni Lisan makalesi sonrasında Millî Edebiyat akımı ve Türkçülük fikri ile öyküler verdiği dönemdir. Bu dönem 11 Nisan 1911'de Genç Kalemler dergisinde, Bahar ve Kelebekler hikayesinin ve Yeni Lisan makalesinin yayımlanmasıyla başlar ve yazarın yaşamını yitirdiği 1920'ye kadar sürer. Her iki dönem dokuz yıl sürmekle birlikte eserlerin sayısı, yoğunluğu ve kahramanların özellikleri bakımından oldukça farklıdır.

İlk döneminde birçok farklı konuya değinen yazar, bazı eserlerinde sanat gücünü göstermiş, Edebiyat-ı Cedide akımından izler taşıyan süslü bir anlatımı tercih ettiği eserler de vermiştir. Bu dönemde yarattığı karakterler günlük hayatın içinden, sade, olağanüstü özellikler taşımayan tiplerdir. İkinci döneminde ise Milli Edebiyat görüşüne uygun olarak Türkçeyi sade ve anlaşılır olarak kullandığı, halk dilini esas aldığı bir üslup geliştirmiştir. Bu dönemin karakterleri ise cesaret ve kahramanlık timsali, topluma örnek olacak üstün tiplerdir. İki dönem, öykülerde işlenen konular bakımından da farklılık göstermektedir. Yazar, birinci döneminde kadın erkek ilişkileri başta olmak üzere günlük hayattan birçok konuya değinmiş ve Maupassant tarzının dışına çıktığı hikayeler de yazmıştır. İkinci döneminde ise günlük hayattan olayların anlatıldığı, sıradan insanların yer aldığı eserleri daha az görülmektedir. Bu dönemde Türk tarihinden gelen, güçlü, cesur kahramanlar ve vatan sevgisi teması ağırlık kazanmıştır.

"İlk hikâyesi 1902'de Sabah gazetesinde çıkan "Tenezzüh"tür. Maupassant tarzı diye bilinen giriş, gelişme ve sonuç bölümlemeli, vakayı ön plana çıkaran, karakter tahlili ve mekân tasvirini geri planda tutan hikâyeyi Türk okuyucusuna Ömer Seyfettin tanıtmıştır. Bir kısmını fantezi diye nitelendirdiği tahkiyeli metinlerin ardından şahsî damgasını taşıyan hikâyelerini 1911'deki yeni lisan hareketinden sonra yazmıştır. Hikâyelerinde ilham kaynakları çok çeşitlidir. Öncelikle şahsî hayat tecrübelerinin izlerini taşıyan metinler önemli bir yer tutar. Bunlardan bir kısmını kahraman-anlatıcının bakış açısıyla verdiğinden bunlar kendisiyle ilgili araştırmalarda belge diye kullanılmıştır. "And", "Falaka", "İlk Cinayet", "Kaşağı" gibi hikâyeleri çocukluk yıllarının; "Bomba", "Hürriyet Bayrakları", "Tuhaf Bir Zulüm", "Beyaz Lâle", "Nakarat" gibi hikâyeleri askerlik hayatının yansıması olarak kabul edilmiştir. Hikâyelerinin bir kısmı, I. Dünya Savaşı sırasında Harbiye Nezâreti'nin cephedeki askerin ve halkın moralini yükseltecek edebî metinler yazılması isteğine uygun parçalardır. Tarih ve kahramanlık temalı bu tür metinler millî bir edebiyat meydana getirme arzusunun tezahürüdür. Yazarın "Eski Kahramanlar" üst başlığıyla çıkan hikâyelerinin tamamı bu bağlamda

düşünülebilecek niteliktedir. Bazı hikâyelerini ise sosyal ve siyasal konulardaki düşüncelerini ortaya koymak amacıyla yazmıştır. "Ashâb-ı Kehfimiz", "Mehdî" gibi hikâyelerinin bazı kısımları gazete yorum-haberlerini andırmaktadır. Hikâyelerinin önemli bir kısmında ironi diğer özellikleri ikinci planda bırakacak kadar belirgindir. "Kurbağa Duası", "Perili Köşk", "Keramet", "Nezle" gibi hikâyelerinde toplum hayatının bönlük, cehalet ve taassuptan dolayı gülünçleşen taraflarını ortaya koyar. Toplumda açıkgöz, şarlatan kimselerle ilgili "Karmanyolacılar" ile Efruz Bey tipi etrafındaki hikâyelerinde de ince alay ve nükte biçiminde bir mizah anlayışı vardır. "Nâdan", "Çakmak", "Bir Hayır" gibi hikâyelerinin atasözü, halk hikâyesi, destan, masal gibi edebiyat ürünlerinden ilham alınarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu hikâyeleri Ziya Gökalp'in düşünceleri doğrultusunda kurulan Halka Doğru Cemiyeti'nin misyonuyla ilgili görmek gerekir. "Nezle" gibi ağız taklitleri görülen örneklerin dışında süssüz bir üslûp hikâyelerindeki ortak özelliktir. II. Meşrutiyet sonrası hikâyelerinde eğitici bir düşünceyle topluma yön verme gayreti hissedilir. Hikâyelerinde mekânın yurt sathına yayılmış genişliği dikkati çeker. Karakter ve tip yaratmada da başarılı olan yazar "Ferman", "Kütük", "Vire", "Teselli", "Pembe İncili Kaftan", "Başını Vermeyen Şehit", "Kızılelma Neresi?", "Büyücü", "Teke Tek", "Topuz", "Diyet" gibi hikâyelerinde Türk tarihinden aldığı ve ideal insan olarak işlediği kahraman tipini ortaya koyar. "Hürriyete Lâyık Bir Kahraman", "Asilzadeler", "Bilgi Bucağında", "Tam Bir Görüş", "İnat", "Sivrisinek" gibi hikâyelerinde II. Meşrutiyet sonrası fikrî ve siyasî yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek üzere Efruz Bey adıyla çizdiği şarlatan tipini; "Mermer Tezgâh", "Tütün", "Dama Taşları", "Makul Bir Dönüş", "Acaba Ne idi?" gibi hikâyelerinde ise gündelik hayatın içinde yaşattığı iddiasız, ârif, babacan Câbi Efendi tipini canlandırmıştır. Efruz Bey ve Câbi Efendi tipleri etrafındaki hikâyeleri romana geçme arzusu olarak yorumlanabilir. Sağlığında "Ashâb-ı Kehfimiz" içtimaî roman, "Efruz Bey" fantezi roman tanımlamasıyla yayımlanmıştır. Romana en yakın eseri ise bitiremediği "Yalnız Efe"dir. Yazarın "tekellümî hikâye" diye nitelediği "Pamuk İpliği" ve sağlığında sahnelendiği bilinen "Mahçupluk İmtihanı" adlı mizahî bir kalem tecrübesi de vardır" ("Ömer Seyfeddin", 2020).

Ömer Seyfettin öykülerinin ders kitaplarında yer alması, MEB'in tavsiye ettiği ve 100 Temel Eser içinde öyküleri bulunan yazarlardan olması, eserlerinde Türkçeyi ustaca kullanması, Türkçenin öğretiminde öykülerinin önemli bir yere sahip olması nedeniyle yazarın öyküleri tezin konusu olarak seçilmiştir.

Ömer Seyfettin'in sağlığında şu kitapları basılmıştır: Vatan! Yalnız Vatan… (1911), Herkes İçin İçtimaiyat: Ticaret ve Nasip (1914), Yarınki Turan Devleti (1914), Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi (1914), Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Ameli Siyaset

(1914), Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi? (1914), Ashab-ı Kehfimiz (1918), Harem (1918), Efruz Bey (1919).

Ayrıca Ömer Seyfettin'in yazdığı tüm öyküler Dr. Müjgân Cunbur (1992, s.138-148) tarafından "Ömer Seyfettin Bibliyografyası" isimli eserde listelenmiştir. Bu öyküler yayımlandıkları tarih bilgileri ile birlikte alfabetik sıra ile şu şekilde verilmiştir:

> Acaba Ne İdi? (1919), Acıklı Bir Hikâye (1919), Açık Hava Mektebi (1927), And (1912), Antiseptik (1919), Apandisit (1910), Ashab-ı Kehfimiz (1918?), Asilzadeler (1926), Aşk Dalgası (1912), Aşk ve Ayak Parmakları (1910), At (1908), Ayın Takdiri (1918), Bahar ve Kelebekler (1911), Baharın Tesiri (1919), Balkon (1920), Başını Vermeyen Şehit (1917), Beşeriyet ve Köpek (1910), Beyaz Lale (1914), Beynamaz (1919), Bilgi Bucağı (1926), Binecek Şey (1917), Bir Çocuk-Aleko (?), Bir Hatıra (1918), Bir Hayır (1919), Bir Kayışın Tesiri (1919), Bir Temiz Havlu Uğruna (1963), Bir Vasiyetname (1926), Birdenbire (1919), Bit (1919), Bomba (1911), Boykotaj Düşmanı (1914), Busenin İptidai Şekli (1909), Büyücü (1917), Cesaret (1918), Çakmak (1917), Çanakkale'den Sonra (1917), Çirkinliğin Esrarı (1919), Dama Taşları (1918), Deve (1919), Devletin Menfaati (1919), Diyet (1918), Dünyanın Nizamı (1919), Düşünme Zamanı (1918), Efruz Bey (1919), Eleğim Sağma (1917), Elma (1909), Falaka (1917), Ferman (1917), Fon Sadriştayn'ın Karısı (1917), Forsa (1919), Gayet Büyük Adam (1914), Gizli Mabet (1919), Gurultu (1913), Harem (1918), Hatiften Bir Sada (1918), Havyar (1919), Herkesin İçtiği Su (1919), Heykel (1956), Horoz (1919), Hürriyet Bayrakları (1913), Hürriyet Gecesi (1917), Hürriyete Layık Bir Kahraman (1919), İffet (1920), İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi? (1914), İki Meb'us (1908), İlk Cinayet (1919), İlk Düşen Ak (1919), İlk Namaz (1909), İnat (?), İrtica Haberi (1911), Kaç Yerinden? (1917) Karmanyolacılar (1920), Kaşağı (1919), Keramet (1919), Kolleksiyon (1913), Kesik Bıyık (1919), Kıskançlık (1926), "Kızılelma" Neresi (1917), Kolleksiyon ("Tatlısu Frenkleri" isimli romandan bir parça) (1913), Korkunç Bir Ceza (1919), Kumrular (1910), Kurbağa Duası (1920), Kurumuş Ağaçlar (1920), Külah (1918), Kütük (1917), Lokanta Esrarı (1920), Mahcubluk İmtihanı (1928–1929), Makul Bir Dönüş (1918), Mehdi (1914), Mehma Emken (1919), Memlekete Mektup (1919), Mermer Tezgâh (1917), Miras (1920), Muayene (1920), Muhteri (1918), Müjde (1918), Nadan (1918), Nakarat (1918), Namus (1918), Nasıl Kurtarmış (1919), Nezle (1926), Niçin Zengin Olmamış? (1919), Nişanlılar (1919), Nokta (1919), Pamuk İpliği (1911), Pembe İncili Kaftan (1917), Perili Köşk (1919), Pervanelerin Ölümü (1909), Piç (1913), Pireler (1919), Piyano (1910), Primo Türk Çocuğu (Nasıl Doğdu) (1911), Primo Türk Çocuğu (Nasıl Öldü) (1914), Rüşvet (1919), Rütbe (1918), Sivrisinek (1917), Sultanlığın Sonu (1947), Şefkate İman (1920), Şimeler (1914), Tam Bir Görüş (1926), Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür (1919), Tavuklar (1910), Teke Tek (1917), Terakki (1918), Teselli (1917), Topuz (1917), Tos (1919), Tuğra (1910), Tuhaf Bir Zulüm (1918), Türbe

(1919), Türkçe Reçete (1918), Uçurumun Kenarında (1926), Uzun Hasan (1919), Üç Nasihat (1917), Velinimet (1918), Vire (1917), Yalnız Efe (1918–1919), Yemin (1918), Yeni Bir Hediye (1917), Yuf Borusu Seni Bekliyor (1919), Yüksek Ökçeler (1919), Yüz Akı (1919), Zeytin Ekmek (1919)

Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat "Ömer Seyfettin Bütün Nesirleri" isimli eserinde bugüne kadar tespit edilmiş olan ve kendisine ait olduğu kabul gören bütün rumuzları alfabetik olarak şu şekilde listelemiştir: Ayas, Ayın, Ayın Ha, Ayın Kef, Ayın Sin, Camsap, C., C. Nazmi, Ç. Kemal, Feridun, F. Nezihi, Ömer Tarhan, Ö.Seyfettin, Ö.S., Perviz, Süheyl Feridun, Şit, Tarhan, Tekin, ?, ??. (Polat, 2016, s.27).

Ömer Seyfettin'in eserleri birçok kez farklı kaynaklar ve uzmanlar tarafından listelenmiştir. Ancak yapılan bu çalışmalara rağmen kendisinin tüm eserlerinin eksiksiz ve doğru olarak tespit edildiği söylenemez. Ömer Seyfettin'in birçok eserinde takma ad ve rumuz kullanması eser tespitini zorlaştıran en önemli sebeptir. Çalışmada incelenen 166 öyküde yer alan tüm rumuzlar ve imzalar ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tabloda 166 öykü yer almaktadır ancak imza sayısı 167'dir. Bunun sebebi yazarın "Pervanelerin Ölümü" öyküsünü iki farklı imza ile farklı tarihlerde yayımlamış olmasıdır.

Tablo 3 Ömer Seyfettin'in Kullandığı İmzalar

	İmza	**İmzanın Yer Aldığı Öyküler**	**Sayı**
1	Ömer Seyfettin	İlk Namaz, Sebat, Erkek Mektubu, İlkbahar, İki Mebus, Busenin Şekl-i İptidaîsi, At, Beşeriyet ve Köpek, Apandisit, Aşk ve Ayak Parmakları, Tavuklar, Tuğra, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür!, Bahar ve Kelebekler…, Pamuk İpliği, Bomba, Ant, Aşk Dalgası, Piç, Hürriyet Bayrakları, İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?, Gurultu, Koleksiyon, Ashab-ı Kehfimiz, Mehdi, Gayet Büyük Bir Adam, Primo Türk Çocuğu 1-2, Boykotaj Düşmanı, Beyaz Lâle, Sivrisinek, Falaka, Hürriyet Gecesi, Eleğimsağma, Çanakkale'den Sonra…, Ferman, Üç Nasihat, Kaç Yerinden?, Kütük, Vire, Yeni Bir Hediye, Binecek Şey, Teselli, Pembe İncili Kaftan, Çakmak, Mermer Tezgâh, Başını Vermeyen Şehit, "Kızılelma" Neresi? Büyücü, Teke Tek…, Topuz, Kıskançlık, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Diyet, Düşünme Zamanı, Muhteri, Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Cesaret, Külâh, Hâtiften Bir Seda…, Müjde, Terakki, Velinimet, Dama Taşları, Ayın Takdiri!, Nadan, Makul Bir Dönüş, Harem, Nakarat, Tuhaf Bir Zulüm, Namus, Bir Vasiyetname, Yemin, Kesik Bıyık, Tütün, Ezelî Bir Roman, Türkçe Reçete, Rüşvet, Devletin Menfaati Uğruna, Nokta, Acıklı Bir Hikâye, Nişanlılar, Antiseptik, Tos!, Deve, Acaba Ne İdi?, Bir Kayışın Tesiri, Yüz Akı, Nezle, Forsa, Türbe, Memlekete Mektup, Niçin Zengin Olmamış?, Beynamaz, Korkunç Bir Ceza, Bit, Perili Köşk, Baharın Tesiri, Nasıl Kurtarmış?, Yalnız Efe 1-2, Zeytin Ekmek, Mehmâ-emken, Keramet, Tam Bir Görüş, Yüksek Ökçeler, Uzun Ömür, Heykel, Havyar, Pireler, Herkesin İçtiği Su, Kaşağı, Bir Hayır, Gizli Mabet, İlk Düşen Ak, İlk Cinayet, Birdenbire, Efruz Bey, Asilzâdeler, Bilgi Bucağında, Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi, İnat, Çirkinliğin Esrarı, Horoz, Dünyanın Nizamı, Uçurumun Kenarında, Miras, Kurbağa Duası, Şefkate İman, Lokanta Esrarı, Kurumuş Ağaçlar, Balkon, İhtiyar Olsam da, Muayene, İffet, Bir Temiz Havlu Uğruna…, 1/2, Bir Çocuk Aleko, Kazın Ayağı, Sultanlığın Sonu, Foya	141
2	İmzasız	Tenezzüh, Tatlısu Frenkleri, Şîmeler	3
3	C. Nazmi	Cambazın Aşkı	1
4	Ö. Seyfettin	Kır Sineği	1
5	Ç. Kemal	Buse-i Mader	1
6	F. Nezihi	Bir Refikin Defter-i İhtisasatından, Hediye…, Pembe Menekşe	3
7	Ö.S.	Cimnastiğe Dair-2, Bir Hatıra, Felsefe, Yuf Borusu Seni Bekliyor	4
8	Süheyl Feridun	Sahir'e Karşı, Pervanelerin Ölümü	2
9	Feridun	Çirkin Bir Hakikat, Ay Sonunda, Yaşasın Dolap	3
10	S.	Kazık	1
11	Perviz	Elma, Pervanelerin Ölümü, İrtica Haberi	3
12	Camsab	Hayırlı Bir Fal, Post Kavgası Kaldırılacak!, Karmanyolacılar	3
13	S.Ö.	Mürebbiye	1
TOPLAM		**166**	**167**

2.6. Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan Kahramanlar

Ömer Seyfettin öykülerindeki kahramanları, çeşitli özelliklerini göz önünde bulundurarak (yaşadıkları dönem, kişilik özellikleri, öyküde üstlendikleri görev, gerçek hayatta yer alıp almamaları, etnik kökenleri vb.) göz önünde bulundurarak beş farklı gruba ayırabiliriz. Bunlardan ilki yazarın Yeni Lisan makalesi öncesinde yazdığı öykülerinde yer alan, günlük hayattan aldığı sıradan karakterlerdir. Bu kahramanlar olağanüstü bir özellik göstermeyen, ortalama kişilerdir. Özellikle kadın erkek ilişkilerini ele aldığı öykülerinde yer alan çiftler bu karakterlere örnek gösterilebilir. Ömer Seyfettin'in Millî Edebiyat anlayışına henüz yönelmediği bu dönemdeki karakterleri arasında Türk-Müslüman kahramanlar ve çiftler olduğu gibi gayrimüslimler de yer alır. Tenezzüh'deki Juli Hala ve Mösyö Lui, Hediye'deki Fransız karı koca çift, Cambazın Aşkı'ndaki Victor ve Rosa, Çirkin Bir Hakikat'in sadakatsiz çifti yabancı karakterlere örnek gösterilebilir. Türk çiftler için de Erkek Mektubu'ndaki isimsiz kahraman ve histerik eşi, Yaşasın Dolap'taki Ahmet Bey ve Bihter Hanım, Elma'daki Süzun ve eşi, Aşk ve Ayak Parmakları'ndaki Hasan Bey ve Âsime Hanım, Gurultu'daki Muallim ve ayrıldığı eşi örnek verilebilir. Yazarın bazı öykülerinde ise Müslüman bir erkekle gayrimüslim bir kadının çift olarak yer aldığı görülür. Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür!'de Efser ve Bidar, Pamuk İpliği'nde Behzat Bey ve Matmazel Surpik, Primo Türk Çocuğu'nda Kenan Bey ve Grazia ikilisi bu çiftlere örnektir.

Öykü kahramanlarından diğer bir grubu ise yazarın Yeni Lisan makalesi sonrasında eserlerinde sıklıkla yer verdiği eski kahramanları oluşturur. Bu karakterler Türk tarihinden alınmış, yiğit, cesur ve güçlü tiplerdir. Hepsinin ortak özelliği Türk-Müslüman olması ve öyküde olağanüstü bir başarı, zafer ya da fedakârlık göstermesidir. Eski kahramanların çoğunluğunu asker, savaşçı tipler oluşturur. Ferman'ın Tosun Bey'i, Kütük'teki Arslan Bey, Teke Tek'teki Voyvoda Kasım, Başını Vermeyen Şehit'teki Deli Mehmet gibi. Bu karakterlerin arasında asker olmayan ancak cesareti ve fedakârlığı öne çıkan tipleri de sayabiliriz. Pembe İncili Kaftan'ın Muhsin Çelebi'si, Diyet'in Ali Usta'sı, Topuz'daki Türk elçi gibi. Ömer Seyfettin'in en çok bilinen ve sevilen öykülerinin kahramanlarını bu karakterler oluşturur. Bu hikayeler, bilindik Ömer Seyfettin tarzının tipik örnekleridir. Ömer Seyfettin bazı öykülerinde, 'Eski Kahramanlar' olarak kurgu karakterlerin yanında gerçek kişileri de kullanmıştır. Tarihten aldığı, kurgusal olmayan bu tipler için; Büyücü'de Selahaddin Eyyûbî, Teselli'de İskender Paşa, Kızılelma Neresi?'nde Kanuni Sultan Süleyman örnek verilebilir.

Yazarın üçüncü grup kahramanları ise siyasi cereyanlar ve toplumsal çalkantılar çerçevesinde öne çıkardığı olumsuz tiplerdir. Özellikle II. Meşrutiyet sonrasındaki dönemde türeyen ve 'Hürriyet' sözünün arkasına saklanan bu karakterler genellikle ülkenin aleyhine

çalışan iki yüzlü kişilerdir. Ömer Seyfettin, sözde aydın olarak tanımlanabilen bu tiplerin birçoğunu Rıza Tevfik Bölükbaşı başta olmak üzere Osmanlıcılık görüşünü temsil eden diğer siyasi figürlerden yola çıkarak oluşturmuştur. Şarlatan tipler olarak sunulan karakterler oldukça karikatürize edilmiş, yabancı hayranı olmak ve Türklüğe düşmanlıkla suçlanmıştır. İki Mebus'taki Feylesof, Ashab-ı Kehfimiz'de Eserullah Nâtık, Gayet Büyük Bir Adam ve Şîmeler hikayesinde yer alan 'Gayet Büyük Bir Adam' bu tiplere örnektir. Sivrisinek öyküsünde ilk kez adı geçen ve Hürriyete Layık Bir Kahraman, Açık Hava Mektebi, Asilzâdeler, Bilgi Bucağında, Efruz Bey gibi öykülerde de yer alan Efruz Bey ise bu karakterlerin en önemli örneğidir. Yine Rıza Tevfik Bölükbaşı'ndan esinlenilen karakter Ömer Seyfettin'in roman olarak tasarladığı öykü serisinin baş kişisidir. Doç. Dr. Ayşe Demir makalesinde Efruz Bey tipi için şu açıklamayı yapar: "Yazar, Efruz Bey'le birlikte hem kendisinden önce gelen örneklere benzer şekilde alafranga bir tip yaratmış hem de bu tipe siyasi hicve imkân sağlayacak bir boyut eklemiştir. Efruz Bey, bu bağlamda parodik bir kahramandır. Ancak onu benzerlerinden ayıran en önemli husus yazarın amacında belirginleşir. Ömer Seyfettin, epigrafta Efruz'u, 'hepimizden bir parça' olarak tanımlar. Bununla kast edilen toplum, topluma hâkim olan bakış açılarıdır. Bu açıdan öykünün, mizahı ve mizahi kahraman Efruz'u araçsallaştırdığı rahatlıkla söylenebilir. (…) Efruz Bey, sıradan bir yalancı değildir. O kendi yalanlarına samimiyetle inanır. Kendine kurduğu hayali dünyadan hiçbir kuşku duymadan yaşar. Bu yalanların çerçevesi genişledikçe inandırıcılıktan giderek uzaklaşır. Yalanların absürtlüğü komedinin de belirginleşmesini sağlar" (Demir, 2019, s.402).

Yazarın öykülerinde yer alan bazı karakterlerin ise kendisi olduğu bilinmektedir. Yaşamının farklı dönemlerinden kesitler sunduğu öykülerinde kahramanın anlatıcı olarak yer aldığı ve Ömer Seyfettin'in bizzat kendisinden bahsettiği anlaşılmaktadır. İlk Namaz, İlk cinayet, Ant, Falaka, Cimnastiğe Dair-2 gibi öykülerinde çocuk ve öğrenci karakter olarak yazar kendisini, arka plan olarak da kendi çocukluk dönemini tarif etmiştir. Bu öykülerden bazılarında olayların yazarın doğduğu Gönen'de geçmesi, kahramanın asker çocuğu olması veya Ömer ismini taşıması gibi bilgiler bu fikri desteklemektedir. Yine Sahir'e Karşı, Kaç Yerinden?, Gurultu, İlkbahar öykülerinde yer alan öğretmen veya yazar kahramanlar da Ömer Seyfettin'dir. Örneğin, 'Kaç Yerinden?' öyküsünün anlatıcısı olan karakter, eserlerinde tarihi kahramanlar kullanan bir öykü yazarıdır. Sahir'e Karşı öyküsünde geçen Şair Sahir ise yazarın gerçek hayatta yakın arkadaşı olan Celal Sahir Erozan'dır. Yazarın başkişi olduğu hikayelerin büyük kısmı askerlik yaptığı döneme dair olanlardır. At, İrtica Haberi, Hürriyet Bayrakları, Piç gibi öykülerinde geçen bazı olaylar kurgusal olsa da asker olan kahraman yazarın kendisidir. Yazarın askerlik görevini yaptığı Balkanlar coğrafyası, şahit olduğu isyanlar, askeri mücadeleler ve toplumsal olaylar da bu hikayelerin arka planında yer alır. İrtica Haberi'nde

31 Mart Vakası, Hürriyet Bayrakları'nda Balkanlardaki azınlıkların durumu, Piç hikayesinde Trablusgarp Savaşı'ndan bahsedilmiştir.

Yazarın kahraman olarak kullandığı diğer tip ise Cabi Efendi'yle vücut bulan babacan karakterdir. Birden fazla öyküde yer alan bu karakter günlük hayattan alınmış, olağanüstü bir özellik göstermeyen, kalender bir tiptir. Mermer Tezgâh, Makul Bir Dönüş, Dama Taşları, Tütün ve Acaba Ne İdi hikayelerinde pratik zekâsı, kitaplardan gelmeyen kendine özgü âlimliği ve arifliği ile ön plana çıkmıştır. Cabi Efendi dışında, Bahar ve Kelebekler'deki büyükanne, Dama Taşları'ndaki Ali Dânâ Efendi, Mehdi'deki Hoca Efendi, Üç Nasihat'te yer alan Müstakim Efendi ve Hürriyet Gecesi'ndeki ihtiyar adam da görmüş geçirmiş hâli, bilgili ve yol gösterici tavırları ile bu tipe örnek verilebilir. Bu karakterlerin ortak özelliği karşısındaki öykü kahramanına verdiği öğüt ve tavsiyeler ile aslında okuyucuya ders vermesidir. Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel makalesinde Cabi Efendi karakteri için şu bilgileri vermiştir: "Cabi Efendi, bu beş öyküde birbirinden farklı kimlikte ve farklı konumlar içindedir. "Mermer Tezgâh"ta hakikatin kitaplarda değil, hayatın kendisinde olduğuna inanan, gözlemleri ve tecrübelerinden başka bir şeye değer vermeyen akıl ve irfan sahibi, yani arif bir kişiliktir. Bu adam "Dama Taşları"nda nasılsa aklını kaybetmiş, tımarhaneye kapatılmıştır. Kendisini ziyarete gelen eski arkadaşı Ali Dana Efendi'ye hücresinde çılgın bir oyun oynar. Ali Dana Efendi'ye ithafen yazılan "Makul Bir Dönüş"te dört yıl sonra akıllanmış ve tımarhaneden taburcu edilmiştir. Ancak harp yıllarında çok değişen İstanbul'un pahalılığından dehşete düşerek yeniden tımarhaneye dönmek ister. "Tütün"de konağında yıllardan beri sakin bir hayat yaşayan Cabi Efendi, ömrü boyunca evinde aşçılık eden ve tütünsüz yaşayamayan Şulever Bacı adlı Arap hizmetçiye bir oyun oynar ve ölümüne sebep olur. "Acaba Ne İdi?"de ise harp yıllarında ekonomik durumu fevkalâde kötüleşen İstanbul'da fakirleşmiş, evini idare edemez hale gelmiştir. Anadolu yakasında bir köşk tutup yiyeceğini kendisi yetiştirmek isterse de yaşadığı bazı hadiselerden dolayı vazgeçer" (Huyugüzel, 2020, s.126).

2.7. Ömer Seyfettin'in Fikir Dünyası

Ömer Seyfettin'in düşünce dünyasını ve savunduğu politik görüşü Mehmet Nuri Yardım'ın (2020, s.105) bir cümlesi ile özetleyebiliriz. "Ömer Seyfettin'in etkilendiği kişilerden biri Gökalp ise diğeri ikisi de Baha Tevfik ve Türkçü Necip'tir. Bunların etkisiyle olacak Rıza Tevfik Bölükbaşı'na ömrü boyunca muhalif olur." Yardım'ın belirttiği üzere yazarın fikir dünyasında etkili olan kişiler Türkçülük akımının önde gelen isimleri ve ideologlarıdır. Türkçülüğün Esasları çalışmasıyla Türk milliyetçiliğinin temel eserlerinden birini ortaya koyan Ziya Gökalp, yazarın sıkı ilişki içinde olduğu bir Türkçüdür. Gökalp'in üzerindeki etkisi o kadar fazladır ki askerlik görevinden istifa etmesi ve Genç Kalemler'de kaleme aldığı yazılar Gökalp'in etkisiyle olmuştur. Baha Tevfik ile tanışması ise İzmir yıllarına dayanır. İzmir'de görevli olduğu dönemde askerlik görevinden ziyade fikri meseleler ile ilgilenmiş ve bölgenin fikir adamları ile kısa sürede kaynaşmıştır. Bu dönem onun Türkçülük görüşünün filizlendiği süreç olarak kabul edilebilir.

Yazarın milliyetçilik düşüncesinin pekişmesi ve sağlamlaşması ise Rumeli günlerinin etkisi ile olmuştur. Balkanlar'da Pirlepe, Manastır, Serez, Razlık gibi muhitlerde görev alan Ömer Seyfettin, bölgedeki çetelerin gerçekleştirdiği katliamlara bizzat tanık olmuştur. Bulgar komitacıların ayaklandığı, Türk köylerini basarak kan döktüğü bu dönem onun hafızasında silinmeyecek izler bırakmıştır. Bu etki özellikle o dönemi aktardığı Beyaz Lale, Bomba gibi öykülerine de yansımıştır. Azınlıkların bu bağımsızlık hareketlerine rağmen Osmanlıcılık görüşünü savunan "Sözde aydın"lar ise onun gözünde gaflet uykusundadır. Kendisine yapılan "Türk" hitabını hakaret kabul ederek, "Osmanlı" olduğunu iddia eden mebusların var olduğu bir siyasi iklimde, Ömer Seyfettin öykülerinde okuyucuyu bu "Oğuz Uykusu"ndan uyandırmaya çabalamaktadır. "Bir Ermeni Gencin Hatıraları" öyküsünde, tüm Anadolu ve Rumeli'nde Türk sayısının ancak %2 olduğunu iddia eden sözde aydınlar, onun eleştirisinin yöneldiği temel noktadır.

Yazarın Rıza Tevfik Bölükbaşı'na olan sert tavrı da bu açıdan ele alınmalıdır. Mason olduğunu açıkça ifade eden ve Türklük yerine Osmanlılık kimliğini öne çıkartan Rıza Tevfik, yazarın görüşlerine taban tabana zıt söylemlere sahiptir. "Bilâ-tefrik-i cins ü mezhep" fikri ile tüm inanç, mezhep, ırk ve aidiyetleri yok sayan bu görüş Türkçülük fikrini "Kurûn-ı vusta temayülü" olarak nitelendirir. Öyle ki İstanbul'un işgal yıllarında dâhi Türk milliyetçiliğine karşı çıkan Rıza Tevfik sonraki dönemde yüzellilikler listesine alındığı için yurdu terk etmiştir. Ömer Seyfettin ise ona karşı yürüttüğü muhalafeti politik sahayla sınırlamamış, Rıza Tevfik'i öykülerinin kahramanı olarak kullanarak bu çatışmayı edebi sahaya da taşımıştır. "İki Mebus" öyküsündeki "Feylesof" lakaplı, köhnemiş fikirlere sahip mebus Rıza Tevfik'tir. Milli bilinçten uzak bu mebus yeni fikirler karşısında çürümeye yüz tutmuş bir egoisttir. "Tatlısu

Frenkleri" öyküsündeki Eserullah Nâtık Bey de sahte aydın tiplemesi ve Avrupa hayranı bir "kimliksiz" olarak Rıza Tevfik'e vurgu yapmaktadır. "Gayet Büyük Bir Adam" ve "Şîmeler"de de yine Rıza Tevfik'i görürüz. Burada da sadece kendi çıkarlarını düşünen, gerçekçi ve toplum yararına hiçbir düşüncesi olmayan baş kahraman sürekli gösteriş yapmakta ve etrafına dışı parlak içi boş sözler saçmaktadır. Yazarın en bilinen kahramanı "Efruz Bey" ise farklı özelliklere sahiptir. Çünkü bu kahramanın da çıkış noktası Rıza Tevfik olmakla birlikte sonraki öykülerde evrim geçirerek daha kapsamlı ve tamamen kurgusal bir yapıya kavuşmuştur. Bu durumu yazar *"Herkes seni -bizzat kendi kadar- tanır, Efruzcuğum, bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen "hepimiz" değilsen bile "hepimizden bir parça"sın…"* sözleri ile açıklamıştır.

Ömer Seyfettin'in fikir dünyasındaki zenginliğin en somut görüldüğü alan elbette edebi kimliği ve kişisel mührünü taşıyan öyküleridir. Yazar, öykülerini birer sanat eseri olduğu kadar birer eğitim aracı olarak da kullanmaya çalışmıştır. Bu durumda öğretme kimliğinin de etkisi bulunmaktadır. O, Maupassant tarzı öykücülüğü (Klasik Vaka Öyküsü) dilimize kazandırmıştır. Bu tarz öykülerde olaylar zinciri; kişi, zaman ve yer öğesine bağlıdır. Olaylar serim, düğüm, çözüm sırasına uygun olarak anlatılır. Bu öykü yönteminde vaka ön plana çıkar, karakter tahlili ve mekân tasviri geri planda kalır. Ömer Seyfettin de öykülerini bu yönteme uygun olarak yazmış ve klasik vaka öyküsü olarak da adlandırılan yöntemin ülkemizde en önemli temsilcisi olmuştur.

Polat (2015, s.21)'a göre, "Ömer Seyfettin'in ilk öyküsü, 1902'de Sabah gazetesinde yayımlanan 'Tenezzüh' adlı öyküdür. Ömer Seyfettin önceleri, bir kısmını 'fantezi' diye vasıflandırdığı tahkiyeli metinler ve Maupassant tarzına uygun öyküler yazmıştır. Fakat onun şahsi damgasını taşıyan öyküleri 1911'deki Yeni Lisan hareketinden sonra yazdıklarıdır. Bu öyküler, Ömer Seyfettin'in edebiyatta kalıcı bir yer edinmesini sağlamıştır. Gerçeklik duygusu ve gözlem gücü öykülerinin başarısını artırmıştır."

Öykülerinde zaman, mekân, insan ve duygularla ilgili ayrıntılara yer vermiştir. Kaplan (2002, s.69)'a göre, Ömer Seyfettin zamanı, soyut olarak değil; mevsim, günün saati ve yılların akışı içinde yaşanılan canlı hayat sahneleri ile tasvir eder. Eserde her şey göze hitap eden küçük bir tablo gibi tasvir edilir. Aynı şekilde şahıslar da maddi ve manevi özellikleriyle, ruh çözümlemeleriyle, dış görüntüleriyle detaylı olarak verilir. Şahıslar, bir tablo gibi göz önünde canlandırılır.

Polat (2015, s.22) çalışmasında, Ömer Seyfettin'in hatıralarında, "Ben her şeyden, en ehemmiyetsiz fıkralardan, bir cümleden bir hikâye, koskoca bir roman çıkarabilirim" dediğini belirtmektedir. Dolayısıyla da Polat'a göre Ömer Seyfettin; yaşadığı, duyduğu, okuduğu her şeyden kolayca bir öykü çıkarabilmektedir.

Öykülerinin önemli bir kısmında yazarın çocukluk hatıraları ve yaşadığı savaş yıllarının etkileri, toplumsal hayatın aksayan yanları gözlenmektedir. Prof. Dr. İnci Enginün (Enginün, 1992, s.38-39) de eserlerinin konusu, "kadın-erkek münasebetleri, batıl inançlar, çocukluk hatıralarından gelen çocuğun çevreyle münasebetleri, Türklük şuuru, manasız korku ve kıskançlıklar başta olmak üzere çeşitli beşerî duygular." şeklinde açıklanmaktadır. Ömer Seyfettin hayatın karışıklığını öykülerinde canlı hayat sahneleri hâlinde vermiştir. Bu nedenle de öyküleri, zevkle okunan öyküler arasında yer almaktadır.

Önertoy (1972) da çalışmasında, Ömer Seyfettin öykülerinin içerikleri hakkında bilgi vermiştir (s.139-140):

> Ömer Seyfettin'in "And, Falaka, Kaşağı, İlk namaz" gibi hikâyeleri çocukluk yıllarının izlenimlerini yansıtır. Yazar, "Falaka ve Yalnız Efe" gibi hikâyelerinde cehalet ve taassubu, kahramanı "Efruz Bey" olan hikâyelerinde de beslendikleri yabancı kültürle benliğini kaybetmiş, yozlaşmış sahte aydınları ele almıştır. Yazarın "Bomba" adlı hikâyesinde Millî şuuru uyandırma amacı güdülmektedir. "Gizli Mabet" adlı hikâyesinde de Batı'nın Doğu'yu ne kadar yüzeysel bilgilerle tanıdığı belirtilmektedir. Ömer Seyfettin'in incelenen hikâyeleri içinde özellikle "Yeni Lisan" hareketinden sonra yazdıklarının dilinin daha sade olduğu gözlenmiştir. Yazar bu

Polat (2015)'a göre, Ömer Seyfettin "Genç Kalemler" dergisinde çıkan "Yeni Lisan" makalesinde "halkçı" bir dil anlayışı benimserken daha sonra Dicle gazetesinde çıkan "Yeni Lisan" adlı makalesinde tamamen Türklüğe yönelik "Milliyet" merkezli bir dil anlayışını benimsemiştir. Bu iki makalenin dil anlayışındaki fark Ziya Gökalp ile tanışmasına bağlanabilir. Çünkü Ömer Seyfettin, Dicle gazetesindeki yazısını Ziya Gökalp'in meşhur "Turan" manzumesinin sloganlaşan son beytiyle bitirir" (s.27).

Öykülerinin genel özelliklerini Polat (2015, s.23-25) maddeler hâlinde şöyle açıklamıştır:

> 1. Yeni Lisandan önce yazdıklarında önemli ölçüde Edebiyat-ı Cedide kalıntıları vardır. Arapça-Farsça kelime kadrosunun kabarıklığı, süs için yapılmış terkipler, hayaller ve benzetmelerdeki yapaylık hep bu tortunun izleridir. Yeni Lisandan sonraki hikâyeleri ise arı, duru bir İstanbul Türkçesiyledir.
> 2. II. Meşrutiyet sonrası hikâyelerinin tamamında sosyal faydacı sanat anlayışını bulmak mümkündür.
> 3. Kelime kadrosu itibariyle konuşma dilinden alınmış olması dışında, süssüz bir üslupla yazılmış olması da hikâyelerinin tanıtıcı vasıflarındandır.
> 4. "Edebiyatsız edebiyat yapmak" isteyen Ömer Seyfettin'de bilgilendirme çabası yüzünden, üslupçuluk gölgelenmiştir.
> 5. Hikâyelerinde mekânın memleket sathına yayılmış genişliği de dikkat çekmektedir.

6. Konu ve vakayı her şeyin önüne almakla beraber, karakter ve tip yaratmada da başarılıdır. Başarıyla çizdiği üç tipten bahsedilir:

a. Türk tarihinden alıp "Eski Kahramanlar" ortak üst başlığıyla bir ideal insan olarak işlediği kahraman tipi.

b. II. Meşrutiyet sonrasında fikri ve siyasi yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek üzere Efruz Bey adıyla çizdiği şarlatan tipi.

c. Gündelik hayatın içinde yaşattığı iddiasız, arif, babacan Câbi Efendi tipi.

İlk dört maddeden anlaşılacağı üzere Ömer Seyfettin, "Yeni Lisan" hareketinden sonra yazdığı öykülerde sosyal faydacı sanat anlayışını benimsemiş, öykülerinde kullandığı kelime kadrosunu halkın konuşma dilinden almış, "Edebiyatsız edebiyat yapma" anlayışını benimsemiş ve halkı bilgilendirmek istediği için halkın anlayabileceği bir dil kullanmıştır. Altıncı maddeden yola çıkarak da Efruz Bey gibi tiplerin konuşma tarzlarının öykülerde verilmesinin, bu tipleri anlamak ve öykülerin bütünlüğünü kavrayabilmek açısından önemli olduğu belirtilebilir.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde alan yazın taraması sonucunda, konuyla ilgili önceki çalışmalara dair ulaşılan veriler ve yapılan karşılaştırmalar sunulmuştur. Ömer Seyfettin hikayeleri üzerine ve değerler eğitimi konusunda yapılmış çalışmalar alt başlıklar altında gösterilmiştir. Çalışmalar alan yazında incelenen tüm çalışmalar içerisinden, konu ve yöntem olarak öne çıkan, tez çalışmamız ile benzerlik gösterenler ve çalışmamıza katkı sağlayanlar içerisinden seçilmiş; basım tarihleri esas alınarak gösterilmiştir. Söz konusu çalışmalar türüne göre kitaplar ve tezler olarak iki başlıkta ele alınmıştır.

2.8. Kitaplar

Alan yazında tez çalışmamızın konusu çerçevesinde yapılan tarama sonuçlarından kitap çalışmalarını, Ömer Seyfettin öyküleri üzerine ve Değerler Eğitimi üzerine yazılmış kitaplar olarak iki gruba ayırabiliriz. Ömer Seyfettin ve öykülerini inceleyen en kapsamlı eserler Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın kitaplarıdır. Yapı Kredi Yayınları tarafından baskısı yapılan 'Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri' isimli eser yazarın şimdiye kadar tespit edilmiş 165 öyküsünün bir arada sunulduğu ve alan yazında temel kabul edilen bir eserdir. Tam anlamıyla bir külliyat olan bu kitapta Ömer Seyfettin'in hayatı, fikir dünyası ve eserleri hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ayrıca yazarın yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal yapısının özellikleri, bu özelliklerin yazarın dil ve üslubu üzerindeki etkisi açıklanmıştır. Ömer Seyfettin'in birçok eserinin farklı imzalar ile yayımlanmış olması sebebi ile yazarın kullandığı tüm rumuzlar tespit edilerek listelenmiştir. Böylece farklı rumuzlar ile yayımlanmış eserlerin külliyat dışında kalma ihtimali ortadan kalkmıştır. Söz konusu kitap tez çalışmamızın temel kaynağı olarak kullanılmış, tezde incelenen tüm öykülerde bu eserden yararlanılmıştır.

Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın diğer eseri 'Ömer Seyfettin'in Bütün Nesirleri' kitabıdır. Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından baskısı yapılan kitapta yazarın öyküleri dışında kalan tüm düzyazıları (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler) külliyat halinde derlenmiştir. Eserde Ömer Seyfettin hakkındaki kısa bilgiler; Ailesi, Tahsil Hayatı, Meslek Hayatı, Evlilik Hayatı ve Ölümü başlıkları altında aktarılmıştır. Ayrıca Ömer Seyfettin'in şairliği, dilciliği, fikir adamlığı, hikayeciliği ve çevirileri de ele alınmıştır. Bu eserde Ömer Seyfettin'in tüm metinlerinin kronolojik olarak gösterildiği bir tablo da verilmiştir. Bu tabloda metinler ilk yayım tarihi, yazarın imzası (hangi rumuzu kullandığı), metin adı, yayın organı, sayfa sayısı ve metin türü gibi tüm bilgileriyle birlikte ayrıntılı olarak listelenmiştir. Eserde 214 fıkra ve makale, 24 çeviri, 16 mektup, 2 günlük olmak üzere Ömer Seyfettin'in toplam 256 düzyazı metni yer almaktadır.

Öykücülük yönüyle öne çıkan ve 'Milli Hikayeci' olarak bilinen Ömer Seyfettin'in şairlik yönü ve şiirleri genelde gölgede kalmıştır. Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından basılan 'Şair Ömer Seyfettin' isimli kitabında yazar bu yönüyle ele alınmıştır. Kitapta Ömer Seyfettin'in 88'i şiir, 21'i mensur şiir olmak üzere toplam 109 eseri yer almaktadır. Ayrıca 'Şair Olarak Ömer Seyfettin' başlığı altında yazarın şairliği ve şiir mirasını değerlendirişi açıklanmış; şiirlerinin şekil özellikleri, muhtevası, dil ve şiir dili ilişkisi değerlendirilmiştir.

Ömer Seyfettin'in yaşam öyküsü üzerine yazılan kitaplardan en kapsamlısı Tahir Alangu'nun Yapı Kredi Yayınları tarafından baskısı yapılan 'Ömer Seyfettin – Ülkücü Bir Yazarın Romanı' adlı eseridir. Biyografik bir eser olan kitapta Ömer Seyfettin'in yaşam öyküsü ayrıntısı ile incelenmiş, doğumuyla başlayan süreç hastalık dönemi ve ölümüne kadar aktarılmıştır. Eserde yazarın; doğumu ve çocukluk yılları, eğitim aldığı okullar, gençlik dönemi, edebiyat dünyasına girişi, askerlik süreci, Balkanlarda yaşadığı dönem, İstanbul'a dönüşü ve hastalığıyla başlayıp ölümüne uzanan günleri anlatılmıştır. Bu eserde özellikle yazarın dünya görüşüne geniş ölçüde yer verilmiştir. Ömer Seyfettin'in askeri okullarda aldığı eğitim ve görev sebebiyle Balkan şehirlerinde geçirdiği günlerin etkileri üzerinde durulmuştur. Yazarın siyasi ve ideolojik altyapısının, İttihat ve Terakki Partisi ile olan ilişkilerinin, Türkçülük felsefesinin ve milliyetçi dünya görüşünün edebiyat anlayışına yansımaları ifade edilmiştir.

2.9. Tez Çalışmaları

Ömer Seyfettin öykülerini değerler eğitimi çerçevesinde ele alan tez çalışmalarından ilki, Uludağ Üniversitesi'nde Cengiz Aydemir tarafından hazırlanan, 1989 tarihli doktora tez çalışmasıdır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler tespit edilmiş; öykülerde değerlerin öne çıktığı bölümler yazarın açıklamaları eşliğinde gösterilmiştir. Hikayelerde tespit edilen her değer metin bağlamında yorumlanmış ve metnin yazıldığı dönemin koşulları çerçevesinde ele alınarak açıklanmıştır. Söz konusu değerler eğitimi unsurları üç ana başlık altında toplam on yedi alt başlık altında sınıflandırılmıştır. Değerlerin gösteriminde kullanılan ana başlıklar ve değerler sırasıyla:

1- *Kişilerde Oluşması İçin Telkin Edilen Değerler* başlığı altında;

Sağlık, Kuvvet ve Dayanıklılık – Doğruluk, Dürüstlük ve İçtenlik – Disiplin ve Çalışkanlık – Yardımseverlik – Fedakârlık – Sadelik ve Alçakgönüllülük – Cesaret, Kendine Güven ve Kahramanlık – Kanaatkârlık değerleri olmak üzere 8 değer;

2- *Kişilere Telkin Edilen Sosyal Değerler* başlığı altında;

İnsan Sevgisi ve Hoşgörü – Medeni Cesaret – Yasalara Uyma – Ahlâka Uyma – Yararsız Geleneklere ve Batıl İnançlara Karşı Çıkma – Yanlış Batılılaşmaya Karşı Çıkma – Kadın, Erkek Eşitliği değerleri olmak üzere 7 değer;

3- *Yurt, Millet ve Din Duygularının Telkini* başlığı altında;

Yurt ve Millet Sevgisi – Samimi Müslümanlık değerleri olmak üzere 2 değer belirlenmiştir.

Değerler eğitimi unsurlarının Ömer Seyfettin öyküleri üzerinde incelendiği ikinci tez çalışması Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Emrullah Karatekin tarafından hazırlanan 2016 tarihli yüksek lisans tez çalışmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin esas alındığı çalışmada Ömer Seyfettin'in 21 öyküsünde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen 20 farklı değer incelenmiştir. Değerlendirme sonucunda incelenen 20 değerden 17'sinin öykülerde bulunduğu 3 değerin ise bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada tespit edilen değerler Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan ünite isimleri, ders saatleri, öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek tablolar halinde açıklanmıştır.

Erdoğan Karaşah (2009), "Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi" isimli tez çalışmasında yazarın öykülerini çeşitli eğitsel değerler açısından ele almıştır. Söz konusu çalışmada tespit edilen olumlu değerler şunlardır: Hatalardan ders çıkarma, manevi değerler, Türk insanına övgü, vatan ve millet sevgisi, disiplin ve çalışkanlık, yardımseverlik, fedakârlık, alçak gönüllülük, kanaatkârlık, sevgi, saygı, yasalara uyma, kadın erkek eşitliği, kahramanlık, duyarlılık. Bu çalışmada ayrıca toplum hayatında hoş görülmeyen, istenmeyen davranışlar da tespit edilmiş ve öykülerde bulundukları yerlerden alıntılanarak gösterilmiştir. Olumsuz değerler olarak nitelenebilecek bu kavramlar ise şunlardır: Tembellik, çalışmadan kazanç elde etme, hırsızlık, rüşvet, torpille bir yere gelme, görücü usulü evlenme, batıl inançlar, yanlış batılılaşma.

Ömer Seyfettin öyküleri üzerinde değerler eğitimi çalışması yapan son tez çalışması ise Gazi Üniversitesi'nde Feray Kılıç tarafından hazırlanan 2019 tarihli yüksek lisans tez çalışmasıdır. Ele alınan öykülerin sayısı bakımından kapsamı en geniş olan bu çalışmada Ömer Seyfettin öykülerinden 136'sı incelenmiştir. Ele alınan öykülerde değerler 19 başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu değerler alfabetik olarak *Adil Olma, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Fedakârlık, Hoşgörü, Misafirperverlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatan Sevgisi, Yardımseverlik* değerleridir. Çalışmada öykülerde yer alan tüm değerlerin toplam 462 kez bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada tespit edilen değerlerin yer aldığı cümleler alıntı olarak gösterilmiş, gösterilen her değerin yer aldığı öykü ismi ve sayfa numarası belirtilmiştir. Ancak tespit edilen ifadelere metin bağlamından hareketle ek bir yorum veya açıklama getirilmemiştir.

2.10. Bildiri, Makale ve Dergi Yayınları

Ömer Seyfettin öyküleri ve bu öykülerde yer alan değerler üzerine yazılmış makale, bildiri ve dergi yayınları incelendiğinde karşımıza oldukça fazla sayıda yayın çıkmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

Bulduker (2012), "Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" ile "Aşk Dalgası" Adlı İki Hikâyesinde Eski ve Yeni Değerler Algısı" isimli makalesinde, incelediği iki Ömer Seyfettin hikâyesinde eski ve yeni yaşam tarzı konusundaki düşünceler ile yazarın düştüğü bazı çelişkili durumları sergilemeye çalışmıştır. Bulduker, hikâyelerde Ömer Seyfettin'in eski değer yargıları karşısında yeni değer arayışı içerisinde olduğunu tespit etmiştir.

Yeşilyurt (2020), "Halk Edebiyatındaki At Motifinin Ömer Seyfettin'in "At" Adlı Öyküsüne Yansımaları" makalesinde özellikle at ve binicilik kültürünün Türk masal ve öykülerinde ne şekilde yer aldığı açıklanmış ve Ömer Seyfettin'in "At" eseri özelinde bu durum kıyaslanmıştır. Ömer Seyfettin'in, bu hikâyesinde halk kültürünü oluşturan unsurlardan biri olan halk edebiyatından yararlandığı ifade edilmiştir. Yazarın öyküsünü Türk mitolojisinde, destanlarında, halk hikâyelerinde, halk şiirlerinde, masallarında, atasözleri ve deyimlerinde önemli bir yer tutan at motifi üzerine kurmasının oldukça anlamlı olduğu belirtilmiştir.

Yıldırım (2020), "Efsaneden Tarihe, Tarihten Edebi Esere Başını Vermeyen Şehit" makalesinde Ömer Seyfettin'in Başını Vermeyen Şehit öyküsünün dayandığı tarihi kaynakları analiz etmiştir. Yıldırım bu çalışmasında öyküye dair şu tespitte bulunmuştur: Ömer Seyfettin "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikâyesini kaynağı bir efsane olan anlatı üzerine kurmuştur. İnandırıcılık yönüyle anlayan ve dinleyen tarafından genelde doğru kabul edilen bir efsane örneği çevre ve kahraman değiştirerek Girijigal'de düşmana karşı mücadele eden Deli Mehmed ve Deli Hüsrev üzerinden anlatılmıştır.

Sazyek (2021), "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Mektubun Yeri" makalesinde mektup türünün Ömer Seyfettin öykülerinde kullanımı üzerine araştırmada bulunmuştur. Çalışmasının sonuç bölümünde şu tespitlerde bulunmuştur: Ömer Seyfettin, bu formu 'eleştiri aracı' olarak kullanır. Dolayısıyla mektup, Ömer Seyfettin'in siyaset, edebiyat, aile ve toplum ile ilgili meselelere yönelik eleştirilerini içeren edebî bir kılıf olma özelliği taşır. Yazar; sosyal, siyasî, felsefî düşüncelerini boş bir kâğıda aktararak, tüm sorumluluğu yazma eylemini üstlenen mektup figürüne yükler.

Güneş (2011), "XX. Yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasî ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Yansıması" isimli makalesinde söz konusu öykülerin tarihi arka planlarına dair tespitlerde bulunmuştur. Yazarın Balkanlar'da yaşanan çatışmaları öykülerinde konu edindiğini ve dönemin koşullarını yansıtmada başarılı olduğunu vurgular.

Yalçınkaya (2020), "Ömer Seyfettin'in Boykotaj Düşmanı Adlı Hikâyesini Edebiyat Sosyolojisi Bağlamında Okuma" makalesinde yazarın Nev-Yunanilik akımını eleştirdiği eserini incelemiştir. Yalçınkaya'nın tespitine göre bu eserde Ömer Seyfettin, dönemin pek de etkili olmayan sanat anlayışı Nev-Yunanilik hareketini en sert şekilde eleştirmektedir. Bu sonuca ise edebiyat sosyolojisinin öngördüğü üzere yazarın yaşam öyküsüyle dönemin içinde bulunduğu edebî, siyasi ve iktisadî gelişmelerin incelenmesiyle ulaşıldığı açıklanmıştır.

Ogur (2011), "Ömer Seyfettin'in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler" çalışmasında yazarın birden fazla öyküsünü ele almıştır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in "Ferman", "Kütük", "Vire", "Başını Vermeyen Şehit", "Kızılelma Neresi", "Teke Tek", "Topuz", "Nadan", "Diyet", "Forsa", "Büyücü", "Pembe İncili Kaftan", "Uzun Ömür" ve "Teselli" isimli toplam 14 öyküsünde değerler tespit edilmiştir. Ogur öyküleri 4 temel tema (Kahramanlık, Fedakârlık, Devlet terbiyesi ve ideal devlet adamı, Vatan ve millet sevgisi) çerçevesinde ele almıştır.

Tuna (2020), "Ömer Seyfettin'in Kayıp Bir Hikâyesi: Cambazın Aşkı" çalışmasında yazarın o güne kadar kayıp olan bir eserini gün yüzüne çıkarmıştır. Ömer Seyfettin'in 12 Haziran 1902 ile 7 Ağustos 1902 tarihleri arasında Musavver Terakki dergisinin dokuz sayısında, bölümler halinde C. Nazmi imzasıyla yayımladığı eseri bu çalışmada ele alınmıştır. Tuna çalışmasında hem söz konusu öykünün tam metnini hem de öyküye dair yaptığı tespitleri aktarmıştır. Tuna yaptığı açıklamada "Ömer Seyfettin bibliyografyasındaki boşlukların doldurulabilmesi için süreli yayın taramaları önemlidir. Bizzat hikâyecinin değerli bularak Hakkı Tarık Us'a gönderdiği mektupta söz ettiği "Cambazın Aşkı"nın tespiti bu bağlamda özel bir yere sahiptir" ifadelerini kullanmıştır.

Erzen (2014), "Cihan Harbinin Karanlığında Aydınlığı Hatırla(t)mak: Ömer Seyfettin'in Kaleminden Kahramanlara Dair" isimli makalesinde, yazarın 1. Dünya Savaşı yıllarında savaşı ve savaşın etkilerini anlattığı öyküleri ile eski devirleri anlattığı tarihi öykülerini incelemiştir. Bu çalışmada yazarın öykülerindeki "Eski Kahramanlar" ve "Yeni Kahramanlar" olarak ikiye ayrılan karakterler karşılaştırılmıştır. Çalışmada hem Osmanlı devrini anlatan Teke Tek, Forsa, Topuz, Başını Vermeyen Şehit, Vire, Diyet, Pembe İncili Kaftan, Ferman, Teselli, Kütük, Büyücü öyküleri hem de 1. Dünya Savaşı'nı anlatan Bir Çocuk: Aleko, Müjde, Çanakkale'den Sonra öyküleri ele alınmıştır.

Tiryaki (2020), "Ömer Seyfettin'in "Yüksek Ökçeler" ve "Nakarat" Hikâyelerinde Mizahi Unsurlar ve Ahlaki Bir Değer Olarak Namus" isimli çalışmasında iki öyküyü ele almıştır. Yazarın "Yüksek Ökçeler" ve "Nakarat" eserlerini inceleyen Tiryaki bu öyküleri hem mizahi unsurlar hem de ahlaki değerler açısından kıyaslamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli Creswell (2017)'e göre karma yöntem araştırması olarak belirlenmiştir. Bu yöntem şu şekilde tanımlanabilir:

> "Karma Yöntem Araştırması, felsefi varsayımları ve kuramsal çerçeveleri içeren farklı araştırma desenlerinin kullanılmasını, nitel ve nicel verilerin toplanmasını ve bu iki veri türünün birleştirilmesini kapsayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu araştırma yaklaşımının temel varsayımına göre, nitel ve nicel yaklaşımlardan yalnızca bir tanesinin kullanılmasındansa, birlikte kullanılması araştırma problemi ile ilgili daha kapsamlı bir anlayışın oluşturulmasına imkân sağlamış olur" (Creswell, 2017, s.4).

Karma yöntem her iki tür verinin analizini içerir ve desenin analizinde, verilerin ilişkilendirilmesinde veya yerleştirilmesinde iki veri türü dâhil edilir. Bu yöntem nicel ve nitel verilerden ortaya konan farklı bakış açılarının karşılaştırılmasına olanak tanır.

Araştırmanın deseni ise karma yöntem yaklaşımlarından Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni olarak tanımlanmıştır. Bu desen Creswell (2017)'e göre şu şekilde açıklanır:

> "Yakınsayan paralel karma yöntem yaklaşımı temel ve gelişmiş karma yöntem stratejilerinin muhtemelen en çok bilinenidir. Karma yöntemle ilk defa tanışan araştırmacılar önce bu yaklaşımı nitel ve nicel verilerin kombinasyonu olarak düşünmektedir. Bu yaklaşımda, araştırmacı nitel ve nicel verileri beraber toplar. Ancak verileri ayrı ayrı analiz eder ve bulguların birbirini doğrulayıp doğrulamadığını belirlemek için bulguları karşılaştırır. Bu yaklaşımdaki temel varsayım, nitel ve nicel verilerin farklı türde bilgi sağlamasıdır. Bu yaklaşımda sıklıkla katılımcıların bakış açısı hakkında nitel bilgi ve ölçme aracına bağlı olarak puanlar sunulmaktadır" (Creswell, 2017, s.219).

Araştırmada ayrıca doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik seçilirken araştırmanın niteliği ve kapsamı, tekniğin çalışmaya uygunluğu göz önünde bulundurulmuştur. Doküman inceleme, temel olarak yazılı materyallerin analizinde kullanılsa da film, video ve fotoğraf gibi diğer doküman türleri de bu incelemenin kapsamına girer. Teknik nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi yöntemlerin kullanımının zor veya olanaksız olduğu durumlarda kullanılan ya da bu yöntemlerin yanında ek çalışma olarak da kullanılabilen bir çalışma sistemidir. Doküman incelemenin temeli doğrudan yazılı veya görsel dokümanlarla çalışma üzerine kuruludur. Doküman inceleme tekniğinin basamakları

farklı kaynaklarda küçük farklılıklar ile değişiklik gösterse de esas olarak şu şekilde açıklanabilir.

1. Araştırma problemi ile ilgili ve kapsamlı olmak şartıyla üzerinde çalışma yapılacak dokümanın seçilmesi.
2. Seçilen dokümanın orijinalliğinin kontrol edilmesi.
3. Söz konusu dokümanların incelenmesi ve bulguların elde edilmesi.
4. Elde edilen bulguların analizi ve sınıflandırılması.

Bu çalışmada araştırmanın güvenirliğini artırmak amacıyla nitel araştırmalarda sıkça başvurulan üçlemeden yararlanılmıştır. Bu bağlamda;

1. Doküman incelemesi yapılmıştır.
2. Öğretmenlerin öykülere ilişkin görüşleri alınmış, yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir.
3. Lawshe tekniğine uygun bir şekilde öykülerin güncelliği öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

3.2. İncelenen Dokümanlar ve Örneklem

Araştırmada Ömer Seyfettin'in 1902-1920 tarihleri arasında çıkan bütün öyküleri ele alınmıştır. Eserler Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır. Seçtiğimiz Ömer Seyfettin öyküleri çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma için esas alınan metinler Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat'ın Yapı Kredi Yayınları tarafından Mart 2015 tarihinde 2. baskısı yapılan Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri isimli eserden alınmıştır. Bu eserde yer almayan ancak Tuna'nın (2020) makalesinde bulunan bir öykü de çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada incelenen öyküler şunlardır:

Tablo 4 İncelenen Ömer Seyfettin Öyküleri

İncelenen Ömer Seyfettin Öyküleri				
Tenezzüh	Piç	Topuz	Antiseptik	Yuf Borusu Seni Bekliyor
Cambazın Aşkı	Hürriyet Bayrakları	Kıskançlık	Tos!	Gizli Mabet
Kır Sineği	İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?	Fon Sadriştayn'ın Karısı	Deve	İlk Düşen Ak
Buse-i Mader	Gurultu	Diyet	Acaba Ne İdi?	İlk Cinayet
Bir Refikin Defteri İhtisasatından	Koleksiyon	Düşünme Zamanı	Bir Kayışın Tesiri	Birdenbire
Hediye…	Tatlısu Frenkleri	Muhteri	Post Kavgası Kaldırılacak!	Efruz Bey
Pembe Menekşe	Ashab-ı Kehfimiz	Fon Sadriştayn'ın Oğlu	Yüz Akı	Asilzâdeler
Cimnastiğe Dair	Mehdi	Cesaret	Nezle	Bilgi Bucağında
İlk Namaz	Gayet Büyük Bir Adam	Külâh	Forsa	Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi
Sahir'e Karşı	Şîmeler	Hâtiften Bir Seda	Türbe	İnat
Sebat	Primo Türk Çocuğu – 1	Müjde	Memlekete Mektup	Çirkinliğin Esrarı
Erkek Mektubu	Primo Türk Çocuğu – 2	Terakki	Niçin Zengin Olmamış?	Horoz
İlkbahar	Boykotaj Düşmanı	Velinimet	Beynamaz	Dünyanın Nizamı
Çirkin Bir Hakikat	Beyaz Lâle	Dama Taşları	Korkunç Bir Ceza	Uçurumun Kenarında
Ay Sonunda	Sivrisinek	Ayın Takdiri!	Bit	Miras
Yaşasın Dolap	Falaka	Nadan	Perili Köşk	Kurbağa Duası
İki Mebus	Hürriyet Gecesi	Mâkul Bir Dönüş	Baharın Tesiri	Şefkate İman
Kazık	Eleğimsağma	Bir Hatıra	Nasıl Kurtarmış?	Karmanyolacılar
Elma	Çanakkale'den Sonra…	Harem	Yalnız Efe – 1	Lokanta Esrarı
Pervanelerin Ölümü	Ferman	Nakarat	Yalnız Efe – 2	Kurumuş Ağaçlar
Busenin Şekl-i İptidaîsi	Üç Nasihat	Tuhaf Bir Zulüm	Mürebbiye	Balkon
At	Kaç Yerinden?	Namus	Zeytin Ekmek	İhtiyar Olsam da
Beşeriyet ve Köpek	Kütük	Bir Vasiyetname	Meh-mâ-emken	Muayene
Apandisit	Vire	Yemin	Keramet	İffet
Aşk ve Ayak Parmakları	Yeni Bir Hediye	Kesik Bıyık	Tam Bir Görüş	Bir Temiz Havlu Uğruna…
Tavuklar	Binecek Şey	Tütün	Yüksek Ökçeler	1/2
Tuğra	Teselli	Ezelî Bir Roman	Uzun Ömür	Bir Çocuk Aleko
Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür!	Pembe İncili Kaftan	Türkçe Reçete	Heykel	Kazın Ayağı
Bahar ve Kelebekler…	Çakmak	Rüşvet	Havyar	Sultanlığın Sonu
Pamuk İpliği	Mermer Tezgâh	Devletin Menfaati Uğruna	Pireler	Foya
İrtica Haberi	Başını Vermeyen Şehit	Hayırlı Bir Fal	Herkesin İçtiği Su	

Bomba	"Kızılelma" Neresi?	Nokta	Kaşağı	
Ant	Büyücü	Acıklı Bir Hikâye	Bir Hayır	
Aşk Dalgası	Teke Tek…	Nişanlılar	Felsefe	

Bu çalışmanın örneklemi ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Örneklemde yer alan katılımcıların temel ölçütleri iki tanedir:

1- En az beş yıllık Türkçe öğretmeni olmak.

2- Ömer Seyfettin öykülerinden en az 20 öyküyü okumuş olmak.

Alan uzmanları ile yapılan görüşmelerde Ömer Seyfettin'in öykülerinde yer alan değerlerle ilgili yorum yapabilmek için en az 15-20 aralığında öykü okunmuş olmasının yeterli olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak iki akademisyen ve iki Türkçe öğretmeni ile yüz yüze görüşmelere yapılmıştır. Görüşme yapılacak Türkçe öğretmenlerinin Ömer Seyfettin öykülerinden 20'sini okumamış olacağı ön görülerek öyküler arasından seçkisiz bir şekilde 20 öykü belirlenmiş ve görüşmeden iki gün önce öğretmenlere ulaştırılmıştır (e-mail, posta, elden ulaştırma vb. yollarla). Yapılan görüşme öncesinden de öğretmenlere bu öyküleri okuyup okumadıkları sorulmuş, okuduğunu belirten öğretmenler ile görüşmeler yapılmış, okumaya zaman bulamadığını ifade eden öğretmenler ile görüşme gerçekleştirilmemiştir.

Görüşmelerden önce İzmir Buca ilçesinde yer alan okullardan 6 ortaokul (alt, orta ve üst sosya-ekonomik düzeylerde) seçkisiz bir biçimde belirlenmiştir. Her okulda 3-4 Türkçe öğretmenine ulaşılmış 5 yıllık olanlar ve Ömer Seyfettin öykülerinden 20'sini okuyanlar ile gönüllülük esası doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde hem yarı yapılandırılmış görüşme formu hem de Lawshe tekniğine uygun bir şekilde hazırlanmış olan değerlendirme formundan yararlanılmıştır.

1.1. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada verilerin elde edilmesinde Güngör'ün (1993) değerler sınıflandırılması, öğretmenler için Lawshe tekniğine uygun olarak geliştirilmiş olan değerlendirme formu ve yine öğretmenler için geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır.

Ömer Seyfettin öyküleri Güngör'ün (1993) sınıflandırması esas alınarak sosyal, estetik, teorik, dini, ahlâki, siyasi ve iktisadi değerler (temalar) doğrultusunda alt değerler dikkate alınarak incelenmiştir. Her bir öyküde yer alan cümleler incelenerek hangi değerlerin olduğuna karar verilmiş, bunlar alıntılar halinde sunulmuştur.

Çalışmanın sonundaki ekler bölümünde, incelenen 166 öyküde yer alan sözcüklerden güncelliğini yitirmiş, öykünün geçtiği döneme ait olanlar listelenmiştir. Bu sözcüklerin anlamları dört temel kaynaktan yararlanılarak açıklanmıştır. Söz konusu sözcüklerin anlamları (öncelik sırasıyla) Türk Dil Kurumu'nun basılı ve çevrimiçi sözlüklerinden, Nişanyan sözlüğün basılı ve çevrimiçi uygulamasından, çevrimiçi hizmet veren "Lüggat" ve "Kubbealtı Lugatı" isimli sitelerden alınmıştır. Yararlanılan bu kaynaklar kaynakça bölümünde "Genel Ağ Üzerinden Erişilen Yayınlar" başlığı altında gösterilmiştir.

Tablo 5 Değer Sınıflandırması

Değerler	**Alt Değerler**
Sosyal	Dostluk/Arkadaşlık, Duyarlılık/Hassasiyet, Misafirpeverlik, Vatanseverlik
Estetik	Estetik/Sanat
Teorik	Adalet/Adil Olma, Cesaret, Öz Denetim/İrade, Saygı, Sevgi
Dini	Hoşgörü, Sabır
Ahlâki	Dayanışma/Yardımseverlik, Dürüstlük/Doğruluk, Fedakârlık, Sorumluluk/Görev, Temizlik
Siyasi	Bağımsızlık/Özgürlük, Barış
İktisadi	Bilimsellik/Nesnel Olma, Çalışkanlık, Sağlıklı Olma

Öğretmenlerle yapılan görüşme için bu çalışma kapsamında yarın yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Böylece öğretmenlerin Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerlere; değerlerin güncelliğine, öykülerin Türkçe ders kitaplarında yer alması konusundaki görüşlerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda Ömer Seyfettin öykülerine ilişkin değerlendirmeler, yorumlar yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu için alan yazın taraması yapılmış, 10 soru hazırlanmış, bu sorular 5 alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Bu alan uzmanlarından ikisi öğretim elemanı olarak, üçü de Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Genel dönütler doğrultusunda 6 sorunun veri elde etmede işlevsel olmadığı tespit edilmiş ve buna bağlı olarak ilgili sorular çıkarılmıştır.

Aynı zamanda form için öğretmenlerin demografik özelliklerinden oluşan kişisel bilgiler formu hazırlanmıştır. Oluşturulan kişisel bilgiler soruları ve diğer sorular bir araya

getirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir. Form 4 soru ve kişisel veriler formundan oluşmaktadır. (Yarı yapılandırılmış görüşme formu için bakınız Ek 2.)

Ömer Seyfettin öykülerinin güncelliğine ilişkin değerlendirme yapmak için öğretmen görüşlerine başvurulmuş, Lawshe tekniğine uygun bir şekilde değerlendirme formu geliştirilmiştir. Öykülerin güncelliğini değerlendirmeye ilişkin 15 kazanım belirlenmiş, bunlar alan uzmanlarına sunulmuş, gelen dönütler doğrultusunda beş kazanım elenmiştir. Bu beş kazanımın öykülerin güncelliğini tespit etmede yeterli olmadığı yönünde değerlendirmeler yapıldığı için çıkarılmıştır. Öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kişisel bilgiler formu oluşturulmuş, daha sonra bunlar kazanımlarla birleştirilmiştir. Lawshe tekniğine göre değerlendirme formu 10 kazanım ve kişisel bilgiler sorularından oluşmaktadır. (Lawshe değerlendirme formunun son hali için bakınız Ek 3.)

3.3. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırma karma yöntem ve doküman inceleme tekniği ile hazırlanmıştır. Elde edilen verilerin güvenirliği Huberman (1994) formülü ve Lawshe (1975) tekniği ile ölçülmüştür. Huberman formulü genel hatları ile Baltacı (2018) tarafından şöyle açıklanmıştır:

"Nitel veri analizinde bir araştırmacı, verileri toplar, verileri azaltır, verileri kodlara ayırır ve ayrılan kodları sayarak belirli kategoriler oluşturur. Daha sonra araştırmacı gruplanmış kodlardan oluşan kategorilerden temalar oluşturur (Patton, 2002). Temalar arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve karşılaştırmalar yapılması, nitel veri analizinde sonuçların biçimlendirilmesi aşamasında gerçekleşmektedir (Read vd., 2016). Temaları belirleyen araştırmacı, temaları birbiri ile sınıflayarak yani parçalardan bütüne giderek (tümevarım) faktörlere ulaşmaktadır (Jupp, 1996). Faktörlere ayırma işlemi, nicel bir yöntemi andırsa da esasen nitel veri analizinde faktörler, üst düzey soyut kavramsallaştırmalardır. Bu özelliğiyle faktörler arasındaki var olan ilişkilerin belirlenmesi de söz konusudur (Merriam, 1998). Birbiriyle çakışan veya kesişen faktörlerin tespit edilmesi ile mantıksal bir kavram dizgesi oluşturmak mümkündür. Mantıksal zincirler, nitel veri analizinin son aşaması olan kavramsal tutarlılığın belirleyicisidir (Shenton, 2004). Nitel veri analizinin son aşaması bulguların doğrulanmasıdır. Bulguların doğrulanması, elde edilen sonuçların denenmesi ve onaylanmasıyla gerçekleştirilebilir (Merriam, 1998). Bu noktada araştırmacı, araştırma verilerine geri dönmeli ve verilerin kodlamalarını kontrol etmelidir (Miles ve Huberman, 1994). Kodlar, kategoriler, temalar ve diğer tüm aşamalar kontrol edildikten sonra, nitel veri analizi sonucu elde edilen sonuçların, analize sokulan veri setini temsil düzeyi belirlenebilir (Poggenpoel ve Myburgh, 2003). Bu noktada araştırmacının, bireysel etkisinden arındırılmış bir kodlama yapması durumu olanaksızdır. Böylesi bir durumla baş edebilmek için farklı

kodlayıcılar tarafından aynı veri setine ilişkin kodlama yapılması önemlidir. Genel bir kural olarak farklı kodlayıcılar tarafından kodlanan veri setinin, benzerlik oranı önemlidir (Fidan ve Öztürk, 2015a). Bu benzerlik oranı aynı zamanda nitel araştırmanın güvenirliğini belirlemektedir. Miles ve Huberman modelinde içsel tutarlılık olarak adlandırılan ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan bu benzerlik:

$\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanabilir.

Formülde, Δ : Güvenirlik katsayısını, C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, ∂: Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını ifade etmektedir. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002)" (Baltacı, 2018, s.7-8).

Lawshe tekniği ise Yurdugül (2005) tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

"Bilindiği gibi ölçülmek istenilen özellik ile ölçek maddeleri arasındaki bağıntı, ölçme aracının geçerliğine ilişkindir. Ölçek maddesinin ölçülmesi amaçlanan özelliği kapsama (kapsam geçerliği) ya da maddenin ilgili yapıyı yorma (yapı geçerliği) gücünü belirlemek amacıyla önsel çalışmalara ihtiyaç vardır (McGartland vd., 2003). Yine ölçme aracının geçerliğini etkileyen diğer faktörler de ölçek geçerliği için göz önüne alınması gereken noktalardır; ölçek maddesinin anlaşılabilir olması, hedef-kitleye uygunluğu vb. Önsel çalışmalarda elde edilen uzman görüşleri arasındaki uyum/uyumsuzluk aynı zamanda kapsam ya da yapı geçerliği için birer kestirim niteliğinde kullanılmaktadır. Kapsam geçerlik oranları, Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Bu nedenle Lawshe tekniği olarak bilinen bu yaklaşım 6 aşamadan oluşmaktadır.

a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması

b) Aday ölçek formlarının hazırlanması

c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi

d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi

e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi

f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması

Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla ise 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Her bir madde uzman görüşleri "madde hedeflenen yapıyı ölçüyor", "madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz" ya da "madde hedeflenen yapıyı ölçmez" şeklinde derecelendirilmektedir. Kapsam geçerliğinin yanı sıra benzer şekilde maddenin anlaşılabilirliği, hedef kitleye uygunluğu vb. amacıyla da uzman görüşleri derecelendirilebilir.

Buna göre, uzmanların herhangi bir maddeye ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları elde edilir. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin

“Gerekli” görüşünü belirten uzman sayılarının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilir” (Yurdugül, 2005, s.772-773).

Çalışmanın güvenirliğini arttırmak amacıyla öyküler alanında uzman (Türkçe öğretmeni) ikinci bir kişi tarafından da okunmuştur. Böylece öykülerde yer alan değerlerin varlığı iki kişi tarafında tespit edilmiş, bunların tutarlılığına ilişkin hesaplamalar yapılmıştır. Öyküler detaylı bir şekilde, büyüklü bir duyarlılıkla okunmuş, öykülerde var olan değerler belirlenmiş, birbiriyle ilişkili değerler temalar altında toplanmıştır. Belirlenen değerlerin birbiriyle tutarlı olup olmadığına ilişkin tutarlılık çalışması yapılmış ve görüş birliği formülü kapsamında hesaplamalar yer verilmiştir. Ayrı ayrı tespit edilen değerlerin tutarlığına ilişkin görüş birliği yüzdeleri aşağıdaki Tablo 6’da yer almaktadır.

Araştırmanın geçerlik güvenirlik çalışması yapılırken Miles ve Huberman’ın Güvenirlik Katsayısı = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) * 100 şeklinde ifade edilen formülü ile belirlenmiştir. Bu formüle göre çalışmada yer alan temaların güvenirlik katsayıları o temada yer alan değerlerin ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Temaların güvenirlik oranlarında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Sosyal: %92,22
Estetik: %97,05
Teorik: %93,23
Dini: %89,25
Ahlâki: %90,63
Siyasi: %95,83
İktisadi: %96,76

Yine aynı formüle göre 22 eğitsel değer üzerinde ayrı ayrı yapılan değerlendirmeler sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 6 Değerlerin Güvenirlik Katsayıları

Huberman'ın Güvenirlik Formulü			
Temalar	**Değerler**	**Formül**	**Sonuç**
Teorik	Adalet/Adil Olma Değeri	GK = 27 / (27 + 1) * 100	%96,42
Siyasi	Bağımsızlık/Özgürlük Değeri	GK = 22 / (22 + 2) * 100	%91,66
Siyasi	Barış Değeri	GK = 08 / (08 + 0) * 100	%100
İktisadi	Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri	GK = 29 / (29 + 1) * 100	%96,66
Teorik	Cesaret/Kahramanlık Değeri	GK = 49 / (49 + 3) * 100	%94,23
İktisadi	Çalışkanlık Değeri	GK = 54 / (54 + 1) * 100	%98,18
Ahlâki	Dayanışma/Yardımseverlik Değeri	GK = 26 / (26 + 1) * 100	%96,29
Sosyal	Dostluk/Arkadaşlık Değeri	GK = 15 / (15 + 3) * 100	%83,33
Sosyal	Duyarlılık/Hassasiyet Değeri	GK = 69 / (69 + 4) * 100	%94,52
Ahlâki	Dürüstlük/Doğruluk Değeri	GK = 33 / (33 + 3) * 100	%91,66
Estetik	Estetik/Sanat Değeri	GK = 33 / (33 + 1) * 100	%97,05
Ahlâki	Fedakârlık Değeri	GK = 22 / (22 + 2) * 100	%91,66
Dini	Hoşgörü Değeri	GK = 28 / (28 + 2) * 100	%93,33
Sosyal	Misafirperverlik Değeri	GK = 16 / (16 + 1) * 100	%94,11
Teorik	Öz Denetim/İrade Değeri	GK = 14 / (14 + 3) * 100	%82,35
Dini	Sabır Değeri	GK = 23 / (23 + 4) * 100	%85,18
İktisadi	Sağlıklı Olma Değeri	GK = 21 / (21 + 1) * 100	%95,45
Teorik	Saygı Değeri	GK = 32 / (32 + 1) * 100	%96,96
Teorik	Sevgi Değeri	GK = 51 / (51 + 2) * 100	%96,22
Ahlâki	Sorumluluk/Görev Değeri	GK = 24 / (24 + 2) * 100	%92,30
Ahlâki	Temizlik Değeri	GK = 13 / (13 + 3) * 100	%81,25
Sosyal	Vatanseverlik Değeri	GK = 63 / (63 + 2) * 100	%96,92

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak öğretmenlerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış. Bu veriler yine 2 kişi tarafında okunmuştur. Veriler okunurken araştırmanın kodları çıkarılmış, ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur.

Kodların güvenirliğinin belirlenmesi için yine Huberman'ın formülünden yararlanılmıştır. Formüle göre her bir soru için belirlenen görüş birliği yüzdeleri şunlardır:

Tablo 7 Tema ve Kodların Güvenirlik Katsayıları

Huberman'ın Güvenirlik Formulü			
Temalar	**Kodlar**	**Formül**	**Sonuç**
Toplumsal Değerler	Uygunluk	GK = 12 / (12 + 1) * 100	%92,30
Toplumsal Değerler	Uygun Değil	GK = 1 / (1 + 0) * 100	%100
Toplumsal Değerler	Kısmen Uygun	GK = 2 / (2 + 1) * 100	%66,66
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler		GK = 15 / (15 + 4) * 100	%78,94
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler		GK = 15 / (15 + 0) * 100	%100
Güncellik	Uygunluk	GK = 7 / (7 + 1) * 100	%87,50
Güncellik	Uygun Değil	GK = 6 / (6 + 1) * 100	%85,71
Güncellik	Kısmen Uygun	GK = 2 / (2 + 0) * 100	%100

Değerlendirme sonucunda öğretmenlere yöneltilen açık uçlu dört soru için dört tema ve altı kod oluşturulmuştur. Bu formüle göre çalışmada yer alan temaların güvenirlik katsayıları o temada yer alan kodların ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Temaların güvenirlik oranlarında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Toplumsal Değerler: %86,32
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler: %78,94
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler: %100
Güncellik: %91,07

1. Tema "Toplumsal Değerler" olarak belirlenmiştir. Bu tema altında Uygunluk, Uygun Değil ve Kısmen Uygun kodları olmak üzere üç kod oluşturulmuştur. 1. kod %92,30, 2. kod %100, 3. kod %66,66 görüş birliği oranına ulaşmıştır. Bu üç kodun ortalaması alınarak 1. Temanın görüş birliği yüzdesi %86,32 olarak belirlenmiştir.

2. Tema "Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler" olarak belirlenmiştir. Bu tema altında kod oluşturulmamıştır. Bu temanın görüş birliği yüzdesi doğrudan hesaplanarak %78,94 olarak belirlenmiştir.

3. Tema “Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler” olarak belirlenmiştir. Bu tema altında kod oluşturulmamıştır. Bu temanın görüş birliği yüzdesi doğrudan hesaplanarak %100 olarak belirlenmiştir.

4. Tema “Güncellik” olarak belirlenmiştir. Bu tema altında Uygunluk, Uygun Değil ve Kısmen Uygun kodları olmak üzere üç kod oluşturulmuştur. 1. kod %87,50, 2. kod %85,71, 3. kod %100 görüş birliği oranına ulaşmıştır. Bu üç kodun ortalaması alınarak 4. Temanın görüş birliği yüzdesi %91,07 olarak belirlenmiştir.

Öğretmenlerle elde edilen verilerin açıklanmasında alıntılara yer verilmiş, alıntılarla ilgili öğretmenlerin demografik özelliklerine de değinilmiştir. Alıntılardan sonra öğretmenin kıdemi, yaşı ve görev yaptığı okulun sosya ekonomik düzeyi ile ilgili bilgilere ayraç içinde yer verilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde Lawshe tekniğine ilişkin değerlendirme yapılmış, Ömer Seyfettin öykülerinin güncelliği ile ilgili veriler elde edilmiştir. Formda yer alan gerekli/ uygun, yararlı ama yetersiz, gereksiz/uygun değil seçeneklerine uygun bir şekilde değerlendirmeler yapılmıştır. Kazanımların uygunluğu ile ilgili alanında uzman kişilerin görüşlerinden yola çıkılarak kapsam geçerliği gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ışığında kazanımların uygunluğuna ilişkin bir ortalama alınmıştır:

Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğine Dair Maddelerin KGO Değerleri			
Madde No	Kapsam Geçerlik Ölçütü	Kapsam Geçerlik Oranı	Maddelerin Değerlendirilmesi
Madde 1	0.49	1.00	Uygun / Yeterli
Madde 2	0.49	1.00	Uygun / Yeterli
Madde 3	0.49	0.73	Uygun / Yeterli
Madde 4	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 5	0.49	- 0.20	Uygun Değil / Yetersiz
Madde 6	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 7	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 8	0.49	0.20	Uygun Değil / Yetersiz
Madde 9	0.49	0.86	Uygun / Yeterli
Madde 10	0.49	- 0.34	Uygun Değil / Yetersiz

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde esas olarak doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır.

1. Araştırma problemi ile ilgili üzerinde çalışma yapılacak doküman olarak Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri isimli eser seçilmiştir.
2. Seçilen dokümanın orijinalliği kontrol edilmiştir.
3. Söz konusu doküman incelenmiş, öykülere ve değerlere ilişkin ve bulgular elde edilmiştir.
4. Elde edilen bulguların analizi ve sınıflandırılması gerçekleştirilmiştir.

Farklı kaynaklarda değerlere ilişkin farklı tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden her değer için birden fazla kaynak incelenerek ortak noktalarından hareketle tanımlar oluşturulmuştur. Elde edilen değerler Yapı Kredi Yayınları tarafından Mart 2015 tarihinde 2. baskısı yapılan Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri isimli eserde yer alan 165 öykü üzerinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Tez çalışması içerisinde her bir öykü tek tek ele alınmış, ayrıntılı bir şekilde okunmuş, değerlerin yer aldığı cümleler belirlenmiştir. Belirlenen cümlelerden yola çıkılarak öyküde hangi değerlerin yer aldığına karar verilmiştir. Öyküde geçen değerler cümlelerle bağlantılı olarak gösterilmiştir. Cümleler ile ilgili değeri alıntılar halinde sunulmuştur.

İncelenen öyküler iki alt başlık altında açıklanmıştır. 'Öyküye Genel Bir Bakış' başlığı altında önce öykünün yayım tarihi, yayımlandığı dergi ismi ve Ömer Seyfettin'in kullandığı imza gibi bilgiler verilmiştir. Öykünün künyesi sayılabilecek bu bilgilerden sonra kahramanlar, mekân ve olay gibi öykü haritasına dair bilgiler aktarılmıştır. Öykünün konusu ve iletmeyi hedeflediği mesaj kısaca özetlenerek genel bir çerçeve çizilmiştir. Yapılan özet ile değerlerin kullanımına dair bir altyapı oluşturulması hedeflenmiştir. Çalışmada incelenen öykülerde yazarın yaşadığı döneme dair birçok tarihi şahsiyet ve olaya değindiği de tespit edilmiştir. Öykülerde yer alan bu kavramlar çalışmadaki dipnotlarda açıklanmıştır. Ayrıca bu kavramlara dair görseller genel ağ üzerinden derlenerek çalışmanın sonunda ekler halinde sunulmuştur. (Dipnotlarda yer alan açıklamalara dair görseller için bakınız Ek 7.) Derlenen görsellerin bir bölümü açık kaynaklı internet sitelerinden ve telif durumu "Kamu Malı" ya da "Özgür Lisanslı" ibaresi taşıyanlar içinden seçilmiştir. Bu özellikte olmayan görseller için ilgili yayıncıya kullanım izni için erişilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanması şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Formlar uygulanmadan önce öğretmenlere 20 Ömer Seyfettin öyküsü iletilmiş. Bu öyküleri okuyup okumadıklarına ilişkin bilgi vermeleri istenmiştir. Öyküleri okuduğunu ifade eden öğretmelerle görüşme için randevu belirlenmiş. Okumadığını belirten öğretmenler ile görüşme yapılmamıştır. Randevularda COVID-19 tedbirlerine bağlı kalınmış, sağlık tedbirleri sıkı sıkı uygulanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde form içerisinde yer alan sorulara yeterli

yanıtlar alınamadığı durumlarda ek sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler not alınarak kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika sürmüştür**.**

Lawshe tekniği ile hazırlanmış uzman görüş formunun uygulanması şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Formlar uygulanmadan önce öğretmenlere 20 Ömer Seyfettin öyküsü iletilmiştir. Bu öyküleri okuyup okumadıklarına ilişkin bilgi vermeleri istenmiştir. Öyküleri okuduğunu ifade eden öğretmelere toplam 10 sorudan ve 3 basamaklı cevaplardan (Gerekli/Uygun, Yararlı ama Yetersiz, Gereksiz/Uygun Değil) oluşan "Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğinin Değerlendirilmesi" formu iletilmiştir. Bu formlardan elde edilen veriler, Lawshe tekniğinin uzman görüşü değerlendirilmesinde kullanılan KGO (Kapsam Geçerlik Oranı) ile hesaplanmıştır. KGO formülü şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$KGO = NG / (N/2) – 1$$

> "Burada KGO maddenin kapsam geçerlik oranını göstermektedir. NG madde için "Gerekli" diyen uzman sayısını, N ise toplam uzman sayısını göstermektedir. Buna göre KGO -1.0 ile 1.0 arasında değer alır. Araştırmaya katılan tüm uzmanlar ilgili maddeye "Gerekli" şeklinde görüş bildirirse KGO = 1.0 ya da tüm uzmanlar "Gerekli" dışındaki maddelere yönelirse KGO = -1.0 değerini almaktadır. KGO'nun pozitif ara değerleri için 0.05 anlamlılık düzeyinde (madde seçiminde kullanılmak üzere) minimum/kritik değerler Tablo 8'de verilmiştir" (Yurdugül ve Bayrak, 2012, s.266).

Tablo 8 Lawshe 0,05 Anlamlılık Düzeyinde KGO'ları İçin Minimum Değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer		Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99		13	0.54
6	0.99		14	0.51
7	0.99		15	0.49
8	0.78		20	0.42
9	0.75		25	0.37
10	0.62		30	0.33
11	0.59		35	0.31
12	0.56		40+	0.29

(Yurdugül, 2005, s.772).

Çalışmada toplam 15 uzmandan gelen görüşler esas alındığı için KGO için 0.49 değeri ölçüt olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın birinci alt problemi "Güngör'ün (1993) belirlediği değerler doğrultusunda Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerlerin yer alma sıklığı nasıldır?" şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemi yanıtlamak amacıyla incelenen Ömer Seyfettin öykülerine dair açıklayıcı bilgiler ve her bir öyküde yer alan değerler gösterilmiştir. Ayrıca tüm değerlerin öykülerde yer alma sıklığı tablo halinde gösterilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında bulunan "kök değerler"; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim/irade, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik öğelerinin ve öykülerde yer alan diğer tüm değerlerin; bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik ve temizlik öğelerinin bulundukları öykü sayısına, öykülerde yer alma sayılarına ve toplam değer sayısına göre yüzdelik oranları şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 9 Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan Değerlerin Dağılım Oranı

Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan 22 Değer	Değerlerin Öykülerde Yer Alan Toplam Değer Sayısına Oranı	Değerlerin Yer Aldıkları Öykülerdeki Tekrar Oranı	Değerlerin Yer Aldıkları Öykülerin Sayısına Oranı
ADALET (ADİL OLMA)	**%3,91** (Toplam 715 değerde 28 kez yer almaktadır.)	**%16,86** (166 öyküde 28 kez yer almaktadır.)	**%13,25** (166 öykünün 22'sinde yer almaktadır.)
DOSTLUK (ARKADAŞLIK)	**%2,51** (Toplam 715 değerde 18 kez yer almaktadır.)	**%10,84** (166 öyküde 18 kez yer almaktadır.)	**%10,24** (166 öykünün 17'sinde yer almaktadır.)
DÜRÜSTLÜK (DOĞRULUK)	**%5,03** (Toplam 715 değerde 36 kez yer almaktadır.)	**%21,68** (166 öyküde 36 kez yer almaktadır.)	**%17,46** (166 öykünün 29'unda yer almaktadır.)
ÖZ DENETİM (İRADE)	**%2,37** (Toplam 715 değerde 17 kez yer almaktadır.)	**%10,24** (166 öyküde 17 kez yer almaktadır.)	**%9,03** (166 öykünün 15'inde yer almaktadır.)
SABIR	**%3,77** (Toplam 715 değerde 27 kez yer almaktadır.)	**%16,26** (166 öyküde 27 kez yer almaktadır.)	**%10,24** (166 öykünün 17'sinde yer almaktadır.)
SAYGI	**%4,61** (Toplam 715 değerde 33 kez yer almaktadır.)	**%19,87** (166 öyküde 33 kez yer almaktadır.)	**%16,86** (166 öykünün 28'inde yer almaktadır.)
SEVGİ	**%7,41** (Toplam 715 değerde 53 kez yer almaktadır.)	**%31,92** (166 öyküde 53 kez yer almaktadır.)	**%24,09** (166 öykünün 40'ında yer almaktadır.)
SORUMLULUK (GÖREV)	**%3,63** (Toplam 715 değerde 26 kez yer almaktadır.)	**%15,66** (166 öyküde 26 kez yer almaktadır.)	**%14,45** (166 öykünün 24'ünde yer almaktadır.)
VATANSEVERLİK	**%9,09** (Toplam 715 değerde 65 kez yer almaktadır.)	**%39,15** (166 öyküde 65 kez yer almaktadır.)	**%21,08** (166 öykünün 35'inde yer almaktadır.)
YARDIMSEVERLİK (DAYANIŞMA)	**%3,77** (Toplam 715 değerde 27 kez yer almaktadır.)	**%16,26** (166 öyküde 27 kez yer almaktadır.)	**%13,25** (166 öykünün 22'sinde yer almaktadır.)

Ömer Seyfettin Öykülerinde Yer Alan 22 Değer	Değerlerin Öykülerde Yer Alan Toplam Değer Sayısına Oranı	Değerlerin Yer Aldıkları Öykülerdeki Tekrar Oranı	Değerlerin Yer Aldıkları Öykülerin Sayısına Oranı
BAĞIMSIZLIK (ÖZGÜRLÜK)	**%3,35** (Toplam 715 değerde 24 kez yer almaktadır.)	**%14,45** (166 öyküde 24 kez yer almaktadır.)	**%12,04** (166 öykünün 20'sinde yer almaktadır.)
BARIŞ	**%1,11** (Toplam 715 değerde 8 kez yer almaktadır.)	**%4,81** (166 öyküde 8 kez yer almaktadır.)	**%4,21** (166 öykünün 7'sinde yer almaktadır.)
BİLİMSELLİK (NESNEL OLMA)	**%4,19** (Toplam 715 değerde 30 kez yer almaktadır.)	**%18,07** (166 öyküde 30 kez yer almaktadır.)	**%14,45** (166 öykünün 24'ünde yer almaktadır.)
CESARET (KAHRAMANLIK)	**%7,27** (Toplam 715 değerde 52 kez yer almaktadır.)	**%31,32** (166 öyküde 52 kez yer almaktadır.)	**%16,26** (166 öykünün 27'sinde yer almaktadır.)
ÇALIŞKANLIK	**%7,69** (Toplam 715 değerde 55 kez yer almaktadır.)	**%33,13** (166 öyküde 55 kez yer almaktadır.)	**%23,49** (166 öykünün 39'unda yer almaktadır.)
DUYARLILIK (HASSASİYET)	**%10,20** (Toplam 715 değerde 73 kez yer almaktadır.)	**%43,97** (166 öyküde 73 kez yer almaktadır.)	**%34,33** (166 öykünün 57'sinde yer almaktadır.)
ESTETİK (SANAT)	**%4,75** (Toplam 715 değerde 34 kez yer almaktadır.)	**%20,48** (166 öyküde 34 kez yer almaktadır.)	**%16,86** (166 öykünün 28'inde yer almaktadır.)
FEDAKÂRLIK	**%3,35** (Toplam 715 değerde 24 kez yer almaktadır.)	**%14,45** (166 öyküde 24 kez yer almaktadır.)	**%9,03** (166 öykünün 15'inde yer almaktadır.)
HOŞGÖRÜ	**%4,19** (Toplam 715 değerde 30 kez yer almaktadır.)	**%18,07** (166 öyküde 30 kez yer almaktadır.)	**%13,25** (166 öykünün 22'sinde yer almaktadır.)
MİSAFİR-PERVERLİK	**%2,37** (Toplam 715 değerde 17 kez yer almaktadır.)	**%10,24** (166 öyküde 17 kez yer almaktadır.)	**%9,03** (166 öykünün 15'inde yer almaktadır.)
SAĞLIKLI OLMA	**%3,07** (Toplam 715 değerde 22 kez yer almaktadır.)	**%13,25** (166 öyküde 22 kez yer almaktadır.)	**%9,03** (166 öykünün 15'inde yer almaktadır.)
TEMİZLİK	**%2,23** (Toplam 715 değerde 16 kez yer almaktadır.)	**%9,63** (166 öyküde 16 kez yer almaktadır.)	**%7,83** (166 öykünün 13'ünde yer almaktadır.)

Ömer Seyfettin Öyküleri ve Öykülerde Yer Alan Değerler

4.1.1. Tenezzüh

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 13 Nisan 1902 tarihinde *Sabah* dergisinde imzasız olarak yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi olan *'Tenezzüh'* sözcüğü gezinti, uzaklaşmak ya da etrafta dolaşmak anlamlarına gelmektedir. Eser, Ömer Seyfettin'in yayımlanmış ilk öyküsü[3] olma özelliğini taşımaktadır. Öykünün kahramanları Jüli Hala ve eski sevgilisi Mösyö Lui'dir. Juli Hala, bir kış günü evde pineklemektedir. Böyle fırtınalı ve karlı günlerde dışarı çıkamadığı için canı çok sıkılmakta ve dışarıda rahatlıkla gezebildiği yaz günlerini özlemektedir. Juli Hala, pencereden dışarıyı izlerken karda oyun oynayan torunlarını görür. Onların neşesi ve canlılığı onu da etkiler. Gençken yaptığı eğlenceler aklına gelir. Ani bir kararla dışarı çıkmak için hazırlanmaya başlar.

Juli Hala, evdekilerin şaşkın bakışlarına aldırmaz ve "Karların içinde bir genç kız gibi eğlenmek" için kendini dışarı atar. Karların içinde gezerken tüm yaşamı gözlerinin önünden geçer. Bu sırada onu gören kasaba doktoru uyarıda bulunur. Böyle soğuk havaların ona iyi gelmeyeceğini söyler. Ancak Juli Hala, evdekileri umursamadığı gibi doktorun sözlerini de önemsemez. Birden aklına eski dostu/sevgilisi Mösyö Lui'yi görmek gelir ve onun evine doğru gitmeye başlar. Ancak oraya vardığında Mösyö Lui'nin ölüm döşeğinde olduğunu görür. Mösyö Lui, ağır hastalığının etkisiyle, eski refiki Jüli Halayı tanıyamaz. Mösyö Lui'nin evinden çıkan Juli Hala, dönüş yolunda vücudunda ağrılar hissetmeye başlar. Eve vardığında ise fena şekilde hastalanır. Ev halkı doktora haber verir ve adeta bir yas havasında Juli Hala'nın başında beklemeye başlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sağlıklı olma ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Sağlıklı Olma Değeri: "Genç doktor gülerek ve uzaklaşarak: "Çabuk odana kaç hala" diyordu, "bu hava tehlikeli…"" (ÖS, 2015, s.38).

---

[3] Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın Ömer Seyfettin-Bütün Hikâyeleri (2015) isimli eserinde yazarın tüm hikâyeleri yayımlandıkları tarih sırasıyla verilmiştir. Bazı kaynaklarda 11 Nisan 1911 tarihinde yayımlanan 'Bahar ve Kelebekler' isimli eser yazarın ilk hikâyesi olarak gösterilmiş olsa da bu bilgi hatalıdır. Eserde belirtildiği üzere 13 Nisan 1902 tarihli Tenezzüh hikâyesi kronolojik olarak ilk sırada yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "İşte şurada, sokağın içinde bir hatıra-i zî-hayatı vardı; eski âşığı… Kimse görmeden, kimse bilmeden ne hoş muâşaka ettiği şu bahçeli evin içinde ne kadar mesut dakikalar geçirmişti" (ÖS, 2015, s.38).

Kasaba doktorunun Jüli Hala'ya sağlıklı olma konusunda öğüt vermesi ve onu soğuk havada dışarıda dolaşmaması için uyarması sağlıklı olma değerini yansıtmaktadır. Jüli Hala'nın Mösyö Lui'yi görmek için evine gitmesi, eski bir arkadaşı ya da dostu olan Mösyö Lui için derin duygular taşıması ise sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.2. Cambazın Aşkı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Haziran 1902 ile 7 Ağustos 1902 tarihleri arasında *Musavver Terakki* dergisinin dokuz sayısında, bölümler halinde C. Nazmi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hiss-i Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Victor, Paul ve Rosa'dur. Victor bir sirkte cambaz olarak çalışmaktadır. Rosa ise aynı sirkin yöneticisinin kızıdır. Sirk gösterileri sırasında son derece tehlikeli ve zor hareketleri yaparken soğukkanlılığını kaybetmeyen Victor, Rosa'un karşısında sakinliğini kaybetmekte ve çok heyecanlı davranmaktadır. Bir zaman önce Rosa sahnede ayağını incitmiş ve Victor'dan ayağını ovmasını istemiştir. O günden beri Victor, Rosa'a karşı içinde yoğun duygular beslemektedir. Bu duygular ona kontrolünü kaybettirmektedir.

Victor sahneye çıktığında gözü sürekli Rosa'un üzerindedir. Sergilediği numaraları izleyicilerden ziyade Rosa için yapmaktadır. Ancak ne yaparsa yapsın Rosa'un dikkatini çekememektedir. Bir gün Victor ve Paul antrenman yaparken Rosa yanlarına gelir ve onları izlemeye başlar. Victor ağırlık gülleleriyle son derece zor bir çalışma yapmasına rağmen yorgunluk belirtisi göstermez. Paul ise çalıştığı barfiksten indiğinde soluk soluğa kalır ve yorgun düşer. Ancak Paul, Rosa'a karşı kendini kanıtlamak için Victor'un çalışmasını küçümser. Bunun üzerine Victor, az önce Paul'ün antrenman yaptığı barfikse çıkar ve onun zorlandığı hareketleri kolaylıkla sergiler. Rosa bu başarı karşısında Victor'u tebrik eder. (Öykünün bu bölümden sonraki sayfası kayıptır.)

Bir zaman sonra Victor, Rosa'a olan aşkından zayıflamaya ve güçsüz düşmeye başlar. Eskisi gibi sahneye çıkıp gösteriler sergileyemez. Aklında sürekli Rosa vardır, ancak gidip ona hislerini de açıklayamaz. Paul ve Rosa'un sevgili olması onu tamamen yıkmıştır. Âşık olduğu kadının bir başkası ile birlikte olması ona tarif edilemeyecek acılar yaşatır. Her gece odasında tek başına ağlamaktadır. Bazen nehir kenarına gitmekte ve intihar etmeyi planlamaktadır. Sirkteki insanların ise Victor'un içine düştüğü aşk acısından haberi yoktur. Onun durumunu

geçirdiği bir hastalığa bağlamaktadırlar. Bir gün dostu Fernand, Victor'un odasına gelir ve onu isim günü[4] kutlamasına davet eder. Yemeğe katılan Victor konuşulanlara kulak kabartır. Paul ile Rosa'un evleneceği haberini öğrenir. Bu haber onun kalbine inen son büyük darbe olur. İsim günü yemeğinden ayrıldığında Victor, Fernand'la nehir kenarında yürüyüşe çıkar. Burada dostuna, çektiği acıları ve Rosa'a olan aşkını itiraf eder. Fernand, o zamana kadar geçirdiği bir hastalıktan dolayı Victor'un zayıfladığını düşünmektedir. Gerçeği öğrenince onu teselli eder. Aşkın tehlikeli bir duygu olduğunu, insanları mahvedebileceğini anlatır. Victor'un Rosa'u unutması gerektiğini söyler.

Fernand'a içini döktükten sonra Victor kendini daha iyi hissetmeye başlar. Dostunun kendisine verdiği tavsiyeye uyar. Aşkını unutmak için sahneye tekrar çıkmayı ve kendini işine vermeyi planlar. Hemen o gece eskisi gibi ilk sırada sahneye çıkmak ister. Ancak at üzerinde gösterisini yaparken gözleri Rosa'un güzelliğine takılır ve dengesini kaybederek düşer. Victor düştüğünde ayağını kırmıştır. Geçirdiği kazadan sonra ayağı bir daha iyileşemez ve hayatı daha kötü bir hâl alır. Sirkin yöneticisi zaten uzun süredir sahne almayan ve eskisi gibi başarı gösteremeyen Victor'a karşı olumsuz fikirler taşımaktadır. Üstelik Victor'un ayağının kırılmış olması artık onu tamamen yararsız bir kişi hâline getirmiştir. Yönetici onu sirkten kovmaz ama cambazlık görevinden alır. Daha düşük maaşla çalışmasını ve sirkin ilanlarını sokaklarda dağıtmasını ister.

Bu olayın üzerinden beş sene geçmiştir. Başına gelen felaketten sonra Victor kendini herkesten soyutlamış, kimseyle görüşmemektedir. Görevi gereği sokaklarda sirkin ilanlarını dağıtmakta ve topal kaldığı için koltuk değnekleri ile yürümektedir. Bir gün Rosa, Victor'un odasına gelir ve onu geceki ziyafete davet eder. O gece Victor yemeğin olduğu gazinoya kadar gelir ama içeri girmez. Uzakta bir ağacın altına oturur ve içerdekileri izlemeye koyulur. Sirk arkadaşlarının ondan bahsederken dalga geçtiğini ve koltuk değnekli hâlinin taklidini yaptıklarını görür. Rosa da arkadaşlarının alayına katılmaktadır. Bu durum onu derinden yaralar ve ağlamaya başlar. Bu sırada Rosa ve Paul'ün kızı olan Loise yanına gelir. Loise, ona sarılır ve teselli eder. Victor kendi çocuğu olmasını hayal ettiği bu küçük kızı kalbine bastırarak ağlamaya devam eder.

Cambazın Aşkı öyküsü uzun süre külliyatlara girmemiş ve yazarın gizli kalmış eserlerinden biridir. 2020 yılında Serkan Tuna, öykünün yayımlandığı Musavver Terakki

[4] İsim Günü, Katolik ve Ortodoks toplumlarda yaygın olarak görülen dini bir gelenektir. Hıristiyan kültüründe takvimdeki bazı günler kutsal azizlere adanmıştır. Azizlerinden birinin adını taşıyan kişiler de bu tarihlerde kendi isim gününün kutlamalarını yapar. 1 Mart David, 17 Mart Patrick, 29 Haziran Paul günü gibi.

dergisi üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda bu kıymetli eseri gün yüzüne çıkarmıştır. Tuna (2020) makalesinde öyküye dair şu çözümlemede bulunur:

> "Hikâyede olaylar Victor'un gözünden takip edilir. İç âleminde yalnız olan Victor, hissiyatını kimseyle paylaşamamanın sancısını çeker. Yakın dostu olarak gözüken Fernand'a derdini açar lakin Fernand bu manevi duygulardan uzak bir kişidir. Onu anlamadığı gibi aşk için "ölüm kıyafetine" bürünmesini anlamsız bulur ve aşktan kaçmasını öğütler. Fernand'dan başka yakın dostu olmayan Victor, iç âleminde sürekli aşk acısıyla baş başa kalır. Böylece hikâye, Victor'la birlikte iyiden kötüye doğru sürüklenir. Başlangıçta kaslı, kendisini beğenen ve âşık kişi olarak güçlü gözüken Victor, hikâyenin sonunda düzgün vücudunu yitirmiş, topal kalmış, aşkta mağlup olmuş ve itibardan düşmüştür" (Tuna, 2020, s.192).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, sağlıklı olma ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "İlk kadehten sonra Victor ağlamaya başladı. Fernand'ın guş-ı samimiyetine bütün acılarını, aşkını, yeisini döktü… En nihayet böyle bir aşk için ölüm kıyafetine girilebileceğine bir türlü ihtimal vermeyen Fernand:
-Demek bütün sebeb-i teessürün o ha?" (Tuna, 2020, s.200).

"Victor'un ansızın kalbinden bir zehr-i şaibedâr süzüldü. Ağlamıyordu. Bir heyecan-ı tehevvür içinde titreyerek kendisinin sakatlığıyla eğlenen, gülen bu insanlara, bilhassa kendisinin katili olan Rosa'a karşı derin bir husumet duydu" (Tuna, 2020, s.204).

"Küçücük melek Loise'i alil göğsü üzerine çekti. Bütün hayatının acılıklarını unutarak samîm-i ruhunun olanca iştiyak-ı ruhanisiyle bu mini mini yavrucağı öptü, öptü ve müteselli hıçkırıklarla ağladı…" (Tuna, 2020, s.204).

Sağlıklı Olma Değeri: "Bir sabah hepsi idman ediyorlardı. Victor ağır gülleleri nazarı şaşırtacak bir ehemmiyetsizlikle yukarı fırlatıyor, pazuları üzerine düşürüyordu. Daha ötede müteharrik bir barfiksin üzerinde yorulmuş kollarıyla çırpınan Paul yere atladı ve iki kollarını çaprazlayarak, hızlı hızlı soluyarak Victor'un yanına yaklaştı" (Tuna, 2020, s.197).

"-Sana bir şey söyleyeceğim Victor, dedi. Şemden sonra katiyen kuvvet hünerleriyle meşgul olamayacaksın. Victor'un ruh-i sanatına çarpan bu ses kendisini titretti,
"-Niçin?" dedi.
-Çünkü doktor söylüyor, ancak sıhhatin istirahatla muhafaza olunabilecek" (Tuna, 2020, s.199).

Sevgi Değeri: "Gözleri gözleriyle her telâki ettikçe o vakte kadar şu katı göğsünün altında duymadığı tatlı bir çirpençenin (şirpençe) mukaddime-i ihtizânını duymuştu. Duyuyordu. Sanki ellerinden bütün vücuduna yayılan bir şerare-i hararet kalbinde toplanıyordu!" (Tuna, 2020, s.197).

"Ta uzakta görülen ağaçlığa gidecekti. Orada düşünecekti. Rosa'un hayaliyle yalnız, sessiz yaşayacaktı. Alnına çarpan ılık bir rüzgâr, onu bütün bütün sermest ederek düşündürüyordu" (Tuna, 2020, s.198).

"Küçücük melek Loise'i alil göğsü üzerine çekti. Bütün hayatının acılıklarını unutarak samîm-i ruhunun olanca iştiyak-ı ruhanisiyle bu mini mini yavrucağı öptü, öptü ve müteselli hıçkırıklarla ağladı…" (Tuna, 2020, s.204).

Victor'un düzenli olarak yaptığı idmanlarla vücudunu ve kondisyonunu koruması sağlıklı olma değerini yansıtmaktadır. Victor'un Rosa'a olan derin sevgisi ve beslediği yoğun duygular sevgi değerini öne çıkarmaktadır. Rosa'un Paul ile birlikte olmasından sonra Victor'un içine düştüğü üzüntü ve kalbindeki derin sızı ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı bölüm olarak değerlendirilmiştir.

4.1.3. Kır Sineği

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Ekim 1902 tarihinde *İrtika* dergisinde Ö. Seyfettin imzasıyla yayımlanan bir eserdir. İsmi verilmeyen kahraman, yağmurlu ve kasvetli bir günde evinde oyalanmaya çalışmaktadır. Zaman geçirmek için kitaplığını karıştırırken eline geçen eski bir cep defteri dikkatini çeker. Diğer kitapları bırakarak bu defteri incelemeye başlar. Kahraman, bu defteri dört yıl önce yazmıştır. Defterin yaprakları arasında bulduğu kurumuş bir kır çiçeği ve bu çiçekle beraber "esir olmuş" kır sineği ise onda matem havası uyandırır. Nerede, ne zaman kopardığını ve sakladığını hatırlayamadığı kır sineği son derece narin ve güzel görünmektedir. Kahraman, kır sineğinin rahatını kaçırmaktan korkarak itina ile defteri kapatır ve yerine koyar. Sonraki zamanlarında gördüğü her defterde bu aziz misafirini hatırlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve saygı değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Şimdi ne vakit bir defter, bir mecmua görsem bu defterciği ve onun içinde bir nâzikî-i ebediyetle uyuyan bu sineği der-hatır ederim…" (ÖS, 2015, s.41).

Saygı Değeri: "Bu bahar şiirinin, bu esîr kuşunun, bu hatıra-i şiirin medfen-i ilhamını bozmamak içün samimi ihtimamlarla tekrar o sahifeyi kapadım" (ÖS, 2015, s.40).

Kahramanın dört yıl önce defterinin arasına koyduğu bir çiçekle beraber gelmiş sineğe bile saygı hissiyle yaklaşması ve onun rahatını kaçırmaktan korkması saygı değerini yansıtmaktadır. Kahramanın sonraki günlerde de ne zaman bir defter görse bu küçük sineği yâd etmesi ve hüzünlenmesi duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.4. Buse-i Mader

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Ocak 1903 tarihinde *Malûmat d*ergisinde Ç. Kemal imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi olan *'Buse-i Mader'* Farsça kökenli bir tamlamadır ve anne öpücüğü anlamına gelmektedir.

İsmi verilmeyen kahraman, kız kardeşinin evine misafir olmuştur. Kız kardeşi bir aralık odadan çıkınca yeğeni ile baş başa kalır. Yeğeni Nermin, çok küçüktür ve henüz konuşmayı öğrenmemiştir. Nermin, oyuncakları ile oynarken birden ağlamaya başlayarak dayısına gelir. Ancak ağlamasına ve elini dayısının dudaklarına götürmesine rağmen derdini anlatamaz. Bu sırada odaya gelen anne ise kızının elini bir yere sıkıştırdığını anlayarak onu kucağına alır. Nermin'in elini öper ve "uf olmuş" yeri iyileştirir. Kahraman, yeğeninin kendisine anlatmaya çalıştığı şeyi fark edememişken annenin bunu hemen anlamasına şaşırır. Bir annenin taşıdığı şefkat ve sıcaklığı taşımadığını ve anne olmanın manevi gücünü fark eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "O vakit anladım ki deminden benim hissiz dudaklarıma kalkan el, beyaz ve pâk tavşanının, sevimli oyuncağının sert ayağıyla acıyan şu küçük elceğiz acısını unutmak için sıcak bir busenin hararet-i devasını bekliyordu; muhterem, şefkatli, pür-muhabbet bir busenin deva-yı manevîsi…" (ÖS, 2015, s.43).

Kahramanın kız kardeşinin, küçük kızına duyduğu şefkat hissi, onun acıyan elini öpmesi ve gözyaşlarını dindirmesi sevgi değerini yansıtmaktadır.

4.1.5. Bir Refikin Defter-i İhtisasatından

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Nisan 1903 tarihinde *Musavver Fen ve Edeb* dergisinde F. Nezihi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi olan *'Bir Refikin Defter-i İhtisasatından'* ifadesi, bir

dostun duygu ve düşünce defterinden, olarak günümüz Türkçesiyle ifade edilebilir. İsmi verilmeyen kahraman bir Şirket-i Hayriye[5] vapurunda seyahat etmektedir. Öykünün tamamı kahramanın vapur penceresinden dışarıyı izlemesi ve gördüğü manzarayı hayal gücüyle hatıralarını bir potada eriterek aktarmasından ibarettir. Yazar öyküde vapurun ilerleyişini ve denize karşı durumunu sanatçı ustalığı ile betimlemektedir. Vapurun çarklarının ahengi kahramanı etkilemekte, boğazda gördüğü manzaralar hayal dünyasında canlanmaktadır. Vapur, Emirgan açıklarına geldiğinde kahraman eski sevgilisini ve aralarındaki sıcaklığı hatırlar. Kendisi gibi şimdi onun da evinin penceresinden denize baktığını ümit eder. Ancak denizin her dalgası onda bir kavuşma ümidi yaratsa da bu ümidin gerçekleşmesi asla mümkün olmaz. Ömer Seyfettin'in, birçok eserinde karşılaştığımız dilde sadeleşme ve Arapça, Farsça terkiplerden uzak durma görüşünün aksine bu öyküde yoğun şekilde bu tip tamlamaları ve ifadeleri kullandığı görülmektedir. Bu durum öykünün 'Yeni Lisan' öncesi dönemde yazılmış olmasına bağlanabilir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.6. Hediye…

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Şubat 1904 tarihinde *İrtika* dergisinde F. Nezihi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Âsâr-ı Mensure'*[6] üst başlığı ile yayımlamıştır. İsmi verilmeyen bir banka memurunun eşiyle olan ilişkisinden kısa bir sahnenin aktarıldığı öykü "Gül" hadisesi üzerinden ilerler. İsmi verilmeyen kadın kahraman eşinden hediye olarak bir tane gül ister. Bu isteğinden sonra da her gün eşinin elinde bir gül ile eve gelişini umar. Ancak kocası mevsim şartları sebebi ile bir süre bu isteği yerine getiremez. Artık kadın kahraman umudunu kesmiş, eşine darılmış ve asabi davranmaya başlamıştır. Ancak birkaç gün sonra kilisede gerçekleşen bir vaftiz merasiminde eşinin Vikont isimli arkadaşı vasıtasıyla, kış mevsimine rağmen şehir dışından bir gül getirttiği ortaya çıkar. Bu sürpriz ile kadın kahraman ebedi bir zevk ve saadet kaynağına kavuştuğunu düşünür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

---

[5] "Şirket-i Hayriye, (1851-1945) Padişah Abdülmecid'in onayıyla Reşid Paşa tarafından kurulan, İstanbul Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan anonim şirket. Zaman içinde büyüyerek 77 vapura sahip olan şirket İkinci Dünya Savaşı sonrası devletleştirilerek Türkiye Denizcilik İşletmeleri adını aldı" ("Şirket-i Hayriyye", 2020). Şirket-i Hayriye ve işlettiği vapurları birçok Ömer Seyfettin hikâyesinde (Bir Refikin Defter-i İhtisasatından, İlk Cinayet, Aşk Dalgası, Kaç Yerinden, Bir Temiz Havlu Uğruna…) "Şirket" ifadesi ile yer almaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[6] Âsâr-ı Mensure ifadesi 'düzyazı eseri' anlamına gelmektedir.

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Ah bu hediye, bütün asabiyetimi teskin eden bu gül… Bir gül, birkaç saniye, en nihayet bir bahar beni ta'tîr ve tesrîr edecekti. Lâkin bu bütün hayatımı çiçekleyecek, bu gül bana ebedî bir zevk ve saadet olacak…" (ÖS, 2015, s.48).

Sevgi Değeri: "Zevcim hâlâ mütebessim ve halîm gözüme bakıyordu. Ben hemen intikal ederek titredim ve elimi uzatarak zevcimin o muhterem ve mukaddes dest-i muhabbetini sıkıverdim. Bu barıştığıma delil idi" (ÖS, 2015, s.47).

Öykünün kahramanlarından ismi verilmeyen kocanın, sevdiği kadın için köyde bulamadığı gülü Paris'ten getirtmiş olması ve ona sevgisini göstermesi sevgi değerini yansıtmaktadır. İsimsiz eşin, aldığı gül hediyesi sonrası duygulanması ve yoğun hisler taşıması ise duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.7. Pembe Menekşe

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Şubat 1904 tarihinde *İrtika* dergisinde F. Nezihi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Eserin ismiyle son derece uyumlu olarak yazar pembe bir menekşeyi tarif etmektedir. Pek sevdiği bu pembe menekşe onu eline ilk aldığında çok küçüktür ve yazarın sevgisiyle büyümüştür. Menekşe üç haftalık bu büyüme sürecini geçirdikten sonra ailede çok sevilen bir çocuk tarafından koparılmak istenir. Yazar çocuğu lale, gül gibi diğer çiçeklerle kandırmaya çalışsa da başarılı olamaz ve bu pembe menekşeyi koparıp çocuğa teslim eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Sonra onu bütün samimiyet-i kalbimle büyüttüm. O inkişaf etti. Ben onu her sabah bûse-i kalbimle garka-yâb-ı nâz eylerdim" (ÖS, 2015, s.49).

Kahramanımız üç hafta önce izlemeye başladığı çiçeğe büyük bir sevgi ve şefkat hissiyle yaklaşmaktadır. Bu menekşeyi bahçesinin bir küçük misafiri olarak görmesi ve onu koparmamak için özen göstermesi öyküde sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.8. Cimnastiğe Dair-2

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü[7] 12 Kasım 1904 tarihinde *İzmir* dergisinde Ö.S. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Makale-i Fenni'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öyküde yazar çocukluk dönemini[8] ve bu dönemde mahalledeki arkadaşları ile başlayıp okuldaki çalışmaları ile ilerlettiği jimnastik eğitimini anlatır. Kahraman henüz 9 yaşındayken mahallesindeki çayırlık alanda antrenman yapan, spor ve jimnastik hareketleri teşhir eden, parendeler atıp elleri üstünde yürüyen gençlere imrenir. Bir gün cesaretini toplayarak onlardan bu hareketleri öğrenmek ister. Kısa bir tereddüt sonrası kabul görür ve zaman geçtikçe bu küçük jimnastik grubunun bir üyesi olur.

Kahramanın yaşı ilerledikçe vücudu ve adaleleri yaşıtlarından çok daha hızla gelişir ve güçlenir. Hem okuldaki jimnastik derslerinde hem de evinde yaptığı antrenmanlarla etrafındakileri kendine hayran bırakır. Ancak spor ve jimnastik faaliyetlerinin zararlı hatta tehlikeli olduğuna dair bazı öğretmenlerinden ve arkadaşlarından uyarı alır. Uzun bir süre bu uyarılara karşı spor faaliyetlerine devam eder ve spor yapmayı en ateşli şekilde savunur. Ancak okul hayatı sona erdikten sonra yaptığı araştırmalar ve okuduğu kitaplar sporun vücuda ve zihne zararlı olduğunu kanıtlar. Bu durum sonrası hayal kırıklığına uğrayan kahraman artık spor ve jimnastik yapmayı bırakır ve küçük yaşta başladığı jimnastik çalışmalarının kendi aleyhine olduğunu kabullenir. Yazarın jimnastiğe dair görüşlerini ve spor faaliyetlerinin kendi hayatında nasıl bir yer edindiğini Doç. Dr. Hasan Yürek (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Çocukluk ve gençliğinde jimnastikle ilgilenmiş, bu alanda kendini epeyce ilerletmiş olan Ömer Seyfettin okul yıllarından sonra jimnastikten uzaklaşır; jimnastiğin aleyhinde konuşmaya başlar. İnsanın hareket etmesi, spor yapması gerektiğini hayatı boyunca savunan yazar, okul hayatından sonra bu hareketin jimnastikle değil de yürüme, koşma gibi fazla zorlayıcı olmayan sporlarla sağlanmasının uygun olduğunu düşünür. Yazar, daha sonra bu düşüncesini geliştirip millî sporların jimnastiğe tercih edilmesi gerektiğini savunur. Millî sporları ön plana çıkarmadan önce jimnastiğe maddi-manevi zararları olduğu sebebiyle karşı çıkmaya başlayan yazar, zamanla bunun üstüne onun taklit olduğunu, bize uygun bir spor olmadığını da dile getirir. Bunun altındaki temel sebeplerden biri onun Türkçülük akımı etkisinde olmasıdır.

[7] Ömer Seyfettin, 1904-1905 yılları arasında *İzmir* dergisinde 'Cimnastiğe Dair' başlığı altında üç metin yayımlamıştır. I – II – III sırasıyla yayımlanan metinlerden I. ve III. spor hakkında bilimsel açıklamalar içeren fikir yazılarıdır. Burada ele alınan II. metin ise 'Makale' üst başlığıyla verilmiş olsa da çocukluk döneminden aktarılan bir hikâyedir.

[8] Ömer Seyfettin, İlk Namaz, Kaşağı, Falaka, Ant, İlk Cinayet gibi birçok hikâyesinde kendi çocukluk hatıralarından yararlanmıştır. Bu eserde de spor ve jimnastiğe meraklı çocuk kahramanın kendisi olduğu düşünülmektedir. Yazarın bazı eserlerinde (Sahir'e Karşı) geçen başkahramanların "Çocukluk döneminden beri spor yapan atletik ve güçlü fiziğe sahip" olarak betimlenmesi de bu durumla örtüşmektedir.

> Belirli bir yaşa kadar jimnastik yapan, tam bir jimnastik sevdalısı olan Ömer Seyfettin, Türkçülük akımının etkisiyle bunun taklit sonucu ortaya çıktığını ve Türk milletinin kendi kültürüne ait sporları yapması gerektiğini ifade eder. Nitekim "Milli Jimnastik" başlıklı jimnastiğin yerine hareket içeren Türk kültürüne ait sporları tavsiye eden yazıda yazar *"terakki, taklit demek değildir! Taklit; terakkiye manidir."* demekte taklitçiliğin ilerlemenin önüne geçtiğini vurgulamaktadır" (Yürek, 2020, s.113-114).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık ve sağlıklı olma değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Müntesib-i fen olmayan bir adam fenne ait ne kadar kitap okuyabilir ve cem-i malûmat edebilirse ben maazziyadetin yaptım…" (ÖS, 2015, s.55).

"Yanlış olması muhtemel tecrübelere, doğru olmaları muhtemel olanlara nispet ve yekdiğeriyle mukayese olunur, hakikat tezahür eder!" (ÖS, 2015, s.56).

Çalışkanlık Değeri: "İki senede o kadar terakki ettim ki muallimin muavini olmuştum" (ÖS, 2015, s.52).

Sağlıklı Olma Değeri: "Efendiler kuvvetli olmak istiyorsanız, (ceketinin üzerinden pazularını göstererek) işte benim kollarım gibi kalın, kuvvetli bir kola malik olmak istiyorsanız jimnastik yapacaksınız. Düşmemek için kollarınızın kuvvetlenmesi lâzımdır, onun için de çok idman yapacaksınız…" (ÖS, 2015, s.52).

"Münakaşamız saatlerce uzardı, en nihayet ben derim ki: Sağlam bir vücuda salim bir fikir" (ÖS, 2015, s.54).

Kahramanın, spor yapmak ve bu yolla vücudunu geliştirme aşamasındaki kararlılığı sağlıklı olma değerini yansıtmaktadır. Kahramanın sporu bırakması da başlaması ile aynı sebebe dayanır: sağlıklı olmak. Kahraman, jimnastiğin zararlarını araştırırken ilmi, fenni kitaplar okumuş ve ancak bilimsel kaynaklarla İngiliz uzman doktorların açıklamaları sayesinde ikna olmuştur. Bu davranışı bilimsellik/nesnel olma değerinin öne çıktığı sahnedir. Kahraman, yine spor yaptığı dönemde başarılı olmak için çok sıkı ve düzenli çalışmalar yapmış, öyle ki bu süreçte sınıfında öğretmen yardımcılığı payesine erişmiştir. Bu süreç çalışkanlık değerinin öne çıktığı bölümdür.

4.1.9. İlk Namaz

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 28 Ocak 1905 tarihinde *İzmir* dergisinde ve 17 Eylül 1909 tarihinde *Musavver Eşref* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü, yazarın kendi çocukluk döneminden bahsettiği öykülerinden biridir. Soğuk bir kış sabahında ibadet için uyanan Ömer on beş yıl önce kıldığı ilk namazı, annesini, hizmetçileri Pervin'i ve o günkü ruh hâlini hatırlar ve duygulanır. Henüz küçük bir çocukken annesi onu okşayarak uyandırmıştır. Hizmetçileri Pervin ile annesi ona abdest aldırmış ve nasıl namaz kılacağını anlatmıştır. Kahraman, bu ilk namazın geçtiği odasının bütün ayrıntısını, annesinin melek yüzünü ve başörtüsünü, çocukluk döneminin masumiyetini unutmamıştır. Daha sonra annesini Kur'an okurken izlediğini, annesini meleklere benzettiğini ve rüyasında melekleri görmek umuduyla uykuya daldığını hatırlamıştır. Ömer on beş yıl önceki çocukluğunun masumiyeti ve güzelliğiyle ile şimdiki hayatının değersiz şeylerle yaraladığı ruhunu, yok olan duygularını ve maneviyatını sorgular. Boş geçen ömründe anlamlı olan tek şeyin çocukluk hatıraları olduğunu fark eder. Ömer Seyfettin'in birçok öyküsünde yer alan çocukluğa duyulan özlem ve bunu okuyucu ile paylaşma isteğini Songül Cansız Kundakçı (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Yazarın 20 yaşlarındayken yazdığı "İlk Namaz" hikâyesinde annenin yeri daha belirginleşir. Fatma Hanım; namaz kılan, Kur'an-ı Kerim okuyan ve bunları oğlu Ömer'e de öğreten bir annedir. Annesi beş yaşındaki Ömer'e hizmetçileri Pervin'in yardımıyla abdest aldırarak sabah namazı kıldırır. Şefkatli, tatlı dilli, sevecen anne Fatma Hanım, ilk namazı kıldırdığı haliyle beş yaşındaki Ömer'in hafızasında yer eder. Öyle ki 15 yıl sonra soğuk bir kış günü sabah namazı için abdest alan annesinden uzaktaki Ömer Seyfettin, bu ilk namazını hatırlayarak hikâyesine konu eder. Annesi hikâyede onun ilk öğretmeni, onu sol kaşından öpen koruyucu meleğidir. Bu hikâyede dünyada en çok ve taparcasına sevdiğim tek insan diye bahsettiği yeşil başörtüsüyle Kur'an okuyan annesini çok küçük yaşta ölen kız kardeşine benzetir. Çocukluk anılarına yer verdiği bu hikâyelerden anlaşıldığına göre Ömer Seyfettin'in şuuraltına yerleşen çocukluk hatıralarının kapısı her zaman hikâyelerine açılır ve mazinin kalbinde açtığı yaraların itirafıyla kapanır. Bu hikâyelerde yazar, uydurma kahramanların arkasına gizlenmeden kendisiyle ve çevresiyle hesaplaşmak ya da okurlarıyla dertleşmek ister gibi günahlarını, yaşadığı çatışmaları okurlarının gözü önüne serer. İç dünyasındaki acılardan bütün samimiyetiyle bahseden yazar, kendini olduğu gibi tanımaya ve tanıtmaya gayret eder" (Kundakçı, 2020, s.34-35).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Hizmetçim tabiî uyuyordu, onu bu yakıcı soğukta sıcak yatağından kaldırmağa acırdım" (ÖS, 2015, s.57).

"Sonra da bütün eziyet çeken, hasta olan, felâkette bulunan, fakir olan Müslümanların selâmet ve sıhhatlerini senden temenni ederim, de…" (ÖS, 2015, s.60).

Saygı Değeri: "Annemi bir meleğe benzetiyordum, bu tahayyülle melâikeleri düşünerek… Kur'an okuyan annemin şimdi etrafına toplanmaları lâzım gelen melâikeleri müşahede ediyorum zannederek dalıverdim" (ÖS, 2015, s.60-61).

Sevgi Değeri: "Şimdi muhit-i tesellisinden ne kadar uzak bulunduğum annem, dünyada en sevdiğim, dünyada yegâne perestiş ettiğim bu vücud-ı muhterem…" (ÖS, 2015, s.58).

Vatanseverlik Değeri: "Sonra vatanımızın düşmanlarını perişan etmeni senden istirham ederim, de…" (ÖS, 2015, s.59-60).

Öykünün kahramanı Ömer'in[9] sabah çok erken uyandığında hizmetçisini uyandırmaya kıyamaması ve eziyet çeken tüm Müslümanlar için dua etmesi duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır. Kahramanın çocukluk hatırasında annesine duyduğu muhabbet ve ilgi, ona olan bağlılığı sevgi ve saygı değerlerinin vurgulandığı sahnedir. Kahramanın, namaz sonrası ettiği duada annesinin telkini ile vatanının korunması için yalvarması vatanseverlik değerini göstermektedir.

4.1.10. Sahir'e Karşı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Şubat 1905 tarihinde *İzmir* dergisinde Süheyl Feridun imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Bir defter-i metrûktan kopya edilmiştir'* notu ile yayımlamıştır. Öyküye ismi verilmiş olan Sahir karakterinin gerçek yaşamdan Celal Sahir Erozan[10] isimli şair olduğu düşünülmektedir. Öyküde ismi verilmeyen kahraman şıpsevdi bir delikanlıdır. Geçmiş günlerinde pek çok gönül ilişkisi yaşamış ama bu maceraları hiç tamama ermemiştir. Aynı zamanda akrabası olan Belkıs isimli genç kız ise onun gönlünde ayrı bir yere sahiptir.

---

[9] Hikâyede çocuk kahramanın 'Ömer' isminde olması ve yazarın farklı eserlerinde yine hizmetçi kız olarak geçen 'Pervin' karakterinin varlığı, eserin Ömer Seyfettin'in çocukluk dönemi hatıralarına dayandığını göstermektedir.

[10] "Hikâye içerisinde verilmiş olan şiir Celal Sahir Erozan'a aittir. Bu bilgi metindeki kurgu karakterin gerçek hayattan alındığını göstermektedir" (Polat, 2015, s.62). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Günün birinde Belkıs'a olan duygularını açmak için kahraman bir şiir yazar. Ancak Belkıs'ın verdiği tepki onu hayal kırıklığına uğratır çünkü Belkıs, Sahir isimli ünlü bir şaire hayran ve merbuttur. Artık kendisine bir rakip olarak Şair Sahir'i görmeye başlayan kahraman rüyalarında onunla cebelleşir, hatta rüyasında onu döver. Bu sinir harbi bir tesadüfe kadar sürer. Bir gün tramvayda daha önce hiç görmediği Sahir'i gören kahraman onun zayıf ve güçsüz halinden etkilenir. Kendi yapılı ve güçlü fizikine nispetle rakibinin zavallı hali onda acıma duygusu uyandırır ve Sahir'e olan öfkesi diner.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde barış, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet ve estetik/sanat değerleri yer almaktadır.

Barış Değeri: "Bir hafta geçmemişti ki her şeyi, talebemi, kıskançlığı, tanımadığım rakibimin beni müteezzi eden hatıratını unutmuştum" (ÖS, 2015, s.66).

Çalışkanlık Değeri: "O birkaç lisana çalışmış, riyaziyeden başlayarak edebiyata, tıbba, ilm-i kelâma, hikmete, kimyaya, felsefeye, fizyolojiye hatta hukuka kadar ne kadar ulûm ve fünûn-ı müstalike ve gayr-i müstalike varsa hepsine birer defa girmiş, en aşağı hepsinde hayatının altı, yedi haftasını geçirmiş…" (ÖS, 2015, s.62-63).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Bu zayıf vücudun karşısında bir ihtirâm-ı merhamet-âlûd hissediyor, ona karşı nefretimden, kıskançlığımdan nâdim ve pişman oluyordum…" (ÖS, 2015, s.67).

Estetik/Sanat Değeri: "Hâlbuki ben sizin gazetelerinizde okumuştum, işte bu da maî gözler için yazılmış bir şiir, fakat şiir. Bütün bir yığın teşkil eden karalamaların hangisine benziyor?" (ÖS, 2015, s.65).

Kahramanın tıp, edebiyat, kimya, felsefe gibi birçok alanda çalışmış olması çalışkanlık değerini; Belkıs'ın, okuduğu şiirlerin sanatsal yönüne hayran olup şiire bağlanması ise estetik/sanat değerini yansıtmaktadır. Kahramanın aldığı bilgilerden kısa bir süre sonra Sahir'e olan öfkesini bastırarak unutması barış değerini; Sahir'in zavallı ve zayıf haline üzülerek ona acıması ise duyarlılık/hassasiyet değerini göstermektedir.

4.1.11. Sebat

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 9 Mart 1905 tarihinde *İzmir* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Sebat sözcüğü sabır anlamına gelmektedir. Öykü sabır ve sabırsızlık üzerinde ilerleyen

bir yapıya sahiptir. Öyküde ismi verilmeyen kahraman bir gün eski bir okul arkadaşına tesadüf eder. Eski günlerden açılan sohbet sonrası iki eski arkadaş resim atölyesine giderler. Kahraman burada arkadaşının yaptığı hemen hemen tüm tabloların yarım bırakılmış olduğunu görür. Ressam arkadaş son derece hercai ve sıkılgandır. Yaptığı herhangi bir işte uzun süre devam göstermez. Yaptığı uzun açıklamalar sonucu bir işte sebat etmenin ve sabır göstermenin ancak eşeklere layık bir haslet olduğunu iddia eder. Yazar ise arkadaşının tam tersine bir işte başarıya ulaşmanın sabır ve sebat yolundan geçtiğine inananlardandır. Ressamın verdiği örneklerden tatmin olmaz. Ancak arkadaşının eserleri içerisinde en beğendiği tablonun sabırsızlık ve sebatsızlık sayesinde vücuda gelmiş olduğunu da kabul eder. Bu tablonun ismi Âlâm-ı Nûşîn'dir. Anlamı 'üzüntüleri, elemleri içen' olan bu eser, önceki yarım kalmış eserlerin doğurduğu üzüntüler sayesinde vücuda gelmiştir ve ressamın sanatındaki zirve noktasıdır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat, misafirperverlik ve sabır değerleri yer almaktadır.

Estetik/Sanat Değeri: "Bu tamam bir resimdi. Bu o kadar bedî idi ki, bütün âlî şeylerin ruhlarda nâ-gehan uyandırdığı o müphem tesir-i gayş-âlûda benzer bir hisle beni düşündürdü" (ÖS, 2015, s.70).

Misafirperverlik Değeri: "Burada çok oturacak mısın? Ha… Aman şimdi resimhaneme gidiyorum, kuzum beraber gel, bak… Reddetmeyeceksin, çünkü istirham ediyorum" (ÖS, 2015, s.68).

Sabır Değeri: "Ooo azizim, tabiatımı bilirsin, her şeyden çabuk bıkarım. Bir tanesini bitirmeden diğerine başlıyorum. Vakıa küçük levhaları tamam ediyorum, fakat büyükleri! Şimdiye kadar bir tane tamam edemedim" (ÖS, 2015, s.70).

"Oh, gıpta ettim, fakat nâ-tamam levhalarının ikmali için biraz da sebata malik olsan..." (ÖS, 2015, s.71).

""Rica ederim" dedi, "bu sebat dediğin şeyi benim için temenni etme… Ondan nefret ederim. Kendimde meşgul olduğum bir şeye karşı azıcık sebat hissedecek olsam bütün muvaffakiyetsizliklerin, kederlerin, teessüflerin bende toplanacağına katiyen eminim" (ÖS, 2015, s.71).

Ressam olan kahramanın yaptığı tabloların, ürettiği eserlerin başarısı, estetik gücü ve güzelliği sanat/estetik değerine vurgu yapmaktadır. Ancak ressamın en büyük handikabı eserlerini oluştururken gösteremediği sabırdır. Arkadaşından, sabırlı olması gerektiği

tavsiyelerini aldığı bölümler bu sabır değerinin öne çıktığı yerlerdir. Öykünün ismi olan Sebat sözcüğü de doğrudan sabır değerine vurgu yapmaktadır. Ressamın, arkadaşını atölyesine ısrarla davet etmesi ve onu ağırlamaya çalışması ise misafirperverlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.12. Erkek Mektubu

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 24 Ağustos 1907 tarihinde *İzmir* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Erkek Mektubu[11] öyküsü, ismi verilmeyen kahramanın ağzından Sermet isimli yakın bir dostuna hitaben yazılmış bir mektuptur. Yakın zamanda evlenmiş bulunan ve evlilik hayatında son derece mutsuz olan kahraman başından geçen olaylardan bahsederken, henüz bekâr olan Sermet'e de evlilik ve karı koca hayatına dair tavsiyelerde bulunmaktadır.

Kahraman, evlilik çağı geldiğinde kendisi için gelin adayı arayan teyzesi ve kız kardeşine hayalindeki kadının özelliklerini sayar. Kahraman, güzel, narin, bilgili ve hassas bir eş istemektedir. İstediği özelliklere sahip olan bir eşle evlendiğinde ise hayatındaki hiçbir şey istediği gibi gitmez. Eşi, evde devamlı olarak kavga ve tartışma çıkarır. Hiçbir şeyi beğenmeyen ve sürekli karar değiştiren eşi, kahramanı sürekli zor durumda bırakır. Evliliğin ilk aylarında önce piyano çalmaya başlar ancak bu süreçte odasından dışarı adım atmaz. Kendisini görmek isteyen kahramanı da odaya almaz. Daha sonra kitap okuma macerasına başlar, bunu masaj yaptırma furyası izler. Kahraman ise tüm bu süre boyunca ne yaparsa yapsın eşine yaranamaz. Sorduğu sorulara ne cevap verirse eşi tam tersini iddia eder. Çıkan kavgalarda sürekli haksız duruma düşen ve eşi tarafından "canavar, yamyam" kabul edilen kahraman sonunda pes eder.

Bekârlık döneminde evleneceği kadının "asabi, ince, narin, müteheyyiç (heyecanlı), çok malumatlı, çok güzel, çok hassas" gibi sıfatlara sahip olmasını murat eden kahraman tam da hayalindeki kadınla evlendikten sonra bu sıfatların kendisi ve ev yaşamı için zararlı olduğunu anlar. Tartışma ve mücadele ile geçen aylardan sonra fikrini tamamen ve kökünden değiştirerek evlilik hayatı için ideal eşin "sakin, mutavassıt (ortalama), az güzel, az hisli" olması gerektiği kararına varır. Bu kararını da sevgili dostu Sermet ile paylaşır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

[11] Hikâye, Ömer Seyfettin'in kadın-erkek ilişkileri ve evlilik kurumuna dair görüşlerini yansıttığı eserlerindendir. Yazarın Hediye, Elma, Gurultu, Aşk ve Ayak Parmakları, Aşk Dalgası, Yeni Bir Hediye, Harem vb. hikâyelerinde de bu konu işlenmiştir. Ömer Seyfettin, bu tip hikâyelerinde genel olarak kadınların hassas ve fazla alıngan olduğunu, erkekleri yersiz olarak suçlayarak tartışmalar çıkardığını ifade etmektedir. Yazarın kendi evlilik yaşamı da uzun sürmemiş 1915'te evlendiği Calibe Hanım'dan 1918'de ayrılmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öyküde hoşgörü, sağlıklı olma ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Hoşgörü Değeri: "Hâlâ minnettarım ki beni üzmedi. Piyano çaldı, galiba biraz da dışarı çıktı. Sonra yine geldi, benim sıkıntımı geçirmeye, mahcubiyetimi tamir etmeye başladı" (ÖS, 2015, s.78).

Sağlıklı Olma Değeri: "Her gelen doktordan, hayal zannettiğim bit sükûn-ı nazikî ile tedavisini istirham eder, kendimize tabib-i hususî yapacağımızı vaat eder" (ÖS, 2015, s.79).

Sevgi Değeri: "Bu şaşkınlığıma sebep hüsününüzdür. Sevgilim. Affedersiniz, mümkün mü isminizi bilmeyeyim? Fakat…" (ÖS, 2015, s.78).

Kahramanın, eşinin tedavisi için eve sık sık gelen doktorlarla yaptığı görüşmeleri sağlıklı olma değerinin, eşinin güzelliğine olan hayranlığı ve ilgisi ise sevgi değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Kahramanın yaşadığı sorunlara rağmen eşini üzmemek için gösterdiği çaba ve dikkat ise hoşgörü değerini yansıtmaktadır.

4.1.13. İlkbahar

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 21 Mart 1908 tarihinde *Haftalık İzmir* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öyküde isimsiz anlatıcı, köpeği ile köyde yaptığı bir kır gezisini anlatmaktadır. Pastoral sahnelerin yer aldığı eserde kahraman köpeği Koton[12] ile bir şelalenin yakınında oturmaktadır. Etrafın güzelliği, manzaranın nefes kesiciliği kendisini etkilemiştir. Rüzgârın sesi, ağaçların gölgeleri, yaz mevsiminin kendine özgü büyüleyici kokusundan mest olur. Kahraman, bir süre sonra kalkmak istediğinde ise köpeğinin de bu manzaradan etkilendiğini ve yerinden kalkmak istemediğini fark eder. Sadık dostuna, bu dünyadaki birçok şey gibi bu güzel manzaranın da gelip geçici olduğunu anlatır ve adeta köpeği onu anlarmış gibi sohbet eder. İçinde bulunduğu güzel anı bozmak istemez ve bir süre daha bu yerde kalmaya karar verir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet değeri yer almaktadır.

[12] Koton, Ömer Seyfettin'in sahip olduğu dişi köpeğin ismidir. Yazar, birçok hikâyesinde (İlkbahar, Velinimet, Pireler, İrtica Haberi) kendi evcil hayvanına atıfta bulunarak Koton isimli bir köpeğe yer vermiştir.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Zavallıya huzur ve saadeti mahvolacağından acıyordum. Tekrar yanına oturdum, güzel başını, düşük kulaklarını ellerimle okşayarak "Evet, gideceğiz Kotoncuğum" diye teselli ediyordum" (ÖS, 2015, s.81-82).

Kahramanın hüzünlendiğini düşündüğü köpeğini teselli etmesi duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.14. Çirkin Bir Hakikat

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Kasım 1908 tarihinde *Edebi Serbest İzmir* dergisinde Feridun imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Hatırat-ı Tahsil'* üst başlığı ve *'Âtideki satırlar henüz bir Fransız evinde pansiyoner bir mekteplinin defter-i hatıratından kopya edilmiştir'* notu ile yayımlamıştır. İsimsiz bir kadın kahramanın ağzından anlatılan öyküde aldatılma şüphesi üzerinde durulmaktadır. Kahraman, eşi ile önceden tanıdığı bir kadının, mahrem ve kutsal saydığı kendi yatak odasında bir aralık tek başlarına kaldığını öğrenir. Bu durumu aldatma olarak yorumlar ve suçlu çiftin neler yapmış olabileceği hakkında yorumlarda bulunur. Odasında düşüncelere dalan kahraman, söz konusu kadının bir gün önce ağzından kaçırdığı bazı cümleleri hatırladıkça fikrinden daha fazla emin olur.

Öyküde kahramanın taşıdığı bu şüphenin gerçek olup olmadığı açıkça belirtilmez. Ancak kahraman odasında zaman geçirdikçe fikri de kesinleşir. İçinden günahkâr çift için hakaretlerde ve lanetlerde bulunur. Bu sırada odasında bulunan resmi hatırlar. Bu resim de eşiyle birlikte olan kadına aittir. Öfke ile resmin yüzünü duvara çevirir ve ona ceza verdiğini düşünerek bir nebze rahatlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.15. Ay Sonunda

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 26 Kasım 1908 tarihinde *Edebî Serbest İzmir* dergisinde Feridun imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ve *'Bir mekteplinin defter-i hatıratından kopya edilmiştir'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ismine uygun şekilde ay sonu yaklaşmışken cebinde sadece kırk para kalmış ismi verilmeyen kahramanın halet-i ruhiyesi ele alınır. Etrafında gördüğü zenginleri ve hayatı zevkle, mutlulukla geçenleri sorgulayan kahraman kendi haline acır. Bir bekâr odasında ailesinden uzakta yaşarken sefalet çekmektedir. Hayalinden ailesinin evdeki saadeti, eski sevgililerinin şu an nerede olduklarının

görüntüleri geçer. Tüm sorunlarının paraya dayandığına inanan ve tüm dertlerinin de para ile çözüleceğini düşünen kahraman ceplerini yoklar. Bir mucize eseri ceplerinin bir köşesinde önceden unuttuğu bir para çıkacağını umsa da bu hayali gerçekleşmez ve aybaşına daha üç gün varken kırk parası ile ne yapacağını düşünmeye devam eder. Ümmü Burçin Özkan (2020) Ömer Seyfettin'in öykülerinde yer alan ekonomik yapı ve parasızlık temasını makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Zengin olamadığı için hayıflanan "Genç bir mekteplinin hatıra defteri" olarak kaleme alınmış "Ay Sonunda"nın kahramanı ise bedbinliğini, yalnızlığını tamamen parasızlığına bağlamaktadır. Mektepli; diğer hikâyelerde de zenginlikle özdeşleşen Tokatlıyan'a gidememekte, Grand Rue'dan geçememektedir. Eski yaşantısındaki yabancı fahişeleri hatırlar. Niçin zengin olamıyorum diye haykıran kahraman, milyonlara kavuşan genç bir mirasyedi olmaya özenmekte ve paradan mahrum bir hayatı müteessir olmak için yeterli saymaktadır. Bu sefahat hayatına, kadına ve paraya aşırı düşkün alafranga tip; Ömer Seyfettin'in başka hikâyeleri için bir prototip olarak kabul edilebilir. Zenginlik tutkusunu şu satırlarda tespit etmek mümkündür: "Ah para, yine para, hep para... Fakat ey kıymettar maden, niçin benden bu kadar korkuyor, uzaklaşıyorsun, emin ol ki seni tevdi edeceğim eller; pek nermin, pek rakîk eller olacaktır" (Özkan, 2020, s.169).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Ve ben yazıyorum, hiç onlara ehemmiyet vermeyerek. Bilmiyor, işitmiyor gibi görünerek, fakat ağlayarak, sessiz sedasız, içimden, ruhumdan ağlayarak bunları, bu öldürücü hisleri yazıyorum" (ÖS, 2015, s.86).

Sevgi Değeri: "Sevmek, ah sevebilse idim, birisini, yalnız birisini sevebilseydim; belki mesut olur, belki hep dertlerimi unuturdum, heyhat!.." (ÖS, 2015, s.85).

Kahramanın geçmişe dair hayallere daldığında yoğun bir duygusallık ile günlüğünü yazması ve bir taraftan ağlaması duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır. Kahramanın sevmek ve mutlu olmak üzerine kurduğu hayalleri, eski sevgililerini zihninde canlandırması ise sevgi değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.16. Yaşasın Dolap

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 7 Aralık 1908 tarihinde *Haftalık Serbest İzmir* dergisinde ve 17 Aralık 1908 tarihinde *Serbest İzmir* dergisinde Feridun imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Metin, Ömer

Seyfettin tarafından *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ile verilse de bir perdelik ve sekiz meclisten[13] oluşan bir tiyatro oyunu olarak hazırlanmıştır. Oyunun kahramanları II. Abdülhamit döneminin jurnalcilerinden Ahmet Bey[14], Ahmet Bey'in eşi Bihter Hanım ve Bihter Hanımın aşığı Hamit Bey'dir. İttihat ve Terakki Partisi'nin[15] iktidara geldiği günlerde İstibdat Döneminin eski güç sahipleri ve padişahın jurnalcileri artık yeni idarenin hedefindedir.

Kendisinin de tehlikede olduğunu düşünen Ahmet Bey İstanbul'u terk etmeyi, yurtdışına kaçmayı ya da Bursa'ya akrabalarına sığınmayı planlar. Ancak henüz hazırlanamadan eve bir yabancının geldiğini görerek dolaba saklanır. Eve gelen kişinin Ahmet Bey'i yakalamak için gelen bir komiser olduğu zannedilse de aslında bu kişi Bihter Hanım'ın sevgilisi Hamit'tir. Bihter Hanım eşinin dolapta olduğunu işaret ederek sevgilisine bildirir. O da komiser rolü yaparak evi teftiş eder. Hatta sevgilisi ile bir odaya kapanır. Hamit'in evden ayrılmasından sonra aldatıldığını anlamayan Ahmet Bey kurtulmuş olmasını dolaba sığınmasına bağlar ve sevinerek "Yaşasın Dolap" diye haykırır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet değeri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Lakin Bihter'den ayrılmak da bana ne kadar acı geliyor, zavallı kadın, bir taraftan bana git diyor, diğer taraftan gözyaşlarını zapt etmek için uğraşıyor. Ah bu kadın kalpleri ne kadar da hassastır" (ÖS, 2015, s.91).

Kahramanın evini terk etmeden önceden eşinin durumu düşünmesi ve kendi içinde bulunduğu tehlikeyi önemsemeden eşinin üzüntüsünü paylaşması bu değeri öne çıkarmaktadır.

4.1.17. İki Mebus

A. Öyküye Genel Bir Bakış

---

[13] Polat (2015) orijinal metinde bir perde ve sekiz meclisten oluştuğu anlaşılan oyunun 4-5-6 ve 7. bölümlerinin kayıp olduğunu belirtmektedir. "Derginin bu bölümleri yayımladığı anlaşılan 9. ve 10. sayıları bulunamamıştır" (Polat, 2015, s.91).

[14] "Hikâyenin kahramanlarından Ahmet Bey karakterinin Fecr-i Âti şairlerinden olan ve İttihatçılar aleyhinde yazdığı yazılardan dolayı öldürülen Ahmet Samim (1884-1910) olduğu ima edilmektedir" (Polat, 2015, s.90). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[15] İttihat ve Terakki Partisi, (1889-1918) Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet'in ilanına önayak olup 1908-1918 yılları arasında kısa kesintilerle devlet yönetimine egemen olan bir siyasal hareket ve iktidar partisi. Başlangıçta devletin anayasal bir düzene kavuşmasını amaçlayan gizli bir dernek olarak (İttihad-ı Osmanî Cemiyeti) kurulan cemiyet; anayasanın kabul edilip II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra iktidarı denetleyen bir siyasî parti halini almış; 1912 yılında ise iktidar partisi olmuştur. Ömer Seyfettin'in de dâhil olduğu üyeleri 'İttihatçılar' olarak anılır. Ziya Gökalp'in teşvikiyle askerlik görevinden ayrılan Ömer Seyfettin'in ödemesi gereken ceza dernek kasasından verilmiştir. Cemiyetin 1918 yılında kendini feshetmesinden sonra üyelerinin çoğu Millî Mücadele'de yer almıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öykü 26 Aralık 1908 tarihinde *Aşiyan* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları, isminden de anlaşılacağı üzere iki mebus yani milletvekilidir. Karakter olarak birbirine tamamen zıt bu iki milletvekilinin, Perviz isimli bir şairi anmak için düzenlenen konferansta karşılaşması ve aralarında siyasi, sosyal, ideolojik ve edebiyata dair konularda geçen sohbet öykünün temelini oluşturur. Vedit isimli genç milletvekili çağdaş ve yeni anlayışı temsil etmektedir. Milliyetçi ve vatansever bir düşünce yapısı vardır. Öyküde ne kadar alim ve çalışkan olduğuna, yazdığı makaleler ile uluslararası camiada şöhret kazandığına vurgu yapılır.

İsmi verilmeyen yaşlı milletvekili[16] ise köhnemiş ve artık geçersiz fikirleri savunmaktadır. Yaşadığı çevrede "feylesof" lakabı ile tanınan bir egoisttir. Meşrutiyet döneminde görev almış ve otuz yıl geçmesine rağmen bu dönemin anlayışından kopamamıştır. Avrupa medeniyetine hayrandır ama milli şuurdan uzaktır. Bu iki zıt görüşün tartışması içinde okuyucuya eski fikirlerin köhne ve zayıf yapısına karşın yeni fikirlerin üstünlüğü gösterilir. Genç milletvekili de karşısındaki meslektaşının klişeleşmiş ve aynı fikirlerin tekrarına dayanan nutkunu dinlemeyi bir süre sonra bırakır, bu 'ihtiyar geveze' ile harcadığı zamana acıyarak sohbeti keser. Bir gün sonra vereceği nutku bahane ederek konferanstan ayrılır. Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan Meşrutiyet algısı ve bu tema çerçevesinde yazılmış eserlerden biri olan İki Mebus öyküsüne dair Prof. Dr. Murat Koç (2008) şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Ömer Seyfettin'in, Meşrutiyet'in ilânından sonra bu konuya dair yazdığı ilk hikâye 19 Aralık 1908 tarihini taşıyan "İki Mebus" (1999a: 47-54) adlı hikâyedir. Yazar bu hikâyesinde, Meşrutiyet'ten otuz yıl sonrasını hayal eder ve yeni rejimin ülkeye getirecekleri konusundaki olumlu beklentilerini ortaya koyar. Meşrutiyet öncesi ve sonrası arasında mukayeseler yapar. Bu mukayeseyi iki kahraman üzerinden yürütür: Biri Meşrutiyet için mücadele etmiş, ilk Meşrutiyet meclisinde mebus olmuş, etrafındakilerin bilgisi, kültürü ve şahsiyeti dolayısıyla "Feylesof" diye andıkları yetmişlik ihtiyardır. Diğeri ise o gün genç bir mebus olan Vedit'tir. Vedit Ulûm-ı İktisadiye ve İlmiye'de başarılı bir eğitim hayatı geçirmiş, nesli arasında ön plana çıkmış, yazdığı bir makale beğenilerek yabancı dillere tercüme edilmiş, etrafından daima takdir toplayan bir gençtir. İki kahraman bir hafta evvel ölen şair Perviz için düzenlenen bir konferansta karşılaşırlar. (Ömer Seyfettin bazı eserlerinde Perviz takma adını kullanmıştır.) Yazar bu hikâyesiyle Meşrutiyet'in yepyeni bir düzen ve terakki getireceği fikrini ortaya koyar. Öyle ki aralarında az bir nesil farkı bulunan Vedit'in neslinin, Feylesof'un anlattığı Meşrutiyet öncesi ve sonrasındaki gelişmeleri

[16] "Hikâyenin kahramanlarından ihtiyar mebus, "feylesof" lakaplı Rıza Tevfik Bölükbaşı (1869-1949) olmalıdır" (Polat, 2015, s.95).

hayalinde canlandıramaması, Meşrutiyet'in önemli değişiklikler getireceği konusundaki ümitlerinin bir delilidir" (Koç, 2008, s.125-126).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, öz denetim/irade ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Vedit, bütün sınıflarda birinci olmuş, ulûm-ı iktisadiye ve içtimaiyeden birinci olarak diploma aldıktan sonra ilk neşrettiği makale-i içtimaiyesi değil Türkiye'de, hatta bütün Avrupa'da ve Amerika'da anî bir şöhret kazanmış…" (ÖS, 2015, s.96).

"Vedit onun yetmiş senelik hayatını düşünüyor, hayalen senelere, aylara, haftalara taksim ediyor, bir milyon kitap okumak için lâakal her gün üç kitap okuyup bitirmesi lâzım geleceğini hesap ediyordu" (ÖS, 2015, s.97).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Gönlünü bütün bütün almak ve kendini tamamıyla affettirmek için feylesofun koluna girdi. Yürümeğe başladılar" (ÖS, 2015, s.96).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Feylesof durdu; bu münkesir, ağır, mevt-âmiz terennümden, bütün hayatında gayr-i ihtiyarî bir inat ile varlığını inkâr ettiği gayr-i mevcut ruhu şimdi birden müteessir olmuştu. Ellerini, karanlıkta garip bir galat-ı rü'yetle daha beyaz görünen saçlarına götürdü. "Zavallı ölüler!" dedi" (ÖS, 2015, s.101).

Estetik/Sanat Değeri: "Ne vakit ki insan edebiyattan nefret hissetmeğe, kafiyeler, mısralar nazarında boş, vahi, muacciz görünmeğe başlar, ihtiyarlığın soğuk ve kemikten iskelet elleri onun kalbine uzanmış demektir" (ÖS, 2015, s.96).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Lâkin bütün bu muvaffakiyetler onu değiştirmemişti, mütevazı olmadığı gibi asla mağrur ve mütekebbir de değildi" (ÖS, 2015, s.96).

Vatanseverlik Değeri: "Bugün Avrupa'nın en necip, en zeki, en zengin ve faal bir kavmi olmak üzere tanınan Osmanlılar, bilâ-tereddüt 'Avrupa'da çergesini kurmuş bir çete!' diye tahkir olunuyor, mevcudiyet-i medeniyeleri inkâr ediliyordu" (ÖS, 2015, s.98).

"Muasırlarımızdan birçokları istiâne ve istifâzayı, taklit kanununu inkâr ediyor; 'Kendi muhitimizde, kendi muhit-i milliyemizde mahsûr ve muhafazakâr i'tilâ edelim' diyorlardı" (ÖS, 2015, s.98).

Genç milletvekilinin başarılarının aktarıldığı ve ortaya koyduğu eserlerin iltifata mazhar olduğunun anlatıldığı sahne çalışkanlık değerinin, iki milletvekilinin zıt görüşlerde

olmalarına rağmen birbirini kırmamak için gösterdiği hassasiyet ise dostluk/arkadaşlık değerinin öne çıktığı yerlerdir. Genç milletvekilinin başarısına rağmen karakterinin değişmemesi ve alçakgönüllü olması öz denetim/irade değerini, edebiyat ve sanata olan ilgisi estetik değerini yansıtmaktadır. Öykünün her iki kahramanı da farklı yönlerden de olsa vatanseverdir. Ülkeleri için yaptıkları fedakârlıkların ve gösterdikleri çabaların anlatıldığı sahneler vatanseverlik değerinin vurgulandığı bölümdür. İhtiyar milletvekilinin toplantıdan ayrılırken hissettiği yoğun duygular ve Perviz'in ölümü sebebiyle müteessir olması duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.18. Kazık[17]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Nisan 1909 tarihinde *Serbest İzmir-İzmir Liberal* dergisinde S. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü, Babıâli[18] kapısının önünde düzenlenmiş küçük bir mitingin portresini çizer. Elindeki notlarla az sayıdaki dinleyicisine seslenen konuşmacı kalabalığın yağmurdan kaçıp iyice azalmasıyla nutkunu bitirir. İsmi verilmeyen kahraman bu sırada oradan geçmektedir ve yapılan mitingin konusuyla amacını merak ederek sorar. Aldığı cevap ise Türk demokrasi tarihinin kısa bir özeti gibidir; İktidara gelmek isteyen parti, gazetecileri sürgüne göndereceğini halka vaat etmekte çünkü fazla hürriyetin iyi olmadığını düşünmektedir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük değeri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Sonra düşünerek ilâve etti: "Hürriyet iyi değilmiş de yine bütün gazetecileri eskisi gibi nefyedeceklermiş:"
"Zavallı gazeteciler!.."" (ÖS, 2015, s.103).

Düzenlenen bir mitingde hürriyetin kötü bir şey olduğunun söylenmesi ve gazetecilerin sürgün edilmesi gerektiğinin dile getirilmiş olması bağımsızlık/özgürlük değerine vurgu yapmaktadır.

---

[17] Polat (2015, s.102) hikâyenin ismi 'Kazık' olarak verilmiş olsa da bunun dizgi hatası olabileceğini, hikâyenin içeriği düşünüldüğünde ismin 'Yazık' olabileceğini belirtilmektedir.

[18] "Bâbıali ifadesi, Osmanlı Devleti döneminde sadrazam sarayına verilen isimdir. 18. yüzyıl sonlarına kadar Paşa Sarayı, Paşa Kapısı, Bâb-ı Âsafi gibi adlar verilen sadrazam sarayına Padişah I. Abdülhamid zamanından itibaren Bâb-ı Âli denilmeye başlanmıştır. Sonraki dönemlerde genel olarak Osmanlı Hükümeti için kullanılmıştır" ("Bâb-ı Âli", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

4.1.19. Elma

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 29 Haziran 1909 tarihinde *Bahçe* dergisinde Perviz imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ve *'Ali Canip Bey'e'* notu[19] ile yayımlanmıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve sevgilisi/eşi Süzun'dur. Birlikte geçirdikleri uzun zamandan sonra çiftin aşk ateşi artık sönmüştür. Aynı evin içinde huzur ve sükûnet içinde yaşamaktadırlar. Öyle ki kahramanın söyleyişi ile dışarıdan görenler bu çifti kardeş zannetmektedir. Sofrada elma soyan kahramana, eşi elmayı görünce aklına ne geldiğini sorar. O aklına hiçbir şey gelmediğini, biraz düşünüce Newton'un yer çekimi kanununu hatırladığını söyler. Oysa eşi Süzun ilk tanıştıkları zaman ona sofrada ikram ettiği elmayı ve bu sırada okuduğu romantik şiiri hatırlamıştır. Süzun eşinin bu kayıtsızlığından son derece müteessir olur ve ona sitem eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Ben Madam Amade'nin sofrasında ilk defa birbirimizi gördüğümüz akşam verdiğin elmayı, o elmayı verirken eğilerek o kadar heyecan ve tahassüsle bana fısıldadığın Musset'nin şiirini der-hâtır edeceksin sanıyordum. Fakat heyhat…" (ÖS, 2015, s.105-106).

Süzun 'un eşini ilk kez gördüğü sofrada yaşadığı hatırayı anlatması ve ondan da bu hassasiyeti göstermesini beklemesi bu değerin vurgulandığı sahnedir.

4.1.20. Pervanelerin Ölümü

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 20 Temmuz 1909 tarihinde *Bahçe* dergisinde Perviz imzasıyla ve 8 Temmuz 1912 tarihinde *Yirminci Asırda Zekâ* dergisinde Süheyl Feridun imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir yaz gecesinde odasında kitap okumaktadır. Gözleri yorulunca bir süre okumaya ara verir ve odanın içinde uçuşan pervaneleri izlemeye başlar. Pervaneler, odayı aydınlatan kandile doğru uçmakta ve ateşte yanıp ölmektedir.

Kahraman bu durum üzerine düşünmeye başlar. Bir yandan kendini yakan pervanelere engel olmak, onları kurtarmak için kovalar. Engel olmayınca kandilin ateşini söndürür. Öte yandan kendi hayatını ve insanların davranışlarını düşünerek hüzünlenir. Aslında insanların da bu pervaneler gibi sürekli ölüme gittiğini, karşılarındaki ateşin farkında olmadıklarını ve

[19] Hikâyenin ithaf edildiği Ali Canip Bey, Genç Kalemler dergisinden Ömer Seyfettin'in yakın arkadaşı olan Ali Canip Yöntem (1887-1967)'dir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

her şeyin sonunu getiren ölümün karanlığını fark eder. İnsanların da hayatın geçici ve boş işleriyle, şahsi zevkleriyle meşgul olduğunu dile getirir. Uçurumun kenarına gelmiş ama farkında olmayan insanoğlunun zavallılığına ağlamak ister.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet değeri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "(…) karanlık ve meçhul ademlerle derinleşen bu korkunç uçurumun başında lakayt ve şen, aldananlar için, yalancı ve geçici rüyaların mehd-i müheyyic-i iğfalinde mesut ve bî-haber oyalananlar için… ah zavallı kendimiz için acı ve zehrîn gözyaşlarıyla müebbeden ağlamak istiyorum!.." (ÖS, 2015, s.112).

Kahramanın ölümü düşünerek tüm insanlık için ağlamak istemesi, hayatın geçici zevklerine dalan zavallılar için üzülmesi bu değerin vurgulandığı sahnedir.

4.1.21. Busenin Şekl-i İptidaîsi

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Temmuz 1909 tarihinde *Teşvik* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi günümüz Türkçesi ile 'Öpücüğün İlkel Şekli' olarak düşünülebilir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve onun bir gecelik birliktelik için üç yüz frank ödediği hayat kadınıdır. Kahraman gece yarısı odasına gelmiş olan misafirini soyunurken izlemektedir. Onun güzelliği karşısında etkilenmiş ve başka şartlar altında böylesi güzel bir kadının kendisi ile görüşmeyeceğini düşünmektedir. Genç kadın, kahramanın kendisine yönelttiği bu bakışlardan rahatsız olur ve kahramanın odayı terk etmesini ister. Onun bakışlarının tehlikeli ve garip olduğunu, kendine zarar vereceğinden korktuğunu söyler. Genç kadın, insan psikolojisi, antropoloji ve tarih konusunda geniş bilgi sahibidir. Kahraman bu durumdan yararlanarak onunla sohbet etmeye başlar. Bu yolla onu sakinleştirmeyi ve odada kalmayı planlamaktadır. Kahraman ve kadın Marquis De Sade[20], sadizm, mazoşizm, şiddet dürtüsü ve tarihe geçmiş ünlü katillerden bahseder. Kahramanımız misafirini bu yolla teskin eder ve kendisinin bu karakterde bir kişi olmadığına ikna ederek odada kalmayı başarır.

İkilinin üzerine konuştuğu diğer konu ise öpmek ve öpüşmek geleneğinin nereden doğduğudur. Kadın birçok hayvanın dişisine zarar verdiğini, vahşi hayvanların eşlerini

[20] "Marquis de Sade, (1740-1814) Fransız aristokrat ve felsefe yazarı. Yazılarında ahlakı, yasayı, dini öğeleri dikkate almadan aşırı özgürlüğü ve ahlaksızlığı savunuyordu. Marquis de Sade, 32 yıl boyunca farklı hapishanelerde ve akıl hastanelerinde hapsedildi, yazılarının çoğunu tutuklu olduğu dönemde yazdı. "Sadizm" kavramı adından türetilmiştir. Eserleri günümüzde bile oldukça sakıncalı görülür" ("Marquis de Sade", 2020).

öldüresiye ısırıp parçaladığını anlatır. Öpüşmek geleneğinin de çok eski devirlerde hayvanlardan pek farklı olmayan insanoğlunda ısırmak şeklinde ortaya çıktığını, erkeklerin kadınları ısırmasının ve zarar vermesinin zamanla yumuşayarak günümüze öpüşmek olarak geldiğini söyler. Böylece ikili birbirini öpmemek şartı ile geceyi beraber geçirmeye karar verir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Gülümsüyor ve yine bakıyordu. Sanki benden yavaş yavaş emin oluyordu. Bu vakfe-i sükûndan bilistifade yatağın kenarına oturdum. Havfının pek nâ-becâ olduğunu söylüyor, sükûn bulmasını, mutmain olmasını rica ediyordum" (ÖS, 2015, s.116-117).

Kahramanın kız arkadaşını sakinleştirmek ve mutlu etmek için çaba sarf etmesi, onu teskin etmeye çalışması sevgi değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.22. At

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 4 Nisan 1910 tarihinde *Tenkit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı Vardar Nehri'nin[21] yakınlarında bir kasabada görev yapmaktadır. Üç hafta boyunca dinlendiği için binemediği atını muhafızların ahırından alır ve bir gezintiye çıkar. Bu gezi sırasında zihninde dört beş asır önce aynı yerlerden geçen akıncıları, savaşçıları, gözü pek yiğitleri canlandırır. Kendisi de bir an için yirminci yüzyılın sakin ve güvenli şartlarında yaşamak yerine geçmiş dönemde bulunmayı; fetihlere, akınlara, savaşlara katılmayı arzular. O dönemde yaşayanların şan, şöhret ve kahramanlık içinde bulunduğunu düşünür. Ancak gezinti sonrası kasabaya dönerken bu hayalinden vazgeçer. Günlük hayatın kendisine yüklediği görev ve sorumlulukları hatırlar. Kendisine heyecan veren ve aklını çelen bu atlı gezintilerden uzak durmayı düşünerek artık bir motosiklet almayı planlar. Öyküde yer alan at motifi ile yazarın kurguladığı Türklük bilinci arasındaki ilişkiyi Doç. Dr. Türkan Yeşilyurt (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin, "At" adlı hikâyesinde kahramanının atla gerçekleştirdiği yolculuk esnasında millî bilincinin bilenişini gözler önüne serer. Türk kültüründe önemli bir yeri olan atın, binicisinin "Türklük bilinci"ni uyandırması kayda değerdir. Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde halk kültürünü oluşturan unsurlardan biri olan halk edebiyatından yararlanır. Yazarın Türk mitolojisinde, destanlarında, halk

[21] Vardar Nehri, Kuzey Makedonya'da doğan ve Yunanistan'ın Selanik şehri yakınlarından Ege Denizi'ne dökülen akarsu. Tuna'dan sonra Balkanların en önemli nehridir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

> hikâyelerinde, halk şiirlerinde, masallarında, atasözleri ve deyimlerinde önemli bir yer tutan at motifi üzerine kurması oldukça anlamlıdır. Hikâye kahramanı atalarıyla gurur duyar. İçinde bulunduğu zamandan miskinlik ve mefkûresizlik nedeniyle şikâyetçidir. Yine de geleceğe umutla bakar. Türk milletinin küllerinden yeniden doğacağına işaret eder" (Yeşilyurt, 2020, s.105).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık değeri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Ah, bu toprakların üzerinde benim ecdadım bir girdibâd-ı berk-âlûd-ı zafer gibi akıncılık ederken ne kadar mesut, mağrur idiler… Kahramanlık, şecaat ve cesaret-i mutlak içinde geçen gençlikleri onlara ihtiyarlıkları için ne tesellisiz hatıralar ne muğfil iftiharlar bırakıyordu" (ÖS, 2015, s.121-122).

Kahramanın eski savaşçıları düşünerek özenmesi, onların ölümle kol kola ama gururlu yaşantılarını övmesi bu değerin vurgulandığı sahnedir.

4.1.23. Beşeriyet ve Köpek

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 26 Eylül 1910 ve 3 Ekim 1910 tarihlerinde *Piyano* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü, ismine uygun olarak insanlığın gelişiminde köpek ırkının yerini anlatan uzunca bir bölüme sahiptir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı son derece çapkın ve şıpsevdi bir karakterdir. Yaptığı her vapur seyahatinde birkaç günlük gönül ilişkisi kurduğu bir sevgili bulur. Yine bu amaçla birinci sınıf kamarada seyahat ettiği bir günde uzaktan görüp beğendiği genç bir kadın ile sohbet etmeye başlar. Kucağında buldok cinsi bir köpek taşıyan genç kadının böyle çirkin bir mahlukla bu kadar alakadar olmasına şaşırır.

Öykünün geri kalanı genç kadının köpekler hakkındaki fikirlerini anlatmasına dayanır. Genç kadın tüm insanlığın köpek ırkına borçlu olduğunu, insanlığın gelişiminin köpeklerin sadakat ve cefa ile yaptığı hizmetler sayesinde gerçekleştiğini söyler. Köpeklerin günümüzde de şehirleri, köyleri, çiftlikleri, kaleleri, hayvan sürülerini koruduğunu bu yüzden bu fedakâr hayvana hayran olduğunu anlatır. Kahramanımız genç kadının bu fikirlerini dinleyince onunla kurmayı planladığı gönül ilişkisinden vazgeçer. İlk kez bir vapur seyahatini aşksız ve macerasız geçirdiğine pişman olarak oradan ayrılır. Ömer Seyfettin'in Batılılaşma sürecine ve Doğu-Batı ilişkilerine dair görüşlerini Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Faruk Güler (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Tanzimat öncesi başlayan Batılılaşma sürecinde Türk insanının geldiği nihai nokta Doğu ve Batı arasında kimlik bunalımı yaşayan hatta kimliksizleşen ve arayış içerisinde zihni bunalımlar yaşayan yapı I. Dünya Harbi öncesinde kendisini belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Dönemin sosyal ortamı içerisinde Batının bize bakış açısını ve medeniyet telakkisini ortaya koyan eserler kaleme alarak millî düşüncenin ön plana çıkmasını sağlayan en önemli kalemlerden biri de hiç şüphesiz Ömer Seyfettin olmuştur. "Beşeriyet ve Köpek" adlı hikâyesinde de Batının kibri ve medeniyeti algılayış biçimini ecnebi bir kadın karakter üzerinden aktaran yazar Türk insanına dair bakış açısını da sergilemektedir. Bireysel haz peşinde akıldan ziyade kalbî duygularla hayata bakmaya çalışan dönem insanının eleştirisi de aynı zamanda metin içerisinde ele alınmaktadır. Aynı zamanda modern dünyanın oluşumuna dair Batının medeniyet telakkisindeki temsili "köpek" Doğu insanının "kedi" ile mukayesesini de beraberinde getirmektedir. Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye adlı eserinde görülen mukayese bir bakıma Ömer Seyfettin'in hikâyesindeki kadına da bir cevap niteliğindedir ve metinler arası düzlemde etkileşimi görmek belirgin bir şekilde mümkündür" (Güler, 2020, s.722).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma değeri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Bugünkü hakayık-ı mevcudenin ekserisini beşeriyete şerh eden Hegel, Buchner, Darwin, Novel, Rabod, Karl Vogt, Romansi, Rossi, Sanson, Skodler ve ilah… gibi muharrir ve mütefekkirlerden bir kelime lisanınıza geçmemiştir. Onların isimleri bile sizce küfür addolunur" (ÖS, 2015, s.128).

Öykünün kahramanlarından ismi verilmeyen genç kadının, fikirlerini açıklarken bilim tarihinin önemli simalarını örnek gösterdiği ve karşısındakini bilimden uzak kalmakla suçladığı sahne bu değerin vurgulandığı yerdir.

4.1.24. Apandisit

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 8 Kasım 1910 tarihinde *Piyano* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öyküde ismi verilmeyen kahraman akşam yemeğinde erik hoşafı yerken kazara bir çekirdeği yutar. Yutulan meyve çekirdeklerinin önce iltihap sonra apandisit yaptığı bilgisini hatırlayarak tüm gecesini korku ve tedirginlik içerisinde geçirir.

Sabahı zor ederek büyük bir acı içinde uyandığında artık apandisit olduğuna emindir. Karın ve kasıklarındaki ağrıyı dindirmek için doktor dostu 'S.'yi muayenehanesinde görmeye

gider. Yolda tesadüfen Doktor S.'yi görür. Doktor bir lokantada oturmakta, sofradaki kirazların çekirdeklerini çıkarmadan avuç avuç yemektedir. Apandisit olacağı vehmine kapılmış olan kahramanımıza da meyve çekirdeği yutmanın böyle bir etkisi olmadığını, bu eski bilginin uydurma olduğunu açıklar. Kahramanımızın o ana kadar taşıdığı korku ve kasıklarında hissettiği müthiş acı doktorun bu sözleriyle birdenbire geçer. Tedirginliği bitince kendisi de sofraya oturur ve gönül rahatlığıyla biraz daha kiraz sipariş eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma değeri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Ne apandisti? Azizim o eski nazariye, hiç kiraz çekirdeğinden apandisit olur mu?.. Vaktiyle öyle zannedilirmiş. Artık tamamıyla anlaşıldı ki iltihab-ı zeyl-i dûdîye sebebiyet veren şey çekirdek vesaire değildir…" (ÖS, 2015, s.134).

Doktorun hastasına apandisit konusunda bilimsel bilgi vermesi ve eski hurafelerin yerine çağdaş tıp bilgisini aktarması bu değerin öne çıktığı sahnedir.

4.1.25. Aşk ve Ayak Parmakları

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 21 Kasım 1910 tarihinde *Piyano* dergisinde ve 7 Mayıs 1914 tahinde *İctihat* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları yeni boşanmış bir çift olan Âsime ile Hasan'dır. Öykü, Âsime ve Hasan'ın ayrılık sonrası birbirine gönderdiği mektup ve telgraflardan oluşur. Âsime zengin, güzel ve eğitimli bir kadındır bu yüzden kocasının kendisini neden terk ettiğini anlayamaz. Yazdığı mektupla eşinden ayrılık konusunda bir açıklama beklemektedir.

Hasan'ın cevaben gönderdiği mektupla boşanmanın sebebi anlaşılır. Hasan hayatına giren, etrafında gördüğü ya da meşhur simaları fiziksel özelliklerine bakarak ya da davranış ve tutumlarından hareketle sınıflandırmaktadır. Her insanın aslında bir hayvana benzediğini ve bu hayvanın tabiatında yaratılmış olduğuna inanır. İnsanları kurnazlıktan uzak öküzler, inatçı eşekler, gürültücü köpekler, saldırgan kaplanlar, aldatıcı tilkiler ve obur domuzlar gibi profillere ayırır. Bu konuda o kadar ilerlemiştir ki yaptığı tespitler hep doğru çıkmakta, insanların davranışlarını önceden tahmin etmektedir. Eşini ise evlenmeden önce herhangi bir profile yerleştirememiştir. Hiçbir hayvanın tabiatına uymayan eşini gerçek bir insan olarak görüp sevmiştir. Ancak evlendikten kısa bir süre sonra eşinin ayakları ile bazı eşyaları tutup kavramasını görmüş, bu durumun Âsime'nin maymun profilinde olduğuna inanmasına

yetmiştir. Aynı çatı altında yaşarken, bir ormanda maymunla yüz yüze geldiğini düşünerek eşini terk etmiştir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Evvelâ beni sen sevdin, yalvardın, yakardın; benim aşkım âdeta senin galeyanına sönük bir cevaptı. Nihayet beni aldın. Ben zengindim. Atım arabam vardı. Bütün bugünün gençleri beni istiyorlardı. Herkesin istediğine sen nail oldun. Mesuttun. Ve ben sana sadıktım" (ÖS, 2015, s.135).

Âsime'nin, eşi Hasan'a yazdığı mektupta aralarındaki sevgi, aşk ve sadakatten bahsetmesi ve eşinin davranışlarını anlamaya çalışması bu değerin öne çıktığı sahnedir.

4.1.26. Tavuklar

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Aralık 1910 tarihinde *Piyano* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir handa konaklamaktadır. Yediği yemek sonrası hanın bahçesinde dinlenirken avluda gezinen tavuklar ilgisini çeker. Her ayağa kalktığında bu hayvanlar bahçenin köşesindeki bir barakanın önünde toplanmaktadır. Bu durumu gören kahraman, barakanın kümes olduğuna; tavukların her gün düzenli olarak kümeslerinde yemlendiği için oraya alıştıklarını düşünür. Etrafın temizliğine ve hayvanların bu ölçüde disiplinli ve düzenli olmasına hayran olur. Bu fikrini hancıyla paylaşınca aldığı cevaba şaşırır çünkü tavuklara hiç yem verilmemektedir, tavukların karnını doyurduğu baraka da kümes değil abdesthanedir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde temizlik ve misafirperverlik değerleri yer almaktadır.

Misafirperverlik Değeri: "Bana gülümseyerek, 'Çok yorgunsanız odanıza çıkın, efendi' dedi, 'yatağınızı yaptım'" (ÖS, 2015, s.141).

Temizlik Değeri: "Geniş avlu tertemizdi. Ne toz, ne gübre, ne bir çöp vardı" (ÖS, 2015, s.140).

"İşte çiğ beyaz badanalı şu hanın temizliğinden belliydi! Hancı gayet intizam-perver ve tabiat sahibi bir adam idi" (ÖS, 2015, s.141).

Hancının kahramanı ağırladığı ve onun ihtiyaçları için uğraştığı sahne misafirperverlik değerini yansıtmaktadır. Kahramanın hanın temizlik ve düzenine vurgu yaptığı sahneler ise temizlik değerinin öne çıkarmaktadır.

4.1.27. Tuğra

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Aralık 1910 tarihinde *Piyano* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir birahanede içki içmektedir. Bir yandan pencereden dışarıda dolaşanları seyretmekte, bir yandan kendi hayatını sorgulamaktadır. Sağlığını kaybetmiş ve hayattan ümidi kalmamıştır. Dışarıdaki yaşam, insanlar ve ilişkiler, günlük hayatın koşturmacası artık onu bıktırmıştır. Bir daha çalışmamak, para kazanmamak, biriyle sevgili olmamak, bu hayata boş vermek gibi kararlar alır. Bu sırada hesabı ödemek için eline aldığı bir mecidiye dikkatini çeker. İlk kez görmüş gibi paranın üzerindeki tuğrayı inceler. Tuğranın şeklinden bir mana çıkarmaya çalışsa da başaramaz. Bunu kendi cahilliği olarak yorumlayıp hesabı ödemekten vazgeçerek içki içmeye devam eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde fedakârlık değeri yer almaktadır.

Fedakârlık Değeri: "Vazife, hamiyet, fazilet, fedakârlık… Hatta mâsivâdan vazgeçiş bile bir örtü, gören bir göze karşı altındakini saklayamayan ince tül bir perde idi. Bu perdenin altında daima para ve menfaat vardı. Yalnız ben! Zavallı mariz, onun için, para ve menfaat için yaşamıyordum" (ÖS, 2015, s.144).

Kahramanın, insanlığı hayat gailesine dalıp fedakârlık, sorumluluk, fazilet gibi erdemleri ihmal etmekle ve menfaatleri için çalışmakla suçlaması bu değerin öne çıktığı sahnedir.

4.1.28. Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür!

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 16 Ocak 1911 tarihinde *Düşünüyorum* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. *Düşünüyorum* dergisi, öykünün gelecek sayılarında çıkacağı haberini *'Şimdiye kadar değil matbuat-ı Osmaniye, Fransa matbuatı bile bu kadar şık, bu kadar nefis ve ince, bu kadar meraklı ve hayret-bahş bir hikâye görmemiştir.'* sözleriyle duyurmuştur. Öykü, ismi verilmeyen kahramanın ağzından 'Genç Müverrih S. Bey'e hitaben yazılmış bir mektuptur. Kahraman, S. Bey'in tarih üzerine yazdığı son makalesini okur ve buradaki

fikirlere hayran kalır. Çünkü öyküye de adını veren ‘Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür’ ifadesine kendisinin canlı bir örnek olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncesini açıklamak için son yedi yılda başından geçen olayları mektubunda anlatmaya başlar.

Kahraman, kendi ifadesiyle düşüncesiz, inançsız ve münasebetsiz bir kişidir. Batı Edebiyatı’nın birçok eserini okumuş, eski düşünce ve inançlarını terk etmiş, ahlâki değerlerini kaybetmiştir. Hayata sadece bir macera olarak bakmaktadır. Kadınları eğlence ve zevk kaynağı olarak görmekte, aşka ve sevgiye inanmamaktadır. Hayatının bu hovardalık dönemi Efser isimli çok güzel bir genç kızla tanışıp evlendiği güne kadar sürer. Efser; iyi eğitim almış, çok okuyan, çok yazan, son derece mutaassıp, namus timsali bir kadındır. Evlendikten sonra kendi terbiyesi ve mizacı sayesinde eşini de kötü alışkanlıklarından uzaklaştırır. İkili bir süre mutlu bir evlilik hayatı sürerler.

O dönem evlerine kahramanın halaoğlu olan Ahmet Bidar misafir olur. Ahmet misafirliğini kısa kesmek istese de çiftin ısrarı ile yanlarında uzun süre kalır. Bu genç adam İtalya’da sanat eğitimi almış mütefekkir ve hassas bir kişidir. Yeni evli çift ile sanat, tarih, heykeltıraşlık, gibi konular üzerine konuşurlar. Bu konuşmalardan birinde kadın vücudu ve güzellik anlayışını ele alırlar. Kahramanımız, eşine olan hayranlığı sebebiyle onu dünyanın en güzel varlığı kabul etmekte ve bunu kanıtlamak istemektedir. Ahmet’e eşinin güzelliğinden bahsettikten sonra kendi gözleriyle de görmesini ister. Teklifi önce reddedilir ancak Ahmet’i, eşine şehvet ile değil, bir sanatçı gözü ile bakacağına inandırarak Efser’i çıplak görmeye ikna eder. Bir gece yatak odasında hazırladığı bir tertip ile bunu gerçekleştirir. Ancak bu tertipten habersiz görünen Efser yaşananı fark etmiştir. Efser eşinden intikam almak için bir plan yapar. Başka bir gece Ahmet’i yatak odasına davet ederek onunla konuşur. Yaptıkları hazırlık ile, aralarında hiçbir ilişki yaşanmamış olmasına rağmen kahramanı aldatıldığına inandırırlar.

Eşinin kendisini aldattığını düşünen kahraman onu derhal boşar. Başına gelen felaketin sebebini anlayamaz. Ancak bir süre sonra eşinden gelen bir mektup durumu açıklığa kavuşturur. Efser mektubunda yaptığı hileyi anlatmıştır. Yaşananların kendi yaptığı ahlâksız hareketin cezası olduğunu gösterir. Tüm bu intikamı Herodot’un[22] yazdığı Candaules[23] piyesinden hareketle yaptığını da anlatır. Kahraman bunun üzerine daha önce eline almadığı

[22] “Herodot, (M.Ö. 484-425) Antik Yunan tarihçi ve yazar. Gezilerinde gördüğü yerleri ve insanları anlattığı, Herodot Tarihi olarak bilinen eseriyle tanınır. Eserinin esas konusu, Pers İmparatorluğu ile Antik Yunan kent devletleri arasında M.Ö. 499-449 yılları arasında yapılan Pers-Yunan savaşlarıdır. “Tarihin Babası” olarak anılan Herodot’un bu lakabı, Cicero’nun ‘De Legibus’ adlı eserinde onu “tarih yazarlarının babası” olarak nitelemesinden gelir” (“Herodot”, 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[23] “Herodot’un yazdıklarına göre, Kral Candaules eşi soyunurken yaveri Gyges’in de onu izlemesini ve güzelliğine hayran olmasını istemiştir. Bu durumu öğrenerek öfkelenen Kraliçe öcünü almaya yemin etmiştir. Kraliçe Gyges’e ya kralın ya da kendisinin ölmesi gerektiğini söylemiştir. Bir gece Gyges’i gizlice odasına alıp, verdiği bıçakla Kral Candaules’i öldürtmüştür. Kralın ölümünün ardından Gyges,

Herodot Tarihi[24] kitabını okumaya başlar. Bu kitapta kendisi gibi, eşini küçük düşüren bir kral vardır ve başından geçen olaylar hemen hemen aynıdır. Kahraman bu benzerliği görünce tarihte tüm yaşanan olayların aslında birbirinin tekrarı olduğuna inanır. Artık onun fikrine göre yeni şeyler yaşanmamaktadır.

Kahraman, bu olaydan yıllar sonra okuduğu makaleden işte bu yüzden çok etkilenmiştir. Makalenin yazarına yazdığı mektupla yaşadıklarını anlatır ve onun sözlerini vurgular: 'Yeni bir şey yoktur. Her şey eskidir. Eskiden cereyan etmiş bir vakanın aynı esbap ve şerait dâhilinde tekerrürüdür.'

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık, dürüstlük/doğruluk, estetik/sanat, misafirperverlik, saygı ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Diyorsunuz ki: Yeni bir şey yoktur. Her şey eskidir. Eskiden cereyan etmiş bir vakanın aynı esbap ve şerait dâhilinde tekerrürüdür. Ulûm ve fünûn bile eskidir. Meselâ fiziğin, tıbbın ilk kaideleri mazide vazolunmuş; yalnız bazı teferruatında keşfiyat ve teceddüdat vuku bulmuştur" (ÖS, 2015, s.146-147).

"Sizin kadar malûmatım olduğunu iddia edemezsem de bizim bütün tarih muallimlerimizden, hatta bazı ihtiyar müverrihlerimizden pek çok mütâlâat-ı tarihiyeye malik bulunduğumu bilâ-iftihar söyleyebilirim. Beş senedir hayatım yalnız tarih okumakla geçti. Büyük bir kütüphanem var ki içinde tarihten başka kitap bulamazsınız" (ÖS, 2015, s.147).

Çalışkanlık Değeri: "Sizin kadar malûmatım olduğunu iddia edemezsem de bizim bütün tarih muallimlerimizden, hatta bazı ihtiyar müverrihlerimizden pek çok mütâlâat-ı tarihiyeye malik bulunduğumu bilâ-iftihar söyleyebilirim. Beş senedir hayatım yalnız tarih okumakla geçti. Büyük bir kütüphanem var ki içinde tarihten başka kitap bulamazsınız" (ÖS, 2015, s.147).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Biliyorsunuz ki Bidar bize geldiği zaman bir kız kadar mahcup, bir melek kadar âli, bir köylü kadar saf ve mertti. Benim tahayyül ettiğim ahlâkî ve namuskâr gencin zî-hayat bir resmi, bir timsaliydi. Onu küçük bir kardeş, onu muhterem bir mabut

---

Kraliçe ile evlenerek Kral olmuştur" ("Herodot Tarihi, Kral Giges", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[24] "Pers-Yunan Savaşları Herodot Tarihinin asıl konusu olmakla birlikte, bu eser yalnızca bir tarih kitabı değildir. Eski Yunan'ın bu ilk nesir sanat eseri, aynı zamanda çeşitli ulus ve ülkeler üstüne, efsaneyle karışık coğrafi ve sosyolojik bilgiler de vermektedir. Herodot Tarihi yazılışından yüzyıllar sonra, Helenistik dönemde bir İskenderiyeli yayıncı tarafından dokuz kitaba bölünmüştür. Bu dokuz kitap üçer şekilde Pers-Yunan ilişkileri açısından anlamlı bölümler meydan getirmektedir. İlk üç kitap Asya'da, İkinci üç kitap Avrupa'da, üçüncü üç kitap da Yunanistan'da geçen olayları hikâye etmektedir" ("Herodot", 2020).

yavrusu gibi sevmeğe başladım. Masumiyeti, doğruluğu, safiyet-i ahlâkıyesi bende derin bir hiss-i perestiş uyandırıyordu." (ÖS, 2015, s.161).

Estetik/Sanat Değeri: "Sonra şurada gördüğün füsun-ı ruhtan mahrum heykel resimlerine bakarak 'Artık böyle vücutlar, böyle çehreler yalnız sanatkârların hayalhanelerinde mevcut, maatteessüf hakikatte yok' diyor, karşında parlayan bediî ve vazıh güneşi inkâr ediyorsun…" (ÖS, 2015, s.152).

"Demek zevcemin hüsn-i harikuladesi yalnız benim nisbî ve hodgâm bir hissim, bir vehmim değildi. Sanatın en yeni inceliklerine seri bir zekâ ile vakıf olan, hüsün hakkında beyan-ı mütalâaya en ziyade salâhiyettar ve müsait bir mesleğin mensubu, onun bu emsalsiz güzelliğini bana, zevcine gayr-i ihtiyarî itiraf ediyordu" (ÖS, 2015, s.152).

Misafirperverlik Değeri: "Bu esnada İtalya'daki halazadem Ahmet Bidar İstanbul'a gelmişti. Bu, benden küçük, zayıf, narin bir çocuktu. (…) Tatil müddetini bizde geçirmesini teklif ettik. Israr ettik. Kabul etti. Artık yalnızlığımızdan bıkmağa başlıyorduk. Vaktimiz böyle daha hoş geçiyordu" (ÖS, 2015, s.150).

Saygı Değeri: "Evvelâ inanmadı. Yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Sahih ve ciddî söylediğimi anlayınca şiddetle reddetti. Efser'e karşı perverde ettiği ihtiram katiyen buna mâni imiş" (ÖS, 2015, s.154).

Sevgi Değeri: "Fakat Efser'i –bu zevce-i mutallâkamın ismidir– görünce fikrim değişmişti. O andan itibaren aşk nazarımda yegâne hakikat oldu. Âli, ruhanî, gayr-i nâsût bir hakikat… Ufak bir devre-i muaşaka geçirdik" (ÖS, 2015, s.149).

""İzdivaç aşkın mezarıdır" derler. İşte vahşîyane bir yalan! İzdivacımdan sonra onu o kadar çok sevmeğe başladım ki… Nâzekî ve neseviyyete yakışmayacak iştigalât-ı ilmiye ve fenniyesini bile hoş görüyor, rasat dürbünlerini bizzat getiriyor, onun hoşuna gitmek için cahil ve karanlık muhitimizde âlim şöhretini taşır adî ve mutavassıt bir hikmet-i tabiiye muallimi olmadığıma teessüfler ediyordum" (ÖS, 2015, s.149-150).

Öyküde S. isimli münevverin, tarih üzerine fikirleri ve öne sürdüğü tezi bilimsellik/nesnel olma değerini; kahramanın tarih üzerine yıllarını vererek sürekli kitap okuması tarih kitaplarıyla dolu bir kütüphaneden sürekli faydalanması çalışkanlık değerini öne çıkartır. Bidar isimli gencin namus ve ahlâk timsali olması, dürüst davranışlarda bulunması dürüstlük/doğruluk değerini, Efser'e gösterdiği hürmet ve mahcubiyet sebebiyle ondan uzak durmaya çalışması ise saygı değerini öne çıkartır. Efser'in ısrarla Bidar'ı evinde ağırlaması

misafirperverlik değerinin, eşi ile yaşadığı sevgi ve aşk dolu ilişki ise sevgi değerinin öne çıktığı sahnelerdir.

4.1.29. Bahar ve Kelebekler…

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Nisan 1911 tarihinde *Genç Kalemler*[25] isimli dergide yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini -*Yeni Lisan'la*- notu ile yayımlamıştır. Yazarın Yeni Lisan hareketinden sonra ortaya koyduğu ilk öykü olan bu eser, bilindik Ömer Seyfettin tarzının ilk örneği sayılabilir. Öykünün kahramanları doksan yedi yaşında bir büyükanne ve onun daha on sekizindeki torununun torunudur. Aralarında seksen senelik bir mesafe olan bu iki karakter iki farklı dünya görüşünü temsil etmektedir. Büyükanne Osmanlı'nın klasik anlayışının ve eski kültürün temsilcisidir. Torun ise Meşrutiyet sonrası dönemin taraftarı ve Batı hayranıdır. Yazar bu iki görüşü karşılaştırırken Meşrutiyet'in ilanı sonucu vaat edilen ama asla gerçekleşmeyen iddiaları ve "Frenk özentiliği" sebebiyle yeni neslin karşısında yer

[25] Genç Kalemler, 1910-1912 yıllarında Selanik'te yayımlanan milliyetçi bir fikir dergisidir. Yazar kadrosunun çekirdeğini Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp oluşturur. İkinci cildinden itibaren İttihat ve Terakki Partisi'nin desteğiyle çıkarılan dergi, Milli Edebiyat akımının öncüsü olmuş; milli bir edebiyat oluşturulması için önce dilde sadeleşme gerektiğini savunarak Yeni Lisan hareketini başlatmıştır. Esasen bir dil ve edebiyat dergisi olmakla birlikte tarih, siyaset, felsefe, sosyoloji, antropoloji ve tasavvuf gibi konularda yazılar da yayımlamıştır. Derginin on beş günde bir yayımlandığı belirtilse de düzenli olarak on beş günde bir çıkarılmamıştır. Dört cilt halinde toplam 33 sayı çıkan derginin yayını, Balkan Savaşı'nın başlamasının ardından Selanik'in Kasım 1912'de Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmasıyla son bulmuştur. Dr. Atilla Aktaş (2018) makalesinde Genç Kalemler Dergisi ve Ömer Seyfettin ilişkisine dair şu bilgileri vermiştir: "Genç Kalemler mecmuası Balkan Savaşlarının patlak vermesiyle Eylül 1912'de dördüncü cildinin 27. sayısını yayımladıktan sonra kapanır. Mecmuanın başyazarlarından biri olan, Yeni Lisan hareketinin ise başlatıcısı konumunda olan Ömer Seyfettin ise tekrar askere alınır. Savaş esnasında esir düşen yazar, 28 Kasım 1913'te serbest bırakılır ve İstanbul'a döner (Tansel 1992:52). Esaretteyken de hikayelerini yayınlamaya devam eden Ömer Seyfettin (Cunbur 1992:10), İstanbul'a döndükten sonra bir suskunluk devresine girer. İttihatçılarla yakın ilişkilerde bulunmasına rağmen siyasetle çok fazla uğraşmayan Ömer Seyfettin, Balkan Savaşı'nın kaybedilmesinin sebebi olarak görülen askerlerin siyasete girmesini yasaklayan bir yasa sebebiyle "Divan-ı Harbî-i Örfî"ye sevk edilir ve birkaç aylık açığa alınma sürecinin sonunda 22 Şubat 1914 tarihinde "iştigâl-i siyasiyye" suçlamasıyla askerlikten ihraç edilir" (Aktaş, 2018, s.255). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

almaktadır. Ömer Seyfettin'in, Yeni Lisan Hareketi[26] sonrası öne çıkan Türkçülük anlayışı ve edebi tarzı da Bahar ve Kelebekler[27] eserinde açıkça göze çarpmaktadır.

Öykünün tamamı iki karakterin oturdukları odadaki sohbetleri üzerinden ilerler. Genç torun Fransızca bir roman okumaktadır. Türkçesi "Sevinç ve mutluluktan mahrum kadınlar" anlamına gelen bu roman aslında Türk kadınının durumunu anlatmaktadır. Genç kız bu mutsuz neslin büyükannesinin döneminde yaşadığını iddia eder. Büyükanne ise tam tersine kendi dönemlerinde her zaman bir vesile ile eğlence yaşandığını ve asıl mutsuz kadınların Avrupa özentisi yeni nesil olduğunu savunur. Büyükanne kendi dönemindeki eğlence ve neşe anlayışıyla ilgili örnekler verirken öyküye de adını veren kelebeklerden bahseder. Onun devrindeki bir inanışa göre bahar geldiği zaman ilk görülen kelebeğin rengi o yılın nasıl geçeceğinin habercisidir. Baharla birlikte kırlara çıkan genç kızlar beyaz veya pembe renkli kelebek görmeye çalışırlar. Çünkü bu iki renk mutluluk, talih, sıhhat ve afiyete işaret eder. Siyah ve sarı kelebekler ise aksine felaket, ölüm, hastalık ve kederin habercisidir.

İkili, Türk kadınının durumu ve geleceği üzerine konuşurken bir sonuca varamazlar. Genç olmasına rağmen kederli ve gelecekten ümitsiz olan torun, ilerlemiş yaşına rağmen hayata daha umutla bakan büyükanne kararı kelebeklere bırakır. Evin bahçeye bakan bir penceresine geçerler ve bütün Türk kızlarının talihi için kelebek gözlerler. Torun önce siyah bir kelebek görür. Büyükanne sevinçle beyaz bir kelebek gördüğünü söylese de ilerlemiş yaşının azizliğine uğramıştır, aslında gördüğü kelebek sarıdır. Ömer Seyfettin'in halk inanışlarından yararlandığı bu öyküsünü ve Türk kültüründeki renk motifini Cem Sevinç (2020) makalesinde şu şekilde açıklamaktadır:

> "Ziya Gökalp'ın düşünceleri tesirinde millî edebiyatın oluşturulması hususunda Türk halk kültürü ve halk edebiyatını ihya edilmesi gerektiğini düşünen Ömer Seyfettin, bu

[26] Yeni Lisan Hareketi, Genç Kalemler ekibinin hayata geçirdiği, dilde sadeleşme hareketidir. Genç Kalemler dergisi etrafında toplanarak, "Yeni Lisan" hareketini başlatan kişiler devrin Türkçülük hareketini yürüten sanat ve fikir adamlarıdır. 1911'de Selânik'te dergi etrafında toplanan Yeni Lisancılar ilk defa "Millî Edebiyat" kavramını ortaya atmışlardır. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem öncülüğündeki Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi "Milli bir edebiyat milli bir dille yaratılabilir" görüşünü ortaya atıp, Türkçenin sadeleşmesi için ilkeler ilân etmişlerdir. Yusuf Ziya Öksüz (2016) kitabında Yeni Lisan'a dair şu bilgileri vermiştir: "Türkçenin sadeleşme tarihinde önemli bir yer tutan Yeni Lisan Hareketi, Genç Kalemler ile başlayıp gelişmiş; edebî olmaktan çok fikrî ve sosyal bir harekettir. Esasen hemen her dönemde, içten içe varlığını bildiğimiz dilde sadeleşme isteğinin, zaman içerisinde yeni bir merhalesi olarak görülen bu hareketin, memlekette hüküm süren fikir hayatındaki ikiliklerden, yazı ve konuşma dilindeki ikiliklere kadar, birbirine uymayan sıkıntılı durumları ortadan kaldırmak için, Genç Kalemler'ce özel olarak ortaya atılmış olduğu muhakkaktır" (Öksüz, 2016, s.77).

[27] Genç Kalemler dergisinde Yeni Lisan makalesi sonrasında yayımlanması sebebiyle Bahar ve Kelebekler hikâyesi çok sayıda farklı kaynakta tamamen hatalı şekilde Ömer Seyfettin'in ilk eseri olarak geçmektedir. Eser, yazarın dilde sadeleşme görüşünün ilk örneklerinden olsa da yayımlanmış ilk hikâyesi değildir. Yazarın ilk hikâyesi Polat'ın (2015) belirttiği üzere 1902 tarihli 'Tenezzüh' eseridir. (s.37).

> çerçevede şiir ve hikâyelerinde folklor unsurlarına yer vermiştir. Gerek "Kırk Kız…" ve "Köroğlu Kimdi?" ve "Yeni Gün" şiirlerinde Kırk kız efsanesi, Köroğlu destanı ve "Yeni Gün" şiirinde Ergenekon destanını konu almasıyla Türk dünyası halk edebiyatına dair ürünleri kullanmış, yeni şekillerle işlemiş; gerek "Bahar ve Kelebekler" hikâyesinde halk inanışlarına ve Türk renk sembol dünyasına hikâyesinde yer vermiştir. Ömer Seyfettin'in milletinin anlaması için, milletinin dilini kullanıp Türk halk kültürüne ait unsurlara yer vermesi, döneminin halk inanışına ve yaşattığı kültürel unsurların da izinin sürülmesinde bilgi verir. Ömer Seyfettin, halkın anlayacağı dilde, topluma dair konulara yer verdiği hikâyelerinden biri olan "Bahar ve Kelebekler"de iki zıt karakteri ve iki zıt dünya görüşünü renkler üzerinden sembolize etmiştir çünkü renkler, milletlerin ortak kültürel değerlerini temsil etmektedir ve hikâyede verilen mesajı halk rahatlıkla anlayabilecektir. Yazarın vermek istediği mesaj, daha geniş kitlelere ulaşabilecektir. Türk dünyası tarihî süreç içerisinde farklı coğrafyalarda, farklı sosyal ve siyasi şartlardan, sınamalardan geçse de kültürel süreklilik bağlamında inanışlarını, gelenek ve göreneklerini yaşatmıştır. Türk millî unsurları, gelenek ve görenekleri kullanmasını iyi bilen Ömer Seyfettin, millî göstergelerle, kültür kodlarıyla dolu halk kültürünün canlı kalması, unutulmaması için çaba vermiş ve hikâyelerinde de yer vermiştir. Asırlar öncesinde oluşan renk sembolizminin hem Ömer Seyfettin'in hikâyeyi yazdığı 1911'de hem de 109 yıl sonra günümüzde de halk inanışında devam etmesi, yazarın da dilediği gibi Türk halk kültürünün canlı şekilde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir" (Sevinç, 2020, s.128).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, sevgi ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Okurduk. Kibar ve zengin efendiler kızlarına Farisî öğretir, cami dersi gösterirlerdi. Tuhbe-i Vehbi'yi[28] okuturlardı. Fuzulî'nin Bakî'nin gazellerini ezberlerdik.

[28] "Tuhfe-i Vehbi, manzum Farsça-Türkçe sözlükler arasında Tuhfe-i Şahidi'den sonra en fazla ilgi görmüş sözlüklerden biridir. Eser, 19. yüzyılın önemli şairlerinden Sünbülzade Vehbi (1719-1809) tarafından nazmedilmiştir. Tuhfe-i Vehbi, yazarın arûza hakimiyeti ve vezinli söz söylemedeki yeteneğinin en önemli delili sayılır. Sünbülzade Vehbi, Divanı ve bu manzum sözlüğünden başka, Nuhbe-i Vehbi ve Lutfiyye-i Vehbi adlı eserleriyle de ilmi ve edebi yönünü kabul ettirmiştir. 1783 yılında nazmedilen Tuhfe-i Vehbi, dönemin sadrazamı Halil Hamid Paşa'nın Arif ve Nuri adlarındaki iki oğlu için yazılmış ve kendilerine hediye edilmiştir. Eser toplam 881 beyitten ibarettir. Başta 93 beyitlik mesnevi tarzında müellif, sözlük ve ayrıca eserin tertip ve muhtevası hakkında bilgilerin verildiği bir önsöz yer alır. Eserin sözlük kısmı, beyit sayısı 7 ile 16 arasında değişen 57 kıta ve "ıstılahat-ı Acem" başlıklı 201 beyitlik bir mesneviden oluşur. Sonda da 5 beyitlik bir tarih kıtası bulunmaktadır. Kıtaların kafiyeleri alfabetik olarak sıralanmıştır. Sözlüğün 6 beyitlik 11. kıtası da yine mesnevi tarzında yazılmıştır" (Öz, 1997, s.220). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Mesnevi'yi anlardık. Mükemmel seci'ler, kafiyeler yapar, kocalarımızla müşaare eder, hafızamıza, zekâmıza, nüktelerimize onları hayran ederdik" (ÖS, 2015, s.171).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Bu kız tıpkı büyük matemler geçirmiş, felâketler görmüş bir zavallı gibiydi. Hiç gülmüyor ve ebedî mahzun duruyordu. Ah, işte hep bu kitaplar onları zehirliyor, onları solduruyordu. Ansızın kalbinde bir acı duydu. Bu genç ve bu güzel kıza acıyordu" (ÖS, 2015, s.171).

Sevgi Değeri: "Kendisini tehyîç eden, mukavemet olunmaz bir gençlik arzusu veren, on yedi yaşında bir âşığın busesi kadar leziz ve muhrik olan bu nisan rüzgârı niçin onun meçhul matemlerini örtmüyor, onun dudaklarında biraz tebessüm, gözlerinde biraz şule uyandırmıyordu" (ÖS, 2015, s.170).

"Erkekler yalnız kadınlarını tanırlar, işlerinden sonra erkence evlerine gelirler, zevcelerine doyulmaz aşk ve muhabbet sahneleri ibda ederlerdi..." (ÖS, 2015, s.172).

Vatanseverlik Değeri: "Şimdi siz Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliklerini tanımıyor; başka memleketlerin, başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyor, hakikaten sevinç ve saadetten mahrum kalıyorsunuz" (ÖS, 2015, s.171).

"Frenklik bir veba gibi içimize girmiş, yanaklarımızın allığını, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, feracelerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı. Eşyamızı, esvaplarımızı, evlerimizi değiştirirken ruhlarımızı da değiştirmişti. Her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Ananelerimiz öldü" (ÖS, 2015, s.172-173).

Büyükannenin gençlik zamanında okuduğu kitapları ve öğrendiği yabancı dilleri anlatması çalışkanlık değerini yansıtmaktadır. Büyükannenin yaşadığı dönemdeki kadın erkek ilişkilerindeki güzellik ve sıcaklık sevgi değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Büyükanne torununun durumuna üzülürken duyarlılık/hassasiyet değerini, Türk kadınlarına etki eden Frenk fikirlerini suçlarken vatanseverlik değerini ortaya koymuştur.

4.1.30. Pamuk İpliği

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 26 Mayıs 1911 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yeni Lisan'la Tekellümî Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Tiyatro oyunu olarak tasarlanan eserde dört karakter vardır. Bunlar Matmazel

Surpik, Matmazel Surpik'in annesi Madam Bagdeseryan, Matmazel Surpik'le evlenmeyi planlayan Behzat Bey ve Behzat Bey'in rakibi Hamparsum Rupenyan'dır.

Eserin büyük bölümünde Behzat Bey'in ve Matmazel Surpik'in ağzından kadın erkek ilişkileri ve izdivaç üzerine yorumlar yapılır. Behzat Bey evlenmeyi teklif ettiği Matmazel Surpik'ten ret cevabı almıştır çünkü Matmazel Surpik evliliğin İslami kurallar çerçevesindeki yorumundan korkmaktadır. Erkeklerin birden fazla kadınla evlenme hakkı, boşanmanın Katolik nikahlarının aksine serbest olması onu tereddüte düşürmüştür. Bu sohbet esnasında aslında İslam anlayışı ile Hristiyan anlayışı mukayese edilir. Hülle[29] ve muta nikah[30] gibi evliliğe dair konular ele alınır. Behzat Bey İslami görüşün doğanın kanunlarına ve erkek tabiatına ne kadar uygun olduğunu açıklar. Matmazel Surpik ise bir Müslümanla birlikte olmayı kabul etse de bu ilişkinin nikah altına alınmasını istemez. Onun fikrine göre erkeğin her an eşini boşama hakkını elinde tuttuğu bir Müslüman evliliği yerine Müslüman bir erkek ile metres hayatı yaşamak ya da Katolik bir erkek ile boşanmanın yasak olduğu bir nikah kıymak daha makbuldür.

Behzat Bey'in sahneden çekilmesiyle Matmazel Surpik'in diğer talibi Rupenyan ortaya çıkar. O da Behzat Bey gibi Matmazel Surpik'le evlilik ve nikah üzerine yorumlarda bulunur ve o da evlilik isteğini belli eder. Ancak Matmazel Surpik onunla yaptığı konuşmada Katolik anlayış yerine İslam'ı savunur. İslam'ın nikah anlayışını pamuk ipliğine bağlı ve serbest bir özellikte olduğu için över, Katolik nikahlarındaki anlayışı ise insanı köleleştiren bir zincire benzetir. Matmazel Surpik bu sahnede Türkleri ve İslamiyet'i yüceltir ve över. Behzat Bey'in teklifini reddettikten kısa bir süre sonra fikrini değiştirmiş görünür ve bir Müslümanla evleneceğini ifade eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Asla… Ben İslâmlığa dair İngilizce yazılan şeylerin çoğunu okudum. Siz de okursanız hakikati anlarsınız. Bütün mevzu ve itibarî şeyler hakikatin, fennin, tabiatın karşısında sukut eder" (ÖS, 2015, s.189-190).

[29] "Hülle, İslam'da eşlerin iki kez boşandıktan sonra üçüncü kez evlenmelerine engel olan kuralı aşmak için uygulanan yöntem. Ayrılan eşlerden kadının kısa süreli olarak başka bir erkekle nikahlanmasına ve ondan boşanarak eski eşine dönebilmesine dayanır" ("Hülle", 2020).

[30] "Muta Nikâhı, ilk Müslüman toplumunda ve günümüzde bazı Şii mezheplerinde uygulanan kadın ve erkeğin belirli bir süre ve ücret karşılığında anlaşarak başlattıkları bir evlilik çeşididir. Bazı kaynaklarda Acem-Fars nikâhı, geçici nikâh ya da anlaşma nikâhı da denir. Muta evliliğinde belirli bir asgari ya da azami süre yoktur" ("Müt'a", 2020).

"Cizvitler[31] kimlerdir, bilmiyor musunuz? Hakikat fecrinin doğmağa başladığı ufuklardan, ilim ve fen, intizam ve terakki memleketinden kovulmuş aç ve siyah kargalardır ki daima zulmet ararlar!" (ÖS, 2015, s.191).

Çalışkanlık Değeri: "Dünyada en nefret ettiğim şey sefahattir! Edebiyatı ve hayali sevmem. Çok ciddiyim. Mütemadiyen çalışmak, servetimi tezyit etmek, şöhret ve ihtiram kazanmak, rahat ve mesut yaşamak! İşte benim gayem!" (ÖS, 2015, s.181).

Sevgi Değeri: "Bakınız, işte "edebiyat" yapıyorsunuz. Sevmek! Sakın ezelî bir aşktan, ölümle nihayet bulan manevî ve ruhî bir aşktan bahsetmek masumiyetini tecrübe etmeğe kalkmayanız! Aşk… Bir hiç, bir ihtiras, geçici bir buhran… Öyle bir buhran ki neticesi mutlak nefret ve yorgunluktur!" (ÖS, 2015, s.185).

Surpik'in İslam konusundaki görüşlerini bilimsel kaynaklara dayandırması ve bilimin üstünlüğünü kabul etmesi bilimsellik/nesnel olma değerini; aşk ve sevgi konusunda verdiği izahat sevgi değerini yansıtmaktadır. Behzat Bey'in çalışkanlık ve ilerleme üzerine kurduğu hayat görüşünü anlattığı bölüm ise çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.31. İrtica Haberi

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Haziran 1911 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde Perviz imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Bir Zabitin Cep Defterinden'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı olan zabit, ismi verilmemiş olsa da Ömer Seyfettin'in kendisidir. Yazar, öykü boyunca Balkanlarda askerlik görevini sürdürdüğü dönemde edindiği izlenimlerinden ve hatıralarından yararlanmaktadır.

Kahramanın bağlı olduğu birliğin görev yeri olan Köprülü kasabasına bir gün İstanbul'dan beklenmedik bir haber gelir. Kahraman ve arkadaşı Âkil[32] bu haberin ne anlama geldiğini çözmeye çalışır. İstanbul ile haberleşme bir süredir kesilmiştir ve bu durum bir tehlikeyi işaret etmektedir. Başkentte olağanüstü bir durum yaşanmaktadır.

Kahramanlar neler olduğunu anlamak için kasabada gezerken dönemin karşıt görüşlerini temsil eden karakterlerle karşılaşır. Bir yanda Meşrutiyet yanlısı İttihat ve Terakki

[31] "Cizvitler, günümüzde yaklaşık 25.000 mensubu bulunan, dini bir tarikat ve organize bir teşkilattır. Cizvit tarikatı Katolik Kilisesi bünyesinde yer alır ve Karşı-Reform'un temsilcisi olan Dominiken ve Fransisken tarikatları yanında kendine özgü özellikler taşır. Tarikat kurucusu Aziz Ignatius'un (1491-1556) dünya görüşü, hedefleri, mistik tecrübeleri ile şekillenen dini ve idari yapısıyla Katolik Kilisesi'ne, Karşı-Reform döneminde en önemli desteği sağlamıştır" (Güngör, 2001, s.3).

[32] "Hikâyenin kahramanlarından Selanikli Âkil, Ömer Seyfettin'in yakın arkadaşlarından Âkil Koyuncu (1886-1977)'dur" (Polat, 2015, s.192).

Partisi taraftarları, diğer yanda Padişaha bağlı olan saltanat taraftarları yer almaktadır. Gelen haber bu iki karşıt görüş arasında başkentte bir kıvılcım çıktığını doğrular. İttihat ve Terakki Partisinin üyesi Harbiye Nazırı ve Sadrazam vurulmuştur[33]. Saltanat taraftarlarının ayaklandığı, meclisi basarak kan döktüğü haberleri gelmektedir. Saltanat yanlıları Meşrutiyeti ilga ederek şeriat istediklerini ilan etmiştir.

Gelen bu ayaklanma[34] haberi üzerine kahraman olacaklar hakkında fikir yürütmeye çalışır. Bu durumun iç savaşa ve vatanın bölünmesine yol açmasından korkmaktadır. Okuduğu yabancı kitaplarda Osmanlı'nın parçalanıp dağılacağı iddiaları vardır. Bu tahminlerin doğru çıkmasından korkar. Yakın zamanda kendi görev yerinde de isyan çıkmış ve çok kişi öldürülmüştür. Üstelik yaşanan cinayetler sonrası kimse ceza almamıştır. Bu düşünceler içindeyken bir miting toplandığı haberini alır. Başkentte yaşanan olayları lanetlemek için İttihat ve Terakki Partisi toplantılar ve mitingler düzenlemektedir. Mitingde konuşmacılar açıklamalar yapar. Ortak noktaları yaşanan olayların Padişah tarafından tertip edildiğidir. Padişahı tahttan indirmek gerektiğini savunurlar. Mitingleri uzaktan izleyen saltanat yanlıları ise onlarla alay etmektedir.

Kışlasına dönen kahraman, halk arasındaki bölünmüşlüğün ordu içinde de yayıldığına şahit olur. Karşıt görüşlerde olan bir taburun başka bir tabura saldırarak katlettiği haberi zaten iki gün önce gelmiştir. Benzer durumların yaşanma ihtimali vardır. Kahramanın birliğinde de bazı zabitlerin diğerlerini uykuda öldürmeyi doğru bulduklarını duyar. İrtica haberinin kasabaya ulaşmasının üçüncü gününde kahramanın bağlı bulunduğu birlik İstanbul'a hareket etmek için hazırlanmaktadır. Halktan da gönüllüler redif taburuna yazılmaktadır. O cuma günü camide padişah adına hutbe okunmamış, toplanan kuvvetin başkenti alarak Sultan Hamit'i tahttan indireceğine artık tamamen inanılmıştır. Ömer Seyfettin'in İrtica Haberi öyküsünde

---

[33] Hikâyede geçen Harbiye Nazırı ve Sadrazam'ın vurulma haberi ile 31 Mart Vakası'nda yaşanan cinayetler kastedilmiştir. On üç gün süren isyan sırasında meclis binasını basan isyancılar, Adliye Nazırı Nâzım Paşa'yı, Ahmed Rıza Bey zannederek; Lâzkiye Milletvekili Aslan Bey'i de Hüseyin Cahit Bey sanarak öldürmüş, Bahriye Nazırı Rıza Paşa'yı da ağır şekilde yaralamışlardır.

[34] "31 Mart Vakası, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da yönetime karşı yapılmış büyük bir ayaklanmadır. Rumî Takvime göre 31 Mart 1325'te (13 Nisan 1909) başladığı için bu adla anılmıştır. On üç gün süren ayaklanma, II. Meşrutiyet döneminin en önemli olaylarından biri olarak kabul edilir. 4. Avcı Taburu'nun başlattığı askerî bir isyan olarak ortaya çıkmasına rağmen isyana dahil olan bazı kesimlerin propagandaları sonucu dinî bir hâl almıştır. İsyanın ilk günü hükûmet istifa etmiş, isyancı askerler yedi gün süre ile İstanbul'a hâkim olmuştur. Bir milletvekili, bir nazır ve tespit edilemeyen sayıda asker ve sivilin hayatını kaybettiği isyan, Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu ve Edirne'de bulunan İkinci Ordu'ya mensup askerlerin oluşturdukları, Rumeli halkının gönüllü katıldığı redif taburlarının da dâhil olduğu Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelmesi ile bastırıldı. Üç gün süren çarpışmaların ardından İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi; Padişah II. Abdülhamit tahttan indirilip yerine V. Mehmed Reşad tahta çıktı. İsyana katılanlar ve destekleyenler yargılanarak 70 kişi idam edildi, 420 kişi ise çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı" (Aysal, 2006). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

arka planı oluşturan Meşrutiyet dönemi algısı ve 31 Mart Vakası'na dair Dr. Öğr. Üyesi Dinçer Atay (2019) makalesinde şu açıklamayı yapmıştır:

> "Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Meşrutiyet'e karşı hem olumsuz hem de olumlu bir bakış açısının dikkatleri çektiği bir diğer hikâye de "İrtica Haberi" adlı hikâyesidir. Bu hikâye, onun, Köprülü'de askerî görevde bulunduğu zaman diliminde kaleme alınmıştır. Bu hikâyedeki olay örgüsü 31 Mart Vakasının yankıları ile şekillenir. Hikâyede karşımıza çıkan irtica kavramı, asker düşmanı dinî taassup sahibi kitle ve bu noktada sembolleşen bir iktidar timsali olan II. Abdülhamid etrafında birleşir. Kahraman anlatıcının 31 Mart darbesini öğrendiği ilk anda ifade ettiği cümleler, II. Meşrutiyet'in bir "ülkü değer" (Korkmaz, 2015) olarak algılandığını somutlar: "Birden o kadar derin ve muzlim bir ümitsizlik duydum ki ihtiyarsız: 'Eyvah azizim, mahvolduk. Bu sefer mutlaka mahvolduk!' dedim. Kalbimde sarih bir acı sızlamaya başladı" (ÖS, 2015, s.195). Kahraman anlatıcıyı bu denli kaygılandıran bizatihi Meşrutiyetin varlığının getirdiği sonuçların yitirilmesinden ziyade, Türkiye'nin Balkanlar başta olmak üzere birçok kritik konumdaki topraklarını siyasî anlamda kaybetme ihtimalinin artmasıdır. Bu noktada Ömer Seyfettin'in hürriyetin devamı ve toprak kayıplarının engellenmesi referanslarıyla şekillenen bir Meşrutiyet algısının olduğunu söylemek mümkün olur. Ömer Seyfettin'i kaygılandıran taassubun devam etmesi, softaların iktidarda olması ve hürriyet yerine istibdadın gelmesi ile yakından ilişkilidir. Sina Akşin tarafından da irticacı bir darbe (2015) olarak nitelenen 31 Mart Vakası, devrin içinde de aynı telakki ile karşılanır. Bu hikâyede beliren Meşrutiyet eleştirisi, İttihat ve Terakki'nin hükümet tanımı ve politikaları odağında belirir. Osmanlıcılık fikrini, toprak bütünlüğü kaygısı ile savunan hükümet, Ömer Seyfettin'in Türkçü tavrıyla örtüşmez" (Atay, 2019, s.88).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, dostluk/arkadaşlık, hoşgörü ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Daha hâlâ katiller, müşevvikler tecziye olunmadı. Belki affolunacaklar. Evet, doğrudan doğruya, sarahaten, amden Meşrutiyet'e kasteden, payitahtı ayağa kaldıran "Kör Ali"ye[35] ilişmeyen, hatta bu haini okşayan adalet eli onların mı canını yakacaktı. Heyhat!.." (ÖS, 2015, s.195).

[35] "Kör Ali Olayı, II. Meşrutiyet'in ilanının üzerinden iki ay geçmişti ki başkent İstanbul'da yeni rejime karşı ilk ciddi eylem gerçekleşti. Bir anlamda 31 Mart Olayı'nın provası olarak nitelenebilecek bu olayın baş aktörü Kör Ali adındaki kişiydi. Kör Ali, vaizlik yetkisi olmadığı halde Hacılar Camii'nde müezzinlik yapmaktaydı. Daha önce bir başka camide meşrutiyet yönetimi aleyhinde konuşmalar yaptığı için 6 Ekim 1908'de Zaptiye Nezareti tarafından tutuklanması kararı verilmişti. Kör Ali, bu nedenle tutuklandı, fakat 'aklı başında değil'dir gerekçesiyle, tahliye edildi. Kör Ali, bu hoşgörülü tavrı

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Fakat ben de medrese odasından bakan sarıklılarda Meşrutiyet'e ve içtimaa karşı aynı tahkir ve garazı gördüm. Zaten tarih bize göstermiyor mu ki hürriyet ve serbestînin her tarzına ancak rahipler karşı gelmiş ve nihayet mağlup olmuşlardır" (ÖS, 2015, s.199-200).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Gençliğimi orduda geçirdikten sonra ihtiyarlığımı mektepte, dershanelerde geçirmek istiyordum. En birinci emelim tarih okutmak, muhakeme etmesini öğretmek; mütebeddil ve fâni hakikatleri katî bir surette ihsas ve talim etmekti" (ÖS, 2015, s.194).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Selanikli Âkil'i buldum. Bu kırmızı saçlı, çalışkan, faal bir çocuk… Üç gündür kendisini tanıyorum. Gazetesinin işi için buraya gelmiş. Üç gündür ne güzel hasbıhâller ettik. Tam benim fikrimde! Bu akşam yine konuşmak için onu tenha bir yere çekmek istedim" (ÖS, 2015, s.192).

Hoşgörü Değeri: "Bu hükümeti her ne kadar Türkler teşkil etmiş ise de tevsi ve terakkisi için bütün bu memleketteki kavimlerin, yani Arnavutların, Arapların, Bulgarların, Rumların, hâsılı bütün unsurların çalıştığını, vatanın bütün unsurlara ait olduğunu söyledi" (ÖS, 2015, s.200).

Vatanseverlik Değeri: "Gözlerimin önüne dumanlı bir Balkan haritası geliyor. Türkiye'nin parçalandığını, bu müthiş ve nâmevcut haritanın kırmızı ve âteşîn çizgili hudutlarının hafî ve çirkin bir el ile bozulduğunu, değiştirildiğini görüyorum gibi oluyordum. Istırap dakikaları her felâket zamanında olduğu gibi, yine bir azap ifriti uzunluğuyla geçiyor, aklıma iki üç sene evvel okuduğum Roland de Mares'in *"Mal Ottoman"* makalesi geliyor" (ÖS, 2015, s.195).

Kahramanın arkadaşı Âkil ile aralarındaki samimi ve sıcak ilişki dostluk/arkadaşlık değerini yansıtmaktadır. Kahramanın geleceğe dair yaptığı planlarda bilim ve hakikatleri öğreten, çağdaş bir öğretmen olma isteği ise bilimsellik/nesnel olma değerini öne çıkarmaktadır. Ülkenin yaşadığı kötü gidişata ve ileride parçalanması ihtimaline karşı kahramanın duyduğu derin korku ve üzüntü vatanseverlik değerinin, ülkenin özgürlüğüne engel olarak gördüğü kişileri eleştirmesi ise bağımsızlık/özgürlük değerinin vurgulandığı yerlerdir. Osmanlı Devleti'nde Türkler dışındaki unsurların da ülkenin sahibi olduğunun

---

ve yaklaşımı çok iyi değerlendirerek, Meşrutiyet aleyhindeki olumsuz düşüncelerini çevresindekilere, vaaz verdiği halka aşılamaya hız verdi. Herhangi bir tepkiyle karşılaşmayınca da bu girişimlerini arttırarak taraftar kazanmaya devam etti ve 7 Ekim'de olaylara neden olan vaazını verdi" (Duman, 2016, s.103). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

belirtilmesi hoşgörü değerini, yaşanmış adaletsiz durumlara kahramanın verdiği tepki ise adalet/adil olma değerini vurgulamaktadır.

4.1.32. Bomba

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 17 Eylül 1911 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yeni Lisan'la hikâye'* üst başlığı ve *'Ali Süha Bey'e'* notu ile yayımlamıştır[36]. Ömer Seyfettin öyküde askerlik döneminde yaşadığı çevreyi, Balkanlarda geçen günlerinden hareketle kurguladığı bir olayı anlatmıştır. Eser bu açıdan Hürriyet Bayrakları, Beyaz Lâle, Tuhaf Bir Zulüm, İrtica Haberi eserleri gibi yazarın askerlik hatıralarından bilgi veren öyküler kapsamındadır.

Öykünün kahramanları Makedonya'nın Perim köyünde ihtiyar babaları İstoyan'la yaşayan Boris ve Magda çiftidir. Boris Meşrutiyet'in ilanından önce Balkan dağlarında silahlı çetelere katılmış eski bir sosyalisttir. Meşrutiyet'in ilanı ile silah bırakarak evine, eşinin ve babasının yanına dönmüştür. Ailesi ile bir süre huzurlu ve mutlu günler geçirmiştir. Ancak bölgede çete faaliyetleri, silahlı baskınlar devam etmektedir. Boris'e bir gün tekrar silahlanıp komitacılara[37] katılmasını emreden, aksi halde öldürüleceğini bildiren tehdit mektubu gelir. Bu tehditler üzerine Boris ailesinin sahip olduğu her şeyi satar ve elde etiği sekiz yüz lira ile Amerika'ya göç etmeyi planlar.

Ailenin köyü terk etmeyi planladıkları günden önceki gece silahlı komitacılar köyü basar. Boris'i konakladıkları eve çağırırlar. Boris onları oyalamak umuduyla yanlarına gider. Magda korku ile eşinin eve dönmesini beklerken komitacılar evlerine gelir. Ailenin göç edeceğini öğrenmişlerdir ve biriktirdikleri tüm parayı zorla alırlar. Boris'i rehin tuttuklarını söyleyerek Magda'ya tacizde bulunurlar. Magda, eşinin hayatını kurtarmak için tüm işkencelere göğüs gerer. Çete üyeleri havanın aydınlanmasına yakın evi terk ederler. Bu sırada Magda'ya bomba olduğunu söyleyerek bir paketi saklaması için emanet ederler. Magda, çete

---

[36] Hikâyenin ithaf edildiği Ali Süha Bey, Ömer Seyfettin'in yakın arkadaşlarından doktor ve oyun yazarı Ali Süha Delilbaşı (1887-1960)'dır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[37] "Komitacılar, Makedonya başta olmak üzere Osmanlı'nın Balkan topraklarında faaliyet gösteren Hristiyan azınlık çeteleri. Çeteler, 1898 yılından itibaren bölgede varlığını göstermeye başlamıştır. Çetelerdeki kişi sayısı, bölgenin önemine göre yedi kişiden başlayıp, ortalama 70-80 kişiye kadar çıkabilmektedir. II. Meşrutiyet öncesinde bölgede, yüz on Bulgar, seksen Rum, otuz Sırp ve beş tane de Ulah çetesi bulunmaktadır. Bunların bir kısmı sürekli olarak yapılan askeri operasyonlarla yok edilmiştir. Fakat kısa süre sonra, yine aynı bölgede yeni çeteler oluşturulmuştur. Çetelerin bir kısmı kendi etnik kökenlerinin hâkim olduğu bağımsız bir devlet kurma amacı güderken, büyük bölümü bölgenin istikrarsızlığından yararlanarak yağma ve talan faaliyetlerine girişmiştir. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile devlete teslim olmuş, ama silahlarını teslim etmemişlerdir. Çetelerin kadroları muhafaza edilirken, Komitalar sürekli kalmıştır" (Çanlı, 2017, s.2829). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

gittikten sonra bomba olduğunu zannettiği paketi patlamasından korkarak açar. Pakette eşi Boris'in kesik başını görür. Doç. Dr. Mehmet Güneş (2011) makalesinde Balkanlardaki siyasi çatışmaların arka planını ve bu olayların Bomba öyküsüne yansımasını şu şekilde açıklar:

> "Ömer Seyfettin Rumeli coğrafyasını Türk kültüründen arındırmak için Türklere zulmeden Balkan kavimlerinin aslında birbirlerinden de nefret ettiklerini, birbirlerine yaşama hakkı dahi tanımak istemediklerini, o tarihlerde aralarındaki ittifakın da menfaate dayalı olduğu düşüncesini savunur. Yazar "Bomba" hikâyesinde Balkanlardaki komitacıların kendilerinin tarafında yer almayan dindaş ve soydaşlarına bakış ve yaklaşımlarının Türklere bakış/yaklaşımlarından farksız olduğunu gösterir. Makedonya, komitacılar tarafından cehenneme dönüştürüldüğü için mağdur olan halk, huzur ve refah dolu günlere kavuşmanın zor olduğunun farkındadır. Bu karamsar bakış komitacıların sadece Türk/Müslümanlara değil, Osmanlı yurttaşı olarak yasamayı tercih eden kendi dindaş ve soydaşlarına da zulmettiğini, onları da karamsarlaştırdığını gösterir. Komitacılar kendilerinin tarafında yer almayan dindaş ve soydaşlarını da "hain" olarak görüp tehdit ederler. Ömer Seyfettin diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyede de kişileri arasında karşılaştırma yapmaktadır. Boris, Magda ve baba İstoyan'ın insanî özden uzaklaşmamalarına karşın komitacıların insanî değerlerini tamamen yitirdiklerine sıklıkla işaret etmektedir. Komitacıların kendi soydaşlarına karşı dahi oldukça acımasız davranmaları, onları etnik ayrımcılıktan vazgeçirmenin ve Balkan kavimlerini o tarihten sonra Osmanlı Devleti'ne bağlı yaşatmanın mümkün olamayacağının göstergesidir" (Güneş, 2011, s.168-170).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde barış, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, fedakârlık ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Barış Değeri: "Evet ben de bu hayalin hakikat olacağına kail değilim. Lâkin bu hayaldeki insanlık fikrine meftunum! Düşün. Muharebeler kalkacak. Cinayetler olmayacak. Hain politika unutulacak, herkes kardeş gibi… çalışacaklar ve mesut olacaklar…" (ÖS, 2015, s.204).

Çalışkanlık Değeri: "Hiç, hiç, hiçbir vakit… Onların hayali hep hayal kalacak! Yine insanlar fenalar elinde esir olacak, çalışmanın faziletini birçok adamlar inkâr edecek" (ÖS, 2015, s.204).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Kalbi burkuluyor ve avazı çıktığı kadar haykırarak ağlamak, kendisini yerlere atmak, koşarak Melina'nın evine gitmek, Boris'i bulmak, onun kolları içine atılmak istiyordu" (ÖS, 2015, s.211).

"Magda, Boris'in öldürülmek ihtimalini düşününce deli olacaktı. Kalktı, ağlayarak Baba İstoyan'a sarıldı: "Ver babacığım, ver, biz genciz. Boris'le çalışır, yine kazanırız. Söyle nerede, gideyim getireyim"" (ÖS, 2015, s.214).

Sevgi Değeri: "Meselâ işte seni o kadar severken, sana o kadar perestiş ederken dehşetle memlû dimağımda aşkım için müsterih bir yer kalmıyor" (ÖS, 2015, s.207).

Boris'in geleceğe dair kurduğu savaşsız ve kardeş dünya hayali barış değerini yansıtmaktadır. Boris'in çalışmanın faziletli ve yüce bir iş olduğunu ifade etmesi ise çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Boris ve Magda çiftinin birbirine duydukları sevgi ve bağlılığın anlatılması sevgi değerini vurgulamaktadır. Magda'nın, Boris'in ardından korku ve üzüntüyle ağlamaya başlaması duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır. Magda'nın eşi Boris'i kurtarmak için ailenin bütün serveti olan parayı komitacılara teslim etmesi fedakârlık değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.33. Ant

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Nisan 1912 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin öyküde çocukluk döneminde yaşadığı çevreyi, okul ve mahalle arkadaşlarını, Gönen'de geçen günlerinden bir kesiti anlatmıştır. Eser bu açıdan Kaşağı, İlk Namaz, İlk Cinayet, Falaka eserleri gibi yazarın çocukluk hayatından bilgi veren öyküler kapsamındadır. Öykünün kahramanları ismi verilmese de yazarın kendisi ve çocukluk arkadaşı Mıstık'tır. Berna Aydoğan (2010) tez çalışmasında, öykü hakkında şu bilgileri vermektedir:

> "Ali Canib Yöntem, Genç Kalemler'in 19. sayısında yayımlanan Ömer Seyfettin'in Ant başlıklı öyküsünde anlatılan olayın yazarın çocukluğuna ait bir anı olduğunu belirtir (Yöntem, 1947: 24). Ömer Seyfettin'in oldukça hüzünlü biten, içten bir anlatımı olan, okuyanı etkileyen öykülerinden biridir. Okumaya başlayınca insanı hemen saran, yer yer gerilimin/merakın artması ve azalmasıyla kişiyi sürükleyen dokunaklı bir öyküdür. Öyküdeki kişilere baktığımızda ben öyküsel anlatıcı ve Mıstık'ın ana kişiler olduğunu görürüz. Bunların dışında anne, Abil Ana, Büyük Hoca, Küçük Hoca, Ali ve diğer çocuk yani Ali'nin kan kardeşi vardır. Öte yandan kimi zaman öyküde ben öyküsel anlatıcı ile birlikte zaman tünelinde yolculuk yaparız.

> Bu zaman tüneline giriş sırasında yirmi yıl öncesine, anlatıcının çocukluğuna doğru uzanırız" (Aydoğan, 2010, s.77).

Kahraman Gönen'de bir mahalle mektebine gitmektedir. Bu mektepte öğrenciler işledikleri kabahatlere göre Büyük Hoca ve onun oğlu olan Küçük Hoca'dan dayak yedikleri bir sistemle eğitim görmektedir. Bir gün yine falaka ve tokat faslı başlamadan kahraman şaşkınlık verici bir olaya şahit olur. Bahçedeki bir fıçının musluğu koparılmıştır. Bu kabahati kimin işlediği sorulduğunda kahraman yapanın ismini söyler. Ancak başka bir öğrencinin suçlu arkadaşını korumak için yalan söylediğini ve onun suçunu üstlenerek falakaya yattığını görür. Dersten sonra arkadaşını kurtaran öğrenciye bunun nedenini sorar ve 'kan kardeşi' olmanın anlamını öğrenir. Birbirleriyle kan kardeşi olan öğrenciler her zaman yardımlaşmakta ve biri diğerinin zor zamanında destek olmaktadır. Mektepte erkek öğrencilerden birçoğunun kan kardeşi vardır. Hatta kız öğrencilerden de bazıları kan kardeşi olmuştur. Kahraman o günden sonra bir arkadaşı ile kan kardeşi olmayı hayal eder. Böylece en zor zamanlarında kendisine destek olacak ve her zaman güveneceği bir dosta kavuşacaktır.

Kahraman bir gün evlerinin bahçesinde okul arkadaşları ile oyun oynarken parmağını keser. Aklına kan kardeşi olmak gelir ve aynı zamanda komşuları olan Mıstık ile kan kardeşi olur. Mıstık ağırbaşlı, kuvvetli ve sessiz sakin bir çocuktur. İki arkadaş o günden sonra beraber daha fazla zaman geçirmeye başlarlar. Kan kardeşliğinin üzerinden uzunca bir süre geçmiştir. Kahraman ve Mıstık okuldan evlerine dönerken üzerlerine kuduz bir köpek saldırır. Mıstık kendini arkadaşına siper eder ve köpekle boğuşur. Bu mücadele sırasında ağır şekilde yaralanır ve evine götürülür. Kan kardeşi tarafından hayatı kurtarılan kahraman onu görmek istese de ailesi ziyaret etmesine izin vermez. Günlerce Mıstık'tan iyileşme haberi beklerken ölüm haberini alır.

Anlatıcı üzerinden yıllar geçen bu olayı hatırladıkça hüzünlenir. Parmağında kan kardeşliğinin hatırası olan yara izini kutsal bir emanet olarak kabul eder. Kendisini kurtarmak için canını feda eden kahraman dostu Mıstık'ın hatırasıyla duygulanır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, dayanışma/yardımseverlik, dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, fedakârlık, sevgi ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Evvelâ ben biraz kendimi toplayarak, "aman, kaçalım…" dedim, ama gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık, "sen arkama saklan…" diye haykırdı ve önüme geçti. Köpek onun üzerine hücum etti" (ÖS, 2015, s.224-225).

“Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm” (ÖS, 2015, s.225-226).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: ““Musluğu Ali koparmıştı” dedi, “Ben de biliyordum. Ama o çok zayıf ve hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.”
“Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?”
“Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi ve kuvvetliyim. Onu kurtardım işte” (ÖS, 2015, s.222).

“O vakit güldü. Benden uzaklaşarak cevap verdi: “Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ant içmek derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar” (ÖS, 2015, s.222).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: “Anneme Hacı Budaklara gidip Mıstık’ı görmemizi söyledim. “Hasta imiş yavrum” dedi, “İnşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsızlık etmek ayıptır” Ondan sonra ben her sabah Mıstık’ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle mektebe gittim” (ÖS, 2015, s.225).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Erken kalktığım açık ve bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da çocukluğumu hatırlatır. Yâdımda ezelî ve mor bir fecir memleketi gibi kalan doğduğum yeri gözümün önüne getirmek isterim. Ve daima, farkında olmayarak, sol elimin şahadet parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek mukaddestir” (ÖS, 2015, s.225).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: “Yalnız bir defa Büyük Hoca kuru ve kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki ertesi günü bile yanıyordu. Ve kıpkırmızı idi. Hâlbuki kabahatim yoktu. Doğru söylemiştim” (ÖS, 2015, s.221).

“O vakit Büyük Hoca, “Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?” diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı. Ağladım. Ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum” (ÖS, 2015, s.221).

Fedakârlık Değeri: “Evvela ben biraz kendimi toplayarak, “aman, kaçalım…” dedim, ama gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık, “sen arkama saklan…” diye haykırdı ve önüme geçti. Köpek onun üzerine hücum etti” (ÖS, 2015, s.224-225).

“Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm” (ÖS, 2015, s.225-226).

Sevgi Değeri: “Beni teselli ve mesut eder. Saatlerce Mıstık’ın hatırasıyla, bu muazzez ve necip matemin eskiyip unutuldukça daha ziyade kıymeti artan tatlı ve mahzun acısıyla mütelezziz olurum” (ÖS, 2015, s.226).

Vatanseverlik Değeri: “Pek uzun gurbetlerden sonra vatanına dönen bir adam doğduğu yerin ufkunu koyu bir sis altında bulup da sevdiği şeyleri uzaktan bir an evvel göremediği için nasıl mahzun olursa, ben de tıpkı böyle meraka, sabırsızlığa benzer bir elem duyarım” (ÖS, 2015, s.219).

“Ve kavmiyetimizden, hadsî (intuitif) Türklükten uzaklaştıkça daha müteaffin derinlerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlâksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve hodkâmlık, adîlik ve miskinlik cehenneminin dibinde meyus ve sartlaşmış, kıvranırken saf ve nurdan mazi, kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir serabı hâlinde karşımda açılır” (ÖS, 2015, s.226).

Kahramanın, Mıstık’la olan arkadaşlığı, iki arkadaşın arasındaki sıcak ilişki dostluk/arkadaşlık değerinin; Mıstık’ın arkadaşı için kendini feda etmesi ve kuduz köpek tarafından öldürülmesi hem fedakârlık hem de cesaret/kahramanlık değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Kahramanın yıllar sonra Mıstık’ı hiç unutmaması ve bu kahraman arkadaşını sevgiyle yâd etmesi duyarlılık/hassasiyet ve sevgi değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Kahramanın eski günleri hatırlarken vatan sevgisine vurgu yapması ve kendini sıla hasreti çeken bir gurbetçi gibi düşünmesi vatanseverlik değerinin öne çıktığı sahnelerdir.

4.1.34. Aşk Dalgası

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Temmuz 1912 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı vapurda yolculuk yapmaktadır. Yolculuk esnasında bir yandan şehir manzarasını izlemekte, bir yandan düşüncelere dalmış, hayaller kurmaktadır. Aynı vapurda yolculuk eden eski bir arkadaşı onun dalgınlığını fark eder ve yanına gelerek sohbet etmeye başlar. Öykünün geri kalan kısmı iki arkadaşın aşk, sevgi, kadın erkek ilişkisi, evlilik ve sosyal hayat üzerine yaptığı yorumlar üzerinden ilerler.

Türkiye’de, Avrupa’nın tersine kadın ve erkeğin birbirini görmesi, görüşmesi, sohbet etmesi yasaktır. Bu yasak evlilik arifesindeki çiftler için dahi geçerlidir. Türk erkekleri romanlarda ve tiyatrolarda gördüğü aşkı gerçek hayatında asla bulamaz. Çünkü gerek

toplumsal yapı gerek İslam inancı kadın erkek ilişkisi konusunda kuralcıdır. Türk erkekleri bu yüzden önceden tanımadığı, fikirlerini bilmediği, hatta yüzünü görmediği kadınlarla görücü usulüyle evlenmek zorunda kalmaktadır. Üstelik oğlunu veya kardeşini evlendirmek niyetiyle görücü giden kadınlar bile (kendilerine rakip olmaması için) gelin adayını çirkin ve cahil olmak kaydıyla seçer. Yazar, Türkiye'de aşk ve evlilik hayatı üzerinde bulunduğu tespitleri kahramanın ağzından şöyle özetlemiştir:

"Böyle diniyle, an'aneleriyle, âdetleriyle, kanunlarıyla, hükümetleriyle, zabıtasıyla, aile teşkilâtıyla, hatta kadınlarıyla aşkı yasak eden, nikâh düşen erkek ve kadını asla birbirine göstermeyen bir muhitte aşk aramak, sevişmek inadı serserilik değil de nedir?"

Anlatıcının eleştirdiği bir nokta da yabancıların gözündeki İstanbul ve Türk imajıdır. Türkiye'ye hiç gelmeyen ya da İstanbul'a gelip Beyoğlu, Galata gibi gayrimüslimlerin yoğun yaşadığı semtleri gezen yabancılar yanlış izlenimler edinmektedir. Edebiyatta aktarılan aşk öyküleri ve geceleri yapılan eğlence alemlerinin gerçek hayatta karşılığı yoktur. Türkiye'de hava karardıktan sonra dışarıda kimseyi bulamazken sokaklarda ateşli bir aşk macerası aramak hayalden ibarettir. Vapurun iskeleye yanaşmasıyla kahramanların sohbeti de sona erer. Vapurdan önce erkekler iner. Kadınlar ise kara çarşaflar içerisinde, hiçbir erkeğe yaklaşmadan, hiçbir yere dokunmadan ve adeta 'zincirlenmiş heyulalar' halinde, başları önlerinde iskeleye çıkar. Kadınların içinde bulunduğu bu durum ülkedeki karanlığı ve geri kalmışlığı sembolize eder. Dr. Gülten Bulduker (2012) makalesinde öykünün arka planında yer alan sosyal sorunlar ve yazarın bu sorunları ele alış tarzına dair şu açıklamayı yapmıştır:

> "Tanzimat'tan sonra birçok toplumsal sorun, edebî eserlerde dile getirilmiştir. Bunlar içerisinde taassubun yok edilmesi ve onun yerini, ilim ışığında bir aydınlanmaya bırakması istenir. Fakat yeni değer yargılarının ne olduğu tam bilinmediği için, aydınlanmanın nasıl sağlanacağı, üzerinde fazla durulmaz; sadece sorunlar yüzeysel bir şekilde dile getirilir. Sosyal sorunlar arasında kadın-erkek eşitliği ve her iki cinsin sosyal hayattaki konumu üzerinde ısrarla durulmuştur. Daha medenî bir yaşam algısı, insan hakları bağlamında düşünülmesine rağmen, kadın hak ve özgürlüğünü dile getirmekten öte bir derinliğe ulaşamamıştır. Ömer Seyfettin'in incelemiş olduğumuz hikâyeleri de aynı şekilde bu dar çerçeveyle sınırlı kalmıştır. Yazar, Aşk Dalgası'nda özellikle bu konuyu tartışmaya açar. Eski âdet ve geleneklere karşı çıkar; yeni yaşayış tarzının biraz daha serbest olması gerektiğine olan inancını hikâye kişilerinin diyaloglarıyla ifade eder. Her iki hikâyede de yazarın, geleneksel yaşam tarzından tam olarak kopamamasına karşın yeni fikirlere açık olduğu görülmektedir" (Bulduker, 2012, s.445).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, sevgi ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Evvel zamanda Galileo[38]'yi yakan kuvvet, bugün Galileo'nin o büyük ve korkunç kabahatini ders diye okuyan milyonlarca mektep çocuklarına aldırmıyor. İspanya'da Ferrer'in[39] kafasını delen kurşunlar, Fransa'da patlayabilse ihtimal orada ihtiyar ve bunak kadınlardan ve papazlardan başka kimse kalmaz. İşte bu feylesof da Allah'ımızın, ezelî kanunu işletmek için, hep muhitin içtimaî vicdanını kullandığını görerek o hükmü veriyor. Bu ezelî mukavemet olunmaz kanun, her yere, her kıtaya, her memlekete değil, hatta her şehre, her köye göre değişiyor" (ÖS, 2015, s.230).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Bu, en sevdiğim mektep arkadaşlarımdan biriydi. On iki senedir görüşmemiştik. On iki sene… Aman ya Rabbim! Dün gibi (...) Bilmem niçin, uzaklaştıkça muhabbetimiz artan maziden bir simaya rast geliş beni mesut etti. Seviniyordum. Ve bütün kuvvetimle ellerimdeki sıcak eli sıkıyordum" (ÖS, 2015, s.228-229).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Arkadaşımın mavi gözlerindeki eski neşe birden soldu. Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli ve cesaret vermek zahmetine girilmeden nasıl mahzun ve mütevekkil bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi, baktı" (ÖS, 2015, s.229).

---

[38] "Galileo Galilei, (1564-1642) İtalyan astronom, fizikçi, mühendis, filozof ve matematikçi. Rönesans'ın bilimsel devrimine büyük katkıda bulunan bilim insanına "modern fiziğin babası" ve "bilimin babası" gibi isimler takılmıştır. Gözlemsel astronomiye katkılarının arasında Venüs'ün evrelerinin teleskobik kanıtı, Jüpiter'in en büyük dört uydusunun keşfi, güneş lekelerinin gözlemi analizi bulunmaktadır. Galileo ayrıca uygulamalı bilim ve teknoloji alanında da çalışmış ve geliştirilmiş askeri pusula gibi aletler de icat etmiştir" ("Galileo Galilei", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[39] Francisco Ferrer Guàrdia, (1859-1909) İspanyol düşünür, eğitimci ve anarşist lider. Barselona ve çevresinde seküler ve özgürlükçü okullardan oluşan bir eğitim ağını yöneten radikal bir eğitimciydi. Barselona'daki bir ayaklanmanın ardından infazı, Ferrer'in şehit olarak anılmasını sağladı ve kendi modeline göre okullar kuran radikallerin uluslararası bir hareketini büyüttü. 1885'te başarısız bir cumhuriyetçi ayaklanmanın ardından, Ferrer ailesiyle birlikte on altı yıl kalacakları Paris'e taşındı. Ferrer burada anarşizmi ve eğitimi keşfetmeye başladı. 1901'de Barselona'ya döndükten sonra İspanyol okullarında yaygın olan dini dogmaya ve zorunlu derslere alternatif olarak laik ve özgürlükçü bir müfredat sağlamayı amaçlayan Barselona Modern Okulu, "Escuela Moderna"yı kurdu. Ferrer'in pedagojisi, 18. yüzyıl rasyonalizmine ve 19. yüzyıl romantizmine dayanıyordu. Ferrer'in yükselişi, okulu isyan eylemleri için bir merkez olarak gören İspanyol kilisesini ve devlet yetkililerini rahatsız etti. Ferrer, okulu kapatmak için bahane olarak kullanılan 1906 İspanyol Kralı suikast girişimiyle bağlantılı olarak tutuklandı ancak bir süre sonra serbest kaldı. 1909'un ortalarında, Ferrer tekrar tutuklandı ve "Barselona'nın Trajik Haftası" olarak bilinen bir haftalık ayaklanmayı düzenlemekle suçlandı. Mahkeme tarafından göstermelik bir duruşmayla yargılandı. Dava, Ferrer'in idam edilmesiyle sonuçlandı. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Estetik/Sanat Değeri: "Ömründe her gün birkaç şiir okuyan ve düşünen bir adamın o tuhaf ve marazî iptilâsıyla etrafımı bozuyor, Üsküdar ve Selimiye yakalarındaki evleri, kubbeleri, minareleri, selvileri, hatta koca Tıbbiye Mektebi'ni ve koca kışlaları silerek hiç görmüyor; onların yerine, altlarından gümüş ve elmas şelâleler akan, serin gölgelerinde çıplak ve pembe çiftler öpüşen, balta girmemiş çam ve kayın ormanları yapıyordum" (ÖS, 2015, s.227-228).

Sevgi Değeri: "Bir Türk on dört yaşına girdi mi annesinden, ablasından, kız kardeşinden ve nihayet teyzesinden ve halasından başka bir kadının yüzünü göremez. O hâlde kimi sevecek! Hiç..." (ÖS, 2015, s.230).

Vatanseverlik Değeri: "Bu romanlarda anlatılan Avrupalılaşmış aileler, meşhur sanatkârlarımızdan Kel Hasan'ın[40] ve Abdi'nin[41] hususî ve muharriri bilinmez piyesleri kadar hakikî Türklüğe mugayirdir" (ÖS, 2015, s.235).

Kahramanın zihninde yarattığı manzara ve bu manzarada kullandığı hayal gücü estetik/sanat değerinin vurgulamaktadır. Kahramanın vapurda karşılaştığı eski arkadaşı ile arasındaki samimi ilişki ise dostluk/arkadaşlık değerini öne çıkarmaktadır. Vapurdaki arkadaşın, kahramanın içinde bulunduğu duruma üzülüp endişelenmesi duyarlılık/hassasiyet değerinin, fikirlerini savunurken Galileo ve Ferrer gibi bilim insanlarından örnekler vermesi ise bilimsellik/nesnel olma değerinin yer aldığı sahnelerdir. Öyküye ismini de veren aşk ve sevgi kavramları üzerine iki karakterin arasında geçen konuşmalar ise sevgi değerini yansıtmaktadır. Anlatıcının gerçek Türk kültürünü yansıtmayan eserler hakkında eleştiride bulunması vatanseverlik değerinin vurgulandığı sahnedir.

---

[40] "Kel Hasan Efendi, (1874-1929) Türk tulûat sanatçısıdır. Türk tiyatrosunda hem tulûat tiyatrosu hem de orta oyunu geleneğini bir arada sergileyen bir sanatçı idi. Abdi Efendi'nin yarattığı İbiş tiplemesini uzun yıllar sahnede yaşatmıştır. Renkli bir basma gömlek, bir ayağı kısa bir ayağı uzun bir pantolon giyerek sahneye çıkan Kel Hasan, huy olarak da orta oyunundaki Kavuklu'nun tiyatro sahnesindeki karşılığı olan bir tipi canlandırmaktaydı. Kel Hasan, geleneksel Türk tiyatrosunun son temsilcisi sayılan İsmail Hakkı Dümbüllü'yü yetiştirmiştir; Türk tiyatrosunda simgesel bir değer halini alan fesini ve kavuğunu öğrencisi İsmail Dümbüllü'ye bırakmıştır. Orta oyunundaki Kavuklu tipi ile özdeşleşmiş bir aksesuar olan kavuğunun orta oyununu, fesinin ise tulûat sanatını temsil ettiği kabul edilmekte; Kel Hasan'ın hatırası bu iki obje Türk tiyatro oyuncuları arasında geleneksel bir törende devredilmeye devam etmektedir" ("Kel Hasan Efendi", 2021).

[41] "Abdürrezzak Abdi Efendi, (1835-1914) Osmanlı tulûat sanatçısıdır. Türk tiyatro dünyasında İbiş tiplemesini ilk olarak giyim ve davranış ekseninde kişileştiren kişidir. Yoksul bir aileden olduğundan öğrenimini sürdüremeyen Abdi Efendi, sahneye ilk kez Aksaray'da, kahveden bozma bir tiyatroda çıktı. Daha sonra Amerikan Tiyatrosu'nda çalıştı. Direklerarası'nda Handehane-i Osmani adlı tiyatro kumpanyasını kurarak İstanbul'un en ünlü komiği oldu. Mülazım-ı Sânî rütbesiyle saraya alınarak, Mızıka-i Hümayun'a girdiyse de bir nüktesi yüzünden saraydan ayrılmak zorunda kaldı. İkinci Meşrutiyet'ten sonra serbest çalıştı" ("Abdürrezzak Abdi Efendi", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

4.1.35. Piç

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Ağustos 1913 tarihinde *Türk Yurdu* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Millî Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün genel yapısı ve yazarın Türk kimliğine bakış açısı hakkında Dr. Öğr. Üyesi Murat Turna (2019) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Sanatçının muhtemelen Nafliyon esir kampında iken kaleme aldığı "Piç" (1913) adlı hikâyesi, sosyal bir mesele olan kimlik kavramına dair en sert ve hiddetli hükümlerinin olduğu eserdir. Yanya Kalesi'nin müdafaasında iken düşman eline düşen Ömer Seyfettin, aylarca esir olarak yaşar. Eziklik ve hınç hisleri, bu dönem yazdığı hikâyelerinden belli olur. Mezkûr hikâye de bu dönemin ürünüdür. Türklükten nefret edenlere yoğun bir öfkenin olduğu eserde, mazisine nankörlük edenlerin soysuz olduğuna dair bir gönderme bulunur. Bilhassa Türklüğünü inkâr edenler için kurduğu, "Hepsinin anneleri Beyoğlu'nda mı gebe kaldı?" cümlesi çok ağırdır. Sosyal karışıklığın ve siyasi bütünlüğün çözümü için kimlik meselesinin derhâl çözülmesini arzulayan Ömer Seyfettin'in, milliyetçiliği yegâne çözüm olarak düşündüğü aşikârdır. Bu çerçevede eğilip bükülmeyen bir perspektifi vardır. Beka meselesi ile karşı karşıya olan sosyal yapının feci sonuçlarla yüzleşmemesi adına, ideolojisindeki keskinliği arttırdığına şahit olunan yazarın, başka bir çözümün olmadığına da hükmettiği anlaşılmaktadır" (Turna, 2019, s.282-283).

Öykü, Mısır'ın Kahire şehrinde geçmektedir. Trablusgarp Savaşı'na katılmak için yola çıkan öykünün kahramanı, silah arkadaşının hastalanması sebebiyle on gün boyunca Kahire'de konaklamak zorunda kalır. Burada kaldığı sürede Osmanlı himayesinden çıktıktan sonra İngiltere tarafından sömürülen Mısır'ı ve Müslüman halkın durumunu gözlemler. Müslüman toplumların tevekkül fikrine ve haksızlıklara boyun eğmesine karşı tepki gösterir.

İsmi verilmeyen kahraman bu düşünceler içinde bir gün lokantaya gider. Burada eski bir okul arkadaşı olan Ahmet Nihat'la karşılaşır. Ahmet Nihat, İstanbul'da Türk ve Müslüman bir ailede doğmasına rağmen kendini Fransız bir Katolik olarak kabul etmektedir. Bu durumu anlayamayan arkadaşına başından geçenleri anlatır. Ahmet Nihat küçüklükten beri Türk ve Müslüman kimliğinden utanmaktadır. Kendini Avrupalı görmek ve hissetmek hoşuna gitmektedir. Bu yüzden Beyoğlu gibi Levantenlerin yoğun yaşadığı semtlerde zaman geçirmekte, arkadaşlarını yabancılar arasından seçmektedir. Eğitim almak için Paris'e giderken bir daha Türkiye'ye dönmemeyi planlamıştır. Ancak annesinin ölüm döşeğinde olduğunu öğrenince en azından miras için İstanbul'a döner. Annesi ölmeden önce bir itirafta bulunur. Babasının aslında Fransız bir doktor olduğunu, Paris'e yakın bir köyde yaşadığını ve onu bulmasını söyler. Ahmet Nihat bunun üzerine Paris'e döner ve gerçek babası olan Mösyö

Dubois'i bulur. İhtiyarın onu nüfusuna alma teklifini hemen kabul eder. Böylece zaten hayali olan Fransız kimliğine ve Dubois soyadına kavuşur. Arkadaşının bu öyküsünü dinleyen kahramanımız bu duruma çok kızar. Türklüğe hakaret eden ve doğduğu kültürü aşağılayan arkadaşını öyküye adını veren 'Piç' sıfatıyla tanımlar ve İstanbul'da gördüğü Avrupa özentisi züppeler için de 'Acaba bunların da hepsi piç mi?' diye düşünür Dr. Duygu Yüceer (2017) makalesinde öyküye ve öyküde yer alan karakterlere dair şu tespitlerde bulunur:

> "Yazar, Piç hikâyesinde dönemin Batı'ya özenen gençlerini Ahmet Nihat tiplemesi aracılığıyla somutlaştırmış ve bunun karşıtı olarak milli kültürü savunmuştur. Ahmet Nihat'ın temsil ettiği grup dilinden, gelenek ve göreneklerinden, Türk kimliğinin bir parçası olan İslam kimliğinden utanmakta ve bu özellikleri küçük görmektedir. Bu hor görüşün temelinde Türk kültür ve kimliğinin bilinmeyişi yer almaktadır. Milli şuurun kaynağında toplum tarafından üretilen ve maddi-manevi tüm unsurların toplamı olan kültür bulunur. Milli şuura ve milli kimliğe sahip bireylerden oluşan bir topluma ulaşmanın yolu kültürel değerlerini bilen ve özümseyen bireylerden geçer. Bu durum ise ailede başlayan ve okulda devam eden eğitimin milli nitelikler taşıması ile mümkündür" (Yüceer, 2017, s.531-532).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Şarkın hakkını istemeyen, hakkı için vurmayan, hakkı için kırmayan, hakkı için yakmayan, hakkı için öldürmeyen, hakkı için haksızlık için yapmayan azimsiz ve budala ruhuna lânetler eder, yalnız Şarkta yaşayan bu miskin ve alçak "tevekkül"ün granitten ağırlığını kendi omuzlarımda, kendi tembel başımda hisseder gibi olurdum" (ÖS, 2015, s.238-239).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Onu beklemeye mecburdum. Hem Türk düşmanlarının, yani Avrupalıların hâkim bulunduğu bir yerde zaten yakalanmak için aranan bir Türkü, bir kan kardeşimi yalnız bırakabilir miydim?" (ÖS, 2015, s.238).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Sokakları dolduran sayılmaz şapkaların zalim ve kurnaz, gaddar ve namussuz gölgelerinde sararmış gibi boyunları eğri, zayıf, mahzun mahzun dolaşan sarıklı yerlilere, bu zavallı Arap kardeşlerime kalbimde derin bir sızı duymadan bakamam" (ÖS, 2015, s.237).

"Ben Mısır'da çok sıkılır, kendimi âdeta bir zindanda sanırım. Bu manevî zindandaki mahpus kardeşlerimin arasında serbest serbest gezmek hoşuma gitmez. Daima otele kapanırım. Hakikî

bir zindan hayatı geçirir, yıllardan beri düşmanların eline düşmüş olan bu kıymetli vatanın sönmez matemlerini tutar, elemler içinde kıvranmaktan acı bir haz duyarım" (ÖS, 2015, s.237-238).

Estetik/Sanat Değeri: "Bütün duvarlar ayna idi. Aynaların üzerinde İngiltere kralının ve kraliçesinin, Prens de Galles'in büyük mikyasta yapılmış resimleri göze çarpıyordu. Yanlarında başka küçük resimler de vardı. Galiba Mısır'ın ehramları, Sfensk'in yağlıboya manzaraları idi" (ÖS, 2015, s.239).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Onu beklemeye mecburdum. Hem Türk düşmanlarının, yani Avrupalıların hâkim bulunduğu bir yerde zaten yakalanmak için aranan bir Türkü, bir kan kardeşimi yalnız bırakabilir miydim?" (ÖS, 2015, s.238).

Vatanseverlik Değeri: "Türklerin çekilmesiyle beraber hain ve zehirli bir çekirge bulutu gibi oraya üşüşen Avrupalılar bu zavallı İslâm memleketinin bütün hayat damarlarını ellerine geçirmişler, doymak bilmez kudurmuş bir açlıkla, azgın bir hırsla din kardeşlerimizin kanlarını emip dururlar..." (ÖS, 2015, s.237).

Kahramanın Türklerin çekildiği, Osmanlı'nın elinden çıkan ülkelerin durumuna üzülmesi vatanseverlik değerini yansıtmaktadır. Kahramanın İngilizlerin eline düşen bu bölgelerde yaşayan Müslüman halkın esaret durumundan etkilenip kendisini de esir gibi hissetmesi duyarlılık/hassasiyet değerinin, şark toplumlarının artık ayağa kalkıp özgürlükleri için mücadele etmesi gerektiğini söylemesi ise bağımsızlık/özgürlük değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Kahramanın, hastalanan arkadaşı için tehlikeyi göze alarak Kahire'de günlerce beklemesi ise hem sorumluluk/görev değerini hem de dayanışma/yardımseverlik değerini vurgulamaktadır. Kahramanın girdiği lokantada tasvir ettiği tablolar ve aynalar ise estetik/sanat değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.36. Hürriyet Bayrakları

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Aralık 1913 tarihinde *Türk Yurdu* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün adı verilmeyen kahramanı bir 10 Temmuz günü[42] otelde konaklamaktadır. II. Meşrutiyet'in yıldönümü sebebi ile yapılan kutlamaların sesiyle uyanarak

[42] Osmanlı'da II. Meşrutiyet'in ilanı sebebiyle 1908 yılı sonrası millî bayram olarak kutlanan gün. 'Hürriyet Bayramı' olarak kutlanan 10 Temmuz, Cumhuriyet döneminde de bir süre kutlanmaya devam edilmiş, 1935 yılında yeni milli günlerin tespiti sonrası geçerliliğini yitirmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

caddeyi izlemeye koyulur ama yapılan bu nümayişe bir anlam veremez. Osmanlı'nın farklı unsurlarının aynı bayramı kutlamasına, Türklerin ilan ettiği meşrutiyet için azınlıkların taraftar olmasına inanmaz. Onun gözünde farklı etnik unsurların kendini Osmanlı vatandaşı sayması ve devlete gösterdikleri bağlılık samimi değildir.

Kahraman, Razlık'a gitmek için yola çıkar. Yol üzerinde bir Türk mülazımı ile tanışır ve yol arkadaşı olurlar. İkisi de Razlık'a gitmektedir. Yol boyunca iki karakter; millet olma anlayışını, azınlıkların devlet içindeki yerini ve Osmanlı vatandaşı olmanın anlamını tartışır. Mülazım; Ermeni, Rum, Bulgar, Ulah, Sırp, Arap, Arnavut, Yahudi ve Türk unsurların her birinin aynı samimiyetle Osmanlı'ya bağlı bulunduğunu ve eşit olduğunu savunur. Onun fikrince devlete yapılacak bir saldırıya karşı tüm azınlıklar Türklere destek olacak ve cepheye koşacaktır. Kahraman ise bu fikrin tam karşısındadır. Farklı dinleri, dilleri, kültürleri olan bu milletleri bir araya toplayıp 'Hepiniz Osmanlısınız' demek saçmalıktır.

İki karakter bu konuyu tartışırken uzaktan zor seçilen bir Bulgar köyünün kırmızı bayraklarla süslenip 10 Temmuz'u kutladığını görür. Mülazım bu durumun azınlıkların Osmanlı olma bilincinin en kat'i bir kanıtı olduğunu iddia ederek o köye gitmeyi teklif eder. İki kahraman dağ başı sayılabilecek böyle bir yerde Bulgarların Meşrutiyet'i kutlamasına şaşırarak köye giderler. Ancak köye vardıklarında gördükleri durum farklıdır. Bulgar köylüler, Türklerin büyük bir coşku ile kutladığı ve tüm azınlıkları kardeş kabul ettiği bu bayramdan haberdar bile değildir. Günlük işlerini yapmakta, gelen misafirleri bile umursamamaktadır. İki karakterin uzaktan görüp Osmanlı bayrağı sandıkları şeyler ise kurutulmak için asılmış kırmızı biberlerdir. Kahraman kendi iddiasında haklı çıkmış olsa da Osmanlı unsurlarının bu tavrının devletin bekası için oluşturduğu tehlikeyi görerek rahatsız olur. Öyküde yer alan Türkçülük anlayışını ve Ömer Seyfettin'in Osmanlıcılık üzerine görüşlerini Doç. Dr. Mehmet Kaan Çalen (2017) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Hikâyede II. Meşrutiyet ile Osmanlıcılık fikrine dair düşüncelerin işlendiği kısımlar özel olarak Ömer Seyfettin, genel olarak onun sözcüsü olduğu Türkçü çevrelerin düşünce dünyalarını kavramak açısından fevkalade kıymetlidir. Hikâye kahramanının Osmanlı inkılâbına dönük soğuk, kuşkulu, eleştirel ve hatta alaycı tavrı, istisnasız bütün Türk aydınlarının büyük umutlar yüklediği Meşrutiyet idealinin Balkan Savaşlarından sonra çökmüş olduğunun bir göstergesidir. Ömer Seyfettin'in Osmanlı inkılâbı için hikâye kahramanın ağzından yaptığı "yalancı inkılâbımız", "bu kansız ve hakikatte ancak manasız alkış tufanlarından ibaret olan zavallı düzme Türk inkılâbı" şeklindeki tanımlamalar (1329: 1078), onun meşhur bir risâlesindeki şu satırlarla birlikte okununca, Türkçü çevrelerin Osmanlı liberalizmine dönük düşüncelerine dair ortaya daha net bir resim çıkmaktadır:"

> *"10 Temmuz'dan sonra geçen bir ay muvazenesiz bir sarhoşluktan başka bir şey değildi. Her sokak başında bir nutuk irâd olunuyor, herkes "uhuvvet, müsavat" şiârlarına sahih nazarıyla bakarak söylediğinin manasını pek iyi bilmeyen hatipleri bütün kuvvetleriyle alkışlıyorlardı. Mâzi, tarih, örf, muhit, din, âdet, anane, temayül vesaire tamamıyla ihmâl olunuyor hatta en âlimler bile bu içtimâî esasları hatırlatmıyorlardı. İstibdat zamanında Avrupa'da çalışan Genç Türkler muvaffakiyet kazanmak için milliyetperverliklerini saklıyorlar, Avrupa'nın ve Türk düşmanlarının pek hoşuna giden "Tanzimat" mevhûmesine sarılıyorlardı. Yapılmak istenilen inkılâbı sözde yalnız Türkler yapmıyorlardı; bütün Osmanlılar… yani Rum, Bulgar, Sırp, Ulah, Yahudi, Arnavut, Ermeni ve diğer Osmanlılar… 10 Temmuz'un adı Osmanlı inkılâbı idi..."* (Çalen, 2017, s.2).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, hoşgörü, fedakârlık ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Şu köycükte sallanan kırmızı kırmızı hürriyet bayraklarını görmüyor musunuz? Bugünü, Osmanlıların birbirleriyle en samimî ve hakikî kardeşi olduklarını dünyaya anlattıkları bu büyük ve mukaddes günü, On Temmuz'u alkışlayan bu kırmızı bayrakları görmüyor musunuz?" (ÖS, 2015, s.254).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Gülerek ve başımı sallayarak "O hâlde sizin riyazî ve müspet hakikatlere itikadınız yok" dedim. Ne demek istediğimi anlamadı. Yüzüme baktı. Ben devam ettim. "Hendeseden, cebirden, müsellesattan vazgeçelim. Hatta hesap bilmiyorsunuz. Hesabın 'cem' kaidesini bilmiyorsunuz" (ÖS, 2015, s.252).

Fedakârlık Değeri: "İnanmıyor musunuz? Onlar Osmanlı değil midir? Yarın Osmanlı vatanına düşmanlar hücum ettiği vakit sizden evvel onlar koşacaklar, Osmanlılık namına kanlar dökecekler, Osmanlılığı kanlarıyla kurtaracaklar…" (ÖS, 2015, s.254).

Hoşgörü Değeri: "Yanına gittim. Türklerde "takdim ve takaddüm"e hacet yoktur. Bu teklifsizliğimizi çok sever ve çok samimi bulurum. Yaklaştım. Selâm verdim. Nereye gittiğini sordum. Gülümseyerek cevap verdi: "Razlık'a efendim, siz?"
"Ben de."
"O hâlde beraber gideriz"" (ÖS, 2015, s.250).

Vatanseverlik Değeri: "Vatanımın, Türkiye'nin, bu mutlaka öleceğine iman edilen hasta adamın hayatını düşünüyor, yeise pek benzeyen acı bir hisle bütün zihniyetimin büzüldüğünü, işlemez bir hâle geldiğini duyuyordum" (ÖS, 2015, s.249).

“Birçok misaller getiriyor, “Osmanlılık” kelimesinin düvelî bir tabirden başka bir şey olmadığını, Rumların, Bulgarların, Sırpların, bütün o eski esirlerimiz olan bugünkü uyanık milletlerin Türklerden intikam almak ve kendi öz kardeşleriyle, Balkan hükümetleriyle birleşmekten daha tabiî, daha makul, daha mantıkî, daha haklı mefkûreleri olmayacağını anlattım” (ÖS, 2015, s.252).

Kahramanın yolda tanıştığı arkadaşı ile kısa sürede kurduğu samimiyet hoşgörü değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın, genç mülazımın Osmanlı milleti konusundaki fikirlerini matematik kuralları ve bilimsel bilgiler ile çürütmeye çalışması bilimsellik/nesnel olma değerinin öne çıktığı sahnedir. Genç mülazımın hürriyet bayrakları dalgalanan Bulgar köyünü övmesi bağımsızlık/özgürlük değerinin, Bulgarların Osmanlı ülkesi için ölecek kadar fedakâr olduğunu savunması ise fedakârlık değerinin vurgulandığı yerlerdir. Öykünün üzerinde en çok durduğu değer olan vatanseverlik değeri ise kahramanın ülkesi için duyduğu üzüntü ve matem hisleriyle ve azınlıkların vatana ihanet edeceğinden duyduğu şüphe ile yansıtılmıştır.

4.1.37. İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Şubat 1914 veya 1916 tarihinde *Türk Yurdu* dergisinin *‘Turan Masalları’* serisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *‘Turan Masalları’* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı zengin bir Türk otağının başı olan Hasan Bey’dir. Hasan Bey son derece varlıklı, iyiliksever ve bilge bir kişidir. Kervanları dünyanın her yerine gider, malları ve zenginliği dillere destandır. Eşi Uluç Bikem ise diyarın en güzel kadınıdır. Çiftin Korkut ve Turgut isimlerinde ikiz oğulları vardır. Hasan Bey bir gece rüyasında uzun ve beyaz sakallı bir derviş görür. Derviş ona başına çok büyük bir felaket geleceğinin haberini verir ve öyküye ismini veren sorusunu sorar. Bu felaket başına ihtiyarlık zamanında mı gelsin, gençlikte mi? Hasan Bey bu rüyayı üç gece üst üste gördükten sonra kararını verir. İhtiyarlık zamanında zayıf ve güçsüz olacağı için karşı koyamayacağı bir felaketi istemez. Bunun yerine gençliğine ve gücüne güvenerek ‘gençlikte’ cevabını verir.

O günden sonra felaketler üst üste gelmeye başlar. Önce Hasan Bey’in bütün malları ve zenginliği yok olur. Sahip olduğu her şey yağmalanır. Daha sonra adamlarının ihanetine uğrar ve otağını terk etmek zorunda kalır. Göç ettiği şehirde bir ev alır ve öğretmenlik yapmaya başlar ancak bir süre sonra evi de yanar. Ailesini tekrar yanına alarak bir köye çekilir. Burada bir kulübede yaşamaya başlar ve çobanlık yapar. Ancak bir zaman sonra İran Şahının elçisi karısının güzelliğini işitir ve onu kaçırır. Çocuklarını yanına alarak karısını aramaya koyulan

Hasan Bey yolda oğullarını da kaybeder. Kısa sürede her şeyini ve ailesini kaybeden Hasan Bey yine de isyan etmez ve her felaketten sonra 'Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yoktur' diyerek tevekkül eder.

Aradan on yıl geçer. Hasan Bey şairlik yeteneğini göstererek İran Şahının sarayına memur olmuştur. Öldü sanılan kardeşler ise hayattadır. On altı yaşlarına basınca birbirlerinden habersiz olarak anne ve babalarını bulmak için yola koyulurlar. Yolda birbirilerini bulur ve Şahın sarayına muhafız olarak girerler. Şah bu iki cengaveri sevdiği elçisinin konağına hediye eder. Burada iki kardeş annelerinin esir tutulduğunu anlayarak onu kurtarır. Elçi muhafızların suçunu duyunca onları Şaha şikâyet eder. Şahın kuruduğu mahkemede gerçek ortaya çıkar. Hasan Bey ve ailesi birbirine kavuşur. Şah yaptıklarından ötürü elçisini astırır. Hasan Bey'i de kendine başvezir yapar. Kısa süre sonra veliahdı olmayan Şah ölür, Hasan Bey Acem diyarına şah olur. Öykü boyunca başına gelen tüm felaketlere sabreden Hasan Bey ödülünü Acem diyarının sahibi olarak alır. Öyküde yer alan tarihsel değerler ve Türklük şuuru üzerine Dr. Atilla Aktaş (2019) makalesinde şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

> "Savaş ortamında umutsuzluğu ve karamsarlığı dağıtmak için üstünlük söylemine sıkça başvuran Ömer Seyfettin, bunu yer yer tarihsel bağlara dayanarak yapar. Hikâyeleme zamanında işgale uğramış, azınlık unsurları Batılıların destekleriyle isyan etmiş bir ülkede milliyetçilik cereyanını başlatmak ve millî kimliği inşa etmek için Ömer Seyfettin'in kabul ettiği referans değer tarihtir. Tarihî hikâyelerindeki epik unsurları millî idealizmi ümit duygusu yardımıyla ayakta tutma amacıyla kullanır. Bu yüzden kaleme aldığı milliyetçi masal "İhtiyarlıkta mı, Gençlikte mi?"de "büyük Türk soyu" ve milliyet bağı vurgusunu sürdürür. Çok küçük yaşta birbirinden kopan kardeşleri bir araya getiren, tekrar onları birbirlerine bağlayan ve aralarındaki uyumu tesis eden "kan bağı" ve milliyetlerine gönülden bağlılıklarıdır: "Türklük ve soy sevgisi bu iki kardeşi birbirine o kadar bağlamıştı ki hakikaten ana bir, baba bir kardeş olduklarını bilmedikleri halde ayrı duramıyorlar, ata beraber biniyor, derslerini beraber okuyor, talimlerini beraber yapıyorlardı." ("İhtiyarlıkta mı, Gençlikte mi?", BH: 265.) Ömer Seyfettin, henüz millet fikrinin ulusal bilinçle özdeşleşmediği tarihsel bir dönemi, romantik bir anımsama gibi Türklük şuuruna sahip insanların bir arada yaşayabildiği, birbirlerini milliyetlerinden ötürü benimseyebildikleri bir ortak bilinç çatısına sahipmiş gibi anlatır" (Aktaş, 2019, s.432).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, cesaret/kahramanlık, dayanışma/yardımseverlik, dostluk/arkadaşlık, öz denetim/irade ve sabır değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Bir gün elçi geldi. İki muhafızın haremde olduğunu haber alınca hiddet ve gazabından tahkikat yapmaya bile lüzum görmeyerek doğru saraya koştu. Şaha şikâyet etti. Namusuna tecavüz eden iki muhafızla karısının hemen idam olunmaları için yalvardı. Şah gayet bilgiç ve fikirli bir zattı. Dedi ki "Muhakemesiz idam olmaz. Buraya onları getirtelim, bu cinayeti niçin yaptıklarını soralım" (ÖS, 2015, s.267).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Hasan Bey zengin olduğu kadar kahramandı. Düşmandan korkmadığı gibi hiçbir felâketten de korkmazdı. Niçin bu felâketi ihtiyarlığında isteyecekti. Hâlbuki bu felâket gençlikte başına gelse o karşı duracak, kara bahtını pazısının kuvvetiyle aydınlatacaktı. Kendine güveniyordu" (ÖS, 2015, s.259).

"Aradan bir sene geçmişti. Enderunun bu iki gözdesi on yedişer yaşına girmişlerdi. Artık güzellikleri kadar kahramanlıkları, binicilikte, silah kullanmakta, ok atmaktaki yordamları (maharetleri) da şöhret bulmuştu" (ÖS, 2015, s.265).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Her gün ava gider, cirit oynar, talihin kendisine verdiği bu sayılmaz ve hesap edilmez zenginlik için Allah'ına şükreder, fakirlere bakar, aman isteyenlerin imdadına yetişir, hâsılı iyilikten, büyüklükten, kahramanlıktan başka bir şey yapmazdı" (ÖS, 2015, s.259).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "İkisi de bir günde Acemistan yoluna çıktılar. Ve birbirlerine rast geldiler. Ve selâmlaşarak soruştular: "Türk müsün kardaş?"
"Türk'üm!"
"Öyle ise soydaşız demek."
"Elbette."
"Sen nereye gidiyorsun?"
"Acemistan'a."
"Ben de."
"Öyle ise beraber gidelim, yoldaş olalım."
"Pekâlâ…"
"Pekâlâ…" dediler. Dereleri ve tepeleri aşmağa başladılar" (ÖS, 2015, s.264).

Öz Denetim/İrade Değeri: "O kadar zengin olduğu hâlde nefsine uymaz, çakır içmez, ömrünü çok sevdiği Uluç Bikem'le, çocuklarıyla geçirir, erken yatar, erken kalkardı. Gayetle mesut idi" (ÖS, 2015, s.259).

Sabır Değeri: "Ellerine geçirebildikleri Türklerin hepsini kesmişlerdi. Bin zahmet, bin meşakkatle ancak bu beş on kişi kurtulmuştu. Zarar ve ziyan hesap edilecek gibi değildi. Hasan

Bey yeise düşmedi, "Merak etmeyiniz, Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yoktur" dedi" (ÖS, 2015, s.260).

"Şehir halkı Hasan Bey'in oturduğu mahalleye doğru koşuyorlardı. Hasan Bey de koştu. Bir de ne görsün? Kendi evi yanıyor. "Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yok!" diyerek kollarına atılan çocuklarını kucakladı" (ÖS, 2015, s.261).

"Akşamüstü Hasan Bey davarlarını dağıtıp kulübesine dönünce Turgut ile Korkut'u kapıda buldu. İkisi de bir ağızdan, "Baba, bugün annemizi Acem elçisi kaptı kaçtı" dediler. Hasan Bey felâketin en dehşetlisi geldiğini anladı. Ama şaşalamadı. Ağlamadı. "Pekâlâ yavrularım" dedi "Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yoktur" (ÖS, 2015, s.262).

"Düşündü, beş dakika evvel ellerinden tuttuğu sevgili ikizlerinin ikisini de bir anda kaybetmişti. Gene şaşalamadı ve ağlamadı. Kendi kendine "Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yok!" dedi ve yarıladığı Acemistan yolunu tekrar tuttu" (ÖS, 2015, s.263).

Hasan Bey'in bütün zenginliğine rağmen alçakgönüllü tavrı ve gösterişsiz yaşayışı öz denetim/irade değerini yansıtmaktadır. Hasan Bey'in başına gelecek felaketler için korkmadan beklemesi ve mücadeleye hazırlanması cesaret/kahramanlık değerinin, yaşadığı her felaketten sonra Allah'a sığınıp sabretmesi sabır değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Korkut ve Turgut'un birbirini tanımadan yol ve kader arkadaşı olmaları dostluk/arkadaşlık değerinin vurgulandığı yerdir. İran Şahının iki kardeşe adil davranması ve onları affederek suçluları cezalandırması ise adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.38. Gurultu

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Şubat 1914 tarihinde *Zekâ* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir okulda Fransızca öğretmenidir. Meslek hayatında en çok imtihan günlerini sever. Çünkü öğrencileri sınava tabi tutmak, korkutmak ve zorlamak, onun için büyük bir mutluluk kaynağıdır. Tabiatta birçok vahşi hayvanda gördüğü şiddet ve avlanma arzusunu, günlük hayatta insanların birbirine reva gördüğü eziyet ve zulmün yaşattığı duyguyu o ancak imtihanlar sayesinde yaşar. O kadar ki okulda imtihan görevi olduğu günlerde sağlığı düzelir, neşesi ve iştahı artar, kendini çok mutlu ve zinde hisseder. Yine böyle bir imtihan günü heyette yer alan diğer öğretmenler ile sohbet etmektedir. Öğrencilerden birine Fransızca bir sözcüğün farklı yazım ve kullanım örnekleri sorulur (Gargouille-Gargouiller). Bu örnekten hareketle bir öğretmen öyküye adını veren ve kendi hayatını kökünden etkileyen 'gurultu' sözcüğü ile olan hatırasını anlatmaya başlar.

Öğretmen o günden yirmi yıl önce Sultanî'den[43] yeni mezun bir gençtir. Hayatı fakirlik ve yokluk içinde geçmiştir. Mutluluğa ulaşmanın para ile olacağına emindir. Babasından kalan borç içinden kurtulmanın ve zengin olmanın ancak varlıklı bir ailenin kızıyla evlenmesiyle gerçekleşeceğini düşünür. Bunu sağlamak için akrabalarını seferber eder ve gerçekten de zengin bir konağın tek kızı ile izdivaç yapar. İç güveyi girdiği konak şatafatlı ve zengindir. Evlendiği kız ise hem çok güzel hem de doksan bin liralık bir servete sahiptir. Bütün saadet hülyası ilk gece bozulur. Genç kız o gün üşütmüş ve karnı guruldamaktadır. Aslında görmezden gelinebilecek bu küçük kusur kahramanın sinirini bozar. Yatağı terk eder ve geceyi koltukta tek başına geçirir. İşlediği kabahat sebebi ile ertesi sabah konaktan kovulur ve eşinden boşatılır. Böylece hem güzel eşini hem de bolluk içinde geçecek rahat bir hayatı elinden kaçırır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, duyarlılık/hassasiyet ve sağlıklı olma değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Hayata dikkatle göz gezdiriniz. Zulüm ve itisaftan başka bir şey göremeyeceksiniz. Âmir madununu, çiftçi yardımcısını, tüccar saf müşterisini, banka borçlusunu, çoban koyunlarını, arabacı atlarını sıkar. İstediği gibi ezer. Kuvvetli zayıfın her zaman tepesindedir. Daima onu gagalar, öldürmezse süründürür" (ÖS, 2015, s.270).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: ""Nasıl anlatayım" dedi. "meselâ şu tahtada gördüğümüz *Gargouillement* kelimesi yok mu? Bana kırık, sefil, parasız ve yorgun hayatımın bütün felâketlerini bir anda hatırlatır. Bu kelimeyi işitince derin bir yeis, tarif olunmaz bir heyecan, anlatılmaz bir elem duyarım"" (ÖS, 2015, s.272).

Sağlıklı Olma Değeri: "Hatta, buna inanmazsınız, sıhhatim değişir. Adalâtıma tuhaf bir faaliyet gelir, iyi teneffüs ve iyi hazmetmeğe başlarım. Neşem çoğalır. Kuvvetim artar. Yanaklarım ve dudaklarım kızarır. İştahım keskinleşir ve günde dört defa acıkırım. Eğer bütün hayatımı daimî bir mümeyyizlik içinde geçirsem iki yüz sene yaşayacağıma eminim. Bence bir hastayı hava tebdiline falan göndermemeli. Mümeyyiz yapmalı. Mümeyyizlik kansızlığı,

[43] Mekteb-î Sultânî, halk arasında 'Sultani' olarak da bilinen, Padişah Abdülaziz (1830-1876) tarafından 1868 yılında Batı tarzında eğitim vermesi amacıyla açılmış okul. Üçer yıllık dönemlere ayrılmış İlk, Orta ve Lise bölümleriyle dokuz yıllık bir eğitim vermekteydi. Günümüzde Galatasaray Lisesi adını almıştır. Mezunları arasında Arnavutluk Kralı, İsrail Cumhurbaşkanı, Suriye Başbakanı gibi öne çıkan isimler mevcuttur. Ömer Seyfettin'in birçok eserinde (Gurultu, Mürebbiye, Felsefe, Efruz Bey, Asilzâdeler, İhtiyar Olsam da, Sultanlığın Sonu, Foya) adı geçen okul bir statü sembolüdür. Bu okuldan mezun olduğu belirtilen hikâye karakterinin genellikle yüksek sınıfa mensup olduğu anlaşılmaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

veremi, bronşiti, soğuk algınlığını, hummayı, romatizmayı, müzmin ve had ne kadar hastalıklar varsa hepsini, belki nakrisi, kanseri bile geçirir" (ÖS, 2015, s.269).

Kahramanın sağlıklı olmak için verdiği tavsiyeler ve kendi sağlığı üzerinden gösterdiği örnekler sağlıklı olma değerinin, hayata dair görüşlerinde herkesin ve her şeyin adaletsiz olduğundan yakındığı sahneler ise adalet/adil olma değerinin öne çıktığı yerlerdir. Öğretmenin tahtada gördüğü Fransızca sözcükten etkilenerek hassaslaşması ve derin bir hüzne boğulması duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır.

4.1.39. Koleksiyon

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Şubat 1914 tarihinde *Zekâ* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ve *'Tatlısu Frenkleri unvanlı henüz tab olunmamış büyük bir romandan iki üç sahife'* notu ile yayımlamıştır.

Öykünün adı verilmeyen kahramanı, Tokatlıyan'dan[44] tanıştığı Louis Durant'ın evine misafir olur. Mösyö Durant[45] son derece pahalı eşya ile döşenmiş evinde eşi Madam Durant ve 'Altın Peri' lakaplı genç kızları Juliet ile birlikte yaşamaktadır. Kahraman, zenginliğine şaşırdığı ve parasının kaynağını merak ettiği Fransız bir Levanten olan Mösyö Durant ile 'Osmanlı Kaynaşması' ismi verilen bir fikir üzerine sohbet eder.

Mösyö Durant ile siyaset ve toplumsal konular; Madam Durant ile moda ve spor, Matmazel Durant ile edebiyat üzerine yapılan sohbetlerden sonra, kahramanımız Matmazel Durant'ın odaya çıkarak 'koleksiyon'unu gösterme teklifini kabul eder ve genç kızla birlikte odasına çıkar. Odada yalnız kalan çift, genç kızın kıymetli taşlardan oluşan koleksiyonunu inceler. Ancak bu esnada Juliet çok samimi davranışlar sergileyerek kahramanın kucağına oturur. Odadan çıkmadan önce genç kız koleksiyonun seyir ücreti olarak 300 frank talep eder. Bu ücreti seve seve ödeyen kahraman, eve geldiği zaman şaşırdığı zenginliğin kaynağını da öğrenmiş olur. Diğer gelişinde de Madam Durant'ın koleksiyonunu görmek üzere anlaşarak

---

[44] "Hotel Tokatlıyan (1897-1945) Beyoğlu'nda faaliyet gösterdiği dönemde zengin kesim tarafından çokça rağbet gösterilen otel ve restoran. Tokat'tan göç etmiş Ermeni bir aile tarafından işletilen otel, hizmete girdiği dönemde 160 odasıyla İstanbul'un Pera Palas'tan sonraki en büyük oteliydi" (Erdem ve Hanilçe, 2019, s.1371). Ömer Seyfettin eserlerinde (Ay Sonunda, Koleksiyon, Tatlısu Frenkleri, Harem, Efruz Bey, Gizli Mabet, Asilzâdeler, Yeni Bir Hediye) adı geçen mekanlardan olan otel, hikâyelerdeki gayrimüslim karakterlerin ve zengin Türklerin buluşma yeri olarak yer almaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[45] Mösyö Durant karakteri, yazarın Koleksiyon, Tatlısu Frenkleri ve Ashab-ı Kehfimiz hikâyelerinde ortak olarak yer alan Levanten bir karakterdir.

evden ayrılır. Kahraman, Durant ailesine bir sonraki gelişinde Madam Durant'ın da 'koleksiyon'unu görür ve ailenin bu sayede daha da zenginleşeceğinden emin olur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük değeri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "İşte '*Osmanlı kaynaşma*' idealini hakikatleştirirsek bu bedbaht ve güzel Levanten kızcağızları da serbest kalacaklar. Papazların vicdanî itisaflarından kurtulacaklar, ruhlarının ihtiyaçlarını tatmin edeceklerdi" (ÖS, 2015, s.279).

Kahramanın ve Mösyö Durant'ın hayali olan 'Osmanlı Kaynaşması' fikri ile tüm toplumun hümanizm çerçevesinde bağımsız olması, fikirlerin özgürce ifade edileceği bir yapının kurulması hedeflenmektedir. Bu görüş bağımsızlık/özgürlük değerini vurgulamaktadır.

4.1.40. Tatlısu Frenkleri [Ashab-ı Kehfimiz'den]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 5 Mart 1914 ile 9 Nisan 1914 tarihleri arasında *Zekâ* dergisinin altı sayısında, bölümler halinde imzasız olarak yayımlanan bir eserdir. Tatlısu Frenkleri[46] ifadesi, Türkiye'de yaşayan Levantenler için kullanılan bir sözcüktür. Ashab-ı Kehfimiz isimli uzun öyküden alınmış bir parça olarak düşünebileceğimiz metin hem bu öykü hem de Koleksiyon isimli öykü ile konu, karakterler ve mekanlar (Osmanlı Kaynaşması, Mösyö Durant, Tokatlıyan Oteli vb.) bakımından ortak özellikler taşımaktadır.

Öykünün başkahramanı Muslihiddin Bey 'Osmanlı Kaynaşması' adı verilen bir düşüncenin ateşli bir savunucusudur. Muslihiddin Bey; Şair Sait Bey, Doktor Eserullah Nâtık Bey[47], Hasan Rûdi, Doktor Sadullah Behçet, Celâl Mün'im ve Nutki Zeki gibi Türklüğünü

[46] Tatlısu Frenkleri veya Levantenler Osmanlı'da 18. yüzyıl döneminden itibaren İstanbul başta olmak üzere Beyrut, İzmir, Kahire gibi kıyı şehirlerine kalıcı olarak yerleşmiş ve yerli halkın bir parçası haline gelmiş olan Avrupalılara verilen isimdi. Yerli azınlıkların sadece Ortodoks veya Yahudi olmalarına karşılık Levantenlerin arasında Protestan ve Katolikler de vardı. Hikâyede de belirtildiği üzere çoğunlukla Pera (Beyoğlu) semtinde oturmayı tercih ederlerdi. Levantenler, Ömer Seyfettin hikâyelerinde (Pamuk İpliği, Piç, Primo Türk Çocuğu, Ashab-ı Kehfimiz, Koleksiyon), Türklerin aleyhine çalışan ve kendi menfaatlerini düşünen karakterler olarak sıklıkla yer almaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[47] Hikâyenin kahramanlarından Doktor Eserullah Nâtık Bey'in, Rıza Tevfik Bölükbaşı (1869-1949) olduğu Polat (2015, s.284) tarafından belirtilmektedir. Dr. Atilla Aktaş (2020) bu karakter hakkında şu bilgileri vermiştir: "Eserullah Nâtık, Rıza Tevfik'i temsil eden bir tiplemedir. Hareketleri ile sözleri arasında en fazla uçurum bulunan, kendi kimlik değerlerini tamamen Avrupalı değerler sistemi üzerine bina etmiş gibi davranan, enternasyonalist fikirlerin mucidiymiş gibi davranan, düşüncelerinin ilhamını Spencer, Bacon ve diğer Avrupalı düşünürlerden aldığını öne süren bir sahte aydın tiplemesi oluşturulmuştur. "Gayet Büyük Bir Adam" ve "Şîmeler"de de yine Rıza Tevfik'i görürüz. Sürekli eser yazdığını söylemesi sebebiyle "Eserullah", hiç eser vermeden konuştuğu iddiasından ötürü "Nâtık"

inkâr eden simalar ile ‘Kaynaşma Cemiyeti’ni kurmuştur. Kurdukları bu cemiyet ile Osmanlı Devleti’nde yaşayan bütün etnik unsurların (başta Türk ve Müslümanlar olmak şartıyla) millî ve dini kimliklerini terk etmelerini, kültürlerini ve öz değerlerini yok saymalarını hedeflemektedir. Hayallerinde Osmanlı Devleti’ni Amerika gibi tarihsiz ve milliyetsiz, sadece şahsi menfaatleri için bir araya gelmiş bir milletler topluluğu haline getirmek vardır. Bu hayallerine bazı hain Türkler ile bu durumdan faydalanmayı planlayan azınlıklar destek olur. Hedefledikleri yeni toplumsal yapıya göre, ülkenin anadili (Türkçe sözcük içermemek şartıyla) Arapça ve Farsçaya dayanan Osmanlıca olacak, ülkenin askeri gücü lağvedilecek, Türk-Müslüman kültürü terk edilerek Avrupai âdetler benimsenecektir.

Muslihiddin Bey’in ilk görevi bu cemiyete yeni âzalar kazandırmaktır. Kendisinden Sait Bey’in yalısında yapılacak cemiyet toplantısına kadar üç kişiyi üye yapması istenir. Ancak bu yeni üyelerin hepsi farklı milletlerden olmalıdır. Muslihiddin Bey cemiyete davet ettiği her arkadaşına fikirlerini anlatır. Ancak kendisi ‘kaynaşma’ uğruna Türk ve Müslüman kimliğinden kolaylıkla vazgeçerken, karşısındaki kişiler sadece kendi millî menfaatlerine uygun şartlar öne sürer. Aslında cemiyetin kurucusu olan Türkler dışında kimse Osmanlı kimliği altında birleşmeyi hedeflememektedir. Her üye, öne sürdüğü fikirler ile Osmanlı’yı; Bulgar, Yunan, Rum, Ermeni veya Yahudi kimliği altında yok etmeyi planlamaktadır.

Muslihiddin Bey, görevini tamamladıktan sonra kendine bir ödül vererek kumar oynar. Kazandığı parayla sabaha kadar kadınlarla eğlenir. Sait Bey’in yalısındaki toplantıya bu yüzden geç kalır. Davete girdiğinde Levantenlerden oluşan misafir grubuyla tanıştırılır. Bu grup ev sahibinin Osmanlıca okuduğu şiirden bir şey anlamayınca devletin dilinin Latince veya Yunanca olması fikirlerini tartışırlar. Toplantı sonrası Muslihiddin Bey yeni üyeleri hafta boyunca ziyaret etme sözü ile ayrılır. Ancak yaptığı bu ziyaretlerin hepsinde cemiyet üyelerinin kendi çıkarları için ülkeyi felakete sürüklemeyi göze aldıklarını bir türlü anlayamaz.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde barış, hoşgörü ve sağlıklı olma değerleri yer almaktadır.

Barış Değeri: “Önümde baygın ve gümüşten bir göl gibi serilen denize bakıyor ve düşünüyordum. Bütün insanlar bizim kadar okusalar, temeddün etselerdi dünya cennet gibi olmayacak mıydı? Muharebeler, ayrılıklar gayrılıklar ne idi?” (ÖS, 2015, s.282).

“İnsanlar hakikati anlasalar, bütün toprağın, bütün insanlara ait olduğunu bilselerdi ordulara, bu kadar masraflara, zahmetlere ne lüzum kalırdı? Biz bu mesut günlerden epeyce uzakta idik.

---

isimleriyle lakaplandırılan Rıza Tevfik, bu hikâyelerde ise “gayet büyük adam” şeklinde anılır” (Aktaş, 2020, s.221).

Silahlanmış ve hasisleşmiş Avrupa milletleri birbirleriyle karışamıyorlar, barışamıyorlardı" (ÖS, 2015, s.283).

Hoşgörü Değeri: "Öyle birbirinden ayrı, efsane-vari, dargın Osmanlılığın yerine kaynaşmış, imtizaç etmiş, tıpkı Amerikalılar gibi ayrısız gayrısız bir millet yapmak istediğimizi, Tanzimat dâhilerinin bir tohum hâlinde bıraktıkları "Osmanlılık" gayesini, bu insanî ve umumî ideali tebellür ettirmek başlıca emelimiz olduğunu söyledim" (ÖS, 2015, s.285).

Sağlıklı Olma Değeri: "Ertesi gün pek hızlı gittiğimden midem ve başım ağrıyordu. Yalıya geldim ve hastalandım. Doktor "bir koryal…" diyordu.

Sait'in yalısında toplanma gününe yirmi dört saat kalmıştı. Ben hâlâ yatakta idim. Kendimi sıktım. Ertesi günü iyice sarınarak dışarı çıktım. Yalının büyük salonu iyice dolmuştu. Meğerse geç kalmışım. Madam Sait beni görünce "Ah hasta mısınız?" diye haykırdı" (ÖS, 2015, s.288).

Muslihiddin Bey'in bütün milletlerin silahlanmayı terk edip muharebelerden vazgeçmesini dilediği sahne barış değerini yansıtmaktadır. Osmanlı'nın tüm etnik unsurlarının eşit şartlarda birleştirildiği 'kaynaşma' hayali ise hoşgörü değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın geçirdiği hastalık ve doktorun tavsiye ettiği tedavi ise sağlıklı olma değerini vurgulamaktadır.

4.1.41. Ashab-ı Kehfimiz[48]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Ashab-ı Kehfimiz öyküsü 1918 senesinde yazarın kendi imzasıyla, ayrı bir kitap olarak yayımlanan bir eserdir. Öykü olarak ele alınmış olsa da kırk sayfalık hacmi ile roman tarzında bir eser olarak kabul edilebilir. Ömer Seyfettin de 'Ashab-ı Kehfimiz'i daha önce yayımlamış olduğu 'Koleksiyon' ve 'Tatlısu Frenkleri' isimli kısa öyküler ile birleştirerek aslında bir roman taslağı hazırladığını *'Bu küçük romanı beş sene evvel yazmıştım.'* ifadesi ile

[48] "Ashâb-ı Kehf, birçok farklı dinde ve inançta kendine yer bulan mitolojik bir hikâye. Hıristiyanlık, Müslümanlık ve bazı yerel inanışlarda bulunan anlatının en eski versiyonu eski bir Hint destanı olan Mahabharata'da geçmektedir. Farklı versiyonların temel ortak noktası ise kendi halkına yüz çeviren ve onları terk eden bir grubun mağaraya sığınmış olmasıdır. Kur'an'da Ashâb-ı Kehf'in (Mağara Yârânı'nın) kıssası Kehf Sûresi'nde anlatılır. Ashâb-ı Kehf kıssasının anlatıldığı Kur'an-ı Kerîm'in on sekizinci sûresine, bu kıssanın önemi dolayısıyla "Kehf" adı verilmiştir. Sûrenin 9-26. âyetlerinde bildirildiğine göre, putperest bir kavmin içinde Allah'ın varlığına ve birliğine inanan birkaç genç bu inançlarını açıkça dile getirip putperestliğe karşı çıkmış, taşlanarak öldürülmekten veya zorla din değiştirmekten kurtulmak için mağaraya sığınmışlardır. Yanlarındaki köpekleriyle (Kıtmîr) birlikte orada derin bir uykuya dalan gençler muhtemelen 309 yıl sonra uyanmışlardır. Bu süre Kur'an-ı Kerîm'de, "Onlar mağaralarında 300 yıl kaldılar, dokuz da ilâve ettiler" şeklinde belirtilmektedir" ("Ashâb-ı Kehf", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

açıklamıştır. *'İçtimaî Roman'* notu ile yayımlanan eser 'Bir Ermeni Gencin Hatıraları' alt başlığını taşır ve kendi içinde 'Yeni Bir Dernek', 'İlk Teşebbüs' ve 'On İki Sene Sonra' olarak üç bölüme ayrılır. Öyküde yer alan Ashab-ı Kehf metaforu bir mağarada uyuyan ve etrafında olan bitenlerden habersiz kişiler gibi Osmanlı'nın ve dünyanın içinde bulunduğu koşullardan habersiz olan 'Osmanlı Kaynaşma Kulübü' üyelerini tarif etmek için kullanılır.

Ömer Seyfettin eserini döneminin birçok aydını tarafından savunulan 'Osmanlılık' fikrini ve 'Osmanlı Milleti' kavramanı eleştirmek için yazmıştır. Öykünün mukaddime bölümünde kendi düşüncesini ve karşıt olduğu görüşleri şu sözlerle açıklar:

"Hepsinin fikri, aşağı yukarı, şu neticede toplanıyordu: 'Osmanlılık ne yalnız Türklük, ne de yalnız Müslümanlık demektir. Osmanlı devletinin idaresinde yaşayan her fert 'bilâ-tefrik-i cins ü mezhep' Osmanlı milletine mensuptur.' Hâlbuki bu fikir, gayr-i millî Tanzimat maarifinin yetiştirdiği dimağlarda doğmuş bir vehimden, bir ham hayalden ibarettir. Dini, lisanı, terbiyesi, tarihi, harsı, mefahiri ayrı olan fertlerin mecmuundan 'müşterek bir milliyet' teşkil etmek imkânı yoktur."

Öykünün kahramanı Hayikyan isimli Ermeni bir gençtir. Hayikyan öğrencilik zamanlarını hatırlamaktadır. Öğretmeni Bağdaseryan'ın 'günlük tutun' tavsiyesine kulak asmayalı on beş yıl olmuştur. Ancak yaşadığı dönem Osmanlı'nın en buhranlı yıllarıdır. Devletin geçirdiği sosyal ve siyasi fırtınalarla birlikte Hayikyan da fikirlerinde ve davranışlarında değişimler yaşamaktadır. Kendinde ve çevresinde fark ettiği bu değişimleri takip etmek için artık günlük tutmaya karar verir. Hayikyan bir taraftan ülkede yaşanan önemli siyasi, sosyal olayları takip etmekte bir yandan da farklı görüşten ve farklı cemiyetlerden kişilerle yaptığı görüşmeleri günlüğüne kaydetmektedir. Böylece Hayikyan'ın gözünden (tuttuğu günlüğün sayfalarında) dönemin Osmanlı toplumunda yer alan karakterlerin, siyasi akımların ve toplumun geçirdiği değişimin bir özeti anlatılır.

II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle Hayikyan kendisini artık bir 'Osmanlı' kabul etmeye başlar. Bağımsız Ermenistan hayalinden vazgeçerek Ermeni halkının Osmanlı'ya bağlı yaşamasını tercih eder. Bu fikrini 'Elveda ey eski ihtilâlci Hayikyan, elveda sana…' sözleriyle belirtir. Ancak II. Abdülhamit sonrası gelen Meşrutiyet idaresinin halkta uyandırdığı heyecan ateşi çabuk söner. Yeni idarenin yarattığı serbestlik ortamında azınlık unsurlar kendilerine imtiyazlar verilmesi gerektiğini dile getirir. Türkler hâlen Osmanlı kimliğine sahip çıkmaya çalışmaktadır. Diğer unsurları gücendirmemek için tek bir "Türk" kelimesini bile ağızlarından kaçırmazlar. Ancak Hristiyan din adamları, cemaatlerinin dini ve millî kimliğini kaybederek tek bir Osmanlı kimliği altında birleşmesine izin vermezler.

Günlükte değinilen olaylardan biri 31 Mart Vakası'dır. Ayaklanmaya katılan bir çavuşla Ermeni cemaati adına görüşen Hayikyan asilerin profilini çizer. Hayikyan'ın gazeteci

kimliği ile görüştüğü asiler "Şeriat İsterük" sloganıyla ayaklanmış ve İstanbul'a yedi gün boyunca hâkim olmuştur. Şehirde sürekli sarhoş gezen ve meyhanelerde hayat kadınlarıyla birlikte olan asiler sürekli söyledikleri 'şeriat' sözcüğünün anlamını bilmemektedir. İsyana katılanlar aslında hangi fikri neden savunduklarının farkında değildir. Kahramanın görüştüğü çavuş da şeriatı getirmek için "mektepli zabitlerin hepsini öldürmek" gerektiğini söyler. Çavuşun bu sözleri ayaklanmanın temelinde yatan Alaylı-Mektepli ve İttihatçı-Saltanatçı çatışmasını da özetler.

Ayaklanma, Hareket Ordusu'nun[49] İstanbul'a gelmesi ve isyana müdahale etmesi ile bastırılır. İsyan sonrası asiler cezalandırılır. Kendi komutanları olan Ali Kabûlî Bey'i[50] öldüren bahriye neferleri ve halkı galeyana getiren Derviş Vahdeti[51] idam edilir. Hayikyan'ın görüştüğü başka bir karakter ise Avrupa'da tahsil görmüş ve Meşrutiyet sonrası ülkeye geri dönen Niyazi Bey'dir. Niyazi Bey, Avrupa özentisi ve milliyetini inkâr eden bazı Osmanlı aydınlarının bir özetidir. Osmanlı dilinde Arapça ve Farsça sözcüklerin çokluğuyla gurur duymakta, Türkçeyi sadece köylülere ve kadınlara layık görülen bir avamlık unsuru kabul etmektedir. Bazı siyasi partilerin savunduğu Türkçülük idealini boş bir hayal olarak nitelendirerek ırksız, kültürsüz ve tarihsiz Osmanlı kimliğini kabullenmektedir. Niyazi Bey'in göre yaşadığı ülkeye Avrupalıların 'Türkiye' demesi ve 'Türkçe', 'Türk', 'Türklük' gibi sözcükleri kullanmak bile yanlıştır. Milliyetçilik, Türkçülük, Pantürkizm fikri Osmanlı'ya atılan bir iftiradır.

Hayikyan birkaç gün sonra 'Osmanlı Kaynaşma Kulübü' imzalı bir mektup alır. Osmanlı'nın bütün etnik unsurlarından üyelerin bir araya geldiği bir toplantı tertip edilmiştir. Ermeni asıllı üye olarak kendisi davet edilmiştir. Kulübün amacı tüm üyelerin etnik ve dini kökenlerini inkâr ederek sadece Osmanlı sıfatını kabul etmeleri ve bu fikri tüm memleket

---

[49] "Hareket Ordusu, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 yılında, 31 Mart Ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten İstanbul'a gönderdiği kuvvettir. Ömer Seyfettin'in de içerisinde bizzat görev alması sayesinde, yazar İstanbul'un isyan ve sonraki günlerindeki portresini kendi gözlemlerine dayanarak aktarmıştır. Ordunun çekirdeğini Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu ve Edirne'de bulunan İkinci Ordu mensubu askerler oluşturmaktaydı. Ayrıca Balkanlardaki Türk milis kuvvetleri de orduda görev almıştır. Başlangıçta komutanlığını Mahmut Şevket Paşa, kurmaylığını Kolağası Mustafa Kemal üstlense de İstanbul'a varıldığında komuta kademesinde değişikliğe gidilmiş, kurmay başkanlığına Kurmay Binbaşı Enver Bey getirilmiştir" (Aysal, 2006, s.35-37). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[50] "Ali Kabulî Bey, (?-1909) 31 Mart Vakası'nda komutanı olduğu Asâr-ı Tevfik zırhlısının askerleri tarafından Yıldız Sarayı'nı top ateşine tutturacağı iddia edilerek rehin alınmıştır. Askerleri galeyana getiren bir bahriye çavuşunun yönlendirmesiyle Yıldız Sarayı'na götürülerek Padişah II. Abdülhamit'in huzurunda katledilmiştir" (Yıldız, 2017, s.74-76). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[51] "Derviş Vahdeti, (1869-1909) çıkardığı Volkan gazetesinde İttihat ve Terakki Partisi aleyhine yazılar yazan din adamı. Sahibi ve başyazarı olduğu gazete kurulduktan kısa bir süre sonra İttihâd-ı Muhammedî Cemiyeti'nin yayın organı olmuştur. İngiliz Gizli Servisi'ne bağlı çalıştığı iddia edilen Derviş Vahdeti 31 Mart Vakası'nda halkı galeyana getirdiği gerekçesiyle Ayasofya Meydanı'nda idam edilmiştir" (Aysal, 2006, s.24-25). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

sathında yaymalarıdır. Kulüpte, önceki öykülerde yer alan Mösyö Durant, Doktor Eserullah Nâtık Bey, Diyamandis Efendi, Şair Sait Bey gibi karakterler de yer almaktadır.

Hayikyan altı ay boyunca kulübe gitmeye devam eder. Bu sürede üyeler yaptıkları toplantılardan ve münakaşalardan somut bir sonuca varamazlar. Çalışmaların sonuçsuz kalmasıyla hayal kırıklığına uğrayan kahraman kendisine gelen bir iş teklifini kabul ederek Marsilya'ya taşınır. İki sene süren Fransa yaşantısından sonra İstanbul'a geri döndüğünde ise ziyaret ettiği ilk yer kulüptür. Geçen süre zarfında hiçbir şeyin değişmediğini, sayısı azalan üyelerin aynı konular üzerine konuşmaktan ve tartışmaktan başka bir şey yapmadığına şahit olur. Kulüpte Türk üyelerden başka kimse kalmamıştır. Diğer etnik kökene mensup olanlar 'kaynaşma' için dinlerini, ırklarını reddetmeyi ve lisanlarını terk ederek Volapük[52], Esperanto[53] gibi yapay bir dile geçmeyi mantıksız bulmuştur.

Yapay bir dili Osmanlı Kaynaşması'nın anadili olarak kullanmak fikri kabul görmeyince kulüpte lisan meselesi tekrar ele alınır. Devletin yeni lisanı için başka bir milletin halihazırda kullandığı dili almak yerine Osmanlıcanın düzenlenmesi planlanır. Osmanlıcaya; Rumca, Ermenice, Sırpça, Arnavutça, Bulgarca, Ulahça gibi yerel dillerden kelimeler alınmasına, harflerin İngilizceden, kuralların Almancadan, unvanların Fransızcadan teminine karar verilir.

Hayikyan'ın fikirlerini aktardığı bir başka karakter ise Mösyö Risal'dir. Yazdığı makalede Türklerin ve azınlıkların durumunu ele almıştır. Osmanlı'da Türkler dışında tüm unsurların kendi milliyetlerine sarıldığını ve Balkan uluslarının Türkleri Kızılırmak'ın doğusuna atmayı planladığını açıklar. Öte yandan Ermeni azınlık ise bağımsız bir Ermenistan kurmayı ve Türkleri Kızılırmak'ın batısına atmayı planlamaktadır. Henüz bu tuzağın farkına varamamış Türkler ise kendilerini Tanzimat Dönemi'nden beri Osmanlı vatandaşlığı hayaliyle oyalamaktadır. Türkler, ancak başlarına gelecek büyük bir felaket durumunda kendine gelecek ve on beş milyonu aşan nüfus güçleriyle üçer dörder milyonluk Balkan unsurlarının ve azınlıkların planlarını bozabilecektir. O zamana kadar Osmanlı Kaynaşma Kulübü gibi

---

[52] Volapük, 1879 yılında Alman din adamı Johann Martin Schleyer tarafından oluşturulmuş yapay bir dil. Büyük Kâşif olarak da bilinen Schleyer, Volapük hareketinde uzun yıllar lider olarak görev almıştır. Almanca, İngilizce, İspanyolca, Fransızca, İtalyanca ve Rusçanın bir araya getirilmesiyle oluşturulan Volapük, dil bilgisi kurallarının oldukça karmaşık olmasına rağmen yüz binlerce kişi tarafından öğrenilmiş, bu dilde kurultaylar toplanmış, dil bilgisi kitapları ve dergiler yayımlanmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[53] Esperanto, orijinal adıyla Lingvo Internacia, Leh göz doktoru Ludwik Lejzer Zamenhof tarafından 1887 yılında yaratılan yapay dil. Zamenhof'un 1905 yılında yayımladığı Fundamento de Esperanto (Esperanto'nun Temelleri) kitabında dilin yapısı ve kuralları izah edilir. Kendini Dr. Esperanto olarak tanıtan Zamenhof, farklı dilleri konuşan kişiler arasındaki iletişim zorluklarının, öğrenilmesi kolay bir ortak dil ile aşılabileceğini düşünerek Esperanto'yu oluşturmuştur. Günümüzde en çok tanınan ve en çok konuşanı bulunan yapay dil olmakla birlikte uluslararası iletişim dili olma amacına ulaşamamıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

çalışmalar onları uyutmaya devam etmelidir. Böylece millî değerlerini terk ederek yarım asır içinde ülkedeki ticareti, serveti ve hükümeti kaybedeceklerdir.

Hayikyan böyle bir durum olmamasını umarken Balkanlardan harp[54] haberi gelir ve Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ kuvvetlerinin Türklere karşı saldırıya geçtiğini öğrenir. Hayikyan'ın günlüğünde çizilen portrelerden biri de savaş günlerindeki İstanbul'un durumudur. Şehirdeki azınlıklar, Bulgar kuvvetlerinin şehre girmesini ve Ayasofya'yı kiliseye çevirmesini, Bulgar Kralının Ayasofya'da taç giymesini hevesle beklemektedir. Beyoğlu'nda Bulgar bayrağının renkleri moda olmuştur. Azınlıkların şehirdeki taşkınlıklarına karşı Türkler tepki gösterememektedir. Öte yandan şehirde sadrazamlık görevinde bulunan Kâmil Paşa'nın[55] düşman kuvvetlerini İstanbul'a bizzat davet ettiği ve onları Bulgar ve Osmanlı bayrakları ile karşılayacağı haberleri yayılmaktadır. Yaşanan savaşa bile aldırmayan kulüp üyeleri ise vücuda getirecekleri yeni Osmanlı toplumunun dini inançlarına karar vermeye çalışmaktadır. Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık inançlarını birleştirerek tek bir din oluşturma fikri kabul görmeyince dinsizlik fikrinde karar kılınır.

İlerleyen günlerde Balkan Birliği'nin orduları İstanbul'a giremez ama Osmanlı, Rumeli topraklarının büyük çoğunluğunu yitirmiştir. İşgale uğrayan yerlerde yapılan katliamların ve yıkımların haberleri gelmektedir. Osmanlı Kaynaşma Cemiyeti üyeleri ise bu sırada görüşlerini yaymak için artık bir gazete çıkarmaya karar vermiştir. Üyeler tarafından önerilen isimlerin arasından kura çekilerek belirlenen 'İnsanlık' gazetenin adı olur. Gazetenin ilk sayısında cemiyet üyelerinin her biri hâkim olduğu konuda makaleler yazar. Hepsinin ortak noktası ise Türk ve Türklüğe dair her şeyi reddetmeleridir. Hoca Bâli Efendi tüm dinleri birleştirip 'Din-i İbrahimî'yi kurmaya çalışır.

Hayikyan ise Ahmet Mithat Efendi'nin[56] *'Memâlik-i Osmaniye'de Irkan, Cinsen Bir Tane Olsun Türk Yoktur!'* sözünü ele alıp savunur. Ortaya attığı iddiaları bazı Avrupa

---

[54] Birinci Balkan Savaşı, 7 Ekim 1912 ile 30 Mayıs 1913 tarihleri arasında Bulgaristan Krallığı, Sırbistan Krallığı, Yunanistan Krallığı ve Karadağ Krallığı'ndan oluşan Balkan Birliği'nin Osmanlı Devleti'ne karşı giriştiği savaş. Ağır bir hezimete uğrayan Osmanlı ordusu 340.000 kayıp vererek Midye-Enez Hattı'nın gerisine çekildi. Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti Balkanlarda 6.582.000 nüfusun yaşadığı 167.312 km²lik alanı kaybetti. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[55] Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa, (1833-1913) Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde dört kez sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır. Görevde olduğu dönemde devlet Balkanlarda ardı ardına geniş topraklar kaybetmiştir. Meclis-i Mebusan oturumunda, Bosna-Hersek'in Avusturya'ya kaybı ve Bulgaristan'ın bağımsız olması gibi vahim olaylarda hükümetinin hatası olmadığını ifade ederek büyük tepki çekmiştir. Yazarın hikâyede kendisini düşmanla iş birliği yapmak ve düşman ordusunu ülkeye davet etmekle suçlaması da döneminde yaşanan bu kayıplara dayanmaktadır. Son sadrazamlığı Bâb-ı Âli Baskını ile son bulmuş, istifasını sadrazamlık makamına gelen Enver Paşa'nın kendisini tabanca ile tehdit etmesi sonucu vermiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[56] Ahmet Mithat Efendi, (1844-1912) Tanzimat Dönemi'nin en etkili yazarlarındandır. Zevra, Tuna, Basiret, Devir, Bedir, İbret, İttihâd, Vakit gibi çok sayıda gazeteden bazılarını kurdu, bazılarında ise yazarlık ve yöneticilik yaptı. 1878'de çıkarmaya başladığı Tercümân-ı Hakîkat gazetesi ise 1921'e kadar yayın hayatını sürdürerek Osmanlı basın tarihinin en uzun ömürlü ve etkili yayınlarından biri

kaynaklarına dayandırır. Verdiği örneklerden hareketle sadece Osmanlı coğrafyasında değil, hatta tüm dünya üzerinde bir adet Türk olmadığı sonucuna ulaşır.

Gazetenin ilk sayısı aynı zamanda son sayısı olur. Türklüğü yok sayan ifadelerden sonra kulüp ve çıkardığı gazete tüm ülkede tepki toplamıştır. Önce kulüp binasına çeşitli vilayetlerden telgraflar yağmaya başlar. Yurdun dört bir köşesinden gazeteyi okuyan vatanseverler tepkilerini makale uzunluğunda yazdıkları telgraflar ile gösterir. Birkaç gün sonra da kulübün önünde büyük bir kalabalık toplanır. Galeyana gelmiş halk Türklüğe hatta her türlü milliyet kavramına düşmanlık eden cemiyet üyelerine karşı gövde gösterisi yapar. İstanbul'da bulunan Altın Ordu, Türk Gücü, Türk Ocakları[57] ve diğer milliyetçi derneklere mensup seksen bin kişi kulübün önünde gösteri yapar.

Türk Ocağının hatibi[58] olan bir genç, Hayikyan'ın 'Osmanlı'da bir tane bile Türk yoktur' sözüne cevap vererek 'Yalnız İstanbul'un bir köşesinde ne kadar çok Türk olduğunu görünüz' diye seslenir. Kulübe ve gazeteye verilen tek tepki Türklerden gelmez. Varlıkları yok sayılan ve hepsi Osmanlı kabul edilen Rum, Ermeni ve Arap azınlıklar da protestolarda bulunur. Kulüp üyeleri gazeteler ve mizah dergileri tarafından 'Ashab-ı Kehf' ismiyle anılmaya başlanır. Yaşadıkları çağın gerçeklerinden bu kadar uzak bir topluluğun ancak yıllardan beri mağarada uyuduğu ve bu yüzden böyle hayallere kapıldığı söylenir. Bu kadar büyük bir tepki görmeyi beklemeyen kulüp üyeleri korkarak Osmanlı Kaynaşma Kulübünü ve

---

oldu. Sultan Abdülaziz döneminde yazılarından ötürü Rodos'a sürüldü, üç yıl sonra V. Murat'ın genel affı ile İstanbul'a döndü. II. Abdülhamit döneminde ise sergilediği saray yanlısı tutum sayesinde Takvîm-i Vekâyî gazetesinin ve Matbaa-i Amire'nin başına getirildi. Hikâyede aktarılan, Türklüğe bir hakaret olarak kabul edilen "Memâlik-i Osmaniye'de Irkan, Cinsen Bir Tane Olsun Türk Yoktur" sözleri Ömer Seyfettin'in tepkisini çekmiş, yazar bu sözlere karşı hikayedeki Türk derneklerinin sloganları üzerinden tepkisini göstermiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[57] Türk Ocakları, Türkçülük düşüncesi etrafında İstanbul merkezli olarak 1912'de kurulan ve 1931'de Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilene dek bu yönde faaliyetlerde bulunan cemiyet. Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde iyiden iye görünür olan kimlik probleminde Osmanlıcılık karşıtlığı ve Türkçülük düşüncesi etrafında birleşen çevrenin Türk Derneği (1908) ve Türk Yurdu Cemiyeti (1912) ile örgütlenmesi Türk Ocakları ile devam etti. Her ne kadar siyasî alana dâhil olmama gayesi güdülse de Türkçülüğün siyasal alana evrilmesiyle önce İttihat ve Terakki daha sonra Cumhuriyet ideolojisiyle program ve amaçlar belirlendi. Devlet ile olan organik bağı Türk Ocakları'nın büyümesinde önemli bir rol oynadı. Ağırlıkla 1925 yılı sonrasında Cumhuriyet devrimlerinin savunucusu, koruyucusu, çağdaşlaşma düşüncesi ve Türkleştirme politikalarının bir parçası oldu. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[58] "Hamdullah Suphi Tanrıöver, (1885-1966) Türk edebiyatçı, yazar, öğretmen, milletvekili, siyasetçi. Kurtuluş Savaşı ve cumhuriyetin ilk yıllarında TBMM'de yaptığı coşkulu konuşmaları nedeniyle "Millî Hatip" ve "Cumhuriyet Hatibi" olarak tanınan bir siyaset adamı ve yazardır. Ayrıca İstiklâl Marşı'nı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde okuyan ilk kişidir. Siyasi yaşamının yanı sıra Türk Ocakları'nın başkanlığını yürüttü. Türk Ocakları'nın kapatılmasından sonra 13 yıl Bükreş'te büyükelçilik görevinde bulundu. Yurda geri döndüğünde Türk Ocakları'nı tekrar kurdu; ismi, aralıklarla toplam 34 yıl başkanlık ettiği bu kurum ile özdeşleşmiştir" ("Hamdullah Suphi Tanrıöver", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

İnsanlık gazetesini kapatır. Sadece Eserullah Nâtık tek başına bile kalsa Osmanlılığı vücuda getireceğini iddiaya devam etmektedir.

Yaşanan tüm olayların üstünden on iki yıl geçtikten sonra Hayikyan günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Artık evli ve çocuk sahibidir. Günlükte yazmış olduğu eski fikirlerini okudukça ne kadar saçma şeyleri savunduğunu kendisi de kabullenir. Kulübün her bir üyesinin farklı yerlerde bulunduğunu ve eski iddialarında artık eser kalmadığını hatırlar. Eşinin itirazı ile günlüğü bir daha eline almamaya karar verir. Ashab-ı Kehfimiz öyküsü hakkında Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Nejat Töngür (2020) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, Ashab-ı Kehfimiz (1918) adlı uzun hikâyesinde, Dikran Hayikyan adlı bir Ermeni gencinin bakış açısıyla, II. Meşrutiyet Döneminde ve Balkan Savaşları devam ederken kurulan ve ortak dil, ortak din ve ortak ülkü amaçlı bazı çalışmalar yapan Osmanlı Kaynaşma Kulübü ekseninde, Osmanlılık, imparatorluk, Türklük kavramlarını araştırır. Ashab-Kehf, Hz. Muhammet ve Hz. İsa arasındaki dönemde yaşayan Hristiyan yedi gencin ve bir köpeğin toplam 309 yıl bir mağarada uyuyakalmasını anlatan hikâyedir (Çelik, 2017, s.194-195). Ömer Seyfettin'in eserine ilham vermesinin sebebi ise eserin sonunda "Türk milletindeki 'Türklük' bilincinin uyanması ve 'milliyet'e dair bir farkındalığın oluşmasının, Ashâb-ı Kehf'in uykusundan uyanmasına" benzetilmesi yani "Türk milletinin 'milliyet/Türklük' bilincinden uzak oluşu, Ashâb-ı Kehf'in uykuda yüzyıllar geçirmesi olarak" düşünülmesidir (Erdem ve Demir, 2019, s.121). Hatta Baytimur (2015) Ömer Seyfettin'i "toplumu uykudan uyandırma görevini üstlenen bir kültür işçisi misyonunu yüklenmiş ve pek çok edebî türde yazarak büyük bir mücadeleye girişmiş" bir yazar olarak tanımlayarak Ashab-ı Kehf ile bağdaştırır (s.179)" (Töngür, 2020, s.254-255).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık, dayanışma/yardımseverlik, dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, fedakârlık, hoşgörü, öz denetim/irade, sağlıklı olma, saygı, sevgi, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Lisan meselesini, sair meseleleri açılacak Mebusan Meclisi'nde milletvekilleri adalet dahilinde halledecekler…" (ÖS, 2015, s.302).

"Patrikhaneler "Eski hukukumuz, eski imtiyazlarımız" diye kımıldanmağa başladılar. Hâlbuki Kanun-ı esasî bütün Osmanlılar için "bir" değil mi? Kanun-ı esasî karşısında hususî bir hukuk,

hususî bir imtiyaz kalır mı? Hem kalması makul mü? Mantıkî mi? Bunun için birçok münakaşalar ettim" (ÖS, 2015, s.303).

"Fakat bu esaslar üzerinde yürümek değil, hatta bunlara yaklaşmak için çok büyük gayretler istiyor. Şimdi idealimizi ilim, fen noktasından tetkik ile harekete başlayacağız" (ÖS, 2015, s.314).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Dünyada bu kadar maksatsız, bu kadar idealsiz bir ihtilâl olamazdı. Hareket Ordusu gelince bir sabun köpüğü gibi isyanın ruhu söndü. Ayaklanmacılar koyunlar gibi kışlalarda bağlandı" (ÖS, 2015, s.305).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Yanılıyorlar. Çünkü hisleriyle muhakeme ediyorlar. Bize dair hiç tetkikat yapmadan, hiçbir Türkün aklından geçmeyen 'pantürkizm' hayalleri uyduruyorlar. Sonra sizin gibi içimizde yaşayan, bizim içimizi dışımızı bilen Hıristiyan vatandaşlarımız da Avrupa hayalperverlerinin düzdükleri bu yalanlara inanıyorlar" (ÖS, 2015, s.308).

"Siyasî bir cemiyet mi? diye sordum.
"Evvelâ ilmî, içtimaî… sonra, yani tekâmülünden sonra siyasî... Güldüm, işte Türkiye'de de muhtelif cereyanlar başlamak üzereydi" (ÖS, 2015, s.311).

"İçtima hakikaten ilmî idi. "İçtimaî müesseseler kendi kendine mi teessüs eder, yoksa tesis mi edilir?" meselesi mevzu idi. Herkes söyledi. Hakikaten a'za şimdiye kadar gördüğüm adamların en mükemmelleri…" (ÖS, 2015, s.315).

"Fen kısmı gayet parlaktı. Yegâne hakikatin fende olduğu, fennin haricindeki her şeyin bir vehim, bir hayalden ibaret olduğu ispat olunuyordu" (ÖS, 2015, s.330).

Çalışkanlık Değeri: "Çocuklarım, siz her gün değişeceksiniz. Her gün siz büyürken, dimağlarınız, fikirleriniz de büyüyecek, her gün fazilete yaklaşacak, idraksiz, şuursuz geçen günleriniz için teessüfler edeceksiniz. Düşündüklerinizi, duyduklarınızı beş on dakikaya acımayıp yazınız" (ÖS, 2015, s.300).

"Ben tembelim! İşte kaç gündür vapurda, yolda yazacağım şeyleri düşünüyorum, kendi kendime "Bu akşam…" diyorum. Akşam sabaha bırakıyorum. Sabahleyin de ertesi akşama…" (ÖS, 2015, s.302).

“Yazı yazmakta o kadar tembelim ki… Sözde hislerimi hatıralarımı günü gününe yazacaktım. Nerde? İhmalci bir Türk gibi kendi kendime “Elim değmiyor” diye teselli ediyorum. Bugün işte işim yok, zorla masamın başına oturuyorum” (ÖS, 2015, s.304).

“Fakat bu esaslar üzerinde yürümek değil, hatta bunlara yaklaşmak için çok büyük gayretler istiyor. Şimdi idealimizi ilim, fen noktasından tetkik ile harekete başlayacağız” (ÖS, 2015, s.314).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: “Bilâ-tefrik-i cins ü mezhep, bu ne demektir biliyor musunuz? ‘Hiçbir cins, hiçbir mezhep yok, yalnız Osmanlılık var!’ demektir. Tanzimat cinsin, mezhebin, arasında müsavat ilân ederek, onların ya hiç olmamasını, yahut bir olmasını istemiştir” (ÖS, 2015, s.312).

“Hakikaten ben de düşündüm. Unsurların hepsini kaynaştırıp tek bir lisan ile konuşturmadan, tek bir maarifle yetiştirmeden “yekpare, yekvücut” bir müessese temin olunamazdı. Evet mutlaka Tanzimatçılar bu hayali hakikat yapacaklarına kaildiler” (ÖS, 2015, s.312).

“Düşünüyorum. Bu ne tuhaf olacak! Fakat bu aynı zamanda ne insanî, ne medenî, ne muasır bir milliyet olacak? Yeni bir lisanla, yeni bir ahlâkla, yeni bir gaye ile, yeni bir din ile, yeni bir terbiye ile yükselecek olan yeni “Osmanlı” milliyeti ihtimal arzda umumî, müşterek insaniyet dininin vâzıı gibi saadet, teali meş’aleleri tutuşturacak” (ÖS, 2015, s.313).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: “Benim artık İstanbul’da kalacağımdan, Marsilya’ya gitmeyeceğimden çok memnunum… Encümen odasında kendisiyle uzun uzadıya konuştum” (ÖS, 2015, s.317).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Zavallı dostum Hayikyan! O vakit hocanın sözüne inanıp ukalâlık etmeseydin bugün ömrünün, ruhunun manalı izleri elinde kalır, onların üzerinde, ne kadar feci olsa da, uzaklaşıldıkça daha ziyade sevilen o muazzez maziye doğru gider, eğlenir, tatlı bir zevk bulurdun...” (ÖS, 2015, s.300).

“Bu tuhaf, bu masum hisle defterimi buldum. Yazdığım yirmi otuz sahifeyi o kadar lezzetle okudum ki… Niçin her gün yazmamışım… Yazık, yazılmayan günlerim, vakıalarım mazinin içinde kaybolmuş. Hâlbuki işte yazdıklarım… Onlar dipdiri duruyor. Okudukça tekrar yaşıyorum…” (ÖS, 2015, s.317).

Fedakârlık Değeri: “Yemen’e, Fizan’a, Makedonya’ya hep Türkler, yani Anadolu çocukları gider. Hatta Yemen’e ‘Türk Mezarı’ derler. Şimdiye kadar hastalıkla, harple bir milyondan ziyade Anadolulu Türk’ün Yemen’de öldüğünü rivayet ederler” (ÖS, 2015, s.308).

Hoşgörü Değeri: "İstibdat bahar sabahlarında uyanan bir adamın kâbuslu rüyası gibi tuhaf, gülünecek bir hatıra bırakarak silindi gitti. Dinler barıştı. Milletler kaynaştı. Papazlar, mutaassıp hocalarla öpüştüler. Asırlarca birbirlerinin kanlarını emen, gözlerini oyan unsurlar kol kola oynadılar" (ÖS, 2015, s.301).

"Bugün Ermeni'nin, Rum'un, Arnavut'un, Sırp'ın, Bulgar'ın, Arap'ın, Türk'ün, Kürt'ün kalbi "Hür Osmanlılık" için çarpıyor. Beyoğlu'ndaki, Tepebaşı'ndaki nümayişler Rumların ne kadar Osmanlılığa müştak, ne kadar sadık olduklarını bariz bir surette gösterdi" (ÖS, 2015, s.301-302).

""Biz Osmanlılar, hepimiz kardeşiz" diyorlar, "camilerin, kiliselerin dışarısında hiçbir ayrı gayrımız yoktur. Her şeyin fevkinde mukaddes, âli Osmanlılık vardır!"" (ÖS, 2015, s.303).

"Osmanlı hükümetinin şiarı 'Bilâ-tefrik-i cins ü mezhep' terkibinin içindedir" (ÖS, 2015, s.310).

"Tanzimat'ta tarih, kin, garez, milliyet yoktur. Eğer hakikî Osmanlılık teessüs etse dünyanın cenneti vatanımız olur. Ama buna yalnız Babıâli'nin ananesi muvaffak olamaz" (ÖS, 2015, s.310).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Şimden sonra da birçok fikirlerim, hislerim değişecek, unutulacak. Onları hatıramın, hissimin karanlığından kurtaracağım. Mademki doğru olarak dünü yazamıyorum. Bugünden itibaren yarını yazmağa başlayacağım" (ÖS, 2015, s.301).

Sağlıklı Olma Değeri: "Rahatsızlığım devam ediyor. Nezle zannettiğim şey kötü bir "korbator…" muş. Bu sıcakta nerde soğuk almışım?.. Aklım ermiyor. Yarın biraz kalkabileceğim. Doktor, "Yat, hiç dışarı çıkma…" diyor" (ÖS, 2015, s.315).

Saygı Değeri: "Sonra Sezar, İskender, Napolyon, hakkında tarihlerimiz ihtiramda kusur göstermezler. Hatta bunlar için şairlerimizin bazıları şiirler bile tanzim etmişlerdir. Hele İskender, edebiyatımızda âdeta bir telmih olmuştur" (ÖS, 2015, s.308).

Sevgi Değeri: ""Hayat bir uykudur, aşk onun rüyasıdır!" derler. Ne doğru! Ben de sevdim, sevildim. Güzel, şefkatli Hayganoş'uma, Haçiklerin evinde rast gelmiştim. Bu âli kalbe, bu zarif kıza beslediğim hürmet yavaş yavaş aşk oldu" (ÖS, 2015, s.332).

"Hayganoş'u görmezden evvel sanki ruhum, sanki hissim yokmuş… Şimdi o benim karım… Aşağıda oynayan çocuklarımızın seslerini işitiyorum. Ne kadar mes'udum" (ÖS, 2015, s.332).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Mensup oldukları cemaatlerden ayrılmak gayr-i Türk azalardan hiçbirisinin işine gelmedi. Kulübe uğramaz oldular. Ben ısrar ediyorum. Müzakereleri hiç kaçırmıyorum. Bütün kararlarda imzam var" (ÖS, 2015, s.318).

Vatanseverlik Değeri: "Niçin her millet ayrı bir zümre, ayrı bir hükümet yaparak yaşasın? İşte bir arada, menfaat, komşuluk bağlarıyla pekâlâ anlaşıyorlar. Amerikalılar mesut değil mi? Biz niçin Osmanlı olmayalım? Niçin bu otuz şu kadar milyonluk cemiyeti yıkalım?" (ÖS, 2015, s.302).

"İşte kendi milliyetini tarihiyle, maarifiyle, edebiyatıyla bu kadar inkâr etmiş bir millet kendi milliyeti esasına müstenit bir "ittihat" ideali yapabilir mi?" (ÖS, 2015, s.309).

"Ben yaklaştım. Bu kağıtlara bakmağa başladım. Uzun kısa, hepsi bize "Ey milletini inkâr eden alçak, sefiller! Biz Türk'üz ne milliyetimizi inkâr ederiz, ne de dinimizi değiştiririz…" diyorlardı" (ÖS, 2015, s.333).

"Bütün Anadolu, "Ben Türk'üm!" diye haykırıyordu. Kulübümüzün ilmî, içtimaî kasdı Türkiye'de yaşayan bütün milletleri müteessir etmişti" (ÖS, 2015, s.333).

"Biz Türkleriz, biz Türkleriz… Mukaddestir ilimiz.
"Birlik"tedir kuvvetimiz, birdir bizim dilimiz…" (ÖS, 2015, s.334).

"En nihayet bizim pencereye doğru elini kaldırarak "Dikkat ediniz, ey dalgın cahiller! 'Türkiye'de hiç Türk yok' diye yazıyorsunuz. Yalnız İstanbul'un bir köşesinde ne kadar çok Türk olduğunu görünüz…" dedi." (ÖS, 2015, s.335).

"Bir millete, bahusus Türklüğe "Sen yoksun!" demek ateşli bir küfürdür. Türkiye'de son felâketlerin uyandırdığı millî ruh büyümüş, alevlenmiş, her tarafı sarmıştır. Anadolu'nun en ücra köylerinde bile bütün Türk çocukları "Turan Turan" diye bağırıyorlar" (ÖS, 2015, s.337).

"Gördüler ki Türkiye, eski bildikleri uyuyan, milliyetinin farkında olmayan Türkiye değildir. Evet, dünkü nümayişlere tahminen otuz bin kişi iştirak etti. Yükselttikleri hakikat sedası Türklüğün varlığını onlara gösterdi" (ÖS, 2015, s.337)

Adalet/adil olma değeri, Hayikyan'ın Mebusan Meclisi'nin ve Kanun-ı Esasî'nin[59] gücüne güvendiğini ifade ettiği ve tüm meselelerin bu çerçevede çözüleceğini söylediği

[59] "Klâsik dönemde yasama, yürütme ve yargının tek sahibi olan padişahın yetkilerini yazılı olarak sınırlamış ve padişahın kendisi tarafından ilân edilmiş olan 1876 tarihli Kanun-ı Esasî, Türk tarihinin ilk yazılı anayasasıdır. Bu anayasada bugünkü Bakanlar Kurulu'nun ilk örneğini oluşturan düzenlemeler yer almaktadır. Türk hukuk tarihinde Kanun-ı Esasî'nin yapılması ve ilânı ile başlayan dönemde,

sahnede vurgulanmıştır. Bu sahnede kahraman İstibdat sonrası gelen yeni idarenin hukuka dayanan adil bir yönetim sergileyeceğine inanmaktadır. Bağımsızlık/özgürlük değeri, İstanbul'u işgal eden asilerin Hareket Ordusu tarafından bastırıldığı ve şehrin kurtarıldığı sahnede öne çıkmaktadır. Bilimsellik/nesnel olma değeri ise Hayikyan'ın katıldığı cemiyette birçok konuda bilimsel kaynaklara başvurulduğunun ve tüm iddialarda ilmi ve fenni tetkiklerin yapıldığının açıklanmasıyla gösterilmiştir. Cemiyetin fikirlerinin öyküde ne kadar saçma olduğu iletilmiş olsa da üyeler bu fikirleri için bilimsel bir altyapı kurmaya çalışmıştır. Öyküde çalışkanlık değeri Hayikyan'ın yazı yazmakta ne kadar tembel olduğunu düşündüğünü ve cemiyetin kabul ettiği esaslar yolunda büyük gayretler göstermeyi hedeflediğini söylemesiyle vurgulanmıştır. Hayikyan bazı konularda tembel bir kişi olmakla birlikte bu durumdan hayıflanmakta, çaba göstererek ilerlemeye çalışmaktadır. Dayanışma/yardımseverlik değeri Kaynaşma Kulübünün kurguladığı toplumsal düzenin merkezinde yer almaktadır. Yeni toplumsal düzende toplumda yer alan tüm unsurların cins ve mezhebine bakılmaksızın bir araya gelmesi ve aralarında eşitlik olması istenmektedir. Dostluk/arkadaşlık değeri Hayikyan'ın iki yıllık Marsilya macerasından sonra ilk iş cemiyetteki arkadaşlarını görmeye gittiği ve artık İstanbul'da kalacağı haberinin arkadaşlarını sevindirmesiyle verilmiştir. Marsilya'ya girmeden önce de İstanbul'a dönüşünde de kulübe gelmesi ve buradaki dostlarını görmesi bu değeri yansıtır. Duyarlılık/hassasiyet değeri Hayikyan'ın günlüğünü bulduğunda hissettiği yoğun duygular ve maziye duyduğu özlem ile vurgulanmıştır. Hayikyan aslında unuttuğu bu hatırayı tekrar görünce duygulanmış ve gözünün önünden eski günler geçmiştir. Fedakârlık değeri tarihin acı bir sayfasını gözler önüne sermiştir. İki milyon Türk'ün Yemen topraklarını korumak uğruna öldüğünün anlatıldığı sahnede bu değer gösterilmiştir. Hoşgörü değeri tüm öyküde en fazla vurgulanan değerlerden biridir. Osmanlı Kaynaşma Kulübü'nün ideallerini öne sürdüğü her sahnede hoşgörü değeri yer almaktadır. Kulübün hedefleri gerçekdışı ve temelsiz olsa da hayallerindeki ülke hoşgörüye dayanmaktadır. Tüm din, dil, ırk ve görüşlerin tek bir çatı altında kaynaştığı idealleri bu değeri temel almıştır. Öz denetim/irade değeri yazı konusunda son derece tembel olan Hayikyan'ın kendine söz vererek artık günlüğünü tutmaya başlamasıyla öne çıkmaktadır. Sağlıklı olma değeri hastalanan Hayikyan'ın doktordan aldığı tavsiyeler ile iletilmiştir. Saygı değeri Türk yazarların büyük komutanlara duyduğu saygının ve onları yad etmek için yazdıkları şiirlerin bulunduğu sahnede öne çıkmaktadır. Sevgi değeri Hayikyan'ın eşine duyduğu sevginin ve ailesiyle yaşadığı mutluluğun anlatıldığı sahnede yer almaktadır. Hayikyan on iki yıl önce yaşadığı büyük olaylardan sonra huzuru eşinde ve çocuklarında bulmuştur. Sorumluluk/görev değeri

devletin çeşitli organlarının görev ve yetkileri de belirlenmiştir" (Karakoç, 2006, s.128). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Hayikyan'ın, birçok üyenin terk etmesine rağmen kulüpteki görevini ihmal etmeyerek tüm toplantılara katılmasıyla ve her kararda fikir beyan etmesiyle gösterilmiştir. Vatanseverlik değeri öykünün ana değeridir. Kaynaşma kulübünün gaflet içerisinde yaptığı çalışmalar ne kadar vatanseverliğe ters düşüyorsa bu durumu gören Türk milliyetçilerinin gösterdikleri tepkiler de vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.42. Mehdi[60]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 5 Mart 1914 tarihinde *Türk Yurdu* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini Hâd Suresi 7. âyetten (13/7) aldığı *'Ve likülli kavmin hâd…*[61] notu ile yayımlamıştır. Öyküde bir tren yolculuğu sırasında yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Aynı kompartımanda yolculuk yapan beş Türk yolcu Serez'den Selanik'e gitmektedir. Karakterlerin isimleri verilmemekle beraber fiziki özellikleri ve düşünce yapıları betimlenmiştir. İlk karakter aynı zamanda öykünün anlatıcısı olan bir Türk vatanseverdir. Kompartımanda kendi gibi Türk ve Müslüman olan kişilerle yolculuk yapmaktan hem mutluluk duymakta hem de hüzünlenmektedir. İki sene öncesine kadar Türk toprağı olan Rumeli'de şimdi yabancı bir ülkeye gelmiş misafirler olarak bulunmak onu yaralamaktadır.

İkinci karakter Serezli bir Türk gencidir. Yazarın tasviri ile 'daha bıyıkları yeni terlemiş' ufak ve zayıf bir beydir. Üçüncü karakter beyaz sakallı ve sarıklı, siyah ve kalın cüppeli bir hocadır. Kompartımanda ayrıca alafranga giyinmiş, şişman bir mutasarrıf emeklisi ile son moda kıyafetler giymiş uzun ve kuvvetli bir genç de vardır. Kompartımandaki her yolcu Osmanlı'nın çöküşü ve toprak kayıpları konusunda farklı fikirlere ve bakış açılarına sahiptir. Emekli mutasarrıf haricindeki karakterlerin hepsi Osmanlı'nın Rumeli'ne döneceğine ve eski yerleri alacağına dair umut beslemektedir.

Tren ilerledikçe görülen terk edilmiş Türk köyleri ve haç asılmış Müslüman mescitleri tüm karakterlerde aynı duyguyu uyandırır. Ancak yabancı ve düşman bir ülkede olmanın verdiği baskıyla kimse konuşamaz. Serezli genç bulundukları koşulları düşünmeden eski Türk topraklarının ne zaman geri alınacağını yol arkadaşlarına sorar. Anlatıcı aslında genç ile aynı fikirdedir ancak onun kadar ateşli ve heyecanlı değildir. Emekli mutasarrıf devlet görevinde

---

[60] Hikâyenin ismi olan 'Mehdi' sözcüğü, İslam'da ahir zamanda geleceğine ve Müslümanların dünya hakimiyetini gerçekleştireceğine inanılan kurtarıcı kişidir. "Hidayete erdirilen ya da hidayete vesile olan" anlamlarına gelir. Kendisine rehberlik edilen, Allah tarafından yol gösterilen, hususi ve şahsi bir tarzda Allah'ın hidayetine nail olan kişi manasındadır. Şiiliğin inanç esaslarından sayılan Mehdi kavramı, akademik çevrede itibar edilmese de tasavvuf ve tarikat merkezli, kendi liderlerini Mehdi, cemaatlerini de Mehdi'nin cemaati olarak görmek isteyen topluluklarda yaygın kabul ve etki gücüne sahiptir. Ömer Seyfettin bu kavrama Yalnız Efe gibi farklı hikâyelerinde de değinmiştir.

[61] Ve likülli kavmin hâd, Kur'an-ı Kerim'in Ra'd Sûresinin 7. âyeti. Tefsirlerde "Her milletin bir yol göstereni (rehberi) vardır." şeklinde açıklanmaktadır.

bulunmuş olmanın verdiği güvenle kendinden emin konuşur. Onun fikrine göre Türklük ve Müslümanlık mefkuresi artık ölmüştür tekrar ayağa kalkması imkansızdır. Öyküye ismini de veren 'Mehdi' meselesi bu şekilde açılır.

Hoca efendi bu konuda kendinden beklenmeyecek şekilde açıklamalar yapar. Mehdi bir mucize ya da Allah'ın bir lütfu değildir. Türk ve İslam toplumları gökten gelecek mucizelere bel bağlamamalı, kendi içlerinden çıkacak bir önder, bir fikir sayesinde ayağa kalkmalıdır. Müslüman Devletler, Avrupa'yı ve ilerlemiş Batı medeniyetini örnek almalıdır. Çok çalışarak, ilim ve fende ilerleyerek, bilgi ve irade sayesinde tekâmül etmek tek çıkar yoldur. Sarıklı ve cüppeli bir hocanın çağdaş fikirleri savunması, Mehdi'yi hurafelere ve hayallere değil toplumların çalışkanlığına bağlaması tüm karakterleri etkiler. Bir an için bu konuşmanın etkisiyle hepsi kendini bu hayale kaptırır. Ancak onları kompartımana giren Rum kondüktör ve Rum yolcu uyandırır.

Yeni gelen yolcu Türkleri yerlerinden kaldırarak kendi yerleşir. Rumca küfürler ve alaylarla dolu şarkılar söyleyerek Türkleri aşağılar. Bu sırada tren de terk edilmiş Türk karakollarının ve köylerinin önünden geçmektedir. Bu sahneler karakterlerin hepsini etkiler ve hepsi (Türklükten ve İslam'dan umudunu kesmiş olana emekli mutasarrıf dahil) içlerinden aynı soruyu sorar. Mehdi ne zaman gelecek? Yazarın Mehdi öyküsünde ele aldığı milli mefkure kavramını ve eserin arka planında yer alan devlet-millet ilişkisini Doç. Dr. Sema Özher Koç (2014) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Mehdi, sanatçının esir düştüğü dönemde yazdığı öykülerden birisidir. Yalın olay aktarımından çok ülkenin içinde bulunduğu durum üzerine getirdiği çözüm önerisinin kavranmasıyla gerçek değeri anlaşılacak bir öyküdür. Mehdi, "şimdi" içerisinde Osmanlı'nın kaybettiği topraklar üzerinde yapılan tren yolculuğunu anlatırken mekâna dair yoğun tasvirler "geçmiş"in tarihi ve kültürel zenginliğini olay örgüsüne getirmiştir. Sanatçının "geçmiş" ve "şimdi" arasındaki karşıtlığa getirdiği çözüm "milli mefkure"dir. Siyasi bir yapılanma olan "devlet" ile kültürel ve tarihi değerlerden oluşan "millet" kavramının ayrımını yapan Ömer Seyfettin, okuyucuları milli değerlere sahip çıkmaya davet eder. Öyküde mucizeler yaratacak ve bütün Müslümanları kurtaracak Mehdi inancının milli uyanışı geciktirecek bir engel olduğuna dikkat çeker. *"Halk tabakası, o tek ve hayali Mehdi'yi beklerken biz, Türk, Arap, Fas ve diğer İslam düşünürleri, kendi hâdilerimizi, hakiki Mehdileri beklemeliyiz. Ve onların ortaya çıkıp çıkmayacaklarından bir an için olsun şüphelenmemeliyiz."* Yazarın burada kurtuluşu bekleyen milletler için ihtiyaç duyacağı gücün kendisinde gizil durumda bulunduğunu telkin eden sözleri -Kurtuluş Savaşının bittiğini ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu görememesine rağmen- kendisinin Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini kazanacağına dair

> duyduğu tam/kesin güven duygusunu imler. Ayrıca bu sözleri bir din adamına söyletmiş olması insanları gaflete sürükleyen şeyin din değil, dini yorumlama biçimi olduğuna dair inancı gösterir" (Koç, 2014, s.174,179).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bilimsellik/nesnel olma, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, sabır, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "İşte bu muvazeneden dünya yüzünde ancak o vakit 'hak ve hukuk' doğacaktır. Bir kavmin hâdileri o kavmi gaflet, cehalet, idraksizlik uykusundan uyandıranlardır" (ÖS, 2015, s.346).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Yüz milyonlarca Müslüman ve bizim milletimiz olan elli milyon Türk hâlâ on üç, on dört asır evvelki hurafeler ve efsanelerle çırpınıyor, Rusya'daki Türkler, Bosna Hersek, Rumeli (…) Hâsılı bütün İslamlık bugün inkişaf etmiş, kuvvetlenmiş, ilerlemiş Hıristiyan milletlerinin boyunduruğu altında..." (ÖS, 2015, s.343).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Biz Türkler kurtarıcılarımızın elindeki mukaddes ve hidayet şulelerinin aydınlattığı millî bir mefkûreye doğru yürüyecek, altında inlediğimiz zincirleri kıracak, diğer Türk olmayan İslâm kardeşlerimizin bile imdadına yetişeceğiz" (ÖS, 2015, s.346).

Çalışkanlık Değeri: "Kendi içlerinden, kendi kavimlerinden kurtarıcı hâdiler yetişecek. Mensup oldukları kavmin başına geçecekler. Sonra… Esirlikten kurtulan, kafaları ilim ve akıl tutmağa başlayan İslâm milletler, Hıristiyan milletler gibi, aralarında bir "beynelmileliyet" teşkil edecekler, ki işte bu 'İttihad-ı İslâm' mefkûresinin hakikatidir" (ÖS, 2015, s.345-346).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Tren hareket ettiği vakit hepimiz bir defacık selâmlaşmış ve sonra, o yalnız esir ve perişan Müslüman memleketlerinde duyulan yakıcı ve dondurucu ağır tevekkülün taştan sükûnuyla susmuştuk" (ÖS, 2015, s.341).

Estetik/Sanat Değeri: "Mehdi'ye dair birçok masallar, öyküler vardır. Bunlara büyük ve perişan bir ümmetin yaralanmış ruhunda uyuyan en hüzünlü, en garip ve muhteşem şiirler de karışır. Ak Minare vesaire gibi..." (ÖS, 2015, s.345).

Sabır Değeri: "Fakat her esir Müslümanda İslâmlık mefkuresi şuursuz bir anane, bir ümit, bir emel bırakmış. Esirliğin ağır ve ateşli zincirleri altında inleyen her Müslüman bir halâs, bir

necat gününden ümidini kesmemiş. Ve ümidinin fiile çıkarılmasını tekrar bir gün meydana çıkacak olan on ikinci imama, Mehdi'ye atfetmiş" (ÖS, 2015, s.345).

"Avam o tek ve hayalî Mehdi'yi beklerken biz, Türk, Arap, Fars ve diğer İslâm mütefekkirleri kendi hâdilerimizi, hakikî Mehdileri beklemeliyiz. Ve onların zuhur edip etmeyeceklerinden bir an için olsun şüphelenmemeliyiz…" (ÖS, 2015, s.346).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Mesela Bosna-Hersek'teki Müslümanları halife gidip kurtaramaz. Onlar çalışırlar, içlerinden bir fedakâr, birçok fedakâr çıkar. Silaha sarılırlar. Esirlikten kurtulan Hıristiyan milletlerin halâsçılarını taklit ederler" (ÖS, 2015, s.345).

Vatanseverlik Değeri: "Susuyorduk. Ve sanki bize milyonlarca kan ve din kardeşlerimizin ölümünü hatırlatan dışarısını, bu düşmanın öz vatanımızdan zorla kopardığı altın sahraları görmemek için önümüze bakıyorduk. Karşımdan bir ses "Kendimi Türkiye zamanında zannettim" dedi" (ÖS, 2015, s.341).

Müslüman devletlerin de Hristiyanlar gibi bir araya gelip güçleneceği ve bu sayede dünyada yaşanan haksızlık ve hukuksuzluğa izin verilmeyeceğinin anlatıldığı sahnede adalet/adil olma değeri yansıtılmaktadır. Mutasarrıf Bey'in Müslümanların ilerlemesi için tek şartın hurafeleri terk ederek çağdaşlaşma olduğunu söylediği sahne ise bilimsellik/nesnel olma değerini öne çıkarmaktadır. Hoca Efendi, Türklerin önce kendini sonra diğer esir milletleri kurtaracağını söyleyerek cesaret/kahramanlık değerini, Müslümanların kendi kurtarıcılarını bulmak için çalışmaya muhtaç olduğunu söyleyerek de çalışkanlık değerini vurgulamıştır. Öykünün anlatıcısı olan kahramanın terk edilmiş Türk topraklarını gördükçe duygulanması ve hüzünlenmesi duyarlılık/hassasiyet değerini, bu toprakları öz vatanı olarak görmesi ise vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Müslüman toplumlar için anlatılanlar sırasında, Mehdi'yi yüzyıllardır büyük bir sabır ve azimle beklemelerinin söylenmesi sabır değerinin, Mehdi için en mükemmel şiir ve eserlerin yazılmış olması da estetik/sanat değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.43. Gayet Büyük Bir Adam

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Nisan 1914 tarihinde *Safahât-ı Şiir ve Fikir* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin, eserinin sonuna *'Mabadı var'* notunu eklemiş olsa da öykünün devamı yayımlanmamıştır[62]. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı Ömer Seyfettin'in

[62] Hikâyenin devamı, aynı isimle yayımlanmamış olmakla birlikte ilk hikâyeden on üç gün sonra farklı bir dergide 'Şîmeler' başlığıyla sunulmuştur. Gayet Büyük Bir Adam'ın devamı niteliğinde olan

bazı eserlerinde kullandığı, Efruz Bey adıyla çizilen şarlatan tipe uymaktadır. Bu tip II. Meşrutiyet sonrası türeyen ve beslendikleri yabancı kültürle benliğini kaybetmiş, yozlaşmış sahte aydınları sembolize etmektedir. Aynı karakter 'Şimeler'de yine isimsiz olarak ancak 'gayet büyük bir adam' ifadesiyle, Efruz Bey'in yer aldığı eserlerde de aynı isimle ve özelliklerle yer almaktadır.

Kahraman, hürriyetin ilân edildiği günlerde, (II. Meşrutiyet'in ilanı[63]) İzmir'de bulunmaktadır. Halkın sevinç gösterilerini uzaktan izlerken bazı arkadaşları ile karşılaşır. Kendisinin çok büyük bir şair, filozof, mütefekkir ve âlim olduğunu söyleyerek İstanbul'a gitmesini tavsiye ederler. Çünkü ülkede idareyi ele alan yeni yönetimin vereceği kararlar için yetişmiş kuşaklara ve âkil kişilere ihtiyacı vardır. Aslında kendine atfedilenlerin aksine hiç de aydın ve âlim olmayan kahraman yapılan konuşmalardan sonra bu fikre kendini kaptırır. İstanbul'a giderek zekâsı ve bilgisi sayesinde zenginliğe ve makama kavuşacağı hayaliyle sokakları gezmeye başlar. Bu arada sokaklarda sabaha kadar kutlama yapan ve yarını düşünmeyen insanlar özgürlüğün ne olduğunu anlamamıştır. Yeni yönetimin ilan ettiği hürriyetin sadece meyhaneleri gezmek ve istedikleri kadar içki içmek olduğunu zannetmektedirler. Sabaha doğru karnı acıkan kahraman bir lokantaya girer ancak cebinde hesabı ödeyecek parası olmadığı için ceketini rehin bırakmak zorunda kalır. Düştüğü bu kötü

Şîmeler'de, tasvir edilen kahraman için 'gayet büyük bir adam' ifadesi kullanılmış ve karakterin portresi daha ayrıntılı olarak çizilmiştir.

[63] "23 Aralık 1876'da I. Meşrutiyet ilan edilmiş, ancak Osmanlı-Rus savaşındaki yenilgi üzerine padişah Meclis'i dağıtmıştır. II. Abdülhamid'in 33 yıllık idaresinde Jön Türk hareketi giderek kuvvetlenmiş ve 1908'de Sultanı, Meşrutiyeti yeniden yürürlüğe koyması için zorlamıştır. Rumeli Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa 2 Haziran 1908'de saraya çektiği bir telgrafta; Jön Türk, Ermeni ve Makedonya komitelerinin son toplantılarında bir ihtilâl heyeti teşkil edip pek yakında fiiliyata başlayacakları bilgisini verir. Enver Paşa: "Artık Meşrutiyeti ilana sarayı mecbur etmek için en kestirme yol umumi bir isyandı. Fakat merkezin ihtilâl için kat'î bir plânı yoktu ve teşkilâtımız henüz köylere kadar yayılmamıştı. Ayrıca Selânik'te 400 olmak üzere bütün Rumeli teşkilâtı 2000 kişiydi." demiştir. Resneli Niyazi, 1908 yılı 3 Temmuz'unda, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin desteğiyle, yanında 240 asker ve çoğu Arnavut kökenli bir o kadar siville birlikte dağa çıkarak başkaldırdı. Sonuçta olayların kontrolünü kaybeden ve artan baskılara daha fazla dayanamayan Padişah, 24 Temmuz 1908'de Meşrutiyeti ilan etmiştir. Meşrutiyet için yıllarca mücadele eden İttihat ve Terakki Cemiyeti gerek programı gerekse üyelerinin içtihatları bakımından farklı bir yapıya sahipti. Saltanatçı, cumhuriyetçi, sosyalist, liberal, Türkçü, hilafetçi ve her tür siyasî düşüncede insan, padişahın idaresini yıkmak için Cemiyet'in çatısı altında birleşmişti. Rumeli'de uzun yıllar gizli faaliyette bulunan Cemiyet, üyelerini durmadan arttırmış, orduyu da kendisine -yahut ordu onu kendisine- bağlamıştır. Osmanlılık siyasetini sürdüren İttihat ve Terakki Cemiyeti, ihtilâli Arnavut, Rum, Bulgar, Ermeni ve Mason örgütler ile komitelerinin iş birliğiyle gerçekleştirmişti. Ancak meclisteki mebusların Osmanlılığı hiç hesaba katmayarak kendi milletlerinin istiklallerini sağlamaya çalıştıklarını hayretle gördüler. Arnavutların isyanı, Arapların muhtariyet için çaba göstermeleri ve Balkan Harbiyle bütün Rumeli'nin elden çıkması İttihatçıların yüzünü Türk milliyetçiliğine çevirdi. Devlet yönetiminde deneyimsiz, ülke çapında yaygın bir örgütü olmayan ve ihtilâl sonrasına ilişkin planlamadan yoksun İttihat ve Terakki Cemiyeti, yönetime doğrudan el koyup sorumluluk üstlenmeyerek perde arkasından olaylara karışmıştır" (Birecikli, 2008, s.215-216). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

durumu Spencer[64] isimli filozofun hayatıyla kıyaslar. Bu sayede düşkünlüğün ve parasızlığın, büyüklüğün ve âlim olmanın doğal neticesi olduğu sonucuna varır. Moralini bozmayan kahraman kendini İstanbul hayali ile avutmaktadır. Oraya gidince el üstünde gezdirileceği, mükâfat ve paraya boğulacağına emindir. Mezun olduğu tıp uzmanlığı sayesinde kurulacak yeni akademilerin başkanlığı hep onu beklemektedir.

İkinci faciayı yatmaya gittiği otelinde yaşar. Otelin sahibi Hancı Mesut, birikmiş iki aylık kira borcu sebebiyle onu odasından atmıştır. Borcu ödeyene kadar da kalan eşyalarını rehin tutmaktadır. Artık ne cebinde parası ne eşyası ne de yatacak yeri olmayan kahraman sığınacak bir yer arar. Sonunda bir kıraathaneye giderek masada uyuklamaya başlar. Ancak düştüğü rezil durumdan sonra da umudunu yitirmiş değildir, İstanbul'da şan, şöhret ve zenginliğin onu beklediğine emindir. Öykünün ana karakteri olan gayet büyük bir adam hakkında Prof. Dr. Beyhan Kanter (2013) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, karşı değerleri ironik bir söylemle dile getirdiği hikâyelerinde özellikle ötekinin yaşam algısını içselleştiren ve 'kültürel erozyon'a uğrayan bireylerin aidiyet bilincinden yoksun oluşlarını eleştirir. Nitekim "Gayet Büyük Bir Adam" hikâyesi, 'gayet büyük adam' adıyla tanıtılan ve embriyoloji ilminde ihtisas kazanmış, Batı hayranı bir yazarın millî ve dini mefkûreleri olumsuzlamasının eleştirisi üzerinden kurgulanır. Dünyadaki tehlikeleri milliyet hissine bağlayan ve Türkiye'de olmayan bu tehlikenin icat edilmesine karşı çıkan 'gayet büyük bir adam'ın liberal gazetelerin baş sütunlarında, Panislamizm ve Pantürkizm aleyhinde yazılar yazması ve bütün arzı, vatanı; bütün insanlığı milleti sayması, ironik bir bağlamda anlatılır. 'Gayet büyük bir adam'ın milliyetleri ölmeye mahkûm görmesi ve Osmanlı memleketine Türkiye denmesini haksız bularak Türklüğü kabul etmemesi, yazara göre Batı hayranlığının ürettiği ve kimliksizliği telkin eden bir düşünüş tarzıdır. Nitekim 'gayet büyük bir adam', 'gayri millî Osmanlı milleti' olarak tanımladığı Osmanlı Devleti içinde, Turan düşüncesinin yeşermesini eleştirir. Ömer Seyfettin, bu hikâyede Türklük idealini 'karşı-değer'lerin varlığı üzerinden savunur. Hikâyedeki başkişinin, yaşam algısının çıkar ilişkilerine dayanmasının eleştirisi, bu bireyin kendi söylemleriyle ortaya dökülür. Zira yazara göre, millî kimliğine

[64] Herbert Spencer, (1820-1903) ünlü İngiliz filozofu ve sosyoloğu. 1858'de evrim teorisini biyoloji bilimi ile sınırlamayıp, bu teoriyi bütün bilimlere uygulamaya çalıştı. Sağlık sorunları nedeniyle günde sadece birkaç saat yazabiliyor olmasına ve maddi durumunun kötülüğüne rağmen, 1862'de dokuz ciltlik eseri Statik Felsefe'yi yazmaya başladı. 1870'lerde ve 1880'lerin başında özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve İngiltere'de ünü doruk noktasına varmıştı. 1902'de Edebiyat dalında Nobel Ödülüne aday gösterildi. Hikâyede de değinildiği üzere kendisine layık görülen çok sayıda ödülü ve övgüyü her zaman reddetti. Evrim kuramının gelişiminde ve kabulünde en az Charles Darwin kadar büyük bir rol oynayan Spencer, uzun bir hastalık döneminin ardından 1903'te hayatını kaybetti. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

yabancılaşan ‘gayet büyük bir adam’, tutsağı olduğu kibrin etkisiyle “Yeni Lisan ve Yeni Hayat” hareketlerinin aleyhinde bulunur” (Kanter, 2013, s.107).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: “İlimsiz, irfansız, fensiz, felsefesiz bir vatan yaşar mıydı? Eğer uykusuz kaldığım geceler embriyoloji ile uğraşmasam bu güzel ve aydınlık saadet gününü görebilir miydik?” (ÖS, 2015, s.349).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: “Hâlbuki işte hürriyet ilân edildi. Bunu şu yahut bu zat, isimlerini bütün dünyaya telgrafların aksettirdiği Niyazi[65] ve Enver[66] yapmadı. Halk yaptı. Ahali uyandı. Uyanan Osmanlılar yaptılar” (ÖS, 2015, s.351).

Sorumluluk/Görev Değeri: “Ne yapacaksın! İstanbul’a git diye haykırdılar, “senin gibi feylesof, muharrir, şair, müverrih, mütefennin bir genç payitahtta milletine hizmet edebilir. Yoksa burada değil...”” (ÖS, 2015, s.348).

Vatanseverlik Değeri: “Yine yılmadı. Kendisine verilen mükâfatları, rütbeleri bile istemedi. 1882’de Paris Ulûm-ı Maneviye ve Esasîye Akademisi’ne aza tayin olunduğu hâlde tabiî bir genç Osmanlı vatanperverliği ile hiçbir ecnebi müesseseye giremeyeceğini söyledi” (ÖS, 2015, s.351).

---

[65] “Resneli Niyazi Bey, (1873-1913) 1897 Türk-Yunan Savaşı’ndaki başarıları ile tanınmış bir askerdir. İttihat ve Terakki Partisi’ne katılarak cemiyetin ileri gelenleri arasına girdi. 3 Temmuz 1908 Cuma günü, emrindeki askerlerle Makedonya dağlarına çıkarak II. Meşrutiyet’in ilanına yol açan ayaklanmanın lideri oldu. Meşrutiyet’in ilanından sonra döndüğü Selanik’te “Hürriyet Kahramanı” olarak karşılandı. 31 Mart Vakası’nda yanındaki fedailerle Hareket Ordusu’na katıldı, isyan bastırılınca Resne’ye çekildi. Balkan Savaşı sırasında birlikleriyle yeniden orduya katıldı. Savaştan sonra 17 Nisan 1913’te Arnavutluk’un Avlonya limanında İstanbul’a gitmek üzereyken İttihat ve Terakki’nin ona muhafızlık edip korumalık yapmakla görevlendirdiği kişi tarafından vuruldu. Öldürülme sebebi karanlıkta kaldı” (“Hürriyet Kahramanı: Resneli Niyazi”, 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[66] “Enver Paşa, (1881-1922) Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında etkin olan Osmanlı askeri ve siyasetçisi. 3. Ordu ve Kafkas İslam Ordusu komutanlığı yapmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli önderleri arasında bulunmuş, 1913'te Bâb-ı Âli Baskını adı verilen askeri darbeyle cemiyetin iktidara gelmesini sağlamış, 1914'te Almanya ile askeri ittifaka önayak olarak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesine öncülük etmiş, savaş yıllarında Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili sıfatıyla askeri politikayı yönetmiştir. I. Dünya Savaşı'nın yenilgi ile sonuçlanması üzerine, Almanya ve Rusya'da Türk halklarının bir araya getirilmesi amaçlı pek çok mücadelede bulunmuş, Sovyet hükûmetinin desteğini kaybettikten sonra Orta Asya'daki Türk halklarını ayaklandırmak amacıyla gittiği Türkistan'da Bolşeviklere karşı girdiği bir çatışma sırasında ölmüştür” (“Enver Paşa”, 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öykünün kahramanının ülkesine daha faydalı olmak için İstanbul'a gitmeyi ve başkentte milletine hizmet etmeyi planlaması sorumluluk/görev değerinin vurgulandığı sahnedir. Kahramanın vatanın yaşaması için gereken en önemli şeyin ilim, fen ve irfan olduğunu söylemesi ve hayat görüşünü bilimselliğe dayandırması bilimsellik/nesnel olma değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Metinde hayatından bahsedilen Filozof Herbert Spencer'in, kendisine yabancı akademilerden gelen teklifleri ve mükâfatları reddetmesi, ülkesinde kalarak kendi vatanına ve milletine faydalı olmak istemesi vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Türk halkının özgürlük fikri ile istibdat ile mücadele ederek Meşrutiyetin ilanını sağlaması ise bağımsızlık/özgürlük değerini yansıtmaktadır.

4.1.44. Şîmeler[67]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 16 Nisan 1914 tarihinde *Yirminci Asırda Zekâ* dergisinde imzasız olarak yayımlanan bir eserdir. Eserde yazar ismi yerine '????' ifadesi verilmiş olsa da ana karakter ve konu olarak 'Gayet Büyük Bir Adam' öyküsünün devamı olma özelliği taşıdığı için Şîmeler'in Ömer Seyfettin'e ait olduğu kabul edilmektedir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Şîme sözcüğü huy, tabiat anlamlarına gelmektedir. Yazar bu isimle basın tarihinde 'Şime-i Husumet' ve 'Şime-i Muhabbet' tartışması olarak geçen ve iki yazarın (Abdullah Cevdet ile Celal Nuri) farklı dergilerdeki yazılarıyla yürüttüğü bir fikir kavgasına atıfta bulunmaktadır. Öykünün kahramanı (bir önceki öyküde olduğu gibi) herkes tarafından gayet büyük bir adam olarak anılan bir karakterdir. Ömer Seyfettin'in profilini

[67] Şîmeler tartışması, Abdullah Cevdet Karlıdağ (1869-1932) ile yakın dostu ve aynı dergide (İçtihad) yazarlık yapan Celal Nuri İleri (1881-1938) arasında alevlenen, uzun süre Türk basınında kendine yer bulan siyasî ve fikrî bir tartışmadır. Tartışmanın eksenini Avrupa-Batı medeniyetine karşı sergilenmesi gereken tavrın dostluk mu düşmanlık mı olduğu sorusu oluşturur. "9 Kânunusani 1329 (22 Ocak 1914) tarihinde Abdullah Cevdet'in çıkardığı İçtihat dergisinde Celâl Nuri tarafından "Şîme-i Husumet" başlıklı bir yazı yayımlanır. Sözlüklerin "huy, tabiat, haslet" anlamlarını verdiği (Develioğlu, 1999:999) "şîme" sözcüğünü "husumet" ile terkip kuracak şekilde kullanan Celâl Nuri; yazısında Avrupa'ya duyulacak husumeti "bülend ve ulvi bir haslet" olarak nitelemektedir. "Düşmana düşman olma"nın fazilet, güzellik, olgunluk ve kutsiyetinden bahseden (1914: 1949) ve aynı zamanda İçtihat'ın yayın heyetinde bulunan Celâl Nuri; yazısının merkezine Türk kimliğini ve bu kimliğin muhafazasını koymaktadır. Yazılan yazının İçtihat gibi Batı taraftarı olan ve Abdullah Cevdet'in çıkardığı bir dergide yayımlanmasının yarattığı şaşkınlığı bizzat Abdullah Cevdet açıklar. Derginin bir sonraki sayısında dergisinin "serbest bir kürsü" (Abdullah Cevdet 1914: 1979) olduğunu söyleyen yazar, başlığı "Şîme-i Muhabbet" olan bir itiraz yazısı kaleme alır. Daha ziyade Celâl Nuri'nin fikirlerini tek tek ele alıp çürütmeye çalışan yazı, yazarın Avrupa hayranlığını oldukça net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bahsedilen iki yazı etrafında oldukça şiddetli tartışmalar yaşanırken her iki isim de cevabi yazılarını birer risale hâlinde yayımlarlar. Celâl Nuri'nin Müslümanlara, Türklere Hakaret, Düşmanlara Riayet ve Muhabbet başlığını taşıyan risalesi 1332 tarihini taşımaktadır. Aynı yıl bu risaleye karşı Abdullah Cevdet ve pek çok ismin katıldığını cevabi risale Zavallı Celâl Nuri Bey: "Şîme-i Muhabbet" mi, "Şîme-i Husumet" mi? başlığını taşımaktadır. Eserlerin içeriğinden anlaşıldığına göre oldukça sert bir dilin kullanıldığı tartışmalar devrin gazete ve dergilerini epey meşgul etmiştir" (Atay, 2019, s.296-297). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

çizdiği bu karakterin ismi verilmemiş olsa da taşıdığı bazı özellikler gerçek hayattan alındığını göstermektedir.

Nazım Hikmet Polat (2015) Ömer Seyfettin-Bütün Hikâyeleri eserinde yaptığı tespitlerle bu durumu ortaya koymuştur. 'Gayet Büyük Bir Adam'ın; karakteri, fiziksel yapısı, bir dönem üstlendiği görevler, Mason Locası'nda kayıtlı olması, hatta sıklıkla andığı filozof isimlerine kadar taşıdığı özelliklerle daha önce de bazı Ömer Seyfettin öykülerinde (İki Mebus, Tatlısu Frenkleri) yer alan Rıza Tevfik Bölükbaşı[68] olduğu anlaşılmaktadır.

Kahraman, millî ve dini mefkurelere düşman bir kişidir. Milliyetçiliği çirkin ve vahşi bir düşünce olarak görmektedir. Bu yüzden "Yeni Lisan ve Yeni Hayat" gibi millî akımların aleyhinde bulunmaktadır. Onun görüşüne göre, fertler her türlü toplumsal bağlantısını koparark tamamen hür olmalı, sadece şahsi menfaatleri ve arzularını takip etmelidir. Kahraman, 'Turan' fikrini de tehlikeli bir gürültü olarak görmektedir. Türklüğe düşmanlığından dolayı mecliste de Ermeni ve Rum ayrılıkçılar ile dostluk kurmuş ve Anadolu coğrafyasında Türk bulunmadığı iddiasında bulunmuştur. Etrafındakiler tarafından sürekli büyük âlim ve mütefekkir olarak bilinse de aslında okuyan ve yazan bir kişi de değildir. Yazdığını iddia ettiği altı yüz bin sayfalık eser ortada yoktur. Kitaplarını koyduğunu söylediği büyük kitaplık dolapları ise içleri boş olarak kilitlidir. Dışarıdan aldığı kitapları da Hristiyan okullarına bağışlamıştır. Buna rağmen okuduğunu söylediği kitap sayısını milyonlarla ifade etmekten ve on yedi yabancı dil bildiğini söylemekten çekinmemektedir.

Kahraman, o gün yalısına iki yazar arkadaşını çağırır. 'Şime-i Husumet' ve 'Şime-i Muhabbet' tartışmasını sürdüren arkadaşları bir süredir kavgalıdır. Amacı kendisiyle aynı görüşte olduklarını bildiği bu kişileri barıştırarak Türklüğe karşı mücadelede ayrılık yaşamamaktır. Ayrıca aylardır süren bu tartışma sayesinde bu ikilinin şöhreti artmıştır. Kendisi de bu konuya dahil olarak bu durumdan faydalanmak istemiştir. Yalıya gelen ikili bir

[68] Rıza Tevfik Bölükbaşı, (1869-1949) felsefeye merakı nedeniyle "Feylesof Rıza" olarak anılırdı. Tıp eğitimi gören Rıza Tevfik, Osmanlı döneminde milletvekilliği, Şura-yı Devlet Reisliği, Millî Eğitim Bakanlığı da yapan çok yönlü bir kişilikti. Politikadaki tutarsızlıkları ve ateşli kişilik yapısı nedeniyle olaylarla dolu bir ömür sürdü. Bir dönem devrin belli başlı gazete ve dergilerinde şiirler, edebiyat ve felsefe ile ilgili makaleler yazdı. Darülfünun'da felsefe ve estetik dersleri verdi. Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın büyük üstadı seçilerek burada bir yıl görev yaptı. Millî Mücadele aleyhtarı Ali Kemal'in linç edilmesi üzerine Mısır'a gitmekte olan bir yük gemisine binerek 8 Kasım 1922'de ülkeyi terk etti. Hilmi Yücebaş (1978) kitabında Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın siyasi yaşamı hakkında şu bilgileri vermiştir: "Önce İttihat ve Terakki ile beraber olduğu hâlde, sonra muhalefete geçmiş, politika mücadeleleri arasında da hapsedilmiştir. Bu yüzden siyaset hayatını bırakarak ilim ve edebiyatla meşgul olmağa karar vermişse de kendini heyecanlı politika cereyanlarından bir türlü kurtaramamıştır. Damat Ferit kabinesinde Maarif Nazırı, Şûrayı Devlet Reisi olan Rıza Tevfik sulh konferansında Osmanlı Devleti murahhası olarak Sevr'e gitmiştir. İstanbul Darülfünununda felsefe profesörü bulunduğu mütareke yıllarında millî hareketlere karşı muhalif kalması, talebenin isyanını mucib olunca Rıza Tevfik Darülfünundan çekilmeye mecbur kalmış ve millî zaferden sonra yurt dışına çıkarak adı "Yüzellilikler" listesine girmiştir. O sıralardaki yazılarında hatalı politikasından pişman olduğunu samimî surette itiraf etmiştir" (Yücebaş, 1978, s.8-9). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

süre barışmamakta diretse de sonunda ikna olurlar. Aralarında fikir ayrılığı olsa da Türk düşmanlığı ve menfaat ilişkileri onları ortak noktada buluşturur. İki görüşün birleştirilmesiyle 'Şîme-i menfaat' ortaya çıkar. Kahraman ikiliye yakın zamanda yüksek birer devlet görevi alacakları müjdesini de vererek gönüllerini fetheder. Ömer Seyfettin'in öyküsü ve şimeler tartışması karşısındaki tutumunu Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Atay (2019) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin, 1914 yılında başlayan ve yaklaşık üç yıl kadar devam eden tartışmalara, daha tartışmaların başında kendi sanatkâr kimliğini ve bu kimliğin ortaya koyduğu eserin varlık alanını oluşturan etkenleri göz ardı etmeden müdahil olmuştur. Muhayyilesinin ortaya koyduğu hayal âlemi, reel dünyanın gerçekliği ile birleşerek ironik bir görüntünün altında okuyucuya sunulmuş ve içinde bulunduğu cereyanın, hikâyede bahsedilen isimlere ve onların tartışmalarına olan bakış açılarını göstermiştir. Yazar, reel dünyada gerçekleşen bir olayı yeniden kurgulamış, bu kurgulama esnasında reel dünyanın ipuçları metnine yerleştirerek hem yeniden kurgulamayı görünür hâle getirmiş hem de yapmak istediği ironisine bir zemin oluşturmuştur. Son olarak kahramanların hem yazarın içinde bulunduğu Türkçü fikir hareketine getirdiği eleştirileri, öte yandan anlatıcının da yapılan tartışmanın aslında bir menfaate dayandığı belirtmesi yeniden yapılandırılan kurgu aracılığında altı oyularak okuyucuya sunulmuştur" (Atay, 2019, s.304).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, barış, cesaret/kahramanlık, dostluk/arkadaşlık, hoşgörü ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: ""Osmanlılık, müsavat, adalet, kanun, kanun, yine kanun, sonra yine kanun..." davasını şimdi Arnavut Krallığı nazırlarından olan eski fesatçılarla beraber ne güzel müdafaa etmişti!" (ÖS, 2015, s.356).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Onun fikrince felsefenin, ilmin, fennin gayesi fertleri cemaatlerinden ayırmak, onu hür ve müstakil bırakmaktı" (ÖS, 2015, s.355).

Barış Değeri: "Bakınız, âlimlerin dargın durması millet için ne büyük felâket… Ben sizi buraya barıştırmak için çağırdım. Vaktiniz ne kadar faydalı geçti. (…) Hayır, hayır… Artık siz dargın duramazsınız. Barışmalısınız" (ÖS, 2015, s.363).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Fakat yavaş yavaş Muhabbetçi cesaret aldı. Arkadaş oldukları zaman onun ne kadar cesur olduğunu da öğrenmişti" (ÖS, 2015, s.361).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Ah, işte eski samimî dostu gülümsüyordu. Onların ruhları, hisleri, fikirleri, idrakleri o kadar birbirine yakındı ki beş altı ay nasıl dargın durduklarına şaşıyordu" (ÖS, 2015, s.365).

Hoşgörü Değeri: "İlim ve felsefeye yabancı kalmayan bir fert ne milliyetini, ne dinini tanır, ayrı dinlerin sâliklerini hep kardeş sayardı. Bütün arz onların vatanı idi. Milliyetleri insanlık idi. Ancak bu nazik ve medenî noktayı anlayan insan, insan olurdu…" (ÖS, 2015, s.355).

Vatanseverlik Değeri: *"Vatan, ne Türkiye'dir, Türklere, ne Türkistan,*
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan…"
(ÖS, 2015, s.364).

Kahramanın her şeyin üstünde kanun ve adaleti görmesi adalet/adil olma değerini yansıtmaktadır. Kahramanın felsefe ve ilim için tek amaç olarak insanları bağımsız kılmayı kabul ettiği sahnede ise bağımsızlık/özgür olma değeri yer almaktadır. Kahramanın birbirine dargın olan iki eski dostunu barıştırması ve aralarını düzeltmesi barış değerinin, iki arkadaşın dargın kaldıkları süre için üzülmeleri ve birbirlerini özlemeleri dostluk/arkadaşlık değerinin vurgulandığı yerlerdir. Kahramanın tüm dinleri kardeş sayarak hepsini aynı yol olarak düşünmesi hoşgörü değerini öne çıkartmaktadır. Metinde yer alan Ziya Gökalp'in 'Turan' beyiti ise vatanseverlik değerinin bulunduğu yerdir.

4.1.45. Primo Türk Çocuğu [1-Nasıl Doğdu?]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Aralık 1911 tarihinde *Genç Kalemler* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yeni Lisan'la hikâye'* üst başlığı ve Ziya Gökalp[69]'in Turan şiirinden alınan bir beyit ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Primo

[69] "Ziya Gökalp, (1876-1924) yazar, toplumbilimci, şair ve siyasetçidir. Meclis-i Mebusan'da ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilliği yapmıştır. "Türk Milliyetçiliğinin Babası" olarak da anılır. Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecinde yeni bir ulusal kimlik arayışına girdi. Düşüncesinin temelinde, Türk toplumunun kendine özgü ahlâkî ve kültürel değerleriyle, Batı'dan aldığı bazı değerleri kaynaştırarak bir senteze ulaşma çabası yatıyordu. "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" diye özetlediği bu yaklaşımın kültürel öğesi Türkçülük, ahlâkî öğesi de İslam'dı. Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihat ve Terakki'nin Diyarbakır şubesini kurdu. 1910'da Diyarbakır maarif müfettişi oldu. Daha sonra ailesini de alarak Selânik'e giden Gökalp, Balkan savaşları başlayınca İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. İttihat ve Terakki kongresi için gittiği Selânik'te kaldığı süre içinde yazılarına Genç Kalemler dergisinde devam etti. 1912 Mart'ında yenilenen Meclis-i Mebusan seçimlerinde Ergani Madeni mebusu oldu. Meclis dört ay sonra kapatılınca Edebiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi oldu. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilmesinden sonra tüm görevlerinden alındı. 1919'da üniversite içinde İngilizler tarafından tutuklandı. İttihatçılarla birlikte Malta'ya sürgüne gönderilen Ziya Gökalp, orada arkadaşlarına toplumbilim ve felsefe dersleri verdi. 2 yıllık sürgün döneminden sonra İstanbul'a döndüğünde üniversitede ders vermeye devam etmek istediyse de bu isteği kabul edilmedi. 1923'te Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyeti Başkanlığı'na atandı, Ankara'ya gitti. 1924'te kısa süren bir

isimli bir Türk çocuğudur. Primo'nun babası Kenan Bey Türk, annesi Grazia ise İtalyan'dır. Kenan Bey eğitimini Paris'te tamamlamış genç bir mühendistir. Yıllar önce Avrupa'dan memleketine dönünce İzmir'de çalışmaya başlamış ve eşi Grazia ile de burada tanışmıştır. Birbirine âşık olan genç çiftin evliliğine Grazia'nın babası Vitalis önce karşı çıkmıştır. Ancak Kenan'ın zenginliğinden ve Türkiye'deki hukuksuz işlerine vereceği destekten emin olunca bu evliliğe onay vermiştir. Aradan geçen on yıl boyunca Kenan, eşinin ve kayınpederinin istediği her şeyi yapar. Bu süreçte Türklüğünü unutur ve Avrupalı âdetleri benimser. Çocuklarına İtalyan isimleri verir. Mason teşkilatına girer, ırk ve din mefhumlarını terk eder.

Kenan içine düştüğü bu yozlaşmadan Trablusgarp Savaşı'nın haberiyle uyanır. Yıllardır dost bilinen İtalyanlar ani bir baskınla Trablus'u işgal etmiştir. Savaş haberi geldiğinden beri Kenan ne yapacağını bilemez. İtalyan bir kadınla evlidir, evinde İtalyan gelenekleri uygulanmaktadır ve oğlunun dili İtalyancadır. Unuttuğunu sandığı, medeniyet ve beşeriyet kavramlarına feda ettiği Türklük bilinci uyanmaya ve onu kendine getirmeye başlar. Avrupalılık ve Masonluk maskelerinin altındaki vahşeti birdenbire görür. Avrupa devletlerinin sahte bir medeniyet gösterisinin arkasında Afrika ve Asya'da yaptığı katliamları, tecavüzleri, eziyetleri hatırlar. Bu fikirlerle ne yapacağını bilmez halde şehrin sokaklarını dolaşır. Kendisi de Batılı efendilere yıllarca hizmet etmiştir. Eve gitmeye cesaret edemeyerek geceyi bir otelde geçirir. Sabaha kadar uyumadan ne yapacağını düşünür durur.

Sabah otelden çıkarken kararını vermiştir. Evine giderken yolda gördükleri de bu fikrini pekiştirir. Şehirdeki azınlıklar ve Levantenler sevinç içindedir. Cepheden İtalyan zaferi beklenmektedir. Eve varınca Kenan ve Grazia aldıkları kararı tartışır. Kenan eşinin Selanik'te kalarak tam bir Türk kadını kimliğini kabul etmesini ister. Grazia ise İtalya'ya giderek Kenan'ın tam bir İtalyan olmasını ister. Çift tartışmanın ardından boşanmaya karar verir. Ancak boşanma sonucu Primo'nun nerede kalacağına çocuğun kendi kararına bırakırlar.

Primo bu sırada odada yaşananları gizlice dinlemiştir ve kararını çoktan vermiştir. Zaten o gün dışarıda arkadaşlarından duyduğu haberlerle millî duyguları kabarmış ve Türk kimliği ile kendini özdeşleştirmiştir. Mahallede her zamanki Rum arkadaşlarıyla değil Orhan isimli bir Türk çocuğu ile dolaşmış ve şehirde yapılan gösterilere şahit olmuştur. İçinde geçmiş zamanlardan gelen kahramanlık ve cesaret fırtınaları esmektedir. Bu hislerle odaya girer ve kararını açıklar. Bozuk Türkçesi ile "Ben Turko çocuk, yok İtalyano" der.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

---

hastalığın ardından dinlenmek için gittiği İstanbul'da 25 Ekim 1924 günü hayatını kaybetti" ("Gökalp, Ziya", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öyküde barış, cesaret/kahramanlık, dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, sevgi, temizlik ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Barış Değeri: "O hiç harbi sevmezdi. "Harp, hayattır!" diyen feylesofun kırmızı bir canavardan başka bir mahlûk olamayacağını iddia eder, uzviyattaki "mücadele" fiilinin içtimaiyatta, insanlıkta da lâzım ve mecburi bulunduğunu fenle, tecrübe ile gösteren Darwin'den nefret ederdi" (ÖS, 2015, s.369).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: *"Geçme nâmert köprüsünden, koy su aparsın seni!*
Korkma düşmandan, ki âteş olsa yandırmaz seni!
Müstakim ol, Hazret-i Allah utandırmaz seni!"
(ÖS, 2015, s.380).

"Korkuyordu ki hükümet yine Genç Türklerin elinde kalmasın! Bunlar gayet mağrur, cahil ve şoven idiler. Avrupalıları hiç sevmiyorlardı. İhtilâlden, kan dökmekten, boş yere müdafaa ve inattan çekinmezlerdi. Barbarca cesur idiler" (ÖS, 2015, s.383).

"Şimdi Türklerle İtalyanların muharebe ettiğini anlattı. Anlatırken coşuyordu; Türkler dünyanın en cesur, en asil, en kâvi bir milleti idi. Krallar, hükümdarlar, hakanlar, beyler, emirler nesliydi… Asırlarca bütün Asya'ya hâkim olmuşlar, Atilla Avrupa'yı ezmiş, köpek gibi inletmişti" (ÖS, 2015, s.385).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Primo hiç itiraz etmedi. Orhan'la beraber bulunmaktan o kadar hazzediyordu ki... İşte Türk olmayan arkadaşları içinde onun kadar güzel ve sevimlisi, hususuyla kuvvetlisi yoktu" (ÖS, 2015, s.386).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Bunu hatırlamak bütün mevcudiyetini sarstı. Sonra yine düşünmeğe başladı. Ölüyorum zannetti. Yalnız kalbinin yeniden sıcak bir zehirle dolduğunu, göğsünün parçalanacak gibi acıdığını duyuyordu. Hâl ve tarih birbirine karışarak hezeyan hâlinde dimağına hücum ediyor (...)" (ÖS, 2015, s.370).

"Vücudunda hiç kuvvet kalmadığını hissediyor, sebepsiz gözyaşlarıyla ağlamak, denize, bu erimiş adem gecesine atılmak, mahvolmak istiyordu" (ÖS, 2015, s.372).

"(…) İstemeyerek, içinden "Ben neyim?" diye kendi kendine soruyor, fakat "Türküm!.." demeye cesaret edemiyor, şimdiye kadar ruhu zapt olunmuş kıymetsiz bir cesetten başka bir şey olmadığını idrak ile hiddetinden ve utanmasından ağlamak istiyordu" (ÖS, 2015, s.373).

Sevgi Değeri: "Acaba Grazia tâbiiyetini tebdil etmeğe razı olacak mıydı? Çocukları vardı. Ve işte on seneye yakın birbirlerini o kadar seviyorlardı..." (ÖS, 2015, s.377).

"Sevinçli ve şuursuz bir telahükle kalktı. Kanepenin üzerinde, yükseklerden, pek çok yükseklerden kendisine bakan bu Türk çocuğu kucakladı. Minimini bir mabut gibi onu göğsüne bastı. Alnından öptü, öptü, sonra yüzüne baktı" (ÖS, 2015, s.391).

Temizlik Değeri: "Bu sert ve temiz, sanki altın ve çelikten yapılmış bir kaside idi. Mertlik nasihatleri veriyor, mert bir Türk ruhundan saçılıyor, iffet, namus, metanet, istiğna tavsiye ediyordu." (ÖS, 2015, s.380).

Vatanseverlik Değeri: *"Vatan; ne Türkiye'dir, Türklere, ne Türkistan,*
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan…"
(ÖS, 2015, s.367).

"Şimdi Türklerle İtalyanların muharebe ettiğini anlattı. Anlatırken coşuyordu; Türkler dünyanın en cesur, en asil, en kâvi bir milleti idi. Krallar, hükümdarlar, hakanlar, beyler, emirler nesliydi… Asırlarca bütün Asya'ya hâkim olmuşlar, Atilla Avrupa'yı ezmiş, köpek gibi inletmişti" (ÖS, 2015, s.385).

"Hayır, o pis bir sinek değil: Avrupa'yı, Asya'yı zapt eden, Orhan'ın anlattığı mert ve cesur Türklerden biri idi… Daima hâkim olan, bu krallar, beyler, hakanlar, emirler nesline mensup bir Türk asla kovulamazdı! Annesi buna nasıl cesaret etmişti. Yoksa kendisinin bir Türk olduğunu bilmiyor muydu?" (ÖS, 2015, s.387).

"Primo asla İtalyan olmayacaktı. Mademki babası Türk'tü. O da Türk'tü… Geri çekildi. Eliyle alnını tuttu. Annesi Türk olmağa tenezzül etmez de o İtalyan olmağa sanki tenezzül mü ederdi? (…) O söyleyeceği ve yapacağı şeyi biliyordu! Kendisi bir Türk, yani bir kahraman değil miydi? Bunu gösterecekti…" (ÖS, 2015, s.389).

"Primo oturduğu yerden şiddetle fırladı. Grazia ve Kenan ne yapıyor diye birbirlerine bakıştılar. Ellerini kalçalarına dayamış, facia ve heyecan tavrıyla bir annesini, bir babasını süzdü ve gayet bozuk bir Türkçe ile "Ben… Turko çocuk… Ben, yok İtalyano... Ben burda... Ben çocuk Türk…" diye haykırdı" (ÖS, 2015, s.390).

Kenan Bey'in savaş karşıtlığını anlattığı ve barışa olan bağlılığının açıklandığı sahne barış değerini vurgulamaktadır. Trablus'tan gelen savaş haberi sonrası Kenan Bey'in içine düştüğü buhran ve yaşadığı duygu karmaşası ise duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnedir. Primo'nun arkadaşı Orhan ile arasındaki sıcak ve samimi arkadaşlık ilişkisi

dostluk/arkadaşlık değerini, kendini Türk olarak kabul ederek Türklüğü ile gurur duyması vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Kenan Bey'in Grazia ile arasında olan sevgi ve aşk duyguları sevgi değerini, çocukluğunu geçirdiği evde gördüğü kahramanlık yüklü kaside ise cesaret/kahramanlık değerini yansıtmaktadır.

4.1.46. Primo Türk Çocuğu [2-Nasıl Öldü?]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 21 Mayıs 1914 ile 6 Ağustos 1914 tarihleri arasında *Türk Sözü* dergisinin on bir sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü *'Millî Hikâye'* üst başlığı ve yazarın verdiği bilgi notu ile yayımlanmıştır. Ömer Seyfettin, eserinin ilk bölümünün yine aynı isimle farklı bir dergide yayımlandığını okuyucuya şu sözlerle açıklamıştır: *"Bu küçük romanın birinci kısmı Selanik'teki Genç Kalemler'de neşredilmişti. Bu kısmın gayet muhtasar bir hulâsasını işte yazıyoruz."* İlk öykünün devamı niteliğinde olan bu bölümde, Primo isimli vatansever Türk çocuğunun İtalyan annesinden ayrıldıktan sonra babası Kenan Bey'le sürdürdüğü yaşamı anlatılır.

Primo bir yabancı olarak gördüğü annesi evi terk ettikten sonra üzülmemiştir. Ruhundaki Türklük mefkuresi gittikçe büyümektedir. Önce gittiği Fransız okulunu terk ederek bir Türk mektebine yazılır. Sonra İtalyanca olan ismini değiştirerek öz Türkçe olan 'Oğuz' ismini kabul eder. Bir ay içerisinde Türkçe'yi öğrenmiştir, artık babasının getirdiği Türkçe gazeteleri ve Türkoloji kitaplarını okumaktadır. Primo'nun bu Türkleşme hareketi eve de yansır. Evin Rum hizmetçileri çıkartılarak yerlerine Türk çalışanlar getirilir.

Babasıyla sık sık Türk tarihi ve güncel olaylar üzerine sohbet eder. Tanzimat sonrası Türklüğün unutulduğu, Avrupai âdetlerle toplumun zayıfladığını öğrenir. Orduda yer alan subayların millî bilinçten uzak kaldıkları için savaşlardan arka arkaya mağlup çıkıldığını anlar. Babası devam etmekte olan İtalyan savaşından da umutsuzdur çünkü Türk ordusunda maneviyat gücü[70] ve Türklük bilinci kalmamıştır.

Sonraki günler babasının sözlerini kanıtlar niteliktedir. Primo başlayan Balkan Harbi'nin etkilerini Selanik'te görür. Türk ordusunun Balkan Birliği karşısında geri çekildiği anlaşılmaktadır. Şehre bir kargaşa hâkimdir. Cepheden kaçan askerler, köylerini terk eden

[70] Ömer Seyfettin, Osmanlı toplumunda yer alan umutsuzluk ve korkuyu Emine Hanım karakterinin kullandığı 'Evveli Şam, Ahiri Şam' ifadesi ile vurgulamıştır. Bu ifade Müslümanların Şam'dan çıktığı ve sonunda tüm güçlerini yitirerek tekrar Şam'a sığınacağı düşüncesine dayanmaktadır. Dönemin toplumunda her kesimde etkili olan ve mağlubiyeti baştan kabullenen bu anlayış Türk ordusunda da etkisini göstermiştir. Osmanlı'nın arka arkaya mağlup çıktığı savaşlar ve Batılı güçlerin üstünlüğünün pekişmesi Müslüman coğrafyada kaderci ve boyun eğen bir anlayışa yol açmıştır. Ömer Seyfettin, Primo karakterinin ağzından bu ifadenin saçmalığını açıklayarak okuyucuya Türklüğün gücü ve zafere olan sarsılmaz inancı aşılmaya çalışmıştır. Aynı ifadeler yazarın Külâh hikâyesinde de Balkan muhacirlerinin ağzından aktarılmaktadır.

muhacirler, cepheye sevk edilen yeni kuvvetler sokakları doldurmuştur. Primo Türk şehirlerinin savaşmaksızın düşmana terk edildiğini öğrendikçe öfkelenir.

Kısa bir süre sonra Selanik de işgal edilir. Artık sokaklarda Yunan ve Bulgar askerleri devriye gezmektedir. Yunan kralı şehre gelmiş ve zaferini kutlamaktadır. Şehrin yerli azınlıkları ise Türklere hakaretlerde bulunmaktadır. 500 yıllık Türk şehri Selanik beş gün içinde zapt edilmiştir. Primo bu durumdan çok müteessir olur. Dışarıda gördüğü yabancı ordudan çok Türk askerlerine öfkelenmiştir. Bu askerler şehri savaşmadan teslim eden, üstelik İstanbul'a dönmek yerine de şehirde gezmeye ve eğlenmeye devam eden kişilerdir. Primo babasının sözlerini hatırlar. Askerlerde Türklük bilinci olmadığı için düşman hakaretinden ve yaptıkları ihanetten utanmazlar. Babası Kenan Bey de artık şehri terk ederek İstanbul'a gitme hazırlığı yapmaktadır. Ama Primo bunu kabul etmez. Ordu bu şehri teslim etmiş olsa da o tek başına düşmanla savaşmaya ve gerekirse ölmeye karar verir. Bu düşüncelerle uyduğunda çok güzel bir rüya görür.

Primo rüyasında bütün düşman ordularını ve krallarını esir etmiştir. Elindeki al sancak ile ileri atılmış ve düşmanı yenmiştir. Balkan Birliği'nin kralları ondan af ve merhamet dilemektedir. Bu güzel rüyasından uyandığında ise gerçeğin acı yüzüyle karşılaşır. Babası Kenan Bey düşman askerleri tarafından hapsedilir. Primo babasının tavsiyesine uymayarak ev ahalisine yalan söyler. Onları bir otele göndererek evde tek başına kalır. Böylece planını uygulayabilecektir. Hizmetçileri Emine Hanım'ın oğlu Mustafa daha önce evin kömürlüğüne bir silah saklamıştır. Primo, Mustafa'nın bıraktığı bu silahı yerinden çıkarır. Önceden yerini öğrendiği mermilerle de silahını doldurur. Odasına bir masadan siper yapar, penceresinden dışarı nişan alarak kendini dener. Böylece düşmanla tek başına savaşa hazırdır. O gece yatağına girerken aklında hep yarın vereceği savaş vardır. Hayalinde Türklüğün tüm düşmanlarını yendiği ve kahramanca verdiği mücadeleyi görür.

Öykünün sonunda Ömer Seyfettin'in *'Bitmedi'* notu yer almaktadır. Ancak yazarın devam bölümünü yayımlamadığı anlaşılmaktadır. Primo'nun mücadeleye başlayacağı ve büyük olasılıkla öldüğü son bölüm, tefrikanın çıktığı *'Türk Sözü'* dergisi yayımlanamadığı için mevcut değildir. Prof. Dr. Ebru Burcu Yılmaz (2004) makalesinde öykü ve ana karakter Primo hakkında şu bilgileri vermiştir:

> "Hikâyeye gerçekçi bir bakış aşısıyla yaklaşırsak, evde İtalyanca konuşulduğu için Türkçe öğrenemeyen, ailesinden dil, tarih, millet vs. bilincine dair hiçbir şey öğrenemeyen Primo'nun böylesine dirayetli ve cesur bir tavır sergilemesi bizi şaşırtabilir. Bu yüzden Primo'nun yazar tarafından idealize edilmiş bir karakter olarak sunulduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Primo hikâyenin sonunda ölümü göze alacak bir kahramanlık sergiler. Esaret ve kimliksizleşmeye karşı ölümü bir nevi özgürlük olarak

tercih eder. Çünkü ona göre asıl ölüm, benliğini kaybetmiş, köksüz ve kimliksiz bir gölge olmak, "lisanlarını, ahlâklarını, adetlerini unutan ve sadece isim olarak "Türk" kalabilen "renksizler ordusu"na katılmaktır. Yazar ayrıntıları kullanma konusunda başarılıdır. Kenan Bey Primo ile yaptığı bir konuşmada; "Sen bir aslansın yavrum, aslan bir Türk. Adın tarihe geçecek" (s.44) der. Bunu gayet "büyük ve âlî bir iş" yapmakla mümkün olacağını belirtir. Primo de hikâyenin sonunda, İtalyan askerlere karşı gerçekleştireceği eylemden önce babasının sözlerini tekrar eder. Ömer Seyfettin bu hikayesinde tarihî ve toplumsal bir konudan hareketle kişiler düzleminde yaşanan bir bilinçlenme sürecini işlemiştir. Bireyin kendine ve değerlerine dönüş macerasının millî bir anlayış çerçevesinde ele alındığı hikâye, kişiyi içinden gelen "olması gerek" sesine karşı duyarlı olmaya çağırmaktadır. Gerçek anlamda varoluş ve ölüm bu şekilde mümkün olacaktır. Aksi takdirde yaşam ve ölüm, renksiz bir yaşantı içinde hiçbir anlam taşımayacaktır" (Burcu Yılmaz, 2004, s.146-147).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, duyarlılık/ hassasiyet, hoşgörü, fedakârlık ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Yalnız bu "Genç Türk" kuvveti idi ki en gizli yollardan devletimizin temeline hücum eden, devletimizi yıkmağa çalışan Rumlara, Bulgarlara, Sırplara, Arnavutlara karşı geliyor, onlarla uğraşıyorlardı" (ÖS, 2015, s.396).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: ""Bir adamın adı tarihe nasıl geçer?"
Babası onun kumral ve kıvırcık saçlarını okşayarak cevap verdi: "Gayet büyük ve âli bir şey yapmakla… Herkesi hayretten şaşırtacak bir kahramanlık göstermekle…" (ÖS, 2015, s.394).

"Hâlbuki düşmanlarımız kendi milliyetlerinin ruhundan aldıkları mefkûre (ideal)ler ileri atıyorlar, tarihlerin onlara söylediği büyük vazifeyi icra ediyorlar; ananeleri, vatanları ayrı kalmış kardeşleri için sevine sevine kanlarını döküyorlardı" (ÖS, 2015, s.405).

"Artık planını tertip etmişti. Bütün dünya Türklüğünü bilir bir Türk'ün, bir Türk çocuğunun vatanından sağ çıkmayacağını, ölümünü ne kadar pahalıya satacağını, yurdunun, babasının intikamını bırakmayacağını anlayacaktı" (ÖS, 2015, s.412).

"Yarını, yarınki muzafferiyetini düşünüyordu. Artık düşmanlar demesinler ki "Beş yüz senedir Türklerin elinde duran Selanik'i aldık da bize silah atılmadı." Ve bir Türk çocuğunun nasıl bir kahraman olduğunu görsünler…" (ÖS, 2015, s.414).

“Gayet büyük bir şey yapmakla… Herkesi hayretten şaşırtacak bir kahramanlık, dehşetli bir cesaret göstermekle… İşte büyük Türklük için o, ehemmiyetsiz, kıymetsiz, ferdî hayatını feda edecekti. Bu kıymetsiz, muvakkat hayatı saklasa ne olacaktı” (ÖS, 2015, s.415).

Çalışkanlık Değeri: “Şimdi Fransız mektebinden de çıkmış, bulvarın nihayetindeki büyük mektebe, bu Türk ocağına girmişti. Bir ay içinde Türkçeyi öğrendi. Bu ne güzel bir lisandı... Yavaş yavaş gazeteleri bile okumağa başladı” (ÖS, 2015, s.392-393).

“Fransızcayı ana dili olarak biliyordu. Babası ona sarı kaplı ve “Mavi Bayrak” adlı bir kitap getirdi. Küçük Oğuz hep onu okuyor, rüyaları Cebe’nin ordularıyla, Cengiz’in saraylarıyla doluyordu. Derslerini bitirdikten sonra Mavi Bayrak’a dalar, saatlerce okurdu. Sabahleyin ilk işi gazeteleri gözden geçirmekti” (ÖS, 2015, s.394).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Ağlamak istiyordu. Türk kuvvetine Türklerin düşman olması onun pek gücüne gitmişti. Göğsünden bir sancı kalktı. Boğazına doğru çıktı. Hıçkıracaktı. Yutkundu” (ÖS, 2015, s.397).

“Artık Primo eski neşesini kaybetmişti. Hasta bir şahin gibi hep karanlık köşeler arıyor, düşünüyor, babasının yaklaştığını haber verdiği felâketi bekliyordu (ÖS, 2015, s.398).

“Hakikaten her yer dolmuştu. Bunlar ihtiyar, kız, kadın ve çocuktu. Hepsi ağlıyorlar, tarif olunmaz bir sefalet içinde hıçkırıyorlardı. Kalbi dayanamadı. Kaçtı. Onları görmemek için kaçtı” (ÖS, 2015, s.401).

“Ve anladı ki babası İstanbul'a gitmek istiyor. Ah Selanik kalacaktı ha?.. Teessüründen kalbi acıdı. Rüyada görse inanamayacağı bu felâketi daha ziyade düşünemiyordu. Felâket saatleri ağır geçer” (ÖS, 2015, s.403).

Hoşgörü Değeri: “Affet büyük Oğuz, affet. Türklük onlara her vakit mürüvvet gösterdi. Beş asır, beş yüz sene kendi ekmeğiyle onları besledi. Dünyada tasavvur olunabilecek her türlü hürriyeti, serbestliği onlara verdi” (ÖS, 2015, s.408).

Fedakârlık Değeri: “Mademki kendisi Türk olduğunu biliyordu; büyük Türklüğün, bugün can çekişen büyük Türklüğün felâketini anlıyordu. O hâlde kendi fâni hayatının artık hiç ehemmiyeti yoktu. Bu fâni ve muvakkat hayatı, büyük Türklüğün büyük hayatı için feda edivermeliydi. Fakat nasıl?..” (ÖS, 2015, s.406).

“Rıhtıma, kışlaya, istasyona, hâsılı her yere gidiyor; düşman askerlerinin, düşman zabitlerinin neşelerini seyrediyor, ama hep minimini kalbi büyük Türklük için çarpıyor, şu fâni hayatını

şanlı bir surette tarihlere geçecek bir tarzda feda etmenin yolunu düşünüp duruyordu" (ÖS, 2015, s.406).

""Gayet büyük bir şey yapmakla… Herkesi hayretten şaşırtacak bir kahramanlık, dehşetli bir cesaret göstermekle…" İşte büyük Türklük için o, ehemmiyetsiz, kıymetsiz, ferdî hayatını feda edecekti. Bu kıymetsiz, muvakkat hayatı saklasa ne olacaktı" (ÖS, 2015, s.415).

"Lâkin büyük bir millete, şanlı bir kavme, âli bir vatana mensup olmak ve onun yolunda ölmek… İftihar olunacak şey bu idi, yine edebiyat mualliminin:

"Bâki kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş"

diye verdiği izahatı hatırladı" (ÖS, 2015, s.415).

Vatanseverlik Değeri: "Bir hafta içinde artık evde Türk'ten başka millet yoktu. Artık Oğuz bol bol Türkçe konuşur, babasının getirdiği Türkoloji'ye dair kitapları iyice anlamadan okur, okuduklarını herkese anlatırdı" (ÖS, 2015, s.394).

"Yalnız bu "Genç Türk" kuvveti idi ki en gizli yollardan devletimizin temeline hücum eden, devletimizi yıkmağa çalışan Rumlara, Bulgarlara, Sırplara, Arnavutlara karşı geliyor, onlarla uğraşıyorlardı" (ÖS, 2015, s.396).

"Hayır, hayır, alçaklar, alamayacaksınız. Beş yüz sene evvel bahadır babalarımızın sizi dize getirerek zaptettiği bu yerleri alamayacaksınız. Bütün Türkler karşınıza çıkacak, vatanlarının her karışını kanlarınızla ıslatacaklar" (ÖS, 2015, s.398).

"Aman ya Rabbi! Vatanı bırakmak bu kadar kolaydı ha!.. Âdeta gezmeye gider gibi vapura binecekler, beş yüz senedir oturdukları Selanik'i bırakacaklardı. Hayır, hayır… O, Primo, buradan bir yere gitmeyecek, burada kederinden ölecekti" (ÖS, 2015, s.403-404).

"Mademki kendisi Türk olduğunu biliyordu; büyük Türklüğün, bugün can çekişen büyük Türklüğün felâketini anlıyordu. O hâlde kendi fâni hayatının artık hiç ehemmiyeti yoktu. Bu fâni ve muvakkat hayatı, büyük Türklüğün büyük hayatı için feda edivermeliydi. Fakat nasıl?.." (ÖS, 2015, s.406).

"Rıhtıma, kışlaya, istasyona, hâsılı her yere gidiyor; düşman askerlerinin, düşman zabitlerinin neşelerini seyrediyor, ama hep minimini kalbi büyük Türklük için çarpıyor, şu fâni hayatını şanlı bir surette tarihlere geçecek bir tarzda feda etmenin yolunu düşünüp duruyordu" (ÖS, 2015, s.406).

"Artık planını tertip etmişti. Bütün dünya Türklüğünü bilir bir Türk'ün, bir Türk çocuğunun vatanından sağ çıkmayacağını, ölümünü ne kadar pahalıya satacağını, yurdunun, babasının intikamını bırakmayacağını anlayacaktı" (ÖS, 2015, s.412).

"Yarını, yarınki muzafferiyetini düşünüyordu. Artık düşmanlar demesinler ki "Beş yüz senedir Türklerin elinde duran Selanik'i aldık da bize silah atılmadı." Ve bir Türk çocuğunun nasıl bir kahraman olduğunu görsünler…" (ÖS, 2015, s.414).

Öykünün başkahramanı Primo, Selanik'i işgal eden düşman güçleriyle savaşmayı ve bu uğurda ölmeyi göze alarak cesaret/kahramanlık ve fedakârlık değerlerini öne çıkarmaktadır. Primo'nun gerçek bir vatansever olması ve ülkesi için savaşa hazırlanması vatanseverlik değerinin de öne çıktığı yerdir. Primo hiç bilmediği Türkçeyi bir ay gibi kısa sürede öğrenmiş ve her gün saatlerce Türkçe mecmua okumuştur. Primo'nun bu davranışı çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Primo savaş sonrası Rumeli'nden gelen muhacirlerin kötü durumlarını görünce duygulanmış ve insanların düştüğü bu zavallı hâle dayanamayarak orayı terk etmiştir. Bu sahne duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı yerdir. Osmanlı'da yönetimi ele almış olan Genç Türkler ülkenin bağımsızlığı için mücadele vermekte ve dışarıdan gelen hücumlara göğüs germektedir. Ülkenin bağımsızlığı için gösterilen bu çaba da bağımsızlık/özgürlük değerini öne çıkarmaktadır. Primo gördüğü rüyada Türklerin tüm azınlıklara ne kadar iyi davrandığını ve onlarla ekmeğini paylaştığını görmüştür. Osmanlı'da yaşayan azınlıklar için verilen bu serbestlik ve destek ifadesi hoşgörü değerini yansıtmaktadır.

4.1.47. Boykotaj Düşmanı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Mayıs 1914 tarihinde *Tanin* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Doktor Abdullah Cevdet Bey'e'* notu[71] ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları, gazetede çalışan Mahmut Yüsri ve onun şair arkadaşı Nihat'tır.

[71] "Abdullah Cevdet Karlıdağ, (1869-1932) Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve cumhuriyetin kuruluş döneminde yaşamış siyasetçi, düşünür, göz hekimi, şair ve çevirmen. Osmanlı ve Türkiye'de "Batıcılık" akımının önde gelen isimlerindendir. Sonradan İttihat ve Terakki'ye dönüşecek İttihâd-ı Osmânî Cemiyeti'nin kurucusu beş tıbbiyeliden birisidir. Türkiye'nin ilk kadın ve işçi hakları savunucularındandır. 1895'te İttihatçı hareketleri tehlikeli görüldüğünden bozgunculukla suçlanarak tutuklandı. Dört ay sonra serbest bırakıldığında önce Tunus'a kaçtı; oradan 1897 yılında Fransa'ya geçti. İstanbul'a dönmemesi koşuluyla Viyana elçilik doktorluğuna atanmasını kabul etti. Avusturya tarafından sınır dışı edilince önce İsviçre'ye oradan Mısır'a gitti. Burada yayınladığı "Tarih-i İslamiye" isimli eseri İslâm'ı çok ağır biçimde eleştirdiği için Osmanlı kamuoyunda büyük infiâle yol açtı; kitap Şubat 1910'da yasaklandı. Aynı yıl yurda dönüş yaptı. İşgal yıllarındaki İngiliz yanlısı tutumu ve Kürt milliyetçisi örgütlerde yer almasından dolayı I. Dünya Savaşı sonrasında hakkında ömür boyu devlet hizmetinden men cezası verildi" ("Abdullah Cevdet", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Mahmut Yüsri bir akşam evine geldiğinde hizmetçisi ona bir kitapçık teslim eder. Bu kitapçık Türkçüler tarafından çıkartılıp dağıtılmaktadır ve Türk vatandaşlara yabancılardan, özellikle Yunan esnaftan alışveriş edilmemesi, yerli ticarete ve Türk esnafa destek olunması tavsiye edilmektedir. Yunan donanmasının Türklerden kazanılan parayla kurulduğunu Yunan makamları daha önce açıklamıştır. Bu yüzden vatandaşlar boykota davet edilmektedir.

Yunan tarihi, Yunan kültürü, Yunan mitolojisi, Yunan medeniyeti hâsılı Yunan olan her şeye hayran ve sadık olan Mahmut Yüsri bu kitapçıkta yazılanları okuyunca hiddetinden köpürür. Sadece Yunanlılardan ve Türk düşmanlarından dost edinen, kendini Neo-Byzantine kabul eden kahraman, bu boykota engel olmak ister. Sabah ilk iş karakola giderek şikâyette bulunur. Komiser şikayetini dinlese de onun makam sahibi olmayan sade bir gazeteci olduğunu öğrenince şikayetle ilgilenmez ve onu başından savar.

Mahmut Yüsri, karakoldan çıktığında kendi gibi Yunan hayranı olan dostu Nihat'la karşılaşır. Beraber Moda'ya bir gazinoya giderler. Burada hem içki içen hem de sohbet eden ikilinin düşünceleri ortaktır. Her ikisi de Türk'e ve Türklüğe düşmandır. Türkleri kaba saba, vahşi ve cahil olarak görürler. Yunanlılar ise kibar, zarif ve medenidir. İstanbul Türk hakimiyetinde olduğu için berbat haldedir. Oysa Yunanistan bir küçük cennettir. İkili sarhoş oldukça hayalleri genişler. Yunanistan'a gitmeyi, sanat ve kültürün mabedi olan bu yeri görmek isterler. Nihat bu arada 'şaheser' dediği şiirini okumaya başlar. Ancak şiir olarak adlandırdığı şey sadece 'Afrodit' sözcüğünün tekrarından ibarettir. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yalçınkaya (2020) öykünün yazıldığı dönemin şartlarını ve Ömer Seyfettin'in dönemin Nev-Yunani yazarlarına bakış açısını şu şekilde açıklamıştır:

> "Sonuç itibariyle Ömer Seyfettin'in ele aldığı hikâye 1914 yıllarının sanat çevresinin şahsi bir görünüşünü okuyucuya sunmaktadır. Yazar bu eserini spesifik bir anlayışla kaleme almıştır. Bu hikâyeyi inceleyen ve bu hikâye konusunda kalem oynatanların hemen hepsinin hem fikir olduğu bir mevzudur. Burada asıl önemli olanın ise yazarı bu şahsiliğe götüren toplumsal koşulların neler olduğu sorusudur. İşte bu sorunun yanıtı eserin edebiyat sosyolojisi bakımından değerlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Aslında Balkan Savaşlarının acı sonuçlarının ve Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinin yaşandığı 1914'lü yıllarda "millî şuur"un bilincinde olan yazarların diğer yazarlara nazaran daha heyecanlı oldukları gözlenir. Özellikle yaşanan bu savaşlarda bizzat idareci olan ve askeri okulda yetişmesinin de etkisiyle sert bir karaktere sahip olan Ömer Seyfettin'in o yıllarda kaleme aldığı hikâyesinde Yahya Kemal ile Yakup Kadri'yi aşırı Yunan hayranı göstermesi ve onları Yunan'ın birer koruyucu meleği gibi gösterip hem Türklük'ten hem de Müslümanlıktan aforoz etmesi bu mizacıyla açıklanabilir. Neticede hikâyelerinde hep toplumu ve dönemin toplumsal havasını sezinlediğimiz Ömer Seyfettin'de dönemin pek de etkili olmayan

> sanat anlayışı Nev-Yunanilik[72] hareketinin en sert eleştirisini bulmaktayız. Bu sonuca ise edebiyat sosyolojisinin öngördüğü üzere yazarın yaşam öyküsüyle dönemin içinde bulunduğu edebî, siyasi ve iktisadî gelişmelerin incelenmesiyle ulaşılmaktadır. Aksi takdirde Mahmut Yüsri ile Nihat okuyucu kitlesinin zihninde birer Yunan hayranı olan hayali kişilerden öteye gidemeyecek ve eserin hakiki boyutu gizli kalmaya devam edecektir" (Yalçınkaya, 2020, s.72).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde vatanseverlik değeri yer almaktadır.

Vatanseverlik Değeri: "Ey Türkler! Paralarınızı yerli Yunanlılara vermeyin. Yunan donanmasının dörtte üçü[nün][73] Türk parasıyla yapıldığını yine kendileri söylüyorlar. Kardeşlerinizle, Türklerle alışveriş edin" (ÖS, 2015, s.417).

"Bunlar, şiarı meşhur "bilâ tefrik-i cins ü mezhep" olan Tanzimat'ın "beynelmileliyet", hatta "beynelümemiyet" manasına kullandığı Osmanlılığa mukabil bir Türklük emeli takip ediyorlar. Bir muharririn yazdığı gibi, "lisanımızdan ruhumuza varıncaya kadar biz Osmanlıları büsbütün Türkleştirmek" istiyorlardı" (ÖS, 2015, s.419).

Türkçülük taraftarlarının dağıttığı kitapçıklarda, Türk halkına yerli ticarete destek vermeleri ve Türk esnafla alışveriş etmeleri tavsiye edilmiştir. Bu açıklamada vatanseverlik değeri yer almaktadır. Kahramanın, düşman olduğu Türkçülerin fikirlerini anlattığı sahnede de 'Osmanlıları Türkleştirmek' ifadesi bu değere vurgu yapmaktadır.

4.1.48. Beyaz Lâle

A. Öyküye Genel Bir Bakış

---

[72] "Nev-Yunanilik ya da Havza Edebiyatı özellikle 1912 yılından sonra Batılı tarzda bir eğilim oluşturma çabasından dolayı ortaya çıkmış bir düşüncedir. Bu anlayışın temelinde Eski Yunan ve Latin klasiklerini örnek alıp bu doğrultuda eserler vermek vardır. Türk edebiyatında Nev-Yunanilik anlayışını getiren kişiler Yahya Kemal Beyatlı ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Salih Zeki Aktay'da bu eğilimin önemli isimlerindendir. Parnasist yönüyle ön plana çıkan Yahya Kemal Beyatlı kendisinin Eski Yunan'a dönüşünü: "Biz medenîler, Akdeniz etrafında bir havuzun kenarlarındaki kurbağalar gibiyiz" sözleriyle açıklamıştır. Türk edebiyatında bu doğrultudaki eserler Yahya Kemal'e ait "Sicilya Kızları" ve "Biblos Kadınları" adlı şiirler ile Yakup Kadri'ye ait olan "Siyah Saçlı Yabancı ile Berrak Gözlü Genç Kızın Sözleri" başlıklı yazıdır" ("Nev Yunanilik", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[73] Hikâyede bahsi geçen Yunan donanmasının güçlendirilmesi, tarihi bir gerçeği yansıtmaktadır. 1910 yılında Osmanlı Devleti, İtalyan tersanelerinde üretilmiş ve zamanının en güçlü zırhlısı olan bir gemiye talip olmuştur. Ancak ekonomik sıkıntılar sebebi ile bu satın alma gerçekleşmemiştir. Söz konusu zırhlıyı Osmanlı vatandaşı bir Rum olan George Averoff satın alarak Yunanistan'a hediye etmiştir. Osmanlı Devleti'nde kazanılan para ile düşman bir ülkeye destek olunması kamuoyunda tepki çekmiş, Donanma Cemiyeti'nin kurulması bu sayede gerçekleşmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öykü 27 Temmuz 1914 ile 5 Ekim 1914 tarihleri arasında *Donanma* dergisinin dokuz sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Vatanî hikâye'* üst başlığı ve *'Bedbaht Rumeli Müslümanlarına'* notu ile yayımlamıştır. *Donanma* dergisi, Beyaz Lâle öyküsünün bilgisini *'Memulun fevkinde bir rağbet-i hamiyetkârîye mazhar olan mecmua; bu nüsha ile karilerine, millî-vatanî hikâyeleri, milliyetperestane içtihadatı ile pek maruf olan Ömer Seyfettin Bey biraderimizin uzun, zavallı Rumeli'nin sernüvişt-i siyahından pek acıklı bir sahifesini musavver bir hikâyesini takdim ediyor. Merakla, heyecanla, nihayet gözyaşlarıyla okunacağına eminiz.'* sözleriyle okuyucularına duyurmuştur. Ömer Seyfettin öyküde askerlik döneminde Balkanlarda geçen günlerinden bir kesiti anlatmıştır. Eser bu açıdan Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm, İrtica Haberi eserleri gibi yazarın askerlik hatıralarından bilgi veren öyküler kapsamındadır.

Öykünün kahramanı Radko Balkaneski isimli Bulgar bir binbaşıdır. Türk ordusu Balkan Savaşı'nda mağlup olunca Serez şehrinden çekilmiştir. Radko, Bulgar işgali altındaki Serez şehrinin merkez kumandanı olarak atanır. Görevi; şehri yağmalamak, Türk ahaliyi yok etmek, çeteleri yönetmek, Müslüman çocukları toplatarak Hristiyan olmaları için Sofya'ya göndermek ve tüm bu faaliyeti sessizce yürütmektir. Radko, şehirdeki tüm zenginlerin servetlerini tespit ettirerek el koyar, camilerde ve Türk evlerinde bulunan kıymetli eşyaları toplattırır. Bir yaşından altmışına kadar tüm erkekleri, sekiz yaşından kırk beşine kadar tüm kadınları öldürtür. Ganimetin kıymetli kısmını Sofya'ya gönderdikten sonra askerin yağmasına ve tecavüzüne de izin verir. Yarattığı katliamı Büyük Bulgaristan İmparatorluğu hayali için yaptığını iddia eder. Onun fikrince insanlık, merhamet, medeniyet Avrupalıların diğer milletleri uyutmak için uydurduğu palavralardır. İspanyollar Arapları, Almanlar Fransızları, Fransızlar Afrikalıları, İtalyanlar Trablus halkını ve nihayetinde tüm Avrupalılar ortak bir kuvvetle Çin halkını vahşice katletmiştir. Bulgaristan'ın da ileride kendisine düşman yetiştirmemesi için tüm Türkleri yok etmesi gerekmektedir.

Radko son derece zalim ve cani bir kişidir. Yıllarca dağlarda cinayetler işleyen çete üyeleri bile onun soğukkanlılığından ve caniliğinden çekinmektedir. Bu yüzden kimse emirlerine karşı çıkmaz. Zengin bir aileden geldiği için şehirdeki yağmalardan payını mal ve parayla değil kadın olarak almak ister. Bu amacını gerçekleştirmek için Türk kadınlarını mahkeme kurduğu bir fırına toplatır. Burada onları işkence ile öldürür ve fırında yakar. Konuşturabildiklerinden şehrin en güzel kızının Hacı Hasan'ın kızı Lâle olduğunu öğrenir. Ev ahalisini dışarı attırarak Lâle'yi evde tek bırakır. Radko, Lâle'nin olduğu eve gelerek onu kapıyı açmaya ikna eder. Son derece güzel bulduğu bu kızın üzerine saldırır. Lâle uzun bir boğuşmadan sonra teslim olmuş görünür ama Radko'nun namusunu kirletmesine izin vermeyerek intihar eder. Radko bu durumda da emelinden vazgeçmez ve genç kızın henüz

soğumamış cesedini yatağa taşıyarak tecavüz eder. Öykünün genel çerçevesini ve taşıdığı milli kültür unsurlarını Dr. Öğr. Üyesi Alev Önder (2019) kitap bölümünde şu şekilde açıklamıştır:

> "Balkanlar başta olmak üzere farklı bölgelerde işgallere tanık olan Ömer Seyfettin'in bu çalkantılı dönemi anlattığı hikâyelerinde "Türklük bilinci" vurgusu dikkat çeker. Sancılı bir tarihsel dönemi tasvir ederken millî benliğinden uzaklaşıp "tepkisiz" kalan kitleyi "uyandırma" rolünü hem sanatkâr hem fikir adamı olarak üstlenir. Yazar, tarihi olayları hikâyelerinde işlerken insan-mekân-zaman ilişkisini kültürel kimlik ve kültürel belleğe odaklanarak ele almaktadır. Millî şuurunu yitiren bir topluluğun millet olma özelliğini de kaybedeceğine işaret etmektedir. Kendi geçmişini unutan ulusların zalim Radko Balkaneski gibi düşmanlardan hiçbir zaman kurtulamayacağını savunmaktadır. Millî uyanışa geçiş yapılması, yitirilen millî kimliğin yeniden inşasını sağlayacaktır. Zaferlerle dolu şanlı geçmişine yabancılaşıp yenilgiyi kabul eden bireylere Radko gibi insanlığını yitirmiş bir zalimin dahi vatana bağlılık hususunda sergilediği iradeli duruş önemli uyarıcı olarak gösterilir. Türk kimliğine sahip olup aidiyet duygusunu yitirmiş, kültürel belleği yitime uğramış halka çektiği söylev ile âdeta ders veren Radko'nun uzun konuşmaları dikkat çekicidir. Bu noktada yazar, Türk karakterleri idealize etmediğini, eksik ve yanlışlara dair öz eleştiriye sevk edecek dış etkenlerden de faydalandığını ortaya koymaktadır. Beyaz Lale'de sadece Serez şehri işgal edilmez. Bir milletin tarihi, kimliği ve belleği işgal altına alınır. Türk ulusunun değerler dizgesine yönelik saldırı söz konusudur. Milliyetçi söylem hem zaman hem de mekân kurgusuna yansır. Radko, kadın bireyleri ağlatırken sessizce ev içlerinde bekleyen erkek öznelerin toplumsal kimliği de sorgulanmaktadır. Yazar, Lalî'nin kendi canına kıyacak kadar namuslu ve cesur davranmasını olumlu değer olarak yansıtmaktadır. Türk halkının millî şuuru yitirdiği bir dönemde kadın öznenin bu direnişi, millî kimliği yeniden inşa için uyanışa sebep olabilir. Olumlu kahraman figür sayesinde geçmişin değerleri hatırlanacak ve yeni bir millî kimlik inşa edilecektir. Ömer Seyfettin, yazdıklarıyla bir yandan insanı, bir yandan dili, bir yandan edebiyatı kurar. Bu sorumluluk onun eserine ister istemez tezi getirir (Argunşah, 2019:462). Bu bakımdan metnin acı dolu sahnelerinin karanlığına rağmen millî değerlerle örülü aydınlık geleceği inşa etmenin yolları da anlatılmaktadır. Türklük ideolojisini savunarak sergilenen "öze dönüş" çabası söz konusudur" (Önder, 2019, s.43-44).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık ve hoşgörü değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: ""Affedersiniz, gospodin" dedi. "Ufak çocuklardan, kadınlardan ne istiyoruz? Biz muharebe ettik. Buralarını aldık. Onların canlarını bağışlamalıyız. Onlar bize

silah atmadılar. Hem zaten artık burada oturamazlar, hep muhacir olurlar, yarın savuşup giderler…”” (ÖS, 2015, s.431).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: “Sonra Türklere bakınız. Bu heriflerin aptallıkları o derecededir ki yalnız etnografyanın esaslarını kabul etmemekle kalmazlar, dünyada “kavmiyet, milliyet” gibi bir şey olduğuna da inanmazlar. Kendilerinin milliyetçilerini bile şiddetle inkâr ederler” (ÖS, 2015, s.433).

Çalışkanlık Değeri: “Öteki çete reisleri Dimço Kaptan gibi cahil değildiler. Hepsi gazeteleri anlayarak okur, siyasî cereyanlara vâkıf, ideali hakkıyla duymuş, münevver kahramanlardı. Boyunlarındaki cephane çantasında Avrupa’nın Bulgaristan’a dair son neşrettiği kitaplar bulunurdu. Hatta içlerinde dört tanesi Darülfünun[74] Hukuk ve Tabiiyat şubelerinden mezundular. Tahsillerini Lozan’da bitirmişlerdi” (ÖS, 2015, s.432).

Hoşgörü Değeri: ““Affedersiniz, gospodin” dedi. “Ufak çocuklardan, kadınlardan ne istiyoruz? Biz muharebe ettik. Buralarını aldık. Onların canlarını bağışlamalıyız. Onlar bize silah atmadılar. Hem zaten artık burada oturamazlar, hep muhacir olurlar, yarın savuşup giderler…”” (ÖS, 2015, s.431).

“(Türkler) Nasılsa ellerine geçirdikleri yerlerdeki kavimleri temizlemediler. Onları yutmadılar. Türk yapmadılar. Hatta “reaya” diye vâsi hürriyetleri verdiler. Hıristiyanlara verdikleri bu reaya kelimesinin manası ne demekmiş biliyor musunuz? “Hürmet edilecek adamlar” demekmiş” (ÖS, 2015, s.433).

Serez’i işgal eden çete liderlerinden Dimço Kaptan eski bir komitacı olmasına rağmen Radko gibi canavar değildir. Radko’ya en azından kadın ve çocukların canlarını bağışlamak gerektiğini söylemesi adalet/adil olma değerini vurgulamaktadır. Bulgar çetesinin diğer üyeleri ise dağlarda muharebe etmelerine rağmen eğitimli ve çalışkan kişilerdir. İnandıkları ideal için sürekli çaba vermeleri, cephanelerinin yanında kitap taşımaları çalışkanlık değerini öne çıkarmaktadır. Radko kendi fikirleri hakkında izahat verirken Türklerin tarih boyunca

[74] Darülfünun, Arapça dar (ev) ve fünûn (fenler) sözcüklerinden türetilmiş, “üniversite” anlamında kullanılan bir sözcük. Aynı zamanda 1900 yılında Avrupa üniversiteleri tarzında kurulan Darülfünun-ı Şahane veya İstanbul Darülfünunu’nu ifade eder. Bu kurum 1933 reformuyla İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. Hikâyede tasvir edilen Bulgar çete reisleri, İstanbul’da yaşamış, Lozan’a gidecek kadar zenginleşmiş ve üniversiteden mezun olmuştur. Tüm bu refaha rağmen komitacılık faaliyetlerine katılmaları dikkate değerdir. Ömer Seyfettin’in diğer hikâyelerinde de belirttiği üzere, kavmiyet ve milliyet bilincine sahip azınlıkların çıkardıkları isyanları, ekonomik yardım, bölgenin imarı, dini özgürlükler gibi tedbirler durduramamıştır. Asiler, devletten hizmet görmediklerinden ya da ekonomik sebeplerle değil, kendi devletlerini kurmak için ayaklanmaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

yaptığı hatalardan örnek vermektedir. Kültürüne ve milliyetine sahip çıkmayan ve etnografya bilimine önem vermeyenlerin yok olduğunun anlatılması bilimsellik/nesnel olma değerinin öne çıktığı sahnedir. Radko'nun Türkler üzerinden verdiği diğer örnek ise hoşgörülü olmaktır. Türklerin ele geçirdiği topraklardaki milletlere zarar vermemesi, tersine onlara saygı duyması hoşgörü değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.49. Sivrisinek

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Temmuz 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'10 Temmuz… Bozkaya Köyü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı, İstanbul'dan kırk gün önce ayrılarak taşrada bir köye (Eserin girişinde not olarak verilen Bozkaya Köyüne) yerleşmiştir. Büyük şehrin hengâmesinden uzakta, sessiz ve asude bu köyde hem bedenini hem ruhunu dinlendirmektedir. Bu köyde kaldığı sürede şehrin getirdiği telaşı ve heyecanları, ruhundaki sıkıntıyı ve her türlü hırsı terk etmiştir.

Kahramanın bu tasasız günlerde yaşadığı huzuru, İstanbul'dan aldığı bir mektup bozar. Mektubu eski bir arkadaşı olan Efruz[75] yazmıştır. Efruz, yazarın başka öykülerinde de yer alan bir karakterdir. Kahraman, arkadaşı Efruz'a cevaben yazdığı mektupta önce onunla ilgili olumsuz fikirlerini açıklar. Sonra da 'Rüzgârla Sivrisinek' isimli bir halk öyküsünü anlatır. Bu öyküden hareketle, onun bulunduğu durumun ne kadar gülünç olduğunu, hak etmediği mevkileri talep etmesinin, bilmediği konularda ahkam kesmesinin yanlışlığını vurgular. Efruz şarlatan ve ukala bir tiptir. Diline doladığı birkaç kavramı sürekli tekrar ederek insanları etkilemeye çalışır ancak bu kavramların ne anlama geldiğini bile bilmez. Rüzgârla Sivrisinek öyküsünde de sivrisinek cüssesine ve gücüne bakmadan rüzgârla dalaşır. Onunla alay eder ve hakarette bulunur. Rüzgâr kızarak esmeye ve onu sürüklemeye başlayınca da bu tavrından vazgeçmez. Sığındığı evin çatısı rüzgârın kuvvetiyle yıkılmaya yüz tutunca bunu kendi mukavemetine bağlayacak kadar hadsizdir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

[75] Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde bulunan bir tip olan Efruz karakteri, ilk kez bu hikâyede yer almaktadır. Yazarın daha sonra yayımlayacağı Tam Bir Görüş, Efruz Bey, Asilzâdeler, Bilgi Bucağında, Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi ve İnat [Beyaz Serçe] hikâyelerinde de yer alacak olan karakter, II. Meşrutiyet sonrası türeyen özenti aydınları sembolize etmektedir. Karakter, şarlatan ve gülünç bir tiptir. Bilgisi olmayan konularda ahkam kesmeyi, alafrangalık özentisi davranışlarıyla kendini gerçekte olduğundan farklı göstermeyi çok sevmektedir. Tek bir gerçek kişiden ziyade dönemin aydın geçinen, bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olan sözde entelektüel kesiminin karikatürize edilmiş hâlidir.

Öyküde dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Jandarmanın elinden mektubu aldım, baktım… Hakikaten bana… Açtım. Senin imzanı görmeseydim, hemen yırtıp atacaktım. Bu köyde bulunduğum kadar bir kelime okumamaya, bir harf yazmamaya ahdetmiştim. Ama senin mektubunu, sevgili Efruz, mümkün mü okumayayım?" (ÖS, 2015, s.458).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Her şey gözümün önünde bu billur dere gibi akıyor. Şehirde dost elleriyle kırılan kalbimden bütün kederler sızıyor ve hepsi gözlerimden, muhitin hayaline karışarak akıp gidiyor; mavi ziyalar, pembe nurlar, isimsiz renklerle billurlaşıyor" (ÖS, 2015, s.457).

Sorumluluk/Görev Değeri: "İşte, sevgili Efruz, senin manevî vaziyetin! Senin için yapılacak yegâne şey, evvelâ liyakatin ne olduğunu öğrenmek, sonra ona sahip olmaya çalışmaktır. Şikâyet ve küfür en faydasız bir şeydir" (ÖS, 2015, s.462).

Öykünün kahramanı eski dostu Efruz'a öğütler vermektedir. Kendine hiçbir mektubu okumayacağı sözünü vermesine rağmen arkadaşından gelen mektubu okuyarak ona cevap vermesi dostluk/arkadaşlık değerini yansıtmaktadır. Kahramanın köyde geçirdiği süre boyunca anılarını hatırlayarak hüzünlenmesi, dostlarını ve geride bıraktığı şehrin hayali ile hassaslaşması duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı yerdir. Kahramanın Efruz'a liyakat ve görev bilinci konusunda öğütler vermesi sorumluluk/görev değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.50. Falaka

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Temmuz 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Çocukluk hatıralarından'* notu ile yayımlamıştır. Verilmiş bu not, eserin Kaşağı, İlk Namaz, İlk Cinayet gibi yazarın çocukluk hayatından bilgi veren ve kahramanın kendisi olduğu öyküler kapsamında bulunduğunu göstermektedir. Öykünün geçtiği mekânın, yazarın doğduğu Gönen olması da bu durumu desteklemektedir.

Eserin kahramanı mektepte öğrenim gören bir çocuktur. Derslerde eğitim ve düzen Hoca Efendi'nin kullanmaktan çekinmediği falaka marifeti ile sağlanmaktadır. Bir gün okula kaymakam gelir. Talebelere falaka ile ceza verildiğini görerek bu durumu yasaklar. Kısa bir süre boyunca dayak korkusu yaşamayan talebeler yaramazlıklarını arttırarak zapt olunmaz bir

hâle gelirler. Hoca Efendi artık üzerlerinde kontrol sağlayamadığı çocukları hizaya getirmek için falakayı tekrar ortaya çıkarır. Üstelik artık falakayı daha acımasızca kullanmaktadır.

Kahraman bir gün Hoca Efendi'nin uyumasını fırsat bilerek onun enfiye kutusunu aşırır. Arkadaşları ile kullandıkları enfiye sonucu hepsi hapşırmaya başlar. Durumun farkına varan Hoca Efendi suçluları sırayla falakaya çeker ve mektepte hapşırmayı yasak eder. Ancak kahramanın haşarılıkları bununla bitmez. Başka bir gün yine enfiye kutusunu alarak hocanın eşeğinin burnuna üfler. Hoca, önceki vukuatta ettiği yemin sonucu hapşıran herkesi falakaya yatırmak zorundadır. Yeminini bozmamak için bu sefer hapşıran eşeğini falakaya yatırır. Ancak bu esnada mektebe ziyarete gelen kaymakam duruma şahit olur. Önceden yasak ettiği falakanın üstelik bir eşek üzerinde kullanıldığını görünce hocayı görevinden azleder. Başından geçen bu çocukluk hatırasını anlatan yazar ise o gün yaptığı muzipliğin bir hocanın mesleğinden olmasına sebep olduğunu düşünerek vicdan azabı duymaktadır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik ve duyarlılık/hassasiyet değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "İyice hatırlıyorum; kırk çocuk, hepimiz müttefiktik. Aramızdan müzevvir çıkmıyor, Hoca Efendi'ye karşı tek bir vücut gibi hareket ediyorduk" (ÖS, 2015, s.465).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Şimdi ben kimi hapşırırken görsem pek küçükken yaptığım bu tuhaf muzipliği hatırlarım. Gülümserim. Kalbimde belirsiz bir acı sızlar. Benim sebebime hocalıktan kovulan, ihtimal aç kalan bu ak sakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayali karşıma dikilir. Zaman geçtikçe hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım" (ÖS, 2015, s.470).

Mektepte eğitim gören çocuklar yaptıkları her işte dayanışma halindedir. Her ne kadar bu dayanışma, yapılan yaramazlıkları örtbas etmek için, hocaya karşı kullanılsa da birbirlerine hep yardımcı olurlar. Çocukların aralarında bulunan bu iş birliği dayanışma/yardımseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın üzerinden yıllar geçmesine rağmen yaptığı muzipliğin sonucunu düşünerek duygulanması, okuldan kovulan hoca için vicdan azabı çekmesi ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.51. Hürriyet Gecesi[76]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

[76] Yazar tarafından 'Hürriyet Gecesi' olarak isimlendirilen olay 10 Temmuz 1908 tarihli II. Meşrutiyet'in ilanıdır. Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında meclisi kapatan Padişah II.

Öykü 2 Ağustos 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı ismi verilmeyen bir muharrirdir. Kahraman öyküye ismini veren Hürriyet Gecesi'nde sokaklarda, caddelerde yapılan kutlamalara katılmıştır. İnsanlar coşku ve heyecan içinde dışarıya dökülmüş, yeni idarenin zaferini kutlamaktadır. İstibdat döneminin sona ermesi ve Meşrutiyetin ilanı halkta artık her şeyin düzeleceği, devletin yaşadığı buhranların son bulacağı umutlarını doğurmuştur. Kahraman da halkla aynı hisleri taşımaktadır. Bütün gün ve gece caddelerdeki eğlencelere katılmasına rağmen içi içine sığmaz. Evinde oturmaya dayanamaz ve kendini tekrar sokaklara atar.

Dışarıda dolaşan kahraman, ihtiyar bir adamla tanışır. Kahramanın coşkusunun aksine ihtiyar adam son derece sakindir. Hürriyet ilanının her şeyi çözmediğini, ülkenin bütün sorunlarının bir kalemde silinmediğini hatırlatır. İhtiyar adam yılların verdiği tecrübe ile yeni idarenin de kısa sürede zor duruma düşeceğini, düşman devletlerin pusuda beklediğini söyler. Genç kahraman bu konuşmadan sonra hayallerinden bir nebze uyanır. Yaşanan günlerin kendi ikbâli için değil tüm halkın geleceği için önem arz ettiğini fark eder. Kahraman, yaşadığı topluma olan borcunu vereceği eserler ile ödemesi gerektiğini, görevinin halkı aydınlatmak olduğunu kabullenir. Öykünün başında kendi yükselişini ve önündeki başarı kapılarını düşleyen kahraman, öykünün sonunda üstlendiği görevin ve milletine olan borcunun önemini anlamıştır. Arş. Gör. Dr. Dinçer Atay (2019) makalesinde kahramanın benlik anlayışını ve dönemin toplumsal yapısını şu şekilde açıklamıştır:

> "Hürriyet Gecesi" hikâyesinde, Hürriyet'i kutlayan amaçsız ve şuursuz kitleye dâhil olmaktan kendini alamayan başkişi, Hürriyet uğrunda çalışacağını hayal etse de bu konuda neler yapmayı planladığı sorusu karşısında tutulur*: "Zihni o derece hayal ile dolu idi ki… fikirlerini seçemiyor, bugün ne yapacağını tahmin edemiyordu. Hakikaten çok yapılacak şey vardı. Fakat bunlar neydi? Bunları henüz tasavvur bile edemiyordu."* (Ömer Seyfettin, 2017, s.79) Kendisini uyaran yaşlı adama kendini yazar olarak tanıtan başkişi, bu yaşlı adama göre *"gayesini idrak etmemiş bir cemiyetin evladı"*dır. Cemiyetin ürünü olan bilinçsiz neferlerin varlığı, Ömer Seyfettin'in kolektif eleştirisini medeniyet düzlemine taşır. Bireysel şöhret hırsından sıyrılamayan başkişi, sosyo-politik tefekkürden yoksundur. Bilgisiz, şuursuz kalabalıkların bireysel görünümlerinde karşımıza çıkan milliyet düşüncesinden yoksunluk, Ömer Seyfettin'in eleştirel bir tavırla odaklandığı bir başka hususdur. Söz konusu tavır, Hürriyet'in Osmanlı Devleti'nin yıkılmaktan kurtaracağı hayalinin gerçekçi olmadığına dikkat çeker. "Hürriyet Bayrakları" adlı hikâyede bu millî şuura

---

Abdülhamit'in 30 yıl süren ve 'İstibdat Dönemi' olarak da adlandırılan iktidarı, İttihat ve Terakki Partisinin etkisiyle zayıflamış ve II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Bu tarih uzun süre 'Hürriyet Bayramı' olarak kutlanmıştır.

> çağrı kendisini ötekinin somutluğunda gösterir. Yüzyıllardır yattığı "Oğuz Uykusu"ndan[77] Meşrutiyet devrimi ile uyanan Türk, kendini tanımaya başlayacaktır ve kendini tanıdıkça inşa edeceği Türk kimliği ile bütün varlık alanında yegâne iktidar ve güç sahibi olacaktır. Bu durum "Hürriyet Gecesi"ndeki kendilik bilincine davet edilen genç yazarlar sayesinde olacaktır. Bu çıkarımlar romantik bir duyuştan ziyade Ömer Seyfettin'in bir yazar olarak ortaya koyduğu tezli metinlerin bir çıktısı olarak algılanmalıdır" (Atay, 2019, s.89).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, dürüstlük/doğruluk, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Bizden sonraki nesil ihtimal bütün hayatlarında böyle tabiat ve tahammülün fevkinde bir şevk, bir vecd darbesini asla duyamayacak! O ilk gün, o ilk hürriyetin ilân edildiği gün neydi ya Rabbi! Sanki bir saniye içinde bütün dünya birdenbire değişti" (ÖS, 2015, s.471).

"Sarılmalar, kucaklaşmalar, öpüşmeler, alkış tufanları! Ve bütün bunların üstünde hiç dinmeyen bir nara: "Yaşasın hürriyet!" Yine sonra kadınlardan, çocuklardan, ihtiyarlardan, gençlerden, askerlerden karmakarışık, taşan, dalgalanan bir akın!" (ÖS, 2015, s.471).

"Ansızın gayr-i ihtiyarî, mantık ve şuurumun fevkinde kaynayan şedit ve meçhul bir galeyanla, avazım çıktığı kadar "Yaşasın hürriyet! Yaşasın hürriyet!" diye haykırdım. Kendimi tutamadım" (ÖS, 2015, s.472).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Sanki müphem bir rüya içinde, hararetini duymadığım bir kutsiyetin âyinini seyrediyordum. İhtiyar bana feragat, tevazu, hasbîlik felsefesini anlatıyordu. Dinlerken, hakikaten gergin ve müteheyyiç asabım sükûn buluyordu. Gururum yıkılıyor, hırsım sönüyor" (ÖS, 2015, s.477).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Ey genç muharrir! Gel, sen bir kahraman ol. Nefsini düşünme. Boş gururu, menfaatperverliği bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini

[77] Oğuz Uykusu, Dede Korkut başta olmak üzere Türk destanlarında ve masallarında yer alan bir motiftir. Oğuz yiğitlerinin çok uzun süreli (7 gün ile 40 gün arası) uykuları bu ifade ile anlatılmıştır. Destanlarda Oğuzların başına gelen tüm felaketler, kahramanların bu derin uykusu esnasında gerçekleşmektedir. Oğuz Uykusu, bazı metinlerde fiziksel uyku anlamını aşarak Türk toplumunun içine düştüğü gaflet ve umursamazlık durumunu karşılamak için kullanılmıştır. Ömer Seyfettin hikâyelerinde de Türklerin Balkan topraklarını kaybetmeleri ve eski reayası olan uluslar karşısında mağlup olmaları millî şuurdan uzaklaşmalarına, "Osmanlı Milleti" fikrini esas almalarına ve bir çeşit Oğuz Uykusu'nda olmalarına dayanmaktadır.

bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış. Dost sandığı, bağrına bastığı gizli düşmanları bütün servetini, bütün saadetini yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, saadet, duygu, ideal ver!.. Ben seni gördüm, sokak fenerine nasıl vurduğunu gördüm. Bu şiddetini, bu galeyanını ölmez ve ezelî bir mevcut olan milletine ver!" (ÖS, 2015, s.477).

Vatanseverlik Değeri: "Ey genç muharrir! Gel, sen bir kahraman ol. Nefsini düşünme. Boş gururu, menfaatperverliği bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış. Dost sandığı, bağrına bastığı gizli düşmanları bütün servetini, bütün saadetini yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, saadet, duygu, ideal ver!.. Ben seni gördüm, sokak fenerine nasıl vurduğunu gördüm. Bu şiddetini, bu galeyanını ölmez ve ezelî bir mevcut olan milletine ver!" (ÖS, 2015, s.477).

Hürriyetin ilanına halkın gösterdiği sevinç ve coşku bağımsızlık değerinin vurgulandığı sahnedir. Uzun süre devam etmiş olan baskıcı yönetim sonrası herkes ülke içindeki özgürlüğün ve demokrasinin önemini anlamıştır. Öyküye adı verilen 'Hürriyet' ifadesi de eserde öne çıkan temel değerin bağımsızlık/özgürlük olduğunu göstermektedir. İhtiyar adamın genç kahramana verdiği öğütler dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Ona gururunu ve hırsını bırakarak tevazu ve feragat tavsiye etmesi bu değeri öne çıkarmaktadır. İhtiyar adamın, kahramana verdiği diğer tavsiye de vatanseverlik ve sorumluluk/görev değerlerine vurgu yapmaktadır. Ona nefsini ve şahsi menfaatlerini terk etmesini, tüm gücünü milletine vermesini öğütlemesi bu değerleri öne çıkarmaktadır.

4.1.52. Eleğimsağma[78]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 9 Ağustos 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Ayşe isimli küçük bir köylü kızıdır. Ayşe henüz on yaşında bile olmamasına rağmen gücü ve iriliği sebebiyle 'Pehlivan Ayşe' lakabını almıştır. Oyunlarda, güreşlerde, dövüşlerde erkek çocuklarıyla mücadele etmekte ve hepsini yenmektedir. Hayalinde de hep erkek olmak ve köy yaşantısının kızlara dayattığı kuralları

[78] Eleğimsağma, Arapça 'Alaim-i Sema' (gök işaretleri, gök alametleri) ifadesinin halk diline yerleşmiş hâlidir. Sözcük; gökkuşağı, ebemkuşağı (kavs-i kuzeh) anlamlarına gelmektedir. Anadolu'da yaygın bir inanışa göre altından geçenlerin cinsiyetini değiştiren bir güce sahiptir. Hikâyede de bu halk efsanesine vurgu yapılmıştır.

aşmak vardır. Böylece ergenlik döneminde çarşafa girmek, sokaktaki oyunlara veda etmek ve eve hapsolmak zorunda kalmayacaktır.

Hayalini kurduğu şeyi yağmurlu bir gün sonrası doğan gökkuşağını fark ettiğinde hemen gerçekleştirmek ister. Evden çıkar ve altından geçerek erkek olmak için gökkuşağının doğduğu ormana girer. Burada gökkuşağının altından geçerek iri ve güçlü bir erkek olur. Köye döndüğünde kimse onu tanımaz. Mahalledeki çocuklardan köyde bir düğün olduğunu öğrenir ve artık erkek olduğu için evlenen kızı kendi nikahına almak ister. Düğünü basar ve güreşte herkesi yenerek baş pehlivan olur. Ardından damadı zorla gelinden boşatır. Köyün imamı Kurt Hoca'ya da kendisini gelinle nikahlamasını söyler. Ancak hoca bunu kabul etmez ve Ayşe'nin elinden kurtularak uçmaya başlar. Ayşe, hocayı yakalamak için caminin minaresine tırmanır, bu sırada cami yıkılınca rüyasından da uyanır.

Ayşe gerçekte, gökkuşağının peşinden koşarken ormanda kaybolmuş ve bir köşede uyuyakalmıştır. Uyanınca gerçek dünyanın acımasızlığı ile yüz yüze gelir. Babası ve annesinden dayak yer, köylünün kötü bakışlarına ve Kurt Hoca'nın "Artık çarşafa girsin." sözlerine maruz kalır. Yazar öyküde Ayşe karakteri üzerinden toplumun kadına bakışını ve kadın erkek eşitsizliğini eleştirmektedir. Ayşe'nin istediği gibi bir yaşam sürmesinin tek yolu erkek olmaktır, çünkü toplum kuralları kadınlar üzerinde büyük bir baskı kurmaktadır. Öyküde yer alan cinsiyet rolleri ve yazarın bu konudaki bakış açısını Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Barut (2019) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin, hikâyeleri aracılığıyla yaşadığı toplumun aksayan yönlerini sadece tenkit etmez, çoğu zaman mizah ile genişletilmiş bir hicvi tercih eder. Yine içinde yaşanılan şartların sevkiyle yazdığı hikâyelerde o günlerde geçerli olan birtakım fikirlerin aşırılıkları da ona konu olur. Bunlarda da hiciv ve mizah birlikteliği farklı bir özelliktir (Türkben, 2012). Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde kırsal kesimde kız çocukları üzerindeki baskıya ve bunun sonuçlarına dikkat çekerken, erkek ve kız çocukları arasındaki ayrımcılığa da değinir (Albez, 2009: 98). Bu noktada aslında vurgulanmak istenen başka bir nokta da bir kadının gözünden erkek kimliğinin nasıl algılandığıdır. Çok uç durumlar hariç, normal şartlarda erkeklerden toplumsal olarak çeşitli beklentiler olmasına rağmen, bu rollerin Ayşe'nin hayalindeki gibi çok da övünülecek bir şey olmadığı, her şeyin kapısını açan, her istediği şeyi elde etmesini sağlayan bir sihirli değnek olmadığı açıktır. Bu noktada Ömer Seyfettin'in mübalağalı bir üslupla toplumsal cinsiyet rollerinin karşı cins tarafından nasıl algılandığını göstermesi bakımından manidar bir sahnedir. Toplumumuzda yetkinlik ve başarının gerektirdiği nitelikler genellikle yüksek düzeyde arzu edilen özellikler olarak kabul edilir ve bunlar genellikle erkeklikle ilişkilidir. Ömer Seyfettin'in masalında cinsiyet rollerine ilişkin basmakalıp inançların her iki cinsiyet açısından sorgulanması ve

> cinsiyet rolüne sadece kadın çalışması olarak ele almaması yönüyle objektif, ayrıca dönemindeki sosyal mekanizmaları ele alırken, örneğin bir din adamı üzerinden ne muhafazakar bir duruş sergileyerek, din adamını haklı görmeye çalışması ne de din adamlarını birer öcü gibi göstererek, bütün problemleri belirli kurum ve şahıslara yıkmaktan uzak durarak nesnelliğini koruması açısından gerçekçi ve fikirlerini anlaşılır bir sembolizmayla anlatan bir yazar olduğu söylenebilir. Sonuç olarak Ömer Seyfettin hikâyede kadınların gözünden erkek rolünün bir özgürlük aracı olarak ele alındığını göstermiş hatta o kadar ki Ayşe'nin Gülsüm'le bütün gelenek ve görenekleri yıkarak evlenebileceği şeklinde abartılı bir durumla da bu durumu betimlemiştir. Bu bir yönüyle kadınların erkeklerin "güçlü olmasına" ilişkin algılarına dönük de bir ironi olarak ele alınabilir" (Bektaş ve Barut, 2019, s.121,125).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.53. Çanakkale'den Sonra…[79]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 16 Ağustos 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı, etrafındakiler tarafından 'deli' ve 'meraklı' olarak tanınan kırk beş yaşında biridir. Hiç evlenmemiş, tahsilli olmasına rağmen bir işte çalışmamış, birkaç yakın dostu dışında kimseyle görüşmeyen ve evinden dışarı adım atmayan bir kişidir. Onun içine düştüğü bu ümitsiz ve amaçsız yaşantının sebebi devletin ve milletin içinde bulunduğu durumdan duyduğu acı ve kederdir. Osmanlı, düşman devletler tarafından pay edilmekte; ülkeye açık, gizli saldırılar yapılmaktadır. Halk ise büyük bir cehalet ve umursamazlık içinde günlük yaşantısın sürdürmekte, amaçsız ve hedefsiz yaşamaktadır. Artık yurdunun parçalanacağına emin olan ve İngiliz, Rus, Fransız askerlerinin işgalini bekleyen kahraman intihar etmeyi planlar. İstanbul düştüğü gün o da canına kıyacaktır.

Beklenmeyen haber ise Çanakkale'den gelir. Düşman ordusunun bir milyon kayıp verdiği ve onlarca zırhlısının battığı Çanakkale Savaşı kahramanı kendine getirir. Artık zafere ve kurtuluşa inancı vardır. Kendine çeki düzen verir. Evini ve bahçesini tamir ettirir. Hariciyede bir tercümanlık işine girer ve evlenir. Karanlık günlerin geride kaldığı, artık Türk'ün uyanarak düşmanlara gereken cevabı verdiğini gördüğünde her şey düzelmiştir.

[79] Ömer Seyfettin'in Çanakkale Savaşı günlerinin öncesi ve sonrasını anlattığı hikâye, Viyana önlerinden geri çekilmeye başlayan, uzun bir dönem boyunca mağlubiyeti kabullenmiş Türk ordusuna ve ümitsiz Türk halkına bir mesaj iletmektedir. Hikâyenin başında yer alan karamsarlık ve korku Çanakkale'den gelen zafer haberiyle yok olmuş ve yerini Türk halkının gösterdiği cesarete ve geleceğe dair duyulan umutlara bırakmıştır.

Halkın düşündüğü kadar cahil ve bilinçsiz olmadığını anlar. Önceden hayvanlar gibi yaşadığını düşündüğü toplumun, düşmanın karşısına büyük bir inançla ve fedakârlıkla çıkmasından etkilenir. Doğan çocuğuna da 'Mefkure' ismini vererek Türklük ülküsünün henüz ölmediğine olan inancını ortaya koyar. Ömer Seyfettin'in I. Dünya Savaşı yıllarında, özellikle de Çanakkale Savaşı arka planında yazdığı öykülerine dair Doç. Dr. Melih Erzen (2014) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Türk hikâyeciliğinin mühim isimlerinden Ömer Seyfettin, I. Dünya Savaşı yıllarında, topluma seslenen, sorumluluk sahibi bir sanatçı kimliğiyle iş başındadır. Nitekim siyasi yönetimin de teşvikiyle, 1917-1918 yıllarında kaleme aldığı hikâyelerinde "kahramanlık" duygusunu ön plana çıkarmaya çalışır. Cephelerde, çok zor şartlar altında düşmana karşı koyan askerî güçlere moral vermek ve halkın kurtuluşa dair umudunu diri tutmak gayesindeki bu hikâyelerin birçoğu eski zaman kahramanlarını hatırlatmak yoluyla milletin özündeki cevheri göstermeye, birkaçı ise Çanakkale'deki direnişin olumlu sonuçlarını yansıtmaya yöneliktir. Türk ordusunun gösterdiği dirayetin toplumda nasıl heyecan uyandırıcı bir etki yarattığını konu alan "Çanakkale'den Sonra" adlı hikâyede bu devrenin metinleri arasındadır. "Mefkûresini bilen bir millet" vurgusu, bu hikâyenin temelini oluşturur. Öyle ki; hayata tutunmak istemeyen, münzevi, yaşı geçkin bir adamın Çanakkale'de elde edilen başarılar üzerine hayata atılarak bir gelecek inşa etmesi devletin kurtuluşunu sembolize etmektedir" (Erzen, 2014, s.296-297).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, dürüstlük/doğruluk, dayanışma/yardımseverlik, estetik/sanat ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Mektepten çıktıktan sonra okumaya başlamış, okudukça ümidini kaybetmiş, okuyup düşündükçe intiharı kurmuştu; ama -kuvvetli tahsilinin neticesi olan- ilmi, fikri ona hâkimdi" (ÖS, 2015, s.486).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Kapitülâsyonlar kalkıyor, dâhilî düşmanlar temizleniyor, zehirli tufeyliler gibi milletin bünyesi üzerine üşüşüp kanını emen hainlerin elinden "iktisat ve istismar" silahları alınmaya çalışılıyordu. İşte ümidini kestiği bu muhit nihayet bir millet oluyor ve Türklerin arasında da "iş bölümü" fikri uyanıyordu" (ÖS, 2015, s.490).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Hâlbuki o milliyetiyle, diniyle, mabedinin ulviyetiyle, içtimaiyetinin ezeliyetiyle, mefkûresinin nihayetsizliğiyle bir insan, ahlâkî ve manevî bir insan olmak isterdi" (ÖS, 2015, s.487).

Estetik/Sanat Değeri: "Sanat diye biçimsiz hendesî çizgilerden kâbuslar, edebiyat diye Arapça, Acemce manasız ve mücerret terkipler yapılıyor, milliyet inkâr ediliyor, mazi karikatürleştiriliyor, istikbal bir duman hâlinde tasavvur olunuyordu" (ÖS, 2015, s.487).

Vatanseverlik Değeri: "Yarın bu kendi ismini bilmeyen, kendi lisanını yazmayan, düşmanını kardeşi sanan zavallı millet Rusların, Fransızların, İngilizleri elinde Hindistan halkı gibi esir olacak, onlara hayvan gibi hizmet edecek, medeniyetten, yani insaniyet ve ahlâkiyetten mahrum kalacaktı" (ÖS, 2015, s.487).

"Umumî Harp ilân olunca, köşesinde bir kere daha kıvrandı. Artık bu sefer hakikaten son saatti! Ruslar Ayasofya'ya haçlarını asacaklar, Garbî Asya'nın bu köşesindeki bin senelik bir Türk tarihi kapanacaktı. Şuurunu kaybetmiş bir milletin esirliğini görmemek için kendini öldürmeye karar verdi" (ÖS, 2015, s.489).

Öykünün kahramanı iyi bir eğitim almış ve çok bilgilidir. İçine düştüğü ümitsizlik sonucu intihar etme kararı alsa da aldığı eğitim ve kendisinde etkili olan bilimsel düşünme yetisi onu bu kararından vazgeçirir. Bu sahnede bilimsellik/nesnel olma değeri vurgulanmıştır. Kahraman toplumun içinde bulunduğu durumu hazmedemez, onları hayvanlar gibi yaşamakla suçlar. Oysa kendisi için kuruduğu hayal ahlâklı, manevi gücü yüksek bir kişi olabilmektir. Kurduğu bu hayal dürüstlük/doğruluk değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın vatanının geleceği konusunda duyduğu kaygı ve ülkesinin işgali hâlinde intihar etmeyi planlaması vatanseverlik değerini yansıtmaktadır. Çanakkale Savaşı sonrası Türk toplumu uyanmış ve yabancı devletlerin uyguladığı düşmanca tutuma karşı tepki göstermeye başlamıştır. Türklerin arasında yeşeren iş birliği fikri ve düşmanlara karşı tek vücut olarak karşı koyma mücadelesi dayanışma/yardımseverlik değerinin öne çıktığı sahnedir. Kahramanın millî sanat yerine yabancı kaynaklara yönelenleri eleştirmesi estetik/sanat değerini taşımaktadır.

4.1.54. Ferman

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Ağustos 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Yazar, daha sonra Kütük, Vire, Teselli, Başını Vermeyen Şehit, Büyücü, Teke Tek, Topuz gibi öykülerinde de kullanacağı bu başlık altında genellikle Türk tarihinden aldığı ve ideal insan olarak işlediği kahraman tiplerini aktarmıştır. Bu başlıktaki öykülerin ortak noktası epik bir anlatı içerisinde genellikle asker-savaşçı olan karakterin cesaret, sadakat, cengaverlik gibi nitelikleri taşımasıdır.

Öykünün geçtiği dönemin, Sadrazam Sokullu[80] ile Zal Mahmut Ağa'nın[81] varlığından ve padişahın yaşlılık zamanı olarak anılmasından Kanuni Sultan Süleyman devri olduğu anlaşılmaktadır. Öykünün kahramanı ise Tosun isimli bir çavuş beyidir. Yiğitliği, kuvveti ve gözü pekliği ile genç yaşta padişahın gözüne girmiş ve orduda yükselmiştir. Semlin üzerine sefere çıkan ordu yağmur ve fırtına sebebi ile yolunu kaybetmiş ve güçlükle ilerlemektedir. Tosun Bey[82] ordu kuvvetlerinin önünden ilerleyerek yoldaki haydutları temizlemekte, ordunun geçişi için menzili hazırlamaktadır. Verdiği bu çetin mücadele sonrası geldiği bir konak yerinde padişahın çadırı olan 'Otağ-ı Hümayun'ün yolda kaybolduğunu öğrenir. Cesaretli ve deli dolu bir karakter olan Tosun Bey sadrazam da dahil olmak üzere üst rütbeli tüm erkana ağır ithamlarda bulunur. Tek başına kayıp otağı aramaya koyulsa da başarılı olamaz. Geri döndüğünde ise bizzat sadrazamdan Niş Beyi'ne iletmesi için bir ferman teslim alır.

Tosun Bey yola koyulur ve gece gündüz demeden at sürer. Hiç uyumadan, sadece atı üzerinde dinlenerek Niş'e varır. Şehrin ışıklarını görünce gündüz vakti şehre girmek için bir handa geceyi geçirmeye karar verir. Gece rüyasında taşıdığı fermanın kendisini öldürdüğünü görünce merakını yenemez ve fermanı okur. Taşıdığı fermanın kendi idam emri olduğunu anlayınca ne yapacağına karar veremez. Önce kaçarak Anadolu'ya sığınmayı, isyan ederek cellatları ile vuruşmayı düşünür. Sonra kendisini büyüten Salih Ağa'nın nasihatini hatırlayarak bu fikrinden vazgeçer. Padişahın iradesini kutsal bir emir kabul ederek teslim olmak üzere Niş Beyi'nin yanına varır. Kendi idam emrini getiren bu civanmerdin canını almaya gönlü elvermeyen Bey emri yerine getirmez. Tosun Bey'in affı için padişaha istirham yazacağını, böyle bir yiğide kıyamayacağını söyler. Tosun Bey söz konusu kendi canının kurtulması olsa bile emrin yerine getirilmesini ister. Padişahın emrini uygulamada tereddüt gösteren Niş

[80] Sokollu Mehmed Paşa, (1505-1579) sadrazamlık ve kaptan-ı deryalık yapmış Sırp asıllı Osmanlı devlet adamıdır. Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad dönemlerinde on dört yılı aşkın bir süre sadrazamlık yapmıştır. Müslüman olarak Mehmed adını almış, Sokoloviç (Sokol) kasabasında doğduğu için "Sokollu" adıyla anılmıştır. Onun sadrazamlık dönemi Osmanlı Devleti'nin zirve noktası olarak kabul görmektedir. Sokollu Mehmed Paşa, 1579 tarihinde uğradığı bir suikast sonucu hançerlenerek öldürülmüştür. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[81] "Zal Mahmud Paşa, (?-1580) vezirlik ve valilik yapmış Boşnak asıllı Osmanlı devlet adamıdır. Saray hademesi görevindeyken Şehzade Mustafa'nın boğdurtulması olayında önemli bir rol oynamıştır. 1566'da İskender Paşa'nın yerine Anadolu valisi oldu. 1572 senesinde II. Selim'in kızı Şah Sultan ile evlendirildi. 1580 yılında eşi ile aynı günde vefat etmiştir. İstanbul'da Eyüp Sultan semtindeki Zal Mahmud Paşa Camii'nin de içerisinde bulunan külliye kendisi tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Mezarı külliye içerisinde bulunan türbe içerisindedir" ("Zal Mahmud Paşa", 2020). Ömer Seyfettin'in bu hikâyesi dışında Kanuni Sultan Süleyman devrinde geçen başka eserlerinde de (Kızılelma Neresi?) adı geçen bir karakterdir.

[82] Ömer Seyfettin, Tosun Bey karakterinin gücünü tasvir ederken onun tüm mübârezelerden zaferle çıktığını aktarmıştır. Savaş meydanlarında, iki düşman ordudan çıkan birer kişinin savaştan önce teke tek çarpışması anlamına gelen 'mübâreze' kavramı yazarın 'Teke Tek…' hikâyesinin de temelini oluşturur.

Beyi'nin üzerine yürür ve kendi idamının gerçekleşmesini sağlar. Tosun Bey karakterinin taşıdığı sadakat değerini Doç. Dr. Melih Erzen (2014) makalesinde şu şekilde betimlemiştir:

> "Ömer Seyfettin'in kahramanlık anlatıları içerisinde sadakat vasfının ön plana çıkarıldığı hikâye "Ferman"dır. Hikâyenin baş kişisi Tosun Bey, çizilen karakterler arasında en çok sadakatiyle kahramanlaşan kişi olur. Padişahın otağının kaybedilmesi üzerine öfkelenen ve bu ihmal dolayısıyla sorumluları hatta sadrazamı eleştiren Tosun Bey, muhtemelen bu tavrından ötürü ölüm fermanıyla cezalandırılır. Kendi ölüm fermanı kendisine taşıtılan Tosun Bey, fermanı Niş'teki Bey'e ulaştırmadan önce mührünün söküldüğünü fark ettiği bu fermanı okur ve ölümüne doğru yol aldığını öğrenir. Fakat buna rağmen altında padişahın mührü bulunduğu için karara boyun eğer. Hatta onun kahramanlığını bilen Niş Beyi'nin bu fermandaki emri yerine getirmek istemeyişi sırasında "Padişahımın emrini yapmayan âsilerin başını ben keserim!" diyerek öfkelenir. Niş Bey'i ona kıyamadığı için emri uygulamamayı göze alırken Tosun Bey sırf ferman padişahın mührünü taşıyor diye kendine kıymaktan çekinmez. Nitekim karar uygulanır ve Tosun Bey'in başı vurulur. "Görüldüğü gibi burada ben düşüncesi öldürülmüş, devletin saadeti ve devamlılığı fikri 'ben'in yerini almıştır." Sadakatte gösterdiği bu kararlılık ve cesaret dolayısıyla Tosun Bey'in okuyucu üzerinde oldukça çarpıcı bir etki uyandırdığını da belirtmek gerekir" (Erzen, 2014, s.294).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Acaba niçin gazaba uğramıştı? Böyle bir arslanı, cellâdın eline vermek ne büyük bir insafsızlıktı. Hangi vicdan buna razı olurdu? Ak sakalına yakışmayan masum bir hıçkırıkla "Kabahatin ne?" diye sordu.

"Padişahım bilir…"

"Ben senin başını kesemem, Tosun Bey. Şimdi affını yazacağım. Çifte tatar çıkaracağım. İstirhamım kabul olunmazsa kendi başımın kesilmesini isteyeceğim" (ÖS, 2015, s.502).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Bu takiplerde Dergâh-ı âlî mensuplarından ve padişahın gözdelerinden pek genç bir kahraman olan Tosun Bey yine kendini gösterdi. Tek başına dağları, ormanları, mağaraları dolaştı. Beşer, onar rast geldiği eşkıyalarla tek başına vuruşarak hepsini yere serdi" (ÖS, 2015, s.493).

“O, bütün ordu içinde rakipsiz bir cesaret, kahramanlık ve çabukluk enmûzeci idi. İhtiyar Zal Mahmut’tan daha kuvvetli olduğunu herkes biliyordu” (ÖS, 2015, s.494).

“Tek başına yaptığı şeyler dillere destandı. Muhâsaradaki kalelere gece gizlice kurulan ince merdivenlerden çıkmış, yalınkılıç, tek başına, düşman arasına atılmış… Düşman ordugâhlarının görünmeden arkasından dolaşarak, cephanelerini ateşe vermiş… Esir olduğu vakit yüzlerce muhafızın arasından kurtularak, kendini beklerken öldürdüğü nöbetçilerin silahları ve atlarıyla dönmüştü” (ÖS, 2015, s.494).

“On kişiye, yüz kişiye değil, icabında bin kişiye karşı koyabilecek bir cesareti vardı. Sonra kuvveti, mahareti, çevikliği… Bütün memlekette daha bir eşi yoktu” (ÖS, 2015, s.500).

Çalışkanlık Değeri: “Hiçbir yasakçı onun arkasından at süremiyor, kimse ona yetişemiyordu. İleri, geri, üç konağı birden gidiyor; uykusuzluk, yorgunluk nedir bilmiyordu” (ÖS, 2015, s.493).

“Ormanlardan, derelerden, köprülerden, tepelerden, uçurumlardan şimşek gibi geçti. Belgrad’da durmadı. Hemen atını değiştirdi. Azığını aldı. Yine yola atıldı. Hiç uyumuyor, yalnız düz yerlerde atı tırıs giderken, rüyasız ve uyanık bir uykuya dalıyordu. Gecelerden gündüze, yağmurlardan güneşe girdi” (ÖS, 2015, s.497).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Zavallı ihtiyar ağlamaya başladı.
“Ne ağlıyorsun, Bey hazretleri?”
İhtiyar inledi: “Bu fermanın ne yazdığını biliyor musun?”
“Biliyorum: Benim kafamın kesilmesini yazıyor…”
İhtiyar bey daha ziyâde ağlıyor, hıçkırıyordu: “Ben senin gibi bir yiğide kıyamam. Ben seni kesemem. Elim dilim buna varmaz” (ÖS, 2015, s.502).

Estetik/Sanat Değeri: “Hem cesur, hem fâzıldı! Seferlerde sedefli curayla kahramanlık destanları söyler; sulh zamanında gayet çelebice hikmetlerle dolu gazeller, kasideler yazardı. Kılıç kabzasının nasırlattığı elinde, kalem yabancı durmuyordu” (ÖS, 2015, s.494).

Fedakârlık Değeri: “Niçin onun vücudu devlete muzırdı? Böyle bir itham, canını devlet uğruna nezretmiş bir insan için ne acı bir tahkir, ne acı bir küfürdü...” (ÖS, 2015, s.500).

“Canını padişah ve devlet uğrunda vermeye ahdetmiş miydi? O halde bu canı kimden, nereye, niçin kaçıracaktı? Artık, birdenbire kuvvetlenmiş iradesinin hükmüne tâbi demir elleriyle tuttuğu bu kırmızı keseyi kaldırdı” (ÖS, 2015, s.501).

Misafirperverlik Değeri: "Ben biraz dinleneceğim. Gün doğmadan beni uyandırın!" emrini verdi. Ne vakit olursa olsun, her gelen yolcuya yemek çıkarmak âdetti. Tosun Bey, "Hiçbir şey istemem. Bana biraz ayran getirin" dedi" (ÖS, 2015, s.498).

Saygı Değeri: "Otağ-ı hümayun nasıl kaybolurdu? Bunu havsalası almıyordu. Padişah, onca mukaddesti. Otağ, onun nazarında müteharrik bir Kâbe'ydi. Kâbe'si yıkılan bir mümin tehâlükü ile ağır ve keskin mahmuzlarını atın karnına vurdu" (ÖS, 2015, s.495).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Sadrazam en tehlikeli görevlere onu saldırır, büyük ve harikulâde muvaffakiyetlerden sonra padişahın huzuruna sokar, ona iltifat ettirirdi" (ÖS, 2015, s.494).

"Tosun Bey cesur adamlara mahsus o mütecaviz pervasızlıkla ağzına geleni söylüyordu.
"İki konak arasında bir otağa sahip olamayan adam, koca bir devleti nasıl idare eder?" dedi" (ÖS, 2015, s.496).

Vatanseverlik Değeri: "Sadakatten, cesaretten, fedakârlıktan, harpten, hücumdan başka ne yapmıştı? Tâ on beş yaşından beri… On senedir at sırtından inmiyordu. Bütün dünyayı dolaşıyor, en nâmdar kahramanların çekindikleri yere gözünü kırpmadan atılıyordu" (ÖS, 2015, s.499).

Tosun Bey'in on beş yaşından beri gösterdiği kahramanlıklar, savaşlarda en önden gitmesi ve herkesin korktuğu mücadelelere gözünü kırpmadan girmesi cesaret/kahramanlık değerini öne çıkarmaktadır. Tosun Bey'in devlet emrinde bulunduğu sürede durup dinlenmeden çalışması, verilen görevi yapmak için günlerce yorgun ve uykusuz kalması çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Kendisine verilen görevleri aksatmadan yapması ve en tehlikeli görevleri üstlenmesi sorumluluk/görev değerinin öne çıktığı sahnedir. Tosun Bey'in tüm savaşçı ve sert mizacına rağmen barış zamanı şiir yazması, saz çalması ve sanatla uğraşması ise estetik/sanat değerini yansıtmaktadır. Tosun Bey'in devleti uğruna canını feda etmek istemesi fedakârlık değerinin, Niş Beyi'nin yapılan haksızlığa karşı çıkarak padişahın emrine uymaması ise adalet/adil olma değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Niş Beyi'nin Tosun Bey'in başına gelecekler için duygulanıp ağlaması duyarlılık/hassasiyet değerinin, Tosun Bey'in misafir edilmesi ve ağırlanması ise misafirperverlik değerinin vurgulandığı yerlerdir.

4.1.55. Üç Nasihat

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Ağustos 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Halk edebiyatından'* notu ile yayımlamıştır.

Öykünün kahramanı Durmuş isimli fakir bir gençtir. İş bulup para biriktirmek için köyünden İstanbul'a gelen Durmuş burada da uzun süre çalışacak bir iş bulamaz. Sonunda Müstakim Efendi isimli gayet âlim bir kişinin yanında uşak olarak çalışmaya başlar. Müstakim Efendi, Durmuş'a senede bir kuruş maaş ve bir nasihat verir. Müstakim Efendi'den sadece bir kuruştan ibaret maaşını alan Durmuş, diğer nasihatlerin ne olduğuna dair merakını yenemez ve iki sene boyunca çalışmaya devam ederek öyküye ismini veren üç nasihati de öğrenir.

Köyüne öğrendiği nasihatler ve cebindeki üç kuruşla dönen Durmuş, Müstakim Efendi'nin kendisine emanet ettiği ekmeklerin içinde altınlar olduğunu fark eder. Altınlar sayesinde çiftlik sahibi, zengin bir ağa olur. Efendisinin verdiği nasihatlere uymak için eşini hiçbir yere tek başına göndermeme kararı almıştır. Bu şartı sebebi ile kimseyle evlenemez. Sonunda uzak bir köyde yaşayan kimsesiz bir kızla evlenerek çocuk sahibi olur. Bir zaman sonra eşinin komşuları ısrarla onu köylerindeki bir düğüne götürmek ister. Durmuş, buna önce izin verse de sonradan aklı başına gelir ve efendisinin nasihatine uymadığına pişman olarak eşinin köyüne gizlice gider. Burada eşinin ahlâksız bir duruma düşme tehlikesinde olduğunu fark eder. Çocuğunu gizlice alarak çiftliğine döner. Komşuları kaybolan çocuğun durumunu açıklamak için yangında öldüğü yalanını söyler. Durmuş, çocuğu onlara göstererek yalanlarını yüzlerine vurur. Aldığı üç nasihatin bir daha dışına çıkmayacağına dair kendine söz verir ve üç senelik emeğini Müstakim Efendi'ye helal eder. Öykünün genel çerçevesini ve taşıdığı iletileri Prof. Dr. Fatih Sakallı (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> "Sonuç olarak Ömer Seyfettin'in 'Üç Nasihat' adlı hikâyesinin, geleneksel bir halk hikâyesinden hareketle modern tekniklerle ve hikâye formunda ele alındığı söylenebilir. "Ömer Seyfettin'in hikâyesine esas teşkil eden söz konusu nasihatleri rastgele seçmediği muhakkaktır. Bunda, yaşadığı dönemin olayları, sosyal değerleri etkili olduğu gibi kendi hayatını da soyutlamamak gerekir." (Yüksel, 1996: 77) Hikâyede Durmuş'un gurbette ve memleketinde yaşadıkları, Müstakim Efendi'nin nasihatlerine uyarak mutlu olması anlatılır. Hikâyede, büyük sözü dinlemenin faydalarını gören bir genç aracılığıyla hayatta her şeyin para olmadığı, nasihat ve akıl gibi olguların paradan daha kıymetli olduğu vurgulanmıştır. Modern bir nasihat-nâme olarak da değerlendirilebilecek 'Üç Nasihat' hikâyesini, Kastamonulu fakir bir gencin yaşadığı tecrübeler üzerine kurgulanan ve mesajları olan bir metindir, şeklinde tanımlayabileceğimiz gibi toplumumuzda büyük sözü dinlemenin faydalarını ve onun kazanımlarını göstermesi açısından da örnek bir hikâye olarak nitelendirilebiliriz" (Sakallı, 2020, s.70).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık ve dayanışma/yardımseverlik ve öz denetim/irade değerleri yer almaktadır. Müstakim Efendi'nin yıllarca kitap okuyup ömrünü ilimle geçirmesi çalışkanlık değerini öne çıkarmaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "İhtiyar "Dur oğlum" dedi. "Şöyle duvarlara bak… Görüyorsun ya… Hep kitap dolu… Burada beş bin kitap var. Ben bunların hepsini okudum. Ömrüm ilim ile geçti. Saçım sakalım kitap üzerinde ağardı. Aklın paradan daha kıymetli, paradan daha işe yarar bir şey olduğuna kanaat getirdim" (ÖS, 2015, s.505).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Para lâzımdı. Herkes kirayla sürücü atları tutardı. Ayakla bu sılacı kervanına karışmak mümkün değildi. Hemşehrileri hâline acıdılar. Aralarında ona bir beygir kiralayacak kadar para topladılar" (ÖS, 2015, s.507).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Elini heybesine atarken tam bir senelik emek sarf ederek işittiği nasihat aklına geldi: "Emanete hıyanetlik etme!" Elini çekti. "Şeytana uymayayım" dedi. Birkaç gün, birkaç gece daha yürüdüler" (ÖS, 2015, s.508).

Durmuş'un hâline acıyan arkadaşlarının aralarında para toplayarak ona destek olmaları ise dayanışma/yardımseverlik değerini yansıtmaktadır. Durmuş'un üç eve dönüş yolunda acıkmasına rağmen emanet ekmeklere elini sürmemesi, öğrendiği nasihati hatırlayarak kendini tutması öz denetim/irade değerini vurgulamaktadır.

4.1.56. Kaç Yerinden?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Eylül 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yeni Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve Ferhat Ali Bey isminde bir zabittir. Anlatıcı, doktor bir akrabasıyla vapur seyahati yapmaktadır. I. Dünya Savaşı'nın cephelerinde görev yapmış olan doktor, ona bu 'Yeni Kahraman' genç zabitin başından geçenleri aktarır.

Ferhat Ali Bey Çanakkale, Kafkas, Bağdat, Suriye ve Makedonya cephelerinde savaşmış ve hepsinde yaralanmıştır. Öyküye de ismini veren 'kaç yerinden?' sorusu onun aldığı kırk dokuz savaş yarası için sorulmuştur. Genç zabit yaptığı bu kahramanlıklara rağmen asla mağrur değildir. Gazetelere fotoğraf vermek veya insanlardan ilgi görmek istemez. Onun fikrine göre askerlik vazifesi mükafat beklenmeden yapılan kutsal bir iştir.

Anlatıcı, daha önce yazdığı manzum bir menkıbede eski kahramanlardan bir sipahiyi tasvir etmiştir. Ancak gerçek hayatta karşısına çıkan bu yeni kahramanının karşısında eseri sönük kalmıştır. O ve doktor vapurdan inerken karşılaştıkları Ferhat Ali Bey'le sohbet ederler.

Bu genç zabit aldığı kırk dokuz yaranın üstüne Galiçya'da ayağını da kaybetmiştir. Ancak savaş ve mücadeleden vazgeçmemiş ve yürüyemediği için savaşa pilot olarak devam etme kararı almıştır. Anlatıcı, doktordan maceralarını dinlediği kahramanla bizzat görüştükten sonra ona olan hayranlığı da artar. Öykülerinde anlattığı kahramanlardan daha büyüklerinin gerçek hayatta bulunduğuna hükmeder. Dr. Öğr. Üyesi Musa Demir (2020) makalesinde Ömer Seyfettin öykülerine ve geçmişin kahramanlık anlayışı ile günümüzün gerçekçi yaşayışının karşılaştırılmasına dair şu bilgileri verir:

> "Birinci Dünya Savaşı (Çanakkale Savaşı)'nın konu edildiği Kaç Yerinden? ve Çanakkale'den Sonra adlı hikâyeler ile At, Terakki gibi hikâyeler, bir aydın olarak Ömer Seyfettin'deki kahraman anlayışındaki güncellenmeyi/dönüşümü göstermesi bakımından önemlidir. Bir başka ifadeyle, Ömer Seyfettin, adı geçen hikâyelerinde, geçmişe gereğinden fazla, adeta, dini bir taassupla saplanıp kalmanın yanlış olacağını; bunun yerine artık 20. yüzyılın gerektirdiği ilim ve fen yoluyla mücadele etmek gerektiğini ortaya koymaktadır. Yazar, söz konusu edilen öykülerinden özellikle Kaç Yerinden? adlı öyküde, milli kimlik inşa süreci içinde şekillenen hikâyeciliğini belirleyen ilk iki özelliği bir arada işlemiştir: Mazi ve kahramanlık özlemi ile 20. yüzyılda yaşama şuuru ve gerçekçilik. Bu pragmatik/ilerici düşünce, Meşrutiyet döneminin diğer toplumcu/gerçekçi/ilerici/idealist edebiyatçılarında da vardır. Tevfik Fikret ve Mehmet Akif bunların ilk akla gelenlerindendir. Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal savaşlarını idrak eden bu idealist edipler, milli tarihe yeni bir gözle bakıp ondaki milli değerleri çağdaş bir şekil ve üslupla işleme yoluna gitmişlerdir (Kaplan, 2004: 68). Bu dönemle birlikte artık yükselen değer, ilim ve fenle çalışıp gayret ederek muasır medeniyetlerin/memleketlerin seviyesine ulaşmaktır. Ömer Seyfettin, bu gerekliliği, Yeni Lisan makalelerinin birinde Türk gençlerini uyanmaya çağırırken, açık seçik olarak ortaya koymuştur" (Demir, 2020, s.134).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, estetik/sanat, saygı, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık: "O ölmez. Onda bir iman var; başından bacaklarının arasına kadar dört parmak uzunlamalığına, omuzlarının arasında dört parmak enliliğine, çapraz bir hudut çizer. 'Buralarda isabet olmazsa ölüm yok' der. Suriye'de bel kemiğine bir kurşun dokunmuştu. Ayakları tutmuyordu. Kurşunu çıkardım. Yine hissi yerine geldi. Bir hafta içinde kendini topladı. Ateşe koştu, öyle bir azim… öyle bir kuvvet ki… tarif edemem sana… Ameliyat esnasında katiyen kendini bayılttırmaz" (ÖS, 2015, s.518).

Çalışkanlık Değeri: "Muharebenin başında, daha mektepten yeni çıkmış acemi bir doktordu. Ama, en uzak hudutlara giderek, hiç durmadan çalışarak… tifoya, koleraya, tifüse aşılar bularak bir sene içinde "fevkalâdeden" terfi etmiş, binbaşı olmuştu" (ÖS, 2015, s.513).

Estetik/Sanat Değeri: "Eseri takdir edilmeyen bir sanatkâr elemi duydum. Bu elem, biraz mateme benzer. Sevgili evlâdının kıymetsizliğini, tahkir edildiğini, öldürüldüğünü gören zavallı bir babanın matemine… Evet, doktorun sanattan, ruhun rebabî ihtiyacından haberi yoktu. Bilmiyordu ki sanatkâr, hâl içinde mefkûresini olanca heyecanıyla duyamayınca romantik maziye döner" (ÖS, 2015, s.514).

Saygı Değeri: "Doktor bu adsız kahramanla konuşmağa başladı. Ben mukaddes bir vücut karşısında dinî bir haz duyan günahkâr bir mümin sükûtuyla duruyor, onun mavi gözlerine, yüksek alnına, hiç kimseye benzemeyen nezih çehresine bakarak içimde derin bir ürperme duyuyordum" (ÖS, 2015, s.520).

Sorumluluk/Görev Değeri: "*Harp Mecmuası*'na[83] göndermek için fotoğrafını çekmek istedim. Reddetti. 'Halkın, ordunun şerefini kendi nefsime mahsus bir haslet gibi göstermek hırsızlıktır' dedi. Ben de senin gibi evvelâ anlamadım. Yaptığı kahramanlıkları anlattım. 'Bunlar hep birer vazife…' dedi. "milyonlarca asker vazifesini yapıyor, öyleyse hepsinin fotoğraflarını çıkarıp gazetelere basmalı…"" (ÖS, 2015, s.519).

Vatanseverlik Değeri: "Yürümeğe başladık, genç zabit azıcık aksıyordu. Doktor sordu: "Bacağınız mı uyuştu? Duralım ahali çıksın." "Hayır, yürüyelim" dedi, "uyuşmadı. Bu sefer Galiçya'da gülle götürdü."
"Bacağınızı mı?"
"Evet, sağ bacağımı!" İkimiz birden taş kesildik. O gülümsüyordu, "Ama hamdolsun, korktuğuma uğramadım" dedi. "Evet, bu harp zamanında tekaüt olup bir köşeye atılacağım, levazıma filan verileceğim diye ödüm kopuyordu" (ÖS, 2015, s.520).

---

[83] "Harp Mecmuası, I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun basın yoluyla yürüttüğü propagandanın başlıca araçlarından birisi olmuştur. Aynı dönemde Donanma Mecmuası (Gök, 2008, s.86) ve Musavver Çöl (Polat, 2014, s.143) gibi propaganda amaçlı benzeri dergi ve gazeteler çıkmış olmakla birlikte, Harp Mecmuası görsel propaganda bakımından Osmanlı'nın "en önemli ve başarılı" yayını kabul edilir (Köroğlu, 2007, s.49; Gürcan, 2016, s.144). Bu başarının en temel sebebi derginin Harbiye Nezaretinin desteği ile sayfalarında farklı cephelerden gelen fotoğraflara yer vermesidir. Ayrıca neredeyse son sayılarına kadar çok kaliteli bir kâğıda basılmıştır. Köroğlu'na göre (2018, s.49) Harp Mecmuası'nın yayımlanmaya başlaması, görsel propaganda açısından tam anlamıyla bir yeniliktir. Bu dergiyle birlikte, devletin ve ordunun ihtişamını gösterecek, her şeyin yolunda gittiği duygusunu yaygınlaştıracak, cephede ve cephe gerisinde yer alan halkın moralini destekleyecek fotoğrafların üretilmesi ve yayımlanması sağlanmıştır (Köroğlu, 2018, s.49)." (Işık ve Eşitti, 2018, s.193). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Ferhat Ali Bey'in kırk dokuz feda yaralanmasına rağmen tedavi olur olmaz korkusuzca cepheye koşması cesaret/kahramanlık değerinin vurgulandığı sahnedir. Genç kahraman son yaralanmasında sağ ayağını kaybetmiştir. Ancak bu durum bile onu durduramamıştır. Mevzide sürdüremeyeceği savaşı pilot olarak devam ettirmek için vazife alması vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Yaptığı tüm bu kahramanlıklara rağmen hiçbir mükafatı kabul etmemesi ve bunu sadece görevinin gereği olarak görmesi ise sorumluluk/görev değerini vurgulamaktadır. Anlatıcının akrabası olan doktor, kısa sürede cepheden cepheye koşarak tedavi yöntemleri geliştirmeye çalışmıştır. Ordu tarafından fevkalâde derecesi ile binbaşılığa yükseltilmesi çalışkanlık değerini yansıtmaktadır. Anlatıcının, genç kahramanı kutsal bir varlık olarak görmesi ve ona derin bir hürmet beslemesi saygı değerini vurgulamaktadır. Anlatıcının eserleri beğenilmeyince üzülmesi ve sanatçı buhranı yaşaması ise estetik/sanat değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.57. Kütük

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 27 Eylül 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Kumandan Arslan Bey'dir. Emrindeki iki bin kişilik kuvvet ile Şalgo Kalesi'ni kuşatmış ve teslim almak için hazırlık yapmaktadır. Ordusundaki askerler, Arslan Bey'in planından habersiz, hücuma geçmeden bekledikleri için dedikodu yapmaya başlamıştır. Oysa Arslan Bey'in planı, kaleyi hücum etmeden, savaş hilesi ile ele geçirmektir. Bir haftalık bekleyişin ardından sisli bir gün sabahında Arslan Bey kaleyi teslim almak için hazırlığını tamamlar. Elli mandanın çektiği devasa bir top ile kaleyi tehdit eder. Düşman ordusuna vire teklif eder. Kale muhafızları karşılarında gördükleri devasa top karşısında direniş gösteremezler ve savaşmadan teslim olurlar. Kale ele geçtikten sonra esir edilen düşman zabitlerine söz konusu top teşhir edilir. Uzaktan görerek korktukları, bir kez atış yapmasına gerek kalmadan kalenin düşmesini sağlayan top aslında sadece siyaha boyanmış büyük bir kütüktür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, dürüstlük/doğruluk, sabır ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Fakat o burasını birkaç gün içinde zapt edeceğini iyice biliyordu. Daha birkaç hafta evvel Boza Kulesinde hücumlarına karşı durmak isteyen Andrenaki, Mithal Tersi, Etyen Soşay, nasıl kendisine kuleyi kendisine teslim etmişler; nasıl

kahramanlığını, cesaretini alkışlayarak, lütfuna teşekkürler ederek çekilip gitmişlerdi…" (ÖS, 2015, s.523).

"Git paşaya söyle. Bana teslim teklif etmesin. Bir askere bundan büyük hakaret olamaz. O nasıl harp adamı ise ben de harp adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama görüyorum ki benim işim bitti. O durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka, yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim" (ÖS, 2015, s.524).

"Son hücumda bizim asker kalenin kapısını zorladı. Kırdı. Yeniçeriler bir kuşunla yaralanan Zondi'yi diri diri yakalamaya çok çalıştılar. Ama mümkün olmadı. O, dizüstü sürünerek, her tarafı kılıçla, mızrakla delik deşik olup ölünceye kadar vuruştu" (ÖS, 2015, s.524).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Arslan Bey düşmanın cesurunu, kahramanını, yılmazını severdi. Onca harp bir mertlik sanatıydı. Düşman ordusundan kaçıp kendisine iltica edenlere hiç aman vermez, "Hain, her yerde haindir" diye hemen boynunu vurdururdu" (ÖS, 2015, s.524-525).

Sabır Değeri: "Ben bir kalenin karşısında çok duramam dedi, hiç sabrım yoktur. Ama Ali Paşa, çok sabırlı… maşallah!" (ÖS, 2015, s.523).

Vatanseverlik Değeri: "Git paşaya söyle. Bana teslim teklif etmesin. Bir askere bundan büyük hakaret olamaz. O nasıl harp adamı ise ben de harp adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama görüyorum ki benim işim bitti. O durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka, yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim" (ÖS, 2015, s.524).

Düşman kalesi kumandanı Zondi'nin teslim olmak yerine savaşması ve kalesini ölene kadar savunması cesaret/kahramanlık ve vatanseverlik değerinin vurgulandığı sahnedir. Arslan Bey'in karşısındaki düşmanın da kendi gibi mert olmasını istemesi, hainleri yanına kabul etmemesi dürüstlük/doğruluk değerini öne çıkarmaktadır. Hâdim Ali Paşa'nın[84] kuşatmalar sırasında soğukkanlı ve sabırlı olması, acele etmemesi ise sabır değerini vurgulamaktadır.

[84] Hadım Ali Paşa, (?-1511) halk arasında Atik Ali Paşa olarak da tanınan, Sultan II. Bayezid zamanında iki kez sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamı. Mora ve Memluk seferlerinde gösterdiği başarılar sebebi ile 1484'te Rumeli Beylerbeyliği görevinde bulunmuştur. Eflak bölgesindeki savaşlarda yararlılıklar göstererek 1488'te vezirliğe, 1501'de veziriazamlığa yükseldi. İki yıl süreyle görevinden azledilse de 1506'da tekrar bu makama atandı. 1511'de başarıyla bastırdığı Şahkulu İsyanı sırasında aldığı bir ok yarası sonucu vefat etti.

4.1.58. Vire[85]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Ekim 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı yüz elli kişilik bir kuvvetin kumandanı olan Barhan Bey'dir. Barhan Bey emrindeki askerler ile Goça bölgesinde yer alan bir uç kalesini tutmaktadır. Bir gün, iki yıldır kendisine desteğe gelmesini beklediği Türk ordusunun İran sınırında bulunduğu haberini alır. Bu haber komutanı oldukça zor duruma düşürür çünkü kalede cephane ve silah mevcuttur ancak erzak azalmıştır. En yakın yerleşim yerine üç günlük mesafede olan kaleden çıkarak erzak tedarik etmek de mümkün değildir. Barhan Bey, erzak sorununa bir çözüm yolu ararken kaleyi kuşatmaya gelen üç yüz kişilik düşman ordusunu görünce yaşadığı sıkıntıya çözüm bulduğunu anlar. Düşman ile savaşmak yerine teslim olacağını, kaleyi 'vire' ile terk edeceğini söyler. Aslında aklından geçen bir savaş hilesi ile düşmanı kandırmaktır.

Öyküye ismini veren vire sonrası Türk askeri kaleyi boşaltır. Düşman ordusu kaleyi ele geçirince Barhan Bey düşmanın dışarıda bıraktığı malzemelere el koyar. Kalenin eski sahipleri şimdi dışarıda kuşatma ordusu konumuna geçmiştir. Kuyusu önceden zehirlenmiş ve cephaneliği boşaltılmış bir kaleyi almanın aslında tuzağa düşmek olduğu anlaşılır. Düşman ordusu ümitsiz durumdadır. Üç gün boyunca dayandıktan sonra kaleyi eski sahiplerine teslim etmeyi kabul ederler. Barhan Bey esir ettiği düşman kuvvetini öldürmek yerine serbest bırakmayı teklif eder. Ama bunun için bir şartı vardır. İki yıl boyunca ordusuna yetecek kadar erzakın kaleye en geç bir ay içinde teslim edilmesini ister. Aksi halde düşman ordusu içinden rehin tuttuğu elli asilzadeyi öldürecektir. Barhan Bey'in planı işler ve bir ay sonra istediği malzemeler kaleye teslim edilir. Artık Türk ordusunun İstanbul'dan bölgeye geleceği güne kadar kalede rahatlıkla bekleyebilecektir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük değeri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Biliyordu ki Türk askeri çok itaatlidir. Kumandanları ne söylerse hemen yaparlar. Fakat yalnız bir emre karşı itaat göstermezler. O da "teslim emri"dir.

[85] Vire, savaşmadan teslim olma anlamına gelen askeri bir terim. Slav dillerinden Türkçeye geçen sözcük muhasara (kuşatma) altındaki yerlerde, düşman ordusu ile anlaşma yapmaya dayanır. Kuşatma altındaki şehir ya da kale düşman güçlerine savaşmadan teslim edilir ancak savunma güçlerinin de silahlarını ve erzaklarını yanlarına alarak bölgeyi güvenle terk etmelerine izin verilir. Bölgeyi terk edebilmeleri için de savunma güçlerine düşman tarafından güvenli bir koridor açılır. Vire kavramı Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde (Vire, Kütük, Başını Vermeyen Şehit, Teselli) yer almaktadır.

Türk ölmeyi teslim olmaya tercih eder… Evet, "vire"ye kimse razı olmayacaktı" (ÖS, 2015, s.536).

Türk askerinin her emri yerine getirmekle birlikte asla teslim olmayacağının, bunun yerine ölmeyi tercih edeceğinin anlatıldığı sahne bağımsızlık/özgürlük değerinin vurgulandığı yerdir.

4.1.59. Yeni Bir Hediye

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Ekim 1917 tarihinde *Donanma* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Ömer Seyfettin, eserinde I. Dünya Savaşı sırasında düzenlenmeye devam eden ve Türk Donanmasını güçlendirme amacı güden Donanma Cemiyeti'nin piyango çekilişi hakkında da bilgi vermiştir. Öykünün kahramanları Sadi Bey ve Cevriye Hanım çiftidir. Son zamanlarda maddi sıkıntılar yaşayan çift yeni bir sorunla karşı karşıya kalmıştır: Akraba, komşu ve yakınların önemli günlerinde verilmesi gereken hediyelerin maliyeti. Çift, son bir ay içerinde dostlarının düğünlerine katılmış, buralarda hediyeler vermişlerdir. Bu durum genç çifti maddi olarak zorlamaktadır.

Sadi Bey, bir sonraki düğün için hem ucuz hem de insanları gücendirmeyecek bir hediye düşünmeye başlar. Eşiyle uzun süreli fikir alışverişinden bir sonuç çıkmaz. Ancak sonra aklına birdenbire mucizevi bir çözüm yolu gelir. Aklına gelen hediye sadece bir liraya temin edilmekte ama binlerce lira değeri taşımaktadır. Eşi uzun süre ısrar etse de Sadi Bey önce bu olağanüstü buluşunun sırrını açıklamaz. Sonunda ısrara dayanamayarak eşine alacakları hediyeyi söyler: Donanma Piyangosu[86]. Sadi Bey, bu ucuz yollu ama kıymetli hediye fikrini bulduğu için o gece huzur içinde uyur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

---

[86] "Donanma Cemiyeti, (tam adıyla Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti) 19 Temmuz 1909'da Yağcızade Şefik Bey isminde bir tüccarın öncülüğünde kurulan, halktan ve sivil kurumlardan maddi yardım elde edip Osmanlı Donanması'nı güçlendirmeyi amaçlayan bir kurumdur. I. Dünya Savaşı öncesi Yunanistan'ın Averoff isimli bir kruvazör alması halkta endişeye yol açmış ve derneğe katılımı arttırmıştır. Kurum, donanmayı güçlendirmek için çeşitli bağış yollarıyla gelir sağlamayı amaçlarken, piyangodan da yararlanmıştır. Cemiyetin düzenlediği Donanma Piyangosu sayesinde toplam 8 adet savaş gemisi Alman ve İngiliz tersanelerinden satın alınmıştır. (Bu savaş gemilerinden ikisi İngilizlerin parasını peşin aldığı hâlde teslim etmediği Sultan Osman ve Reşadiye isimli iki büyük dretnottur). Donanma Cemiyeti ve Donanma Piyangosu, Cumhuriyet döneminde 1925 tarih ve 689 sayılı kanunla Türk Tayyare Cemiyeti bünyesine dâhil edilmiştir" (Gök, 2008, s.90-91). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

4.1.60. Binecek Şey

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 18 Ekim 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Derviş Hasan otuz yıldan beri Anadolu'nun köylerini, kasabalarını, tekkelerini, dergâhlarını gezen bir erendir. Allah aşkını yüreğinde hisseden, dünya malına sırtını çevirmiş arif bir kişidir. Gezdiği tekkelerde, dergâhlarda yatıp kalkmakta; ibadetini cennet hayali, cehennem korkusu ile değil içinden geldiği için, Allah aşkı ile yapmaktadır. Derviş Hasan, geçen yıllar içinde Allah'tan bir şey istemek için dua etmemiştir. Onun fikrine göre kulların dünyevi gereksinimler için, hatta ahiret yaşamı için ibadet etmesi menfaatini düşünmek demektir.

Derviş Hasan ismini bilmeden, bilmeyi önemsemeden gezdiği köylerden birine giderken karşısına çok dik bir yokuş çıkar. O zamana kadar kendi için bir şey istemeyen elleri bu defa kendisine bir 'binecek şey' göndermesini istemek için göğe açılır. Allah'tan bir binek hayvanı ister. Bunu kendi hakkı olarak görür, yarattığı kuluna yardım etmeyi de Allah'ın bir görevi sayar. Çıkamadığı yokuşun başında uyuyakalan Derviş Hasan'ı bir süre sonra oradan geçen bir Yörük kafilesi uyandırır. Yörüklerin yanında birçok binek hayvan gören Derviş Hasan az önce ettiği duasının kabul olduğunu, binecek şeyin hem de sürü ile geldiğini zanneder. Oysa Yörükler yeni doğmuş bir tayı yokuştan yukarı çıkarması için Derviş Hasan'dan yardım istemektedir. Derviş Hasan bu isteği kabul etmez, yolunun başka tarafa gittiğini söyler. Ancak Yörükler laftan anlamayan sert kişilerdir. Derviş Hasan'ı dövmeye başlarlar. Bir saat önce yayan çıkamadığı yokuşu yediği dayak sonrası kucağında bir tay taşıyarak çıkan Derviş Hasan yokuşun yukarısında yığılıp kalır. Allah'a isyan ederek ettiği duadan pişman olur, ağzından "tövbe, tövbe, tövbe" sözleri dökülür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, misafirperverlik ve sabır değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Onun fikrince köylerin, kasabaların, şehirlerin isimlerine de lüzum yoktu. Hepsi "dünya" demekti. Balık denizde nasıl hiçbir mevzu kanuna tâbi olmadan, rahat rahat yüzerse, o da, dünyasında öyle serbest serbest gezerdi" (ÖS, 2015, s.550).

Misafirperverlik Değeri: "Otuz senedir, omuzunda keşkülü, sırtında abası, gönlünde tevekkülü, nereye gittiğini bilmediği yollardan geçmiş, ismini öğrenmediği köylerde misafir kalmıştı. Her yerde ona yiyecek, içecek verirlerdi. Anadolu tekkelerinin kapıları ağzına kadar açıktı. "Huu…" diye girer, isterse haftalarca, aylarca… ta canı sıkılıncaya kadar kalırdı" (ÖS, 2015, s.550).

Sabır Değeri: "Gayret lâzımdı. "Yolcu yolunda gerek…" nasihatini hatırladı. Yürüdü. Yürüdü. Yürüdü. Yürüdü. Saatlerce yürüdü. Güneş tam tepeden tekrar ufka doğru inmeğe başlamıştı" (ÖS, 2015, s.552).

Derviş Hasan'ın hiçbir yere bağlı kalmadan Anadolu'yu köy köy gezmesi, kendini herhangi bir kurala bağlı saymaması bağımsızlık/özgürlük değerinin vurgulandığı sahnedir. Derviş Hasan'ın gittiği her köyde ağırlanması, istediği tekkelerde gönlünce kalması misafirperverlik değerini öne çıkarmaktadır. Derviş Hasan'ın günlerce dinlenmeden, bir şey yemeden yürümesi sabır değerini yansıtmaktadır.

4.1.61. Teselli

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Ekim 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Erzurum kumandanı İskender Paşa'dır. Osmanlı'nın bir sancak beyi olan paşa, İran güçleri karşısında aldığı hezimet sebebi ile idam fermanını beklemektedir. Kısa süre önce İran Şahı'nın oğlu İsmail Mirza[87] emrindeki kuvvetlerle Van ve ahalisini ele geçirmiş, Erzurum'u yağmalamış, İskender Paşa bu işgal gücünü küçümsediği için savaş meydanında bozguna uğramıştır. Padişahın bölgeye önceden gönderdiği ihtiyat kuvvetlerini, gereksinim olmayacağı fikri ile dağıtması da paşanın yaptığı en büyük hatadır.

Yaptığı taktik hatasından sonra infaz edileceğinden emin olan İskender Paşa, dünyevi işlerden el etek çekmiş, kendini ibadete vermiştir. Kapandığı konakta resmi işlerini de defterdarına terk etmiş, vazifesini yapmayı bırakmıştır. Kahyasına kendisini infaz etmek için gelecek cellatları sessizce odasına almasını, o ibadet halindeyken emrin uygulanmasını salık vermiştir. Artık sadece idam emrinin gelmesini bekleyen konak yasa bürünmüştür. İskender Paşa odasından çıkmamaktadır. Uzaktan atlıların geldiği haberini duyunca her şeyin sona erdiğini düşünür. Son nefesini vermek için namaza dursa da beklenmeyen bir durum yaşanır. Padişah konağa cellat yerine hediyeler göndermiştir. Gelen fermanda yaşanan bozgunun

[87] "İsmâil Mirza, (1537-1577) daha sonra Şah II. İsmâil ismiyle Safevî Hanedanı'nın üçüncü şahı olacak şehzade. İsmâil'in babası I. Tahmasb ve annesi Sultanum Begüm'dür. 1547 yılında, Osmanlı'ya karşı pek çok başarı kazandığı için Şirvan'a vali olarak atandı. Hikâyede de anlatıldığı üzere Osmanlı şehirlerinde çok sayıda işgal ve yağma gerçekleştirdi. Ancak babası, İsmâil'in kendisini devireceği iddiasına inanarak onu hapsettirdi. İsmâil yirmi yılını hapiste geçirdi. I. Tahmasb 1576 yılında öldüğünde, yerine kimin geçeceğiyle ilgili olarak İsmâil ve kardeşi Haydar Mirza arasında mücadele başladı. Haydar Mirza, rakipleriyle arasında geçen bir çarpışmada öldürüldü. İsmâil, Tahmasb'ın diğer oğlunu şah yapmaya çalışan bir grubu da mağlup ederek 1576 yılında devletin başına geçti. Tahta çıktıktan sonra İmamkulu, Ali, Süleyman, Mahmud ve Ahmed adlarındaki kardeşlerini öldürttü. Şah II. İsmâil 24 Kasım 1577 tarihinde Sünni inancına geçtiği iddia edilerek Şii taraftarları tarafından zehirlenerek öldürüldü" ("II. İsmail", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

İskender Paşa'nın suçu olmadığı, gönlünü rahat tutup görevini sürdürmesi istenmektedir. Gelen fermanla konak birdenbire matem karanlığından yaşam aydınlığına çıkar. Kısa süre önce her şeyin bittiğine inanan İskender Paşa da artık kendini yeni muharebelere, yeni zaferlere hazır hissetmeye başlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, duyarlılık/hassasiyet, hoşgörü ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Vakıa sonra arkasını kaleye verdi. Saatlerce dövüştü. Altında on iki at öldü. Cenk meydanında gece oluncaya kadar, tek başına kalıncaya kadar vuruştu. Fakat harp yalnız cesaret miydi?" (ÖS, 2015, s.559).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Bütün tüyleri ürperdi. Sevinçten, heyecandan gözleri yaşardı. İşte, yarın, şüphesiz kendisi de... onlarla beraber kendisi de, şimdi elinde tuttuğu şu altın saplı keskin kılıcı hak uğrunda, hakikat uğrunda sallayacaktı!" (ÖS, 2015, s.563).

Hoşgörü Değeri: "Gözlerine inanamadı. Sevincinden ölecekti. Padişah eski kahramanlıklarını hatırlatıyor, uğradığı hezimet felâketi için teselli veriyor, üzülmesin diye kendisine bir hil'at, bir altın kılıç, bir murassa topuz ihsan ettiğini yazıyordu" (ÖS, 2015, s.562).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Bir vakitler Van Kalesi'nin fethinde gösterdiği yararlılıklarla nasıl padişahın gözüne girmişti! Bu tehlikeli kalede ümeradan kimse kalmaya cesaret edemiyordu. Kendi isteyerek kalmış, kaç defalar bozmuştu" (ÖS, 2015, s.559).

İskender Paşa'nın savaş meydanında tek başına kalana kadar savaşması ve ölümü göze alarak mücadele etmesi cesaret/kahramanlık değerinin, kendisine verilen görevi tereddütsüz şekilde yerine getirmesi ve görevi için kimsenin kabul etmediği kalede kalmayı istemesi sorumluluk/görev değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Padişahın, İskender Paşa'nın yaptığı hataya rağmen onu affetmesi ve teselli etmesi hoşgörü değerini öne çıkarmaktadır. İskender Paşa'nın affedildiğini öğrendikten sonra duygulanması ve hayalinde yapacağı savaşları görerek ürpermesi ise duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır.

4.1.62. Pembe İncili Kaftan

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Kasım 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü, Ömer Seyfettin'in en çok bilinen eserlerinden biridir. Osmanlı sarayında, İran Şahı İsmail'e elçi olarak gönderilecek uygun bir kimse aranmaktadır.

Sadrazam ve vezirler gidecek elçinin son derece cesur ve boyun eğmeyen bir kişi olmasını arzu eder. Zira Şah İsmail[88] vahşeti ve deliliği ile nam salmış, zalim bir hükümdardır. Osmanlı'nın göndereceği elçiye türlü eziyetler ve hakaretlerde bulunma ihtimali yüksektir. Sadrazam kendisine edilecek hakareti devletine edilmiş kabul ederek cevap verebilecek, can korkusu ile boyun eğmeyecek biri olarak Muhsin Çelebi'de karar kılar. Öykünün başkahramanı Muhsin Çelebi, varlıklı, okumuş ve cesur bir kişidir. Hiç kimseye boyun eğmemek, muhtaç olmamak için devlet vazifesi almamış, geçimini çiftliğinden sağlamaktadır.

Muhsin Çelebi, kendisine verilen görevi bir şartla kabul eder: Elçilik görevi için yapılacak masrafı kendi kesesinden karşılamak. Sadrazamı bu şarta ikna etmek için, öyküye ismini veren meşhur 'Pembe İncili Kaftan'ı satın alarak yola çıkar. İran sarayına vardığında Şah İsmail'in hakaret etmek için onu ayakta bekletmeyi planladığını anlar. Sırtındaki çok kıymetli kaftanı yere sererek üstüne oturur. Şah kendisinin değil sahip olmak, daha ömründe görmediği pembe incileri yere seren bu elçiden oldukça etkilenir. Muhsin Çelebi nutkunu söyler ve izin dâhi almadan saraydan çıkar. Kaftanı da saraydakilere adeta sadaka olarak bıraktığını söyler. Muhsin Çelebi, İstanbul'a döndüğünde sadrazam dahil kimseye yaptığı büyük işten bahsetmez. O, fedakârlığı övgü almak için değil devleti uğruna yapmıştır. Pembe incili kaftanı satın almak için rehin bıraktığı mülklerini kurtaramaz. Servetinin tamamını kaybeder. Hayatının sonuna kadar küçük bir bahçede çiftçilik ederek ve fakirlik içinde yaşar. Muhsin Çelebi karakterinin yaptığı fedakârlık ve Ömer Seyfettin'in bu karakter üzerinden yarattığı mahviyetkârlık teması Prof. Dr. Namık Açıkgöz (2020) tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

> "Ömer Seyfeddin, hikâyelerinde güttüğü amaç itibariyle "Türk milletini yeniden inşa etme" ideali güden biriydi ve bunu yaparken tıpkı Rönesans'ta olduğu gibi maziye dönüp oradan çıkarılacak tipoloji ve kavramlarla bir inşâ zihniyetinin doğacağına inanıyordu. Bu düşüncelerle mazi olarak Osmanlı dönemini gördü ve bazı

[88] "Şah İsmail, (1487-1524) Safevî Tarikatı'nın lideri, Safevî Devleti'nin kurucusu ve ilk hükümdarı. İsmail'in egemenlik süreci, İran tarihinin en önemli dönemlerinden biridir. İran, İsmail'in 1501 yılında birleşik bir ülke haline getirmesinden dokuz yüzyıl önce Araplar tarafından fethedilmişti. Bu fetihten sonra İran, birleşik bir ülke olamadan Arap halifeleri, Türk padişahları ve Moğol hanları tarafından idare edilmekteydi. İsmail tarafından kurulan hanedan, iki asırdan fazla bir süre boyunca hüküm sürdü ve zirve yaptığı dönemde günümüzdeki İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Irak, Kuveyt, Türkmenistan ve Suriye'nin bazı kısımlarına hâkimdi. Ayrıca, İran kültürünün geniş bölgelerde yeniden gelişmesi sağlanmıştı. Safevî Devleti'nin ortaya koyduğu miras, İran'ın Doğu ile Batı arasında ekonomik bir kale olarak yeniden canlanmasını, verimli bir devlet ve bürokrasinin kurulmasını aynı zamanda mimari yenilikler ve güzel sanatların himaye edilmesini sağladı. Şah İsmail'in kurduğu devlette Azerbaycan Türkçesi saray ve ordu dili olarak, Farsça ise bürokrasi dili olarak kullanılmıştır" ("I. İsmail", 2021). Şah İsmail, hikâyede belirtildiği üzere nüfuz ve iktisadi gerekçelerle dönemin Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim ile hem siyasi hem askeri olmak üzere mücadele etmiştir. Çaldıran Muharebesi'nde Osmanlı kuvvetleri karşısında büyük bir yenilgi yaşayarak ordusunun tamamına yakınını kaybetmiştir.

> hikâyelerinde olduğu gibi Pembe İncili Kaftan hikâyesinde de Osmanlı'ya döndü. Osmanlı'nın da ihtişam devrine dönmesi ve o ihtişamı yaratan insan tipolojisini vermesi gerekiyordu; bu yüzden Ömer Seyfeddin, İstanbul'un fethi ile dünya gündeminde etkisi oldukça artan ve arkasından bir medeniyet şehri olarak İstanbul'u bütün dünyanın câzibe merkezi hâline getirip âdeta "uluslararasılaştıran" Osmanlı'nın azamet ve ihtişamını yaratan tipolojiyi 20. asır başına aktarmak amacıyla o dönemi tercih etmiştir. Tipolojisinin merkezine yerleştireceği bir şahsiyetin "mahviyetkâr" hasleti ancak böyle bir ihtişam, azamet ve varlıkla beraber zikredildiğinde önem kazanır; arkadaki muhteşem fona rağmen, sıradan bir insanın bütün bu azamet ve ihtişamdan uzak bir şekilde yaşadığı mahviyetkârlık, ancak o zaman değer taşırdı. Şâyet Muhsin Çelebi tipini, kuruluş devrinde veya 19. Asrın ikinci yarısında resmetseydi, o ihtişam ve mahviyetkârlık konsantrasyonunu yakalayamazdı. Yeni hikâyenin kuruluşunda gösterdiği bu tavır, Ömer Seyfeddin'in hikâyelerinin aynı zamanda "kurgu gücü" nü göstermesi bakımından önemlidir. Bir yandan devletin ihtişamı ve azameti; öbür yandan devlet için her şeyini feda edip hiç karşılık beklememek… Gerçek mahviyetkârlık işte budur. Ömer Seyfeddin böyle bir konsantrasyon yapmasaydı, bu hikâye, teknik açıdan bu kadar mükemmel ve bu kadar etkili olamazdı" (Açıkgöz, 2020, s.27-28).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, dayanışma/yardımseverlik, dürüstlük/doğruluk, fedakârlık, misafirperverlik, saygı ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "O hâlde bizden elçi gidecek adamın çok cesur olması lâzım! Öyle bir adam ki ölümden korkmasın. Devletin şanına dokunacak hareketlere karşı koysun. Ölüm korkusuyla, uğrayacağı hakaretlere boyun eğmesin…" (ÖS, 2015, s.564).

"Fakat çok cesurdur. Doğrudan ayrılmaz. Ölümden çekinmez. Birçok defa gaza etmiştir. Yüzünde kılıç yaraları vardır" (ÖS, 2015, s.567).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, zayıflara, gariplere bakar, sofrasında hiç misafir eksik olmazdı" (ÖS, 2015, s.568).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem" dedi, "hâlbuki zamanın devletlileri mevkilerine hep boyun eğip, el etek, hatta ayak öpüp, bin türlü tabasbusla, riyayla, tekâpûyla çıktıklarından, etraflarına daima hep bu zelil mazilerinin çirkin hareketlerini tekrarlayanları toplarlar. (…) Mert, doğru, izzet-i nefis sahibi, hür, vicdanının sesine kulak veren bir adam gördüler mi, hemen garez olur, mahvına çalışırlar" (ÖS, 2015, s.569).

Fedakârlık Değeri: "Mademki bu bir fedakârlıktır, fedakârlık ücretle olmaz. Hasbî olur. Devlete karşı ücretle yapılacak bir fedakârlık, ne olursa olsun, hakikatte şahsî bir kazançtan başka bir şey değildir. Ben maaş, mansıp, ücret falan istemem. Fahrî olarak bu hizmeti görürüm. Şartım budur!" (ÖS, 2015, s.570-571).

"Muhsin Çelebi döndü. Önüne baktı. Sonra başını kaldırdı. "Hayır" dedi, "hazineden bir pul almam. İcap ederse muhteşem takımlı atları, süslü hademeleri ben kendi paramla düzeceğim. Hatta…" (ÖS, 2015, s.571).

"Çiftliğimle mandıramı, evimi rehine vereceğim; tüccarlardan on bin altın borç toplayacağım. İki bin altın atlarla hademelere sarf edeceğim. Geriye kalan sekiz bin altına da bu kaftanı alacağım. (…) Sekiz bin altına alacağım kaftanı altı ay sonra Toroğlu benden yedi bin altına geri alır. Yedi bin altınla ben çiftliğimi rehinden kurtarırım. Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem, varsın babamın yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun… Devletten hep alınmaz ya… Biraz da verilir!" (ÖS, 2015, s.571).

"Fakat eski zengin Muhsin Çelebi bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, iratlarını rehinden kurtaramadı. Elçilikten yadigâr kalan atıyla murassa takımını satıp Kuzguncuk'ta minimini bir bahçe aldı. (…) Pek fakir, pek acı, pek mahrum bir hayat geçirdi. Ama "yine" ne kimseye boyun eğdi, ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedakârlığa dair gevezelikler yaparak boşu boşuna pohpohlandı!" (ÖS, 2015, s.575).

Misafirperverlik Değeri: "Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, zayıflara, gariplere bakar, sofrasında hiç misafir eksik olmazdı" (ÖS, 2015, s.568).

Saygı Değeri: "Din, millet, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı. Devletinin büyüklüğünü, kutsîliğini anlardı. Yegâne mefkûresi "Allah'tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak"tı… İnsanlık onun nazarında çok yüksek, çok büyüktü. İnsan arzın üzerinde Allah'ın bir halefiydi" (ÖS, 2015, s.568).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Geçtiği yollardan gece gündüz dörtnala döndü. Üsküdar'a girdiği zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. (…) Sadrazamın konağına gitti. Nameyi şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, şahın müsaadesine tenezzül etmeden habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam onun vazifesini hakkıyla ifa edeceğinden son derece emindi" (ÖS, 2015, s.574).

"Sadrazam ısrar etti, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi yaptığıyla iftihar edecek kadar küçük ruhlu değildi" (ÖS, 2015, s.574).

Muhsin Çelebi'nin devleti için bütün mal varlığını tüketmesi ve karşılığında hiçbir şey kabul etmemesi fedakârlık değerinin, üstüne aldığı sorumluluğu yerine getirmek için elinden geleni yapması ve yaptığı fedakârlığı sadece görevi olarak görmesi ise sorumluluk/görev değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Muhsin Çelebi'nin, Paşa karşısında içinden geçenleri korkmadan söylemesi ve mertliğinden ödün vermemesi dürüstlük/doğruluk değerini, etrafındaki fakirlere sürekli yardım etmesi ve onları evinde doyurması dayanışma/yardımseverlik değerini yansıtmaktadır. Muhsin Çelebi'nin ölümden korkmadan savaşlara girmesi, aldığı kılıç yaraları cesaret/kahramanlık değerini, devlet ve padişaha duyduğu derin hürmeti sergilemesi ise saygı değerini vurgulamaktadır.

4.1.63. Çakmak

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 15 Kasım 1917 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları İboş ve Mıstık isimli iki eski arkadaştır. Her ikisi de Balkan muhaciri olan arkadaşlar hayvan ve zahire ticareti ile uğraşmaktadır. İboş inatçılığı ve "Pire için yorgan yakmak" özelliği ile tanınmıştır. Öyle ki, kimsede hakkını bırakmamak için verdiği uğraş ile alacağının on katını masraf etmekten geri durmaz. İki arkadaş Makedonya, Sırbistan ve Bulgaristan'da çeşitli ticaretlerle para kazandıktan sonra bir Anadolu kasabasında yolları kesişir. Eski günleri yâd etmek için sohbete dalan İboş ve Mıstık yaptıkları işlerden ve insanların ahlâksızlığından dem vurur. İki arkadaş ayrılmak için kalktıklarında ise İboş çakmağının kayıp olduğunu fark eder. Çakmağı arayıp bulamayınca da arkadaşından şüphelenir. Mıstık kendisine yöneltilen hırsızlık ithamını şiddetle reddeder. Ancak İboş iddiasını sürdürür ve ederi iki kuruş eden çakmağını geri almak için kasabaya mahkemeye giderek eski arkadaşından davacı olur. Mahkemede yemin eden Mıstık, hırsızlıktan suçsuz bulunur ancak kendisine çakmağın ederinden çok fazla bir masraf çıkartılır. İki kuruşluk çakmak için on kuruş mahkeme masrafı ödemeyi kabul etmeyen Mıstık almadığına yeminler ettiği cebinden çıkartıp arkadaşına fırlatır.

Öykünün başkahramanı olan Mıstık, Ömer Seyfettin'in farklı bir öyküsünde de (Külâh) benzer kişilik özellikleri ile karşımıza çıkar. Bu karakter her iki eserde de düzenbaz, hileci ve yalancı olarak tasvir edilmiştir. Öğr. Gör. Yahya Kemal Beyitoğlu (2018) makalesinde Mıstık karakteri ve bu karakter üzerinden yazarın ilettiği dürüstlük iletisini şu şeklide açıklamıştır:

> "Dürüstlük, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde geniş olarak yer verdiği ahlâki değerlerden biri olarak karşımıza çıkar. Ömer Seyfettin'in Çakmak adlı hikâyesinde İboş ile Mıstık'ın küçük menfaatler için yalan söyleyen, yalan yere yemin eden insanlardan şikâyet etmelerinin ardından aynı duruma Mıstık'ın düşmesi ile ortaya çıkan çelişkiyi mizahi bir anlatımla eleştirdiğini görürüz. Külah adlı hikâyede Mıstık'ın Molla'yı dolandırmaya çalışırken kendisini bir tuzağın içinde bulması ile gelişen olayın altında yalan, hilekârlık, hırsızlık gibi menfi özelliklere yönelik eleştirilerin yattığını söyleyebiliriz" (Beyitoğlu, 2018, s.33).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık değeri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "İki hemşehri hemen kucaklaştılar. Makedonya'dan çıktıkları günden beri görüşmemişlerdi. Şimdi bu ücra Anadolu kasabacığının dışarısında, bu inleye inleye akan çakıllı dereceğin başında böyle karşı karşıya gelmek… onlar için umulmadık bir saadet oldu! Hayretle karışan sevinçleri pek samimiydi" (ÖS, 2015, s.576).

İki eski arkadaşın yıllar sonra karşılaştığında birbirlerine gösterdikleri samimiyet, dostluk/arkadaşlık değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.64. Mermer Tezgâh

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 15 Kasım 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Halk Edebiyatından'* üst başlığı ve *'Yarım Mizah'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Cabi Efendi[89] isimli arif ve babacan bir kişidir. Cabi Efendi, herkes tarafından âlim bir zat olarak bilinir ama onun bilgisi kitaplardan değil çevresinde şahit olduğu olaylardan, insanlardan ve hayat tecrübesinden gelmektedir. Her meselenin aslını öğrenmek, gördüğü şeyler hakkında bilgi edinmek onun için önemlidir. Kendisinin maddi durumu da yerinde olduğu için çalışmaya ihtiyacı yoktur. Yine de her sabah evinden erkenden çıkar ve İstanbul'un semtlerini dolaşır.

Bir sabah Kız Kulesi'ne giderek bu yapı hakkından bilgi almak ister. Ancak yola çıktıktan sonra gördüğü bir dükkân dikkatini çektiği için bu planını erteler. Dükkânın sahibi

[89] Ömer Seyfettin, hikâyeleri için yarattığı bazı karakterlerine birden fazla eserinde yer vermiştir. Cabi Efendi karakteri de yazarın birçok hikâyesinde kendine yer bulmuş bir tiplemedir. İlk kez Mermer Tezgâh hikâyesinde sahneye çıkan karakter daha sonra Dama Taşları, Makul Bir Dönüş, Acaba Ne İdi? ve Tütün gibi eserlerinde yer almıştır. Cabi Efendi hayatın içinden, arif, babacan ve kalender bir karakterdir. Âlimliği okumaktan ve ilimden ziyade günlük yaşama dair fikirlerinden ve pratik zekâsından gelmektedir.

Ali isimli bir marangozdur. Ali Usta, diğer tüm meslektaşlarının aksine dükkânında kalas yerine öyküye adını veren mermer bir tezgâh kullanmaktadır. Cabi Efendi keser, çekiç ve çiviyle iş yapılan bir yerde mermer kullanmanın akılsızlık olduğunu ona anlatmaya çalışır. Ali Usta ise on beş senedir mermer üzerinde iş yaptığını, bir kez olsun kaza yapmadığını söyler. Bu meziyetini de ustalığına ve el maharetine bağlar. Cabi Efendi, bu kadar dikkatli olmanın ancak hayvanlara yakıştığını, insan olanın arada bir düşünceye dalmasının, dikkatinin dağılmasının gerektiğini anlatır. Ali Usta'ya sözünü dinletemeyince de bir plan yaparak uygulamaya karar verir.

Ali Usta'nın evinin adresini ve genç bir eşi olduğunu öğrenen Cabi Efendi kasaptan bir kuzu alarak pişirtir. Kuzunun, Ali Usta tarafından yollandığını söyleyerek evine gönderir. O akşam evine giden Ali Usta ve eşi nereden geldiği anlaşılmayan kuzu yüzünden kavga eder. Ali Usta, eşini iffetsizlikle, eşi de onu bunaklıkla suçlar. Ali Usta ömründe ilk kez o gece uyuyamaz ve sabaha kadar kuzunun nerden çıktığını çözmeye çalışır. Sabah dükkânına gittiğinde ise son derece dalgındır. Eline aldığı ilk işi yaparken keserini kaçırır ve tezgâhını kırar. Bu durumun yaşandığını görmek için erkenden dükkânın yakınına gelen ve gizlice izleyen Cabi Efendi bu sırada ortaya çıkar ve gerçeği anlatır. Cabi Efendi bir konuyu kendince çözdüğü ve bir cahile ders verdiği için mutlu olarak evine döner.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık ve sabır değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Her hadisenin sebebini aramak onda bir illetti. Bulduğu sebebi de, hatta bizzat hâdisatın bizzat mevzularını gösterip kabul ettirmek diğer bir illetiydi" (ÖS, 2015, s.586-587).

Çalışkanlık Değeri: "İlim, hikmet, hars, felsefe, irfan, hep… hayatın içinde idi. Meselâ elli senedir gezmekle bitiremediği şu İstanbul "bir milyon küsur sayfalı" kocaman bir kitaptı. Sokaklarında, çarşısında, pazarında dolaşan her adam da başlı başına ayrı bir cihan, ayrı bir kitaptı. Bu kitapların hepsini okumaya kalkmak ummanı içmek kadar imkânsızdı; yalnız bir tanesinin bir faslını süzebilen insan şüphesiz en büyük bir irfanın sahibi olurdu" (ÖS, 2015, s.582).

Sabır Değeri: "Kendi dükkânın kirli kepengine yaslandı. Kısa çubuğunu doldurdu. Yaktı. Tam iki saat orada, sabır taşı gibi sesini çıkarmadan çubuğunun dumanlarını seyretti" (ÖS, 2015, s.587).

Cabi Efendi'nin insanları tanımak ve bilgi toplamak için elli yıl boyunca İstanbul'u gezmesi, hayat tecrübesi edinmeye uğraşması çalışkanlık değerini öne çıkarmaktadır. Cabi Efendi'nin her meselenin aslını öğrenmeye meraklı olması ve olaylar hakkında neden sonuç ilişkisi kurması bilimsellik/nesnel olma değerini, aklındaki planı uygulamak için saatlerce sabırla beklemesi ise sabır değerini vurgulamaktadır.

4.1.65. Başını Vermeyen Şehit

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Kasım 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ve *'... Hak budur ki ol guzâtın içinde böyle gaziler olmasa Sigetvar'a bu kadar kurb civarda cevanib-i erbaa kâfir hisarı iken meks ü ârâm bahusus böyle cenge ikdam ne mümkün idi... Peçevî, s.355'* notu ile yayımlamıştır. Yazarın Eski Kahramanlar üst başlığında yazdığı öyküleri içinde en tanınmışlarından biri olan Başını Vermeyen Şehit, tarihi bir olaya dayanmaktadır.

Ömer Seyfettin anlattığı olayları, öykünün başlığında da not olarak aktardığı üzere meşhur tarihçi Peçevî[90] tarafından kaleme alınan Peçevî Tarihi[91] isimli kitaptan alıntılamıştır. Peçevî eserinde Grijigal Kalesi'nde yaşanmış bir savaşı ve bu savaş sırasında görülen mucizevî

---

[90] "Ömer Seyfettin'in hikâyesine kaynaklık eden tarih kitabının yazarı olan Peçevî'nin asıl adı İbrahim'dir ve Macaristan'ın Peç şehrinde 1574 yılında dünyaya gelmiştir. Peçevî'nin büyük dedesi Kara Davut, Fatih'in askerlerinden olup sonraları kendisine Bosna'da zeamet verilmiş ve oraya yerleşmiştir. Peçevî'nin ailesi o yörede Alaybeyoğlulları olarak bilinmektedir. Annesi ise Sokullu'nun amcazadelerindendir. Peçevî, Balkanlarda birçok yerde görevlerde bulunarak oradaki fetihlerin ve yenilgilerin hem hatıralarını dinlemiş hem de bazılarına bizzat şahit olmuştur. IV. Murat zamanında ise Anadolu'ya gelerek defterdarlıklarda çalışmıştır. Daha sonra Bosna Defterdarı olmuş ve Budin'de meşhur eserini yazmaya başlamış ve yine orada 1650'de ölmüştür" (Yıldırım, 2020, s.80). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[91] "Literatürde "Peçevî Tarihi" olarak geçen esere özel bir ad verilmemiştir. Eserini 1640'da yazmaya başlayan Peçevî, aslında Kanunî Sultan Süleyman döneminde meydana gelen savaşları kapsayan bir "gazavatnâme" kaleme almayı düşünmüş, tarihini 1593'ten itibaren başlayan kendi notlarına, adıyla andığı Osmanlı tarihçilerine ve öteki görgü tanıklarının bilgilerine dayanarak kaleme almıştır. Ancak Budin Beylerbeyi'nin önerisi üzerine eserini genişletmeye karar vermiş, bir yandan Kanunî Sultan Süleyman döneminden itibaren kendi çağına kadar olan olayları eklemiş, öte yandan barış antlaşmalarını anlatmıştır. Eser böylece Kanunî Sultan Süleyman'ın tahta çıkışından IV. Murat'ın ölümüne kadar yaşanan olayları kapsar duruma gelmiştir Peçevî Tarihi'nin dili oldukça sadedir. Kroniğin bölümleri Kanunî Sultan Süleyman'dan itibaren (1520) her bir padişah dönemini içermektedir. En önemli ve geniş bölümlerini Kanunî Sultan Süleyman ile III. Mehmet'in saltanat yılları oluşturur. Son bölümlere doğru eserde ayrıntı giderek azalır ve son bölümde IV. Murat'ın saltanatındaki olaylar kısaca yer alır. Eser, IV. Murat'ın Bağdat'tan dönüşü ve onun ölümüyle (8 Şubat 1640) sona erer. Siyasî olayları anlatan bölümler arasında sık sık başka bilgiler de verilir. Örneğin barutun yapılması, matbaanın bulunması, kitap basımı, Kızılelma öyküsü, Osmanlı Devleti'nde kahve ve tütünün yayılması, kuyruklu yıldızlar ve yıldız bilimi gibi konular. Bunların dışında son üç padişah hariç, Gelibolulu Mustafa Ali'yi izleyerek ve Hasan Beyzade'nin kroniğinden yararlanarak her padişahın saltanat süresinde yaşayan sadrazamlar, vezirler, ulema ve şeyhlerin biyografilerini verir. Eser, ayrıca yüksek zümre ile halk kültürünün bir karışımı niteliğindedir" ("Peçevî İbrahim Efendi", 2020).

bir olayı aktarmaktadır. Ayrıca eserinde, söz konusu olay üzerine kalenin kadısı tarafından yazılmış 100 beyitlik destana da yer vermiştir: (40 ile 50 arasındaki beyitler)

40. Şehit olan Deliyi gördüm andan
Kesildi başı ve ayrıldı tenten.

Kesen kâfir başın aldı eline
Götüre yani kim kendi iline.

Deli Hüsrev görüp haykırdı dedi
Ne yatarsun başını aldı gitti.

Revadır canı virdin, kıyma başa
Aceb hâl oldu ve özge temaşa.

İşit bu hikmeti bu sırr u razı
Kesik başlı şehit olan o gazi.

45. Hemen fevri yerinden durdu geldi
Eliyle ol laini urdu çaldı.

Yıkıldı düştü attan baş elinden
Ne baş kayusudur kaldı yolundan.

O gazi aldı başın düştü yitti
Ne kimse gördü anı ne işitti.

Görüp bu hali Hüsrev etdi tahsin
Çağırdı kim yüzün ağ ey celasun.

İşaret kıldı hem bu nâtuvâne
Ne halet olduğun gör ol civâne.

50. Kurudum kaldım anda sanki bîcân
Bakıp bu ibrete nâlân u hayrân.

Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım (2020) makalesinde Ömer Seyfettin'in Başını Vermeyen Şehit öyküsüne dair şu bilgileri vermiştir:

> "Peçevî Tarihi'nde yer alan Deli Mehmet'le ilgili bu efsaneye Evliya Çelebi de eserinde yer vermiştir. "Grijigal Kalesi şehitlerinin ziyaretini bildirir" başlığının altında "Evvela Deli Mehemmed (Mehmed) Şehitliği Ziyareti" diyerek Deli Mehmet

> hakkındaki efsaneye yer verir. Seyahatnamede yer alan efsane metni şu şekildedir: "Nice menakıbı vardır ama kısaca bir menakıbını yazalım. Bu gazi Deli Mehmed bu Grijigal Kalesi'ni kuşatan kâfirler üzerine kale kapısını açtırır. "Üç bin yiğit ile kâfirlerin üzerine hamle edelim" deyince bütün gaziler dediler: 'Deli Mehmed şimdi henüz Kurban Bayramı namazıdır. Namazı kılıp ardından bismillah ile küffara savaş edelim' dediklerinde hemen Deli Mehmed, 'Bre gaziler, bugün Kurban Bayramı namazından efdal (daha üstün) gaziler ve şehitler bayramıdır. Hemen kâfire uğrayalım-a' deyip kaleden çıkıp dışarıdaki kâfirlere at tepip bir satır vururlar ki Deli Mehmed adındaki namlı gazi göz açıp kapayıncaya kadar 47 adet kâfiri aktarır. Allah'ın hikmeti Deli Mehmed de şehit olur. Bir kâfir Gazi Mehmed'in kellesini kesip teninden ayırır. Mübarek toprağa bulanmış yatarken hemen Deli Hüsrev adlı ayaktaşı o savaş meydanında Deli Mehmed'i başsız görüp, "Bre gidi Deli, bugün Kurban Bayramı'nda bu Hak yoluna kurban oldun, ayıp değil midir, böyle ne yatarsın? Bre koma, kâfir başını götürdü" deyince Allah'ın emriyle başı kesilmiş Deli Mehmed hemen yerinden kalkıp bu savaş meydanında başını kesen kâfire yetişip sağ eliyle küffarı atından aşağı çekip kâfire bir şehit sillesi öyle vurur ki kâfirin başı parçalanır. Hemen Deli Mehmed başsız olarak kâfirler içine girip onu onda bunu bunda diyerek yettiğine birer pehlivan tokadı vurdukça kâfirleri helak edip gezer. Kâfirler bu hali görüp kararları kalmayıp kaçmaya başlayınca bütün gaziler kâfirlere öyle kılıç vururlar ki kâfirlerden bir can kurtulmaz. Allah'ın hikmeti bu sırada Deli Mehmed'in arkadaşı Deli Hüsrev Bey de şehit olup Deli Mehmed gelip Hüsrev Bey'in vücudunu kucaklayıp kalır. Hala iki kardeş bir yerde medfunlardır ki hala gönül sahibi gazilerin ziyaretgâhıdır. Allah rahmet eylesin. Bu kutlu gaza yakın zamanda olduğundan bu menkıbeleri o cenkte hazır olup gören ihtiyarlardan duyup yazdık" (Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi, 7. Kitap 1. C. 2011:39-40) (Yıldırım, 2020, s.91).

Öykünün kahramanları Deli Mehmet ve Deli Hüsrev lakaplı iki Anadolu dervişi ve kalede görevli Kuru Kadı'dır. Öyküdeki olaylar Zigetvar yakınlarındaki Grijigal Kalesi'nde geçmektedir. Kalede bulunan Türk askerinin sayı olarak azaldığını fark eden düşman ordusu ele geçirmek için kaleyi muhasara altına alır. Kalede bulunanlar teslim olmak yerine ani bir saldırı ile hücuma geçer. Kalede teslim olma şartlarının tartışıldığını düşünen ve karşı saldırıyı beklemeyen düşman ordusu bozguna uğrar. Türk askerleri, birinde Deli Mehmet'in diğerinde Deli Hüsrev'in başı çektiği iki koldan savaşmaktadır. Geri çekilmeye başlayan düşman ordusu ağır zayiat vermiştir. Ancak bu sırada bir düşman şövalyesi kargısı ile Deli Mehmet'i şehit eder ve naaşın başını keserek yanına alır. Bu durumu gören Deli Hüsrev arkadaşına, 'canını verdin, başını verme' diye seslenir. Başsız ceset ayağa kalkarak düşmanının peşine düşer ve onu atından devirir. Kendi başını yanına alarak yere serilir.

Bu olağanüstü olayı sadece Deli Hüsrev ve Kuru Kadı görmüştür. Savaş sona erdikten sonra Kuru Kadı, Mehmet'i şehit düştüğü yere gömdürür ve başından bir daha ayrılmaz. Şahit olduğu mucizenin büyüklüğü aklını başından alır. Bu olayı anlattığı bir destan yazar. Namazları da bu kabrin başında kıldırmaya çalışır. Bir süre sonra kendini tamamen yitirdiği ve kalede faydasız olduğu sebebi ile kaleden sürülür. Yıllar sonra bir savaş meydanında Deli Hüsrev ile yan yana bulunan şehidin Kuru Kadı olduğu anlaşılır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Kuru Kadı, uzakta, kara yerin üstünde daha kara bir leke gibi yavaş yavaş ilerleyen düşman alayına dikkatle baktı. Gözlerini küçülttü, büyülttü. Önlerinde birkaç top da sürüklüyorlardı. Binden ziyadeydiler. Hâlbuki hisardaki gaziler? Kendisiyle beraber yüz on dört kişi… "Ama, yine haklarından geliriz!" dedi" (ÖS, 2015, s.593).

"Harp onların bayramıydı. Tüfekler, oklar atılmaya… toplar gürlemeye… kılıçlar, kalkanlar şakırdamaya başladı mı hemen coşarlar, kendilerinden geçerler… naralar savurarak düşman saflarına saldırırlar… alevî gözlerle takip edilemeyen birer canlı yıldırım olup tutuşurlardı" (ÖS, 2015, s.594).

""İşittiniz ya, gaziler!" dedi. "Kıraçin haini bizim yüz on dört kişiden ibaret olduğumuzu anlamış… Üzerimize iki bin kişiyle geldi. Teklif ettiği 'vire'yi kabul etmek isteyenler varsa ellerini kaldırsın!"
"…"
Kimsenin eli kalkmadı.
"Öyleyse hazır olalım, haydi…"
Bir gürültüdür koptu: "Hazırız"" (ÖS, 2015, s.594-595).

""Duayı bırak, efendi" dedi, "gaza duadan efdaldir. Gel, lütfet, bize şu kapıyı aç. Kalbindeki korkuyu at. İşte hepimiz hazırız. Şu ayağımıza gelen gaza fırsatını kaçırmayalım"" (ÖS, 2015, s.595).

Çalışkanlık Değeri: "Kuru Kadı sabahtan beri yemek yememiş, su içmemiş, durup dinlenmemişti… Toplattığı şehitleri hisarın önündeki meydana yığdırdı. Şehit Deli Mehmet'in naaşını kendi buldu" (ÖS, 2015, s.598).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "O hâlde münasip olan budur ki biz de namazlarımızı eda edelim. Gözlerimizin yaşını dökelim. Dua edelim. Birbirimizle helâlleşelim. Sonra gazaya girişelim. Kalanlarımız gazi, ölenlerimiz şehit olsun! Dünyada iyi nam ile anılalım" (ÖS, 2015, s.596).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Her zaferden sonra kumandanları onlara rütbe, hilat, murassa kılıç gibi şeyler vermeye kalkınca, gülerler, "İstemeyiz! Fâni vücuda kefen gerektir. Hilat nadanları sevindirir…" derler, Hak uğrundaki gayretlerine ücret, mükâfat, şâbâş kabul etmezlerdi" (ÖS, 2015, s.594).

Vatanseverlik Değeri: "Şimdiye kadar, asker olmadığı hâlde, her muharebeye girmişti. Birkaç bin yeniçeriyle dört beş topu olsa… bir gece içinde şu kaleyi alıvermek işten bile değildi" (ÖS, 2015, s.591-592).

"Bunların ikisine de "deli" derlerdi; Deli Mehmet, Deli Hüsrev… Serhat muhaberelerinde, hayale sığmayacak yararlıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöhret kazanan bu iki deli hiçbir nizama, hiçbir kayda, hiçbir zapt u rapta girmeyen, dünya şerefinde gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi" (ÖS, 2015, s.594).

Deli Mehmet ve Deli Hüsrev karakterlerinin savaşa korkusuzca hatta büyük bir eğlence ve mutlulukla gitmeleri, iki bin kişilik düşman ordusu üzerine yüz kişi ile saldırmaları cesaret/kahramanlık değerinin vurgulandığı sahnedir. Kuru Kadı'nın savaş sonrası tüm gün yemeden, içmeden, dinlenmeden çalışması ve kalede gereken işleri yapması çalışkanlık değerini, savaş öncesi silah arkadaşları ile dua ederken duygulanması ve onlarla göz yaşı dökmesi duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır. Deli Mehmet ve Deli Hüsrev'in her savaşta üstün yararlılıklar göstermeleri ve vatan için canlarını feda etmeleri vatanseverlik değerini, kendilerine verilen hiçbir ödülü kabul etmeyişleri, başardıkları işleri sadece görev olarak saymaları sorumluluk/görev değerini yansıtmaktadır.

4.1.66. "Kızılelma" Neresi?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 29 Kasım 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ve *'... Heman göstersünler. Dalkılıç olur, düşmanı harap iderüz ve kralın tac u tahtını başına geçürüp Kızılelma'ya dek giderüz... Koca Sekbanbaşı'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ekseni

Kızılelma[92] kavramı üzerine kurulmuştur. Prof. Dr. Abdullah Harmancı (2010) makalesinde Kızılelma mefkûresi ve Ömer Seyfettin hakkında şu şekilde bilgi vermektedir:

> "Ömer Seyfettin'in öyküsünde, halka, halkın irfanına, arifliğine bir vurgu yapılmakta; "Kızılelma", mistik bir atmosfer içinde verilmektedir. Milli Edebiyat cereyanının önemli isimlerinden olan Ömer Seyfettin, kendi dünya görüşü doğrultusunda, halkı, cahil diye küçümsenen kişileri ön plana çıkarmaktadır. Bütün âlimlerin bilemediği bir soruyu askerler arasından tesadüfen seçilmiş üç "cahil" kişinin bilmesi, yazarın tezli bir öykü yazdığını ve öyküdeki kurguyu buna göre planladığını göstermektedir. Halk ariftir. Güçlü sezgilere sahiptir. Ömer Seyfettin'in Kızılelma'sı, geleneksel dönemde bu kavrama yüklenen anlamlardan farklı değildir. Kızılelma, Osmanlı devletinin ufkudur. Bu bazen Batı'da bir şehir olabilecekken, bazen de Doğu'da bir yer olabilir. Aslında hiçbir zaman varılamayacak bir yerdir. Ufuk gibi, yaklaşıldıkça uzaklaşılan bir noktadadır. Allah'ın sultanı göndereceği her yer Kızılelma olabilir. Dünya görüşü ve sanat anlayışı bakımından Ziya Gökalp'la aynı noktada durduğunu söyleyebileceğimiz Ömer Seyfettin, Kızılelma kavramına yüklediği anlam bakımından ondan ayrılır. Osmanlı döneminde geçen bir öykü yazmış olması, öyküsünde, Osmanlı dönemindeki geleneksel Kızılelma düşüncesini yansıtmasını gerektirmiş olmalıdır. Buna rağmen, yukarıda belirttiğimiz gibi, halka ve onun irfanına yapılan vurgu, yazarın Milli Edebiyat anlayışının bir sonucudur. Kızılelma'nın mistik ve muhayyel oluşu ise yazarı Gökalp'in Kızılelma kavramına yüklediği anlama yaklaştırmaktadır" (Harmancı, 2010, s.1483).

Öykünün kahramanı Kanuni Sultan Süleyman'dır. Otağında yalnızken dışarıda, askerlerin arasından gelen Kızılelma naralarını dinlemektedir. Şehzadeliği zamanından beri sıklıkla duyduğu bu isim onu düşündürmeye başlar. Askerler sadece zafer ve fetih zamanlarında değil isyan ettiklerinde de Kızılelma diye galeyana gelmektedir. Bu durumu anlamak ve Kızılelma tabirinin ne anlama geldiğini öğrenmek için önce divan[93] üyelerini

---

[92] "Kızıl Elma, Türk mitolojisinde Türkler ve de özellikle Oğuz Türkleri için üzerinde düşünüldükçe uzaklaşan ancak uzaklaştığı oranda cazibesi artan ülküler veya düşleri simgeleyen bir ifadedir. Türk milliyetçiliğinin ve Türk yayılmacılığının önemli sembollerinden birisi olan Kızıl Elma imgesi, Türk devletleri için bir hedefi ve amacı simgeler. Ulaşılması gereken bir yeri, fethedilmesi gereken bir beldeyi ifade ettiği gibi kimi zaman bir devlet kurma idealini, kimi zaman cihan hakimiyeti idealini, kimi zaman da Türk birliği idealini ifade etmiştir. Kızıl Elma imgesinin tam olarak ne zaman, nerede ve nasıl ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte yaygın anlayış, Osmanlı ile birlikte tarihe ve edebiyata mal olduğu, Osmanlılar döneminde özellikle Batı memleketlerine doğru yürütülen cihadın bir sembolü olduğu yönündedir. Kızıl Elma ülküsü özellikle yeniçeriler arasında yaygınlaştırılmış ve onların savaşma azmini yüksek tutmak için kullanılmış; Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin bu imgeyi Turan Ülküsü ile birleştirerek ona yeni bir anlam kazandırmıştır" (Harmancı, 2010, s.1487-1488). Ömer Seyfettin birçok hikâyesinde (Vire, Kızılelma Neresi, Başını Vermeyen Şehit, Teke Tek…) Kızılelma fikrine yer vermiştir. Yazarın özellikle Eski Kahramanlar üst başlığında aktardığı hikâyeleri Türklerin Dünya Hâkimiyeti ve Türk Birliği kapsamında vücut bulmuş eserler olarak ele alınabilir.

[93] "Dîvân-ı Hümâyun, Osmanlı İmparatorluğu'nda 15. yüzyıl ortalarından 17. yüzyılın sonuna kadar en önemli yüksek karar organı. İmparatorluğun yıkılışına kadar varlığını korusa da 17. yüzyıldan sonra

huzuruna çağırır. Ülkenin el âlim, en mütefekkir kişileri olan divan üyeleri padişahın sorusuna ortak bir cevap veremez. Kızılelma kitabî bilgilerde, ilim içerisinde bulunan bir kavram değildir. Bu bilgi halkın örfünde yer alan, gelenekselleşmiş bir ifadedir. Bunun üzerine, soruyu halkın kendisine yani Kızılelma diye haykıranlara sormakta karar kılınır. İskender Paşa dışarıda Kızılelma'ya gideceğiz diye nara atanlardan rastgele üçünü tutup divana getirir. Bu üç kişi birbirinden farklı görünüşte, farklı karakterde insanlardır. Ancak üçü de birbirinden habersiz ortak bir cevap verir: "Kızılelma Padişahın ordusunu götüreceği yerdir."

Padişah bu cevaptan memnun olur ve kendi zihninde Kızılelma'yı hayal eder. Tanrı'nın onu göndereceği, onun da halkına ve ordusuna kazandıracağı zaferlerin hepsi Kızılelma'nın kendisidir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma ve cesaret/kahramanlık değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Lâkin hakîm padişah kahraman, arif, fazıl, şair olduğu kadar da insaflıydı! Her şeyi evvelâ kendi nefsinde muhakeme eder; her hükmü, her kararı vermezden evvel bir kere kendi vicdanından geçirirdi" (ÖS, 2015, s.605).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "… Heman göstersünler. Dalkılıç olur, düşmanı harap iderüz ve kralın tac u tahtını başına geçürüp Kızılelma'ya dek giderüz… Koca Sekbanbaşı" (ÖS, 2015, s.601).

"Zamanın Süleyman'ı, ansızın… kükremiş bir tufan hâlinde akseden bu naraları duydu. Otağında yalnızdı. Yarım saat evvel dağılan divanın cenk için gösterdiği kahraman arzuyu düşünüyordu" (ÖS, 2015, s.601).

Padişahın karar vermeden önce her şeyi vicdanında tartması ve etrafındakilere karşı insaflı davranması adalet/adil olma değerini yansıtmaktadır. Türk ordusundaki askerlerin savaşmak için istek ve heyecan duyması, Kızılelma'ya varmak için hazır olması ise cesaret/kahramanlık değerinin vurgulandığı sahnedir.

önemini kaybetmiş ve 19. yüzyılda II. Mahmud'un teşkilat reformuyla kabine sistemine geçilerek sembolik hale gelmiştir. Sadrazam, Kubbealtı Vezirleri, Rumeli Beylerbeyi, Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Rumeli ve Anadolu Defterdarları, Nişancı ve vezirlik rütbesine sahip olan Yeniçeri Ağası ve Kaptan-ı Derya divanın asli üyeleri arasında yer alırdı. Başlangıçta bir devlet dairesi olsa da İran devlet geleneğinin de etkisiyle sonradan kurul biçimine dönüşmüştür. Dîvân-ı Hümâyun toplanış yerine ve amacına göre farklı isimler almıştır; Ayak Divanı, Galebe Divanı, Sefer Divanı, At Divanı, Ulufe Divanı, İkindi Divanı gibi" ("Dîvân-ı Hümâyun", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

4.1.67. Büyücü

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Aralık 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı halk tarafından kendisine 'Büyücü' lakabı takılan Doğan isimli bir âlimdir. Doğan, Şam'daki evinde ilim ve kimya ile uğraşan, hayatını kitap okumaya ve deney yapmaya vakfetmiş mütefekkir bir kişidir. Müslüman devletlerin ordularına dağılmış kardeşlerinin aksine o, askerlik mesleği yerine bilim yolunu seçmiştir. Ancak Şam halkı, evinden hiç çıkmayan, insanlarla görüşmeyen ve çeşitli deneyler yapan Doğan'a düşman kesilmiştir. Şehirde yaşanan her kötü durumu ondan bilmekte, kuraklık, yangın, fırtına gibi felâketleri bile Doğan'ın yaptığı büyülere bağlamaktadır. Şehrin valisi Ferruhşah[94] ise kendisine Doğan hakkında gelen şikayetleri dinlese de halkın beslediği garezin yersiz olduğunu bildiğinden herhangi bir cezaya gerek görmemiştir.

Kudüs'ü fethettikten sonra Şam'ı ziyarete gelen Selahaddin Eyyûbî ahalinin şikayetlerini dinlemek ister. Emeviyye Camii[95] önünde toplanan halk Doğan'dan kurtulmak için sultana yalvarır. Sultan Selahaddin, herkes tarafından düşman görülen bir kişinin (aslında bir suçu olmasa bile) varlığını doğru bulmayarak hemen şehri terk etmesini emreder. Doğan, evini boşaltır ve çöle doğru yola koyulur. Onun gidişinin ardından evi yağmalanır ve bıraktığı kimya malzemeleri yok edilir. Bir süre sonra Sultan Selahaddin de ordusuyla Şam'dan ayrılır ve fetihlere başlar. Müslüman ordusu Hristiyanların elinde bulunan şehir ve kaleleri sırayla ele geçirir. Kısa bir süre içinde tüm Suriye ve Irak fethedilmiştir. Şehirlerini kaybeden Hristiyanlar ülkeyi terk ederek Sur bölgesine çekilir.

Müslümanların zafer haberleri üzerine Papa'nın emriyle yeni bir Haçlı Seferi başlar. Avrupa'dan toplanan ordular kutsal topraklara doğru yola çıkar. İngiliz, Fransız ve Kutsal

---

[94] Ferruhşah, (?-1182) bazı kaynaklarda Selahaddin Eyyûbî'nin yeğeni, bazılarında ise kardeşi olarak geçen Arap-Türk asıllı komutan. Amcası tarafından önce Baalbek'e (Ürdün, Bekaa Vadisi'nde bulunan bir şehir) sonra Dımaşk'a (bugünkü Şam) emir olarak atandı. Dımaşk'da Eyyûbî Devleti'nin Şam kolunu kurdu. 17 Mayıs 1179 ile 24 Ağustos 1179 arasında emrindeki kuvvetlerle Kudüs Kralı IV. Baudouin ve Frenk orduları komutanı Onfroi de Toron ile savaşarak bir dizi zafer kazandı. Beytülahzân Kalesi'nin fethinde Selahaddin Eyyûbî'nin yanında yararlılıklar gösterdi. Ölümünün ardından yerine oğlu Behramşah geçti.

[95] "Emeviyye Camii ya da Şam Ulu Cami olarak da bilinen yapı, Şam'ın eski şehir kısmında yer alır ve dünyanın en büyük ve en eski camilerinden biridir. Şam'ın Müslümanlar tarafından alınmasından sonra, Vaftizci Yahya'ya adanmış Hıristiyan bazilika, Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın gözetimi altında 635 yılında yapılan eklemelerle camiye çevrilmiştir. Cami, bugün hala korunan bazı kutsal emanetleri muhafaza eder. Caminin kuzey duvarına eklenmiş küçük bir bahçede Selahaddin Eyyubi'nin türbesi bulunur. Orijinal planıyla günümüze kadar gelebilmiş olan Şam Emeviyye, enine gelişme gösteren, mihrap önü kubbeli plan tipine sahiptir. Yapımından sonra kurulan tüm İslam devletlerinde cami mimarisine model olmuş ilk yapıdır. Cami mimarisine birçok yenilik katmış, hatta çok sonra Anadolu camilerini plan yönünden etkilemiştir" ("Emevî Camii", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Roma-Cermen askerleri Kudüs'ü ele geçirmek için bölgeye gelir. İlk olarak Kudüs'ün anahtarı olan Akkâ şehri Haçlı ordusu tarafından kuşatma altına alınır. Şehirdeki Müslüman askerler mücadele verse de düşmanı bir türlü püskürtemez. Haçlıların sahip olduğu ve şehre yönelttiği yanmayan kuleler savaşı onların lehine çevirmiştir. Bu kulelerin varlığı sürdüğü için şehir düşmek üzeredir. Ümitsizce kuşatmayı izleyen Sultan Selahaddin[96], bir sabah kulelerden birinin yanmaya başladığını görür. Ardı ardına diğer kuleler de tutuşunca ordusuna saldırı emri verir. İki ateş arasında kalan Haçlılar yok edilir ve Akkâ şehri kurtarılır.

Sultan Selahaddin, kale komutanından neler olduğunu öğrenir. Aylardır uğraşılmasına rağmen alev almayan ahşap kuleler, kaleye gelen ihtiyar bir âlim sayesinde yok edilmiştir. Âlim önce bazı malzemeler istemiş, istediği malzemeleri alınca özel bir karışım hazırlamış ve bunlarla kuleleri tutuşturmuştur. Akkâ'yı ve Kudüs'ü kurtaran, Müslümanları büyük bir tehlikeden koruyan âlim Şam'dan kovulan Büyücü Doğan'dan başkası değildir. Kendisine teklif edilen hiçbir mükâfatı kabul etmez. Sultan Selahaddin'den sadece etrafını saran ve onu kutlayan halktan kurtarılmayı ister. Büyücü öyküsünde yer alan değerlere ve başkahraman Doğan karakterine dair Doç. Dr. Erol Ogur (2011) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> ""Büyücü" (2007b: 223-230) hikâyesinde, Türklerin bilim yoluyla İslâmiyet'in yayılmasına yaptıkları büyük katkılar anlatılır. Türklerin bu özelliği, o dönemdeki Arap toplumu içinde yaşayan Doğan Bey adındaki bir bilim adamı aracılığıyla okuyucuya tanıtılır. Doğan Bey, çevresinde olan bitenlerle ilgilenmeyip bütün mesaisini bilime ayırmış, bilgisiyle zamanının çok ilerisinde yaşayan bir bilim adamıdır. Ancak böyle bir hayatin bedeli, kendisini dünyadan adeta soyutlayarak bütün ömrünü bilime adamaktır. Ömer Seyfettin'e göre, bilgi hayatta mutlaka somut bir işe yaramalıdır. Bu hikâyede, düşüncesini ispatlamak için Doğan Bey'in bilim uğruna hayatında birçok şeyden fedakârlık ettiğini, bilgisiyle devletine nasıl büyük bir faydasının dokunduğunu okuyucuya gösterir. Yazar, bilimin millet hayatında ne kadar önemli ve değerli olduğunu, milletin ilerlemesi ve güçlü olması için hayatta işe yarayacak bilim ve bilim adamlarına ihtiyaç duyulduğunu anlatmak istemiştir. Doğan Bey'in ve Muhsin Bey'in kişilik özellikleri birbirine bazı noktalardan benzer. İkisi de

[96] "Selahaddin Eyyûbî, (1138-1193) Eyyûbî hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarı. 1187'de Kutsal Toprakları Haçlılardan geri almak için büyük bir ordu kurdu. Komutasındaki ordusuyla beraber 4 Temmuz 1187'de Hıttin Muharebesi'nde Kudüs Kralı Lüzinyanlı Guy'un ordusunu neredeyse tamamen yok etti. 2 Ekim 1187'de ise Kudüs'ü Haçlı kuvvetlerinden alarak şehirde 88 yıl süren Hristiyan egemenliğine son verdi. Avrupalı Hristiyanlar, bu beklenmedik yenilgiden sonra Kudüs'ü tekrar hakimiyetlerine geçirebilmek amacıyla Üçüncü Haçlı Seferi'ni düzenledi. Selahaddin, bu sefer sırasında gerçekleşen Arsuf Muharebesi'nde İngiliz Kralı I. Richard'a yenildiyse de onunla yaptığı Yafa Antlaşması sayesinde Kudüs'ü muhafaza etti. 1169'da Mısır'da bulunan Fâtimi halifesinin veziri oldu, 1171 yılında ise Şii Fâtimi halifeliğini feshedip Mısır'ı, Bağdat'ta bulunan Sünni Abbasi halifeliğine bağladı. İki kutsal caminin hizmetkârı unvanına sahip ilk kişi olduğuna inanılmaktadır. Kabri Şam'daki Emevî Camii'nin bahçesinde yer alır" ("Selahaddin Eyyubi", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

> kararlıdır. Başladıkları işlerden mutlaka bir sonuç alırlar. Bir diğer benzer yönleri de ülke ve devlet için yapılacak fedakârlığa hazır olmak, bunun karşısında da hiçbir karşılık beklememektir. Doğan Bey de tıpkı Muhsin Çelebi gibi, gösterdiği yararlık sebebiyle Selahaddin Eyyübi'nin kendisine sunduğu ihsanlarin hiçbirini kabul etmez. Çevresinde kendisine sevinç gösterisi yapan ve kendisini kutlayan insanların ilgisinden rahatsız olur. O, sadece görevini yapmıştır ve bununla övünmeyi düşünmez" (Ogur, 2011, s.100).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bilimsellik/nesnel olma, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Baalbek Emiri Ferruhşah vakıa amcası kadar müthiş bir kahraman değildi. Ama amcasından daha âdildi. Şairlere birçok kasideler yazdıracak derecede şeci, cömert, kerim bir zattı. Mefkûresi hakla adaletti" (ÖS, 2015, s.610).

""Niçin adaleti yerine getirmedin?"
"Getirdim."
"Ne ceza verdin?"
"Ceza vermedim. Tahkikat yaptım. Anladım ki bu Doğan'ın hiçbir ferde zararı dokunmamış… Aradım; halk içinde 'Bana şunu yaptı' diyen bir davacı çıkmadı"" (ÖS, 2015, s.611).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Ferruhşah, Doğan'ın yıllarca süren sessiz itikâfını, asaletini, gençken medresede kimya ilmiyle hendese ilmine çalıştığını, gayet derin bir âlim olduğunu, şimdi madde ile, yanar cisimlerle uğraşıp bilinmeyen şeyler keşfine savaştığını amcasına uzun uzadıya anlattı" (ÖS, 2015, s.611).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Küçük büyük, harple, amanla, şimdiye kadar elli kale alan bu kahraman, sevgili Akkâ'sının can çekişmesine dayanamıyor, geceli gündüzlü, az kuvvetleriyle bu çok düşmana saldırıyordu" (ÖS, 2015, s.613).

Çalışkanlık Değeri: "Kendisi hiçbir orduya girmemiş, gençliğini medresede geçirmiş, Dımışk'tan hiç ayrılmamıştı. Etrafı yüksek duvarlarla çevrili büyük bir bahçenin ortasındaki harap evinde yapyalnız oturuyordu. Çoluğa çocuğa karışmamış, kitaplarının üstünde ihtiyarlamıştı" (ÖS, 2015, s.609-610).

"Halkın mahiyetini bilmediği şeye kin bağlaması tabiî idi. Bu zavallı adam kırk senedir, merak ettiği bir noktaya ömrünü hasretmişti. İşte onu anlamaya çabalıyordu. Başka bir kabahati yoktu" (ÖS, 2015, s.611).

Sorumluluk/Görev Değeri: "İhtiyar kafasını yukarı kaldırdı. "Ben bu hizmeti hasbetenlillah yaptım. Ecrini ancak Allah'tan isterim" dedi" (ÖS, 2015, s.616).

Ferruhşah, adil bir hükümdar olduğu için kendisine gelen şikayetlere kulak asmamış, gerçeği öğrenmeden Doğan'a haksız yere ceza vermemiştir. Ferruhşah'ın halka adaletle davranması, yönetimini hak ve adil olma düşüncesine göre kurması adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır. Doğan ömrünü kitaplara, okumaya ve deney çalışmalarına harcamıştır. Doğan'ın bu çabası ve bilim çalışmaları çalışkanlık ve bilimsellik/nesnel olma değerlerini vurgulamaktadır. Doğan, Akkâ şehrini kurtaran icadından sonra verilen hiçbir mükâfatı kabul etmemiştir. Yaptığı çalışmayı sadece görevi olarak görmesi ve ödülleri reddetmesi sorumluluk/görev değerini yansıtmaktadır. Sultan Selahaddin'in kendisinden kalabalık ordulara saldırması ve kısa sürede birçok zafer kazanması ise cesaret/kahramanlık değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.68. Teke Tek…

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 13 Aralık 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ve *'... Türkler az söyler, çok yaparlar. Maktul İbrahim Paşa'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ekseni mübâreze kavramı üzerine kurulmuştur. Eski bir Arap adeti olan mübâreze, savaşmaya hazırlanan iki düşman ordudan çıkan iki savaşçının teke tek dövüşmesi anlamına gelir. Öykünün kahramanı Kasım isimli bir voyvodadır. Savaşmak için bekleyen askerler arasında Kasım da yaşlı bir zabitin etrafında oturmuş, onun savaş hatıralarını dinlemektedir. İhtiyar zabit, Osmanlı ordusunun kuşatmış olduğu Yayçe[97] isimli kalenin geçmişini anlatır. Kale yıllar içinde birçok kez el değiştirmiştir. Daha önceki kuşatmalardan birinde Cem isimli kahraman bir askerin düşmanla teke tek dövüştüğünü ancak mücadeleyi kaybederek topal kaldığından bahseder. Kasım dinlediği savaş hatırasından çok etkilenir ve teke tek dövüşmek için meydana çıkar. Düşman kalesindekilere Cem'i sakat bıraktığını öğrendiği Blas Cheri isimli askeri

[97] "Yayçe, (Halk arasında Yayça ya da Jajce) Bosna-Hersek'in merkezinde Vrbas Nehrinin kenarında yer alan tarihi şehir. Adını etrafında bulunan ve yumurtaya benzeyen irili ufaklı tepelerden almıştır. Osmanlı Devleti 1463'te Yayçe'de egemenlik kazandı fakat aynı yıl içinde bu bölge Macaristan'ın eline geçti. 1463'ten 1528'e kadar Bosna'da Osmanlılara karşı Hristiyanlığın kalesi olarak kabul edildi. Papa bütün Hristiyan monarşilerine Yayçe'nin düşmemesini sağlamaları için ısrar etti. Venedik şehrin savunması için hatırı sayılır miktarlarda maddi yardımda bulundu, Macaristan birçok askeri birliğini bölgeye sevk etti. Ancak 1526'da gerçekleşen Mohaç Meydan Muharebesi'nde Macaristan'ın yenilgiye uğratılması ve Osmanlı Devleti'ne bağlı bir krallık haline getirilmesiyle kale savunmasız kaldı. 1528'de Osmanlı topraklarına bağlandı. Bu bölge muhtemelen Osmanlı egemenliğine giren son Bosna şehridir" ("Jajce", 2020).

karşısına çıkarmaları için seslenir. Blas Cheri kalede bulunmadığı için Cem'in teklifini başka bir asker kabul eder ve meydana çıkar.

İki savaşçı bir süre mücadele eder. Sonunda Kasım düşmanı atından düşürerek mağlup eder. Türk saflarında rakibinin başını kesmesini isteyen bağırışları dinlemez. Rakibinin kaburgalarını kırdıktan sonra bırakır. Silah arkadaşları, düşmanını sağ bırakmış olmasına kızınca onlara şu cevabı verir. Bir savaşçıyı er meydanında öldürmek yerine sakat bırakmak ona daha büyük bir cezadır. Kasım verdiği ceza ile sakat kalmış olan Cem'in intikamını almıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, duyarlılık/hassasiyet, hoşgörü, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Kaleye yaklaşınca, Cem atını oynatarak 'İçinizden kendine güvenen varsa işte meydan… "Teke tek" dövüşelim' diye haykırdı. Kaleden 'var, var' diye bağırdılar. Biraz sonra kalenin kapısı açıldı. Bir atlı çıktı. Bu muhafızların kumandanı 'Blas Cheri' idi. Tepeden tırnağa kadar zırhlar giymişti. Atı da zırhlıydı. Cem kılıcını çekmedi" (ÖS, 2015, s.620).

"Meydana atını sürdü. Kale kapısının önüne gidince teke tek vuruşmak için bir muharip istedi. Kaleden cevap veren olmadı. (…) Kasım belinden kılıcını çıkardı. Uzağa fırlattı. Atından indi, kıçına mızrağı ile vurdu. At ordugâha doğru dörtnala kaçtı. "Bre korkaklar!" diye haykırdı. "İşte atımdan indim. Kılıcımı attım. Arkamda zırhım, elimde kalkanım yok. İçinizde benimle teke tek dövüşecek bir er yok mu?"" (ÖS, 2015, s.622).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: ""Ah zavallı Cem…" dedi. Gözleri yaşardı.
"…"
"Dünyada bu Cem'in hâli kadar yüreğimi parçalayan bir acı yoktur. Ne cesur, ne kuvvetli, ne bahadır bir tosundu!"
Zabit ağlıyordu. Sordular: "Şimdi nerede?"" (ÖS, 2015, s.620).

"İhtiyar ağlayarak Cem'in eski kahramanlıklarını anlattı. Böyle yaman bir zabiti ordu görmemişti. (…) İhtiyar zabit, cesur Cem'in topal kaldıktan sonraki ümitsizliğini, hırsını, alamadığı intikamının ruhunda açtığı yarayı acı acı anlattı" (ÖS, 2015, s.621).

Hoşgörü Değeri: "Genç muhariplere bu iki senelik hâkimiyeti anlatmaya başladı. Dedesiyle gelen Türkmenler kalenin içindekilere aman vermişlerdi. Ne canlarına, ne mallarına

dokunulmuştu. Hatta esir bile alınmamıştı. Yerlinin hâkimden hiç farkı yoktu" (ÖS, 2015, s.619).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Genç, cesur, kahraman voyvodalar şaştılar. Bunlar tam harp adamlarıydı. Yalnız aldıkları emirle yapacakları şeyi bilirlerdi Sanatları içinde o kadar kaybolmuşlardı ki..." (ÖS, 2015, s.618).

Vatanseverlik Değeri: "Unutmadıkları şey istikbale aitti: "Kızılelma"ya gidilecekti. Bu hücumlar, bu akınlar, bu muhasaralar hep oraya yol açmak içindi. Orası dünya üzerinde bir cennetti!" (ÖS, 2015, s.619).

Osmanlı ordusundaki askerlerin aldıkları emirleri harfiyen yerine getirmeleri ve sadece görevlerine odaklanmaları sorumluluk/görev değerini, Kızılelma mefkûresi ile akınlara, savaşlara girmeleri ve zafer için mücadele vermeleri ise vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır. Sungur Alp'in ele geçirdiği Yayçe şehrinde halka zarar vermemesi; kimsenin malına, canına dokunmayıp herkese adaletle davranması hoşgörü değerini yansıtmaktadır. İhtiyar zabitin Cem'in hatıralarını anlatırken ağlaması, onun durumuna duygulanması duyarlılık/hassasiyet değerini vurgulamaktadır. Kasım'ın teke tek dövüş için meydana çıkması ve atsız, zırhsız, kalkansız şekilde savaşa girmesi cesaret/kahramanlık değerinin aktarıldığı sahnedir.

4.1.69. Topuz

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 27 Aralık 1917 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ve *'Karaman'ın koyunu, Sonra çıkar oyunu… Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Eflak Prensliği[98] kısa bir süre önce bağımsızlığını ilan etmiştir. Öykünün kahramanı da Osmanlı tarafından Eflak Prensliği'ne gönderilen bir Türk elçidir. Eflak'ın beylerbeyi olan Mehmet Bey, bölgede çıkan

[98] "Eflak Prensliği veya Eflak Voyvodalığı, 14. yüzyılın başında Karpatlar ile Tuna ve Siret nehirleri arasındaki devletçiklerin birleşmesi sonucu Câmpulung merkezli olarak kurulan ilk bağımsız Rumen prensliğidir. 1242 yılında bölge, Altın Orda ile Macaristan Krallığı arasında sınır bölgesi hâline gelmiştir. Altın Orda'nın hakimiyeti 13. yüzyılın sonlarına doğru zayıflamış, aynı dönem Macaristan Krallığı'nda siyasi krizler baş göstermiştir. Bu olaylar sayesinde Voyvoda I. Basarab, Macaristan Krallığı ile ilişkilerini keserek bağımsızlığını ilan etmiştir. 1417 yılında Çelebi Mehmet, Eflak üzerine bir sefer düzenlemiş ve bu seferde Mirça'nın ordularını yenilgiye uğratmıştır. Bunun üzerine Eflak Prensliği, vergi ödemek zorunda kalarak Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiştir. Fatih Sultan Mehmet zamanındaki Eflak prensi III. Vlad'ın, Hamza Paşa komutasındaki iki bin kişilik bir orduyu pusuya düşürmesi üzerine 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet Eflak üzerine yeni bir sefer düzenlemiştir. Bu sefer sonrası Eflak, Osmanlı'nın belirlediği yöneticiler tarafından idare edilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'ten sonraki dönemlerde de bölge, padişahın uygun gördüğü bir prens (voyvoda) tarafından yönetilmeye devam etmiştir" ("Eflak Prensliği", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

isyan ve bu isyana destek olan Macar kuvvetleri ile mücadele etmek yerine şehirden geri çekilerek bölgeyi düşman güçlerine bırakmıştır. Eflaklılar, savaş vermeden ve kan dökülmeden kazandıkları bağımsızlığı günlerdir kutlamaktadır. Osmanlı'nın bölgeyi geri almak için bir ordu göndermek yerine sadece üç yüz atlıdan oluşan maiyeti ile bir elçi göndermiş olması da Eflak soylularını gururlandırmıştır. Osmanlı padişahının elçi ve hediyeler göndermesi artık bu prensliğin bağımsızlığını tanıdığı ve kendisi ile eşit kabul ettiği anlamına gelmektedir.

Saraya gelen Türk elçinin yanındaki askerler içeriye alınmaz. Hediyeleri taşıması için sadece üç asker ile prensin huzuruna çıkmasına izin verilir. Bu sırada dışarıdaki Eflak zabitleri elçi maiyetindeki Türk askerlerinin herhangi bir tehdit olmadığına inanmıştır. Kalabalık bir şehir içinde sadece üç yüz kişilik bir kuvvet zararsız görülmektedir. Türk elçi yanında bir topuz, bir sancak, bir davul ve padişahın fermanını getirmiştir. Hediyeler sıra ile prense takdim edilir. Prens, Osmanlı padişahının fermanını okurken elçi ani bir hareketle topuzu kaldırır ve prensin başını ezer.

Saray ahalisi ve soylular gördükleri karşısında donup kalmıştır. Elçi, prensin cesedini aşağı atıp tahta geçer. Şaşkınlık içindeki saray halkına emir verir ve padişah adına kendisine itaat edilmesini ister. Az önce öldürülen prenslerinin cesedini çiğneyerek Türk elçisinin elini öpen soylular Osmanlı'ya bir anda teslim olmuştur. Sarayın dışında ise üç yüz atlı şehri zapt etmiş, düşman ordusundan direniş görmemiştir. Tüm Eflak ele geçirilirken sadece sarhoş bir kumandan ve kaçmaya çalışan bir zabit öldürülmüştür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük ve cesaret/kahramanlık değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Önlerinde birdenbire genişleyen sık bir "hurra" halkası ikisini de susturdu. Gemlerini kastılar. Atlarını biraz çektiler. Kumandan, istiklâlini kazanan halkın bu deli, bu sarhoş sevincine bakıyor… keyifleniyordu" (ÖS, 2015, s.626).

"Hiddetli bir tehalükle "Asla!" diye bağırdı. "Biz artık müstakiliz! Berat, istiklâlimizi tasdik etmektir. Sancak, davul, topuz… da padişahın prensimize hediyeleri..."" (ÖS, 2015, s.626).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "...Salonun içinde kimse kıpırdayamadı. Hepsi olduğu yerde dondu. Taş kesildi. Akabinde kaftanının altından büyük bir kılıç sıyıran elçi, Ulahça "İşte gördünüz ya… İstiklâl sevdasına düşen asi cezasını buldu!" diye haykırdı. Gözleri alevlenmiş, boyu birdenbire bir dev kadar büyümüş, kavuğu sivrilmiş, düşük bıyıkları kabarmıştı" (ÖS, 2015, s.630).

Eflak halkının bağımsızlıklarını kutlaması ve kumandanın bir daha asla başka bir devlete tabii olmayacaklarını iddia etmesi bağımsızlık/özgürlük değerinin vurgulandığı sahnedir. Saraya gelen Türk elçisinin Eflak Prensini öldürmesi ve tüm saray halkına tek başına meydan okuması cesaret/kahramanlık değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.70. Kıskançlık

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 27 Aralık 1917 tarihinde *Servet-i Fünûn* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserinin girişinde Ali Canip Yöntem'e ithafen şu notu yayımlamıştır: *'Âdeta, ufacık bir çocukken yazıp da neşre cesaret edemediğim bu hikâyeyi ölen annemin kitapları arasında buldum. Garip bir merakla okudum. Çok, ama pek çok beğendim. Eskiden niçin beğenmemişim de bir tarafa atmışım? Şimdi niçin bu kadar beğeniyorum? Acaba zavallı anneciğimin şefkatini bana hatırlattığı için mi? Her neyse… Sevgili Canip'im, bugün en güzel bir eserim sandığım şu yazıyı işte sana ithaf ediyorum.'*

Öykünün kahramanı Ahmet Sühran Bey, son derece çapkın, hovarda ve eğlencesine düşkün bir gençtir. Babası, çıkardığı rezillikler ve son işlediği kabahat sonrası oğluna ceza vermek ister. Aile meclisini ikna ederek genç kahramanı İstanbul'dan uzağa bir memurluk vazifesi ile gönderme kararı alır. Oğlunun bu şekilde uslanacağı, eski âdetlerini terk edeceğini umar. Genç kahraman ise babasının isteği ve aile meclisinin kararı ile bu cezayı kabul eder ancak üç ay sonra İstanbul'a dönmeyi şart koşar.

Ahmet Sühran Bey, telgraf memuru göreviyle gittiği Yanya[99] vapurunda uzun süredir görüşmediği ve sadece mektuplarla haberini aldığı dayısı ile karşılaşır. Dayısı, İran'daki elçilik görevini tamamlamış, İstanbul'a dönmektedir. Yıllar sonra gördüğü yeğenine İran'dan yanında getirdiği maymunu hediye eder. Bu maymun beyaz renkli tüyleri ile dikkat çeken, çok zeki ve değerli bir cins hayvandır. Genç kahraman, görevli olduğu telgrafhaneye yanında yeni dostu ile gelir. Kısa sürede görevine ve maymuna alışır. Yanya'ya sadece üç ay mühletle gelmeyi kabul etmiş olsa da aslında burada uzun süre kalacağına emindir.

Öykünün diğer kahramanı olan maymun sahibini çok sevmektedir. Telgraf geldiğinde sahibini odaya çağırır, o uyurken şefkatli bir dost gibi başında bekleyerek onu izler. İkilinin

[99] "Yanya, 70.000 nüfusu ile Yunanistan'ın Epir bölgesinin en büyük şehridir. Kuruluş yılı M.S. 510 olan şehre, Aziz John'un koruması altında kurulduğundan dolayı, Yunancada "Yahya'nın Şehri" anlamındaki İoannina adı verilmiştir. Şehir, II. Murat tarafından 1431'de fethedilmiş ve Balkan Savaşı sırasında kaleyi kuşatan Yunan ordusuna uzun süre direnmesine karşın 1913 tarihinde Türk yönetiminden çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkanlar'ın en önemli merkezlerinden biri olan şehir, Osmanlılarca inşa edilmiş pek çok kale, Türk evi ve Tepedelenli Ali Paşa'nın yaptırdığı saraya ev sahipliği yapmaktadır. Gümüş işçiliği ile ünlü Yanya, kuzey Yunanistan'ın en önemli kent merkezi ve bağlantı noktasıdır" ("Yanya", 2020). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

mutluluğu bir gün telgrafhaneye gelen genç ve güzel bir Rum kızı yüzünden bozulur. Ahmet Sühran, bu kızla sohbet ederek kısa sürede samimi olur ve onunla dışarıda gezintiye çıkar. Bu sırada maymun da sahibini takip eder ve onu telgraf haberi gelmiş gibi çağırır. Genç kız tek başına kalınca maymun onun üzerine saldırır ve yüzünü yaralar. Ahmet Sühran geri geldiğinde olanları görür. Maymuna ceza vererek döver ve odasından dışarı atar. Bir süre ortalıkta görülmeyen maymun dört gün sonra bir köylü tarafında perişan halde bulunarak teslim edilir. Ahmet Sühran maymunu beslemek istese de başaramaz. Maymun, sahibinden gördüğü ceza sonrası adeta hayata küsmüştür ve on gün sonra da ölür. Anlatıcı yaşadığı bu olayı hayvanların da insanlar gibi duyguları ve karakter özellikleri olduğu fikriyle açıklar[100] ve sadık köpekler, inatçı eşekler, kıskanç maymunlar örneğini verir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, sağlıklı olma, sevgi ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Pek çabuk dost olduk. Ertesi gün telgrafhanenin önünden geçerken selâm verdim. Gülerek mukabele etti. Dostluğumuz ilerledi. Telgrafhanenin önündeki ağaçlıkta saatlerce beraber geziyorduk" (ÖS, 2015, s.637).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Gözlerini kapadı, öğürmeye başladı. Sanılırdı ki ağlıyor… Hiddetim tamamıyla geçtiği için bu kıymetli yadigâra acımaya başlamıştım. Zorla yedirmeye, can vermeye çalıştım" (ÖS, 2015, s.638).

Sağlıklı Olma Değeri: "Sefahatle, vakitsiz çapkınlıklarla yıpranan sıhhatim yavaş yavaş yerine geliyordu. 'Uyumayan genç, uyuyan ihtiyar hastadır' düsturunu hatırlayarak bol bol gelen uykulara mukavemet etmez, hemen koltuğumun üstünde dalar giderdim" (ÖS, 2015, s.636).

Sevgi Değeri: "Maymunum beni seviyordu. Saçlarımı okşuyordu. Bu küçük, zayıf, beyaz, yumuşak ellerin okşamasından garip bir tesir duyarak uyudum. Uyanınca, onu karşımda gözlerini bana dikmiş, gördüm. Artık, bu her gün böyle idi. Beni okşar, sever, sonra karşıma geçer, uyurken beni seyrederdi" (ÖS, 2015, s.636).

[100] Ömer Seyfettin'in "Aşk ve Ayak Parmakları" ve "Beyaz Serçe" isimli hikâyelerinde de benzer bir görüş ortaya konmuştur. İnsanların ve hayvanların bazı ortak karakter özellikleri taşıyabildiği ve iki tür arasında böyle bir benzerlik olduğu anlatılmıştır. İnsanlar eşek gibi inatçı, köpek gibi sadık, domuz gibi obur olabilmektedir. Bu hikâyede de maymunun kıskançlığı insana benzer bir özellik olarak düşünülebilir.

Temizlik Değeri: "Benden evvelki memur galiba biraz feylesof meşrepmiş! Kirli odayı temizlettim. Koltuk pek kirli olduğundan üzerine bir kılıf yaptırdım. Ondan sonra başladım mektuplar yazmaya… Ara sıra da telgraflar..." (ÖS, 2015, s.635).

Ahmet Sühran Bey'in yeni görev yerinde ilk olarak temizlik işine başlaması, kendinden önceki görevlinin kirli bıraktığı odayı temizlemek ve düzenlemek ile uğraşması temizlik değerinin, sağlıklı olmak için eski kötü alışkanlıklarını terk etmesi ve uyku düzenini düzeltmesi ise sağlıklı olma değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Ahmet Sühran Bey'in Eleni ile kısa sürede arkadaş olması ve dostluklarını ilerletmesi dostluk/arkadaşlık değerini, ölmek üzere olan maymunu için üzülmesi ve duygulanması ise duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır.

4.1.71. Fon Sadriştayn'ın Karısı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Ocak 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir Boğaziçi vapurunda seyahat etmektedir. Bir süredir devam eden sinir nöbetine tutulduğu için boğazda gezintiye çıkmış, içine düştüğü buhrandan bu yolla kurtulmaya çalışmaktadır. Güvertede perişan bir hâlde otururken yanında gazete okuyan bir Alman'a dikkat eder. Alman'ın sıhhatli ve sağlam vücudu, güçlü ve kavi bünyesi ona Alman Devleti'ni hatırlatır. Alman Devleti'nin muntazam, disiplinli, güçlü yapısının vatandaşlarına da yansıdığını ve insanlarını da güçlü ve neşeli yaptığını düşünür. Kahraman yolculuğun devamında yanındaki Alman ile tanışır. Onun aslında Alman olmadığını, Türk olduğunu hatta kendisiyle aynı okulda okumuş eski bir arkadaşı olduğunu öğrenir. Fon Sadriştayn lakaplı eski arkadaşı, okulda "Serçe Pehlivan" lakabı taktıkları Sadrettin'dir. Öykünün devamında Fon Sadriştayn lakaplı Sadrettin Bey, başından geçenleri ve o hastalıklı hâlinden bugün nasıl sağlıklı ve zinde bir bünyeye kavuştuğunu anlatır.

Sadrettin okul hayatı boyunca çelimsiz ve hastalıklı bir genç olmuştur. Zayıflığından dolayı okuldaki spor derslerinden bile muaf tutulmuştur. Annesini ve babasını kaybettiği için halasıyla yaşayan Sadrettin, Anadolu Şimendifer Kumpanyası'nda[101] on lira maaşla

[101] Anadolu Şimendifer Kumpanyası, 1889 yılında Alman Deutsche Bank'ın mali desteği ve Osmanlı Devleti'nin isteğiyle kurulmuştur. Şirket, Sultan II. Abdülhamit döneminde güçlenen Türk-Alman dostluğunun sembollerinden biridir. Anadolu'da yapacağı demir yolları karşılığında Osmanlı Devleti'nden çeşitli imtiyazlar ve demir yollarının işletme haklarını almıştır. İngiliz ve Rus yönetimlerinin Osmanlı topraklarında demir yolu hattı yapılmasına engel olmak istemesi, bu hatların askeri sevkiyat gücü ve stratejik önemi Alman-Türk yakınlaşmasını da hızlandırmıştır. Konya'yı Adana-Musul-Bağdat üzerinden Basra'ya bağlayacak 2467 km'lik Bağdat demiryolu hattının anlaşması

çalışmaktadır. Halası, Sadrettin'in günden güne zayıfladığını ve sağlığının gittikçe bozulduğunu gördükçe evlenmesi için ısrar eder. Bekar yaşamını terk edip evlenince sağlığının da düzeleceğini umut etmektedir. Sadrettin bu düşünceye uyarak evlenmeyi kabul eder ve kısa bir süre sonra çevreden tanıştırıldığı bir Türk kızıyla evlenir. Bir Türk kızıyla yapılan evlilik, Sadrettin'in sağlığını düzeltmek yerine daha da kötüleştirir. Evde hiçbir iş yapmayan, dışarıda gezmek ve eğlenmekten başka şey bilmeyen eşi ona iyi gelmez. Eşinin kaprisleri, gereksiz masrafları Sadrettin'i zor duruma düşürür. Aylık on lira maaşı varken her ay otuz lira masrafları olur. Eşi ev işlerini bile yapmayıp üç hizmetçi tutulmasını sağlar. Bir süre sonra sağlığı daha da kötüleşen ve verem olma ihtimali ortaya çıkan Sadrettin Almanya'ya gitmeye karar verir. Hayatını kurtaran şey de aldığı bu karar olur.

Sadrettin, Almanya'da yaşayan eski bir dostunun yanına misafir olarak gider. Bu dostu Alman bir kızla evlenmiş ve son derece mutludur. Sadrettin'e de saadetin bir Almanla evlenmekten geçtiğini söyler. Sadrettin, Almanya'daki misafirliği kısa sürede sağlığını ve ruh hâlini düzeltince bu düşünceye hak verir. Bir Alman kızıyla evlenir ve İstanbul'a yeni eşiyle birlikte döner. İstanbul'da bıraktığı eski eşi ise zaten o yokken başka birine âşık olarak Sadrettin'i terk etmiştir.

Sadrettin, Alman eşinin sağladığı düzen ve mutluluk sayesinde kısa sürede kendini toparlar. Otuz kilodan doksan beş kiloya çıkar. Her ay aldığı on lira maaş eski eşine yetmezken Alman eşi bu paradan beş lira tasarruf eder. Alman eşi, bir yandan Sadrettin'in mutluluğu ve sağlığı için elinden geleni yapar, bir yandan son derece titiz ve düzenli şekilde evi çekip çevirir. Üstelik tüm bunları içinden gelerek ve elindeki parayı tasarruflu kullanarak sürdürür. Sadrettin eşinin tüm bu meziyetlerini gördükten sonra onu âb-ı hayat[102] olarak kabul eder. Müsrif, alıngan, tembel ve hovarda Türk eşinden sonra Alman bir eş onun için 'kat'î bir ilaç, bir dermandır'. Eşi, Sadrettin'e son bir sürpriz daha yapar. Hamileliği boyunca eve bir hizmetçi kabul etmeyen ve her zamanki düzenini sürdüren eş, doğumu da ebe ve doktor çağırmadan gerçekleştirir. Sadrettin bir gün eve geldiğinde eşinin o gün doğum yaptığını, buna rağmen yemek yapmayı ve evin her zamanki işlerini ihmal etmediğini görür. Alman eş yemek saatini bile değiştirmeden o gününü geçirmiştir.

---

bu şirket ile yapılmıştır. Bu imtiyaz daha sonra yeni kurulan bir Fransız işletmeye (Chemins de Fer Imperial Ottomans de Bagdad) devredilmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[102] "Âb-ı Hayât, "hayât suyu" anlamına gelen bu söz, Farsça "âb" ile Arapça "hayât" kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş, Farsça bir isim tamlamasıdır. Halk arasında "'âbuhayât" biçiminde de söylenir. Âb-ı hayât, içeni ölümsüzlüğe, ebedî bir hayata kavuşturduğu, ölüyü dirilttiği, hastayı, yarayı iyileştirdiği, körün gözünü açtığı, ihtiyarı gençleştirdiği, çirkini güzelleştirdiği kabul edilen ve hemen hemen bütün milletlerin kültürlerinde az veya çok bazı farklarla mevcut efsânevî bir sudur. Efsanelerin dışında, âb-ı hayattan, Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Musa, Zülkarneyn, Hızır ve İlyas dolayısıyla bahsedilir (Kehf:60/82; Saffât:123/130; En'âm:85)" (Canım, 2018, s.33). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Tüm bunları dinleyen kahraman, şaşkınlık içinde kalmıştır. Vapur bu sırada Fon Sadriştayn'ın ineceği iskeleye geldiği için kahraman, eski arkadaşı ile vedalaşır ve eşine saygılarını iletir. Tek başına kalınca da Türk kızı ile Alman kızını zihninde mukayese eder. Hatalı bir düşünceyle, maddi ve manevi ıstırap içinde yaşamayı yani Türk kızını tercih eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, estetik/sanat, öz denetim/irade, sağlıklı olma, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Yemek, çamaşır, dikiş dâhil olmak üzere evin bütün işini arkadaşımın karısı yapıyor, yine her akşam gezmeye çıkıyor, pazar günleri bizimle beraber uzun gezintilere gidebiliyordu. Bu şaşılacak bir şeydi. Ben çok çalıştığını, yorulup yorulmadığını sorduğum zaman güler, 'Ben sevgili imparatoriçemiz[103] kadar çalışıyorum. Niçin yorulayım?' derdi" (ÖS, 2015, s.645).

"Evde ne iş olursa ben yaparım! diyordu. Yemek, çamaşır, dikiş, temizlik, bulaşık, tahta silmek, kunduraları boyamak falan..." (ÖS, 2015, s.647).

"Onun karısı da hizmetçi, aşçı, uşak kullanmaz. Çarşıdan erzakını bile kendi pazarlık eder, kendi alır, kendi evine getirir" (ÖS, 2015, s.648).

Estetik/Sanat Değeri: "Ben gelince yemeği hazır bulur, otururum. Yemekten sonra kemanla klâsik parçalar çalar, klâsik şiirler okur. On birde hemen yatarız" (ÖS, 2015, s.647).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Üç senedir işte hayatımız bu program içinde geçiyor. Bir gün daha bu program bozulmadı. Geçen sene maaşım on beş lira oldu. Karım bunun masrafımıza hiçbir tesir yapamayacağını söyledi. Her ay bankaya beş lira yerine on lira götürmeye başladı" (ÖS, 2015, s.648).

"Anladınız ya, ben niçin otuz okkadan doksan beş kilo oldum. Alman kadını… Alman hayatı… İntizamla istirahat! İşte saadetin sırrı!" (ÖS, 2015, s.649).

Sağlıklı Olma Değeri: "Birbiri üzerine attığı bacaklarına, kalın dizlerine, dokunulsa kan fışkıracak sanılan tombul ellerine baktım. Sonra gözlerimi sararmış ellerime, takallüs etmiş dizlerime çevirerek "Ah, ne sıhhat!.." dedim" (ÖS, 2015, s.639-640).

---

[103] Metinde geçen Alman İmparatoriçesi, son Alman İmparatoru olan Kayser II. Wilhelm'in (1859-1941) ilk eşi olan İmparatoriçe Augusta Victoria (1858-1921) dır. Metinde de belirtildiği üzere altı oğlu ve tek kız çocuğu vardır. Hanedanlık unvanını 1888-1918 yılları arasında taşımış ve Almanya'nın son İmparatoriçesi olmuştur. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

“Hararetle Alman kadınını anlatırken dolgun bileklerine, geniş kalçalarına, iri göğsüne, kalın boynuna, kıpkırmızı yüzüne bakıyor, mektepteki mahut sıska, solgun “Serçe Pehlivan”dan böyle bir harikanın nasıl zuhur edebileceğini düşünüyor, bir türlü gözlerime, kulaklarıma inanamıyordum” (ÖS, 2015, s.642).

“Ama ben istikbali düşünerek üzülüyor, zayıflıyor, perişan oluyordum. Bir gün kendimi muayene ettirdim. Doktor ‘Dikkat ediniz, verem başlıyor’ dedi. Ne yapacağımı şaşırmıştım” (ÖS, 2015, s.644).

“Yaz gelince fena hâlde hastalandım. Yatağa düştüm. Doktorlar ümitlerini keser gibi oldular. Mutlaka tebdil-i havaya gitmemi söylediler. Yürüyemiyordum. Dizlerim tutmuyordu. Nihayet kumpanyadan üç ay izin aldım” (ÖS, 2015, s.644).

“Karım katiyen reddetti. Gebeler için yürümek lâzım olduğunu, gebelikte oturmak intihardan, havaleye, ölüme koşmaktan başka bir şey olmadığını söyledi. Hiç tertibimiz bozulmadı” (ÖS, 2015, s.648).

Sorumluluk/Görev Değeri: “Karım birinci sınıf yolcular arasında seyahat etmemize razı olmadı. Aldığımız gazetenin parasına varıncaya kadar bir deftere yazmaya başladı. ‘Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştira kuvvetini arttırmak da kadının vazifesidir’ diyordu” (ÖS, 2015, s.647).

Vatanseverlik Değeri: “Fakat, ‘Bu rahat, bu saadet, bu fazilet Almanya’nın toprağında, taşında, coğrafyasında değil, Alman kadınındadır’ dedi, ‘Almanya’nın saadetini, refahını, zenginliğini Alman kadını yapar’” (ÖS, 2015, s.646).

Sadrettin Bey’in hastalığını yenmek için doktorların tavsiyelerine uyması ve tebdil-i hava yapmak için Almanya’ya gitmesi sağlıklı olma değerini öne çıkarmaktadır. Sadrettin Bey’in Alman eşinin, evdeki her işi memnuniyetle yapması, yorulmak bilmeden çaba göstermesi ve evlendiği zaman ilk iş olarak hizmetçileri kovarak onların da işlerini kendi üstüne alması çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Sadrettin Bey ve eşinin evlendikten sonra hayatlarını düzenli ve programlı bir şekilde sürdürmeleri, üç yıl boyunca bir kez bile görevlerini aksatmamaları öz denetim/irade değerini yansıtmaktadır. Alman hanımefendinin ev işlerini ve evin para hesabını kendi görevi olarak görmesi, harcamalarını düzenli olarak deftere kaydetmesi sorumluluk/görev değerini; her akşam kemanıyla klâsik eserleri çalması ve klâsik şiirlerden okuması ise estetik/sanat değerini vurgulamaktadır. Yazarın Almanya’daki refah ve zenginliği Alman kadınının çalışkanlığına ve vatanseverliğine bağlaması vatanseverlik değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.72. Diyet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 10 Ocak 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski Kahramanlar'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı halk tarafından kendisine 'Koca Ali Usta' lakabı takılan Ali isimli bir demircidir. Ali Usta, daha on iki yaşında iken beylerbeyi olan babası haksız yere idam edilince yetim kalır. Vezir olan amcası, onu himaye ederek konağına alsa da kimseye minnet duymak istemeyen Ali konaktan kaçar. Uzun süre tüm Anadolu'yu dolaşır ve sonunda Erzurum'da bir demircinin yanında çırak olur. Yıllar boyunca yalnızca demircilik yapar ve sanatında ustalaşır. "Çeliğe çifte su verme[104]"nin sırrına erişerek mükemmel silahlar üretir. Ruhunun sıkıldığı bir gün namazdan sonra dışarıda dolaşmaya başlar. Ancak subaşının[105] adamı olan dizdarlar yolunu keserek onu evine gönderir.

Bu olayın sabahında Ali Usta'nın kapısına dayanan dizdarbaşı ve adamları, önceki gece Budak Bey'in mandırasında yapılan hırsızlık için dükkanını arar. Dükkânda yeni yüzülmüş bir koyun derisi, dükkânın önünde de mandıradan çalınan paraların konduğu kese bulunur. Ali Usta, bunları kimin koyduğunu bilmediğini söylese de subaşının önüne çıkarılır ve suçlu bulunarak sol kolunun kesilmesine karar verilir. Yetenekli bir ustanın kolunun kesilmesine razı olmayan halk ve onun yaptığı silahları çok seven sipahiler, zenginliği ve cimriliğiyle tanınan Hacı Mehmet'e başvurur. Hacı Mehmet, sahibi olduğu kasap dükkanında ölene kadar kendisi için bedava çalışmayı kabul etmesi hâlinde, diyeti ödemeyi kabul eder. Ali Usta, böyle bir esarete önce razı olmasa da Hacı Mehmet'in çok yaşamayacağını söyleyen sipahilerin ısrarıyla ikna olur. Diyeti ödenince, kasapta çalışmaya başlar fakat Hacı Mehmet, olur olmaz her işte çalıştırdığı Ali Usta'ya kötü davranmakta ve ödediği diyeti

---

[104] Çeliğe su verme işlemi, çelik malzemelerin mukavemetini ve esnekliğini arttırmak için uygulanan, çeliğin kimyasal yapısında gerçekleşen değişikliğe dayanan bir yöntem. Yüksek sıcaklığa ulaşana kadar ısıtılan çelik, su veya zeytinyağı gibi sıvılarda aniden soğutularak karbon bağlarının tekrar kurulması sağlanır. Malzemede yaşanan bu değişiklik, çeliği yapısal olarak güçlendirir ve kırılganlığını azaltır. Orta Çağ'da ortaya çıkan ancak malzemesi ve işleme için gerekli olan bilgileri günümüze kadar ulaşamadığı için efsane olarak anılan Şam çeliğinin de (Damascus çeliği) benzer yöntemlerle üretildiği düşünülmektedir.

[105] "Subaşı, Türk devletlerinde muhafız, komutan, asker başı anlamlarına gelen rütbe. Kelime bazı kaynaklarda 'sü-başı' olarak da geçer. Sü veya Su eski Türkçe'de "asker, ordu" anlamına gelir. Karahanlılar'da orduyu sevk ve idare işine "sü başlamak" denilirdi ki "kumandan" mânasındaki subaşı tabiri buradan gelmektedir. Aynı şekilde Kutadgu Bilig'de yer alan "sübaşlar er, sübaşlar kişi" gibi tabirler de "subaşı" anlamında kullanılmıştır. Osmanlılar'ın ilk devirlerinde subaşı şehir muhafızı konumundaydı. Bir şehrin fethinden sonra kadı ve dizdar tayin edilirken subaşı da görevlendirilirdi. Bu tayinler fethin tescili olarak düşünülürdü. İlk dönem kaynaklarında bu tayinler gerçekleştikten sonra, "Tamam memleket fetholundu" ifadesi kullanılmıştır. Islahat Fermanı ile başlayan Osmanlı kurumlarının modernleştirilmesi sürecinde emniyet teşkilâtında da yenilikler yapılmış, taşradaki subaşılık teşkilâtını tedrîcen lağvetme girişimleri başlamıştır. 20. yüzyıl başlarında İstanbul'da çeşitli görevler üstlenmiş olan subaşı teşkilâtının ortadan kalktığı anlaşılmaktadır" ("Subaşı", 2020).

hatırlatmaktadır. Esirliğinin üzerinden bir hafta geçtikten sonra, Hacı Mehmet'in kışkırtmalarına daha fazla dayanamayan Ali Usta, satırla sol kolunu keser ve "Al bakalım, şu diyetini verdiğin şeyi!" diyerek kesik kolunu gözleri yuvalarından fırlamış Hacı Mehmet'in önüne fırlatarak şehri terk eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, çalışkanlık, öz denetim/irade, saygı ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Hâkime dik bir sesle "Kolumu bırakın, kafamı kesin!" diye rica etti. Bu ömründe onun ilk ricasıydı. Fakat ihtiyar hâkim çok âdildi. "Hayır oğlum" dedi, "sen adam öldürmedin. Eğer çobanı öldürseydin o vakit kafan giderdi. Ceza kabahate göredir. Sen yalnız hırsızlık ettin. Kolun kopacak. Hak böyle istiyor. Şeriatın kestiği yer acımaz..." (ÖS, 2015, s.657).

Çalışkanlık Değeri: "Ekmeğini taştan çıkardı. Alnının teriyle kazandı. Çok çalıştı. Emsalsiz işler meydana getirdi. Pek az kazanca kanaat etti. İçinde "mukaddes ateş"ten bir şule bulunan her mucit gibi para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışıyordu" (ÖS, 2015, s.652).

"Ölünceye kadar böyle hiç durmadan çalışırsa daha birkaç bin gaziye kırılmaz kılıçlar, kalkanlar parçalayan çelik yatağanlar, zırhları kesen ağır saldırmalar yapacaktı. Bunu düşündükçe gülümser, tatlı tatlı yüreği çarpar, ruhundan kopan bir hamleyle örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcımlar tutuştururdu" (ÖS, 2015, s.652).

"İşte bugün de sabah namazından beri durmadan on saat uğraşmıştı. Dövdüğü eğri namluyu örsünün yanındaki su fıçısına daldırdı. Ocağının sönmeye başlayan ateşine baktı" (ÖS, 2015, s.652).

"Bir gün, iki gün, üç gün dişini sıktı. Durmadan çalıştı. Gece uyumadı. Gündüz koştu. Efendisinin karşısında el pençe divan durdu" (ÖS, 2015, s.659).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Çifte su vermek", sanatının yalnız ona mahsus bir sırrıydı. Yanına çırak almaz, kimse ile çok konuşmaz, dükkânından dışarı çıkmaz… ha bire uğraşırdı. Bekârdı" (ÖS, 2015, s.651).

Saygı Değeri: "Siyah şahane gözlerinin yüksek bakışından, kibar tavrından, mağrur sükûnundan, düzgün sözlerinden onun öyle adî bir adam olmadığı belliydi. Ama, kimdi? Nereliydi? Nereden gelmişti? Bunları bilen yoktu. Halk kendisini seviyordu. Şehirde böyle meşhur bir ustanın bulunması herkes için ayrı bir iftihardı" (ÖS, 2015, s.651).

Sevgi Değeri: "… Bütün şehir halkı Koca Ali gibi mahir bir ustanın kolu kesileceğine acıdı. Bu kadar yakışıklı, mert, çalışkan, kuvvetli, güzel bir adamın ölünceye kadar sakat sürünmesine en duygusuz vicdanlar bile dayanamıyordu. İşte herkes onu seviyordu" (ÖS, 2015, s.657).

Ali Usta'nın hiçbir kötü alışkanlığının olmaması, kendini sadece sanatına vermesi öz denetim/irade değerini, dükkânından çıkmadan günlerce çalışması ve hayatının sonuna kadar uğraşarak binlerce silah üretmek istemesi çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Şehir halkının Ali Usta'ya ve yaptığı işe saygı göstermesi, onun gibi yetenekli bir kişinin varlığından iftihar etmesi saygı değerini, Ali Usta ceza alınca onu kurtarmak istemeleri, içine düştüğü duruma üzülmeleri ise sevgi değerini öne çıkarmaktadır. Mahkemedeki hâkimin cezayı kabahate göre vermesi ve Ali Usta'nın idam isteğini kabul etmemesi adalet/adil olma değerini yansıtmaktadır.

4.1.73. Düşünme Zamanı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 17 Ocak 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Zamane Yiğitleri'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Badik Ahmet ve Ödlek Murat lakaplı iki eski külhanbeyidir. Meşrutiyet'in ilanı sonrası İstanbul'da çoğunlukla Galata'da yaşayan külhanbeyi ve kabadayı tayfası baskı altına alınmıştır. Birçok kabadayı ya sürgün edilmiş ya da tutuklanmıştır. Kanun gücü ve Meşrutiyet jandarmalarının takibi karşısında eski yasadışı işlerini sürdüremeyen ve haraç gelirlerini kaybeden kabadayılar başka meslekler edinerek yaşamlarını sürdürmeye çalışmıştır. Semtinin namlı kabadayılarından olan Badik Ahmet ise eski omuzdaşlarının aksine düzenli bir iş tutmayı ya da başkasının emri altında çalışmayı kendine yediremeyerek geçimini kumar ile sürdürmeye devam etmiştir.

Badik Ahmet, kumarda tüm sermayesini kaybettiği ve meteliksiz kaldığı bir gece Tatavla'dan Boğazkesen'e yürümektedir. Yolda kendisini görmeyerek çarpan bir adamın peşinden kavga çıkarmak için gider. Çarptığı adam o kadar dalgındır ki arkasından edilen küfürleri bile duymaz. Badik Ahmet bu adamı yakalayıp üstüne yürür ancak onun eski dostu Ödlek Murat olduğunu anlar. Ödlek Murat eski dostunun aksine kabadayılığı bırakmış ve son derece perişan bir hâldedir. Birçok yerde çalışmış, son çalıştığı beyin konağından ise haksız yere kovulmuştur. Badik Ahmet, dokuz yıldır görmediği arkadaşının düştüğü durumdan çok müteessir olur. Bir haftadır işsiz olan ve üç gündür aç gezen arkadaşına yardım etmek ister. Kendi de beş parasız olduğu hâlde Ödlek Murat'ın karnını doyurmak için bir lokantaya

giderler. İki arkadaş lokantadaki tüm yemeklerden bol bol yerler. Badik Ahmet, lokantacının bol kepçe yemek vermesi için istediği kadar para vereceğini söyler. Arkadaşına minnettar olan Ödlek Murat artık hesabı ödeyip kalkma zamanı gelince acı gerçeği öğrenir. Arkadaşı da kendisi gibi beş parasızdır. Badik Ahmet, aç gezip karnını nasıl doyuracağını düşünmek yerine, önce karnını doyurup sonra hesabı nasıl ödeyeceğini düşünmenin daha doğru olduğunu iddia eder. İki arkadaş içine düştükleri sıkıntılı durumun etkisiyle gülmeye başlar. Dr. Öğr. Üyesi Özlem Kayabaşı (2020) öykünün arka planındaki sosyal yapıyı ve öykü kahramanlarının profilini şu şekilde çözümlemiştir:

> "Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde tipler konusunda en çok bilinen ve sembolleştirilenler, millî unsurlar etrafında anlatılan, dürüst, çalışkan, kaynağını tarihten alan cesur tipler ve Meşrutiyet'in ilânından sonra ortaya çıkan, yeni bir dünya görüşü ve zihniyetin temsilcisi olan tiplerdir. Bu makalede ele alınan kabadayı/külhanbeyi tipi ise sıradan olan ancak toplum hayatının içinde varlığı bilinen ve korku/saygınlık arasında bir tutumla karşılanan tiplerdir. Toplum düzeninin sağlanması noktasında bile bir dereceye kadar önemleri olduğu düşünüldüğünde bu tiplerin ele alınması yazarın hikâyeciliğindeki farklı bir bakış açısını da gösterir. Toplumun her kesiminden insan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yer alır. "Düşünme Zamanı" başlıklı hikâyede itibarını kaybetmiş iki kabadayının hikâyesi anlatılır. Burada hikâye zamanı on yıllara dayanır çünkü Meşrutiyet'in öncesi ve sonrasındaki iki dönem karşılaştırılır. Bu iki dönem hem sosyal hayatı etkiler hem de kabadayıların hayatlarında bir dönüm noktası olur. Önceki dönemde istedikleri gibi bir sosyal düzen kuran bu insanlar, Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte sahip oldukları bütün üstünlükleri kaybeder. Çeşitli cezalar alıp sürgüne gönderilenler de olur. Hayatlarını yeniden kurmak için de normal insanlar gibi çalışmak durumunda kalırlar. Ancak bunu yapmakta da başarılı olamayınca sefaletle yüzleşirler. Birbirlerini eskiden tanıyan bu kabadayılardan biri olumlu diğeri olumsuz tip olarak anlatılır. Ancak değişen düzen ikisini de benzer noktalara sürükler. Hayata yeniden tutunma çabası içinde olan bu iki insan birbirlerine yaşadıklarını anlatırlar. Sonuç itibariyle Ömer Seyfettin'in kabadayı/külhanbeyi tiplerini ele aldığı hikâyelerde tasvire dayalı bir anlatımla, sürdürülen hayatın gerçekliğini yansıttığını söylemek mümkündür. Hikâyelerde kullandığı dil ile ve olay örgüsündeki şaşırtıcı detaylarla kendine ait bir hikâye dünyası kurduğu görülür" (Kayabaşı, 2020, s.158-160).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik, dürüstlük/doğruluk, estetik/sanat, sabır ve saygı değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: ""Demek açlığını düşünüyorsun ha?"

“Evet.”
“Bunda düşünecek bir şey yok!” dedi.
“Nasıl?”
“Ben uğradığın haksızlığı düşünüyorsun sandım. Eğer düşündüğün yalnız buysa… hiç…”
“Nasıl hiç canım? Ölüyorum be!”
“Ben senin karnını doyururum.”
“Murat’ın birdenbire yüzü güldü. Sarı yanaklarına hafif bir renk, “Eksik olma…” diye mırıldandı” (ÖS, 2015, s.670).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: “Hiç hapse girmemiş, ömründe bir defacık olsun karakola çağırılmamıştı. Namuslu kabadayılardandı. Semt halkı ona “haysiyet, mertlik, doğruluk” timsali gibi bakarlar, en nazik kalem beyleri bile onu yerden selâmlarlardı” (ÖS, 2015, s.667).

Estetik/Sanat Değeri: “Bu Murat neydi bir vakitler… Galata memleketinde, İstanbul’da, Eyüp’te, Üsküdar’da namı söylenirdi. Semaî kahvelerinde onun gibi destan söyleyen, mâni düzen yoktu” (ÖS, 2015, s.667).

Sabır Değeri: ““Öyle tahammül ettim, öyle tahammül ettim ki…” dedi, “yağsız bulgur çorbasından başka bir şey vermiyorlardı. Dört ata yalnız başıma bakıyordum. Günde iki defa hepsini kaşağılayıp ayrı ayrı ovuyordum. Dişlerimi sıktım, ne emrettilerse yaptım.”” (ÖS, 2015, s.668).

Saygı Değeri: “Bugün kendine hayat veren arkadaşının mert yüzüne, Allah’ını gören bir mümin gibi, huzû ile bakıyordu” (ÖS, 2015, s.672).

Badik Ahmet’in eski dostu Ödlek Murat’a yardım etmesi, kendisi de zor durumda olduğu hâlde ona destek olması dayanışma/yardımseverlik değerinin öne çıktığı sahnedir. Ödlek Murat’ın destan ve mâni söylemesi, kahvehanelerde bu eserleri okuması estetik/sanat değerini, çalıştığı beyin yanında her türlü zorluğa göğüs germesi ve yaşadığı kötü şartlara tahammül etmesi ise sabır değerini yansıtmaktadır. Ödlek Murat’ın eski kabadayılık günlerinde dürüstlük ve mertlik timsali olması, semt halkının onu saygıdeğer bir kişi olarak görüp doğruluk örneği olarak sayması dürüstlük/doğruluk değerini, kendisine yardım eden arkadaşına büyük bir minnet duyarak hürmet göstermesi ise saygı değerini vurgulamaktadır.

4.1.74. Muhteri

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 24 Ocak 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi!'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ismi olan muhteri sözcüğü 'yeni bir şey yaratan, mucit, buluş yapan' anlamlarına gelmektedir. Kendini bu sıfatla tanımlayan ve öykünün kahramanlarından biri olan milyoner ise aslında söz konusu yetenekten oldukça uzaktır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı, Göztepe'de annesinden miras kalan arsaya küçük bir köşk yaptırmak için yedi yıldır para biriktirmektedir. Bu sürede dişinden tırnağından arttırmış, tramvaya para vermemek için yüzlerce metre yolu yayan yürüdüğü olmuştur. Buna rağmen yedi yılın sonunda biriken parası beş yüz liradan ibarettir. Oldukça tutumlu olan ve hedefi için çabalayan kahraman bir gün çok para harcamamak şartıyla Avrupa'ya gidip orada gezme kararı alır. Planında üçüncü sınıf otellerde kalmak, günde bir öğün yemek olsa da bu kurallara uyamaz. Daha ilk günlerinde Avrupa'da gördüklerinin etkisiyle elinde olmadan parasını büyük bölümünü tüketir. Bir tren seyahatinde tanıştığı, Mehmet Bacanak Bey el-Rıza isminde, zengin bir Mısırlının etkisiyle kalan parasını da poker oyununda ve gereksiz harcamalar ile tüketir.

Kahraman Monako'daki bir otelde başka Türklerle tanışır, çok geçmeden Amerikalı bir milyoner bu Türk grubunu masasına davet eder. Kendisi de Türk olan milyoner, soydaşlarını görünce onlara alaturka bir eğlence hazırlamaya karar vermiştir. Bir tiyatroda bütün salon Türk grubu için kapatılır, aktörler ve aktrisler Türk grubuna eğlencede eşlik ederler. Gece yarısından sonra iyice sarhoş olan milyoner, yaşam öyküsünü anlatmaya başlar. Milyoner, Kayseri'de doğmuş ve rüştiyeden[106] sonra cebinde beş para olmadan Amerika'ya göçmüştür. Bu ülkede bir süre uşak olarak çalışmasına rağmen para biriktiremeyince memleketine dönmeye karar vermiştir. Dönüş yolu için borç istediği bir hemşerisinin isteğiyle son gün bir evde temizliğe yardım etmiştir. Çalıştığı evde temizlik sırasında kıymetli halıların temizlenmek için duvara çakıldığını ve bu yüzden halı kenarlarının yıprandığı görmüştür. Halı temizliğinin duvara takılacak bir fermejüp ile yapılmasını sağlayan ve halının zarar görmesini önleyecek bir yöntem tasarlamıştır. Bu yöntemin patentini almış ve kısa sürede zengin olmuştur. Milyoner zengin olma öyküsünü anlattıktan sonra kendisini Edison'dan bile büyük bir dâhi olarak tanımlar. Dinlediği öykünün sonrasında İstanbul'a dönen kahraman ise yaptığı masraf nedeniyle sıkıntılı günler geçirir ve basit bir icatla zengin olan milyoneri düşünerek kendi hâline üzülür.

[106] Rüştiye, Osmanlı Devleti'nde Batı tarzında eğitim vermesi için açılan ortaöğretim kurumlarına verilen genel isimdir. Rüştiyeler 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı sonrasında açılmış olsa da bu tarihten önce Sultan II. Mahmut döneminde de Avrupaî okulların açılması için girişimlerde bulunulmuştur. Rüştiye Mektepleri, Sıbyan Mektepleri ve Darülfünun'la birlikte üç kademeli bir eğitim sistemini oluşturmaktadır. Fransız sisteminden örnek alınan bu yapıda, rüştiyeler ikinci basamağı oluşturmaktadır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, dürüstlük/doğruluk, misafirperverlik, öz denetim/irade ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Anladım ki Bacanak Bey er-Rıza milliyetperver imiş. "Hukuk-ı düvel" kuvvetiyle İngiltere'yi Mısır'dan kovacaklarmış" (ÖS, 2015, s.675).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Artık ruhum tamamıyla değişmişti. Bunu sarih bir hüzün ile görüyordum. Hani bir hafta evvelki ben? Paraya, menfaate ehemmiyet vermeyen, yalnız fikrinin galebesini saadet sanan masum ben?" (ÖS, 2015, s.677).

Misafirperverlik Değeri: ""Hemşehriler, benim davetimi kabul ettiğinize çok teşekkür ederim" dedi, "ben nerede milletimden bir adam görürsem hemen davet ederim. Bu, benim en birinci zevkimdir"" (ÖS, 2015, s.679).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Kuruş kuruş kazandığım liraları avuç avuç harç etmek benim elimden gelmez. Masrafı iradıma uydurmayı hayatımın en büyük vazifesi sayarım. Fakat ahlâk gibi vazife de muhite göre değişiyor" (ÖS, 2015, s.674).

Vatanseverlik Değeri: "Anladım ki Bacanak Bey er-Rıza milliyetperver imiş. "Hukuk-ı düvel" kuvvetiyle İngiltere'yi Mısır'dan kovacaklarmış. Sonra… Cihan kadar vasi bir mefkûre! Afrika İmparatorluğu! Avrupa'nın cenubu bu büyük imparatorluğun müstemlekeleri olacakmış. Hep hukuk-ı düvel kuvvetiyle!" (ÖS, 2015, s.675).

Mısırlı karakter Bacanak Bey er-Rıza'nın İngiliz sömürgesi olan ülkesini kurtarmak için çaba göstermesi, Mısır'ın bağımsızlığı için faaliyetler yürütmesi vatanseverlik ve bağımsızlık/özgürlük değerini yansıtmaktadır. Amerikalı milyonerin yurtdışında Türkleri gördüğünde onları her zaman misafir etmesi, büyük masraflar ederek onları ağırlamak için çaba göstermesi misafirperverlik değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın para biriktirmek için tutumlu davranması, kendini ve masraflarını kontrol etmesi öz denetim/irade değerini vurgulamaktadır. Kahramanın Avrupa'da geçirdiği iki gün sonunda ne kadar değiştiğini, kendinde gördüğü farklılığı dürüstçe kabul etmesi ve bunu kendine itiraf etmesi ise dürüstlük/doğruluk değerinin yer aldığı sahnedir.

4.1.75. Fon Sadriştayn'ın Oğlu

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 31 Ocak 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini -*Yirmi beş sene sonra*- notu ile yayımlamıştır.

Öykü, yazarın daha önce yayımladığı ‘Fon Sadriştayn’ın Karısı’ isimli eserin devamı niteliğindedir ve ilk öyküden yirmi beş yıl sonrası konu edilir. Fon Sadriştayn olarak bilinen Sadrettin Bey, Alman eşi Lida ile bir apartman dairesinde yaşamını sürdürmektedir. Çiftin Hasip adını verdikleri bir oğlu vardır ancak bu çocuk büyüyünce, anne ve babasının yıllar boyunca biriktirdiği parayı çalarak Amerika’ya kaçmıştır. Evlatlarından gördükleri bu ihanet çifti ağır şekilde yaralamış, adeta bir anda ihtiyarlamışlardır. Çift ahlâk ve şeref yoksunu oğullarının adını bir daha ağızlarına almamaya karar vermiştir.

Fon Sadriştayn, bir gün meşhur Şair Orhan Bey’in doğumunun yıl dönümü için düzenlenen hazırlıkları duyar. Şair Orhan Bey, eserleri ile her kesimden insanı etkilemiş, yazdığı cilt cilt kitaplar ile milli bir edebiyat kurmuş genç bir yazardır. Orhan Bey’in dehası ve sanat gücü toplumda o kadar takdir görmektedir ki doğum günü o yıldan itibaren ülke genelinde milli bir bayram olarak kabul edilmiştir. Fon Sadriştayn, bu bayramın kutlamalarını izlemek için dışarı çıkmak ister ancak karısını kendisiyle gelmeye ikna edemez. Bunun üzerine, 28 yıllık evliliklerinde karısıyla aralarında çalışkanlık, iktisat, namus ve ciddiyet üzerine kurulu saygılı bir ilişki olsa da manevi ve içten bir bağ olmadığını fark eder. Eşi uzun yıllardır yaşadığı ülkeye dair bilgi sahibi olmak zahmetine bile girmemiştir. Fon Sadriştayn izlemeye gidemediği kutlamalar hakkında bilgi almak için her gazeteden birer nüsha alır. Bütün gazeteler, 27 yaşındaki Şair Orhan Bey’den övgüyle ve takdirle söz etmektedir. Fon Sadriştayn, kendi oğlu Hasip'in bencil, tembel ve karaktersiz olmasına hayıflanır ve babası Çanakkale’de şehit olan Orhan Bey’i yetiştiren annenin nasıl biri olduğunu merak eder. Bu düşüncelerle birkaç gün geçirdikten sonra bir akşamüstü gezmeye çıkar. Dışarıda bir telefon merkezinden Orhan Bey’in köşküne telefon eder ve annesiyle görüşmek ister. Kabul edilince Çamlıca’daki köşke gider. Orhan Bey’i yetiştiren mukaddes kadını gördüğünde ise hayrete düşer. Bu kadın yıllar önce Alman Lida’yla evlenebilmek için boşadığı Türk karısıdır. Kadın, Fon Sadriştayn’a oldukça olgun biçimde davranır. Ancak ona sitem eder ve boşanabilmek için kendisine iftira atmasına çok kırıldığını söyler. Fon Sadriştayn neye uğradığını şaşırmış biçimde kekeleyerek özür diler ve kendini evin dışına güçlükle atar. Evine döndüğünde koltuğuna çöker, yaşlı gözlerle pencereden Çamlıca Tepesi’ni izler. Ömer Seyfettin’in Yeni Lisan çerçevesindeki edebi anlayışı ve bu anlayışın Fon Sadriştayn’ın Oğlu öyküsüne yansımaları hakkında Arş. Gör. Büşra Sürgit (2013) şu bilgileri vermiştir:

> “Yeni Lisan hareketi, dil ve edebiyat sahasını derinden etkileyen, tesirleri günümüze kadar uzanan kapsamlı bir harekettir. Edebiyat ve neşriyat dünyasında büyük ilgi uyandıran “Yeni Lisan” manifestosu yalnızca dili ve edebiyatı değiştirmeye çalışmaz. Aynı zamanda yeni bir kimlik inşa etmek için gerekli olan ipuçlarını da sunar. Bu projenin mimarları, tasavvur ettikleri dil ve edebiyat bilincine daha hızlı ulaşabilmek

> kaygısıyla, daha evvel zikrettikleri fikirleri somutlaştıran metinler ortaya koyarlar. Ömer Seyfettin de tezini teorik alanda bırakmayıp edebî eserler vasıtasıyla desteklediği için önemsenmesi gereken bir yazardır. Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyesi, söz konusu manifestoda yer alan fikirleri kurmaca çerçevesinde yineleyen bir metin olduğu için dikkate değerdir. Dil ve üslup açısından ele alındığında eserin ikili üçlü terkiplere ve yabancı çokluk eklerine yer vermeyen, İstanbul Türkçesi ile kaleme alınmış bir ürün olduğu fark edilir. Bu hikâye içeriği açısından tetkik edildiğinde topluma ve edebiyat çevrelerine yeni mesajlar verdiği görülür. Batı modeli hayat Tanzimat ve Servet-i Fünûn yazarları tarafından devamlı kutsanmıştır. Çünkü onlar Batı'ya milliyetçi perspektiften bakmamışlardır. Ömer Seyfettin ise milliyetçi bir duruş sergiler ve Batı taklitçiliğine karşı çıkar. O, dil ve din birliğine dayanan bir milliyetçilik anlayışının savunucusu olarak Türk yazar ve şairlerine önemli misyonlar yükler" (Sürgit, 2013, s.257-258).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, sağlıklı olma, saygı, sevgi, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Bu büyük şair henüz yirmi yedi yaşındaydı. Bir âşık gibi halkı sevmiş, daima halkın içinde yaşamış, bir bir arkasına on cilde yakın eser çıkarmıştı" (ÖS, 2015, s.690).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Titreyen parmaklarıyla ak düşmüş çatal sakalını kaşırken kalbinde, şimdiye kadar hiç farkına varmadığı, ince bir heyecanın hızla ürperdiğini duydu" (ÖS, 2015, s.686-687).

Estetik/Sanat Değeri: "On dokuz yaşındayken Anadolu'yu gezmiş, köylerde, kulübelerde, obalarda misafir kalarak Türklerin millî destanını dinlemiş, onun ruhuna hulûl etmişti. Sonra milletine üç cilt nefis şiir, iki cilt roman vermiş, üç mükemmel trajedi yazmıştı. "Turan"ın altın harflerle bastığı satırlar ruhunda gayet ulvî, gayet büyük bir takdir uyandırdı. Tekrar tekrar okudu" (ÖS, 2015, s.690).

Sağlıklı Olma Değeri: "İhtiyar Fon Sadriştayn bir haftadır apartmanından dışarı çıkamamıştı. "Oburluğun zarurî neticesi" olan nakris sızıları onu, geniş pencereye dayalı derin koltuğunda ölüm için işkenceye konulmuş, ümitsiz bir esir azabıyla kıvrandırıyordu" (ÖS, 2015, s.686).

Saygı Değeri: "*Büyük Gazete* genç şairi tebcil ederken ne yapacağını şaşırıyor, 'Ey genç dâhi! Sen bizim hâlikımızsın! Senden evvel Türk milleti birbirini tanımazdı. Hîve, Buhara, Semerkant, Kâşgar, Kafkasya, Azerbaycan, Anadolu, İstanbul'un lisanını anlamazdı.' diyordu" (ÖS, 2015, s.690-691).

"Fon Sadriştayn genç yaşında milletine mefkûre peygamberi olan Orhan'ın ailesini düşündü: Oğullarının bu mazhariyeti, bu şerefi için ne kadar mesut olmuşlar, ne kadar iftihar etmişlerdi!" (ÖS, 2015, s.693).

Sevgi Değeri: "Ben her şeyi annemden öğrendim. Annem beni dinî bir vecd içinde büyüttü. Şiirimde duyduğunuz 'lirizmin' menbaı ondan aldığım dinî terbiyenin heyecanlarıdır. Şiirlerimi, öykülerimi, trajedilerimi evvelâ masal hâlinde ondan işittim. Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını nefhetti" (ÖS, 2015, s.692).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Bin seneden beri bir milletin ruhunda akmadan biriken rebabiyeti taşırmak, yetmiş seksen milyonluk bir milletin uyuyan vicdanını uyandırmak... şüphesiz dünyada yapılacak ilâhî işlerin en büyüğüydü!" (ÖS, 2015, s.692).

Vatanseverlik Değeri: "Orhan asrımızın en büyük dâhisidir. O, devirlerden beri gaflet kâbusuyla uyumuş bir millete yüksek vicdanını duyurdu. Lisanını öğretti. Ondan evvel Türklerin umumî bir lisanı yoktu" (ÖS, 2015, s.690).

İhtiyar Fon Sadriştayn'ın sağlığının bozulması ve içine düştüğü kötü durum sağlıklı olma değerini, Şair Orhan hakkında işittikleri sonucunda hassaslaşması ve yüreğinde ürpermeler duyması ise duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır. Şair Orhan Bey'in genç yaşta büyük bir azim ve çabayla ciltlerce eser yazması çalışkanlık değerinin, yazdığı eserlerin olağanüstü bir estetik güzellikte olması, her kesim tarafından büyük bir zevkle okunması estetik/sanat değerini yansıtmaktadır. Şair Orhan Bey'in eserlerini millî bir bilinç ve vatan sevgisi ile yazması, eserlerini dünya çapındaki tüm Türk halklarını birleştirmek için üretmesi ise vatanseverlik değerini vurgulamaktadır. Şair Orhan Bey'in annesine duyduğu karşılıklı sevgi ve muhabbet sevgi değerinin, yazdığı eserler ile milli bir vazife ifa etmesi ve halkı aydınlatmayı kendine görev sayması sorumluluk/görev değerinin öne çıktığı sahnelerdir.

4.1.76. Cesaret

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 8 Şubat 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Zamane Yiğitleri'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir arkadaşı ile berberde sıra beklemektedir. Dükkândaki altı berber müşterileri ile ilgilenmekte ancak kahraman yarım saat beklediği için sıkılmış, kalkmak istemektedir. Arkadaşı, sıkıntısına bir çözüm yolu olarak ona hayal kurmayı önerir. Kahraman, arkadaşının tavsiyesi ile sıkıntısını gidermek için kasadaki kız çocuğunun yaşlanmış hâlini, yaşlı bir müşterinin gençleşmiş hâlini hayal ederek vakit geçirmeye başlar.

O sırada berbere dışarıdan görünüşü korku veren, heybetli bir müşteri girer. Bu yeni müşteri kuvvetine ve iriliğine güvenerek sıra bekleyenlere ahkam keser. Sıra beklemeden kendisine gösterilen yere oturur ve tıraş olmaya başlar. Kahraman bu irilikteki müşterinin muhakkak çok cesur, çok yiğit olduğunu, birçok savaşta yer aldığını düşünür. Böyle bir vücudu Tanrı'nın ancak kahramanlık ve mücadele için yarattığına emindir. Ancak bir süre sonra bu iri müşteri haykırarak yerinden zıplar ve korkuyla yere çömelir. Kahraman önce Rum berberin kıskançlıkla bu babayiğidi yaraladığını zanneder. Sonra da hastalık ihtimali ile bitten kaçtığını tahmin eder. Oysa gerçek faklıdır. Müşteri at sineği ve hamam böceğinden çok korkmaktadır. Sinek çırak tarafından öldürülünce titremesi yavaş yavaş azalan heybetli adam, tıraşını yarım bırakarak oradan ayrılır. Kahraman, en cesur görünen kişilerin bile olmadık şeyler karşısında cesaretlerini kaybedebildiklerini görür. Öykü ve kahramanlar hakkında Dr. Öğr. Üyesi Özlem Kayabaşı (2020) makalesinde şu tespitlerde bulunmuştur:

> ""Cesaret" hikâyesinde görünüş itibariyle kabadayıya benzeyen ancak küçük bir sinekten korkacak kadar farklı bir adam konu edilir. Bu hikâyedeki tip için İnci Enginün'ün işaret ettiği şu husus oldukça dikkat çekicidir: "Ömer Seyfeddin, hikâyelerinde veya şît adıyla yayımladığı fıkralarında, olayları daha unutulmaz ve çarpıcı kılmak maksadıyla mizaha başvurur. Bu onun hem hikâye yazma tekniğinin bir özelliğidir hem de mizahının bir cephesini verir. Bu mizahî tondur ki, Ömer Seyfeddin'in kolayca propaganda eseri sayılabilecek veya basit magazin hikâyeleri diye bir kenara itiliverecek hikâyelerine bile, hepsi bir arada ele alındığında derin bir mânâ yükler. Yaptığı tenkitleri bıyık altından "Cesaret" hikâyesinde güçlü, kuvvetli görünen bir kabadayının aslında ne kadar korkak olduğu anlatılmak istenir. İnsanların dış görünüşleriyle uyandırdıkları itibar ve saygının, kalıcı olmasının iç dünyalarıyla örtüştüğü takdirde sağlanabileceği vurgusu yapılır. Dışarıdan görülen dünya ile iç dünyanın zıtlığı ironik bir şekilde ifade edilir. Bir perukâr dükkânında geçen olayda bu kabadayı tipli adamın karşısında orada çalışan Rum azınlıklar ve hikâyenin anlatıcısı da olan iki arkadaş vardır" (Kayabaşı, 2020, s.151,158).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık değeri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: ""Kim bilir nasıl ateşlere girmiş, nasıl düşman sürülerini önüne katarak sürmüş, er meydanında ne hayale sığmaz yararlıklar göstermiştir!" diyordum. Tıpkı granitten canlanmış bir cesaret âbidesini andırıyordu" (ÖS, 2015, s.702).

"Allah bu mümtaz vücutları şüphesiz yalnız muharebe, yalnız şecaat, yalnız hamaset, yalnız kahramanlık için yaratmış olacaktı. Bu ruhta, bu gururda, bu cesarette, bu heybette insanlar

olmasa en mukaddes ananeler erir, hudutlar bozulurdu, hak kaybolur, tarihler, şerefler, kıymetler, efsane hâline geçerdi" (ÖS, 2015, s.702).

Kahraman, berbere yeni gelen heybetli ve iri müşteriyi görünce onun hakkında yiğitlik hayalleri kurmuştur. Bu adamın şüphesiz çok cesur ve savaşlara katılmış bir kahraman olduğunu düşünmüştür. Bu sahne cesaret/kahramanlık değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.77. Külâh

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25, 26 ve 27 Şubat 1918 tarihlerinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün başkahramanı olan Mıstık karakteri daha önce yazarın 'Çakmak' öyküsünde de yer almış bir tiptir. Her iki öyküde de Balkan muhaciri olan Mıstık kurnaz, iki yüzlü, dalavereci ve hırsız bir kişidir. Bulgaristan'a doğan Mıstık, büyüyünce sınırın Türk tarafına geçmiş ve evini oraya taşımıştır. Bu sayede aslında aynı bölgede oturmakla birlikte kendini muhacir saydırmıştır. Türk-Bulgar sınırında yapılan değişiklikle yaşadığı Babyak bölgesi de Bulgar kontrolüne geçince Mıstık tekrar göç ederek Nevrekop'a yerleşmiştir. Bir süre de burada yaşayan ve artık taşınmak istemeyen Mıstık'ın umduğu olmaz ve Balkan Savaşı yüzünden annesiyle birlikte önce İstanbul'a kaçmak zorunda kalır, sonra da İstanbul'da methini duyduğu Dimetko'ya yerleşir. Artık göç etmeye gerek kalmayacağını düşünürken bu sefer de I. Dünya Savaşı çıkar ve Mıstık artık annesi de hayatta olmadığı için Anadolu'ya gider. Burada havyan ticareti ile geçinmeye başlar. Hayvan pazarlarında kendisine rakip olarak gördüğü Molla lakaplı tüccarla bir gün bir handa sohbet eder ve ona ortaklık teklif eder. İkili ortak olur ve kaldıkları handa karşılıklı odalara yerleşir. Mıstık, aslında yeni ortağını dolandırma, yani ona "külah giydirme" niyetindedir. Birkaç gün beraber hayvan alıp sattıktan sonra Molla bir gece Mıstık'ın odasına gelir. Valinin çocuğu için beyaz renkli bir eşek istendiğini ve seksen lira fiyat verildiğini söyler. Molla, kendisinin bir süre uzakta bulunacağını söyler, Mıstık'tan hayvan pazarında beyaz eşek bulursa almasını, bunun için de gerekirse Hacı Hüseyin'e başvurmasını ister. Molla'nın yokluğunda beyaz eşek işi Mıstık'a kalmıştır.

Aldığı tavsiye üzerine ertesi gün Hacı Hüseyin'in yanına giden Mıstık, ona beyaz eşek aradığını söyler. Hacı Hüseyin, yıllardır hayvan ticareti yapan ama artık hayvan pazarına gitmeyen bir tüccardır. Mıstık'a isteğinin zor olduğunu, hayatında sadece bir defa beyaz eşek gördüğünü ama tekrar kendisine uğrayıp sormasını söyler. Mıstık o akşam Hacı Hüseyin'e tekrar uğrar ve o yokken Türkçe konuşan bir Arap'ın geldiğini, parasız kaldığı için sattığı beyaz eşeği de Hacı Hüseyin'in aldığını öğrenir. Beyaz eşek üzerinden kazanacağı parayı

ortağı ile bölüşmek istemeyen, hatta Hacı Hüseyin'e de eşeğin parasını vermek istemeyen Mıstık bir külah planı yapar. Önce hancıya bir süre gelmeyeceğini söyleyerek gizlice başka bir hana geçer. Hava kararınca Hacı Hüseyin'in evinden eşeği çalacak, derenin kenarında kınayla boyayacaktır. Birkaç gün sonra da valiye götürüp eşeği sıcak suyla yıkayacak ve bütün parayı kendisine ayıracaktır.

Ertesi gün pazardan iki okka kına alan Mıstık, Molla'ya görünmemek için kasabadan çıkıp derenin kenarında bekler. Gece olunca Hacı Hüseyin'in evine gider, ahırdaki eşeğin yanına girer ama ahırdan çıkamadan yakalanır. Hacı Hüseyin, önce kendisinden yüksek fiyatla beyaz eşek istenmesi, sonra da bir Arap'ın beyaz eşek satmaya gelmesinden şüphelenerek tedbir almıştır. Hacı Hüseyin ev halkının yardımıyla ahırda Mıstık'ı bağlayıp uzun süre döver, ertesi gün de beyaz eşekle birlikte hükûmet konağına götürür. Bu sırada yağan yağmurda eşeğin üzerindeki beyaz boya akmaya başlar. Mıstık, atıldığı hücrede düşünmeye başlar ve oyuna getirildiğini fark eder. Arap'ın aslında Molla olduğunu ve hem kendisini kandırarak hapse attırdığını hem de Hacı Hüseyin'i kırk lira dolandırdığını anlar. Mıstık ortağı Molla'ya külâh giydirmeyi planlarken aslında külâhın büyüğünü giymiştir. Molla hem kırk lira kazanmış hem de en büyük rakibinden hırsızlıktan hapse attırarak kurtulmuştur. Ömer Seyfettin'in öyküdeki sahte Müslümanlık vurgusu hakkında Doç. Dr. Hatice Fırat (2014) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Külah adlı eser, toplumda dine büyük önem verildiği, dindar insanlara güven duyulduğu ve onlardan kötülük beklenmediğinin vurgulanması açısından dinin toplum üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca eserde iki dolandırıcının birbirlerinin güvenini kazanmak için dindar görünmeye çalışmaları da bu durumu yansıtmaktadır. Ömer Seyfettin ise toplumun dine bağlı olarak öne çıkan değerlere düşkünlüğünün birtakım insanlarca kullanılması üzerinde durmakta ve dinin insanları kandırmak, çıkar sağlamak için araç haline getirilmesini eleştirmektedir. Bu noktadan bakıldığında eserde, dindarlığın (Müslümanlığın) göstergesi olarak; içki içmemek, oruç tutmak, hafız olmak, hacca gitmek gibi dinî emir ve yasaklara uymak ön plana çıkarılmaktadır. Yazar da bu noktalara bağlı olarak kahramanlarının din istismarcısı olduğunu göstermek için "içki içmek, yalan söylemek ve dolandırıcılık" gibi dinen yasaklanmış davranışlar üzerinden hareket etmektedir" (Fırat, 2014, s.17).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.78. Hâtiften[107] Bir Seda…

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 7 Mart 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı yirmi sene önce hacdan döndükten sonra Fatih'teki evinden dışarı çıkmayan Hacı İmadettin Efendi'dir. Sürekli oruç tutarak ve tüm zamanını ibadet ederek geçiren İmadettin Efendi insanlarla görüşmemektedir. Yaşadıkları evi idare eden eşi Naciye Hanım'la bile 'dünya kelamı' etmemek için işaret ile konuşmaktadır. Hacı İmadettin Efendi dışarıya çıkmaz hatta evinin alt katına dahi inmez, çok az yer ve içer, dünya ile bağını koparmıştır. Yirmi senedir onu görmeyen ama yaptığı ibadetleri ve yardımları bilen mahalle halkı onu bir evliya, ulvî bir şahıs olarak görmektedir.

Hacı İmadettin Efendi'nin oğlu olan Tahsin ise babasının aksine ahlâksız, kumarbaz ve çapkın bir serseridir. Değil yaşadığı mahalle ve semt, tüm İstanbul ondan yaka silkmektedir. Daha küçük bir çocukken mahalledeki bir kızın yanağını ısırmış bu yüzden babası tarafından reddedilerek evden kovulmuştur. Tahsin, İstanbul zabıtası tarafından kötü lakabı ile tanınmakta ve Samatya civarında kabadayılık yapmaktadır. Kötü Tahsin, arada bir mahalleye gelerek babasının ölüp ölmediğini kontrol etmektedir. Bir gün İmadettin Efendi eşi Naciye Hanım'ı yanına çağırır, artık altmış üç yaşına geldiğini ve yakında öleceğini söyler. Eşinden, bahçede bir mezar kazdırmasını, kendisinin bundan sonra orada ibadet edeceğini, günlük yiyeceğinin oraya getirilmesini ister. Naciye Hanım bu isteğe anlam veremese de yerine getirmeyi planlar. Aynı gece karanlıkta yanlışlıkla babasının evine gelen Kötü Tahsin, yorgunluktan ve sarhoşluktan evin kapısının önünde oturur. Babasının zikir seslerini duyunca "Uç mübarek, uç!" diye seslenmeye başlar. Sesin gaipten gelen bir çağrı olduğunu ve Allah'ın kendisiyle konuştuğunu düşünen İmadettin Efendi ise keramete erdiğini inanarak pencereden aşağı atlar. Kötü Tahsin, pencereden önüne düşen şeyi, annesinin kendisine attığı şilte ve battaniye zannederek ölünün üstünde uyur.

Ertesi sabah namaza gidenler, ölü babasının üstünde uyurken buldukları Kötü Tahsin'i cinayet şüphesiyle yakalayıp nezarethaneye götürürler, ama yapılan tahkikatta suçlu olmadığı

---

[107] "Hâtif sözcüğü, sözlükte "uzatarak bağırmak, çağırmak ve seslenmek" anlamına gelen hetf (hütâf) mastarından türemiş ve "bağıran, çağıran ve seslenen" demektir (Lisânü'l-ʿArab, "htf" md.). İslâm'dan önce Araplar çölde dolaşırken bazen kaynağı belli olmayan bir ses işittiklerini söyler, göremedikleri bu sesin sahibine sâih, dâî, münâdî ve hâtif derlerdi. Bazen de bir cinin, dostu olan bir kişiye görünüp ona gaipten haber verdiğini iddia eder, buna da reî (görünen, görüntü) adını verirlerdi. Bu tür görüntülere hitaben şiir söyledikleri, hatta bu görüntülerin de şiir söylediğine inandıkları olurdu (Câhiz, VI, 243). Gaipten gelen sesleri işitme peygamberlerin görevlerine yeni başladıkları sıralarda rastlanan bir durumdur. Resûl-i Ekrem'in vahye yeni mazhar olduğu sıralarda Hira mağarasında bu tür sesler işittiği rivayet edilir. Şair Abîd b. Ebras devesini kaybedince hâtiften gelen bir ses ona devesinin yerini tarif etmişti. Bu tür seslerin, sakınılması gereken bir hususu veya yapılması gereken bir işi haber verdiğine inanılırdı (Cevâd Ali, VI, 714-736)" ("Hâtif", 2021).

ve İmadettin Efendi'nin kendini pencereden attığı anlaşılır. Kötü Tahsin kendisine kalan büyük mirası Beyoğlu'nda eğlencede harcarken, ahali İmadettin Efendi'nin dinsiz olduğu için intihar ettiğini düşünür, cenaze namazını kılmaz ve arkasından lanet okur. Öyküde yer alan cehalet vurgusu hakkında Prof. Dr. Fatih Sakallı (2020) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> ""Hâtiften Bir Seda…" adlı hikâye, Ömer Seyfettin'in taassup ve cehalet gibi kavramlar üzerinde durduğu hikâyelerinden birisi olarak değerlendirilebilir. Hikâyede, bu iki kavramın ön plana çıktığı ifade edilebilir. Hacı İmadettin Efendi'nin dünya işlerinden vazgeçerek kendini kapatması (itikâf) ve halkın cehaleti, hikâyenin kurgusunu şekillendiren etkenler olarak karşımıza çıkar. Hikâyede aşırı maneviyatçı Hacı İmadettin Efendi, materyalist ve çıkarcı oğlu Kötü Tahsin ve silik bir tip olan anne Naciye Hanım aracılığıyla bir aile etrafında bireylere yönelik eleştiriler yapılır çünkü gerek Hacı İmadettin Efendi gerekse oğlu Kötü Tahsin, sıradan bir insan gibi hayatlarını sürdürmezler. Aile fertleri içinde sıradan bir hayata en yakın davranışlar sergileyen kişi Naciye Hanım'dır fakat o da kocasının istek ve emirleri karşısında pasif bir kişilik olarak sunulur. Aslında ailenin bu duruma gelmesinin arkasında Hacı İmadettin Efendi'nin kendini dünya işlerinden çekmesi (itikâf) gerçeği yatar. Ailedeki manzara böyle iken hikâyenin bir diğer tarafında Hacı İmadettin Efendi'nin mübarek bir zat olduğuna inanan fakat onun intihar ettiğini düşünerek hayal kırıklığına uğrayan cahil insanlar topluluğu 'mahalleli' vardır. Hâlbuki Hacı İmadettin Efendi intihar etmemiş, keramete erdiğini düşünerek pencereden uçmuş ve vefat etmiştir. Bu bakış açılarının ve davranış biçimlerinin arkasında, cehalet olgusunun yattığı ifade edilebilir. Mahalleli vasıtasıyla bir şeye ya da bir kişiye körü körüne bağlanan bu insanların tutumları eleştirilmiştir. Kısacası Ömer Seyfettin'in "Hâtiften Bir Seda…" hikâyesi; içeriğinde derin mesajlar içeren, birey ve toplum nezdinde ince eleştirilerde bulunan ve gerçekleri göstermeye çalışan bir edebî metin olarak yorumlanabilir" (Sakallı, 2020, s.44-45).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk, sabır ve saygı değerleri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Namı civarda "Radiyallahu anh" diye anılan bu zat hakikaten canlı bir evliya gibiydi. Geçmiş takva asırlarından ahir zamanın bu günlerine nasılsa kalmış bir zahit sanılırdı" (ÖS, 2015, s.715).

Sabır Değeri: "Bu fâni dünyadan elini ayağını tamamıyla çekmişti. Yıllar vardı ki dışarı çıkmak değil, hatta evinin ikinci katına bile inmiyordu... En yukarıda sokak üstüne küçük bir odanın içinde gece gündüz, sabah akşam ibadetten başını kaldırmazdı. Yatağı, yerdeki kuru seccadesi; yorganı, sırtındaki eski abasıydı" (ÖS, 2015, s.715).

Saygı Değeri: "Mahallede değil, hatta civar semtlerde oturanlar bile Zümrüdüanka kuşu[108] gibi adını duyup kendini görmedikleri Hacı İmadettin Efendi hakkında gayet derin bir hürmet beslerdi. Derlerdi ki: "Dünya, bu gibilerin yüzü hürmetine duruyor. Yoksa şimdiye kadar çoktan batardık!"" (ÖS, 2015, s.716).

Hacı İmadettin Efendi'nin faziletleri ve iyilikseverliği tüm mahalle halkı tarafından beğenilmektedir. Kahramanın kendini ibadete vermesi ve fakirlere sürekli yardımda bulunması dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Mahalle halkının Hacı İmadettin Efendi'ye derin hürmet duyması ve onu yüce bir kişi olarak görmesi saygı değerinin, kahramanın yirmi yıl boyunca evinden çıkmadan ibadet etmesi ise sabır değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.79. Müjde

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 21 Mart 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Eser I. Dünya Savaşı yıllarında Çanakkale cephesinden gelen haberler ve yazarın bu bölgeye düzenlenen 'Harp Edebiyatı' gezisinde yaptığı gözlemler ışığında yazılmış bir öyküdür. Bu bakımdan yazarın Çanakkale'den Sonra, Bir Çocuk Aleko ve Kaç Yerinden öyküleri ile benzerlik göstermektedir. Her üç öykü Ömer Seyfettin'in Osmanlı dönemindeki 'Eski Kahramanları' anlattığı eserlerden uzaklaşarak içinde yaşadığı dönemin canlı birer cesaret timsali olan 'Yeni Kahramanları' aktardığı eserlerdir. Yazarın bu eserlerinde Çanakkale savaşından etkilendiği ve birçok karakterini bu arka plan çerçevesinde öne çıkardığı görülmektedir. Örneğin, Fon Sadriştayn'ın Oğlu öyküsünde başkahraman Orhan'ın babasından "Çanakkale'de şehit olmuş" diye bahsedilmekte, Acaba Ne İdi? öyküsünde şehre dönen Cabi Efendi semtin bütün ahlâklı gençlerinin Çanakkale'de şehit olduğu haberini öğrenmektedir.

---

[108] "Zümrüdüanka veya Sîmurg kuşu, Kafdağı'nda yaşadığı varsayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayıp daimâ yükseklerde uçan ve kendisinden her kuştan bir alâmet bulunduran, adı var kendi yok bir kuştur. Boynu uzun olduğu için "Anka" adıyla; avlarını kapıp uzaklara doğru uçtuğu için de "muğrib" sıfatıyla anılır. Efsâneye göre Anka dişi bir kuşmuş. Allah bu kuş için bir erkek yaratmış ve çoğalmışlar. Sonra Necid ve Hicaz taraflarına yayılmışlar. Anka o yöredeki hayvanları birer birer alıp götürürmüş. Sonra sıra çocuklara gelmiş. O zaman Ashab-ı Ress onu, peygamberleri Hanzale b. Safvan'a şikâyet etmişler. O da dua etmiş ve Anka kuşu nesli ile birlikte yıldırım çarpması sonucu ölmüş. İranlıların, Anka'ya üzerinde otuz kuştan birer renk ve alâmet bulundurduğu için Sîmurg veya Sîreng dedikleri ve anka kelimesinin de eski Oğuzca'da anmak (an-) kökünden "bir şeyi hatırlatan resim" anlamına geldiği düşünülürse, Zümrüdüanka'nın "Sîmurg'a benzeyen, Sîmurg'u andıran" anlamında simurg-ı anka tamlamasından bozularak dilimize yerleştiği düşünülebilir" (Pala, 2004, s.24). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öykünün kahramanları Çanakkale cephesinde incelemede bulunmak için bölgeye giden şair ve yazar kafilesidir. Şairler gece karanlığında bir araçla sessizce ve gizlice yol almaktadır. Kafile üyeleri, gökyüzünde karanlığın içinde parlak bir ışık görünce bunun bir patlama mı yoksa ışık oyunu mu olduğuna karar veremezler. İçlerinde cephe tecrübesi olan anlatıcı bunun torpido olmayacağını, ancak düşman donanması sahilde bir araç görürse saldıracağını söyler. Sebebi sorulduğunda bu durumu açıklar ve ordunun hareket eden her aracın cephane taşıdığını kabul ederek saldırmasının mümkün olduğunu söyler. Sabah olduğunda şair kafilesi mola vermiştir. Bu sırada gökyüzünde bir 'Fethün Karîb'[109] müjdesi görürler. Anlatıcı bunun bir mucize olmadığını, ancak gece gördükleri 'Hacer-i semavî'nin[110] izi olacağını iddia eder. Mola yerindeki herkes gökyüzündeki bu işaretten etkilenmiş ve sevinmektedir. Kafile karargâha vardığında ise başta gördüğüne inanmayan anlatıcı da mucizeye inanmaya başlamış ve önceki sözlerinden pişman olmuştur. Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman Geçer (2016) makalesinde Ömer Seyfettin'in de aralarında olduğu birçok Türk yazar ve şairin katıldığı 'Harp Edebiyatı' kampanyası hakkında şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, Çanakkale Cephesini ziyaret eden sanatçılar heyetinde bulunan ve burada edindiği intibaları hikâyeleştirip yayınlayan hikâyeci yazarımızdır. O günlerde 31 yaşındadır. O, "Çanakkale ile ilgili epik karakterdeki hikâyelerini yazmaya Harbiye Nezareti'nin düzenlediği Çanakkale gezisinden sonra başlar. Bu hikâyeleri Yeni Mecmua'da "Yeni Kahramanlar" seri başlığı altında yayınlar." (Alangu 2010: 315). Ömer Seyfettin'in Çanakkale ile ilgili, bir seri hikâye yazmaya niyetlendiği, ama bunların sayısını 12'ye çıkarmadığı görülür. Onun Yeni Mecmua'da ve "Yeni Kahramanlar" serisinde çıkan "Çanakkale'den Sonra", "Kaç Yerinden", "Müjde" ve "Bir Çocuk Aleko" adlarındaki dört hikâyesi, bu gezide gördüklerine ve duyduklarına dayandığı" hikâyeleridir. Yayınlanması oldukça geç kalmış, serinin umutsuz ve şevksiz bir hava içinde yazıldıkları belli olan bu" (Alangu 2010: 317) hikâyelerin "eski kahramanları konu alan hikâyelere kıyasla sayıca az olması ve aynı heyecanı yansıtmaması ise yazarın "hâl"e üzüntüsü ile ilgili olabilir. Çünkü her ne kadar Çanakkale gibi cephelerde insanüstü bir başarı sergilense de Osmanlı Devleti bu savaştan çıktığında artık çok ağır şartlarla yüz yüzedir." (Erzen 2014: 281-298). Ömer

[109] "Fethün Karîb, Fetih suresi 18. ve 27. ayetin sonunda geçen "yakın fetih" anlamındaki ibare. Bu ifade, Hayber'in fethine işaret sayılmıştır" (Polat, 2015, s.723). "Söz konusu âyet mehter takımı tarafından sefer öncesi yapılan "Cenk Gülbangi" törenlerinde de okunurdu. Takımın içinden güzel sesli biri tiz perdeden, "Nasrun minallāhi ve fethun karîb ve beşşiri'l-mü'minîn" âyetini okur ve üç defa "Allah" diyecek kadar durulduktan sonra bütün aletlerle beraber davullar ve kösler hafifçe vurularak devamlı nüans yapılırken hep bir ağızdan "Allah Allah" denir" ("Mehter", 2021). Metinde bu ibarenin yer alması Çanakkale Savaşı için de Allah'ın Müslümanlara zafer müjdesi verdiğini ve Çanakkale Savaşı'nın Türk galibiyeti ile sonlanacağına dair Ömer Seyfettin'in sahip olduğu bir inanışa işaret etmektedir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[110] Hacer-i Semavî, göktaşı, gökyüzünden düşen taş anlamına gelen Arapça bir tamlamadır.

> Seyfettin'in "Yeni Kahramanlar" serisinde yayınladığı, özellikle Çanakkale Cephelerini konu alan hikâyelerinde diğer hikâyelerinde rastlanan aşk, şevk ve heyecana rastlanamamasının devrin ağır siyasi ve sosyal şartlarına ek olarak, bizzat Ömer Seyfettin'in şahsî hayatındaki sorunlarla da yakından ilgili olduğu söylenebilir" (Geçer, 2016, s.198).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve saygı değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Genç şairler karargâhlarında kumandanlara, siperlerde zabitlere, neferlere hep parlak, mavi göğün o gelirken gördükleri büyük müjdesini büyük bir imanla, büyük bir samimiyetle anlatıyorlar, onları da kendileri gibi bu büyük mucizeye inandırıyorlardı" (ÖS, 2015, s.724).

Saygı Değeri: "Hepsinin gözü gökteydi. Hepsi, Allah'ın işaretini gören müminler gibi dalgındı. Müphem bir vect içindeydi. Yalnız kafilenin genç doktoru bu büyük manevî işarete sonradan görmeyenleri de inandırmak için, minimini Kodak'ını havaya kaldırmış, *fethün karîb* müjdesinin fotoğrafını çekmeye çalışıyordu" (ÖS, 2015, s.723-724).

Şair kafilesinin gökyüzünde gördükleri işaretleri Allah'ın yüce bir işareti saymaları ve bu durumdan etkilenmeleri saygı değerini yansıtmaktadır. Genç şairlerin gördükleri bu mucizeyi karargâhta askerlere anlatmaları ve samimiyetle bu mucizeyi gönüllerinde hissetmeleri ise duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.80. Terakki

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 28 Mart 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Tekellümî Hikâye'* üst başlığı ve *'Fantezi'* notu ile yayımlamıştır. Tekellümî ifadesi eserin karşılıklı konuşmaya dayandığını ve tiyatro tarzında bir metin olduğunu işaret etmektedir. Öykünün ismi olan terakki sözcüğü ise ilerleme, gelişme anlamlarına gelmektedir.

Öykünün kahramanları Niyazi ile Neşet isminde iki arkadaştır. Yaz sıcağıyla ve Ramazan ayının rehavetiyle bir odada sohbet eden iki arkadaş ülkenin son on yılda gösterdiği gelişmeden bahsetmektedir. Son on yılda teknolojide yaşanan gelişmelere ve hızlı ilerlemelere şaşırırlar. Eskiden görmediklerini iddia ettikleri telefon, sinema, otomobil, tayyare artık her yerdedir. Ancak bu gelişmeyle birlikte hayat da zorlaşmış, her şeyin fiyatı yükselmiştir. Bu durumu gülü seven dikenine katlanır sözüyle açıklarlar. Bu esnada sokaktan bir ses, toplumun

ve insanlığın kötüye gittiğine dair, kötümser ve kaderci sözler söylemeye başlar. Biraz dinledikten sonra pencereden bakan iki arkadaş, bu sözleri üstü başı perişan bir dilencinin söylediğini görürler ve on yıl önce hiçbir dilencinin böyle belagate sahip olamayacağını söyleyip, dilencinin hâline acımak yerine bu yeteneğini de gelişme olarak sayarlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik ve duyarlılık/hassasiyet değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Merhamet, şefkat, elâlem, kimsenin umurunda değil. Sadakanın ismi unutulmuş. Yiyiniz. İçiniz. Keyif ediniz. Çalınız. Oynayınız. Güzel evlerin içinde, temiz karyolalarda rahat rahat gündüz uykularına yatınız. Ah nerede fazilet?" (ÖS, 2015, s.727).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Dünya değişti. Eski günler geçti. Merhamet, mürüvvet, insaniyet kalmadı. Herkes keyfinde, eğlencesinde. Kimse kimseyi düşünmez oldu. Bu ne hâldir?" (ÖS, 2015, s.726).

Öyküdeki dilencinin büyük bir azamet ve belagat ile söylediği derin sözler ve bu sözlerin uyandırdığı duygular duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır. Dilencinin insanları yardımlaşmaya ve merhamete davet eden sözleri ise dayanışma/yardımseverlik değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.81. Velinimet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Nisan 1918 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini bir Arnavut atasözü olan *'Akıl, insanın külâhında bir çividir. Yumruk yemeden kafasının içine girmez.'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı on beş sene önce okuldan matematik öğretmeni olan Logaritmacı Hasan[111] ile yakın arkadaştır. İki arkadaş İstanbul'un semtlerini gezmekte ve sohbet etmektedir. Hasan arkadaşına tarihten, efsanelerden, sosyal meselelerden bahsetmektedir. Kahraman ise bu konuların yerine tabiatın güzelliği ve yapacakları eğlencelerden konuşmak ister. Bu sırada ikilinin yanından son derece lüks bir otomobil geçer. İleride duran otomobilden inen zengin ve şık genç bir adam Hasan'ın ellerini sıkarak teşekkürlerini ve saygısını iletir. Genç adam Ahmet isminde zengin bir fabrikatör ve müteahhittir. Dört yüz bin liralık servetini borçlu

[111] Logaritmacı Hasan karakteri Ömer Seyfettin'in birden fazla hikâyesinde yer alan bir tiptir. Bir Hatıra isimli eserde de yine eski matematik öğretmeni olarak ve benzer bir karakterle yer alan kahraman hayata mantık ve akıl çerçevesinden bakan realist bir kişidir.

olduğu Hasan'a 'velinimetim' diye hürmet etmektedir. Ahmet yanlarından ayrılınca Hasan şaşırmış arkadaşına yaşananları açıklar.

Ahmet, Hasan'ın eski uşağıdır. Balkan Savaşı döneminde birçok muhacir gibi o da işsiz kalmıştır. Günlerce aç kalan Ahmet bir gün eski patronu Hasan'la karşılaşır. Ondan en azından karnını doyurabilmek için birkaç kuruş ister. Hasan, eski çalışanına para vermenin ona faydası olmayacağını ancak bir işe girip kendi parasını kazanması gerektiğini bilir. Köpeği olan Koton'un bile eline geçen kemikleri saklayarak birikim yaptığını anlatır. Ahmet'e iplik fabrikasında bir iş bulur ve çalışkanlığı öğütler. Ahmet ip amelesi olarak girdiği fabrikada kısa sürede önce ustabaşılığa, sonra fabrikatörlüğe ve müteahhitliğe yükselir. Servet sahibi olur ama bunu çalışkanlığa ve kendisine öğüt veren Hasan'a borçlu olduğunu unutmaz. Kahraman öyküsünü dinlediği Ahmet'i kıskanır. Kısa sürede bu kadar yükselmesi, sahip olduğu azim ve çalışkanlık onu rahatsız eder ve 'uzanamadığı ciğere pis diyen bir kedi' zavallılığıyla Ahmet'in yeni zenginlerden olduğunu söyleyerek beğenmez. Öyküdeki kahramanlar ve vurgulanan değerler hakkında Prof. Dr. Fatih Sakallı makalesinde (2020) şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, birçok hikâyesinde Türk toplumuna mesajlar vermiştir. Makalemize konu olan 'Velinimet' hikâyesi de bunlardan bir tanesidir. Hikâyenin birçok değer ve bunları kurgusal anlamda tamamlayan kavramlarla şekillendiği söylenebilir. Hiç şüphesiz hikâyede vurgulanan en belirgin değer 'çalışkanlık' kelimesi ile ifade edilebilir. Hikâyede azim ve iradesini ortaya koyarak çalışkanlığı ile ön plana çıkmış, bunun sonucunda zengin olmuş Ahmet'in yaşadıkları anlatılmıştır. Ahmet'in açlıktan zenginliğe giden süreci, daha önce uşaklığını yaptığı Logaritmacı Hasan'ın başkalarından para istemek yerine çalışarak para kazanması ve bu parayı harcaması yönünde kendisine verdiği nasihati dinlemesi ile gerçekleşmiştir. Bütün bunlara yakından şahit olan Hasan'ın yanındaki arkadaşı ise hikâyenin sonunda ortaokul mezunu bile olmayan Ahmet'in zenginliğini kıskanmış, elde edemediği bir başarıyı küçümseme yoluna gitmiştir. Azim ve çalışkanlık ile zenginliğe ulaşan ve bunun neticesinde lüks bir yaşama kavuşan Uşak Ahmet'in yaşama biçiminin yazar anlatıcı tarafından kıskanılması, hikâyenin kurgusunda olumlu değerlerin (azim / çalışkanlık) olumsuz bir davranış bir biçimi ile (kıskançlık / küçümseme) karşılık bulması şeklinde karşımıza çıkar (Sakallı, 2020, s.13).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık, dürüstlük/doğruluk ve saygı değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Onun nazarında her şey vazıhtır. Mazi, hâl, istikbal… Dimağının meçhule tahammülü yoktur. Riyazi mantığıyla en karışık, en mu'dil şeyleri hemen hallediverir. "İki kere iki dört" kadar kat'î hükümler verir" (ÖS, 2015, s.730).

Çalışkanlık Değeri: "Ona altı gün sonra yine rast geldim. Hemen elime sarıldı. Öptü. 'Eğer bana o gün ekmek parası verseydin ben fabrikaya gitmeyecektim. Bana ağır bir iş gördürdün, ama çalışmayı öğrettin. Çok minnettarım!' dedi" (ÖS, 2015, s.733).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Faaliyetiyle, doğruluğuyla, namusuyla kendini tanıttı. Zenginleştikten sonra kibirlenmedi de... Şimdi beni nerede görse koşar, 'velinimetim' der. Sermayenin esası olan 'azm'i benden aldığını hiç unutmaz…" (ÖS, 2015, s.733).

Saygı Değeri: "Çalışacağım. Sen benim velinimetimsin. Sana ölünceye kadar minnettarım."
"Estağfurullah."
"Vallahi her yerde, herkese söylüyorum. Sen bana akıl vermeseydin ben yine eskisi gibi sürünecektim" (ÖS, 2015, s.731).

"Faaliyetiyle, doğruluğuyla, namusuyla kendini tanıttı. Zenginleştikten sonra kibirlenmedi de... Şimdi beni nerede görse koşar, 'velinimetim' der. Sermayenin esası olan 'azm'i benden aldığını hiç unutmaz…" (ÖS, 2015, s.733).

Logaritmacı Hasan'ın hayattaki her şeye mantık ve akıl çerçevesinde bakması, matematiksel bir düşünceyle sorunlar hakkında hükümler çıkarması bilimsellik/nesnel olma değerini yansıtmaktadır. Ahmet'in çok çalışarak mesleğinde yükselmesi, daha fazla ilerlemek için sürekli çaba göstermesi çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Ahmet'in yaptığı her işte dürüstlüğü ve namusuyla öne çıkması, eski patronu Hasan'ı unutmayarak ona saygı göstermesi ise dürüstlük/doğruluk ve saygı değerlerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.82. Dama Taşları

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Nisan 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Halk Edebiyatından'* üst başlığı ve *'Deli pazarı… Atalarsözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Ali Dânâ Efendi ve Cabi Efendi isimlerinde iki eski arkadaştır. Ömer Seyfettin'in beş farklı öyküsünde yer alan Cabi Efendi karakteri bu eserde akıl sağlığını kaybetmiş bir tip olarak karşımıza çıkar.

Dânâ Efendi, dedesinin dedesi olan Mahmut Ağa'dan kalmış eski evinde yaşamaktadır. Artık viran olmuş evini yaptırmaz, bahçesi bakımsızlıktan ormana döner ama o

her şeyin eskisini ve yaşlanmışını sevdiği için bu durumdan memnundur. Bahçede oturduğu bir gün gördüğü kurbağa ona kırk yıllık eski dostu Cabi Efendi'yi hatırlatır. Cabi Efendi'yle yıllarca yârenlik etmiş, en büyük zevkleri de saatlerce süren dama oyunları olmuştur. Dânâ Efendi ani bir kararla ve büyük bir sabırsızlıkla eski dostunu görmek ister. Delirdiği için akıl hastanesine yatırıldığını duyduğu Cabi Efendi'yi görmek üzere Toptaşı tımarhanesine gider. Akıl hastanesinde görüştüğü doktor, Cabi Efendi'nin tehlikeli ve saldırgan bir hasta olduğunu söyler. Cabi Efendi, etrafına saldırdığı için tek başına bir hücrede tutulmakta ve kimseyle görüşmesine izin verilmemektedir. Eski dostunu görmek için yalvaran Dânâ Efendi sonunda doktoru ikna eder ve dostunun hücresine girer. Önce hasret gideren iki arkadaş bir süre sonra dama oynamaya karar verir. Cabi Efendi, hastabakıcılardan sakladığı dama taşlarını ortaya çıkarır ve ikili dama oynamaya başlar. Ancak o zamana kadar normal davranan Cabi Efendi dama oyunu başlayınca tuhaflaşır. Oyunda taş kaybedenin kaybettiği taşı yutması kuralını şart koşar. Bu şartını Dânâ Efendi'ye tehdit ve zorla uygular. Oyunda kaybettiği onlarca dama taşını yutan Dânâ Efendi hastabakıcının hücreye gelmesi ile kendisinin zor kurtarır ve ölüm korkusuyla doktora koşar.

Doktor, taş yuttuğunu söyleyen Dânâ Efendi'yi tetkik eder ama midesinde ya da bağırsağında herhangi bir sertlikle karşılaşmaz. Yutulan taşın muhakkak belli olması gerekirken Dânâ Efendi'nin vücudunda yabancı cisim olmaması doktoru şüphelendirir. Yaşanan durumun aslını hücreyi kontrol eden hastabakıcılar çözer. Cabi Efendi, oyun için taş bulamayınca kendi dışkısını güneşte kurutarak dama taşları yapmıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, hoşgörü, sabır ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Bey oğlum, bu zat benim en aziz, en eski refikimdir. Bana bir şey yapmaz. İhtimal beni görünce sevincinden aklı başına gelir" (ÖS, 2015, s.738).

"Dânâ Efendi delinin boynuna sarılarak "Ah, kardeşimden mi korkacağım" diye derin derin hıçkırdı. "Haydi git. Ne vakit istersen gel." "Benden korkacaksın ha… Benden? Benden? Ben seni canıma sokarım. Senin için canımı veririm"" (ÖS, 2015, s.740).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "O vakit kalbine keskin bir sızının saplandığını duydu. "Ah Cabi, Cabi!" dedi. Bu ne eski, ne iyi, ne hoş, ne hakîm, ne tatlı bir arkadaştı. (...) Dânâ Efendi'nin havuza dikili gözlerinden yaşlar yuvarlanmaya başladı" (ÖS, 2015, s.736-737).

“Birbirlerine sarıldılar. Hüngür hüngür ağlaşarak, öpüştüler. Bu acılığı kadar âkılâne olan sahne gardiyanın da kalbine dokundu” (ÖS, 2015, s.739).

Estetik/Sanat Değeri: “Gören genç âlimler bu mührü “hat sanat-ı nefisimiz”in tespih böceği büyüklüğünde emsalsiz bir abidesi telâkki ederlerdi” (ÖS, 2015, s.736).

Hoşgörü Değeri: “Kapının yanındaki sandalyeye çökmüş, hıçkırıyordu. Doktor nihayet bu küçük ihtiyarın hâline dayanamadı. Acıdı. Baktı. Baktı. Başını salladı. Razı oldu. “Pekâlâ!” dedi, “Susunuz. Hadi refikinizin yanına gidiniz”” (ÖS, 2015, s.738).

Sabır Değeri: “Dânâ Efendi, vakıa çok sakin bir adamdı. Lâkin en ehemmiyetsiz bir arzu onu en şiddetli bir hırs gibi sarsardı. Sabırsızdı. Aklına geleni hemen yapardı. Hasırın üstünden Şam hırkasını almadan eve koştu. Çabucak giyindi. Aceleden yüreği çarpıyordu” (ÖS, 2015, s.737).

“Sarsıla sarsıla yokuşları çıkarken sabırsızlığından patlayacaktı. Arabacının ensesinden atların hareketlerine bakıyor, “Ha gayret, ha gayret… Biraz daha çabuk!” diye durmadan söyleniyordu” (ÖS, 2015, s.737).

Sevgi Değeri: “İki arkadaş ağlaşarak dertleştiler. Dânâ Efendi’nin heyecanına Cabi Efendi de dayanamadı, feylesofluğuna yakışmayacak bir ümitsizlikle hıçkırıyordu” (ÖS, 2015, s.740).

“Dânâ Efendi delinin boynuna sarılarak “Ah, kardeşimden mi korkacağım” diye derin derin hıçkırdı. “Haydi git. Ne vakit istersen gel.” “Benden korkacaksın ha… Benden? Benden? Ben seni canıma sokarım. Senin için canımı veririm”” (ÖS, 2015, s.740).

Ali Dânâ Efendi’nin eski arkadaşı olan Cabi Efendi ile arasındaki yakınlık ve samimi ilişki dostluk/arkadaşlık değerinin, dostu Cabi Efendi’nin düştüğü kötü durum için üzülmesi ve derin bir acı duyması ise duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Ali Dânâ Efendi’nin son derece sabırsız ve aceleci bir kişi olması, aklına gelen bir şey için beklemeden hareket etmesi sabır değerinin, eski arkadaşı Cabi Efendi’ye duyduğu sevgi ve kardeşlik duyguları ise sevgi değerini yansıtmaktadır. Ali Dânâ Efendi’nin evinde bulunan eski eserlerin ve yazıların incelendiği sahne estetik/sanat değerini, doktorun kendisine acıyarak izin vermesi ve kalbini kırmamak istemesi ise hoşgörü değerini vurgulamaktadır.

4.1.83. Ayın Takdiri!

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 18 Nisan 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı, gece geç bir vakitte korulukta ilerlemektedir. Önünde ise tek başına korulukta yürüyen genç bir kız vardır. Kahraman, etraftaki bülbüllerin yaklaşan tehlikeye dair genç kızı uyardığını düşünür. Ancak genç kız başına geleceklerin farkında değildir. Kahraman, bir süre saklanarak genç kızı takip eder ve ay ışığının düşmediği karanlık bir yere gelince üzerine atılır. Kızın direnmesine rağmen zorla birlikte olmaya çalışır. Mücadele sırasında genç kız ağlar ve kaçmaya çalışır. Ancak bir süre sonra kahramana teslim olur. Kahraman koruluktan çıkarken ayın kendisiyle konuştuğu sanrısına kapılır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.84. Nadan[112]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Mayıs 1918 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Tarihî Hikâye'* üst başlığı ve *'Nadan ile sohbet etmek güçtür bilene; çünkü nadan ne gelirse söyler diline. Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Osmanlı'nın devlet yönetiminde başarılı görevler üstlenmiş olan Köse Vezir'dir. Devrin padişahı ülkenin içinde bulunduğu durumdan rahatsızdır. Sınırlarda çatışmalar olmakta, yeniçeriler sık sık baş kaldırmakta, mali durum kötüye gitmektedir. Padişah etrafındaki vezirlerin korkak ve iki yüzlü olduğunu bildiği için çözüm olarak sadrazamlığa Köse Vezir'i getirmek ister. Mührünü ona teslim ettiğinde bu âlim ve cesur adamın kısa sürede düzeni sağlayacağına ve devleti kurtaracağına emindir. Köse Vezir devletine sadık, âkil, irade sahibi ve doğru bir adamdır. Ancak ömrünün son günlerini sadece ibadet ile geçirmek istediği ve dünyadan el etek çektiği için teklif edilen görevi kabul etmez. Padişah, Köze Vezir'i ikna etmek için verilecek bir ceza düşünür. Ancak ölümden korkmayan bu cesur adamı idam etmenin ya da işkence yapmanın bir anlamı yoktur. Sonunda âlim bir adam için en büyük zulmün cahille bir arada olmak olduğunu hatırlar ve Köse Vezir'i son derece cahil bir adamla aynı hücreye kapattırır.

---

[112] Nadan sözcüğü bilgisiz, cahil, kaba ve akılsız anlamına gelen Farsça bir ifadedir. Ömer Seyfettin, hikâyede kullandığı bu karakterin cahilliği ile âlim bir kişi olan Köse Vezir'e eziyet ettiğine değinmiştir. Cahille sohbetin âlim için ateş olduğu fikri gerek yazarın not olarak verdiği "Nadan ile sohbet etmek güçtür bilene; çünkü nadan ne gelirse söyler diline" atasözü ile gerek Hz. Muhammed'e atfedilen "Üç kişiye acıyın; cahiller arasında kalmış âlime, zenginken fakir düşene, kavmin ulusu iken aşağı hâle düşene." ifadeleri ile örtüşmektedir.

Köse Vezir'in hücre arkadaşı Eşek Hasan lakaplı bir çobandır. Köyünden zorla getirilen bu adam cahilliğin, akılsızlığın, nadanlığın kusursuz bir örneğidir. Hasan'ın yapacağı hareketler ve söyleyeceği sözler ile Köse Vezir'e eziyet edeceği, onu bezdirerek hücreden çıkmaya ve sadrazamlık görevine ikna edeceği düşünülür. Ancak Hasan'la hiç muhatap olmayan Köse Vezir sükunetini korur ve uzun süre kararından dönmez.

Bir sabah Hasan'ın ağlamasına ve avazı çıktığı kadar bağırmasına şahit olan Köse Vezir, adamın hâline dayanamaz ve derdini sorar. O zamana kadar hiç konuşmamış olan vezirin sorusuna karşı Hasan önce cevap vermez. Sonra köyünde çobanlık yaptığı bir tekeyi özlediğini, Köse Vezir'in yüzüne baktıkça onu hatırladığını söyler. Hasan'ın bu münasebetsizliği üzerine Köse Vezir görevi kabul ettiğini haber verir ve hücreden çıkarak devlet yönetimini ele alır. Kısa sürede isyanları bastırır, ülkeyi eski gücüne kavuşturur. Padişah ülkenin düzene kavuşmuş olmasından son derece memnundur. Bir gün Köse Vezir'e görevi neden kabul ettiğini sorar. Köse Vezir, Eşek Hasan'ın söylediği saçma sözleri tekrar etmez, sadece hücre arkadaşına acıdığı için sadrazamlığı üstlendiğini iddia eder. Öykünün konusu ve Köse Vezir karakteri üzerinden iletilen değerler hakkında Doç. Dr. Erol Ogur (2011) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> ""Nadan" (2007b: 376-381) hikâyesinde, Osmanlı Devleti'nin iç karışıklıklardan bunaldığı bir dönemde devlet adamının arayışı anlatılır. Padişah, vaka içinde aktif bir şahsiyet olarak değil âkil ve irade sahibi bir yönetici olarak dikkat çeker. Padişahin vurgulanan özelliği "kılıçla değil asıl aklın kuvvetiyle galebe çalındığını bilmesi"dir. Padişah, içinde bulunulan kargaşayı bastırmanın nitelikli bir devlet adamı eliyle mümkün olacağını düşünür. Ülkeyi içinde bulunduğu kargaşadan kurtaracak kişi olarak Köse Vezir'i görmekte ve onu sadrazam yapmak istemektedir. Köse Vezir, olumsuz devlet adamı tiplerinin karşısında "cesur", "ölüm karşısında pervasız", "ahdine sadık" nitelikleriyle ifade edilen bütün olumlu özellikleri üstünde toplamıştır. Diğer vezirler ölüm korkusuyla padişahın huzurunda iki büklüm durmakta, hile, fesat ve fitneden başka bir şey düşünmemekte, menfaat için yalan ve iftiradan ve birbirlerinin kanını dökmekten çekinmemektedirler. Köse Vezir ise âlim ve arif, ikbal yolunun gösterişinden mağrur olmayan, para, şan, şöhret, mevki gibi şeylere değer vermeyen birisidir. Zenginliğe değer vermeyerek orta halli bir memur gibi yaşamakta, haktan başka hiçbir kuvvete baş eğmemektedir. Hikâyede, devlet adamlarının isimlerine bir leke gelmesin diye bazen sorumluluk almak istememesi şeklindeki yanlış anlayışlarına karşı bir eleştiri vardır. Padişahin Köse Vezir'in sorumluluk aldığı takdirde ülkedeki kargaşa ortamının önleneceğini bilmesi ve bu sorumluluğu alması için Köse Vezir'i ikna edecek yolu aklıyla bulması ilginç ve başarılı bir yoldur. Köse Vezir'in sadrazam olduktan sonra işleri kısa zamanda yoluna koyması, padişahın haklılığını gösterir. Hikâyede, işleri düzeltebilecek idarecilerin iş başında

bulundurulması, bu idarecilerin de şartlar her ne olursa olsun sorumluluktan kaçmamaları gerektiği ana düşünce olarak işlenmiştir" (Ogur, 2011, s.104).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, cesaret/kahramanlık, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/ doğruluk ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Bir sene sonra harp bitmiş, yeniçeriler terbiye edilmiş, sipahiler nizama konulmuş, hırsızlar, uğursuzlar temizlenmişti. Devlet yine eski kuvvetini buldu" (ÖS, 2015, s.751).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Padişah mutlaka onu iş başına getirmeye azmetmişti. Bu cesareti, muhakkak ölüm karşısındaki bu pervasızlığı, şahsiyetini, ahdini muhafaza etmekteki bu inadı ne kıymetli bir hasletti!" (ÖS, 2015, s.749).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "… Bir sabah Köse Vezir bu koca herifin hüngür hüngür ağladığını gördü. Çocuk gibi hıçkırması içine dokundu. Zavallı kim bilir karısını, evini, köyünü mü hatırlamıştı? Gayr-i ihtiyarî sordu: "Ne ağlıyorsun oğlum?"" (ÖS, 2015, s.750).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Fakat Köse Vezir öyle değildi. Arifti. Âlimdi. "Dünya ve mafiha"nın ne olduğunu sezmişti. Daima "zeval" uçurumuna giden "ikbal" yolunda hakikati unutmaz, mağrurlanmaz; para, servet, ihtişam, saltanat gibi şeylere de tenezzül bile etmezdi. Orta hâlli bir molla gibi yaşar, sandık sandık floriler toplayıp fâni dünya evini baki sanan haris gafillerin budalalıklarına şaşardı" (ÖS, 2015, s.749).

Vatanseverlik Değeri: "Gayet doğru, irtikâp etmez, Allah'tan korkar, âkil, dünyayı bilir, her şeyden ziyade devletini sever bir adam işleri düzeltebilirdi. Padişah, "İşte bu adam sensin! Seni kendime vekil edeceğim…" deyince, boynunu büküp efendisini dinleyen küçük ihtiyar doğruldu" (ÖS, 2015, s.747-748).

Köse Vezir'in ölümden korkmaması ve kendisine yöneltilen tüm tehditleri soğukkanlılıkla karşılaması cesaret/kahramanlık değerinin, ülkesini çok sevmesi ve devletin kurtuluşu için çaba göstermesi ise vatanseverlik değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Köse Vezir'in arif ve alim olması, para, menfaat, servet gibi şeylere tenezzül etmemesi dürüstlük/doğruluk değerini, Hasan'ın ağlamasından etkilenerek duygulanması ve Hasan için üzülmesi ise duyarlılık/hassasiyet değerini vurgulamaktadır.

4.1.85. Makul Bir Dönüş

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 24 Mayıs 1918 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Ali Dânâ Efendi'ye'* notu ile yayımlamıştır. Öykü yazarın "Dama Taşları" isimli eserinin devamı niteliğindedir. Ömer Seyfettin'in bu öyküyü yakın dostu Ali Canip Yöntem'in kendisiyle yaptığı bir konuşmadan sonra yazdığı bilinmektedir. Dr. İsmail Kekeç'in (2020) belirttiği üzere:

> ""Onun yarattığı tiplerden biri de "Cabi Efendi" idi. Bu bir ihtiyar, eksantrik adamdır. "Dama Taşları" ünvanlı hikâyesinde zavallı Cabi Efendi'nin çıldırıp tımarhaneye sokulduğunu anlatır. Birinci Cihan Harbi neticesinde eşya fiyatları birdenbire fırlayınca, bir gün kendisine:
>
> - Ömer, senin Cabi Efendi akıllanarak tımarhaneden çıksa bu hayat pahalılığı karşısında acaba ne yapar? dedim. Ertesi günü bana enfes bir hikâye verdi: "Mâkul Dönüş!"" (Yöntem, 1947: 32) (akt. Kekeç, 2020, s.199).

Öykünün kahramanı olan Cabi Efendi, dört yıllık tecridin ardından, akıl sağlığına kavuştuğu için kapatılmış olduğu tımarhaneden serbest bırakılır. Hücrede geçirdiği süreyi hatırlamayan kahraman, sadece birkaç haftadır kapalı tutulduğunu sanmaktadır. Oysa ki hastanede geçirdiği sürede I. Dünya Savaşı çıkmış, piyasadaki her şeyin fiyatı fırlamış, toplum yapısında olağanüstü değişimler olmuştur. Dışarı çıktığında karşılaştığı yeni sosyal ve ekonomik yaşam Cabi Efendi'ye inandırıcı gelmez, bu yüzden gördüğü her garip durumu kendisinin düzelip düzelmediğini denemek için düzenlenmiş bir oyun sanır. Hastaneden çıkarken doktorun kendisine yol parası olarak verdiği bir lirayı harcamaya çalıştığında ise asıl felaketle karşılaşır. Savaş koşulları eşya fiyatlarını anormal seviyede yükseltmiştir. Cabi Efendi gördüğü manzaranın bir hile değil gerçek olduğunu anlayınca aklı başına gelir. Evine dönmesinin anlamsız olduğunu düşünür. Artık yeni şartlar altında yaşamını dışarıda sürdürmenin ve ailesinin geçimini sağlamanın çok güç olduğunu, bu fiyatlar karşısında dilenciliğe düşeceğini hesaplar. Bir süre sonra hastaneye geri döner. Doktordan kendisini yine hücresine kapatmasını rica eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Yaşaran gözlerinin önüne, erkeksiz, aç Anadolu köyleri, ıssız ovalar, viran tekkeler, yıkık kervansaraylı Turan yolları, uzak uzak Buhara, Semerkant, Hîve mezarlıklarının müphem hayali geldi" (ÖS, 2015, s.760).

Estetik/Sanat Değeri: "Karşısındaki, millî sanatkâr meşhur ressam Hulusi Efendi'nin[113] elinden çıkma Dömeke, Velistin muharebelerinin, Gazi Etem Paşa'nın[114] resimlerine bakıyor, dimağı karıncalanmış gibi düşünemiyordu" (ÖS, 2015, s.757).

Temizlik Değeri: "Parke döşeli sokak tertemizdi. "Demek buranın belediyesi millî ananeyi bozmuş!" dedi. Fakat… Hayır! Dikkat etti: Paşakapısı'ndan esen çılgın bir rüzgâr, yokuşu yalıyordu. Fevkalâde temizliğin sebebini keşfedince gülümsedi" (ÖS, 2015, s.754).

Cabi Efendi'nin akıl hastanesinin dışında geçirdiği bir günden sonra hassaslaşarak ağlamaya başlaması, geleceğini ve ailesini düşünerek duygulanması duyarlılık/hassasiyet değerinin, kahvede otururken ressam Hulusi Efendi'nin eserlerini izlemesi ve resimlerden etkilenmesi ise estetik/sanat değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Cabi Efendi'nin dolaştığı sokakların temizliği üzerine düşünmesi ve Türk belediyelerinin temizliğe hiçbir zaman dikkat etmediğini öne sürmesi temizlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.86. Bir Hatıra

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 7 Haziran 1918 tarihinde *Vakit* dergisinde Ö.S. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini Fransızca bir deyim olan *'Le grade dégrade…'* notu ile yayımlamıştır. Bu tabir "Derece, rütbe haysiyeti düşürür" anlamına gelmektedir. Öykünün kahramanları

---

[113] "Mehmet Hulusi Efendi, (1868-1940) Sultan Abdülaziz tarafından imar edildiği için Mamure-t ül Aziz olarak anılan Harput kasabasında doğar. Genç yaşta İstanbul'a gelerek Darülmuallimin'de (Erkek Öğretmen Okulu) eğitim görür. Mekteb-i Mülkiye'yi (Siyasal Bilgiler) de bitiren sanatkâr, daha sonra Rufai tarikatına girer. Gerek bu tarikata gerek Bektaşiliğe dair pek çok resim yapmıştır. Mehmet Hulusi Hüsn-i hat (güzel yazı) sanatındaki ustalığı ile de ünlüdür (özellikle Talik yazıda). Sanatkâr yazmış olduğu Hadis-i Şeriflerin ketebe kayıtlarında, ünlü hattat Şevki Efendi'nin talebesi olduğundan da söz eder. Sanatçı, İstanbul'un Beyazıt semtinde, Mercan'da kendi adını taşıyan matbaasında taşbaskı resimler yapmış, bunları satmış ve geçimini sağlamıştır" ("Halk Ressamı Mehmet Hulusi", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[114] "Gazi Ethem Paşa, (1844-1909) Asker, devlet adamı, gazi, mareşal. Gümrük memurlarından Mustafa Ferhat Efendi'nin oğlu olup; Yunan Harbinde Başkomutan ve Meşrutiyetten sonra bir aralık Harbiye Nazırı olan Son Osmanlı Müşirlerindendir. Mekteb-i Harbiye'den 1863'te Mülâzim-i Sani (Teğmen) çıkmış, 1876 Rus harbine Kaymakam (Yarbay) iken katılmış ve bazı hücumlarda yararlığı görülerek Miralaylığa (Albaylığa) yükselmişti. Sonra yine bu savaş sırasında Orhaniye Komutanlığında liva (General) olmuş ve Plevne'ye erzak yetiştirmek üzere hareket ederek Dubnik muharebesinde başından yaralanmakla beraber muhasarayı yararak Plevne'ye girmiş ve Grivica mevkii Komutanlığına tayin edilmişti. Bundan sonra muhtelif askerlik hizmetlerinde bulundu ve 1895'te Müşir (Mareşal) oldu. 1896'da Alasonya Komutanı ve bütün Yunan Hudut Komutanı olmuş ve bu savaşı kazanarak Gazi unvanını almıştı. Dönüşte Teftiş-i Askerî Komisyonu Reisi oldu. Gazi Ethem Paşa, 1908'de Meşrutiyet ilân edilince Âyan Azalığına tayin edildi. 1909'daki (31 Mart) İhtilâli sırasında hasta olduğu halde Harbiye Nazırı olmuştu. Bir süre sonra Mısıra gitti. Orada iken vefat etti, cenazesi İstanbul'a getirilerek İstanbul'un Eyüp semtinde toprağa verildi" ("Gazi Ethem Paşa", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

isimsiz anlatıcı ve onun arkadaşı olan Logaritmacı Hasan'dır. (Logaritmacı Hasan karakteri daha önce Ömer Seyfettin'in 'Velinimet' isimli eserinde yer alan bir tiptir.)

Öykünün kahramanı İzmir'deki evinde dış dünyadan kopuk, dertsiz tasasız ve rahat bir yaşam sürdürmektedir. Ülkede yaşanan olaylardan, idarenin takındığı baskıcı tutumdan haberdar bile değildir. Tüm vaktini kitap okumak ve felsefe üzerine düşünmek ile geçiren kahraman bir gün Flaubert'in[115] bir sözünü okur ve bu sözle uzun süre zihnini meşgul eder. Türkçesi 'rütbe kişinin haysiyetini düşürür' anlamına gelen ifadeyi bir türlü açıklayamaz. Bu söz üzerine yüz beş gün düşündükten sonra sonuca şans eseri ulaşır. Sahilde gezindiği bir gün eski matematik öğretmeni olan Logaritmacı Hasan ile karşılaşır. Hasan dünyaya matematik çerçevesinden bakan, her şeyin kat'i sebep-sonuç ilişkilerine dayandığını düşünen realist bir kişidir. Onun fikrine göre mantık çerçevesinde çözülemeyecek mesele, anlamı bulunamayacak ifade yoktur. Kahraman aklına takılan 'Le grade dégrade' ifadesini anlatınca bu sözün de manasını açıklar. Bu ifade hak etmediği makama gelen kişilerin düştüğü durumu özetlemektedir. Cahil bir kişinin yüksek bir rütbeye gelmesi onun seviyesini yükseltmez aksine düşürür. Nasıl ki hayvanlar yaratılışlarına aykırı davranamazsa insanlar da hak etmediği işleri üstlenmemeli, kendi seviyelerine aykırı mevkilere gelmemelidir. Ancak kahraman bu açıklamadan tatmin olmaz. Hasan yaptığı açıklamaya somut bir örnek olarak, o sırada oradan geçmekte olan Memiş Paşa'yı gösterir.

Memiş Ağa aslında köyde yaşayan bir çiftçidir. Okuma-yazması olmamasına rağmen çevresinden saygı görür ve sözü dinlenir. Ancak tarlasından bir maden cevheri çıkınca aniden zenginleşir ve yaşamı değişir. Çalışmadan ve kendi kabiliyeti ile elde etmediği bu zenginlik onun dengesini bozar. Köyünden çıkıp İzmir'e gelir. Burada bazı devlet adamlarına rüşvet vererek kendisine bir paşalık rütbesi alır. Memiş Ağa birdenbire Memiş Paşa olunca kendisine uygun olmayan bir hâle gelmiş olur. O günden sonra "artık ben paşayım" diyerek etrafındakilere gösteriş yapmaya başlar. Oysa hak etmeden geldiği bu rütbe onun halkın gözündeki saygınlığını yükseltmek yerine düşürmüştür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma ve çalışkanlık değerleri yer almaktadır.

---

[115] Gustave Flaubert, (1821-1880) Fransız yazar, romancı, düşünür. Fransız edebiyatında Realizm akımının kurucusu ve modern romanın öncüsü olarak kabul edilir. Eserleri yüzden fazla dile çevrilmiştir. En ünlü eseri olan Madam Bovary romanı, yazıldığı dönemde Fransa'da büyük tartışmalara yol açmıştır. Gustave Flaubert, eserinin müstehcen olduğu, aldatmayı yücelttiği ve dini değerlere hakaret ettiği gerekçesiyle yargılanmıştır. Gustave Flaubert, ünlü yazar Guy de Maupassant'a da uzun süre akıl hocalığı yapmış, yazarın realist edebiyatçılarla tanışmasını ve öykü denemeleri yazmasını sağlamıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Meşrutiyet'in bu hür, bu serbest günlerinden çok uzaktık. Lâkin o eski, zalim idarenin ezici kahrını, gafletim sayesinde, hiç duymuyordum" (ÖS, 2015, s.761).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Olmaz! Pascal, Newton, Leibniz, Gauss, August Comte… Daha sayayım mı? Hâsılı dünyada ne kadar hakikate benzer müspet bir şey meydana koymuş âlim varsa niçin hepsi riyaziyecidir? Çünkü fikirler mücerrettir. Dünyada hiçbir fikir yoktur ki riyaziyenin tecrit çerçevesinden hariç kalsın" (ÖS, 2015, s.763).

Çalışkanlık Değeri: "Bir kelimeyi, bir satırı, bir sözü haftalarca, aylarca düşünür, bir cümlenin altındaki -var tevehhüm ettiğim- gizli manayı bulmak için birçok geceler uyuyamazdım" (ÖS, 2015, s.761).

Anlatıcının Meşrutiyet dönemini özgürlük ve serbestlik çağı olarak tasvir etmesi, Meşrutiyet öncesi yaşanan siyasi baskıyı vurgulaması bağımsızlık/özgürlük değerini, sürekli kitap okuması ve bir cümle için gerekirse haftalarca çaba göstermesi ise çalışkanlık değerini yansıtmaktadır. Logaritmacı Hasan'ın hayata matematik ve mantık çerçevesinden bakması, her soruya akla dayanan cevaplar araması bilimsellik/nesnel olma değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.87. Harem[116]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 29 Ağustos 1918 ile 28 Kasım 1918 tarihleri arasında *Türk Kadını* dergisinin altı sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Sermet ve Nazan isimlerindeki genç karı koca ve ikilinin arkadaş grubunda yer alan Refi ve Meliha çiftidir. Üç senedir evli olan Sermet ve Nazan, birbirini çok seven, iyi anlaşan örnek bir çifttir. Evlerinde sürekli misafir ağırlayan ve sosyalleşen çift yaşadıkları beklenmedik bir olay sonrası bir hafta önce ayrılmıştır. Nazan kocasını Meliha ile, Sermet de karısını Refi ile aldatırken yakalamıştır. Nazan babasının evine, Sermet ise annesinin yanına taşınmıştır. Her ikisi de diğerinin evde bulunmayacağını tahmin ederek eşyalarını almak için eve gelince salonda karşılaşırlar. Önce kavga etseler de yaşadıkları olayda suçsuz olduklarını

[116] "Harem, aslen Akkadcada "örtmek, gizlemek, başkalarından esirgemek; ayırmak, tecrit etmek" mânalarındaki haramu(m) olan (Soden, I, 323) harem kelimesi Arapça'da "korunan, mukaddes ve muhterem olan şey veya yer" anlamına gelir. Ev, konak ve saraylarda genellikle iç avluya bakacak şekilde planlanan, kadınların yabancı erkeklerle karşılaşmadan rahatça günlük hayatlarını sürdürdükleri bölümlere harem adı verilir. Saygısız davranışların menedildiği, daha çok ibadet amacıyla gidilen Mekke, Medine, Kudüs ve Halîl şehirleriyle buralardaki kutsal mekânlara da harem denilir; kelime aynı zamanda "zevce" anlamını da taşımaktadır" ("Harem", 2021).

ispat için günlüklerini okumaya başlarlar. Öykünün kalan bölümü çiftin başından geçenlerin, günlüklerden kendi anlatımlarıyla açıklanmasına dayanır. Karşılıklı okunan günlüklerde şu öykü ortaya çıkar:

Nazan, Batı kültürüne ve adetlerine hayran, dost canlısı bir kadındır. Evlerinde sık sık kadınlı erkekli davetler vermeyi medeniyet olarak görür ve bu yolla sosyalleşir. Fransız tarzına hayrandır ama Türk kültürünü vahşi bulur. Sermet ise Batı medeniyetini sevmeyen ve Batı adetlerine uymayı taklitçilik olarak gören bir kişidir. Onun hayat felsefesi Ömer Seyfettin'in şu sözleri ile şekillenir: "Başkasına ait sırmalı kaftanı giymekten ise kendi malım olan eski hırkayı tercih ederim." Evdeki davetlerde Sermet'in hiç sevmediği ve insanları evlilik dışı ilişkiye hazırlayan eğlenceler de yapılmaktadır. Eve gelen misafirler arasında özellikle Levantenler ve gayrimüslim olanlar Türkleri geri kalmış görmektedir. Türkler ise yabancılara yaranmak için maskaralıklar yapmaktadır. Davetlerin birinde Sermet, karısını Refi adında bir adamla sohbet ederken görünce çok sinirlenir ve hırçınlık yapar. Evdeki bu davetleri zaten sevmeyen Sermet için bu olay bardağı taşıran son damla olur. Sermet, Nazan'la konuşur, artık evdeki misafir ağırlamaların sadece hemcinslerle yapılması ve karşı cinsten kimse ile görüşülmemesi kararını alır. Öykünün adı olan 'harem' sözcüğü de bu karar üzerine eve verilen isimdir. Misafirler başta bu kararı hoş karşılasa da iki hafta sonra davetlere kimse katılmamaya başlar.

Nazan bir gün yolda yürürken Refi ile karşılaşır. Refi, Nazan'ı artık evine erkek misafir alamadığı için hor görür, Sermet'i geri kalmışlıkla suçlar. Nazan, davetlerin Sermet'in kıskançlığından iptal edilmediğine ikna etmek için Refi'ye bir oyun oynamaya karar verir. Erkek misafirlerini evine kadın kılığında aldığını söyleyerek Refi'yi evine çağırır. Gerçekte ise aynı gün Refi'nin karısı Meliha'yı da eve çağıracak ve Refi'nin girdiği maskara durumu göstererek onu rezil edecektir. Nazan'la yalnız kalacağını düşünen Refi ise, teklifi heyecanla kabul eder. Nazan'ın terzisine giderek Refi'ye kadın kıyafeti diktirirler. Bu esnada Meliha da kocasından şüphelendiği için bir Rum kızını kocasının peşine takmış, Refi'nin Nazan'la yaptığı planı öğrenmiştir. Meliha, Sermet'e mektup yazarak acilen görüşmeyi talep eder. Sermet'in evine erkek kılığında gelen Meliha, öğrendiklerini Sermet'e anlatır ve Nazan ile Refi arasında ilişki olduğunu söyler. Sermet yanında kadın misafir olduğunu sandığı karısının yanına gider, odada bir erkekle konuştuğunu duyunca içeri dalar. Sermet, Refi'yi bayıltana kadar dövüp evden atar. Nazan ise kocasının Refi'yi öldürmesinden korkar. Bu yüzden kitaplıktaki tabancayı saklamak için diğer odaya geçer. Bu odada Meliha'yı görünce o da aldatıldığını düşünür ve Meliha'nın üzerine saldırır. Kavga bitince Sermet, Nazan'ı ve tüm çalışanları evden kovar, kendisi de bir süre sonra evden ayrılır.

Günlüklerin okunması bitince gerçek anlaşılır ve çiftin aslında masum olduğu ortaya çıkar. Sermet ve Nazan barışır ve birbirini affeder. Çiftin karnı acıkınca evden çıkarlar ve akşam yemeği için bir hafta önce kavga ettikleri Refi ve Meliha'ya gitmeye karar verirler. Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat (2017), Ömer Seyfettin'in on yedi öyküsünü derlediği 'Harem' kitabında öykünün olay örgüsü ve taşıdığı iletiler üzerine şu bilgileri vermiştir:

> "Harem'de, ev-evlilik ve kadın-erkek ilişkisi konuları, kıskançlık ve sadakat teması etrafında işlenmektedir. Bütün bunlar, hikâyeye adını veren "harem" kavramıyla ilgilidir. Harem bir yandan konak hayatında kadınların bir arada bulunduğu bir mekândır ama diğer yanıyla, varlık sebebiyle, İslâmî anlayışa göre birbirine nikâhlanabilecek kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı görüşmeleri esasına dayalı bir hayat tarzını temsil eder. Hikâyede pek çok kimsenin adı geçmek ile birlikte, olayın yaşanmasında doğrudan rolü olan sadece iki kişidir (Nazan-Sermet çifti). Nazan; aile ve cemiyet hayatının harem çerçevesinde yürüyemeyeceği, yeni nesillerin harem yerine artık salon hayatını tercih ettiği hatta bu konuda Almanları geçtiği kanaatindedir. Sermet de aile ve toplum hayatında değişikliğin gerekli olduğuna inanmaktadır. Fakat değişimin anî ve hızlı değil yavaş yavaş olmasını tercih eder. Bu temel noktada beraberdirler, ayrıntıda ayrılırlar. Nazan salon hayatıyla Batılı hayat tarzının, karşı cinslerin serbestçe görüşebilmesi, kadın elini öpmek, kadına iltifat etmek gibi selamlaşma kalıplarını önemsiyor. Sermet ise Frenklerin diz kırarak selamlamalarını (reverans) ve benzeri hareketlerini görgü kuralı saymanın "maymunluk" olduğu kanaatindedir, "kendi hayat tarzındaki samimi hareketlerle yaşamayı, yabancı ve taklit bir tarza uymaya" tercih etmektedir. Bu düşünce tarzları, aile içinde bir gerilime sebep olur. Sonunda Sermet'in kıskançlık damarı kabarır, evliliklerinin devamı için salon hayatına son verilmesini ister. Nazan, istemeye istemeye "misafirleri için yuvasını bozamayacağı kararına vararak" bu isteği kabullenir. Fakat Sermet'in de işittiği üzere arkadaşına, "Sanki ben bir erkekle konuşmak, kur yapmak istesem, harem mâni olabilecek mi?" demekten geri kalamaz. Hatta harem hayatının karşı cinsle görüşmeyi engellemeye yetmeyeceğini gösterecek bir plan hazırlar, başarıyla uygular. Nazan tezini ispatlamıştır ama hem kendisinin hem Sermet'in kıskançlık duyguları, az kalsın bir aile faciasına sebep olacaktır" (Polat, 2017, s.18-19).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, hoşgörü, misafirperverlik, öz denetim/irade, sevgi ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Durdular. Birbirlerine derin derin baktılar. Sanki dalgın nazarlarında ruhları karşılaşıyor, sessiz bit lisanla konuşuyordu. Ama ikisi de inanamıyordu" (ÖS, 2015, s.770).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Acem şairin dediği gibi: 'Başkasına ait sırmalı kaftanı giymekten ise kendi malım olan eski hırkayı tercih ederim'" (ÖS, 2015, s.774).

Hoşgörü Değeri: "Halamın dediği gibi 'Herkesi kendi hâline bırakmalı.' Ben senin fikirlerini değiştiremem. Hem artık, işte sana yalnız masumluğumu anlatacak yerleri okuyacağım. Senin fikrin sana, benim fikrim bana..." (ÖS, 2015, s.778).

Misafirperverlik Değeri: "Bugün misafirlerimiz arasında Rihterler de vardı. Almanya'dan yeni gelmişler. Geçen cuma bana Süleyman'ın salonunda takdim olundular. Hemen ben de davet ettim. Ne nazik insanlar... Kabul ettiler" (ÖS, 2015, s.772).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Ben babayani bir adam değilim. 'İntizam ve terakki'ye itikatım var. Her şey terakki edecek, yani değişecek, mutlaka eskiye benzemeyecektir. Fakat bir şartla... O şart da intizam..." (ÖS, 2015, s.773).

Sevgi Değeri: "Birbirlerinden ayrı geçirdikleri bir hafta içinde duydukları bin asırlık elemleri bir dakikada unutuveren bu mesut çift şimdi yine eski neş'elerini bulmuşlardı" (ÖS, 2015, s.794).

"Hâlbuki onlar bugün, hani o masallardaki kırk sene ihtiyarlamadan hicran çektikten sonra kavuşan genç âşıklar gibi, bugün hiç… bir dakika, bir saniye birbirlerinden ayrılmak istemiyorlardı" (ÖS, 2015, s.795).

Vatanseverlik Değeri: "Dine, millete, devlete ait fikirlerimiz onların karşısında birdenbire sönüyor, büzülüyor, garip şekiller alıyor. Meselâ kadın erkek, bütün saloncular dinsizlikle iftihar ediyor… Milliyet saloncular için en kötü bir taassup… Devletten mürteci, terakkiye mâni olduğu için nihayetsiz şikâyetler… ve…" (ÖS, 2015, s.776).

Sermet ve Nazan'ın ayrıldıktan bir hafta sonra karşılaştıklarında heyecanlanarak duygulanması, birbirlerine bakarken hislenmesi duyarlılık/hassasiyet değerini, evlerinde sıklıkla misafir ağırlamaları ve davet vermeleri ise misafirperverlik değerini öne çıkarmaktadır. Sermet'in kendi özelliklerini olduğu gibi kabul etmesi, gelişim ve ilerlemeye inanırken taklitçilikten uzak durması öz denetim/irade değerinin, davetlerde gördüğü millet ve din değerlerine hakaret eden kişileri eleştirmesi ise vatanseverlik değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Nazan ve Sermet'in arasındaki yoğun sevgi ve muhabbet sevgi değerini,

birbirlerinin fikirlerine saygı duymaları ve 'senin fikrin sana, benim fikrim bana' sözüne uymaları ise hoşgörü değerini yansıtmaktadır.

4.1.88. Nakarat

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Ekim 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Gençliğini Makedonya'da geçirmiş eski bir zabitin hatırat defterinden…'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı bir Osmanlı zabitidir. Balkanlardaki görevi süresince tuttuğu günlükte başından geçenleri anlatmaktadır. Öyküde geçen olaylar bu günlüğün notlarından aktarılmaktadır. Ömer Seyfettin öyküde askerlik döneminde yaşadığı çevreyi, Balkanlarda geçen günlerinden hareketle kurguladığı bir olayı anlatmıştır. Eser bu açıdan Hürriyet Bayrakları, Beyaz Lâle, Tuhaf Bir Zulüm, İrtica Haberi eserleri gibi yazarın askerlik hatıralarından bilgi veren öyküler kapsamındadır.

İsimsiz kahraman orduya katılırken şık ve muntazam bir yaşam hayal etmiştir. Ancak yaşadığı gerçek bundan çok farklıdır. Balkanlarda sefalet ve hastalıkla boğuşan günler geçirmektedir. Hasta olarak yattığı zamanlarda zihninden temiz üniformalı, şık görünümlü subaylar; parlak kılıçlı erkânıharpler geçmektedir. Kahraman boş ve sıkıcı geçen günlerinden bıkınca yeni bir görevi kabul eder. Komitacı takibi için Velmefçe bölgesine gider ve on gün boyunca ormanlarda arama yapan kuvvetlere katılır. Bu günlerde kasabadaki bir bakkalın üst katında kalmaktadır. Odasının duvarlarına kendisinden önce görev yapmış kişilerin yazdığı yazıları okur. Bu sırada dışarıdan duyduğu bir sesin sahibini pencereden takip etmeye başlar. Bu son derece güzel bir Bulgar kızıdır. Kahraman zihninde, uzaktan çok beğendiği bu kızı alıp kaçmak, ülkeyi terk ederek onunla yaşamak hayalleri kurar. Ancak yapacağı bu hareketin hem ülkeye ihanet hem de ailesi için bir utanç kaynağı olacağını düşünerek vazgeçer.

Genç Bulgar kızı sürekli aynı şarkıyı söylemektedir. Kahraman sözlerini anlamadığı bu şarkının sadece nakarat kısmını ezberlemiştir. Hayalinde bu sözlerin bir aşk ilanı olduğunu, sevgi ve sevgiliye dair anlamlar taşıdığını kurar. Penceresinden sürekli izlediği genç kızın şarkısına artık kahraman da eşlik etmeye başlar. Bulgar kız bunu duyunca mutlu olur ve kahramanı bu nakaratı söylemeye daha fazla teşvik eder. Pencereden bakışarak ve şarkı söyleyerek geçen bir ay sonunda kahramanın görev süresi biter. Manastır bölgesine dönüş için hazırlıklara başlar. Gideceği gün hediye olarak bir şişe kolonyayı kıza gönderir. Kendisi de kaldığı odanın sahibinden bir aydır tekrar ettiği *"Naş, naş, Çarigrad naş…"* sözlerinin anlamını sorar. Bu sözleri duyunca sararan Bulgar, önce anlatmak istemese de sonunda açıklar. Kahramanın aşk nağmesi sandığı sözler *"Bizim olacak, bizim olacak, İstanbul bizim olacak…"*

anlamına gelmektedir. Duydukları karşısında felakete uğrayan kahraman nefret ve azap içinde taburuna döner. Kendisi asker olduğu hâlde bu hakarete maruz kalırken, bir köylü kızının taşıdığı cesareti düşünür. Yaptığı aptallığa hayıflanarak bir hafta hasta yatar. Doç. Dr. Sema Özher Koç (2020) makalesinde Nakarat öyküsü ve Millî Edebiyat akımının esere yansımalarıyla ilgili şu tespitlerde bulunur:

> "Osmanlı'nın dünyadaki değişimlere kendini kapaması, yeniliklere ayak uyduramamasına neden olmuş; milliyetçilik hareketleri ile sarsılan Osmanlı başarısızlıkla sonuçlanan ıslahat çalışmaları neticesinde toprak kaybetmiştir. Osmanlı'nın yönetimi altındaki uluslardan milliyetinin farkına en geç varan Türkler olmuştur. Millî Edebiyat'ın beyannamesi olarak kabul edilebilecek Ömer Seyfettin'in yazdığı bilinen "Yeni Lisan" makalesi Avrupa'da başlayan ve Balkan ulusları ile Araplara yayıldığı için Osmanlı İmparatorluğunun varlığını tehdit eden bağımsızlık hareketlerine karşı Türkçülük anlayışını savunan aydınların başlattığı bir yenidünya algısını işaret eder. Millî Edebiyat döneminin edebiyat, dil ve sanat görüşünü yansıtan "Nakarat" adlı öykü, Ömer Seyfettin'in Makedonya'da sınır boylarında subay olarak görevli bulunduğu zamanlardaki gerçekçi gözlemlerden izler taşır. Müjgân Cunbur, öyküde hatıra defterinden söz ettiği eski zâbitin sanatçının kendisi olduğunu öne sürer (Cunbur 1992: 9). Sanatçının Balkan Savaşları sırasında tuttuğu ve yayımlanan not defteri bu iddia ile örtüşür. Öykünün temel çatışma değerleri "bura"/"olanlar" ile "ora"/"olması gerekler" arasında geçen karşıtlıklar üzerine kuruludur. Olması gereklerin mekânı olarak "ora", vatandır. Olanların yaşandığı "bura", gurbettir. O nedenle gurbeti yaşayanların edindiği tecrübeler elem doludur. Öyküde bireysel tecrübelerin toplumsal ve millî olana evrildiği dikkati çeker. Pencere duvarına notlar yazan her bir kişi gibi başkişinin yaşadığı aşk ve hayal kırıklığı da bireysel bir tecrübedir. Ancak duvara yazılanlar ile başkişinin tecrübesi bir araya geldiğinde toplumsal ve millî olan teşekkül etmiş olur. Öykünün sonunda başkişinin yeni prensiplerle yönünü halka dönme kararı alması, millî edebiyatın ortaya koyduğu "yeni insan tipi" ile örtüşür" (Koç, 2020, s.8-9).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, öz denetim/irade, sevgi, sorumluluk/görev ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Bunları okurken âdeta ruhumun bugünkü hummasını okur gibi oldum. İnsanlar ne kadar birbirine benziyor. Nefer, onbaşı, çavuş, zabit, buradan kim geçmişse, hepsinin arasında bir elem akrabalığı var gibi!.." (ÖS, 2015, s.801).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Evet namuslu olmak insanın elinde! İşte ben ne kızı kaçıracağım, ne de hatta onun ismini öğreneceğim! Yüzüne bile bakmayacağım! Fakat bunları hesapsız, muhakemesiz yapabilsem!" (ÖS, 2015, s.803).

Öz Denetim/İrade Değeri: ""Faziletli olmak insanın elinde değildir. Fakat kim isterse namuslu olabilir. Bu, ihtiyarî bir şeydir!" derdi. Onun fikrince kim gizli yaptığı şeyi alenî yapıyormuş farz ederek Ceza Kanunnamesi'nin maddelerini hatırlarsa namussuz olmasına imkân yoktu. Lâkin fazilet içten gelen bir şeydi"" (ÖS, 2015, s.802).

"Ben, şu pencerenin içinde, dükkâncının koyduğu kirli koyun pöstekisine bağdaş kurmuş, ruhumu tahlil ederken hiç "fazilet" sahibi olmadığımı acı acı duydum. Çünkü… Evet, ne fena şeyler düşünüyorum!" (ÖS, 2015, s.802).

Sevgi Değeri: "İşte bu satırları karalarken yine iri kız masum aşkımızın müşterek nağmesini tekrarlıyor. Acaba benim yarın gideceğimi, bir daha kendisini ebediyen görmemek üzere gideceğimi bilse… Bir aydır bu aşk feryadını, bu dağların saf rüzgârları kadar geniş, kuvvetli, engin feryadı beraber dinledik" (ÖS, 2015, s.808).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Birbirine benzeyen vakasız boş günler kadar insanı bitiren azap olamaz. Ne ise, yarın memuriyet çıktı. Velmefçe taraflarına gidilecek. Sıram olmadığı hâlde binbaşıya rica ettim. Ben tayin oldum" (ÖS, 2015, s.799).

Temizlik Değeri: "(…) Bulgarın dükkânının üzerindeki yıkık evde oturuyorum. Ne kir! Ya Rabbim, ne pislik! Yattığım odanın yalnız bir penceresi var. Ocağı, tavanı sanki kömürden yapılmış gibi simsiyah… Kapıyı tutmağa iğreniyorum. Lâmba yok. Fena kokulu, yağlı bir is çıkaran teneke bir kandil, sarı sönük bir ziya neşrediyor" (ÖS, 2015, s.799-800).

Öykünün kahramanının kendi sırası olmadığı hâlde taburdan gelen görevi üstlenmesi ve bu görev için harekete geçmesi sorumluluk/görev değerinin, ikamet ettiği yerde okuduğu hatıralardan etkilenerek duygulanması ve hüzünlenmesi ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Kahramanın kendi karakteri hakkında samimi itiraflarda bulunması ve ordunun kurallarına riayet etmesi dürüstlük/doğruluk değerini, faziletli, namuslu olmak için çaba göstermesi ve sevdiği kız hakkında kurduğu hayallerden vazgeçmesi ise öz denetim/irade değerini öne çıkarmaktadır. Kahramanın öykü boyunca âşık olduğu kız hakkındaki düşünceleri ve hayalleri sevgi değerini, kaldığı odanın pisliği ve kiri ise temizlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.89. Tuhaf Bir Zulüm

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 26 Ekim 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öyküde Rumeli coğrafyasında Hristiyan ve Müslüman topluluklar arasında yaşanan domuz merkezli çatışmaların arka planı anlatılır. Tarihi belgelere göre ilk kez 1850'de yaşanan domuz gerginliği 1896-1908 arası dönemde yoğunlaşmıştır. Belgrad, İşkodra, Prizren ve Yanya bölgeleri başta olmak üzere Osmanlı'nın Balkan topraklarında Hristiyanların Müslüman halka eziyet vermek için sıklıkla domuz ve domuz kanından yararlandığı görülmektedir. Dr. Öğr. Üyesi Said Olgun (2018) makalesinde Balkan coğrafyasında yaşanan bu olaylara dair şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Tarafların birbirlerinin dinî kutsallarına karşı aşağılama, hakaret ve tahrik amacıyla yapmış oldukları saldırı ve eylemler, kısa süre içerisinde tarafları karşı karşıya getirmiş ve bir çatışma ortamının oluşmasına neden olmuştur. Mabetlere, dinî sembol ve simgelere karşı tahkir amacıyla yapılan eylemlere çoğu zaman taraflar aynı şekilde mukabelede bulunmaya çalışırlarken Katoliklerin hamiliği rolüne bürünmüş olan Avusturya, bölgedeki din adamları ve konsolosları aracılığıyla olaylara doğrudan doğruya müdahale etmeye çalışmıştır. Hıristiyanlarca Müslümanların dinî kutsallarına karşı yapılan tahkir amaçlı eylemlerde dinî hassasiyetleri kullanılmıştır. Bu çerçevede en dikkat çekici olan Müslümanların tüketmesi yasaklanan domuzun kullanılması olmuştur. Müslümanlar, etini tüketmeleri yasaklanan domuza karşı ayrı bir hassasiyet geliştirmiş, evcil olanları da dahil olmak üzere domuzun sokaklarında dolaşmasına dahi tahammül edemez hale gelmişlerdir. Bu hassasiyetin farkında olan Hıristiyanlar, onları aşağılamak, kızdırmak ve kışkırtmak için cami ve mescitlere domuz başı bırakarak duvarlara domuzun kanıyla başta haç olmak üzere Hıristiyanlığa ait birtakım sembolleri yapmaktan geri durmamışlardır. Aynı şekilde Müslümanların kullandıkları su kuyusu ve çeşmelere domuz eti parçaları bırakmaları çok büyük kızgınlıklara sebebiyet vermiştir" (Olgun, 2018, s.617).

Öykünün isimsiz kahramanı, Bulgaristan'ın Lajina kasabasında kaplıca banyosu için bulunmaktadır. Bulgaristan'da gezerken kendini yabancı hissetmeyen kahramanın buradaki arkadaşı da Koştanof isimli Bulgar bir sosyalisttir. Günlerini bölgeyi gezerek ve meyhanelerde içki içerek geçiren ikili bir akşam eski bir diplomat ve vekil olan Gospodin Kepazef ile görüşmek ister. Kepazef eski bir ihtilalci ve ilginç bir kişidir. Misafirlerini odasında ağırlayan Kepazef onlara hatıralarını anlatmaya başlar.

Kepazef, gençliğinde İstanbul'da eğitim gördüğü için Türkçe bilmektedir. Ancak Türkleri cahil, fikirsiz ve idealsiz olarak görmektedir. Türklerin taassup dışında bir özelliği olmadığını, kendisinin de bundan zamanında yararlandığını söyler. Bulgaristan bağımsızlığını

kazanmadan önce, Kepazef İstanbul'da diğer Bulgarlarla birlikte komitacılık yapmaktadır. Bulgar şehirlerinde Türklerin sayısının Bulgarlardan fazla olduğunu bilen komitacılar, Türklere katliam yapmayı ve nüfus dengesini kendi lehlerine çevirmeyi planlamaktadır. Türklerle bir arada büyümüş olan Kepazef ise katliama gerek olmadığını, kısa süre içinde bölgedeki Türklerin hepsini Anadolu'ya göç ettirebileceğini söyler. Kepazef, önce Deliorman[117] bölgesine kaymakam olur. Bölgede hiç Bulgar yoktur. Kimseye zararı dokunmayan, hatta kendilerine düşman olan Ruslara bile yardım eden Türklerin domuzdan nefret ettiğini bilen Kepazef, Makedonya'dan bir Bulgar ailesini Deliorman'a yerleştirir. Aileye para vererek domuz sahibi olmalarını ama hayvanları aç bırakıp kasabaya salmalarını ister. Domuzlar mahallelerde ve tarlalarda dolaştıkça Türkler şikâyetçi olur, ama Kepazef sözde eşitlik ilkesini göstererek domuzların da yaşamaya hakkı olduğunu söyler. Domuzlar bölgede gitgide çoğalır, onların su içtiği çeşmeyi kullanamayan, gezdiği çayırda güreşemeyen Türkler, yavaş yavaş göç etmeye başlar. Bu kansız yöntemi beğenen diğer komitacılar da kendi yerleşim yerlerinde bu yöntemi uygulamaya başlar. Türkler, yaşanan bu tahkir ve tacize dayanamayarak Rumeli bölgesinden toplu hâlde göç etmeye başlar. Gösterdiği bu başarı sonrası Kepazef kendisiyle gurur duyar ve siyasi bir deha olduğuna hükmeder. Onun fikrine göre Bismarck[118] gibi Avrupalı liderler savaş çıkarmak yerine bu yöntemi kullanmadıkları için aptaldır.

Kepazef'in anlattıklarından rahatsız olan kahraman oradan ayrılıp kendi odasına gider. Yatağına yatar ama bütün gece uyuyamaz. Gözünün önüne sürekli olarak hakarete uğrayan ve topraklarından sürülen zavallı soydaşları gelir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat, hoşgörü ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

---

[117] "Deliorman, Aşağı Tuna Ovası'nda yer alan; Rusçuk, Razgrad, Silistre, Şumnu ve Dobriç şehirlerini de kapsayan geniş bir bölgedir. Bu bölge hâlâ Türklerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerden biridir. Yerli halk tarafından böyle adlandırılmasının sebebi ağırlıklı olarak Meşe, Gürgen ve Kızılcık ağaçlarından oluşan çok sık ve geçit vermez ormanlarla örtülü olmasından ileri gelmektedir. Osmanlı arşivlerinde ise ismi "Deli Orman" olarak geçmektedir. 1942'de Bulgaristan hükûmeti Slav kökenli olan "Polesie" (orman tarafındaki yer) ismini koyduysa da bu isim yaygın kullanıma geçmemiş ve 1952'de şimdiki adına çevrilmiştir. Bulgarca isim, Türkçedeki anlamından doğrudan tercüme ile "Deli" (Луд) ve "Orman" (гора) sözcüklerinden oluşturulmuştur. Bölge aynı zamanda tarihteki meşhur pehlivanları ile ün yapmıştır. Deliormanlı güreşçiler arasında Koca Yusuf, Ahmet Kara, Hergeleci İbrahim, Kurtdereli Mehmet Pehlivan ve Katrancı Mehmet Pehlivan başta gelir" ("Deliorman", 2021).

[118] "Otto von Bismarck, (1815-1898) 19. yüzyılda bağları kuvvetli olmayan bir konfederasyon olan Almanya'nın güçlü bir imparatorluğa dönüşmesinde önemli rol oynayan ve Birleşik Almanya'nın ilk Şansölyesi olan Alman devlet adamıdır. Bismarck-Schönhausen Kontu ve Lauenburg Dükü olarak da anılan Otto von Bismarck, Yeni Almanya'yı kılıç ve kan politikasına göre kuracağını söylediği için kendisine Demir Şansölye adı verilmiştir" ("Otto von Bismarck", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Estetik/Sanat Değeri: "Sonra kapıyı itti. Bu oda hakikaten biraz süslüceydi. Pencerelerinde storlu mavi perdeler vardı. Duvarda Ferdinand'la Boris'in yağlıboya basma resimleri asılıydı" (ÖS, 2015, s.817).

Hoşgörü Değeri: "Komşularımız hep Türk'tü. Bunların kimseye garezleri yoktu. Hatta kendilerine o kadar kötülük yapan Ruslara bile fenalık etmezler, yaralılarına su, ekmek, ilâç verirlerdi" (ÖS, 2015, s.819).

Vatanseverlik Değeri: "Pis, cılız bir domuz sürüsü önünden cesur ecdadımın, yiğit kan kardeşlerimin, saf milletimin kavukları düşerek, atları arabaları bataklıklara saplanarak, topları tüfekleri, kadınları kızları, çolukları çocukları yollara dökülerek bir çılgın ordusu hâlinde kaçıştıklarını görüyor gibi oluyordum" (ÖS, 2015, s.822).

Kepazef'in odasında bulunan süslü öğeler ve yağlı tablolar estetik/sanat değerini öne çıkarmaktadır. Türklerin kin tutmadan herkese iyi davranması ve düşmanlarına bile yardım etmesi hoşgörü değerini, kahramanın odasında Türklerin başına gelenleri düşünerek rahatsız olması ve milletine yapılan tahkirden dolayı bütün gece uyumaması ise vatanseverlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.90. Namus

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 28 Kasım 1918 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâyeler'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı isimsiz çingene, bir gece yarısı idam cezasının infazı için jandarmalar eşliğinde arabaya bindirilir. Yol boyunca yanındakilerle konuşmasından mahkûm çingenenin imamla görüştüğü ama kelime-i şehadet getirmeyi bilmediği, cahil bir kişi olduğu anlaşılır. Jandarma önce alay ettiği bu mahkûmun suçunu öğrenmek ister. Çingene sürekli namus, namus diye tekrar ettiği suçunu anlatmaya başlar:

Bir akşam derede yıkanan kahraman, çergesine geç dönmüştür. Burada aile üyelerinin bir şeyi eğlenerek izlediğini görür. İzlenen şeyin dişi köpeğinin komşu köpekle çiftleşmesi olduğunu anlayınca cinnet geçirir. Namusunun kirlendiğini, ailesinin de bu duruma çanak tuttuğunu düşünür. Namusunu temizlemek için eline geçirdiği baltayla dokuz kişiyi ve köpeğini öldürür. Anlatılanları dinleyen jandarmalar çok şaşırır ama bu katile saygı da duyar. İnfaz için cinayetlerin işlendiği yere gelindiğinde darağacı kurulmuştur. Çingeneye son arzusu sorulduğunda, komşu köpeğin iğdiş edilmesini, böylece herkesin namusunun kurtarılmasını

ister. İnfaz için orada bulunan hâkim ise namus uğruna şehit! olan bu zavallının son isteğini yerine getireceğine dair söz verir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, duyarlılık/hassasiyet ve saygı değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Ama kanun… İşte o affetmiyordu. Ah yoksa bizde "jüri" usulü olsaydı hemen dokuz canı birden alan Azrail'den müthiş katili beraat ettirecekti. Gayr-i ihtiyarî komiserin önüne geçti" (ÖS, 2015, s.825-826).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Hele beyaz sakallı hâkimin gözlerinden şıpır şıpır yaşlar damlıyordu. O kırk senelik memuriyeti esnasında bu verdiği hüküm kadar ağır hiçbir vicdan azabı duymamıştı" (ÖS, 2015, s.825).

Saygı Değeri: "Namus uğrunda şehit olacak bu bîçareye karşı herkesin kalbinde sanki gizli bir muhabbet, gizli bir hürmet vardı! Hele beyaz sakallı hâkimin gözlerinden şıpır şıpır yaşlar damlıyordu" (ÖS, 2015, s.825).

Namusu için cinayet işleyen çingeneye karşı herkesin kalbinde hürmet ve muhabbet duygularının doğması saygı değerinin, infaz için orada bulunan hâkimin mahkûma acıyarak ağlaması ve verdiği karardan vicdan azabı duyması ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Hâkimin verdiği ceza ile adaleti yerine getirmesi ve infazın uygulanması adalet/adil olma değerini yansıtmaktadır.

4.1.91. Bir Vasiyetname

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 8 Aralık 1918 tarihinde *Tercüman-ı Hakikat* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ve *'7 Kânun-ı evvel 1913, gece yarısı'* notu ile yayımlamıştır. Öykü elli yaşını geçtiği için artık istediği kadar hayattan zevk alamayan ve bu yüzden intihar etmeyi planlayan İmadettin Bey'in yeğenine bıraktığı bir vasiyetname mektubu olarak sunulmuştur. İmadettin Bey, mektubunda yeğenine elli bin lira bıraktığını ve bu parayı doyasıya eğlenerek harcamasını vasiyet etmiştir. Yeğeninin en az dört metres tutmasını, kumar, içki ve eğlenceye dalmasını, lüks otellerde vakit geçirmesini istemiştir. Ancak İmadettin Bey mektubu yazdığı gece intihar edemeden uyuya kalır. Sabah on yedi yaşındaki sevgilisi Jülide vasiyeti okur ve onu döverek uyandırır. Yeğenine tavsiye ettiği eğlencelere beraber girmeyi teklif eder. Böylece İmadettin Bey,

intihardan vazgeçer ve Monaco'ya[119] gitmek üzere hazırlıklara başlar. Ömer Seyfettin'in mektup tarzında yazdığı öykülerinden biri olan 'Bir Vasiyetname' hakkında Dr. Öğr. Üyesi Esra Sazyek (2021) kitap bölümünde şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, "Bir Vasiyetname"de (1918) ise hırs ve açgözlülük gibi insanî zaaflar üzerinde durur. 7 Kânun-ı evvel gecesi kaleme alınan bu tek mektup, iki ayrı bölümden oluşur. Mektubun ilk kısmı, "dehşetli bir buhran" geçiren ve intihar etmeden önce bir vasiyetname kaleme alan İmadettin Dayı'nın, yeğenine bırakacağı elli bin lirayı harcama programından oluşur. Bu adımlar, "daima ayrı ayrı dört metres bulundurmak; kışları Mısır'da, İtalya'da; yazları İsviçre'de, Almanya'da en büyük şehirlerde, en muhteşem otellerde geçirmek; kumarı, içkiyi, eğlenceyi samimî bir aşkla sevmek" şeklinde sıralanır. Okur, sözlerini bu satırlarla sonlandıran İmadettin Dayı'nın hayatına son verdiğini düşünürken; aynı günün sabahında mektuba eklenen notla tam tersi bir durumla karşılaşır. Buna göre, on yedi yaşındaki güzel Jülide'nin gelişiyle gençleştiğini hisseden İmadettin Dayı, ölmek yerine Monaco'ya gitmeye karar verir. Beklenen ile gerçekleşen arasındaki tezata dayalı "pratik ironi"yi (Güçbilmez 2005: 25) güçlüce hissettiren mektubun ilk kısmındaki "Elveda sevgili yeğenim, elveda... Bir gün Monaco'da gazinonun şaşaalı taraçasında beni hatırla! Elveda..." (Ömer Seyfettin 2007c: 84) şeklindeki hüzünlü sözler; yerini "hamiş" kısmındaki "Doğru Monaco'ya gidiyoruz. Seni, taraçada, yemekten evvel, güneşin batmasını seyrederken hatırlayayım mı? Elveda, sevgili yeğenim, elveda..." (85) sözlerine bırakır" (Sazyek, 2021, s.353).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.92. Yemin

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 12 Aralık 1918 tarihinde *Şair* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün ismi verilmeyen kahramanı, gençliğinde günlerini hayat kadınları ile geçirmiş bir hovardadır. Ancak yirmi sene önceki çapkınlıkların daha namuslu ve ahlâklı

[119] "Monaco, 1297 yılında kurulmuş, Avrupa'da Kuzeybatı Akdeniz kıyılarında yer alan bağımsız bir şehir devleti ve prensliktir. Vatikan'dan sonra Avrupa'daki en küçük bağımsız ülke olan mikro devlet, Fransa tarafından kuzey, batı ve doğu yönlerinde çevrelenmişken, ülkenin güney ve güneydoğu kısımları Akdeniz ile komşudur. Monako ayrıca İtalya sınırından yaklaşık 15 km uzaklıkta yer almaktadır. Ülke Monte Carlo semtindeki gösterişli kumarhaneleri, içinde barındırdığı limanları ve kraliyet ailesi ile ünlüdür" ("Monaco", 2021). Hikâyedeki hovarda ve çapkın kahraman İmadettin Bey'in intihardan vazgeçince ilk iş olarak Monaco'ya gitmeye hazırlanması dikkat çekicidir. Bu durum şehrin Avrupa'nın eğlence, kumar ve gösteriş merkezi olarak tanınması ile ilişkilidir. Benzer şekilde 'Muhteri' hikâyesinin sefih kahramanı da Avrupa gezisinde Monaco'ya gitmekte ve tüm servetini burada tüketmektedir.

olduğunu düşünmektedir. Anlattığı hatırasında da bu duruma örnek verir: Kahraman, Doğancılar'da Hacı Hafız Sıdıka Molla isimli bir kadının evindeki Matlûbe isimli kız ile birlikte olmaktadır. Esasında bir genelev olan evde Hacıhanım sürekli ibadet, dua ve dini konularla meşguldür. Hacıhanım, evine aldığı erkeklere dini öğütler vermekte ve onlara ibadeti tavsiye etmektedir. Kahraman bu evde geceyi geçirdiği bir sabah kapının çalınması ile ürker. Kapıya dayanan Sabri, Matlûbe'nin belalısıdır. Hacıhanım, Sabri'nin Matlûbe'nin teyze oğlu olduğunu, ancak çok dindar olduğu için evde bulanan bir erkek görürse saldıracağını söyler. Kahramanı yüklüğe saklar ve Sabri'yi odaya alır. Matlûbe'nin kendisinden başka erkeklerle birlikte olduğundan şüphelenen Sabri evi arasa da kahramanı bulamaz. Hacıhanım, Matlûbe'nin hiçbir erkekle görüşmediğine dair duvarda asılı olan Kur'an-ı Kerim'e el basarak yemin eder. Bu yemine inanan Sabri evi terk eder.

Saklandığı yüklükten olanları izleyen kahraman ise yalan yere edilen yeminden korkarak titremeye başlar. Çok dindar olan kahraman çarpılacağını düşünmektedir. Hacıhanım kahramanı sakinleştirir ve az önce yemin ederek el bastığı Kur'an'ı getirtir. Yeşil bohça açılınca içinden Kur'an yerine bir kutu kuru incir çıkar. İncirleri yiyen Hacıhanım ettiği yeminden korkmaya gerek kalmadığını açıklar. Kahraman yıllar önce yaşadığı bu olayı hatırlayınca hüzünlenir. Eski zamanlarda yapılan ahlâksızlıkların bile daha tatlı ve lezzetli olduğunu düşünerek duygulanır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk ve saygı değerleri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "O vakitler yemin çok büyük bir şeydi! Binlerce lira verilse bir yalancı şahit bulunamazdı. Eskiden yalan yere yemin insanı olduğu yerde tutar, hiç kımıldatmaz, öldürüverirdi!" (ÖS, 2015, s.832).

Saygı Değeri: "Matlûbe yürüdü. Daima mihrap gibi yerde asılı gördüğüm yeşil ipek bir bohçaya sarılı Kur'an-ı Kerim'i aldı, öptü, başına koydu. (…) Hacıhanım Kur'an-ı Kerim'i tuttu, öptü, başına koydu. Matlûbe'ye verdi. Matlûbe aynı öpme ayinini icradan sonra yeşil bohçalı kitabı duvardaki çiviye astı" (ÖS, 2015, s.832).

Matlûbe'nin ve Hacıhanım'ın Kur'an-ı Kerim'i duvardan alırken hürmet göstermeleri, abdestsiz şekilde dokunmayıp yüksekte tutmaları saygı değerini yansıtmaktadır. Kahramanın yalan yere yemin etmenin en büyük günah olduğuna inanması ve yalan söyleyenlerin çarpılacağını, öleceğini düşünmesi ise dürüstlük/doğruluk değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.93. Kesik Bıyık

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Aralık 1918 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâyeler'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öyküde ismi verilmeyen kahraman kendisini tam bir taklitçi olarak tanımlamaktadır. Darwin'in[120] insanların maymundan türediği iddiasına inanmak gerektiğini çünkü insanoğlunun da maymun gibi her gördüğü şeyi taklit ettiğini iddia eder. O kadar ki kahraman moda olan her şeyi yaptığı için bıyık kesmek modasını görünce hemen bıyıklarını kesmiştir. Ancak yaptığı bu hareketten sonra rahat edemez ve utandığı için dışarıda gezemez. Eve geldiğinde ailesinin evlâtlığı onu görüp çığlık atar ve kahramanın anne babasına durumu haber verir. Kahraman odasına çıktığında önce annesinden sonra da babasından hakaretler işitir. Annesi bıyık kesmenin Masonluk[121] sembolü olduğunu, babası ise ahlâksızlık olduğunu söyleyerek kahramanı evlatlıktan reddeder ve evinden kovar.

Ailesi tarafından reddedilen ve evden atılan kahraman bir arkadaşında kalmak için tramvaya biner. Yolda karşılaştığı genç arkadaşları ailesinin aksine bıyığını kestiği için onu tebrik eder. Tramvayda yanında oturan hoca efendi ise kahramanın kesilmiş bıyıklarına bakmaktadır. Hoca efendinin de kendisine hakaret edeceğini düşünen kahraman yanılır. Hoca efendi bıyık kesmenin peygamberin sünneti olduğunu söyler ve kahramanı kutlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

---

[120] "Charles Darwin, (1809-1882) İngiliz biyolog ve doğa tarihçisi. Doğal seçilim yoluyla evrim kuramının kurucusu. İnsan dahil tüm canlı türlerinin doğal seçilim yoluyla bir ya da birkaç ortak atadan evrildiğini öne sürmüş ve o günün şartlarına göre bu teoriyi destekleyen pek çok kanıt sunmuştur. Darwin'in fikirleri üzerine inşa edilen modern evrim teorisi, bugün biyoloji biliminin temeli ve birleştirici ögesidir. Evrimin gerçekleştiği olgusu Darwin hayattayken, doğal seçilim teorisinin evrimin ana açıklaması olması ise 1930'lu yıllarda bilim dünyası tarafından kabul görmüştür. Darwin'in orijinal teorileri modern evrimsel biyolojinin temelini oluşturmakta, hayatın çeşitliliği üzerine birleştirici bir mantıksal açıklama sunmaktadır" ("Charles Darwin", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[121] "Mason kelimesi Fransızca "duvar ustası" anlamındaki maçondan gelir; masonlara farmason veya franmason da denir. Masonluğun son iki yüzyıllık geçmişi genel olarak bilinmekle beraber daha öncesine ait tarihi sırlar, efsaneler ve mitlerle kaplıdır. Son zamanlardaki araştırmalar modern masonluğun temelini; Orta Çağ İngiltere'sinde duvarcı ve katedral inşaatçısı meslek birliklerinin gelişmesine dayandırmaktadır. Ancak zamanla katedral inşaatlarının azalması üzerine amelî masonların oluşturduğu localar, üye sayılarını en azından koruyabilmek için başka meslek gruplarından da aynı ilkeleri benimseyen kabul edilmiş / fahrî üyeler almaya başladılar. Böylece masonlar amelî ve kabul edilmiş olmak üzere iki şekilde anıldı. XVII. yüzyılın sonlarında kabul edilmiş masonların sayısı giderek ağırlık kazandı. Bunların çoğunlukta olduğu localar, kendilerine tarihî kökler kazandırmak amacıyla eski tarikatların ve şövalye topluluklarının mistik ayin usullerini benimsemeye başladılar. Kudüs'teki Süleyman Mâbedi masonluk mesleğinin başlangıcı olarak benimsendi, bu mâbedin mimarı olduğu kabul edilen Hiram Usta da masonluğun piri sayıldı" ("Masonluk", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.94. Tütün

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 16 Aralık 1918 tarihinde *Tercüman-ı Hakikat* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Ömer Seyfettin'in beş öyküsünde yer almış olan Cabi Efendi'dir. Cabi Efendi, mutfağın önünden geçildiği için bir süredir evinin bahçesine çıkmamaktadır. Çünkü mutfakta çalışan Şulever Bacı kendisinden tütün istediği için zor durumda kalmaktadır. Sudanlı Arap bir köle olan Şulever Bacı, altmış yıldır Cabi Efendi'nin evinde yaşamaktadır. Mutfaktaki işinden başka bir şeyle ilgilenmeyen, boğaz tokluğuna çalışan, hamarat bir kadın olan Şulever Bacı'nın tek kusuru tütün bağımlılığıdır.

Cabi Efendi, yine kendisinden tütün istendiği bir gün bahçede oturur ve yaptığı tütün masrafını hesap eder. Ayda yedi lira Şulever'in tütününe gitmektedir. Bu sırada gözü bahçedeki kurumuş patlıcan yapraklarına takılır. Avrupa'dan zamanında tütün yerine patlıcan yaprağı gelseydi ve içilseydi bu kadar masraf çıkmayacağını düşünür. Birkaç kurumuş patlıcan yaprağı toplayıp doğrar, sigara gibi sarıp içmeyi dener. Ancak çok öksürten ve içilecek gibi olmayan yapraklar Cabi Efendi'yi boğacak gibi olur. Cabi Efendi bu yaprakları tabakasına doldurur ve Şulever'e götürür. Cabi Efendi, Şulever'e bu yaprakların "Padişah tütünü" olduğunu ve çok pahalı olduğu için sadece padişahın içtiğini söyler.

Şulever Bacı, kendisine ikram edilen bu "lüks ve pahalı" tütünü çok beğenir. Cabi Efendi'den bütün yaprakları alarak kesesine boşaltır. Birkaç ay sonra Şulever oldukça rahatsızlanır ve yatağa düşer. Eve gelen doktor, muayenesinde Şulever'in yarına çıkmayacağını söyler. Bu sırada Şulever tütün içmediği için öldüğünü iddia eder. Şulever, padişah tütünü sandığı yaprakları içtiği günden beri diğer tütünleri içememektedir. Kedisine verilen paketleri de bahçeye atmaktadır. Cabi Efendi, padişah tütünü sandığı şeyin aslında patlıcan yaprağı olduğunu itiraf etse de Şulever'i inandıramaz. Şulever'in son isteği olan padişah tütününü bulmak için bütün aile fertleri bahçeleri dolaşıp patlıcan yaprağı arar ama mevsimi olmadığı için bulamaz.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık ve duyarlılık/hassasiyet değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Hâlâ otuz yaşında gibi görünür, hâlâ bir genç halayık gibi dinç, atik, hamarat, bütün evin yemeğini vaktinde pişirirdi. Ömründe hastalık yüzü görmemişti. Altmış yıldır bu kubbe gibi geniş kemerli evvel zaman mutfağında boğaz tokluğuna hizmet eder, evin

içinde doğanlarla ölenleri görmek için senede bir iki defa ocağın başından ayrılırdı" (ÖS, 2015, s.838).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Veda için bütün aile zavallının yatağı etrafında toplandılar. Kilerden zemzem testisi de çıkarıldı. Cabi Efendi dalgın yatan aşçısına hazin hazin baktı. Çok üzülen gelinine döndü. "Ne olacak, yaşamanın sonu hep ölüm işte…" dedi" (ÖS, 2015, s.840).

Şulever Bacı'nın altmış yıl boyunca Cabi Efendi'nin ailesine hizmet etmesi ve ilerlemiş yaşına rağmen genç bir hizmetçi gibi hamarat olması çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Cabi Efendi'nin ve gelininin ölmek üzere olan Şulever Bacı için hüzünlenmesi ve duygulanması ise duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.95. Ezelî Bir Roman

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Aralık 1918 tarihinde *Tercüman-ı Hakikat* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykü, Dîbâce (Önsöz - Açılış), Birinci Fasıl, İkinci Fasıl, Üçüncü Fasıl ve Hatime (Sonsöz - Kapanış) bölümlerinden oluşmaktadır. Öykünün kahramanları Âdem Bey ve eşi Havva Hanım'dır. Ömer Seyfettin'in bir aşk öyküsü olarak kaleme aldığı eserde kahramanların Âdem ve Havva isimlerinde olması, öykü isminde geçen "ezelî" ifadesi ve ecinni-şeytan karakterinin varlığı eserin Kur'an'daki Hazreti Âdem ve Hazreti Havva[122] anlatısına dayandığını göstermektedir.

Âdem Bey, ıhlamur ağaçları altında tek başına dolaşırken uzaktan Havva Hanım'ın kendisine doğru geldiğini görür. İki genç kucaklaşırlar ve birbirlerini bulduklarına sevinirler. Beraber gezmeye ve aşka dair konuşmaya başlarlar. Âdem, Havva'ya asla ayrılmayacaklarını söyler ve sadakat yemini eder. O sırada yakınlarındaki mermer havuzun başında oturan ecinni ise ikisine bakıp gülmektedir. Ecinni cüce, genç çifte birbirlerini kandırdıklarını ve yakında ayrı düşeceklerini söyler. Cücenin bu sözlerine inanmayan çift evlenir ve aylarca saadet içinde

[122] Hazreti Âdem ve Hazreti Havva, yaratılan ilk insanlar ve tüm insanoğullarının soyundan geldiğine inanılan çift. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette isimleri zikredilen Âdem ile Havva insanlığın babası ve annesi olarak bilinir. Prof. Dr. İskender Pala (2004) eserinde Âdem ve Havva hakkında şu bilgileri vermiştir: "Âdem, cennette yaşarken sol eğe kemiğinden Havva yaratıldı. Her ikisi de nurdan elbiseler giyiyorlardı. Allah her ikisine de cennette rahatça yaşamalarını ve cennetin her şeyinden faydalanmalarını, ancak yasak meyveye (elma, buğday, üzüm asması, zeytin, hurma, incir, kâfur veya ilim ağacı) yanaşmamalarını emretmişti. Ancak kibrinden dolayı cennetten kovulmuş olan İblis'in hileli sözlerine aldanan Havva, Âdemi de etkileyip yasak meyveyi yemişler ve cennet'ten çıkarılmışlardır. Âdem, Hindistan'daki Seylan adasına, Havva, Arabistan'da Cidde'ye indirilmiştir. Âdem ve Havva bu yalnızlıklarından uzun yıllar (200 yıl) tövbe ile istiğfarda bulunmuşlar, Allah'ın kendilerine ilham ettiği duâları okuyarak suçlarının bağışlanmasını, yine birbirlerine kavuşmayı dilemişlerdir. Nihayet Âdem, Cebrâil'in delaletinde Hicaz'a gelip Arafat'ta Havva ile buluşmuştur" (Pala, 2004, s.6-7).

yaşarlar. Ancak sonbahar geldiğinde Âdem hastalanır ve zihni bulanıklaşır. Bir gün eşinin sorduğu "Hep böyle can cana?" sorusunu işitmez. O zamana kadar bu soruya hep "Ebediyen can cana" diye cevap vermiştir. Kış geldiğinde Âdem üşüdüğü için yorganları ayırmak ister. Havva gönülsüzce bu isteği kabul eder. O gece Havva, cücenin söylediklerini hatırlar ve ağlamaya başlar. Bu sırada Âdem, uykuya dalmış ve ağlamayı işitmemiştir bile.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Büyük elâ gözleri yaşardı. Kalbinden taşan bir hıçkırığı tutmak için başını yukarı kaldırdı. Birdenbire buğulanmış camın arkasında, geçen ilkbahar gecesinin ak sakallı ecinnisini gördü" (ÖS, 2015, s.845).

Sevgi Değeri: "İki genç koşarak kucaklaştılar. Tenha yolda beraber yürümeğe başladılar. Yere akseden gölgeleri bir taneydi. Bülbüller uyudu. Rüzgâr sustu. Ay onları görmemek için kalın bir bulutun arkasına girdi. Havva Hanım, "Ne kadar mes'udum!" dedi" (ÖS, 2015, s.842).

"Evlendiler. Seviştiler. Bir vücut gibi yaşadılar. Ruhları, hisleri, zevkleri, neş'eleri birdi. Geceleri yataklarında yan yana yatıyorlar, sabahları can cana kalkıyorlardı" (ÖS, 2015, s.844).

"Yatak odalarının pencerelerine konan kumrular onların muhabbetini kıskanıyor, aşkın ahengini ağlayan "gu gu"larıyla sanki "Ah biz de böyle, biz de bu kadar sevişebilsek…" demek istiyorlardı" (ÖS, 2015, s.844).

Âdem ile Havva arasındaki sevgi ve aşkın yoğunluğu, çiftin birbirine olan bağlılığı sevgi değerini yansıtmaktadır. Havva'nın tek başına kalınca hissettiği yoğun duygular ve hüzünlenmesi ise duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.96. Türkçe Reçete

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Aralık 1918 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Belkıs Hanım ve onun uzaktan akrabası olan Doktor Şerif Bey'dir. Belkıs, bir sabah başındaki keskin ağrı ve yaşadığı sinir harbiyle yatağında kıvranmaktadır. Kocası ile yaşadığı tartışmadan sonra kalp sızısı ve moral bozukluğu dayanılmaz hâle gelmiştir. Belkıs, Hizmetçisi Eleni'ye haber vererek Doktor Şerif'i evine çağırtır.

Doktor Şerif, kadın hastalıkları mütehassısı olarak şöhret kazanmıştır ve sosyete arasında çok beğenilen bir uzmandır. Ondan tedavi gören kadınlar Doktor Şerif'i "insanı lâfla

iyi ediyor…" diye övmektedir. Doktor Şerif eve geldiğinde tıbbi bir yöntem uygulamaz. Belkıs ile samimi bir şekilde sohbet eder ve dedikodu yapar. Bir saatlik konuşmanın ardından Belkıs kendini iyi hissetmeye başlamıştır. Evden ayrılmadan önce Doktor Şerif'ten bir reçete yazmasını ister. Doktor Şerif, meslektaşlarının aksine reçeteyi Fransızca değil Türkçe yazar ve Belkıs'a teslim eder. Reçetede ilaç veya tıbbi bir bilgi yoktur. Belkıs'ın düzelmesi için pahalı harcamalar yapılması ve eğlenceler düzenlenmesi tavsiye edilmiştir. Belkıs, kadın ruhundan anlayan ve kadınların aslında ilaca değil elmasa, kürke ve gezintiye gereksinim duyduğunu bilen Doktor Şerif'e hayran olur. Onun sadece doktor değil Lokman Hekim[123] olduğunu iddia eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sağlıklı olma değeri yer almaktadır.

Sağlıklı Olma Değeri: "Peki… Size öyle bir ilâç vereceğim ki bir anda hiçbir ıztırabınızı bırakmayacak. Ne başınızda ağrı, ne içinizde sıkıntı, ne gönlünüzde üzüntü kalacak!" (ÖS, 2015, s.848).

Doktor Şerif'in eve gelerek Belkıs Hanım'ın sağlığı ile ilgilenmesi ve tedavisi için ona reçete yazması sağlıklı olma değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.97. Rüşvet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Ocak 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Avukat Hacı Namık Efendi ve müvekkili Ali Hoca'dır. Ali Hoca yıllar önce köyünün muhtarı olan Huysuzoğlu'nun arazisine bir bina yaptırmıştır. Muhtar Huysuzoğlu,

[123] "Kuran'da yer ve zaman söylenmeden "Tek Tanrı'ya inanan hikmet sahibi bir kişi olarak" bahsedilen Lokman, zaman içinde hakîmden hekime dönüştürülerek sağlıkla ilgili söz, fıkra ve hikâyelerin atfedildiği bir halk kahramanı olmuştur. Böylece Asklepios kültüne ait yaşayan bazı unsurlar, hikâyeler ve fıkralar İslam coğrafyasında İslamî kılıf içinde İbni Sînâ veya Lokman'a mal edilmiştir. İslam coğrafyasına hâkim olan yaygın kültürde Lokman'ın, çok benimsenmesi ve kendisine birçok şifalı ot bilgisi, eğitici öğüt ve kıssanın atfedilmesi, Kuran'da adının açıkça zikredilmesi ile olmuştur. Lokman'ın yüzyılları aşarak gelen büyük şöhreti, kültürlerin, sağlıkta bir zirve isim oluşturma ihtiyacı ile dinin uygun gördüğü sınırlar içinde ders verici öğütlerin ve sağlık hikâyelerinin kendisine mal edilmesiyle olmuştur, diyebiliriz. Lokman ismi, İslam coğrafyasının genişliği oranında bir "Kült"e dönüşmüştür. Alman hekim Friedrich Hofmann'ın, Liquer Anodine alkol eter karışımının ülkemizde kullanılırken, ses benzerliğinden dolayı, "Lokman ruhu" olarak isimlendirilmesi buna ilginç bir misal olarak gösterilmektedir. Lokman'ın, hem din ve ahlak yönünden salih bir kişi hem de tek tanrıya inanan bir filozof-hekim olup geçmiş asırlarda bu vasıfta olanların hepsini temsilen ve gelecek asırlarda yetişecek filozof hekimlere örnek olmak üzere Kuran'da anlatıldığı kabul edilmektedir" (İntepe ve Er, 2004, s.30).

inşaatı sırasında karşı çıkmadığı binadan yıllar sonra şikayetçi olmuştur. Ali Hoca, binayı kim yaptıysa arazisinin de ona ait olduğunu düşünmektedir. Avukat Namık, hukuken bunun mümkün olmadığını, arazinin tapusu kime aitse binanın da onun mülkiyetine geçeceğini açıklar ancak müvekkilini ikna edemez. Ali Hoca ve köyünün ahalisi yıllardan beri mahkemeyle ilgili her işlerinde ona danışmaktadır. Köylünün güvenini kaybetmek istemeyen Avukat Namık, müvekkilinin haksız olduğunu ve davayı kaybedeceklerini bilmesine rağmen dosyayı kabul eder. Ali Hoca, mahkemede haklı çıkabilmek için hâkime bir koç hediye etmeyi teklif eder. Avukat Namık, hâkimin rüşvet konusunda çok hassas olduğunu, böyle bir hediyenin ters tepeceğini söyler.

İki hafta sonra Ali Hoca davayı kazanmış olmanın verdiği mutluluk ile Avukat Namık'ın ofisine gelir. Avukat Namık, haksızlığın bu kadar açık olduğu bir davayı kazanmış olmalarına anlam verememektedir. Ali Hoca durumu açıklar: Hâkimin hediye ve rüşvete düşman olduğunu anlayınca karşı taraf adına hâkime hediye bir koç göndermiştir. Hâkim de kendisine rüşvet verdiğini düşündüğü Muhtar Huysuzoğlu'nu davada haksız çıkarmıştır. Adalet ve haksızlık kavramının öyküye yansımaları hakkında Dr. Öğr. Üyesi Funda Bulut (2020) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> ""Rüşvet" adlı hikâyesinde toplumsal bozulmayı işleyen Ömer Seyfettin, adaletin görünen ve görünmeyen yüzünü, gerçeğin görünüşten ibaret olmadığını anlatır. Görünüşün gerçeği yansıtmadığı durumlarda görünüşe aldanmanın da yanlış hükme bir başka deyişle adaletsizliğe yol açabileceğine dikkat çeker. Tarihte bu konuyu gündeme taşıyan Glaukon ve Sokrates konuşmalarında adaletin görünen ve görünmeyen yüzünü tartışırlar. "Adil olmadığı halde adilmiş gibi görünen ve bu görüntüyle insanları aldatanların olduğunu ve bu anlamda bu görüntünün getirdiği avantajlardan yararlanıldığı gerçeğini dile getiren Glaukon'a Sokrates'in cevabı 'adaleti herhangi bir eylem ya da davranışın sonuçlarına göre değil, adaleti bizzat adalet olduğu için (Gerechtigkeit an sich) tercih etmek gerektiği şeklindedir' (367b)" (Topakkaya, 2008: 30). Sokrates'in de belirttiği gibi eylemler değerlendirilirken davranışların sadece sonuçlarına değil bahsi geçen hikâyede vurgulandığı gibi kişilerin amaçlarına hatta niyetlerine de bakılmalı, olayların iç yüzü derinlemesine araştırmalıdır. "Çıkar sağlama ve adaletin yanıltılması" üzerinde durulan hikâyede haklının yanında olan adaletin temsilcilerinin de yanılabileceği işlenmektedir" (Bulut, 2020, s.20).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma ve dürüstlük/doğruluk değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Namık Efendi haksız davaları almazdı. Ali Hoca'nın vekâlet teklifini reddetmek istiyordu. Fakat "Bozoyuk" köyünün halkı otuz senelik müşterileriydi" (ÖS, 2015, s.852).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Ali Hoca avukatının heyecanını anlayamıyordu. Ondan yeni hâkimin methini uzun uzadıya dinledi. Bu zat rüşvetin, hediyenin korkunç bir düşmanıymış! En haklı davacı kendisine rüşvet vermeye teşebbüs etse o saatte onu haksız çıkarırmış!" (ÖS, 2015, s.852).

Avukat Namık Efendi'nin haksız olduğunu bildiği davaları almaması, müvekkili haksızsa onu uyarıp davadan vazgeçirmeye çalışması adalet/adil olma değerini yansıtmaktadır. Hâkimin kendisine verilen hiçbir rüşveti kabul etmemesi ve rüşvet göndermeye kalkan kişilerin aleyhine karar vererek onları cezalandırması ise dürüstlük/doğruluk değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.98. Devletin Menfaati Uğruna

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Ocak 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâyeler'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykü, Mukaddime (Önsöz - Başlangıç) bölümünde yazarın okuyucularına hitap ettiği ve eseri nasıl yazdığı hakkında bilgi verdiği bolümle başlar; Birinci Fasıl, İkinci Fasıl, Üçüncü Fasıl ve Hatime (Sonsöz - Kapanış) bölümleriyle sona erer. Öykünün kahramanları Avrupa'nın küçük bir devletinin hükümdarı olan ihtiyar kral ve onun on yedi yaşındaki genç eşidir. İhtiyar kral barış yanlısı, adil, halkı tarafından sevilen bir hükümdardır. Devleti refah ve zenginlik içinde yönetmekte, halkı barış ve bolluk içinde yaşamaktadır. Ülkede her şey yolunda olmasına ve herkes mutlu olmasına rağmen ahaliyi ve devlet adamlarını endişelendiren bir durum da söz konusudur. İhtiyar kralın yerine geçecek bir şehzadesi yoktur.

Ülkenin başvekili bir gün kralın huzuruna çıkar ve devletin şehzadesiz olmasının doğurduğu tehlikeden bahseder. Doksan sekiz yaşındaki kralın bir gün ölmesi hâlinde devletin istikrarsızlığa sürüklenebileceğini söyleyerek, kraliçenin mutlaka bir erkek çocuk doğurması gerektiğini ifade eder. Kral ülkedeki her şey yolunda gittiği için senede ancak iki kez gördüğü başvekilin bu sözlerine başta yanaşmaz. İlerlemiş yaşından ötürü evlat sahibi olmanın mümkün olmadığını düşünür. Ancak başvekil 'devletin menfaati uğruna' kraliçenin başka bir erkekten çocuk doğurması gerektiğini, bunun için saray efradından istediği kişiyi seçebileceğinin söyler. Kral önce karşı çıktığı bu görüşü devletin menfaatini düşünerek kabul eder ve kraliçeye açar. Genç kraliçe de öncelikle bu fikirden hoşlanmaz ama o da devletin

menfaatini düşünerek sonunda bunu kabul eder. Kral, eşine birlikte olması için saraydan bazı kişileri önerir, ancak kraliçe hepsini "hizmetinden bir netice çıkmaz" diyerek reddeder. Kral eşinin bu bilgiye nerden sahip olduğunu sorduğunda, kraliçe sayılan kırk kadar erkeğin hepsiyle daha önce birlikte olduğunu ama bir sonuç alamadığını söyler.

Kral öğrendiği bu gerçek karşısında önce şaşırır ama sonra eşinin kendisini aldatmasını (devletin menfaati için yapıldığını düşünerek) anlayışla karşılar. Kraliçe birlikte olmak için ordu içinden Çavuş Fernand adında, devasa cüsseli bir adamı ister. Kraliçe, bu isteği karşılandıktan dokuz ay sonra iki erkek çocuk doğurur. Ancak devleti kurtarmak için umut bağlanan ikiz kardeşler büyüyünce ayrılığa düşer. Biri batı, diğeri doğu bölgesinde hükümdar olur ve devlet bir iç savaşa sürüklenir. Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Sinan Ulu (2019) makalesinde hikayede öne çıkan devlet ve çıkar ilişkileri üzerine şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Ömer Seyfettin bu öykü aracılığıyla devleti kurtarmak için yapılan, insan tabiatına aykırı, mantıksız, illegal işlerin devletin itibarına zarar vermekten başka bir işe yaramadığını vurgular. Öyküde yoğun bir semboller dizisi vardır. Öncelikle yazar, öyküde Türk ve Müslüman olmayan Avrupa'yı konu edinir. Bu, Osmanlı içerisinden alacağı eleştirilere karşı alınmış bir önlem olarak düşünülebilir. Öyküde Kral, Osmanlı'yı; Başvekil ve Kraliçe ise Osmanlı'yı yıkıma sürükleyen Batılı güçler veya azınlıkları sembolize ediyor olabilir. Yazarın söz konusu acayip olay aracılığıyla da Batılı güçlerin baskısı ve gayrimüslim azınlığın arzusuyla ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla devleti kurtarmak amacıyla ortaya atılan, Türkler dışında hiçbir etnik unsurun benimsemediği, imparatorluğu kurtarmak bir yana Türkleri oyalayıp, azınlıkların bağımsızlıklarını ilan etmelerine yol açan Osmanlıcılık fikrini eleştirdiği düşünülebilir" (Ulu, 2019, 301).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, barış, duyarlılık/hassasiyet ve fedakârlık değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "(…) ihtiyar kral, daima sessiz yaşar, devleti adaletle, şefkatle, mürüvvetle idare ederdi" (ÖS, 2015, s.854).

Barış Değeri: "Muharebeyi sevmediğinden memleketinin sulh perisi zamanında hiç seyahate çıkmamıştı! Tebaasının işi gücü yemek, içmek, oynamak, eğlenmekti" (ÖS, 2015, s.854-855).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "İhtiyar başvekilin çipil gözlerinden hüngür hüngür yaşlar boşanıyor, minimini bir nehir gibi tahtın altın basamaklarından akıyordu" (ÖS, 2015, s.855).

Fedakârlık Değeri: "İhtiyar kral ona teselli veriyor, devletin âli menfaati için fedakârlıkta bulunmasının ulviyetini anlata anlata bitiremiyordu. Nihayet gözlerindeki yaşlar bitince kraliçe istenen fedakârlığa razı oldu" (ÖS, 2015, s.858).

İhtiyar kralın devleti adaletle yönetmesi, halkını ilahi bir düzenle idare etmesi adalet/adil olma değerinin, ülkenin savaşlardan uzak olması ve sulh içinde yaşaması ise barış değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Başvekilin kral ile görüşürken duygulanması ve ağlamaya başlaması duyarlılık/hassasiyet değerini, genç kraliçenin devletin menfaati uğruna kendini feda etmesi ise fedakârlık değerini yansıtmaktadır.

4.1.99. Hayırlı Bir Fal

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 9 Ocak 1919 tarihinde *Diken* dergisinde Camsab imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Olup Bitenler'* üst başlığı ve *'Bu vaka hakikaten geçen hafta Beşiktaş'ta cereyan etmiştir.'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Hoca Mehmet Bey isminde, yetmiş yaşındaki bir falcı ile onun müşterisidir. Altmış yaşındaki müşteri kayıp birinin akıbeti hakkında bilgi almak için falcıya başvurmuştur. Hakkında bilgi almak istediği kişi Enver[124] ismindedir. Falcı kayıp kişinin ismini ve anne baba adını öğrendikten sonra fala bakmaya başlar. Kayıp kişinin hem iyi hem kötü, hem yalancı hem sadık, hem asil hem alçak olması gibi birbirine zıt bilgiler verir. Kırk yıllık meslek hayatında bu kadar garip ve karışık birini görmediğini söyler. Müşteri aslında ülkeyi terk etmiş olan oğlunun durumunu merak eden babasıdır. Falcı dünyadan elini eteğini çekmiş, gazete bile okumayan bir kişidir. Kendisine sorulan kişinin aslında ne kadar meşhur biri olduğunu, devletin kaderine ne kadar etki ettiğini bilmez. Ama müşterinin ısrarı üzerine Enver'in başına gelecek "teali"nin manevi değil maddi olacağını ve yerden beş karış yükseleceğini haber verir. Falcının baktığı remil[125], Enver Paşa'nın idam haberini vermektedir.

---

[124] Hikâyede akıbeti merak edilen ve falcı tarafından "yerden beş karış yükselecek" ifadesi ile idamı haber verilen Enver isimli karakter; Tanzimat dönemi simalarından, İttihat ve Terakki yöneticisi Enver Paşa'dır. Söz konusu karakterin anne ve baba isimlerinin Enver Paşa'nın aile bilgileri ile birebir uyuşması da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Kendisi de İttihatçılara yakınlığı ile bilinen Ömer Seyfettin'in, Enver Paşa hakkında idam kurgusu yaratması ve yine falcının ağzından "Lâin! Mel'ûn!" şeklinde hitap etmesi hikâyenin tarihsel olarak İttihat ve Terakki partisinin politikalarının iflas ettiği dönemde yazılmış olmasına bağlanabilir. Söz konusu dönemde İstanbul işgale uğramış, birçok devlet yöneticisi ülkeyi terk etmiş ve 1 Ocak 1919 tarihinde Enver Paşa'nın gıyabında idam cezası verilmiştir. Hikâye de idam kararından bir hafta sonra yayımlanmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[125] "Remil ya da ilm-i reml, kendine mahsus bazı şekiller vasıtasıyla hükümler çıkarmak ve böylece murat ve niyetleri haber vermek ilmidir. Vaktiyle bu şekilleri parmakla kum üstüne çizdikleri için buna "reml" demişlerdir. Bazı kitaplar, ilm-i remlin İdris Peygamber'le münasebeti olduğunu söylerler. Fakat bu ilimle asıl meşgul olan Danyal imiş. Remlin muhtelif usûlleri vardır. Remlin esası noktadır. Her iki

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde saygı değeri yer almaktadır.

Saygı Değeri: "Müşteri sevinir, yüzü güler, yanakları kızarır. Ellerini ovuşturarak: "Aman efendim, eksik olmayınız, kurbanınız olayım. Ne lütuf-kârsınız! Ne hayırlı şeyler haber veriyorsunuz!"" (ÖS, 2015, s.862).

Müşterinin oğlu hakkında aldığı olumlu bilgilerden sonra falcıya hürmet göstermesi saygı değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.100. Nokta

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 9 Ocak 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları meşhur bir genç şair ve onun son şiirini dinleyen anlatıcıdır. Genç şair eserini okurken kahraman şiiri yarıda keser ve "orada nokta var" diyerek uyarıda bulunur. Genç şair, kendisine yapılan bu uyarının şiirde geçen "hiddet" sözcüğünün imlâsı ile ilgili olduğunu zanneder. Oysa kahraman sözcüğün başında bulunan harfin "ha" mı "hı" mı[126] olduğunu belirleyen noktayı değil Büyükada'da yer alan polis noktasını kast etmiştir. Şiirde geçen aşk sahnesinin mümkün olamayacağını çünkü orada bulunan polis noktasından çıkan devriyelerin genç aşıklara engel olacağını söyler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.101. Acıklı Bir Hikâye

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 16 Ocak 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'İngiliz Edebiyatından intikal'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün isimsiz anlatıcısı soğuk bir kış gününü tasvir etmektedir. Kar her yeri kaplamış, dağlarda olduğu gibi alçak yerleri de halı gibi örtmüştür. Bu soğuk ve karlı vaziyet dışarıda yaşayan hayvanları zor durumda bırakmaktadır. Küçük bir serçe de bir haftadır bir şey

nokta da bir hat itibar olunur. Bu nokta ve hatlarla birtakım şekiller yapılır. Bunların bazısı "sa'd"e bazısı da "nahs"e delalet ederler. Bu şekillerin anasır-ı erbaa ile, sonra da seyyareler ve burçlarla olan nisbetleri hesap edilerek bunların tahlili yapılır ve hükümler çıkarılır" (Levend, 2015, s.219).

[126] Osmanlıca ha ve hı sesleri harfin üzerinde bulunan bir nokta ile birbirinden ayrılır. Hikâyede geçen 'hiddet' sözcüğü imlâ gereği noktasız olan ha harfi ile yazılması gerekirken şair karakterin hatası ile noktası bulunan hı harfi ile yazılmıştır.

yemediği için açlıktan ve soğuktan titremektedir. Serçe o kadar biçare durumdadır ki ötmeye kuvveti kalmamıştır. Onun bu zavallı hâlini gören Allah ona yardım eder. Serçenin yanından geçen bir at adeta ilahi bir emir almış gibi gübresini orada bırakır. Serçe bu gübre yığınına konar ve arpa tanelerini yiyerek karnını doyurur. Karnı doyan ve kendine gelen serçe bahçenin yanındaki dama konar ve ötmeye başlar. Bu sırada bahçeye çıkan bir çocuk ötüşünü duyduğu serçeye tüfeğiyle nişan alır ve onu vurur. Anlatıcı ölen serçeyi örnek vererek okuyucuya kıssadan hisse verir: "İnsan bir (…) yediği zaman damın üzerine çıkıp bağırmamalıdır."

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.102. Nişanlılar

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Ocak 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları yazar olan isimsiz anlatıcı ve arkadaşı Camsap'tır. İsimsiz kahramanın Ömer Seyfettin'in kendisi olduğu düşünülebilir. Öykü içinde verdiği şiirin yazara ait olması ve bazı öykülerinde (Hayırlı Bir Fal, Karmanyolacılar, Post Kavgası Kaldırılacak!) imza olarak kullandığı Camsap isminin varlığı bu durumu kanıtlar niteliktedir. Yazar hayatı boyunca âşık olmamış, kalbinde derin bir heyecan ve ateş yaşamamıştır. Bu durumu realist kişiliğine ve gençlik döneminden beri müspet ilimler ile uğraşmasına bağlar. Yazar aşk duygusunu yaşamasa da bu konuda bir roman yazmak istemektedir. Ancak o zamana kadar aşk romanı yazma girişimleri hep sonuçsuz kalmıştır. Eskilerin "evlilik aşkın mezarıdır" fikrine o katılmamaktadır. Hayalindeki aşk romanını yazabilmek için gerçek hayatta tanıdığı ve on beş yıldır aşkları sönmeyen evli bir çifti konu edinmek ister. Bu çift on beş yıldır birlikte olmalarına rağmen aşklarını ilk günkü gibi yaşamaktadır. Onların bu durumu evlilik aşkı öldürür fikrini çürütmektedir.

Yazar ve Camsap bir akşam dışarıda gezerken bu çifti görür. Yazar, roman fikrini ve çifti eserine konu edindiğini arkadaşına anlatır. Camsap bu durumu öğrenince çifti bizzat tanıdığını söyler ve haklarındaki gerçek durumu açıklar: Aşık çift aslında evli değildir. Muhsin Bey ve sevdiği kız on beş yıl önce tanışmış ancak sadece nişanlanmıştır. Kızın babası fakir bir adamla kızını evlendirmeyeceğini söylediği için evlenemezler. Çift Muhsin Bey'in zengin olmasını ya da kızın babasının vefatını beklemektedir. Ancak bu süre boyunca nişanlı kaldıkları için aralarındaki sevgi hiç azalmamıştır. Yazar hayalinde ideal bir çift ve gerçek aşkın örneği saydığı kişilerin aslında evli olmadığını öğrenince hayalleri yıkılır. Aşkın gerçek olmadığını ve sadece şairlerin hayalinde var olduğunu düşünmeye başlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Leyla ile Mecnun, Kerem, Âşık Garip, Romeo – Juliet, Manon Lescaut, Raphael, Marguerite Gaultier, Paul ve Virginie, Grazeilla… daha birçok aşk kahramanları, gözyaşlarıyla, elemleriyle, saadetleriyle, fedakârlıklarıyla yadımda hâlâ yaşarlar" (ÖS, 2015, s.869).

Estetik/Sanat Değeri: "Hayatımda en büyük emelim "derin bir aşk romanı" yazmaktır. On senedir böyle bir esere kaç defa başladım! Fakat hep birinci fasıllarda iflâs ediyordum" (ÖS, 2015, s.869).

Sevgi Değeri: "On beş senedir onları nasıl tanıdığımı, evlenip ihtiyarlık yoluna girmeğe başladıkları hâlde yine eski aşklarının ezelî hararetlerini nasıl kaybetmediklerini, yirminci asrın ortasında eski Kurûn-ı vusta temayülünü nasıl yaşattıklarını, "Birleşme aşkın mezarıdır!" iftirasını nasıl yalana çıkardıklarını vecd ile anlatıyordum" (ÖS, 2015, s.870-871).

Yazarın tarihe geçmiş meşhur aşıkların hatırasını içinde yaşatması ve onların gözyaşlarından, saadetlerinden etkilenmesi duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır. Aşık çiftin sevgi dolu ilişkileri ve aralarındaki bağlılık sevgi değerinin, yazarın şiir yazması ve en büyük hedefinin bir roman yazmak olması ise estetik/sanat değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.103. Antiseptik

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Ocak 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Bedia, Namık ve Bedia'ya talip olan sefirdir. Bedia henüz on yedi yaşında olmasına rağmen ailesi onu yaşlı bir sefirle evlendirmek ister. Bedia önce reddetse de sonunda bu izdivacı kabullenmiş görünür. Bedia'nın tıbbiyede okuyan kuzeni Namık ise bu evliliğe karşıdır. Namık, Bedia ile bir süredir devam eden bir ilişkisi olduğu için bu evliliği bozmak için bir gün eve gelir. Bedia'ya müstakbel nişanlısının çok yaşlı olduğunu, ona uygun olmadığını anlatır. Bedia'yı inandırmak için de ona bir şişe antiseptik verir ve bunu sefirin bıyıklarına sürmesini söyler. Böylece sefirin bıyıklarının boyası akacak ve siyah görünen bıyığının aslında beyaz olduğu ortaya çıkacaktır.

Namık'ın teklifini kabul eden Bedia nişan günü sefir beyi boş bir odaya götürür. Burada onunla yakınlaşır ve samimi davranır. Sefir onu öpmek isteyince bunu kabul eder ama önce bıyıklarını yıkamasını şart koşar. Genç kızdan etkilenen ve heveslenen sefir antiseptiği

hemen kullanır. Bıyıklarındaki siyah boya akınca rezil olduğunu anlar ve evi koşarak terk eder. Kızlarının oynadığı oyundan habersiz olan ev halkı bu duruma bir anlam veremez. Bedia, nişanlısının sadece bıyığını şişedeki su ile yıkadığını, suyun ne işe yaradığını merak eden yengesinin de bunu saçlarına sürmesinin yeterli olacağını açıklar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.104. Tos!

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 2 ve 3 Şubat 1919 tarihlerinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Fatma Hanım, Makbule ve Fatma Hanım'ın kocasıdır. Fatma Hanım son derece varlıklı ve mutaassıp bir aileden gelen, tüm zamanını yaşadığı köşkte ibadet ve dua ile geçiren, kırk yaşlarında sofu bir kadındır. Yazarın deyimiyle "yedi ceddi de hacı hoca" olan Fatma Hanım evinden dışarı adım atmaz, gece gündüz ibadet eder, servetini fakir fukaraya dağıtır. Bu özellikleri bakımından Ömer Seyfettin'in "Hâtiften Bir Seda" öyküsünün kahramanı Hacı İmadettin Efendi ile benzerlik göstermektedir. Yine Hacı İmadettin Efendi'ye benzer şekilde Fatma Hanım'ın ailesinde de kendisine zıt karaktere sahip ahlâksız bir yakını vardır. Ancak Hacı İmadettin Efendi hayırsız oğlu Kötü Tahsin'i evden kovarken Fatma Hanım hayırsız kocasına (Allah'ın kendisine imtihan için musallat ettiği bir bela olduğu düşüncesi ile) katlanmaktadır.

Fatma Hanım'ın kocası ömrü boyunca herhangi bir iş tutmamış, eşinin geliriyle geçinen, kiracılarla uğraşarak dolap çeviren bir kişidir. Dışarıda yaptığı münasebetsizlikler dışında evin içinde de hizmetçi kız Makbule'ye ve bahçede yaşayan koça musallat olmuştur. Makbule'yi sıkıştırıp taciz ederken koça da tos vurmasını öğretmiş, hayvanı sürekli kızdırarak etrafa saldırmaya alıştırmıştır. Fatma Hanım bahçedeki bu koçu daha kuzu iken kurban olarak satın almıştır. Ancak kendi eliyle büyüttüğü bu hayvana kıyamayıp her sene çarşıdan başka kurbanlık alarak kestirir ve koçu seneye inşallah diyerek beslemeye devam eder.

Fatma Hanım, eşinin tüm ahlâksızlıklarının farkındadır ancak yirmi senedir ona tahammül etmektedir. Ettiği dualarda Allah'tan hayırlı bir evlat dışında sadece eşini yaptığı şeylerden utandırmasını diler. Makbule'yi de gözünün önünden ayırmaz böylece eşinin tacizlerinden kızı korumaya çalışır. Evinde mevlit[127] ziyafeti verdiği bir kandil gecesinde de

[127] Mevlit ya da mevlid sözcüğü, Arapça doğum zamanı ve doğum yeri anlamlarına gelen ifade. İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in doğduğu geceye ve bu geceyi kutlamak için yazılmış edebi eserlere verilen genel isimdir. Fâtimi Devleti (909-1171) zamanında başlayan mevlit törenleri Osmanlı Devleti

Makbule'yi pencereden görebileceği bir mesafede tutmaktadır. Makbule, beyin verdiği fikir ile o gece mevlit okunan odaya hasta olduğu bahanesi ile girmemiş, ancak bahçeden içeriyi izlemektedir. Fatma Hanım'ın kocası ise gece bahçede dolaşmaktadır. Önce koçu kızdırarak tos vurdurur. Sonra uzaktan Makbule olduğunu tanıdığı gölgeye doğru gider. Makbule arkasından sarılan birini fark edince bağırmaya çalışır. Ancak bey onu "sus, sus haydi sus" diye sakinleştirir. Bu sırada bahçedeki koç ipinden kurtulmuş ve arkalarından gelmiştir. Beyin sus, sus demesini tos, tos diye anlar ve tüm gücüyle tos vurur. Makbule ve bey pencereyi kırarak içeri düşerler. Fatma Hanım'ın duası sonunda kabul olmuştur. Dr. Yunus Emre Özsaray (2018) makalesinde Fatma Hanım karakteri hakkında şu bilgileri vermiştir:

> "Ömer Seyfettin, "Tos" isimli hikâyede bu defa mütevekkil bir kadının ahlâk ve zihniyet dünyasını teşrih masasına yatırır. Kadın, "ehline itaat ibadetin en büyüğüdür." Diye düşünmekte her şart altında sabretmektedir. Kadın sabrın, tahammülün de bir ibadet olduğunu düşünmekte, bu yüzden her türlü zorluğa sabretmektedir. Ömer Seyfettin hikâyeyi böylesi bir kişilik üzerine kurgularken onun mütevekkil razı kimliğini yer yer karikatürize eder ki Balkan Savaşları çıktığında kendisinden dua etmesini isteyen mahallenin kadınlarına, mütevekkil Fatma Hanım'ın "Allah'ın işine karışılmaz" demesi öne çıkarılmaktadır. Hikâyede her şeye tahammül etmeye çalışan Fatma Hanım, kocasının hovardalığına da tahammül eder şekilde anlatılırken bir yerde kadının mevlit okuturken içeriden Mevlid'in "Geldi bir ak kuş kanadıyla" beyti duyulurken evin beyinin beyaz entarisiyle Mevlid okunan odanın önünde duran hizmetçi Makbule'ye geriden yaklaşıp oynaşmaya başlaması bir başka şekilde geleneksel değerlerin karikatürize edilmesi anlamına gelmektedir" (Özsaray, 2018, s.409).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, hoşgörü, misafirperverlik, sabır ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "On dönümlük koca bir bahçenin ortasında süslü beyaz bir türbeye benzeyen küçük köşkünde sessiz sedasız oturuyor, gece gündüz ibadet ediyor, paralarını tekkelere, dervişlere, fakirlere, mollalara, öksüzlere dağıtıyordu" (ÖS, 2015, s.876).

döneminde de devam etmiştir. Hicri 12 Rebîülevvel gecesi olarak kabul edilen tarih Diyanet İşleri Başkanlığı'nın aldığı karar ile 1989 yılından beri 14-20 Nisan haftasında önce Kutlu Doğum Haftası olarak son yıllarda ise Mevlid-i Nebi Haftası olarak kutlanmaktadır. Hz. Muhammed'in doğum gecesi için yazılmış edebi eserler içinde ise en çok bilinen mevlit Bursalı Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı Vesîletü'n-necât'tır. Metinde mevlit sözcüğü hem Mevlit Kandili olarak kutlanan geceyi hem de Saime Molla karakteri tarafından okunan dini eseri ifade etmektedir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

“Kalbi o kadar temiz, o kadar hayırsever, o kadar sofu idi ki uzaktan yakından kendini tanıyanlar “Bu insan değil, bir melâike!” derlerdi” (ÖS, 2015, s.877).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Saime Molla’nın sesi o kadar yanık, o kadar müessirdi ki herkes hüngür hüngür ağlıyordu. Fatma Hanım da hıçkırıyordu” (ÖS, 2015, s.882).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: “Kalbi o kadar temiz, o kadar hayırsever, o kadar sofu idi ki uzaktan yakından kendini tanıyanlar “Bu insan değil, bir melâike!” derlerdi” (ÖS, 2015, s.877).

Hoşgörü Değeri: “İnkisarda bulunsa Allah’ın hemen kabul edeceğinden emindi. Ama kalbi o kadar iyiydi ki kimseye kendisinden bir fenalık geldiğini istemez, “Estağfurullah, estağfurullah…” diye geğirir dururdu” (ÖS, 2015, s.879-880).

Misafirperverlik Değeri: “Evine yalnız sofu ahbapları, ana dostu ihtiyar kadınlar gelirler; ramazan, kandil, kadir geceleri ölülerinin canı şerefine verdiği ziyafetlerde bulunurlar, meşhur güzel sesli hafız Saime[‘ye] tanesini beşer liraya okuttuğu mevlitleri dinlerlerdi” (ÖS, 2015, s.877).

“Yine bir kandil gecesiydi. Fatma Hanım sofu ahbaplarına mevlit ziyafeti veriyordu. Yemekler yenmiş, kahveler içilmiş, akşam namazı kılınmıştı. Mor bir gündüz gibi parlak, mehtaplı bir yaz gecesiydi” (ÖS, 2015, s.880).

Sabır Değeri: “Kırk yaşına yaklaştığı hâlde henüz Allah ona evlât ihsan etmemişti. Daima kocasını hatırlar, “Elbet bunda bir hikmet var!” der, asla meyus olmazdı. Dualarında hep hayırlı, dindar evlât isterdi” (ÖS, 2015, s.877).

“Aynı zamanda dayısının oğlu olan bu adam çekilir şeylerden değildi. Ama “ehline itaat ibadetin en büyüğü” idi. Ne yapacaktı? Her münasebetsizliğine tahammül ediyordu” (ÖS, 2015, s.877).

“Fatma Hanım onun yaptıklarının hep farkında idi. Fakat renk vermiyor, sabrın, tahammülün de bir ibadet olduğunu bildiği için, büyük bir sevap işliyormuş gibi, sevine sevine susuyordu” (ÖS, 2015, s.877).

“Fatma Hanım kocasının bile “başına, kendisini imtihan için Allah tarafından gönderilmiş” hususî bir belâ olduğuna inanırdı. Bu ilâhî imtihanda tam numara almak hırsıyla onun her şeyine tahammül ediyordu” (ÖS, 2015, s.878).

Sevgi Değeri: "Bunu üç sene, bahçede eliyle besledi. Fındık, üzüm, kestane yedirdi. Gün aşırı mis sabunlarıyla yıkadı. Boynuna aynalı tasmalar taktı. Âdeta kurbanlık koyun onun evlâdı makamına kaim oldu. Büyüdü, semirdi, koca bir koç hâline girdi. Her kurban bayramında onu kesmeğe kıyamıyor, "İnşallah gelecek seneye…" diye çarşıdan başka koyunlar aldırıyordu" (ÖS, 2015, s.879).

Fatma Hanım'ın sahip olduğu serveti fakirlere, öksüzlere ve ihtiyaç sahiplerine dağıtması, etrafındakilere sürekli yardım etmesi dayanışma/yardımseverlik değerinin; evinde misafirleri ağırlaması, ramazan, kandil, kadir gecesi gibi günlerde dostlarını misafir etmesi ise misafirperverlik değerinin öne çıktığı sahnelerdir. Fatma Hanım'ın eşinin yaptığı tüm münasebetsizliklere katlanması ve tahammül etmenin ibadet sayıldığını düşünmesi sabır değerini; hiç kimsenin kötülüğünü istememesi ve herkes tarafından adeta bir melek olarak görülmesi ise dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Misafirlerin okunan mevlitten etkilenerek ağlamaları ve hassaslaşmaları duyarlılık/hassasiyet değerinin yer aldığı sahnedir. Fatma Hanım'ın kurban etmek için aldığı kuzuyu sevgiyle besleyip büyütmesi ve hayvana kıyamayarak kurban etmekten vazgeçmesi sevgi değerini, kendisine yapılan tüm saygısızlıklara rağmen eşi hakkında beddua etmemesi ve kimseye kendisinden zarar gelmesini istememesi ise hoşgörü değerini vurgulamaktadır.

4.1.105. Deve

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Şubat 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâyeler'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Mestan Ağa kendini Arap olarak gösteren bir çingenedir. Yaşadığı Edirne'den İstanbul'a göç etmiş, Arap kıyafetleri giyerek, sarık sararak ve sakal bırakarak kendisini Abdülmennan olarak tanıtmıştır. İstanbul'dan Bursa'ya ve oradan Çanakkale'ye giden Mestan Ağa cambazlık yani hayvan ticareti ile uğraşmaktadır. En büyük hayali bir Türk kızıyla evlenerek çingenelikten büsbütün kurtulmaktır. Bunu sağlamak için etrafına sürekli sofuluk taslar, kendini hacı olarak gösterir ve ibadetlerini herkese göstererek yapar.

Mestan Ağa'nın en merak ettiği şey öyküye de adını veren develerdir. Memleketinde hiç görmediği bu hayvanlardan bir tane alarak binmek ister. Bir gün camide hoca deveyi mübarek bir hayvan olarak anlatır. Deveye binmenin haram olduğunu, sadece Kâbe[128] yolunda

[128] "Kâ'be, Mekke şehrinde bulunan küp şeklindeki mukaddes yapı. Kelime, dörtgen mânâsındaki Arapça ka'b kelimesinden gelmektedir. İlk kez ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği kesin olarak bilinmeyen Kâbe, dinî-edebî metinlerde ve halk arasında Beytullâh, Beytü'l-atîk, Beytü'l-harâm, Beytü'l-ma'mûr, Kâbe-i mu'azzama, Kıble vb. isimlerle de anılır. İslâm dininde namaz ve hac gibi

kullanılabileceğini söyler. Mestan Ağa bu palavraya inanmaz. Devenin de bir mahluk olduğunu, diğerlerinden farkı olmadığını düşünür. Camiden çıkınca tarlaların etrafında gezinen Mestan Ağa yol kenarında genç bir deve görür. Gözüne pek rahat ve yumuşak görünen bu hayvana binmeyi tasarlar. Camideki hocanın sözlerini hatırlar ama kulak asmayarak deveye biner. Huysuzlanan hayvan önce Mestan'ı düşürmeye uğraşır. Sonra da tarlaların içinde koşarak ekinleri ezmeye başlar. Tarla sahipleri uyudukları yerden telaşla gelir ve Mestan'ı deveden indirir. Deveden düşmekten kurtulduğunu düşünen Mestan Ağa tarla sahiplerinin öfkesiyle karşılaşır. Ekinleri bozulduğu için kızan köylüler Mestan Ağa'yı öldüresiye döver ve bir hendeğe atarlar. Ancak ertesi akşam kendine gelen Mestan Ağa yediği dayağın etkisiyle kımıldayamaz. Ancak Edirne'ye dönmeyi ve çingeneliğini kabullenmeyi tasarlar. Dr. Hakan Değirmenci (2021) makalesinde öyküye ve baş kahraman Mestan Ağa'ya dair şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Ömer Seyfettin'in ironiyle ele aldığı halk inanışları bahsinde din adamlarını hiç ıskalamamıştır: Deve hikâyesinde aslen Çingene olan Mestan Ağa, değişmeye karar verir. Doğup büyüdüğü Edirne'yi terk ederek Çanakkale'ye gelir ve cambazlık yapmaya başlar. Bir çember sakal bırakıp başını sarıkla çevirir, adını da Abdülmennan olarak değiştirir. Anlatıcı ondaki değişimi şöyle ifade eder: "Atpazarında eşek alışverişinde herkes onu hacı zannediyordu. Çingeneliğini belli etmemek için daima taassup taslar, beş vakit namazını kalabalık camilerde kılar, ayakta besmelesiz su içmez, ezanı duyunca "Aziz Allah, Şefaat ya Resulallah" diye hemen sözünü keserdi." (Seyfettin, 2014, s.193) Mestan'ın bütün hülyası biraz para kazanıp Anadolu'ya yerleşmek ve orada beyaz bir Türk kızıyla evlenerek çingenelikten büsbütün kurtulmaktır. Bir gün camide vaaz eden imam deve binmenin tekinsizliğinden bahseder. Mestan Ağa tabiatındaki asiliğe ve cahil merakına teslim olduğu bir gün deveye biner. Çılgına dönen hayvan çevredeki tarlaları bozar, sırtındaki Mestan'ı da yere yapıştırır. Köylülerden sağlam bir sopa yedikten sonra Edirne'nin yolunu tutan Çingene, dindar numarası yapmanın cezasını bulmuştur" (Değirmenci, 2021, s.19).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde saygı değeri yer almaktadır.

Saygı Değeri: "Ağalar! O cennet mahlûkudur. Az yer, çok taşır. Hazret-i Ali efendimizin tabutunu alıp götürdü. Nereye? Allah bilir… Ne kadar yük vurulsa zarar yoktur. Ama sakın

önemli ibadetlerin temellendirildiği Kâbe, müstakil eserlerin konusu olduğu gibi kendisi ve Hacerü'l-esved, zemzem, astâr-ı Kâbe, tavaf, sa'y, Safâ, Merve vb. çağrışım enstrümanları ile birlikte önemli bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Yeryüzünün ilk ibadet yeri ve Allah'ın evi olması hasebiyle Kâbe, tasavvufta İlâhî tecellilere muhatap olan insanın gönlüne benzetilir" (Canım, 2018, s.596-597). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

ola üstüne binmemeli. Ha melâikeye binmişsin, ha deveye! Deveye yalnız Kâbe'ye giderken binmek caizdir. Kâbe yolunun gayrısında deveye binen maazallah hemen çarpılır. Eti kemiği birbirine karışır!" (ÖS, 2015, s.886).

Camideki hocanın deveyi çok kutsal bir hayvan olarak anlatması, onu melekler kadar mübarek ve değerli görmesi saygı değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.106. Acaba Ne İdi?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Şubat 1919 tarihinde *Şair* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. "Acaba Ne İdi?" öyküsü yazarın "Makul Bir Dönüş" isimli eserinin devamı niteliğindedir. Önceki öyküde akıl hastanesinden çıkan ve etrafında gördüklerine inanamayan Cabi Efendi, hastaneye dönerek hücresinde kalmaya devam etmek istemiştir. Bu öyküde ise akıl hastanesine kabul edilmediği için evine dönen kahraman, dört yıldır haberdar olmadığı olayları kavramaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

Cabi Efendi, evine geldiğinde etraftaki her şeyi değişmiş bulur. Hastanede geçirdiği dört yılda I. Dünya Savaşı yaşanmış, savaşın getirdiği zorlu şartlar altında toplum dengesini ve düzenini kaybetmiştir. Savaş öncesi cahil, ahlâksız, tembel ve beceriksiz olarak bilinen kişiler, savaş sırasında önemli mevkilere gelmiştir. Eskinin ayaktakımı ve serserileri bugünün zengin, varlıklı ve muteber insanları olmuştur. Odasına giren bir böcekten bile korkan oğlunun cephede kumandan rütbesi taşıdığını, çarpım tablosunu bile öğrenemeyen bir aile dostunun meşhur bir kimyager olduğunu, alkolik bir serserinin İstanbul'un en zenginlerinden biri hâline geldiğini görerek şaşırır. Şehrin "namuslu, çalışkan, zeki, haysiyetli ve kıymetli evlatları" ise ya cephede şehit olmuş ya da ailesini namusuyla geçindirmenin imkânsızlığını görerek Anadolu'ya göç etmiştir.

Cabi Efendi, toplumdaki ahlâki çöküntüye tüm canlılığıyla şahit olur. Gençlerin saygısız ve terbiyesiz davranışlarını görür. Savaş döneminin karaborsacı zenginleri, halkı merhametsizce sömürmektedir. Savaşın cephelere getirdiği vahşet ve kıtlık ekonomiye ve ticarete de sirayet etmiştir. Aç gözlü tüccarlar malların fiyatını haksız şekilde yükseltmiş, halkı açlığa mahkûm ederek gitgide zenginleşmiştir. Şehirdeki fiyatlar ile geçinmenin mümkün olmadığını anlayan ve insanların terbiyesizliğine dayanamayan Cabi Efendi, İstanbul'un kırsal bölgesine taşınmayı planlar. Böylece bahçesinde kendi ürününü yetiştirip daha az masrafla hayatını sürdürebilecek ve insanların kötü davranışlarından uzak kalabilecektir. Bu fikirle İstanbul'un bütün civarını dolaşmaya başlar. Birkaç dönümlük bahçesi olan bir ev aramaya

koyulur. Kırsal mahallelere yaptığı gezilerinden birinde dolaşırken arkasından gelen bir otomobilin kornasıyla irkilir. Araçtaki kişiler ile münakaşa eder. Onlardan gördüğü hakaret ve küfürler üzerine hiddetlenir. Araçtakiler tartışma sırasında onu öldürmekle tehdit ederler. Cabi Efendi otomobil gittikten sonra kırsala taşınma fikrinden vazgeçer. Şehirdeki terbiyesizlik ve ahlâki çöküntünün kırsala da yayıldığını anlar. Üstelik kırsalda yaşanan bir kavganın kolaylıkla cinayet ile sonuçlanabileceğini düşünerek şehrin ahlâksızlığına katlanmaya razı olur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk, fedakârlık ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Namuslu tüccarlar yavaş yavaş piyasadan çekilmişler, yapılan cinayetin dehşetini halktan daha vazıh görebildikleri için bazıları köşelerinde felce uğramışlardı" (ÖS, 2015, s.893).

Fedakârlık Değeri: "Semtin namuslu, çalışkan, zeki, halûk, haysiyetli, âlî mekteplerden diploma almış kıymetli evlâtları ortada yoktu. Hangisini sorsa, ya "Allah rahmet eylesin, Çanakkale'de şehit düştü!" yahut "Zavallı, ailesini geçindiremedi. Sattı. Savdı. Anadolu'ya hicret etti!" yahut da "Verem oldu, yatıyor…" cevabını alıyordu" (ÖS, 2015, s.892).

Sabır Değeri: "Gel zaman git zaman, ama çok değil, az bir müddet içinde Cabi Efendi parasızlığa, açlığa çıplaklığa alıştı. Artık onun için tabiî hayat yoksulluktu. İratlarından aldığı kâğıt liralar eski gümüş çeyreklerin yerini bile tutamıyordu. Mahallenin en fakirlerinden daha ziyade fakirleşmişti" (ÖS, 2015, s.890).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Müsrif zannettiği karısı evin hayatını, kendisi yokken, en akıllı adamlar gibi zamaneye uydurmuştu. Sofraya yağsız bulgur lapasıyla bol bol su konuyordu" (ÖS, 2015, s.890).

Cabi Efendi'nin eşinin ev hayatını akıllıca düzenlemesi ve yaşanan zor şartlara uygun bir tutum sergilemesi sorumluluk/ görev değerinin yer aldığı sahnedir. Semtin namuslu ve haysiyetli gençlerinin savaşta şehit olması veya birçoğunun şehrin ahlâksızlığına uymayarak göç etmeleri fedakârlık değerini yansıtmaktadır. Şehirdeki namuslu tüccarların yaşananlardan sonra piyasadan çekilmesi ve karaborsacıların yaptığı ahlâksız işlere girmemeleri ise dürüstlük/doğruluk değerinin öne çıktığı yerdir. Cabi Efendi'nin yoksulluk içinde yaşaması ve bu yokluğa kısa sürede alışması sabır değerini vurgulamaktadır.

4.1.107. Bir Kayışın Tesiri

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 13 Şubat 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ve *'Valide Kıraathanesi'nde'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün isimsiz anlatıcısı, zabit bir arkadaşı ile kıraathanede oturmaktadır. Yanlarındaki masada sohbet eden iriyarı ve babayiğit bir kişi dikkatini çeker. Giyimi, şivesi ve tavırlarıyla tam bir Çerkez gibi görünen adamı arkadaşına da gösterir. Arkadaşı, Çerkez Mahmut Bey lakaplı adamın aslında Çerkez olmadığını söyler ve nasıl bu lakabı aldığını anlatmaya başlar.

Çerkez Mahmut Bey aslında Kastamonulu bir paşayla Germiyanzade bir annenin oğludur. Ailesinde hiçbir Çerkez yoktur. Askeri okulda eğitim aldığı yıllarda bir arkadaşı ona Karamürsel'den gelme Çerkez kayışı hediye eder. Öyküye de adını veren bu işlemeli kayış Mahmut Bey'i etkiler. Mahmut Bey o günden sonra Çerkezliğe hayran olur ve Türklerle konuşmamaya başlar. Çerkez bir paşanın emrine girer ve Kafkasya'ya kaçar. Türkçe konuşmak istemez ama Çerkezceyi de öğrenemez. Bu yüzden Çerkez şivesi ile Türkçe konuşmaya başlar. Kafkasya'da Çerkez bir kızla evlenir. İstanbul'a döndüğünde Adige[129] ülküsü uğruna çalışmaya başlar. Babasından kalan serveti de Çerkez tarihinin yazılması için harcar. Anlatıcı Çerkez Mahmut Bey'in öyküsünü dinledikten sonra çok şaşırır. Onu Çerkezliğe yönelten işlemeli kayışı düşünür. Türklerin insanları kendine hayran edecek ve Türklüğe "millettaş" edecek bir kayışı bile olmadığını düşünerek üzülür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat değeri yer almaktadır.

Estetik/Sanat Değeri: "O sene ramazan tatilinde bir arkadaşı kendisine Karamürsel'den gayet zarif bir Çerkez kayışı getirdi. Bu kayışı hepimiz gördük. Hakikaten nefisti. Gümüş savatlı tokaları ağır, kayışı siyaha yakın koyu lâcivertti. Gümüşten üç büyük sarkıntısı vardı. Mahmut Bey bu kayışı beline taktı" (ÖS, 2015, s.899).

---

[129] Adige ya da Adigeler, Kafkasya'da yaşayan yerel bir halktır. Konuştukları dil Adigece olarak bilinir. Batı Kafkasya'da Krasnodar bölgesinde ve çevresinde yoğunluk gösteren Adige topluluğu dünya genelinde 700.000'e yakın nüfusa sahiptir. Farklı kaynaklarda Çerkez halklarına verilen genel bir isim olarak ya da Çerkezlerin bir alt kolu olarak kullanılan ifade aslında Çerkezlerin on iki farklı boyunu tanımlamak için kullandığı bir sözcüktür. 1864-1867 yıllarında yaşanan Çerkez Sürgünü sonrası nüfuslarının büyük kısmı (birçok kaynakta %75'i) Rus İmparatorluğu tarafından katledilmiştir. 21 Mayıs günü bu katliamın dünya genelinde Çerkezler tarafından anıldığı tarihtir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Mahmut Bey'e hediye edilen Karamürsel yapımı Çerkez kayışının güzelliğinin vurgulanması ve bu kayışın estetiği sayesinde Mahmut Bey'in Çerkez hayranı olması estetik/sanat değerini yansıtmaktadır.

4.1.108. Post Kavgası Kaldırılacak!

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 20 Şubat 1919 tarihinde *Diken* dergisinde Camsab imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Olup Bitenler'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün isimsiz anlatıcısı İtilaf Partisi[130] mensubu bir arkadaşı ile sohbet etmektedir. Anlatıcı ittihatçı olduğu için arkadaşının desteklediği partinin iktidar olması hâlinde yürüteceği siyasi programı merak eder. İtilafçı karakter, arkadaşını kırmayarak partisinin planlarını açıklamaya başlar:

İttihat ve Terakki Partisi yönetimde olduğu dönemde tüm bakanlıkları birkaç kişinin elinde toplamıştır. Talat Paşa, Cemal Paşa, Enver Paşa gibi… Parti mensuplarından istediği bir makama, mevkiye gelemeyen kişiler sorun teşkil etmektedir. İtilaf Partisi bunun tam tersini yapmak istemektedir. Her mevkiye gelen yöneticiler iki ay görev yaptıktan sonra sağlık bahanesi ile istifa edecektir. Böylece yerlerini sırasını bekleyen diğer partiliye devredecektir. Bu sistem sayesinde partide makam hırsı taşıyan kişiler tatmin olacak ve kısa sürede yüzlerce, binlerce eski bakan, eski kaymakam, eski vali bolluğu yaşanacaktır. Her partili (iki ay gibi kısa bir süre için olsa da) istediği makamı elde ettiğinden partide ihtiras ve tartışmalar bitecektir. Parti mensuplarının sürdürdüğü koltuk kavgaları sona erecektir.

Arkadaşının anlattığı bu siyasi programı dinleyen anlatıcı derin bir ah çeker. Mensubu olduğu partinin on seneden beri yönetimde olmasına rağmen post kavgasına böyle bir çözüm bulamadığına üzülür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.109. Yüz Akı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

---

[130] "Hürriyet ve İtilaf Fırkası, (1911-1919) İkinci Meşrutiyet döneminde iktidardaki İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne karşı kurulmuş olan en önemli muhalefet partisidir. 1911-1913 arasındaki ilk etkinlik dönemi, 23 Ocak 1913'te İttihat ve Terakki'nin Bâb-ı Âli Baskını ile hükûmeti ele geçirmesiyle sona erdi. Mondros Mütarekesi'nden sonra Ocak 1919'da yeniden kurulan parti, ertesi yıl başlarında etkinliğini kaybetti. Partinin belli başlı liderleri Damat Ferit Paşa, Miralay Sadık Bey, Gümülcineli İsmail Bey, "Filozof" Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Refik Halit Karay, Ali Kemal, Lütfi Fikri (Düşünsel), Rıza Nur'dur. Birinci dönemde Kâmil Paşa hükûmeti (29 Ekim 1912-23 Ocak 1913), ikinci dönemde ilk Damat Ferit Paşa hükûmetleri (4 Mart-30 Eylül 1919), parti hükûmeti olmamakla birlikte, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın desteğine sahip olmuşlardır" ("Hürriyet ve İtilaf Fırkası", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öykü 20 Şubat 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Mehmet Efendi, Müftü Hacı Ali Efendi ve isimsiz çobandır. Mehmet Efendi çok varlıklı, mal mülk sahibi bir kişidir. Kasabada yaşadığı için köyde bulunan birçok malı ortaklarının ve çobanlarının elinde gittikçe azalmıştır. İşleri ile ilgilenmesi için anlaştığı herkes tarafından aldatıldığı için artık kimseye güvenmemektedir. Yaşadığı bu zorlukları yakın arkadaşı Müftü Hacı Ali Efendi'ye anlatır. Arkadaşının kimseye güvenmemesine ve mallarının gittikçe azalmasına üzülen Ali Efendi ona bir tavsiyede bulunur. Bizzat tanıdığı ve güvendiği bir çobanı yanına almasını teklif eder. Bu çoban çok namuslu, yalan bilmez, namazını aksatmayan bir kişidir. Arkadaşının tavsiyesine uyan Mehmet Efendi sürüsünden geriye son kalan elli koyunu bu çobana teslim eder. Çoban bir sene boyunca sürü ile ilgilenecek, karşılığında hayvanlardan elde edilen kârın beşte birini alacaktır.

Mehmet Efendi, arkadaşının övgülerinden sonra içi rahat şekilde sürüsünü çobana teslim etmiştir. Bir senede elli koyununun yüze çıkacağına inanmakta ve namuslu çobana köydeki diğer işlerini de teslim etmeyi planlamaktadır. Ancak bir sene sonra çoban kapısına geldiğinde bu hayali yıkılır. Mehmet Efendi sürüsünün durumunu sorduğunda çoban bir sene içinde tüm hayvanların ya öldüğünü ya çalındığını söyler. Elli hayvandan geriye sadece bir kap yoğurt ve bir koyun postu kalmıştır. Mehmet Efendi namuslu(!) çobanın elindeki yoğurt çanağını kafasında kırar ve çobanı döverek evden dışarı atar. Bu sırada eve gelen Ali Efendi yüzü yoğurt içinde kalmış olan çobana ne olduğunu sorar. Çoban, hesabını doğru verenin yüzünün akıyla dışarı çıktığını söyler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk değeri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Müftü Efendi dünyada doğruluk faziletinin hâlâ var olduğunu biliyordu. Fakat nasıl ispat etmeli? Mehmet Efendi gibi, kötülerin hilesine tutulanlar imanlarını da bozuyorlardı. Gel zaman, git zaman, bir gün gelecekti ki artık kimse kimseye inanmaz olacaktı" (ÖS, 2015, s.904).

"Müftü tanıdığı çobanı anlatmağa başladı. Bu dünyada yalan nedir bilmez bir adamdı. Gayet saftı. Dervişti. Ömrünü dağlarda, meralarda geçirirdi. Beş vaktine beş daha katardı. Müftü methettikçe Mehmet Efendi yumuşadı" (ÖS, 2015, s.905).

Müftü Efendi'nin doğruluğun ve faziletin hâlâ var olduğuna inanması ve arkadaşına çobanın namus timsali olduğunu anlatması dürüstlük/doğruluk değerinin yer aldığı sahnedir.

4.1.110. Nezle

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 2 Mart 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Hüseyin Rahmi Bey'e'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Masume Hanım ve uşağı Himmet'tir. Masume Hanım otuz dokuz yaşında, iri cüsseli, oldukça varlıklı bir kadındır. Eşini on sene önce kaybetmiş, o zamandan beri kendine münasip bir eş bulamamıştır. Hayalinde genç, kuvvetli, boyuna uygun ve efendi bir kişiyle evlenmek vardır. Uşaklığını ve şoförlüğünü yapan Himmet ise oldukça kuvvetli, çalışkan ama çok saf bir köy çocuğudur.

Masume Hanım ve Himmet bir Hıdrellez[131] günü at arabası ile Çırpıcı Çayırına doğru yol almaktadır. Bayram sebebi ile etrafta ahalinin ve seyyar satıcıların kalabalığı vardır. Semtin külhanbeyleri Masume Hanım'ın arabasını uzaktan görünce ona laf atmaya başlar. Ancak Masume Hanım zihninde evlenme planları ile meşgul olduğu için bu sesleri duymaz. Kendine uygun bir eş düşünürken gözü Himmet'e kayar. Akrabası olan Gülsüm Hanım'ın da arabacısı ile evlendiğini ve bu evliliğin çok mutlu sürdüğünü hatırlar. Okumuş ve efendi bir kişi ile evlenme hayalinden vazgeçerek uşağı Himmet'le sohbet etmeye başlar. Himmet daha on dokuz yaşındadır. Aklında köyü ve ailesi dışında hiçbir şey yoktur. Masume Hanım'ın kendisine üstü kapalı şekilde verdiği işaretlerin hiçbirini anlamaz. Masume Hanım onun bu saflığına kızar ve geri dönme emri verir. Dönüş yolunda çiftleşen bir öküz görünce arabayı durdurtur. Himmet'e ineği öküzden kurtarmasını, hayvanın dayak yediğini söyler. Himmet ise öküzün ineğe zarar vermediğini, hayvanların sadece çiftleştiğini, öküzün ineği koklayarak bunu anladığını anlatır.

---

[131] "Hızır ve İlyâs isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibaret olan hıdrellez, kökü İslâm öncesi eski Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu yaz bayramlarına dayanan, Hızır yahut Hızır ve İlyâs kavramları etrafında dinî bir muhtevaya bürünmüş halk bayramının adıdır. Bu bayram, merkezini özellikle Anadolu ve Balkanlar'ın, Kırım, Irak ve Suriye'nin teşkil ettiği Batı Türkleri arasında, bugün kullanılmakta olan Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs (eski Jülyen takvimine göre 23 Nisan) günü kutlanmaktadır. Hıdrellez, halk arasında ölümsüzlük sırrına erdiklerine ve biri karada, diğeri denizde darda kalanlara yardım ettiklerine inanılan Hızır ve İlyâs peygamberlerin yılda bir defa bir araya geldikleri gün olarak kabul edilir. Baharın ya da yazın gelişi olarak da bilinen tarih Hristiyan dünyasında da yer almaktadır. Hıdrellez, günümüzde Katolikler tarafından Aziz George günü olarak, Ortodokslar tarafından Aya Yorgi günü olarak kutlanmaya devam etmektedir. 5 Mayıs günü temizlik yapıp yiyecek ve içecek hazırlama gibi işlerle başlayan hıdrellezle ilgili bütün merasimleri, âdet ve gelenekleri dört grupta toplamak mümkündür. 1. Şifa ve sağlık talebine yönelik olanlar. 2. Uğura, bereket ve bolluk talebine yönelik olanlar. 3. Mal mülk, mevki ve servet talebine yönelik olanlar. 4. Kısmet ve talih açmaya yönelik olanlar" ("Hıdrellez", 2021).

Masume Hanım bütün yol boyunca verdiği işaretleri anlamayan Himmet'e kızarak onun nezle olduğunu, alması gereken kokuyu fark etmediğini söyler. Ancak Himmet bunu da anlamayarak arabayı sürmeye devam eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık değeri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Himmet onun yalnız uşağı, yalnız arabacısı değil, aynı zamanda aşçısıydı da, ölen kocasından kendisine mallarla beraber hasislik de kalmıştı. Orta hizmetini bile Himmet'e gördürüyor, koca evi ona sildirip süpürtüyordu. Şimdi bu kadar çalışkan, bu kadar masrafı az, faydası çok bir delikanlı kocası oluverirse ne lâzım gelirdi? Evet, Himmet, ne emrederse, itirazı aklına getirmeden, hemen yapardı" (ÖS, 2015, s.910).

Himmet'in kendisine verilen tüm görevleri yapması, arabacılık işinin yanında evdeki uşaklık ve aşçılık görevlerini de üstlenmesi çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.111. Forsa

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Mart 1919 tarihinde *Büyük Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Tarihî Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Edremitli Kara Memiş, şöhretli bir Türk kaptandır. Kırk sene önce Malta korsanları tarafından esir edilmiş ve yirmi sene boyunca korsan gemisinde kürek çekmiştir. Yirmi senelik kürek mahkûmluğunun ardından yaşlandığı için korsanlar onu bir adada köle olarak satmıştır. On sene boyunca da buradaki sahibine hizmet eden Kara Memiş hep özgür olmak için sabretmiştir. Efendisi tarafından azat edilince bulduğu viran bir kulübede yaşamaya başlamıştır. Kırk seneden beri Türk donanmasının adaya gelip onu kurtaracağını, memlekete dönerek eşine ve oğluna kavuşacağını hayal etmiştir.

Kara Memiş, bir sabah uyandığında limana giren Türk savaş gemilerini görür. Önce bunu bir rüya sansa da sonra gerçek olduğunu anlar. Limandaki Türk askerlerine doğru koşar ve onlara sarılır. Askerler adını ve esirliğini öğrenince onu tanırlar. Yaşadığı maceralar ve yaptığı kahramanlıklar hâlâ bilinmekte ve anlatılmaktadır. Kara Memiş Türk gemisinin kaptanı ile tanışır. Kaptan ona önce sorular sorar, sonra da oğlu Turgut olduğunu söyler. Kara Memiş hem oğluna kavuştuğu hem de memleketine dönme şansını yakaladığı için mutluluktan bayılır. Kendine geldiğinde askerlerin savaş için adaya çıktığını görür. İhtiyarlığına aldırmadan kılıç kalkan kuşanır ve savaşa katılmak istediğini söyler. Oğlu ona engel olmak

ister ve vazgeçmesi için ikna etmeye çalışır. Ancak Kara Memiş şehit olmaktan korkmaz ve ölürse gemideki Türk bayrağının üstüne örtülmesini vasiyet eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, sabır ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "En şanlı, en meşhur Türk gemicilerindendi. Daha yirmi yaşındayken Tarık Boğazı'nı geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş, rast geldiği ücra adalardan cizyeler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafif gemisiyle berbat etmişti. O vakitler Türkeli'nde namı dillere destandı" (ÖS, 2015, s.915).

Sabır Değeri: "Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah'a çok şükrediyordu. Çünkü artık bacaklarından mıhlı değildi. Abdest alabiliyor, tam kıblenin karşısına geçiyor, unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu. Bütün ümidi memleketine, Edremit'e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi" (ÖS, 2015, s.915).

Vatanseverlik Değeri: "Kara Memiş, o vakit, birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin kıçında sallanan sancağı göstererek, "Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?" dedi" (ÖS, 2015, s.918).

Kara Memiş'in daha yirmi yaşındayken savaşlara ve çatışmalara girmesi, donanmalara karşı tek başına mücadele vermesi cesaret/kahramanlık değerinin, esir düştükten sonra umudunu hiç yitirmemesi ve bir gün memleketine döneceğine hep inanması ise sabır değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Kara Memiş'in adadaki savaşa katılmak istemesi ve şehit olsa bile Türk bayrağına sarılmanın onun için vatan sayılacağını söylemesi ise vatanseverlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.112. Türbe

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 11 Mart 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Makedonya hikâyelerinden'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Şefika Molla, yazarın "Hâtiften Bir Seda…" ve "Tos!" isimli eserlerinde de öne çıkardığı; kendini dünyadan soyutlamış, sofu, mutaassıp, dindar bir karakterdir. Otuz yıl önce eşini kaybeden ve o zamandan beri evinden dışarı adım atmayan Şefika Molla, Rüküş Kadın ismindeki can dostu ile Selanik'te yaşamaktadır. Evine gelen hastalara ve dertlilere

muska yazarak, kurşun dökerek ve okuyup üfleyerek geçimini sürdürmektedir. Ahali tarafından çok zengin olduğu hatta bahçesinde hazineler sakladığı düşünülse de büyücü olmasından korkulduğu için kimse evine gizlice girmeye cesaret edemez.

Şefika Molla eski dostu Hacı Gülsüm Hanım'ın ölüm döşeğinde olduğu haberini alınca onu ziyaret etme kararı alır. Otuz yıldan beri evden çıkmama sözünü bozarak Rüküş Kadın ile dışarı çıkarlar. Kendilerine verilen yol tarifine uyarak Beyazkule[132] yönünde yürümeye başlarlar. Ancak tramvaya binmeleri gereken yere varınca dururlar. Tramvayın şeytan icadı olduğu düşüncesi ile binmekten vazgeçerek tüm yolu yaya giderler. Rüküş Kadın da yıllardan beri sadece mahalle bakkalına gittiği için Selanik'i ve yolları tanımamaktadır. Etraflarında başı açık kadınlar ve şapkalı erkekler gördükçe günaha girdiklerine inanırlar. Yarı yolda gördüklerinin şaşkınlığı ve yürümenin yorgunluğu ile mola verirler.

Şefika Molla soluklanırken yakınlarındaki bir yapıyı fark eder. Küçük bir camiye benzeyen binanın evliya türbesi olduğunu düşünerek ziyaret eder. İçeriye girince etrafında şapkalı kişileri görünce gayrimüslimlerin türbeyi kirlettiğini düşünür. Şefika Molla kendini dışarı atar ve karşılaştığı bir zabite türbeye gavurların girdiğini, Müslüman olarak onlara engel olması gerektiğini söyler. Zabit gülmeye başlar ve binanın türbe değil, belediyenin abdesthanesi olduğunu söyler. Ömer Seyfettin'in birçok öyküsünde (Tos!, Yemin, Hâtiften Bir Seda…) yer alan softa tiplemesi ve Türbe öyküsünün kahramanı Şefika Molla hakkında Dr. İsmail Kekeç (2020) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Softaların dünyadan el etek çekmeleri, kendi içlerine kapanmaları, dünya işleriyle uğraşmamak adına kendilerini çevrelerinden soyutlamaları onları akıp giden, sürekli değişen hayat karşısında birer acemiye dönüştürür. Kesintiye uğratan bir olay olmadığı müddetçe bu inziva hâlini ömrü boyunca sürdürmekte ısrar eden softa tiplerde söz konusu acemilik fark edilmese de bir sebepten ötürü konforlu alanlarından çıkmak durumunda kaldıklarında softaların hayat karşısındaki bu acemilikleri onları kimi zaman acıklı kimi zaman gülünç hâllere düşürür. Örneğin, "Hatiften Bir Seda"nın Hacı İmadeddin Efendi'si, "Yemin"in Hacı Hafız Sıdıka Molla'sı ve "Tos" hikâyesinin Fatma Hanım'ı evlerinden dışarı adım atmadıkları için okur, onların hayat karşısındaki falsolarına şahit olmaz. "Türbe" hikâyesindeki Şefika Molla'nın başına

[132] "Beyaz Kule, Selanik'te bulunan ve şehrin sembollerinden sayılan kuledir. Günümüzde tarihî bir yapı ve müze olarak, şehrin deniz kıyısında yer alır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilmiştir. Balkan Savaşları sonucunda şehir Yunanların eline geçtiğinde kule beyaza boyanmış fakat zamanla eski rengini geri kazanmıştır. Beyaz Kule, Selanik surlarının şehrin doğu tarafında sahil surları ile birleştiği köşede yükselmekte ve etrafındaki duvarlar ortadan kalktığından bugün yalnız başına bir yeşil sahanın ortasında bulunmaktadır. Kat'î bir delile dayanmaksızın, Venedikliler tarafından Osmanlılar için yaptırıldığı iddia olunan bu kule Orta çağ sonu tahkimat mimarîsinin en güzel eserlerinden biridir." (Eyice, 1954, s.172). Kule, Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde (Primo Türk Çocuğu, Türbe) yer almaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

gelenler ise softa tiplerin hayat karşısındaki acemiliklerini göstermesi bakımından tipik bir örnektir" (Kekeç, 2020, s.82).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık, saygı ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Kocası otuz sene evvel ölmüştü. Hiç çocuğu olmamıştı. Dünyada yapyalnızdı, ama yine bir can yoldaşı vardı. Rüküş Kadın isminde bir zenci otuz senedir onunla beraber yaşıyordu" (ÖS, 2015, s.919).

Saygı Değeri: "İkisi de türbeye doğru yürüdüler. Fakat ihtiramdan, çok yaklaşamıyorlardı. On adım kadar uzak durdular. Ellerini kaldırdılar. Okumağa başladılar" (ÖS, 2015, s.923).

Temizlik Değeri: "Hiç abdestsiz durmazdı. Feracesini giymezden evvel bir kere daha abdestini tazeledi" (ÖS, 2015, s.921).

Şefika Molla'nın otuz yıldır Rüküş Kadın isimli arkadaşı ile beraber yaşaması ve onu can dostu olarak görmesi dostluk/arkadaşlık değerini öne çıkarmaktadır. Şefika Molla'nın her zaman abdestli gezmesi ve temizliğine dikkat etmesi temizlik değerini, türbe zannettiği binaya saygı duyarak dua etmesi ve hürmet duygusuyla yakınına yaklaşmaması ise saygı değerini yansıtmaktadır.

4.1.113. Memlekete Mektup

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 13 Mart 1919 tarihinde *Büyük Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'25 Şubat 1919, İstanbul'* notu ile yayımlamıştır. Öykü isimsiz anlatıcının ağzından arkadaşı Celil'e yazılmış bir mektup olarak kaleme alınmıştır. Anlatıcı Malatya'da yaşayan arkadaşı Celil'e, İstanbul'un içine düştüğü durumu, halkın tutumunu ve yaptığı gözlemleri anlatmaktadır. İstanbul, I. Dünya Savaşı sonrası işgale uğramış, fiilen ve ruhen çökmüş durumdadır. Ülkeyi savaşa sürükleyen ve mağlubiyet sonrası vatanı terk eden İttihatçılar arkalarında bir enkaz bırakmıştır.

İstanbul'da ticaret, zenginlik ve güç Rumların ve Yahudilerin elindedir. Türkler fakirlik ve yokluk yaşamaktadır. Ülkenin kurtuluşu için kurulan cemiyetler, ikinci toplantısını yapamadan dağılacak kadar umutsuzluk hâkimdir. Şehrin üstüne çöken matem havası sokakları sessizliğe ve hüzne bürümüştür. Şehirde sadece azınlıklar, başta Rumlar olmak üzere, sokaklarda eğlenip gürültü yapmaktadır. Türklerin bir kısmı boş hayallerin peşinde koşmakta, bir kısmı mağlubiyet için birbirini suçlamaktadır. Şahsi menfaatleri için İstanbul'un yabancı bir devlete verilmesini isteyecek kadar bencil ve Türklüğü yok sayarak sadece

Müslüman kimliğini kabul etmeyi planlayacak kadar bağnaz kişiler de mevcuttur. Anlatıcının deyimiyle Wilson Umdeleri'ne[133] akıl erdiremeyen kişiler Türk milletinin sadece bir ırktan ibaret olmadığını anlayamamıştır.

Ülkenin eski iktidar sahibi olan İttihatçılar ise yönetimde iken yaptıkları soygunlar ile zenginleşmiş, bu soyguna katılmayan dava arkadaşlarını ise "enayiler" olarak niteleyecek kadar yüzsüzleşmiştir. İstanbul'un ruhu ve manevi gücü yok olmuştur. Eskiden Anadolu'yu aydınlatan sanat, felsefe, idealizm ve ümit gücü sönmüştür. Artık Anadolu'nun manevi gücü ile İstanbul'u aydınlatabileceği düşünülmektedir. Bu yüzden anlatıcı da tüm bu olumsuzluklar karşısında aldığı kararı açıklar ve yirmi gün içinde şehri terk ederek Malatya'ya geleceğini müjdeler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, duyarlılık/hassasiyet ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Henüz Darülfünun'a giremedim. İnşallah meyus olmam. Fakat orada da efkâra hâkim, okuryazar, eser sahibi bir âlim yok… Âlimlerin en çok yazanı nihayet yarım yamalak, tercüme vadisini atlayamamış! Bir tanecik âlimi olmamak! Bu milliyet asrında bir millet için ne feci mahrumiyet!" (ÖS, 2015, s.930-931).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Aklım, fikrim, muhakemem yerinde değil. Ruhumdan bir zehirli okla vurulmuş gibiyim. Bir hafta içinde kırk yılın husule getireceği bir 'daüssıla' nöbetiyle kıvranıyorum" (ÖS, 2015, s.927).

"Evet, burada ufuksuz bir çölde kalmış gibiyim. Ruhumu, elemimi anlayan yok. İstanbulluların zihniyeti bizden çok farklı. Biz son mağlûbiyetle, duçar olmak ihtimaline maruz kaldığımız felâketleri, bir an aklımızdan çıkaramadık" (ÖS, 2015, s.927).

---

[133] "Dönemin Amerikan Başkanı Thomas Woodrow Wilson tarafından açıklanan, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na ilişkin on dört maddelik savaş amaçları bildirisi tarihe "Wilson prensipleri" olarak geçmiştir. Özellikle, ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi anlamına gelen self-determination ilkesini temel alan bir uluslararası yapılanmayı önermesi, tüm devletlerin üye olarak içinde yer alacakları bir dünya örgütünün kurulmasını öngörmesi, ekonomide ve diplomaside açıklık ve serbestlik istemini dile getirmesi, Wilson prensiplerinin ilân edildiği andan başlayarak büyük ilgi ve takdir görmesine neden olmuştur. Wilson, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na ilişkin on dört maddelik savaş amaçları bildirisini Avrupalı müttefiklerine danışmadan açıklamıştı. Bu nedenle, ABD ile İngiltere ve Fransa arasında, Paris Barış Konferansı görüşmeleri sırasında bu maddelerin ne şekilde yaşama geçirileceği konusunda ciddi görüş ayrılıkları çıktı. Wilson, Kissinger'in "zorunlu" olarak tanımladığı ekonomik ve ideolojik nitelikteki maddelere öncelik verdi; diğer konularda ısrarcı olmayarak Avrupalı müttefikleriyle uzlaşmayı yeğledi. Öte yandan, "zorunlu" maddelerin yaşama geçirilmesi de kendi kamuoyunun ve Senatosu'nun engeline takıldı" (Kaymaz, 2013, s.146,171). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Vatanseverlik Değeri: "Biz Türkler tarihte ne kadar felâketler geçirmişiz. Devletimiz hükümdarsız, hükümetsiz kalmış. Kardeşler birbirine düşman olmuşlar. Fakat nihayet, yine toplanmışız. Yine ölmemişiz" (ÖS, 2015, s.931).

"Biz artık köşemizde, yüksek dağlarımızın arasında, köpüklü pınarlarımızın başındaki beyaz badanalı, toprak çatılı kulübelerimizde sevgili milletimizin samimiyetiyle çarpan kalplerimizi dinleyelim. Ruhlarımızdan çıkan ümit alevini bir fazilet meş'ali gibi İstanbul'a getirelim. İstanbul milletinin kadrini, kıymetini, kuvvetini bilmiyor" (ÖS, 2015, s.931).

"Bizim bir ruhumuz var ki "öldü, öldü" sanılır da yine ölmez. En umulmadık bir zamanda birdenbire dirilir. Bugünün İstanbulluları bizim bu ölmez ruhumuzu bilmiyorlar. Türkleri komşu milletler gibi sanıyorlar. Anadolu'yu, Azerbaycan'ı, Kafkasya'yı, Türkistan'ı, Buhara'yı dolduran fertlerin "dini bir, dili bir" kardeş olduklarını İstanbullular anlamıyorlar" (ÖS, 2015, s.932).

Anlatıcının İstanbul'un işgali ve halkın bu duruma gösterdiği kayıtsızlık karşısında ruhunun kararması, yaşadığı manevi çöküntü ve sinir harbi duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır. Anlatıcının Türkler arasında âlim bulunmamasını en büyük eksiklik olarak görmesi, gençliğin uyumak yerine bilim ve fenle ilgilenmesi gerektiğini savunması bilimsellik/nesnel olma değerini yansıtmaktadır. Anlatıcının Türklerin düştüğü her zorluğu aşacak kadar güçlü bir kavim olduğuna vurgu yapması ve tüm Türk dünyasını bir arada görerek onların kardeşliğini övmesi vatanseverlik değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.114. Niçin Zengin Olmamış?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 20 Mart 1919 tarihinde *Büyük Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Bir Sultanî muallîminin hatırat defterinden üç dört sayfa'* notu ve *'7 Kânun-ı sani 1916'* tarihi ile yayımlamıştır. Öykü, anlatıcının ağzından savaş yıllarındaki İstanbul'un aktarıldığı bir günlük olarak kaleme alınmıştır. İsimsiz kahraman lisede öğretmenlik yapmaktadır. Savaşın vurduğu ekonomi onu ve ailesini de etkilemiştir. Eşi Semiha ve oğlu Orhan'ı aylık on beş lira maaşla geçindirmeye çalışmak kahramanı zorlamaktadır. Ek gelir elde etmek için çeviri yapmaya başlar. Ancak geceleri saatlerce okuyup yazmaktan gözleri bozulur ve gözlük kullanmak zorunda kalır.

Kahraman bir gün eski arkadaşlarından Şem'î ile karşılaşır. Şem'î kısa sürede zenginleşmiş ve yetmiş beş bin liralık bir servete sahip olmuştur. Kahramana nasıl para

kazandığını, gıda piyasasında dönen dolapları, Levazım Reisi Topal'ın[134] kanunsuzluklarını anlatır. Kolay yoldan zengin olma isteği ve çalışmadan rahat yaşama şansı kahramanın gözünü döndürür. Birkaç gün sonra Şem'î ile buluşur ve ortak iş yapmaya başlarlar.

Altı ay sonra kahraman lüks bir apartmana taşınmış, binlerce liralık servete sahip olmuştur. Gerekli makamlara rüşvet vererek İaşe Müdürlüğü'ne beyaz kil toprağını un diye satmaktadır. Kahraman bütün gece eğlendiği bir partinin sabahında dışarı hava almaya çıkar. Dışarıda dolaşırken aklına ailesinin yaşadığı eski mahalleye uğramak gelir. Yolda gördüğü yerlerde hep viran ve harap evler vardır. Eski mahallesine gelince buranın da terk edilmiş ve yıkıntı hâlinde olduğunu anlar. Bu sırada metruk binalar arasında dolaşan birkaç kişiyi görür ve onlarla konuşur. Bu kişiler gece açlıktan ölenleri sabah toplayıp gömen belediye görevlileridir. Görevliler bu ölümlerden halkı kandıran ve gıda piyasasından milyonlar kazanan hainlerin ve bu hainlere çanak tutan yetkililerin sorumlu olduğunu anlatır.

Kahraman aylardır kazandığı paranın zavallı fakir halkın sırtından geldiğini, kendisi gibi aç gözlüler yüzünden insanların açlığa ve ölüme mahkûm olduğunu anlar. Yaşadığı vicdan azabıyla hemen eve döner ve eşine gördüklerini anlatır. Eşiyle birlikte sahip oldukları her şeyi satıp küçük bir eve kiracı olarak geçerler. Ellerindeki tüm parayı da aş evlerine ve yardım derneklerine dağıtırlar. Kahraman, öğretmenlik mesleğine geri döner ve yine bir yandan çeviri yapmaya başlar. Tüm yaptıklarından sonra kahramanın vicdanı hâlen rahat değildir. Savaş yılları boyunca halkın ekmeği ile oynayan rant sahipleri ile birlikte dar ağacında asılmayı ister. Öyküde yer alan ahlâki ikileme dair Arş. Gör. Saliha Tunç (2020) şu tespitlerde bulunur:

> "Ömer Seyfettin'in "Niçin Zengin Olmamış?" hikâyesinde; bireysel kötülüğün mahiyeti, ahlâki kötülükle sıkı bir ilişki içindedir. Savaşların yanı sıra toplumsal acının temel nedenini oluşturan yüksek makamlardaki devlet adamlarının kötülüğü,

[134] Topal karakteri, dönemin Levazım Dairesi Başkanı olan Topal İsmail Hakkı Paşa'dır. Görevli olduğu yıllarda ismi birçok yolsuzluğa karışan ve kötü bir şöhrete sahip olan İsmail Hakkı Paşa, hırsızlık ve görevini kötüye kullanma gerekçesi ile hükümeti tekrar ele geçiren Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın emriyle tutuklanmıştır. Demiryürek (2015) makalesinde Topal karakteri ve Ömer Seyfettin'in hikâyesinin arka planını oluşturan savaş yıllarının panoramasını şu şekilde çizer: "Savaş uzadıkça İzmir ve İstanbul gibi merkezlerde vurguncuların sayısı çok artmasına rağmen Osmanlı Hükûmeti zorlayıcı tedbirler almak için zamanında harekete geçmemiştir. Ancak birçok bocalamadan sonra yaptırımların lüzumunu anlamış ve çok geç bir tarihte (24 Mayıs 1917) "İhtikârın Men'i" hakkındaki Muvakkat Kanunu çıkarabilmiştir (Eldem, 1994: 73). Geçen yıllar içinde halkın başlıca gıdası "çamur gibi kara ekmek" olmuş, geniş halk yığınları yiyecek bulamamıştır. Öte yandan İttihatçılara bağlı ayrıcalıklı kişiler ise sonsuz servet yaparlar. Harbiye Nezareti Levazım Dairesi Başkanı Topal İsmail Hakkı Paşa'nın hırsızlığı dillere destan olur. Kamuoyunun sesi durumundaki aydınlara susmaları için ısmarlama eserler yazdırılır, bol keseden hediyeler verilir (Sertel, 1968: 44, 46). Hikâyenin kurgu evrenine dâhil edilen Topal, savaş yıllarında reel âlemde yaptığı yolsuzluklarla kötü şöhreti ayyuka çıkan Harbiye Nezareti Levazım Dairesi Başkanı Topal İsmail Hakkı Paşa'dan başkası değildir. Onun el verdiği herkes hemen zengin olmaktadır. Nitekim hikâyenin anlatıcısı ve merkez kişisi dört ay içinde sermayesi bile olmadan zengin olur" (Demiryürek, 2015, s.500-502). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

> iyinin de kötülüğe ortak olmasıyla hem toplumsal hem bireysel ahlâki kötülüğe dönüşür. Beş sene tarih öğretmenliği yapan anlatıcı öznenin sükûn içindeki hayatı, savaş yıllarında geçim sıkıntısı nedeniyle altüst olur. Maddi problemlerini biraz olsun hafifletebilmek, ailesinin geçimini sağlayabilmek için tarih muallimliğinin yanı sıra tercüme işine de başlar. Kanaat ederek yaşamını sürdürmeye çalışan öznenin kötücül bir kimliğe bürünmesi, ahlâki nitelikleriyle kötülüğün temsili olan idadi arkadaşı Şemî'nin telkinleri vasıtasıyla olur. Hikâyede arzu ve güç nesnesi olan para, kötülüğün temel hareket noktasını oluştururken anlatıcı öznenin bireysel kötülüğe yönelmesi, toplumsal kötülüğe ve hatta yok ediciliğe dönüşür" (Tunç, 2020, s.132-133).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, fedakârlık, sabır ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Rambaud'nun, Lavisse'nin eserlerini daha mektepten çıkar çıkmaz getirtmiştim. O vakitten beri tedricen alıştığım sahaf bezirgânlığı kütüphanemi oldukça büyüttü. Şimdi bu kitapların hemen hepsini okumuş bulunuyorum" (ÖS, 2015, s.933).

"Her gece muntazaman on sahife tercüme etmeğe alıştım, bunun için dört saat kifayet ediyor. Neyse… Hayatımız biraz iyileşir gibi oldu. Orhan sütünü içebiliyor. Semiha ile biz de birer vesika potini edinebileceğiz. Fakat her gece fasılasız çalışmak gözlerimi bitirdi" (ÖS, 2015, s.935).

"On beş gündür iş arıyordum. Nihayet bir kitapçıdan sahifesi on kuruşa tercüme buldum. O kadar sevindim ki… Her forma yüz altmış kuruş getiriyor. Üç yüz sayfalık bir kitaptan otuz lira alıyorum" (ÖS, 2015, s.935).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Bütün milletimi açlıktan öldürerek soyduğum paraları aşhanelere, fukaraperver cemiyetlerine dağıttım. İsmimi vermedim. Apartmanı falan hep bıraktık" (ÖS, 2015, s.941).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "İnsaniyetin hatırası olan tarihteki bu hazin temayül bizzat insanda da var. Felâketler, ıstıraplar, matemler ruhumuzda âdeta bir yara gibi derin bir iz bırakıyor. Saadetlerimiz, sevinçlerimiz, hoş günlerimiz tıpkı bir rüya hafifliğiyle eriyiveriyor, unutuluyor" (ÖS, 2015, s.933).

Fedakârlık Değeri: "Karımın metanetine hayranım. Hem çocuğa, hem evin işine yetişiyor. Hiç durmadan çorap yamıyor. Eskileri bozuyor. Beni, çocuğunu giydiriyor. "İnşallah muharebe bitsin! Hepsi unutulur" diyor" (ÖS, 2015, s.934).

Sabır Değeri: "Karımın metanetine hayranım. Hem çocuğa, hem evin işine yetişiyor. Hiç durmadan çorap yamıyor. Eskileri bozuyor. Beni, çocuğunu giydiriyor. "İnşallah muharebe bitsin! Hepsi unutulur" diyor" (ÖS, 2015, s.934).

Vatanseverlik Değeri: "Bir milletin bu kadar açlıktan ölmesi için toplu tüfekli teşkilât yapan Topal'ı, bu alçağı tutanları öldüreceğim, yenecek ne varsa ortadan kaldıran, altı yüzyıllık bir devletle beraber kocaman masum Türk milletini fakrü'd-dem kılıcından geçirenleri geberteceğim" (ÖS, 2015, s.940).

Kahramanın geçimini sağlamak adına hem okulda öğretmenlik yapması hem de her gece saatlerce çeviri yapması çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnedir. Kahramanın çektiği tüm dertlere rağmen sürekli sabretmesi ve fakirliğe kanaat göstermesi sabır değerini, haksız şekilde eline geçen paraları fakirlere dağıtması ve aş evlerine yardım yollaması ise dayanışma/yardımseverlik değerini yansıtmaktadır. Semiha'nın hem evin hem ailenin işlerini halletmesi ve yokluk içinde olmasına rağmen metanetini kaybetmemesi fedakârlık değerini, fakir halkın çektiği dertler karşısında duygulanması ve ağlaması ise duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.115. Beynamaz

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 28 Mart 1919 tarihinde *Büyük Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Az tamah çok ziyan getirir! Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Gâvur Ali lakaplı çoban ile Hacı İmam'dır. Hacı İmam, Doğanlı Köyü'nün imamıdır. On yedi seneden beri görev yaptığı köyde yediden yetmişe tüm ahaliyi cemaatle namaz kılmaya alıştırmıştır. Ahali, Hacı İmam'ın etkisiyle dünya işlerini terk etmiş, sürekli olarak namaz, zekât, dua, oruç, farz gibi ibadet konuları ile ilgilenmektedir. Köyün ekim biçim işleri ise herkesin kendini ibadete adaması sebebi ile kadınlara kalmıştır. Doğanlı Köyü ibadete gösterdiği bu yoğun alaka sebebi ile artık "Sofular Köyü" olarak anılır olmuştur. Ancak tüm köy içerisinde ibadet etmeyen bir kişi vardır, o da Gâvur Ali isimli çobandır.

Gâvur Ali, değil beş vakit namazı camide cemaatle kılmak, ömründe bir kere abdest bile almamıştır. Köylüler ibadetten böyle uzak duran bir kişinin aralarında olmasından rahatsızlık duymaktadır. Köye uzun süre yağmur yağmayan kuraklık dönemlerinden, hayvanlara musallat olan hastalıklardan ya da çekirge, salgın gibi felâketlerden hep Gâvur Ali sorumlu tutulmaktadır. Hacı İmam, bir gün köylülerin yağmur duası teklifini duyunca Gâvur

Ali'yi hatırlar. Uzun süredir devam eden kuraklığın Allah'ın Gâvur Ali'ye kızarak gönderdiği bir felaket olduğunu düşünür. Gâvur Ali ile konuşarak onu da namaza alıştırmayı tasarlar.

Hacı İmam, Gâvur Ali'nin para düşkünü olduğunu bildiği için ona ibadetin fazileti, cehennem, cennet, ahiret yaşamı gibi konulardan bahsetmez. Bunun yerine ibadete başlamanın getireceği bolluk ve bereketi anlatır. Koyunlarının iki katına çıkacağını, zenginleşeceğini, ileride civar köylerdeki meraların sahibi olacağını müjdeler. Gâvur Ali, yüreğinde ibadet isteği olmasa da zenginleşme umudu ile namaza başlar. İlk namazını da köyde Cuma vaktinde cemaatle birlikte kılar. Gâvur Ali'nin namaza başlamasıyla köydeki kuraklık kesilir ve aralıksız bir yağmur başlar. Köylüler hem kuraklığın son bulması hem de aralarında namaz kılmayan kimsenin kalmaması sebebi ile çok mutlu olur. Gâvur Ali'nin tekrar ağılına gitmesine gerek kalmasın diye ona küçük bir çocuğu çırak olarak verirler.

Gâvur Ali, namaz kıldıkça köyde yaşamaya da alışır. Ağıla gitmek yerine kahvede köylüler ile sohbet etmek ve ibadet etmek onu rahatlatır. Koyunlarla ilgilenmeyi keser ve çobanlık işini tamamen çırağına bırakır. Ancak bir süre sonra ağıldan kötü haberler gelmeye başlar. Gâvur Ali'nin koyunları ölmeye başlamıştır. Ölen koyunları için Hacı İmam'a danışan Gâvur Ali sabretmesi nasihatini alır. Zaman geçtikçe daha fazla koyunu ölür ve sürüsü gitgide azalır. Gâvur Ali ibadete başladığından beri koyunlarının artmak yerine azalmasına bir türlü anlam veremez. Ağıla son gidişinde tüm sürüden sadece bir adet keçi kaldığını görür. Artık ibadet etmekten vazgeçer ve İzmir'e giderek para kazanmayı planlar. Ancak köylüler ona namazı asla bırakmaması gerektiğini söyleyerek Kesik Baş[135] menkıbesini örnek gösterir. Köylülerin tavsiyelerine kulak asmayan Gâvur Ali meraya döner ve ağılda kaldığı son gece sabaha kadar düşünür. Namaza başladığına pişman olur ve ona ibadeti tavsiye eden Hacı İmam'a küfürler eder. Sabah olduğunda köyden çıkar ve İzmir'in yolunu tutar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık ve öz denetim/irade değerleri yer almaktadır.

---

[135] "Kesikbaş Destanı, dinî tasavvufî bir destan mahiyetinde olup, Türklerin İslâmiyet'i kabulünden sonra Anadolu'da Türk kültürüyle şekillenen destanlardan biridir. Genellikle XIV. yüzyılın başlarında yazıya geçirildiği kabul edilen Kesikbaş Destanı'nda ana tema olarak, Hz. Ali'nin devi öldürüp Kesikbaş'ın ailesini ve esir beş yüz Müslümanı kuyudan kurtarması konusu işlenmektedir. Dolayısıyla Dâsitân-ı Kesikbaş, Hz. Ali'nin fedakârlığını, cesaretini, yiğitliğini ve kahramanlığını yansıtan cenknâmelerden biri olma özelliğini taşımaktadır. Hz. Ali'ye duyulan sevginin tezahürü olarak oluşturulan Dâsitân-ı Kesikbaş, dinîn gereği olarak Hz. Muhammed'e saygıyı da yansıtmaktadır. Destanda dinî terimler ve söylemlere yer verilmektedir. Bu özelliğiyle eser, dinî hikâye olarak da kabul edilebilir. Destan, menkıbe türleri içinde hayalî menkıbe tarzında kaleme alınmış olup temelde vurgulanmak istenen hususun Hz. Ali'nin şecaati, din düşmanlarına karşı yaptığı mücadele örneğinde İslâm'da gazâ ve cihat anlayışını pekiştirmek olduğu söylenilebilir. Bir başka deyişle destanda geçen mecazî ifadelerden maksat, İslâmiyet'i yok etmek isteyen küffara karşı Müslümanların mücadele etmesi gerektiğidir" (Kozan ve Çelik, 2014, s.177,191).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Kimseden korkusu yoktu. Askerden getirdiği ağır Rumeli kebesini çıkardığı zaman, belindeki kocaman Karadağ tabancası göze çarpardı. Kulübesine uğrayan ahbap jandarmalara "kurt için" diye gösterdiği mükemmel bir de martini[136] vardı" (ÖS, 2015, s.943-944).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Gâvur Ali iki aylık sofuluğun tesiriyle sağlam bir iman sahibi olmuştu. Çakır İmam'ın teminatını büyük bir hakikat gibi kabul etti. Yine namaza, niyaza, ibadete daldı. Haftada bir gün ağıla uğruyor, yeni ölen koyunların derilerini yüzüyordu" (ÖS, 2015, s.950).

Gâvur Ali'nin kimseden korkmaması ve kendine güvenmesi cesaret/kahramanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Gâvur Ali'nin Hacı İmam'la konuştuktan sonra namaza başlaması ve başına gelen sıkıntılara rağmen ibadetini terk etmeyerek eski alışkanlıklarına dönmemesi ise öz denetim/irade değerini yansıtmaktadır.

4.1.116. Korkunç Bir Ceza

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 17 Nisan 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa Hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Hasan Ağa ve eşi Gülsüm'dür. Hasan Ağa çalışıp para biriktirmek için taşradan İstanbul'a göç etmiştir. Ama hemşehrilerinin aksine o yanında eşini de getirmiştir. Fatih'te bir ev tutan ve aynı semtte helvacı dükkânı açan Hasan Ağa'nın işleri iyi gitmektedir. Para biriktirdikçe altın alıp çok sevdiği eşine hediye etmektedir.

Bir gün hemşehrileri verecekleri ziyafete onu da davet eder. Hasan Ağa, evde karısını tek bırakmaya gönlü el vermese de ısrarlara dayanamayarak teklifi kabul eder. Evden çıkarken karısına gece tek başına kalmaktan korkmaması için yanına bir "kişicik" almasını tembihler. İstanbul'u hiç tanımayan ve oldukça saf bir kişi olan Gülsüm, eşi evden çıktıktan sonra sokaklarda bir "kişicik" aramaya başlar. Tüm gün "Sen kişicik misin?" diye sorduğu

[136] "Martin, tek kurşun atan, İngiliz üretimi bir tür askeri tüfektir. Orijinal adı Martini-Henry olup, İngiliz ordusunda 1871'den I. Dünya Savaşı'na kadar kullanılmıştır. Adını geliştiricileri Friedrich von Martini ve Alexander Henry'den almıştır. Osmanlı ordusu tarafından 1872'de 600.000 adet satın alınmış ve Ruslara karşı 93 Harbi'nde kullanılmıştır. Martin tüfekleri 1888'de Alman üretimi Mauser tüfeklerinin gelişine kadar Osmanlı ordusunun standart piyade silahı olmuştur. Tüfek, "Martini" ve "Aynalı Martin" sözleri ile birçok halk türküsünde (Hekimoğlu, Drama Köprüsü, Kara Çadır, Bir Fırtına Tuttu Bizi) kendine yer bulmuştur" ("Martin", 2021). Ömer Seyfettin bazı hikâyelerinde (Eleğimsağma, Yalnız Efe, Beynamaz) bu tüfeğe yer vermiş, kahramanların martin tüfek kuşandığını aktarmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

insanlardan cevap alamaz. Nihayet bir külhanbeyi[137] Gülsüm'ün saflığını fark ederek onu kandırır ve evine gelir.

Hasan Ağa gece ziyafette rahat edemez. İçine bir kuşku düştüğü için sabaha doğru evine döner. Yatak odasına girdiğinde eşini yabancı bir erkekle görünce çıldırır. Ancak eşinin anlattıklarını dinleyince sakinleşir ve onun suçsuz olduğunu anlar. Külhanbeyini sırtına alır ve Yedikule'ye kadar götürüp bırakır. O zamana kadar öldürüleceğini düşünen külhanbeyi iki rekât namaz için izin ister. Ancak Hasan Ağa'nın kimseye zarar vermeye niyeti yoktur. Külhanbeyine, onu ceza olarak Yedikule'ye getirdiğini, bir daha evine gelirse bu sefer Ayastefanos'a kadar götüreceğini söyleyip evine döner. Yolda eşine olan siniri de geçen Hasan Ağa'nın eve vardığında neşesi yerine gelmiştir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi değeri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Dükkânlarının önünden geçen İstanbul hanımlarına baktıkça Gülsüm'ün kıymeti nazarında büyüyordu. (…) Hasan Ağa, karısının daha başka yerlerini de aklından geçirince, "Gozini seveyim…" diye coşar, uzun uzun gerinir, yatıp dinlenmek için hemen evine koşardı" (ÖS, 2015, s.953).

Hasan Ağa'nın eşi Gülsüm'e olan sevgisi ve onu diğer tüm kadınlardan daha güzel bulması sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.117. Bit

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 20 Nisan 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Tarihî Kısa Hikâye'* üst başlığı ve *'Baytar şairi Mehmet Akif Bey'e'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün tamamı yazarın bitin önemini ve tarih boyunca insanoğlu tarafından haksızlığa uğradığını nakletmesine dayanır. O zamana kadar önemsiz konularda eser vermeyen yazar, kahramanı hayvan olan konuları kaleme almaktan vazgeçmiştir. Ancak Latince yazılmış iki bin yıllık bir eseri okuyunca fikri değişir.

Roma döneminde Daniel Heinsius isimli bir senatörün senatoya verdiği belgede bitin zararsız olduğu, diğer haşerat gibi kötü olmadığı ve insanlara haz verdiği gibi iddialar vardır. Yazar, senatörün bitin lehine yazdıklarını aktardıktan sonra ona hak verir. Önce günümüz

[137] Metinde yer alan külhanbeyi karakterinin, çok kıvırcık saçlı olması, fesini "yârdan ayrıldımvârî" şeklinde takması, yaşadığı semt gibi özellikleri verilmiştir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda külhanbeyinin yazarın "Düşünme Zamanı" isimli hikâyesinin baş kişisi Badik Ahmet olduğu anlaşılmaktadır.

insanlarının bit gibi ehemmiyetsiz konular hakkında eser vermemesini eleştirir. Eskiden insanların önemsiz gibi görünen şeyler hakkında bile büyük eserler yazmasını över. Sonra da insanlığın fiziksel fayda için canlılara zarar verdiğini söyleyerek hastalık taşıdığı bilinse deve, manda, fil gibi büyük hayvanların bile öldürüleceğini iddia eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat değeri yer almaktadır.

Estetik/Sanat Değeri: "Fakat dün tarihî bir eser okudum. Tam bundan iki bin sene evvel yazılmış Lâtince bir şaheser… Evvelâ gözlerime inanamadım. "Acaba mizah mı?" diye şüphelendim. Hayır, ciddîydi" (ÖS, 2015, s.958).

Yazarın okuduğu Latince eseri övmesi ve edebi eser olarak ne kadar estetik olduğunu açıklaması estetik/sanat değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.118. Perili Köşk

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Nisan 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Sermet Bey ve Hacı Niyazi Efendi'dir. Sermet Bey on iki kişilik ailesi ile kalabileceği büyük bir köşk aramaktadır. Ancak kiralamak için kendisine gösterilen hiçbir yeri beğenmez. Son olarak Hacı Niyazi Efendi'ye ait olan meşhur "Perili Köşk"te karar kılar. Bu köşkün perili olduğu, içinde kalanlara musallat olan hayaletler bulunduğu rivayet edilmektedir. Ancak eliyle tutmadığı hiçbir şeye inanmayan ve peri masallarına kulak asmayan Sermet Bey köşkü üç senelik kirasını peşin vererek kiralar.

Kalabalık ailesi ile köşke taşınan Sermet Bey on beş gün sonra bir olaya şahit olur. Köşkün bahçesinde beyaz bir hayalet gezinmektedir. Aile fertleri ve hizmetçileri korkudan sapsarı kesilse de o bu durumdan etkilenmez. Anlatılan peri masallarının etkisiyle tüm ev halkının hayal gördüğünü düşünür. Ancak bahçedeki hayalet geceleri görünmeye devam eder. Evdekiler köşkten taşınmak istese de üç senelik peşin kiranın boşa gitmesini istemeyen Sermet Bey bunu kabul etmez.

Bir süre sonra bahçedeki hayalet artık her gece görünmeye başlar. Sermet Bey bunu umursamasa da hayalete elini sürerek gerçekliğini anlayacağına inanmaktadır. Hayalet geceleri evin içine taş atmaya da başlayınca Sermet Bey artık bu soruna bir çözüm bulma kararı alır. Eve verilen zararın kiracıya ait olması sebebiyle hayaletin camlara taş atması onu zor duruma sokmaktadır. Nihayet bir gece Sermet Bey bahçedeki bir ağacın dallarına saklanarak hayaleti beklemeye başlar. O gece hayalet koruluktan geçerek bahçeye gelir.

Sermet Bey saklandığı yerden çıkar ve hayalete dokunur. Elini sürdüğü anda hayaletin yok olmasını beklerken herhangi bir şey olmadığını görünce Sermet Bey bunun bir kandırmaca olduğunu anlar. Hayaleti bahçede kovalar ve yakalar.

Yakalanan hayaletin beyaz örtüsü kaldırılınca altından ev sahibi Hacı Niyazi Efendi çıkar. Hacı Niyazi Efendi yıllardır kiracılardan köşkün kirasını peşin almakta sonra da onları birkaç ay içinde korkutup kaçırmaktadır. Sermet Bey onun bu oyununu ortaya çıkarmıştır. Hacı Niyazi Efendi'nin elinden altı yıllık kirayı peşinen aldığına dair imzalı kontrat alır. Böylece Sermet Bey ve ailesi yıllarca kira vermeden köşkte yaşamaya devam eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma ve misafirperverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Sermet Bey, gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi. Gözle kulak onca birer yalan kovuğuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el… fakat lâmise, hiç dolma yutmazdı. Bütün hurafeler, batıl itikatlar dimağımıza hücum için gözle kulağa koşardı" (ÖS, 2015, s.962-963).

Misafirperverlik Değeri: "Sermet Bey bir hafta sonra kalabalık ailesiyle köşke taşındı. Hâlis bir zevk ehliydi. Her gece çalgı çağanak, yemek, içmek, keyif, sefa gırla giderdi. Daima akrabalarından kadın, erkek, dört beş misafiri bulunurdu" (ÖS, 2015, s.965).

Sermet Bey'in kendisine anlatılan peri, hayalet, ecinni gibi hurafelere inanmaması ve bu tip batıl inançları taşımaması bilimsellik/nesnel olma değerini yansıtmaktadır. Sermet Bey'in ve ailesinin evlerinde her zaman misafir ağırlaması ve onlarla ilgilenmeleri ise misafirperverlik değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.119. Baharın Tesiri

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 8 Mayıs 1919 tarihinde *Büyük Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün karakterleri isimsiz anlatıcı, Mediha, Sermet ve Camsap'tır. Öykünün kahramanı bahar aylarının gelmesi ile kendini her zamankinden mutlu ve genç hissetmeye başlamıştır. Doğanın uyanması, havaların ısınması, etrafta gördüğü kelebekler ve çiçekli ağaçlar kalbinde tarifsiz bir neşe ve çeşitli arzular uyandırmıştır. Bu ruh hâli ile evinden çıkan ve İstanbul'u gezmeye başlayan kahraman, yolda arkadaşı Sermet ile karşılaşır.

Sermet[138] o gün evinde bir çay partisi vermektedir. Kahramanı da bu partiye davet eder. Kahraman, Sermet'in evine geldiğinde partideki diğer misafirler ile tanışır ve sohbet etmeye başlar. Bu sırada Mediha'yı da görür. Mediha son derece güzel ve etkileyici bir kadındır. İkili tanışır ve yakınlaşır. Çeşitli konular üzerine sohbet ederler. Evdeki parti bitince misafirler ayrılmaya başlar ancak kahramanın aklı Mediha'da kalmıştır. Kahraman evine döner ama yüreğindeki sızı yüzünden üç gün boyunca uyuyamaz. Gözünün önünde sürekli âşık olduğu Mediha'nın hayali vardır. Yirmi yıldan beri aradığı ama bulamadığı, hayalindeki kadına kavuştuğunu düşünmektedir. Mediha'ya hislerini anlatmak için bir mektup yazmaya başlar ancak bu mektubu yarım bırakır.

Üçüncü günün sabahında Camsap, kahramanın evine gelir. Arkadaşının uzun süredir uykusuz kalıp bitkin düşmesine kızar. Kahraman, başından geçenleri ve kalbindeki aşkı anlatınca bunu saçma bulur. Vakitsiz öten horozlar gibi gençlik hevesine kapılan ihtiyarların da sonlarının kötü biteceğini açıklar. Camsap, kahramana yaşadığı şeyin aşk olmadığını, sadece baharın etkisiyle ruhunun ateşlendiğini anlatır. Baharın, doğa, bitkiler ve hayvanlar üzerinde olduğu gibi insanların da üzerinde etkili olduğunu, gerçekte var olmayan bazı duyguları hissettirdiğini söyler. Arkadaşını bu durumdan kurtarmak için de İstanbul'da baharın asla uğramadığı, her zaman soğuk bir iklime sahip olan Kireçburnu'na gitmesini tavsiye eder.

İki gün sonra kahraman ve hizmetçisi Mehmet, Kireçburnu'nda yeni tutulan eve taşınır. Bu köy Karadeniz kıyısında kurulmuştur ancak iklimi Kuzey Kutbu'nu andıran bir özelliğe sahiptir. Kahraman, köyün soğuğundan hareket edemez ve aşkını düşünemez hâle gelir. Bütün gününü soba yakmak ve yorganın altında ısınmaya çalışmakla geçirir. Isınmak için bol bol konyak ve sıcak ıhlamur içer. Birkaç gün sonra Camsap köye gelir ve dostunun durumunu kontrol eder. Kahramanın Mediha'ya duyduğu aşktan eser kalmamıştır. Camsap, gördüklerinden memnun olarak oradan ayrılır.

Kireçburnu'nun soğuğuna bir hafta daha dayanabilen kahraman ve hizmetçisi Mehmet köşklerine geri döner. Kahraman burada Mediha'ya yazdığı ama yarım bıraktığı mektubu tekrar eline alır ve okur. Ancak o günkü duygularını artık hissetmemektedir. Mektubu gülünç bulur ve göndermediğine mutlu olur. Mediha'yı düşündüğü günler boyunca dilinden düşürmediği:

"Derd-i aşkından rehâyâb olmasın

[138] Hikâyenin kahramanlarından olan mühendis Sermet Bey'in, yazarın "Harem" isimli eserinde yer alan Sermet karakteri ile aynı kişi olduğu düşünülebilir. Her iki kahramanın aynı isimde olması dışında sürekli olarak evlerinde parti vermeleri, misafir ağırlamaları, kadınlı erkekli eğlence tertip etmeleri ve modern bir apartmanda yaşamaları benzerlik göstermektedir. Ayrıca hikâyelerde yer alan Meliha-Mediha isimli kadın karakterler de bu benzerliği destekler niteliktedir.

Sevmeden gönlüm seni kurtulmasın"

şarkısını da bir türlü hatırlayamaz. Bunun üzerine Camsap'ın belirttiği gibi aslında kalbinde bir aşk olmadığını, sadece 'baharın tesiri' ile boş bir hayale kapıldığını kendisi de kabul eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, misafirperverlik ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "İçimde sebebini bilmediğim bir neşe canlandı. Birdenbire giyinip dışarıya çıkmak, tenha yollarda, uyumuş sahillerde koşmak, haykırmak arzuları duydum" (ÖS, 2015, s.969).

Estetik/Sanat Değeri: "Musiki başladı. Açık sarı saçlı zayıf bir kadın keman çalıyordu. Piyanoda oturan şişman bir kızdı. Hakikaten mahirdiler. Hissederek çalıyorlardı. Samimî bir nağme herkesi tahayyüle daldırır. Ben de daldım. Müphem bir şiir içinde gaşyolmuş gibiydim" (ÖS, 2015, s.971).

Misafirperverlik Değeri: ""Bize gidelim. Bugün bir çay veriyoruz!" dedi. İtiraz etmek istedim: "Davetli değilim ki…" Güldü. Koluma girdi. "Haydi haydi. Davete ne hacet! İşte şimdi davet ediyorum…" diye beni sürükledi" (ÖS, 2015, s.971).

Sevgi Değeri: "Köşke gelip odama kapanınca Mediha'nın hayalini karşımda gördüm. Sesini işitiyordum. Yemek yemedim. Gece lâmbamı yaktırmadım. Bu hayal kaçacak zannediyordum. Bütün gece, arkadaki koruda bülbüller öterken onun sesini işittim" (ÖS, 2015, s.972).

"Başladım Sermet'e nasıl rast geldiğimi, evine nasıl gittiğimi, sonra orada musiki dinlerken nasıl Mediha'yı gördüğümü, birdenbire kalbimin nasıl çarptığını söyledim" (ÖS, 2015, s.973).

Sermet'in evinde kalabalık bir misafir grubunu ağırlaması ve yolda karşılaştığı arkadaşını da ısrarla evine davet etmesi misafirperverlik değerinin öne çıktığı sahnedir. Kahramanın, Mediha'ya duyduğu yoğun duygular ve kalbindeki aşk sevgi değerinin, baharın gelmesiyle kendini neşeli ve mutlu hissetmesi, kalbinde hayata dair taze umutların yeşermesi ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı yerdir. Sermet'in evindeki çay partisinde, iki sanatçının keman ve piyano çalması, icra ettikleri musiki ile herkesi etkilemeleri estetik/sanat değerini yansıtmaktadır.

4.1.120. Nasıl Kurtarmış?

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 14 Mayıs 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Kadı Mustafa Efendi'dir. Kasaba halkı tarafından pek sevilmeyen ve sert mizacıyla tanınan Kadı Mustafa Efendi aslında kendisinin çok iyi bir kişi olduğuna inanmaktadır. Asık suratlı olmasına ve sert tavırlarıyla karşısındakini kırmasına rağmen ahalinin kalbinde muteber olduğunu düşünmektedir.

Bir cuma günü Kadı Mustafa Efendi kasaba eşrafı ile namaz vaktini beklemektedir. Eşraf, güler yüzlü olmanın ve tatlı dilin önemi üzerine sohbet etmeye başlar. Konuşmalar boyunca güler yüzün önemi vurgulandıkça Kadı Mustafa Efendi rahatsız olur. Kendisinin de herkes tarafından sevildiğini, iyi bir insan olmak için yumuşak tavırlara gerek olmadığını anlatır. Tam aksine doğru kişilerin sert olduğunu, güler yüzün münafıklara mahsus olduğunu söyler. Bu sırada kahveye bir yörük çocuğu gelir. Kadı Mustafa Efendi'ye bir lenger dolusu yoğurt hediye eder. Kadı Mustafa Efendi, bu hediyenin sebebini sorunca yörük, babasının dün gece rüya gördüğünü, kadı efendinin rüyasına girerek babasının koyun sürüsünü kurtardığını söyler.

Kadı Mustafa Efendi, ahaliye karşı istediği fırsatı eline geçirmiştir. Herkes tarafından sert ve kötü bir kişi olarak bilinmesine rağmen rüyalara girerek insanlara yardım etmektedir. Rüya âleminin gerçeği yansıttığını, yaptığı yardımın bir işaret olduğunu anlatır. Yörük'ten rüya hakkında daha fazla ayrıntı ister. Küçük çocuk, kadı efendinin babasının rüyasına geldiğini, sonra vahşi bir yaban domuzuna dönüştüğünü, koyunlara saldıran kurdu kovalayıp dişleri ile parçaladığını anlatır. Yörüğün kırdığı pot üzerine Kadı Mustafa Efendi çok sinirlenir. Az önce rüyaların gerçeği yansıttığını iddia etmesinden pişman olur. Öğr. Gör. Yahya Kemal Beyitoğlu (2018) makalesinde Kadı Mustafa Efendi karakteri ve bu karakter üzerinden yazarın ilettiği mesajı şu şeklide açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin, Nasıl Kurtarmış? adlı hikâyesinde Kadı Mustafa Efendi'nin asık suratlılığının, sertliğinin halk üzerinde bıraktığı olumsuz intibayı eleştirmektedir. Öyle ki bu intiba onların bilinçaltına dahi işlemiştir. Hikâyede Kadı Mustafa Efendi, bir köylünün rüyasına girerek koyunlarını kurtarmıştır. Ancak Kadı Mustafa Efendi'nin köylünün rüyasında bir yaban domuzuna dönüşerek koyunları kurtarması ironiktir" (Beyitoğlu, 2018, s.44).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk ve hoşgörü değerleri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Fakat, şöyle bakarken insana yüzüyle, hareketleriyle, sözleriyle pek fena tesir bırakan bu doğru kadı kendi kalbinin çok iyi olduğuna kaniydi. Herkesin iyiliğini

isterim sanırdı. Herkesi acı sözleriyle haşlar ama elinden gelecek muaveneti de saklamamağa çalışırdı" (ÖS, 2015, s.979).

Hoşgörü Değeri: "Namaz vaktini beklemeğe gelmişlerdi, "tatlı dil, güler yüz"den bahsolunuyordu. Ömründe hiç gülmeyen Mustafa Efendi, işittiklerini hep kendine, üzerine alındı" (ÖS, 2015, s.979).

"Hazır bulunanların hepsi "tatlı dil, güler yüz" taraftarlığında ittifak etmiş gibiydiler. Kalbe, fiile kimsenin ehemmiyet verdiği yoktu" (ÖS, 2015, s.980).

Kasaba eşrafının güler yüzlü ve tatlı dilli olmanın öneminden bahsetmesi, insanlara yumuşak davranmayı övmesi hoşgörü değerinin vurgulandığı sahnedir. Kadı Mustafa Efendi'nin çok sert mizaçlı olmasına rağmen doğru bir kişi olması, insanları kırmakla beraber elinden gelen yardımı da esirgememesi dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır.

4.1.121. Yalnız Efe [1-Öykü]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 25 Nisan 1918 tarihinde *Yeni Mecmua* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün burada yayımlanan bölümü daha sonra Yalnız Efe romanının Dîbâce (Giriş – Açılış) bölümünü oluşturmuştur. Ancak yazar, roman denemesinde konuyu genişleterek daha kapsamlı bir eseri kaleme almış ve ilk öykünün bazı bölümlerine ikinci çalışmasında yer vermemiştir.

Öykünün karakterleri isimsiz anlatıcı ve ona kılavuzluk eden yaşlı köylüdür. Kahraman ayı avı için Kumdere ile Akkovuk köyleri arasındaki bir dağa tırmanmaktadır. Yanında kendisine kılavuzluk eden yaşlı köylü, ondan daha dinç ve dayanıklıdır. Yol üzerinde yorulduğunda köylü onun eşyasını da taşımaya başlar. Mola verdikleri bir yerde kahraman sigara içmek ister. Ancak köylü ona buranın mübarek sayıldığını söyleyerek izin vermez. Yalnız Efe lakaplı eşkıyanın burada sırrolduğunu ve her gece gökten nur yağdığını söyler. Küçüklüğünden beri eşkıya öyküleri dinlemeyi seven kahraman, köylüden Yalnız Efe'nin öyküsünü anlatmasını ister. Eserin devamında köylünün ağzından Yalnız Efe'nin başından geçenler anlatılır.

Yalnız Efe, daha on altı yaşında iken silahlanıp dağa çıkmış bir genç kızdır. Genç kızın babası olan yörük, Eseoğlu lakaplı bir çiftlik sahibinin zulmüne uğrar. Eseoğlu'nun adamlarından biri yörüğe olan borcunu ödememek için onu öldürür. Babasının cesedinin başına giden genç kız neler olduğunu öğrenir. Katillerinin cezalandırılması için yetkili makamlara gider ama hiçbir sonuç alamaz. Adalet isteği için gittiği zaptiye mülazımı da

Eseoğlu'nun tarafını tutmaktadır. Genç kız bu mülazımın yanına son gidişinde hakarete uğrar ve dayak yer. Bunun üzerine mülazımı öldüreceğini söyleyerek oradan ayrılır. Kısa bir süre sonra mülazım başından vurularak öldürülür. Bu olayın üzerine "Yörüğün kızı"nın bu cinayeti işlediği dedikodusu köyde yayılmaya başlar. Bir hafta sonra yörüğün katili olan korucu da vurularak öldürülür. Ardından çiftlik sahibi zalim Eseoğlu'nun cesedi bulunur. Köyde adaletsiz, haksız işler yapan kim varsa kısa süre içinde ortadan kalkmaya başlar. Zalim ağalar, halkı soyan memurlar, adaletsiz zaptiyeler korkudan bölgeyi terk etmeye başlar. Ahali bu işleri yörüğün kızının yaptığına inanır ve ona Yalnız Efe lakabını takar.

Yalnız Efe on beş sene boyunca bölgede adaleti sağlar. Halk kendisinden memnundur. Onun sayesinde yörede kimse kimseye haksızlık yapamaz. Yalnız Efe sadece kadınlara görünür ve onlar aracılığı ile kasaba zenginlerine emirler gönderir. Köylerin eksiklerinin giderilmesini sağlar, mektep ve cami yaptırır. Haksızlığa uğrayanların intikamını alır. Ancak bir zaman sonra bölgeye bir nizamiye taburu gelir. Tabur aslında Söke bölgesinde türemiş bir Rum çetesini aramaktadır. Ancak bu çeteyi yakalayamayınca Yalnız Efe'yi teslim almak için araziyi kuşatır. Yalnız Efe sarp bir dağ geçidine kadar geri çekilir. Etrafını saran askerler iki taraftan üzerine yaylım ateş açar. Yalnız Efe, askerleri kardeşi olarak görmektedir. Onların farkında olmadan birbirini vuracağını düşünür. Askerlere artık kendisinin yok olduğunu, ateşi keserek ortada buluşmalarını söyleyerek ortadan kaybolur. Askerler onun sığındığı noktaya kadar geldiğinde hiçbir şey bulamazlar. Ondan geriye sadece tüfeği, seccadesi ve baş örtüsü kalmıştır. Yaşlı köylü bu öyküyü anlattıktan sonra Yalnız Efe'nin burada sırrolduğunu söyler ve buna kanıt olarak da her gece gökten nur yağmasını gösterir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, cesaret/kahramanlık, dayanışma/yardımseverlik, çalışkanlık ve saygı değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Onun korkusundan kazada kimse kötülük yapamazmış. Zenginlere kadınlarla haber gönderir, "Falan fakire yardım ediniz. Falan öksüzü evlendiriniz, falan köprüyü yapınız. Falan köye bir mektep kurunuz" gibi emirler verirmiş" (ÖS, 2015, s.986).

"Evet, bir zaman onun korkusundan kimse kimseye haksızlık edemez olmuş. Haksızlığa uğrayan düşmanını, "Gidip Yalnız Efe'ye söylerim" diye korkuturmuş. On beş sene ne köyümüze, ne kazamıza yabancı, yağmacı gelememiş. Öşürcüler, ağnamcılar, tahsildarlar, zaptiyeler köylerde kuzu gibi namuslu namuslu dolaşırlarmış. Rüşvet değil, ikram olunan yemişi bile kimse almağa cesaret edemezmiş" (ÖS, 2015, s.986).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Malûm ya, Anadolu efeleri uşaklarıyla gezerler. Hâlbuki bu efe tek başına… yanına uşak falan almaz. Müracaat edenleri ters yüzüne çevirir. İşte bunun için köylü ona "Yalnız Efe" derler. Tam on beş sene!" (ÖS, 2015, s.986).

Çalışkanlık Değeri: "Sırtında çiftesiyle üç günlük yiyeceğimizden başka benim kebemi de taşıyan bu dinç köylüye yorgunluğumu söylemedim. "Ha biraz gayret!" dedi, "Yarın başına bir çıkalım. Oradan öte Akkovuk'a kadar yol iyidir"" (ÖS, 2015, s.983).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Yalnız Efe'den kimsenin şikâyeti yokmuş. Ne kimseyi dağa kaldırırmış, ne de fidye istermiş. İstediği hep fakirler, kimsesizler, dullar, öksüzler içinmiş" (ÖS, 2015, s.986).

"Yalnız Efe'nin kaza içinde belki elli dalda heybesi varmış. Kimseye ağırlık olmaz, kimseyi sıkıştırmaz, iyilikten başka bir şey yapmaz, herkesin gönlünden kopanla geçinirmiş" (ÖS, 2015, s.986).

Saygı Değeri: "Ağır bir tavırla "Burada tütün içilmez!" dedi. Sordum: "Niçin? Namazgâh mı burası?"
"Hayır."
"Ya ne?"
Önüne bakarak başını salladı. Gizli bir şey söylüyormuş gibi yavaşça, "Burası Yalnız Efe'nin 'sırrolduğu' yerdir!" dedi" (ÖS, 2015, s.984).

Anlatıcıya yol gösteren köylünün kendi eşyalarının yanında onun da yükünü sırtlaması ve dinlenmeden dağa tırmanması çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Köylünün Yalnız Efe'nin hatırasına büyük saygı göstermesi ve onun kaybolduğu yeri mübarek olarak görmesi saygı değerini yansıtmaktadır. Yalnız Efe'nin yanına kimseyi yardımcı almadan tek başına mücadele etmesi cesaret/kahramanlık değerini, köylerdeki haksızlıklara karşı çıkarak suçluları cezalandırması, ezilenleri kurtarması ise adalet/adil olma değerini vurgulamaktadır. Yalnız Efe'nin kasaba zenginlerine emir vererek fakirleri gözetmesi, köylere mektep ve camiler yaptırması, ahaliye destek olması dayanışma/yardımseverlik değerinin aktarıldığı sahnedir.

4.1.122. Yalnız Efe [2-Roman]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Haziran 1919 ile 14 Aralık 1919 tarihleri arasında *Büyük Mecmua* dergisinin beş sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Anadolu Romanı'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Yalnız Efe, bir yıl önce *Yeni*

Mecmua dergisinde kısa bir öykü olarak yer almış, daha sonra genişletilerek roman denemesi olarak yayımlanmıştır. Yalnız Efe'nin ilk yayımlanan bölümleri bu baskıda *'Dîbâce'* bölümü olarak verilmiş ayrıca *'Birinci Fasıl: Kimdi?'* başlığı altında *'1-Yörük Hocayla Kızı' – '2-Hocanın Ölümü' – '3-Vuran…'* bölümleri eklenmiştir. Eser, *'Mabadı var'* notuyla bitirilmiş olmasına rağmen devamı yayımlanmamıştır.

Ömer Seyfettin, Yalnız Efe'de Anadolu'nun bozulmuş sosyal yapısını ve zayıflamış devlet iktidarını resmeder. Yörük Hoca'nın gözünden Anadolu'nun durumunu aktarırken kullandığı, *"O andan itibaren Anadolu da bozulmuştu. Eşkıyalık, zulüm, hakaret, hırsızlık, açlık, yağmacılık alevsiz bir yangın gibi bu bin senelik ana yurdunu yakıp tutuşturuyordu. Yörük Hoca bunu görürdü."* ifadeleri dikkat çekicidir. Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Sinan Ulu (2019) makalesinde devletin iktidar yitiminin öyküye yansımalarını şöyle açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin'in devlet-iktidar-halk ilişkisini irdelediği öykülerin bir boyutunu da devletin zor dönemlerde halkın iyiliğini düşünerek iyi niyetle gerçekleştirdiği bazı uygulamaların halkın aleyhinde bir gelişme olarak sonuç vermesi ya da devletin, gücünün zayıflamasından dolayı halka gerektiği ölçüde yarar sağlayamaması oluşturur.
>
> "Yalnız Efe" öyküsünde devletin yereldeki temsilcileri kaymakam ve zaptiyelerin devlet otoritesinin boşluğundan faydalanarak kendi çıkarları için, köylüyü sömüren, ezen, istediği kişiyi öldüren, zalim Eseoğlu ile iş birliği içinde olduğu görülür. Öyküde Kezban, babasını öldüren Eseoğlu'nun devlet tarafından yakalanmadığını hatta korunduğunu anlayınca adaleti kendisi sağlamak ister ve babasını öldüren, o işte parmağı olan, halka eziyet eden herkesi öldürür ve dağa çıkar. "Zalim zaptiyeleri, köylüyü soyan memurları, rençberleri dolandıran madrabazları hiç görünmeden öldüren bu efe" (Ömer Seyfettin 2014, C. 2: 394) askerler tarafından öldürülmek istenir; ancak Yalnız Efe, halkın gönlünde taht kurmuş olarak sırra kadem basar. Arkasından menkıbeler söylenir. Burada iki önemli husus vardır. Birincisi devletin yereldeki temsilcileri yüzünden halktaki olumsuz hükümet algısıdır. Devlet taşrada işlevini yerine getirememekte, ağaların yönettiği sömürü çarkının bir dişlisi haline gelmektedir. Bu da halkın devlete güvenmemesine yol açar. Çünkü halk, zalimlere, haydutlara karşı yalnız bırakılmıştır. Halkın sorunları çözmedeki yaklaşımı da bu durumu doğrular. Hacı Durmuş "Her memlekette bir adam çıksa… Ne rüşvet kalır, ne zulüm kalır, ne fesat kalır! Bir kişi… Bir kişi…" (Ömer Seyfettin 2014, C. 3: 309-310) diyerek çözümü, esas vazifesi halkın güvenliği olan devlette değil, tesadüfen ortaya çıkacak bir kahramanda bulur. Öyküde dikkat çeken ikinci önemli husus, devlet ve halk arasındaki uçurumdur. Halk, Yalnız Efe'yi efsanevi bir kahraman, bir kurtarıcı olarak görürken, arkasından menkıbeler söylerken; hükümet yetkilileri onu öldürmek ister. Bu girişim aslında yalnızca Yalnız Efe'yi öldürme

> değil, Anadolu insanının sağduyusunu, cesaretini, yardımseverliğini, merhametini öldürme girişimidir" (Ulu, 2019, s.300-301).

Öykünün kahramanları Yörük Hoca, Kezban ve Eseoğlu'dur. Yörük Hoca, yirmi sene önce Kumdere köyüne yerleşmiş, eşinin ölümünden sonra kızı Kezban ile tek başına yaşamaktadır. Köydeki herkes tarafından sevilen ve sözü dinlenilen Yörük Hoca, gençliğini Anadolu ve Rumeli'yi karış karış gezmekle geçirmiştir. Sivastopol, Silistre[139] gibi cephelerde bulunmuş, Osmanlı'nın çöküşüne şahit olmuştur. Anadolu'da kaybolan düzeni, devletin zayıflayan gücünü ve köyleri sömüren Eseoğlu gibi zalimlerin yaptıklarının farkındadır. Köylüyü Eseoğlu'na karşı uyarmakta, faizle para almalarına, borçlanıp tarlalarını kaybetmelerine engel olmaktadır. Yörük Hoca, geceleri köylülerle evinde yaptığı sohbetler esnasında onlara kitap okur, türkü söyler, harp hatıralarını anlatır, günlük hayata dair tespitlerde bulunur ve en çok da haksızlığa karşı durmanın öneminden bahseder.

Eseoğlu, civardaki köylülere faizle borç para verip tarlalarını ele geçiren kötü bir kişidir. Etrafına topladığı yabancı kökenli adamlarla silahlı bir çete kuran Eseoğlu, kendisine karşı çıkanları kaba kuvvetle sindirmektedir. Devlet kademelerinde edindiği dostlar ve dağıttığı rüşvetlerle haksız olduğu davaları bile lehine çevirmektedir. Köylerdeki silahları eşkıyalık bahanesi ile kolluk güçlerinin toplamasını sağlamıştır. Böylece yörede sadece kendi adamları silahlı olarak gezmektedir. Küçükalan köyünün tüm arazilerini hileyle ele geçiren Eseoğlu'nun yeni hedefi Kumdere köyüdür. Ancak Yörük Hoca ahaliyi tehlikeye karşı önceden uyarmış, kimsenin bu namert adamdan borç almasına izin vermemiştir. Bu durumdan haberdar olan Eseoğlu uzun süredir Yörük Hoca'ya diş bilemektedir. Yörük Hoca'yı ortadan kaldırmanın yolunu arayan Eseoğlu bir gün eline bir fırsat geçirir. Yörük Hoca, üç sene önce verdiği borcu istemek için çiftliğe gider. Eseoğlu burada Zeynel isimli adamına emir vererek Hoca'yı vurdurur. Cenazesini de bir gübre yığınının içine attırır.

Kezban, babası alacağını istemek için sabah erkenden çiftliğe gittiğinden beri kendini huzursuz hissetmektedir. Evde duramayıp komşulara gider ama burada da içi içini yer. Akşam olduğunda ise kasabadan acı haber gelir. Kezban kimseyi dinlemez ve sabahı beklemeden yola koyulur. Dört saatlik yolu yürüyüp çiftliğe varır. Burada çiftliğin korucuları ona engel olur.

---

[139] Sivastopol ve Silistre kuşatmaları, Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında gerçekleşen dokuz büyük muharebeden ikisidir. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında başlayan savaşta; Birleşik Krallık, Fransa ve Sardinya devletleri ile Alman ve İsviçreli gönüllüler Osmanlı tarafında savaşa dâhil olmuştur. Avrupalı güçlerin Rusya'yı Akdeniz dışında tutmak amacıyla sürdürdüğü savaş, müttefik devletlerin zaferiyle sonuçlanmıştır. İki taraftan yaklaşık birer milyon askerin katıldığı çatışmalarda Rusya 550.000, müttefikler 375.000 civarında kayıp vermiştir. Sivastopol kuşatması 17 Ekim 1854 – 11 Eylül 1855 tarihleri arasında sürmüş ve müttefik zaferi ile sonuçlanmıştır. Silistre kuşatması ise 14 Nisan – 23 Haziran 1854 tarihleri arasında Rus Ordusu'nun Tuna'yı geçerek Silistre'yi kuşatmasıyla başlamış, ön çatışmalar dışında 41 gün boyunca devam etmiştir. Muharebe Rus Ordusu'nun geri çekilmesiyle sonuçlanmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Sabaha kadar bekletip kâhyanın izniyle babasının cesedini görmesine müsaade ederler. Köylüler de bir süre sonra çiftliğe varır. Kezban, köylülerin yardımıyla babasının cesedini alır ve köye döner. Köyde herkes matem içindedir. İmam, cenazenin yıkanmasına izin vermez ve Yörük Hoca'nın şehit olduğunu söyleyerek kıyafetleriyle gömülmesini ister.

Yörük Hoca'nın toprağa verilmesinin ardından Kezban tek başına kalmıştır. Köylüler onu evlendirmeyi teklif etse de kabul etmez. Kezban, babasının katillerini idam ettirmekten başka bir şey düşünmemektedir. Ancak zaptiye mülazımı da kasabadaki hükümet adamları da Eseoğlu'nun tarafını tutmaktadır. Kezban yine de yılmaz ve gerçeği ortaya çıkarmak için Eseoğlu çiftliğinin çobanlarından birini takip eder. Deli Mustafa isimli bu adam son derece saf ve zavallı biridir. Kezban dağda hayvanlarının başında onu bulur ve sohbet etmeye başlar. Arkadaşlık kurduğu Deli Mustafa'dan cinayet günü yaşananları öğrenir. Deli Mustafa, Yörük Hocayı eşkıyaların vurmadığını, emri Eseoğlu'nun verdiğini, cinayeti Zeynel isimli adamının işlediğini öğrenir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, fedakârlık, sabır, saygı ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "O ihtiyardı. Zaten birkaç günlük ömrü kalmıştı. Fakat eli ayağı tutanlar hiçbir haksızlığa razı olmamalıydı. "Ah diyordu, her memlekette bir adam çıksa… Ne rüşvet kalır, ne zulüm kalır, ne fesat kalır! Bir kişi… Bir kişi..." Yörük Hoca da onun fikrindeydi" (ÖS, 2015, s.1004).

"Yavaş yavaş yapacağını anlattı. Mutlaka babasına kimin kurşun attığını arayıp bulacaktı. Sonra bu katili hükümete verecek, astıracaktı" (ÖS, 2015, s.1015).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Kumdere'nin eşrafından sayılırdı. Köyün fakirlerine, dullarına, öksüzlerine yardım eder, herkesin ölüsüne kendi sevabı için mevlit okurdu" (ÖS, 2015, s.994).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Yalnız Efe'nin akıbetini anlatırken kendini tutamadı. Gözlerinden yaşlar boşandı. Kalbi sanki ağzına gelmişti. Hıçkırıyordu. Boynunu bükerek, iri nasırlı elleriyle gözyaşlarını silerek söylediği şu sözler hâlâ kulağımda" (ÖS, 2015, s.991).

"Sabahleyin babası ata binerken sanki uzak, dönülmez bir gurbete gidiyormuş gibi kederlenmişti. Kasaba ona zulüm, fenalık dolu bir yer hissini verirdi. Sebepsiz duyduğu bu kederden bir türlü silkinip sıyrılamıyor, aklından gece işittiği şeyleri birer birer geçiyordu" (ÖS, 2015, s.1006).

“Ağır, sökülmez bir hıçkırık göğsünden kabarıyor, boğazına tıkanıyordu. Köpek acı acı ulumağa başladı. Bu uluyuş kalbini parçalayacakmış gibi içine aksediyordu” (ÖS, 2015, s.1007).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: “Yalnız Efe’nin her hareketi ahlâkî idi. Halk, yerliler, köylüler ona ulvî bir kahraman gibi tapınıyorlardı” (ÖS, 2015, s.991).

Fedakârlık Değeri: “Sanki durmak dinlenmek Türk’ün nasibi değildi. Bir muharebe biterken biri çıkıyordu. Ha Mora, ha Sivastopol, ha Sırp, ha Karadağ, ha Moskof… Sonra bunlar yetmiyormuş gibi bir de Arabistan! Bu kadar fedakârlıklara karşı ya görülen zulüm!” (ÖS, 2015, s.1004).

Sabır Değeri: “Fakat Yörük Hoca borcun, bahusus bir faizciye edilecek borcun nasıl bir ateş olduğunu, nasıl ev, bark, köy, kent yaktığını hemşehrilerine iyice anlatmıştı. “Olmadı mı, sabır, kanaat! Oldu mu idare, ihtiyat!..”” (ÖS, 2015, s.999).

Saygı Değeri: “Yalnız Efe’nin her hareketi ahlâkî idi. Halk, yerliler, köylüler ona ulvî bir kahraman gibi tapınıyorlardı” (ÖS, 2015, s.991).

“Bu, bütün köyün kendilerindenmiş gibi sevdikleri Yörük Hoca’ydı. Yirmi sene evvel “Artık ihtiyarladım!” diye gelip buraya yerleşmiş, çift, tarla almış, evlenmişti” (ÖS, 2015, s.994).

“Cenazeyi yıkamak için eve götürmek istiyorlardı. İmam “Olmaz!” dedi.
Niçin? Gibi yüzüne baktılar.
“Yörük Hoca şehittir!” diye haykırdı. “Şehit yıkanmaz. Şehidin esvabı üzerinden soyulmaz”” (ÖS, 2015, s.1014).

Sevgi Değeri: “Bu, bütün köyün kendilerindenmiş gibi sevdikleri Yörük Hoca’ydı. Yirmi sene evvel “Artık ihtiyarladım!” diye gelip buraya yerleşmiş, çift, tarla almış, evlenmişti” (ÖS, 2015, s.994).

Yalnız Efe’nin doğruluktan ayrılmaması ve yaptığı her davranışın ahlâki olması, dürüstlük/doğruluk değerinin, ova köylülerinin Yalnız Efe’ye büyük saygı duyarak onu mübarek bir kişi olarak kabul etmeleri ise saygı değerinin vurgulandığı sahnelerdir. İhtiyar köylünün Yalnız Efe’nin başından geçenleri anlatırken duygulanması ve ağlamaya başlaması duyarlılık/hassasiyet değerini, Kumdere köylülerinin Yörük Hoca’yı benimseyerek kendilerinden biri olarak görmeleri ise sevgi değerini yansıtmaktadır. Yörük Hoca’nın köydeki fakirlere, ihtiyaç sahiplerine ve öksüzlere yardım etmesi dayanışma/yardımseverlik değerinin, ahaliye borç almak yerine kanaat etmenin, idareli yaşamanın ve sabır göstermenin önemini

anlatması ise sabır değerinin öne çıktığı sahnedir. Yörük Hoca'nın insanlara her türlü haksızlığa karşı durmaları için öğüt vermesi ve onları adil olmaya yönlendirmesi adalet/adil olma değerini, Türk köylülerinin yıllardan beri cepheden cepheye koşarak gençlerini savaşlarda kaybetmesi ise fedakârlık değerini vurgulamaktadır.

4.1.123. Mürebbiye

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Haziran 1919 tarihinde *Diken* dergisinde S.Ö. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı, evin babası ve eve yeni gelen mürebbiyedir. Evin oğlu olan kahraman, şıpsevdi ve çapkın bir kişidir. Genç kızlara olan zaafını evdeki herkes bilmektedir. Kız kardeşinin eğitimi için eve daha önce gelen birçok mürebbiye onun tacizleri sonucu işten ayrılmak zorunda kalmıştır.

Bir gün kahraman, babası tarafından odaya çağrılır. Babası ona son kez ve kesin bir şekilde nasihatte bulunur. Eve yeni gelen ve daha öncekilerin hepsinden daha güzel olan mürebbiyeden uzak durmasını, onu rahatsız etmemesini ister. Babası eğer bu uyarılarını dinlemezse kahramanı evden kovacağını da belirtir. Kahraman, babasının tehditlerinden korksa da genç mürebbiyenin güzelliği karşısında verdiği sözü unutur. O zamana kadar gördükleri içinde en güzeli olan mürebbiye ile yakınlaşmayı kafasına koyar. Eline geçen ilk fırsatta da genç kız ile sohbet etmeye başlar. Kısa bir süre sonra bu sohbetler artar ve ikilinin arasındaki samimiyet ilerler. Kahraman, birkaç görüşmeden sonra mürebbiye ile geceleri odasında buluşma ve "Fransız yazarlar üzerine sohbet etme" için söz alır. Ancak o gece yatak odasına gittiğinde kapıyı kilitli bulur. Bu durum birkaç gece daha tekrar eder. Gündüzleri genç kızdan buluşmak için söz alan kahraman gece odanın kapısını kilitli buldukça tahammülü tükenir. Bir akşam yatak odasının anahtarını önceden alıp saklar, böylece gece olduğunda odaya rahatlıkla girebilmeyi umar. O gece planını uygular ve genç kızın odasına gizlice girer. Karanlıkta eliyle yoklayarak yatağı bularak yaklaşır. Ancak elini uzattığında yanlışlıkla yumuşak bir şeyi tutar. Tuttuğu şey babasının sakalıdır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.124. Zeytin Ekmek

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Temmuz 1919 tarihinde *Yeni Dünya* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Vermeyince Mabut, neylesin Mahmut? Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Naciye, Sabire ve Fasih'tir. Naciye

ile Sabire çocukluk arkadaşıdır. Ancak Balkan savaşları sırasında aileleri yaşadıkları şehri terk etmiş, bu yüzden iki arkadaş birbirini bir daha görememiştir. Savaştan altı sene sonra Sabire bir tesadüf sonucu Naciye'nin yaşadığı eve gelir.

Naciye, geçen yıllarda son derece fakirleşmiş, yokluk içinde eski bir barakada yaşamaktadır. Naciye, annesini ve babasını hastalık yüzünden kaybedince dört sene önce fakir bir gençle evlenmek zorunda kalmıştır. O günden beri kocasının otuz kuruşluk asker maaşı ile geçinmeye çalışmaktadır. Genç çift sofrada sadece vesika ekmeği[140] ve zeytin bulunduracak durumdadır. Yıllardan beri sıcak bir yemek yiyemeyen Naciye yine de hâline şükretmektedir. Yaşadığı evde su ve sabun bile olmadığı için mahalle çeşmesinden taşıdığı soğuk su ile yıkanmaktadır. Ancak yaşadığı bu sefalet ve yokluk bile onun güzelliğini bozamamıştır.

Sabire ise geçen yıllarda oldukça zenginleşmiştir. Naciye'nin aksine sofrasında her gün yüzlerce liralık yiyecek içecek ve şampanya bulunmaktadır. Ancak Sabire'nin sahip olduğu zenginlik ve lüks yaşam ahlâksız bir işten gelmektedir. Sabire, zengin erkeklerle para karşılığı birlikte olmakta ve başka kadınlara da metreslik yapmaları için aracılık yapmaktadır. Sabire bu durumu eski arkadaşından saklamaya çalışır. İstanbul'da akrabalarının yanında kaldığını söyler ama Naciye bunun doğru olmadığını anlar. Sabire aracılık ettiği bütün kadınlardan daha güzel olan Naciye'yi yanına almak ister. Böyle bir güzellik sayesinde bütün zengin erkeklerin peşinden koşacağını, artık rahat ve bolluk içinde bir hayat yaşayacağını vaat eder. Naciye içinden böyle bir şeyi kabul etmek istemese de karnını doyurmak için onlarla dışarı çıkmayı kabul eder. Aklında sadece akşam yiyeceği yemek vardır. Sabire'nin onu götüreceği yerde yemek yemeyi sonra oradan hemen kaçmayı planlar. Böylece namusunu korumuş ve doya doya yemek yemiş olacaktır.

Sabire, Naciye'yi yanına aldıktan sonra önce onu bir terziye götürür. Son derece şatafatlı ve pahalı kıyafetler ile onu süsler. Gittikleri terzi kadın da Naciye'nin güzelliği karşısında şaşkınlığa düşer. Terziden çıkınca bir arabayla gezmeye başlarlar. Bu sırada yoldan

---

[140] Vesika ekmeği, I. Dünya Savaşı yıllarında İttihat ve Terakki iktidarı tarafından alınan karar sonucu dağıtımı yapılan ekmeğe verilen isimdir. Vesika sıfatı dağıtılan ürünlerin belge karşılığı ve kişi başı olarak düzenlenmesinden gelmektedir. Savaş yıllarında şehrin kıtlık ile karşı karşıya kalmaması için seferberlik kararından bir hafta sonra İstanbul'da "İaşe Umum Müdürlüğü" kurulmuştur. Esnaf Cemiyeti, Şehremaneti, Heyet-i Mahsusa-ı Ticariye gibi yapılarla ortak çalışan İaşe Umum Müdürlüğü'nün amacı şehirde ekmek başta olmak üzere zeytinyağı, şeker, bulgur, gaz gibi temel ihtiyaçların dağıtımını kontrol altında tutmak ve karaborsacılık faaliyetlerine engel olmaktır. Kişi başı günlük 300 gram olarak sınırlandırılan ekmek miktarı daha sonra 250 grama düşürülmüş, un kıtlığının yaşandığı bazı dönemlerde ekmek yerine patates dağıtımı da yapılmıştır. Ahaliye fırınlara giderek ekmek üretimi sırasında kontrol yapma izni verilmiş, böylece fırıncıların una bakla unu, süpürge tohumu, toprak gibi yabancı maddeler katması engellenmek istenmiştir. Ömer Seyfettin, harp yıllarını anlattığı birçok eserinde (Zeytin Ekmek, Havyar, Acaba Ne İdi?, Niçin Zengin Olmamış?, Yuf Borusu Seni Bekliyor) vesika ekmeği ve İaşe Müdürlüğü'nde yapılan hileleri anlatmıştır. Gerçekten de bu yıllarda ekmeğe toprak karıştırıldığı için rahatsızlanan binlerce kişi toplu hâlde hastanelerde tedavi altına alınmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

geçen pek çok erkek Sabire'ye selam vermektedir. İçlerinden biri Sabire'yle sohbet etmeye başlar. Bu genç, çok zengin bir ailenin hovarda oğlu Fasih'tir. Fasih, güzelliğine hayran olduğu Naciye ile tanışmak ve onu köşküne götürmek ister. Sabire ile tanıştırması için pazarlık eder ve ona iki yüz lira verir. Naciye açıkça bir erkeğe pazarlıkla sunulduğunu fark etse de açlıktan ve yorgunluktan sesini çıkaramaz. Fasih'in köşküne gitmeyi kabul eder. Burada hemen karnını doyurup sabaha kadar kendini korumayı ve köşkten kaçmayı umar.

Fasih ve Naciye köşke vardığında gece olmuştur. Fasih, Naciye'ye yakınlaşmaya çalışır, ona köşkün odalarını gezdirir ve sohbet eder. Bir süre sonra Naciye'yi yatak odasına götürmek ister ama Naciye bunu kabul etmez. Utanarak önce bir şeyler yemek istediğini söyler. Fasih telaşla hizmetçisini çağırır ve yemek hazırlamasını emreder. Evden çıktığından beri karnını nefis yemeklerle doyurma hayali kuran Naciye sofraya oturur. Ancak gece geç saat olduğu için yiyecek bir şey bulamayan hizmetçi tabağa vesika ekmeği ve zeytin koyarak getirmiştir. Naciye dört yıldan beri yemekten tiksindiği ekmeği yine karşısında görünce hiddetlenir ve ağlamaya başlar. Köşkü aceleyle terk eder ve sahile koşar. Çektiği sefalet ve açlığa daha fazla dayanamadığı için denize atlayıp intihar etmeyi düşünür. Ancak kendisinde bunu yapacak kuvveti bulamaz ve yere yığılıp kalır. Doç. Dr. Münire Kevser Baş (2019) makalesinde, öyküde yaratılan ahlâki ikilem ve birey toplum ilişkisine dair şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Zeytin Ekmek hikâyesinde, ironik durumlara maruz kalan karakterin bir anlamda, travma yaşadığı ve içine düştüğü olumsuzluklardan kurtulduğu görülmektedir. Aslında yazarın, karakteri değil onları bu duruma düşüren toplumsal, siyasi veya ekonomik koşulları eleştirdiği söylenebilir. Dolayısıyla onun metinlerinde eleştiri, satir ve ironinin iç içe olduğu görülmektedir. Hikâyedeki ironi kurbanı karakter de farkında olmadan ve iradesizce olumsuz durumlara maruz kalmakta, istemeden gayri ahlâki davranışlara yönelmektedir. Bunun yanında, toplumsal sorunun halledilmediği, olumsuzlukların kendi seyrinde devam ettiği ancak, bireyin kendi öz bilincinin devreye girmesiyle olumsuzluktan sıyrılmasının söz konusu olduğu açıkça görülür. Asıl olumsuzlanan, "kötü" karakterler de aynı şekilde hayat tarzlarına devam etmektedirler. Böylelikle yazar metne, eleştiri konusu edindiği durumun cari olduğuna vurgu yapar ve mevcut koşullarda bireysel çabanın belli bir ölçüde önemli ancak yetersiz olduğunu da vurgulamış olur" (Baş, 2019, s.208-209).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde fedakârlık, sabır, sevgi ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Fedakârlık Değeri: "Sabire yanında kızaran, sefaletinin mahcubiyeti, zenginliğinin şaşaası karşısında bunalan, biten Naciye'ye "Doğru söyle, ayda yalnız otuz kuruşla mı geçiniyorsun?" diye sordu.
"Geçen sene asker dikişi de dikiyordum. Bu sene bulamadım."
"Vah zavallı!"
"İnanamıyorum, nasıl yaşarsın?"
"Bayağı"
"Canım, nasıl yaşarsın? Otuz kuruşla küçük bir kanarya geçinemez."
"Kocam her hafta ne yapıp yapıyor, yarım okka zeytin getiriyor. Ben de idare ediyorum"" (ÖS, 2015, s.1028).

Sabır Değeri: "Sabire yanında kızaran, sefaletinin mahcubiyeti, zenginliğinin şaşaası karşısında bunalan, biten Naciye'ye "Doğru söyle, ayda yalnız otuz kuruşla mı geçiniyorsun?" diye sordu.
"Geçen sene asker dikişi de dikiyordum. Bu sene bulamadım."
"Vah zavallı!"
"İnanamıyorum, nasıl yaşarsın?"
"Bayağı"
"Canım, nasıl yaşarsın? Otuz kuruşla küçük bir kanarya geçinemez."
"Kocam her hafta ne yapıp yapıyor, yarım okka zeytin getiriyor. Ben de idare ediyorum"" (ÖS, 2015, s.1028).

Sevgi Değeri: "Sabire, içinde gayr-i ihtiyarî bir merhamet sedası duyulan şefkatli bir sesle "Vah Naciye, vah…" dedi, "annen nerede?"" (ÖS, 2015, s.1026).

Temizlik Değeri: "Hakikaten Naciye'nin elleri, kolları son derece güzeldi. Her akşam mahalle çeşmesinden taşıdığı soğuk sularla bol bol yıkanırdı. Sabun çok pahalı olduğu için kirlenmekten korkar, kara kışta bile abdestini soğuk suyla alırdı" (ÖS, 2015, s.1030).

Sabire'nin Naciye ile karşılaştıktan sonra onun hâline acıması, Naciye'ye şefkat ve merhamet duyguları ile yaklaşması sevgi değerini yansıtmaktadır. Naciye'nin temizliğine önem vermesi ve kışın bile soğuk suyla yıkanması temizlik değerinin öne çıktığı sahnedir. Naciye'nin içinde bulunduğu tüm yoksulluğa ve sefalete rağmen şükretmesi, çektiği zorluklara göğüs germesi ise fedakârlık ve sabır değerlerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.125. Meh-mâ-emken[141]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 5 Temmuz 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve Ali Efendi'dir. İsimsiz kahraman, görev yaptığı taburda mektepli zabitlerin[142] azlığından yakınmaktadır. Taburun yüzbaşısı, 93 Harbi[143] hatıralarını anlatıp duran, yetmiş yaşında, okuma yazması olmayan bir komutandır. Kahramanın dikkatini çeken diğer bir zabit ise Ali Efendi'dir. Ali Efendi, çevresinde meh-mâ-emken lakabıyla tanınan, elinde romatizma olduğu bahanesiyle yazı yazmayan, kendinden yaşlılara bile evlat diye hitap eden, ilginç bir kişidir. Kahraman bir gün kahvehanede onunla karşılaşır ve sohbet etmeye başlar. Tayin, maaş gibi konulardan başlayan sohbet sonunda Ali Efendi'nin lakabına gelir. Ali Efendi, başka kimseye söylememe şartı ile lakabının nereden çıktığını anlatmaya başlar.

Ali Efendi, küçüklüğünden beri okumayı sevmeyen, zor anlayan, kendi deyimiyle 'mankafa' biridir. Gittiği okullarda ve girdiği sınavlarda her zaman başarısız olur. Ailesi bu durumu düzeltmek için bazı hurafelerden medet umsa da durum değişmez. Son olarak bir tanıdığının vasıtasıyla askeri okula kaydedilen Ali Efendi, burada kendisine yardım eden bir arkadaş bulur. Onun sayesinde tüm sınavlarından kopya ile geçer ve zabit olur. Ancak Ali Efendi zabit olmasına rağmen bu görevin gerektirdiği bilgiye ve tecrübeye sahip değildir. Okuldaki sınavlarından birinde kendisine yöneltilen soru "Malinezya, Polinezya kıtasına dair malûmat veriniz ve meh-mâ-emken haritasını çiziniz"dir. Ali Efendi, bu soruda geçen ve mümkün olduğu kadar anlamına gelen "meh-mâ-emken" ifadesini anlamaz. Bu sözcüğü de bir bölge ismi zanneder ve kendisine bu var olmayan bölgenin haritasını kopya vermeyen arkadaşına kızar. Ancak arkadaşı onun cahilliğini yüzüne vurur ve meh-mâ-emken diye bir yerin olmadığını, bu ifadenin 'olduğu kadar' anlamında kullanıldığını söyler. O günden beri bu sözcük onun lakabı olur ve Ali Efendi'ye herkes meh-mâ-emken şeklinde hitap eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

---

[141] Meh-mâ-emken ifadesi, Arapça "olduğu kadar, imkân ölçüsünde, mümkün olduğu ölçüde" anlamlarına gelen bir tabirdir.

[142] Osmanlı ordusunda uzun süre devam eden, 31 Mart Vakası ile zirve yapan alaylı-mektepli ayrımına vurgu yapılmıştır. Yazar, ordu içindeki bu ayrılığı ve olumsuz sonuçlarını İrtica Haberi hikâyesinde de ele almıştır. Okul eğitimi almayan, padişaha bağlı alaylı zabitler ile askeri eğitimden geçmiş ve meşrutiyet taraftarı mektepli zabitlerin arasındaki ayrılık zaman zaman çatışma boyutuna ulaşmıştır.

[143] 93 Harbi, Rumî takvime göre 1293 yılına denk geldiği için bu isimle adlandırılan Türk-Rus Savaşı. Miladi 1877-1878 yıllarında devam eden savaş, kesin Rus zaferi ile sonuçlanmıştır. Savaş, Osmanlı Devleti'nin batı sınırında Balkan cephesinde ve doğu sınırında Kafkas cephesinde sürmüştür. 93 Harbi sonrası Rus işgaline uğrayan bölgelerde büyük bir göç dalgası yaşanmış, bir milyonu aşan Müslüman nüfus Anadolu'ya sığınmıştır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Öyküde çalışkanlık değeri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Taburlarda mektepli zabitler tek tük bulunurdu. Ekseriyet okuyup yazmak bilmeyen alaylılardaydı. İntizamın, zabt u raptın mükemmel olmasına mukabil azgın bir cahillik kışlaya karanlık kanatlarını germişti" (ÖS, 2015, s.1040).

Kahramanın, orduda eğitimsiz, geri kafalı zabitlerin çoğunlukta olduğunu ve cahilliğin yaygınlığını anlattığı sahne çalışkanlık değerinin vurgulandığı ve cahilliğin eleştirildiği yerdir.

4.1.126. Keramet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 17 Temmuz 1919 tarihinde *Yeni Dünya* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Çiroz Ahmet isminde bir külhanbeyidir. Mahallede çıkan ve gittikçe yayılan yangını tulumbacılar[144] söndürmeye uğraşmaktadır. Ancak mahalle sakinleri, yakındaki türbe sayesinde yangının kendiliğinden söneceğine inanmaktadır. Çiroz Ahmet ise çıkan yangını vurgun fırsatı olarak görmektedir. Çünkü yangın sırasındaki keşmekeşten yararlanarak civardaki evlere girmek, yükte hafif, pahada ağır eşyaları çalmak onun âdetidir. Ancak o gün yangın son derece fakir bir semtte çıkmıştır.

Çiroz Ahmet, etrafa göz gezdirdikten sonra evleri beğenmeyerek bir türbede karar kılar. Kapısını kırarak girdiği türbedeki şamdanları, el yazması Kur'anları ve seccadeleri toplayıp sandukaya yerleştirir. Bu eşyalarla ahaliye görünmeden çıkmanın bir yolunu arar. Sonunda bulduğu parlak fikirle sandukanın altına girer ve türbeden bu hâlde çıkar. Yangın sebebiyle telaş içindeki mahalle sakinleri türbenin sandukasını ayaklanmış görünce bunu bir keramet olarak kabul ederler. Türbede yatan mübarek zatın mucize eseri dirildiğini düşünürler. Çiroz Ahmet türbeden çaldığı eşyalarla mahalleden ayrılırken ardında herkesin anlattığı bir keramet öyküsü bırakmıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde saygı değeri yer almaktadır.

---

[144] "Tulumbacılar, Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ocağı'na bağlı olarak Dergâh-ı Âli Tulumbacı Ocağı adıyla 1720 yılında kurulan itfaiye teşkilatıdır. Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da kaldırılmasıyla bu ocak da lağvedildi. 1827 yılında yarı askerî bir İtfaiye Teşkilatı kuruldu" ("Tulumbacılar", 2021). Hikâyede adı geçen Çiroz Ahmet'in de gerçek hayatta meşhur bir tulumbacı olan Çiroz Ali'den esinlenildiği düşünülebilir. "Çiroz Ali, 1879'da Defterdar'da doğdu, yetim olarak defterdar tulumbası reisi ve defterdar kahyası İsmail'in himayesinde yetişti. Ayakları koşarlı bir tulumbacı olduğu kadar tulumbacıların çalgılı kahvehanelerinde güzel sesi ile semai okumada da büyük şöhreti oldu. İnce, uzun boyundan ötürü arkadaşları "Çiroz" yüz güzelliğinden ötürü de İstanbul'un hanımları arasında "Kıyakçıgüzeli" lakapları ile anılırdı. 1897'de Bakırköy'ünde dayısının evinde veremden vefat etti" ("Çiroz Ali", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Saygı Değeri: "Türbeden evvelki iki ev de ateşten kurtulmuştu. Yanmayıp evliyasız kalan türbe, yine mahalledeki kutsiyetini muhafaza etti" (ÖS, 2015, s.1046).

Mahalle halkının türbeye ve türbede yattığına inandıkları zata duydukları saygı, gösterdikleri hürmet saygı değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.127. Tam Bir Görüş

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Temmuz 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Çok bilen çok yanılır! Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı, Sermet ve Efruz Bey'dir. Kahraman, arkadaşı Sermet ile Şişli'ye doğru yürümektedir. Yolda ortak arkadaşları Efruz Bey ile karşılaşırlar. Efruz Bey kucağında onlarca kitap ile kütüphaneye gitmektedir. Kısa bir sohbetten sonra onu da yanlarına alarak İstanbul'un semtlerini gezmeye karar verirler. Yol boyunca Efruz Bey, felsefe ve sosyoloji konusunda görüşlerini anlatır. Damat İbrahim Paşa[145] ve Nedim[146] gibi tarihi şahsiyetleri över. Bu sırada arkadaş grubu konuşa konuşa Alibeyköyü'nün uzaktan göründüğü bir tepeye kadar gelmişlerdir. İçlerinden hiçbiri bu köye daha önce gitmediği için oraya giderek köylülerle sohbet etmek isterler. Efruz Bey köylülerin saf ve masum olduğunu, her türlü alçaklığın şehir kültüründen doğduğunu iddia etmektedir. Köye vardıklarında bu görüşünün kanıtlanacağını ummaktadır.

---

[145] "Damat İbrahim Paşa, (1670-1730) hattat, Osmanlı devlet adamı ve sadrazamı. Osmanlı Sultanı III. Ahmed zamanında on üç yıla yakın sadrazamlık yaptı. Henüz şehzade iken III. Ahmed'in hizmetinde bulundu. İbrahim Paşa, 1717'de Avusturya Savaşı'nda şehit olan Silâhtar Damat Ali Paşa'nın dul kalan eşi ve III. Ahmed'in kızı olan Fatma Sultan'la nikâhlanarak saraya damat oldu. 1718 yılında da sadrazamlığa getirildi. Döneminde yapılan yeniliklerle birlikte, vezirlik ve sadrazamlık dönemi "Lâle Devri" denen bir zevk ve safahat çağı olarak anıldı. Osmanlı'da matbaanın kurulması ve sanayi kuruluşlarının oluşturulması da onun gayretleri ile gerçekleşti. Sadareti döneminde Rusya, Prut Anlaşması'nı bozarak Lehistan'a ve Osmanlı sınırlarına saldırmaya başlamış; İran, Nadir Şah'ın yönetiminde Kermanşah ile Tebriz'i almıştı. Bunun üzerine İran'la savaşa karar verildi. Bir taraftan siyasî olayların getirdiği sonuçlar, diğer taraftan iktisadî ve içtimaî meseleler, ülke içinde huzursuzluğun başlamasına neden oldu. Bütün bu olayların sonunda İbrahim Paşa, Patrona Halil İsyanı ile karşı karşıya kaldı. İsyanda Padişah III. Ahmed tahttan indirildiği gibi, şair Nedim ve Damat İbrahim Paşa da parçalanarak öldürüldüler" ("Nevşehirli Damat İbrahim Paşa", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[146] Nedim, (1681-1730) Lâle Devri'nde yaşamış şair ve müderris. Asıl adı Ahmed'dir. Aralarında kadı ve kazaskerlerin olduğu kültürlü bir aileden gelmektedir. Bir şiirinde ecdadının Fatih Sultan Mehmet döneminden beri saraya hizmet verdiğini söylemektedir. Şiirlerinde genellikle eğlence, zevk ve aşkı işleyen şair, devlet büyüklerine kasideler sunmuştur. Padişah III. Ahmed döneminde önce Sadrazam Silahtar Ali Paşa'dan sonra da onun yerine gelen Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dan destek görmüştür. Divan Edebiyatı'nda genellikle soyut olarak işlenen aşk ve sevgili onun şiirlerinde somutlaşmıştır. Lâle Devri'ni sona erdiren Patrona Halil İsyanı sırasında (bir rivayete göre saklanmak için çıktığı evinin çatısından düşerek) vefat etmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Köye geldiklerinde arkadaş grubu küçük bir çocukla tanışır. Bu çocuğun yol göstermesiyle bir kahveye giderler. Burada kahveci ve diğer müşteriler bekledikleri sıcaklığı göstermez. Kahveci onlara asık suratla ve düşmanca davranmaktadır. Köylüler ise sohbeti bırakmış soğuk bakışlarla onları izlemektedir. Karşılaştıkları bu kötü tavır sonrasında arkadaşlar kahveden kalkmak ister. Ancak hesabı öderken fiyatların normalden dört-beş kat fazla olduğunu fark ederler. Kahveci dışarıdan gelen bu yabancılara kazık atmıştır. Efruz Bey bu durumdan çok rahatsız olur. Ahlâklı, namuslu, misafirperver olmasını umduğu köylülerin kötü niyetli ve arsız olduklarını yüzlerine söyler. Sadece kendilerine yardım eden ve bahşiş bile kabul etmeyen küçük çocuğun saf ve masum bir Türk köylüsü olduğunu iddia eder. Ancak kahveci onun bu sözleriyle dalga geçer. Çünkü bahsettiği 'Ahlâklı Türk çocuğu' çingenedir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, dayanışma/yardımseverlik, dürüstlük/doğruluk ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: ""Heyhat! Zavallı boş gezenler!" dedi, "Memleket ilim istiyor, memleket say istiyor. Memleket 'ilmî görüş' istiyor. Memleketi sosyoloji kurtaracak… Siz hâlâ sürtmek, dolaşmak sevdasındasınız"" (ÖS, 2015, s.1047).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: ""İşte içinizde bozulmayan yalnız bu çocuk! Köyde ondan başka yüzümüze gülen, bize yol gösteren, ekmek bulan olmadı. Hatta verdiğimiz bahşişleri bile kabul etmedi. İşte Türk köylüsü böyle olur…"" (ÖS, 2015, s.1052).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: ""Şimdi göreceksiniz" dedi, "bakınız mürüvvet, sahavet, misafirperverlik nedir? Köylülerde adalet, insaniyet, uluvv-i cenap hissi ne derece yüksek…"" (ÖS, 2015, s.1049).

Sevgi Değeri: "Çocuğun kirli yüzü o kadar sevimli, o kadar necip idi ki… üçümüzde de çok hoş bir tesir bıraktı. Kahvenin önüne gelince Efruz Bey çocuğa beş kuruş bahşiş vermek istedi. Fakat çocuk almadı" (ÖS, 2015, s.1050).

Efruz Bey'in kilolarca kitapla kütüphaneleri gezmesi ve arkadaşlarına memleket için ilim, çalışma, çaba göstermek gerektiğini söylemesi çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Arkadaş grubunun yolda karşılaştığı küçük çingene çocuğuna sevgi ve sıcaklıkla yaklaşması, onu kendilerine yakın bir dost olarak görmesi sevgi değerini vurgulamaktadır. Efruz Bey'in Türk köylülerini misafirperver, adil, samimi insanlar olarak değerlendirmesi dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Küçük çocuğun arkadaş grubuna yardım etmesi,

onlara yol gösterip istedikleri eşyaları getirmesi ise dayanışma/yardımseverlik değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.128. Yüksek Ökçeler

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 24 Temmuz 1919 tarihinde *Zaman* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Hatice Hanım, genç yaşta dul kalmış zengin bir kadındır. Küçük yaşta yaptığı izdivaç sebebiyle artık erkeklerden uzak durmaktadır. Hayatta en çok önem verdiği şey ise temizlik ve namustur. Köşkünde evlatlığı Gülter, hizmetçisi Eleni ve aşçısı Mehmet'le yaşamaktadır. Hatice Hanım, çalışanlarına da sürekli temizliği ve ahlâklı olmayı öğütler. Yapacak başka işi de olmadığından gün içinde onları sık sık denetler.

Hatice Hanım kısa boylu olduğu için evinde bile sürekli 'yüksek ökçeli iskarpinler' giymektedir. Ancak bu alışkanlığı sonunda onda rahatsızlığa sebep olur. Baş dönmesi şikâyetiyle eve çağırdığı doktor onun artık yumuşak ve yün terlikler giymesini tavsiye eder. Bu tavsiyeye uyan Hatice Hanım'ın sağlığı kısa sürede düzelir ancak morali bozulur. Evin içinde sık sık çalışanlarının ahlâksızlıklarına ve hırsızlıklarına şahit olmaya başlar. Bir gün hizmetçisi Eleni'yi gizlice dinlerken çalışanlarının o zamana kadar giydiği topuklu ayakkabıların sesiyle kendilerine çeki düzen verdiklerini, bu sayede yakalanmadıklarını anlar. Hatice Hanım, yanında çalışan herkesi kovar. İki yıl boyunca yeni hizmetçileri işe alır ama hepsinin bir kusurunu yakalar. Artık bu sorunla baş edemez ve tekrar yüksek topuklu ayakkabılarını giyer. Böylece sağlığını riske atsa da etrafındaki ahlâksızlıkları görmekten kurtulur. Zeynep Nur Tiryaki (2020) öyküde kurgulanan mizahi altyapıyı ve Ömer Seyfettin'in dönemin kadın erkek ilişkilerine yönelik eleştirilerini şöyle açıklamıştır:

> "Ömer Seyfettin'in "Yüksek Ökçeler" hikâyesi, on üç yaşında altmış altı yaşında bir adamla evlendirilen, genç yaşta dul kalan, başlıca merakı temizlikle namusluluk olan, Göztepe'deki köşkünde evlatlığı, hizmetçisi ve aşçısıyla yaşayan Hatice Hanım'ın hikâyesidir. Hatice Hanım'ın zihnindeki erkek, "romatizma, balgam, pamuk, vandoz, tentürdiyot yığınlarından yapılmış, pis, abus, lanet bir heyula şeklinde" (Galin, 1989: 102) mizahi biçimde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada hem gülünç (erkeğin yaşlanmanın bütün kötü yanlarıyla özdeşleştirilerek abartılması) hem de üzücü (Hatice Hanım'ın evliliği yüzünden anormal olanı normalleştirmesi) bir taraf vardır. Ömer Seyfettin, Hatice Hanım'ın şahsında o dönemde yapılan evliliklere ve evliliğe bakışa eleştirel bir bakış yöneltmektedir. Hatice Hanım'ın yaptığı evlilik yüzünden bütün erkeklere takındığı tavırda da yazıldığı dönemi ve bu dönemin yorumlanışını bulmak mümkündür. Nitekim mizahın özelliklerinden biri de yazıldığı dönemi yorumlamasıdır (Çetinkaya, 2006: 4). Fethi Gözler (Arşiv-1), bu konuya şu şekilde

açıklık getirmektedir: "Kadının eşini seçme hakkı ile ilgili olarak Tanzimat'tan beri işlenen temaya Ömer Seyfettin de temas etmiştir. O da evlenecek gençlerin birbirine uyan denklikte olmasını ister, özellikle genç kızların ihtiyar erkeklerle evlenmelerine karşı çıkar. Bu fikrini, Birdenbire, Devletin Menfaati Uğruna, Antiseptik, Nezle, Yüksek Ökçeler adlı hikâyelerinde etraflıca işlemiştir" (Tiryaki, 2020, s.73-74).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dürüstlük/doğruluk, sağlıklı olma ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Eleni de, Gülter de, son derece namusluydular. Kileri kitlemezdi, paraları meydanda dururdu. Hele Mehmet'in namusuna diyecek yoktu. Konuşurken gözlerini kaldırıp insanın yüzüne bile bakmazdı" (ÖS, 2015, s.1054).

Sağlıklı Olma Değeri: "Nihayet bir baş dönmesi geldi. Çağırdığı doktor ilaç filân vermedi. "Bütün rahatsızlığına sebep bu ökçelerdir, hanımefendi" dedi, "onları çıkarın. Rahat, yünden, yumuşak bir terlik giyin. Hiçbir şeyiniz kalmaz"" (ÖS, 2015, s.1055).

"Hatice Hanım, doktorun tavsiye ettiği bu yünden terlikleri aldırdı. Hakikaten rahattı. İki gün içinde başının dönmesi falan geçti. Dizlerinde, baldırlarında sızı kalmadı" (ÖS, 2015, s.1055).

Temizlik Değeri: "Başlıca merakı temizlikle namusluluktu. Göztepe'deki köşkünü hizmetçisi Eleni ile evlâtlığı Gülter'le her sabah beraber temizler, aşçısı Mehmet'i her gün tıraş ettirir, zavallı Bolulu oğlanı tepeden tırnağa beyazlar giymeğe mecbur ederdi" (ÖS, 2015, s.1054).

Hatice Hanım'ın en büyük merakının temizlik olması, köşkünü her sabah hizmetçileri ile birlikte baştan aşağı temizlemesi temizlik değerini öne çıkarmaktadır. Hatice Hanım'ın çalışanlarına her zaman namuslu ve ahlâklı olmayı tavsiye etmesi, kendisinin de kimse ile görüşmemesi, iffetini her zaman koruması dürüstlük/doğruluk değerini vurgulamaktadır. Hatice Hanım hastalandığı zaman eve gelen doktorun tavsiyelerde bulunması ve onun da bu tavsiyelere harfiyen uyması ise sağlıklı olma değerini yansıtmaktadır.

4.1.129. Uzun Ömür

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 31 Temmuz 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Atalarımızın Tuhaflıkları'* üst başlığı ve *'Yırtıcı kuşun ömrü az olur! Atasözü'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı bir Osmanlı veziridir. Yanında aynı zamanda çocukluk arkadaşı olan kethüdası ile üç saatten beri savaş meydanını izlemektedir. Vezir, ordusunun geri çekilmeye başladığını ve savaşı kaybetme

riskinin doğduğunu fark edince ne yapacağını kethüdaya sorar. Kethüda, askerin ancak veziri bizzat yanlarında görünce gayrete geleceğini söyler. Bulunduğu makama bilgisi sayesinde yükselen ancak savaş ve mücadele konusunda tecrübesiz olan vezir önce tereddüt eder. Ancak savaşı kaybetmesi hâlinde mutlaka idam edileceğini düşünerek ön cepheye gitme kararı alır.

Savaş meydanına kestirme yoldan geçmek için ormanlık bir alana sapan vezir ve maiyeti burada uyuyan yaşlı bir sipahi görür. Vezir, bu adamın hemen idamını emreder. Ancak kendisine neden bu suçu işlediğini sormadan bir kişiyi öldürmenin haksızlık olacağını düşünerek cellatları geri çağırır. Gürültüye uyuyan sipahi hemen vezirin önüne gelerek el pençe divan durur. Neden savaşmak yerine uyuduğu sorulunca önce cevap veremez. Sonra tüm akranlarının çatışmalarda öldüğünü, kendisinin her savaşta böyle saklanarak sağ kurtulduğunu ve bu sayede seksen yaşına vardığını söyler. Bu sırada ön saflardan zafer haberi gelir, düşmanın kaçtığı öğrenilir. Vezir, bu müjdeli haberin hatırına sipahiyi affeder ve kendisi de düşmanın peşine düşer. Vezir, savaş meydanından geçerken yerde yatan genç cesetleri görür ve yaşlı sipahinin haklı olduğunu düşünür.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, cesaret/kahramanlık ve dostluk/arkadaşlık değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Cellât uyuyan mücrime baktı. Uyandırmamak için yavaş yavaş yürümeye başladı. Satıra benzeyen ağır çirkin bıçağını omzunda taşıyordu. Fakat vezir sormadan bir şeye hükmetmenin hata olacağını bilirdi. "Dur bire!" diye bağırdı. "Uyandır da neye burada durduğunu soralım"" (ÖS, 2015, s.1058-1059).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Vezirin kumandanın önüne geçip umumî hücum yapılacağını duyan askerler hakikaten gayrete gelmişlerdi. "Allah, Allah" naraları gök gürültüsü gibi vadiyi inletiyordu" (ÖS, 2015, s.1058).

Dostluk/Arkadaşlık Olma Değeri: "Bu kethüda aynı zamanda paşanın çocukluk arkadaşıydı. Yüksek kavuğunun altında parlayan gözleri muhabbetle bakan bir dost gözleriydi. Vezir kötü zamanlarda bu gözlerin içinde en büyük ümidi, en kavî azmi bulurdu" (ÖS, 2015, s.1057).

Vezirin suçlu olduğunu düşündüğü yaşlı sipahiyi hemen cezalandırmaması, kabahatinin sebebini sormadan hakkında karar vermemesi adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır. Ordudaki askerlerin vezirin ön saflara geleceği haberi üzerine genel hücuma kalkması ve korkusuzca düşmanın üstüne gitmesi cesaret/kahramanlık değerinin vurgulandığı

sahnedir. Kethüdanın çocukluk arkadaşı olan vezirle samimi ilişkisi ve dostluk bağının anlatılması ise dostluk/arkadaşlık değerini yansıtmaktadır.

4.1.130. Heykel

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Ekim 1956 tarihinde *Yeditepe* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yahya Kemal'e'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve arkadaşı Behzat'tır. Behzat, İstanbul'un muhteşem tabiatının aksine son derece çirkin ve düzensiz olan yapılaşmasından rahatsız olmaktadır. En büyük hayali şehirdeki bu düzensizlik, çirkinlik ve viraneliğin ortadan kalkmasıdır. Şehre büyük ve ferah meydanlar yapılmasını, geniş caddeler açılmasını ve mermer heykeller ile meydanların güzelleşmesini istemektedir.

Sultanahmet Belediyesi'nin semt meydanına bir heykel dikmek için müsabaka açtığı haberi Behzat'ın istediği fırsatı doğurur. Hayalindeki estetik ve muhteşem heykeli yapmak ümidiyle belediyeye başvurur. Ancak akşama doğru arkadaşının yanına döndüğünde tüm hayalleri yıkılmış durumdadır. Behzat, müsabakaya girmekten ve istenen heykeli yapmaktan vazgeçmiştir. Anlatıcı, ona bu kararının sebebini sorar. Behzat, daha önce hiç denemediği bir şekil istendiğini, bu yüzden başarılı olamayacağını anlatır. Anlatıcı, daha önce denenmemiş bu heykel modelinin ne olduğunu merak eder ama yaptığı hiçbir tahmin doğru çıkmaz. Belediye meydana ne Yavuz, Fatih gibi bir padişahın ne de aslan, bozkurt, kartal gibi asil bir hayvanın heykelini dikecektir. Belediyenin yapılmasını istediği heykel modeli sırtında su kırbaları taşıyan tek bir eşektir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat değeri yer almaktadır.

Estetik/Sanat Değeri: "Bu kocaman, harap İstanbul'un içinde yaşayan hangi sanatkâr "güzelliğin" matemini duymaz? Tabiatın eli sanki dünyanın her tarafından bedî levhaları, hoş manzaraları toplamış, bir harika müzesi yapmak istiyormuş gibi, buraya yığmıştır!" (ÖS, 2015, s.1061).

"(…) bu talihsiz sanatkârın yegâne mefkûresi ahşap çirkinlik yığınları arkasında kaybolmuş cami dediğimiz o mermerden nefis sanat âbidelerini ortaya çıkarmak, aydınlık geniş caddeler, heykelli meydanlar açmaktı!" (ÖS, 2015, s.1061).

Heykeltıraş Behzat'ın İstanbul için hayal ettiği sanat abideleri ve estetik yapıyı anlatması, şehre heykeller dikmek istemesi estetik/sanat değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.131. Havyar

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 14 Ağustos 1919 tarihinde *Yeni Dünya* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Kısa hikâye'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Hamdune Hanım ve damadı Hüsam Efendi'dir. Hamdune Hanım, eski bir şeyhülislâm olan eşi vefat edince kızıyla yalnız kalmıştır. Eşinden kalan servet sayesinde oldukça rahat bir yaşamı olsa da evine ve kızına bakacak bir damada ihtiyaç duymaktadır. Hamdune Hanım kendisine damat olarak "Kız gibi bir delikanlı" istemektedir. Damadının yakışıklı, zengin, okumuş veya gün görmüş olması umurunda değildir. Tek isteği ahlâklı ve utangaç bir genç bulmaktır. Yaptığı arama sonunda Hüsam Efendi'yi bulur. Yirmi yaşındaki bu genç gayet utangaç, dini bütün ve içine kapanık bir kişidir. Konuşurken karşısındakinin yüzüne bile bakmaktan çekinmektedir. Hamdune Hanım, Hüsam Efendi'yi hemen damat olarak kabul eder ve bir gün içinde nikah, düğün ve taşınma işini yaptırarak köşküne getirir. Hüsam Efendi, beyaz tenli olduğu için mahalleli tarafından Kaymak Hanım diye anılan eşiyle yaşamaya başlar. Yirmi yıl boyunca süren bu evlilikte hiçbir sorun yaşanmaz, Hamdune Hanım damadından, Kaymak Hanım eşinden son derece memnundur.

Ancak başlayan savaş her şeyi değiştirir. Hüsam Efendi önce kırk yaşını aşmış olmasına rağmen askere alınır, sonra da semtindeki vesika ekmeği dağıtımında görev alır. Bu görevi sırasında ticaret, para kazanma ve yolsuzluk yapma konusunda bilgi sahibi olur. Günden güne ahlâkı bozulur ve sonunda son derece madrabaz, haysiyetsiz, yalaka bir kişiye dönüşür. Hamdune Hanım, damadının evin Sudanlı hizmetçisine de sarkıntılık ettiğini öğrenince sabrı taşar. Hüsam Efendi'yi odasına çağırıp hesap sorar. Hüsam Efendi kendisine yöneltilen bu suçlamayı reddetmez. Aksine son derece yılışık bir edayla yirmi yıldır kaymak yediğini artık canının siyah havyar çektiğini söyler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde hoşgörü, öz denetim/irade ve saygı değerleri yer almaktadır.

Hoşgörü Değeri: "Fakat bu atasözü de Hüsam Efendi'yi kurtarmıyordu. Çünkü son derece çirkin olmakla beraber fakirdi de… Hamdune Hanım bu tuhaf kusuru "Allah fazlasıyla vermiş, bizim paraya ihtiyacımız yok!" diye görmezlikten geldi" (ÖS, 2015, s.1066).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Rakı, tütün, enfiye, bira, tiyatro filân ne olduğunu bilmiyordu. Daha ömründe bir defacık olsun Köprü'yü geçmemiş, karşıya ayak basmamıştı. Fakir bir türbedar olan merhum sofu babasından kalma ödenecek bir borç gibi beş vaktinin arasına ha

bire nafile namazları sıkıştırıyor, ramazanı tuttuktan başka üç ayları bile bozmuyordu" (ÖS, 2015, s.1065-1066).

Saygı Değeri: "Mahalleli, Hüsam Efendi'den bahsolunurken "Mutlaka bir gün erecek, evliya olacak!" derlerdi. Hamdune Hanım bu gencin harikulade iffetine, sofuluğuna, Müslümanlığına hayran kaldı" (ÖS, 2015, s.1066).

Hüsam Efendi'nin hiçbir kötü alışkanlığının olmaması, ibadetlerini aksatmadan yapması ve hatalı davranışlardan uzak durması öz denetim/irade değerini öne çıkarmaktadır. Hamdune Hanım'ın, damadının kusurlarını görmezden gelmesi, fakirliğini ve çirkinliğini önemsememesi hoşgörü değerini vurgulamaktadır. Mahalle sakinlerinin Hüsam Efendi'ye büyük hürmet göstermesi, onu bir evliya adayı olarak düşünmesi ise saygı değerini yansıtmaktadır.

4.1.132. Pireler

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Eylül 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı, Rose Mayer ve anlatıcının köpeği Koton'dur. İsimsiz kahraman, köpeği Koton'la İzmir'de bir otelde konaklamaktadır. Burada tesadüf ettiği Rose Mayer isimli Fransız genç kızdan çok hoşlanır. İkilinin sohbet ederek başlayan ilişkileri zamanla ilerler ve kısa süre sonra evlenirler. Son derece temiz ve düzenli olan Rose, sürekli ev işleriyle uğraşmaktadır. Evi temizlediği gibi Koton'u da sık sık yıkayıp temiz tutmaktadır. Çift bir süre mutlu ve huzurlu bir evlilik hayatı sürdürür. Ancak evdeki bu mutluluklarına Koton'un hastalığı gölge düşürür. Verem olduğunu düşündükleri köpeklerini birçok veterinere götürürler ancak uygulanan tedaviler sonuç vermez. Kahraman da artık köpeğinin öleceğini düşünmeye başlamıştır.

Bir gün evlerine gelen misafirleri Koton'u tedavi etmesi için genç çifte İtalyan bir veterineri önerir. Veterinerler arasında Türk veya yabancı olmanın fark yaratmayacağını düşünse de kahraman bu tavsiyeye uyar. Köpeğini götürdüğü İtalyan veteriner ona alışılmadık bir tedavi önerir. Koton'un üstüne bir miktar pire bırakmasını ve artık köpeği yıkayıp temiz tutmaktan vazgeçmesini söyler. Kahraman saçma bulduğu bu fikri son çare olarak denemeye karar verir. Koton üzerine pireler bulaştıktan sonra sağlığına kavuşur. Yemek yemeye ve eskisi gibi oyun oynamaya başlar. Köpeğinin kurtulduğunu gören kahraman birkaç gün sonra veterinere teşekkür etmeye gider. Onunla görüşürken pirelerin tedavide nasıl işe yaradığını öğrenmek ister. İtalyan veteriner Tanrı'nın yarattığı her canlının bir görevi olduğunu, pirelerin de hayvanları rahatsız ederek çok uyumaktan ve tembellikten koruduğunu açıklar. Pirelerin

kaşındırdığı hayvanlar bu sayede hareketli ve sağlıklı olmaktadır. Kahraman bu bilgi karşısında şaşırır. Ancak kendi hayatında da bu bilginin doğruluğuna şahit olur. Koton'un taşıdığı pireler evin içinde yayıldıkça artık eşi ve kendisi de uzun saatler yatakta kalmayıp erkenden uyanmaya başlamıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, sağlıklı olma, sevgi ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Hâlbuki hastalıkların evvelâ sebeplerini bulmak lâzım. Bu sebep bulununca şifa bulundu demektir! Senin köpek hasta. Niçin? Bunu sizin baytarlar düşündü mü? Hayır. Ama yalnız hasta! İlâç lâzım… Hayır, sebebi bulmak lâzım" (ÖS, 2015, s.1073).

Sağlıklı Olma Değeri: "Koton fena hâlde hastalandı. Yemiyor, içmiyor, oynamıyor, mütemadiyen yatıyor, zayıflıyor, eriyordu. Rose da benim kadar meyustu. "Zavallı verem oldu!" diyordu. Ne kadar baytar varsa hepsine gösterdik. Kınakına[147] verdiler. İçiremedik. Müshiller, şunlar bunlar hiçbir fayda vermedi" (ÖS, 2015, s.1070).

Sevgi Değeri: "Merdivenlerde, koridorlarda karşı karşıya geldikçe birbirimize dikkatli bakmağa… Sonra "bonjur, bonsuvar" demeğe başladık. Nihayet bir hafta içinde dost olduk. Bana başına gelenleri ağlayarak anlattı. Teselli verdim" (ÖS, 2015, s.1069).

Temizlik Değeri: "Sabahtan akşama kadar evin işleriyle uğraşıyor, durmak dinlenmek bilmez bir hırsla her tarafı, her şeyi yıkıyordu. Temizlik merakını âdeta delilik derecesine getirmişti" (ÖS, 2015, s.1070).

İtalyan veterinerin olaylara sebep sonuç ilişkisi içinde bakması ve tedaviden önce hastalığı çözmeye uğraşması bilimsellik/nesnel olma değerini vurgulamaktadır. Kahramanın Rose ile olan ilişkisi ve yaşadıkları yoğun duygular sevgi değerini öne çıkarmaktadır. Rose'un temizliğe olan düşkünlüğü ve evde sürekli bu işle uğraşması temizlik değerini yansıtmaktadır. Hastalanan Koton için kahramanın birçok veterinere gitmesi, tedavi için olağanüstü çaba göstermesi sağlıklı olma değerinin vurgulandığı sahnedir.

[147] "Kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen bir ağaç türü. Kınakına taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengindir ve kabuğundan kinin denen sıtma ilâcı, kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sâhip şuruplar elde edilir. Bu ağaç türü 15-20 metre boyunda olur ve kabuğundan elde edilen ilaçlar da aynı isimle anılır" ("Kınakına", 2021).

4.1.133. Herkesin İçtiği Su

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 15 Eylül 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Eski bir Çin Masalı'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları Çin hükümdarı Ling-yu ve sarayın baş müneccimidir. Ülkesini huzur ve sükûnet içinde yöneten hükümdar halkının gözünde Tanrı mertebesine yükselmiştir. Afyon tarlalarına izin vermiş, haşhaş ekimini serbest bırakmıştır. Bu sayede uyuşan halk ona koşulsuz biat etmektedir.

Bir gün hükümdarın huzuruna çıkan baş müneccim ona yaklaşmakta olan bir felaketi haber verir. Kehanete göre yakında ülkenin her yerinde aralıksız bir yağmur başlayacak ve bu yağmurdan içenler aklını kaybederek delirecektir. Bu kehanetin yarattığı korku ile Ling-yu adamlarına emir vererek önlemler aldırır. Sarayın sarnıçlarına ve mahzenlerine temiz su depolanmasını sağlar. Böylece lanetli yağmurun karıştığı sulardan zarar görmeyecektir. Bir hafta sonra kehanet gerçek olur ve ülkede aralıksız bir yağmur yağmaya başlar. Baş müneccimin söylediği şekilde yağmurun karıştığı sudan içen herkes delirir. Saray ahalisi ise önceden saklanmış sulardan içerek akıllarını korumayı başarır. Ancak yağmur dinmediği için saray dışında kalan halk kontrolden çıkmıştır. Sarayda kalanlar dışarı çıkamadığı gibi delirenlere laf anlatmak ve saraya erzak tedarik etmek de imkansızlaşmıştır. Ling-yu sonunda pes eder ve aklı başında kalmış olan herkese yağmur suyundan içilmesini emreder. Bütün halk deli olduktan sonra yöneticilerin ve alimlerin aklı başında kalmasının da bir anlamı yoktur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde saygı değeri yer almaktadır.

Saygı Değeri: "Çinliler âdeta onun ulûhiyetine bile inanır gibi oluyorlardı. Derlerdi ki: "Ling-yu dünyada Allah'ın dehasından bir numunedir!"" (ÖS, 2015, s.1075).

Çinlilerin hükümdarları Ling-yu'ya büyük saygı duyması, onun adeta bir tanrı vasfında olduğunu düşünmeleri saygı değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.134. Kaşağı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Eylül 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Çocukluk hatıralarından'* notu ile yayımlamıştır. Yazar, öyküde küçükken yaşadığı çiftlikte geçen günlerinden bir kesiti anlatmıştır. Eser bu açıdan Ant, İlk Namaz, İlk Cinayet, Falaka gibi yazarın çocukluk hayatından bilgi veren öyküler

kapsamındadır. Öykünün kahramanları ismi verilmese de yazarın kendisi ve kardeşi Hasan'dır.

Kahraman ve kardeşi Hasan yaşadıkları çiftlikte en çok ahırda atlarla ilgilenmekten ve onları tımar etmekten hoşlanmaktadır. Çiftliğin kahyası Dadaruh, kahramana ve Hasan'a bu konuda yardımcı olmaktadır. Ahırda bir gün tek başına kalan kahraman atları tımar etmek ister. Annesinin İstanbul'dan gönderdiği süslü ve kıymetli bir kaşağıyı kutusundan gizlice alır. En sevdiği at olan Tosun'u bu kaşağı ile tımar etmeye çalışır. Kahraman, atın huysuzlandığını görünce kaşağıyı önce bir yalağın duvarına sürter, hırsını almayınca taşla ezip atar. Bir gün sonra babası ezilmiş kaşağıyı bulunca hiddetlenir ve bunu kimin yaptığını sorar. Kahraman korkuyla kardeşini suçlar. Her şeyden habersiz küçük Hasan ise babasından yalan söylediği için tokat yer ve bir daha ahıra girmeme cezası alır.

Bu olaydan sonra kahraman ahırdaki oyunlarında tek başına kalır. Hasan aldığı cezanın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen affedilmemiştir. Babası onu yalancı olmakla suçlamaktadır. Ancak bir gün Hasan aniden rahatsızlanır. Çiftliğe gelen doktor kuşpalazı teşhisinde bulunur. O gece kahraman, kardeşinin öleceğini öğrenince ağlamaya başlar. Attığı iftiranın vicdan azabından uyuyamaz. Kalkıp her şeyi itiraf etmek ve Hasan'dan af dilemek ister ancak hizmetçileri Pervin ona sabahı beklemesini söyler. Sabah olduğunda ise küçük Hasan'ın o gece öldüğünü öğrenir. Dr. Öğr. Üyesi Murat Turna (2020) öykünün çözümlemesini şu şekilde yapmıştır:

> "Kaşağı'da silik anne ve baskın baba figürü etrafında yaşanmış dokunaklı bir hadise yer alır. Başkahraman, Ömer Seyfettin'in kendisidir. İşlediği suçu babasına söylemekten çekinen yazarın kardeşini suçlu olarak göstermesi, kardeşinin vefatına kadar da suçunu saklaması, onda vicdani anksiyete meydana getirir. Yazarın inkâr ve bastırma yoluyla benliğini savunmasının temel nedeni, babasının haddinden fazla sert bir kimse olmasıdır. Ceza korkusu, her iki çocuğun da hayatını zehirler. Küçük çocuğunun savunmasını dahi almadan çocuğa yaşıyla son derece ölçüsüz ceza veren baba, aslında hikâyedeki olumsuz gelişmelerin tetikleyicisi rolündedir. Ufak oğlu Hasan'a karşı olan tahkir edici üslubunu usanmadan sürdürür. Sürekli utandırılan ve onuru yerle bir edilen Hasan, ruh ve fizik olarak bu aşağılanmadan etkilenir. Hikâyenin sonunda hastalanarak vefat eder. Ağabeyi olan yazar ise sakladığı gerçeğin pişmanlığını ömür boyu çeker" (Turna, 2020, s.205).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet ve dürüstlük/doğruluk değerleri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Lâfımı tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti" (ÖS, 2015, s.1083).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: ""Yalan söyleme diyorum."
"Ben kırmadım."
Babam tekrar, "Doğru söyle, darılmayacağım, yalan çok fenadır" dedi. Hasan inkârında inat etti" (ÖS, 2015, s.1081).

"Hasan evde mahpustu. Yalan söylediği için babam yüzüne bile bakmıyordu. Annem geldikten sonra da affetmedi. Fırsat düştükçe "O yalancı" derdi" (ÖS, 2015, s.1082).

"Şimdi baban uyuyor. Yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. Onu öpersin. Ağlarsın. Hakkını sana helâl eder" (ÖS, 2015, s.1083).

Tüm ev halkının Hasan'ın hastalanması üzerine yoğun üzüntü yaşaması, Pervin ve kahramanın sürekli ağlaması duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnedir. Kahramanın söylediği yalanın vicdan azabını çekmesi ve yaptığından pişman olması ise dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır.

4.1.135. Bir Hayır

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Eylül 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Durmuş Ağa ve iki oğludur. Bir aydan beri evinde hasta yatan Durmuş Ağa vasiyet etmek üzere komşusu Hacı Ağa'nın çağrılmasını ister. Ancak eşi ölümden söz etmenin doğru olmayacağı düşüncesi ile bu isteği yerine getirmez. Durmuş Ağa, ölümünün yaklaştığını anladıkça sağlığında yapmadığı hayırların, gitmediği hac görevinin üzüntüsünü hissetmektedir. Sakladığı parasıyla arkasından hayır hasenat işlenmesini istese de bu dileğinin yerine gelmeyeceğini de bilmektedir. Son derece inatçı ve aç gözlü olan oğullarının arkasından bir dua bile etmeyeceği fikrindedir.

Durmuş Ağa'nın yaptığı tahmin doğru çıkar. Ölümünün ardından oğulları, bütün mallarını paylaşmaya ve adeta evini yağma etmeye başlar. Çift olan eşyaları birer tane alırken tek olanları ikiye bölüp bölüşürler. Babalarının evini de tek olduğu için yıkıp enkazını paylaşırlar. Komşu Hacı Ağa, bir gün iki kardeşi evin enkazında bir köpekle uğraşırken görür. Sorduğunda kardeşlerin köpeği de paylaşamadıkları için ikiye bölme kararı aldıklarını anlar. Hayvanı ellerinden kurtarmak için kardeşlere köpeği affetmelerini, babalarının hayrı olsun diye serbest bırakmalarını tembihler. Bu nasihate uyan kardeşler köpeği evin yıkıntılarında

bırakıp gider. Aç, susuz ve soğukta kalan köpek evin yıkıntıları arasında günlerce ulur. Çevredeki komşular ise bu durumu köpeğin vefat etmiş sahibine olan sadakatine bağlar. Dr. Öğr. Üyesi Emel Hisarcıklılar (2020) makalesinde öykünün ilettiği mesajlara dair şu bilgileri vermiştir:

> "Bir Hayır" adlı hikâye, yazarı Ömer Seyfettin'in millî konuları işlediklerinden ayrı olarak; toplum içindeki, ailedeki bir problemi yansıttığı eserlerindendir. Bu hikâyede bir ailedeki çocukların, anne ve babalarından gördükleri, model aldıkları davranışları huy edindikleri vurgulanmakta ve aslında okura, aile içerisinde fertlerin birbirlerinin davranışlarından sorumlu olduğu, bu yüzden de dikkatli ve özenli davranılması gerektiği mesajı verilmektedir. Bu eserde, son günlerini yaşamakta olan Durmuş Ağa'nın ihmalkârlık, yaşlı karısının ise inatçılık özelliklerinin oğullarına da sirayet ettiği görülmektedir" (Hisarcıklılar, 2020, s.24)

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik değeri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Hâlbuki Durmuş Ağa çekmecesinde bir çeşme parası bile ayırmıştı. Komşusunu çağırtıp bunu vermek, hac parasıyla da mescidin tamir olunmasını vasiyet etmek istiyordu" (ÖS, 2015, s.1085).

Durmuş Ağa'nın birikmiş parası ile köyüne bir çeşme yaptırmayı ve köyün mescidini onarmayı vasiyet etmesi dayanışma/yardımseverlik değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.136. Felsefe

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 9 Ekim 1919 tarihinde *Diken* dergisinde Ö.S. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Hikâyecik'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Mithat Bey'dir. Mithat Bey, yirmi seneden beri Güney Amerika'da yaşamış ancak yakın zamanda İstanbul'a dönmüştür. Yurt dışında kaldığı sürede Türk basınını takip etmemiş, yazarlardan ve eserlerden habersiz kalmıştır.

Mithat Bey, İstanbul'da dolaşırken eski okul arkadaşlarından birçoğunun yazar, şair, sanatçı olduğunu öğrenip mutlu olur. Öğrenciyken Türkçe yazı yazmakta bile zorlanan bir arkadaşının Fransızca romanlar yazdığına şaşırır. Ancak okuldayken çok başarılı eserler veren

Mahmut isimli arkadaşının perişan hâline anlam veremez. Onunla konuştuğunda Mahmut'un yazar olmadığını, Reji[148] idaresinde memur olduğunu öğrenir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.137. Yuf Borusu Seni Bekliyor

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 13 Ekim 1919 tarihinde *İfham* dergisinde Ö.S. imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanı Aksaraylı Câbir Paşa'dır. Câbir Paşa, eşinin saraydan gelme bir kişi olması sayesinde kısa sürede görevinde yükselerek paşa olmuştur. Ancak Meşrutiyet'in ilanı ve iktidarın el değiştirmesi ile gözden düşmüş ve birçok arkadaşıyla birlikte emekli edilmiştir. Câbir Paşa, o zamana kadar paşalık maaşı ve saraydan gelen ihsanlarla rahat bir yaşam sürdürürken emekli maaşının azlığı onu zor durumda bırakmıştır. Tasarruf etmek için önce evinde çalışan hizmetçileri işten çıkarır, sonra da köşkünün bir bölümünü kiraya verir. Ancak aldığı tedbirler işe yaramayınca evinin zemin katını bakkal dükkanına çevirir. Yıllarca herkesten hürmet gören ve debdebe içinde yaşayan paşanın şimdi mahalle bakkallığı yapması çevresindekileri hayrete düşürür.

Câbir Paşa'nın bakkalına bir gün Takunyalı Fitnat isminde bir kadın gelir. Bu kadın mahallede eli maşalı ve sivri dilli biri olarak tanınmaktadır. Fitnat, alışveriş sırasında hile yaptığı iddiasıyla paşayı suçlar ve kavga çıkarır. Yaşanan bu rezalet sonrasında Câbir Paşa bakkallığa tövbe eder ve vesika ticareti işine girer. Bu ticarette de bir süre sonra başarısız olan paşa artık evdeki itibarını da kaybetmiştir. Eşini ve kızlarını memnun etmek için ev işlerine yardım etmeye başlar. Yaşadığı sıkıntılardan dolayı çok kilo verir, artık eski kıyafetleri bol geldiği için entari ve hırkayla dolaşmaya başlar.

Savaşın sona ermesi ve ateşkes günleri her şeyi değiştirir. İttihatçı kadro ülkeyi terk eder, Bekirağa Bölüğü[149] tutuklularla dolup taşar, herkes birbirini hain olmakla suçlamaya

[148] "Reji İdaresi, (1883-1925) Memalik-i Şahane Duhanları Müşterekül Menfaa Reji Şirketi veya kısaca "Reji" olarak bilinen kurum. Osmanlı Devleti, Düyun-u Umumiye ve üç bankacılık grubu arasındaki görüşmeler sonucunda 27 Mayıs 1883 tarihli sözleşmeyle yabancı sermaye ile kurulan tütün ticareti tekel ayrıcalıkları olan bir özel kâr ortaklığı şirketidir. Osmanlı Devleti, borçlarını zamanında ödeyemeyeceğini açıklayınca alacaklı devletler tarafından borçların tütün, tuz, kahve ve alkolün vergi gelirleri üzerinden tahsil edilmesi için kurulmuştur. Reji idaresi vergi toplama görevini 30 yıl süreyle üstlenmiş olsa da 1914'te idare Osmanlı Devleti'ne 1.500.000 lira daha borç vererek imtiyazlarını 15 yıllığına uzatmıştır. Kurum 1925'te devletleştirilerek lağvedilmiştir" ("Reji", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

[149] "Bekirağa Bölüğü, Beyazıt'ta Osmanlı döneminde Harbiye Nezareti olan bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasının avlusunda yer alan askeri tutukevidir. İstibdat, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinde siyasi suçluların kapatıldığı tutukevi adını, ilk müdürü olan Binbaşı Bekir Ağa'dan almıştır. Bekirağa Bölüğü, kötü ününü her dönemde muhaliflerin kapatıldığı bir hapishane olarak

başlar. Yaşanan bu karışıklık içinde Câbir Paşa'nın başına devlet kuşu konar ve tekrar paşalık rütbesine getirilir. Câbir Paşa, emekli olduğundan beri giymediği üniformasını sırtına geçirir, büyük bir gurur içerisinde mahallesinden tren istasyonuna doğru yürümeye başlar. Yol boyunca onu görenler hürmetle selam verir ve ona övgüler yağdırır. Bakkallık yaptığı günlerde onu küçümseyenler tekrar paşa olduğunu anlayınca dalkavukluk etmeye başlar. Ahalinin içinde yalnızca bir kişi, Takunyalı Fitnat, tavrını değiştirmez ve paşanın arkasından "Yuf borusu seni bekliyor" diye hakarette bulunur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sabır değeri yer almaktadır.

Sabır Değeri: "Hele o eskiden etek öpmek için fırsat bekleyenlerin bugünlerde yan gözle bakıp bıyık altından gülmelerini görüp de kalpler sızlamamak kabil değildi. Fakat paşa sabrın sonu selâmet diyerek büyük bir metanetle kendini bu hayata da alıştırdı, hatta biraz kanıksadı bile…" (ÖS, 2015, s.1090-1091).

Câbir Paşa'nın emekliye ayrıldıktan sonra zor duruma düşmesine rağmen sabretmesi, yaşadığı tüm sıkıntıları metanetle karşılaması sabır değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.138. Gizli Mabet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 10 Kasım 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Müfide Hanımefendi'ye'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve onun Fransız dostudur. Kahraman, bir arkadaşı vasıtasıyla tanıştığı Fransız ile Türk ve Avrupa kültürleri üzerine sohbet eder. Fransız, gerçek bir Türk dostu ve Doğu hayranıdır. Avrupa'nın modern ve düzenli şehirlerini beğenmez, İstanbul'un ahşap evlerini daha güzel bulur. Her konuda alafranga yerine alaturkayı tercih eder. Türkiye'de gördüğü her şeye derin bir anlam ve estetik değer atfeder.

---

kazanmıştır. 1870-1922 arasında, yaklaşık yarım yüzyıl boyunca İstanbul'un korku uyandıran tutukeviydi. Resmi adı İstanbul Muhafızlığı Dairesi iken halk arasında ve basında Bekirağa Bölüğü olarak ünlenmişti. Yalnızca siyasi ve askeri tutuklulara mahsus olan yapı, Türkiye'de 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında, dönemin basın ve aydın çevrelerini derinden etkilemiştir. 1922'den sonra boşaltılan harap durumdaki bina, Seraskerlik Dairesi ile birlikte İstanbul Üniversitesi'ne verilmiştir. Bina uzun süre Tıp Fakültesi tarafından kullanılmış daha sonra İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 1979 yılında kuruluşu sırasında onarım ve değişiklikler yapılarak bu fakülteye tahsis edilmiştir" ("Bekirağa Bölüğü", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Fransız, Türkiye'ye gelirken Pierre Loti'nin[150] romanlarında tasvir ettiği egzotik manzaraları bulmayı hayal etmiştir. İsimsiz kahraman, onun bu hayalini yerine getirmeye karar verir. Dostunu gerçek bir Türk evini görmesi için sütannesinin yanına götürür. Sütannesi gayet sofu ve muhafazakâr bir kadındır. Evi batı tarzından etkilenmemiş, eski tip ahşap bir yapıdır. Kahraman, sütannesine Çerkez diye tanıttığı dostu ile yemek yer. Onun hacca gitmek için İstanbul'a geldiğini anlatır. O gece sütannenin evinde kalan kahraman ve dostu, sabah olunca Fatih'e geçer. Oturdukları bir kahvede Fransız dün gece gördüğü "Gizli Mabet"i anlatmaya başlar. Kahraman, dinlediklerinden bir şey anlamaz. Türklerin gizli ibadetlerinin ve mabetlerinin olmadığını açıklamaya çalışır ama dostunu inandıramaz. Sonunda dostunun yazdığı defteri alıp okur. Burada yazılanları görünce kahkaha atar. Fransız dostu, gece evin sandık odasına çıkmış ve burada gördüğü sandıkları tabut, eski püskü eşyaları kutsal emanetler zannetmiştir. Dr. Öğr. Üyesi Hanife Özer (2017) öyküde yer alan didaktik altyapıya dair şu çözümlemede bulunmuştur:

> "Gizli Mabet'in anlatıcı figürü, öykünün ayakları yere basan, hem Doğu hem Batı kültürünü tanıyıp bilen sentezci bir karakter olarak öyküde konumlanmıştır. Anlatıcı, romantik olana alayla bakmakta, olaylar ve durumlar karşısında olabildiğince akılcı davranmaktadır. Diğer iki figürün zaaflarına; Frenk'in romantik, oryantalist tutumuna ve sütannenin tutucu gelenekçiliğine karşı çıkmakta, bunu da onlarla ince ince alay ederek göstermektedir.
>
> Bütün bunlar ışığında denilebilir ki Gizli Mabet, oryantalist düşüncenin özellikle dinî, mistik boyutunu yeren, bunu yaparken yine oryantalist düşüncenin Doğu'ya yönelik tespit ve politikası olabilecek geri kalmışlık, tutuculuk vb. durumları öz eleştiri yoluyla bizzat anlatıcının dile getirdiği didaktik bir işleve sahiptir. Sanal imgelerle gelen, bu imgeleri tecrübe etmek isteyen Frenk'e (ve Batı'ya) itibar edilmemesini; hayata akılcı, gerçekçi bir gözle bakılmasını, maddi ve manevi Türk

[150] "Pierre Loti, (1850-1923) Fransız asker ve romancı. Birçok kez İstanbul'da bulunmuş olan Pierre Loti, buraya ilk kez 1876 yılında bir Fransız gemisiyle, görevli subay olarak geldi. Loti, Osmanlı yaşam biçiminden etkilendi ve pek çok eserinde bu etkiyi yansıttı. Aziyadé adlı romanına adını veren kadınla da burada tanıştı. İstanbul'da bulunduğu zamanlarda Eyüpsultan'da yaşadı. Türkiye'ye hayran olan Pierre Loti, kendisini her zaman Türk dostu olarak nitelendirdi. 1913 yılında yazdığı La Turquie Agonisante (Can Çekişen Türkiye) kitabıyla Batı politikalarını eleştiren Loti, aynı yıl devlet konuğu olarak Türkiye'ye geldiği ve Tophane rıhtımında büyük bir törenle karşılanarak Sultan Reşat tarafından sarayda ağırlandı. Balkan Savaşları'nda, I. Dünya Savaşı'nda ve sonrasındaki Anadolu işgalinde Avrupa'ya karşı hep Türkleri savundu. Millî Mücadele döneminde Anadolu'daki direnişe destek vermesi ve kendi ülkesi olan Fransa'yı çok ağır bir dille eleştirmesiyle Türk halkının sempatisini kazandı. TBMM, 4 Ekim 1921'de Pierre Loti'ye şükranlarını sunan bir mektup yolladı. Bununla birlikte Pierre Loti, 1920 yılında "İstanbul Şehri Fahri Hemşehrisi" olarak kabul edildi adını taşıyan bir cemiyet kuruldu. Daha sonraları İstanbul, Divanyolu'nda bir caddeye "Pierre Loti Caddesi" ve Eyüp'te bir kahvehaneye de "Pierre Loti Kahvesi" adı verildi. Yine 1942 yılında İstanbul-Beyoğlu'nda kurulan Pierre Loti Fransız Lisesi'ne kendi adı verildi" ("Pierre Loti", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

kültürünün değerli ve işlevsel olanları ile değersiz ve işlevsiz olanlarının birbirinden ayırt edilmesini telkin eder nitelikte bir eserdir" (Özer, 2017, s.274-275).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde estetik/sanat ve saygı değerleri yer almaktadır.

Estetik/Sanat Değeri: "Yerde güzel bir Acem halısı yayılıydı. Duvarlar -merhum hattat sütbabamın yadigâr bıraktığı- levhalarla süslenmişti" (ÖS, 2015, s.1096).

"Sütbabamın kütüphanesinde yadigâr gibi duran eski yazma kitapları misafirime gösterdim. Nakışlara, ciltlere, minyatürlere hayran kaldı" (ÖS, 2015, s.1097).

Saygı Değeri: "Sütannem gelince benim gibi elini öptü. Ara sıra başındaki fesini unutuyor; gayr-i ihtiyarî reverans hareketleri izhar ediyordu" (ÖS, 2015, s.1096).

Sütannenin evinde yer alan hat levhaları, Acem halıları ve nakışlar estetik/sanat değerini öne çıkarmaktadır. Fransız'ın sütanneye hürmet göstermesi ve Türk adetine uyarak elini öpmesi ise saygı değerinin vurgulandığı sahnedir.

4.1.139. İlk Düşen Ak

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 23 Kasım 1919 tarihinde *İfham* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Mimar Sermed'in Hatıratından'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Mimar Sermet Bey'dir. Sermet Bey, bir sabah aynaya bakarken saçının bir telinin beyazladığını fark eder. Öyküye adını veren bu "ilk düşen ak" onu derin düşüncelere sürükler. Hayatın boşluğunu, yaşamanın hiçliğini, geçen ömrünün anlamsızlığını düşünür. Otuz yaşını geçtiği hâlde geriye dönüp baktığında geçen yıllarına bir anlam verememektedir. Bir otuz yıl daha yaşayacağını bilmediğini için de kederlenip üzülür.

Sermet Bey, gençken edebiyat ve sanata meraklı olmasına rağmen derslerdeki başarısından dolayı mühendis olmuştur. Hiç çalışmamasına rağmen okulunu birincilikle bitirmiş ve yüksek eğitim için Avrupa'ya gönderilmiştir. Avrupa'dan döndüğünde yüksek maaşlı bir işe girmiş ve sadece evraka imza atarak mesaisini doldurmaya başlamıştır. Sermet Bey, içki, kumar ve eğlence gibi alışkanlıkları da olmadığı için kısa sürede çok miktarda para biriktirir. Ancak hayatının bu rahatlığına rağmen canı sıkılmaya ve zayıflamaya başlar. Yaşadığı iç sıkıntısı ve üzerinden atamadığı kederden kurtulmak için doktora gider.

Doktorun teşhisi oldukça ilginçtir. Sermet Bey'in rahatsızlığı "Sinekür"dür. Bu hastalık, hayatında herhangi bir derdi olmayan, rahat ve mutlu bir yaşam sürdüren kişilerde görülmektedir. Az çalışan, çok kazanan, etrafındaki olaylara uzak kalan, dertsiz kişiler bir süre

sonra bu hastalığa yakalanmakta ve yaşamlarındaki rahatlık onların düşmanı olmaya başlamaktadır. Doktor, Sermet Bey'e şimdikinden daha yorucu bir işte çalışmayı ya da kendine bir mefkûre bulmasını tavsiye eder.

Sermet Bey, kendisine yapacak bir iş bulmak için önce roman yazmaya başlar. Ancak bir mimarın roman yazmış olmasının gülünç bulunacağından korkarak bu çalışmasını yarıda bırakır. Daha sonra ülkedeki yayınları takip etmeye başlar. O zamana kadar ilgilenmediği dergi ve gazeteleri okuyunca milliyetçilik fikrinin her mecrada güçlendiğini görür. Türk milliyetçilerinin ortaya koyduğu esasları araştırır ve bu görüşü üç temel maddede özetler. Yaptığı çalışmalar sonrası kendisi de bir Türk milliyetçisi olur. Savunduğu bu görüş ışığında milli Türk sanatını araştırmaya başlar. Konya, Bursa gibi şehirlere gider ve buralardaki eserleri inceler, kitaplar alıp okur. Bu sırada sağlığı düzelir, çok çalıştığı ve okuduğu için sinekür hastalığı geriler.

Sermet Bey, milli değerlere önem verip milliyetçi olduktan sonra ideali olmayan eski arkadaşlarından uzaklaşmaya başlar. Onların sadece eğlence ve gösterişle geçen ömürleri Sermet Bey için boşa gitmiş günlerdir. O, *"Anadolu'da Eski Türk Sanatının İzleri"* isimli kitabını yazmakla uğraşmaktadır. Geçen günler içinde daha fazla çalışır ve eski dertlerinden kurtulur. Ancak o sabah saçında bulduğu beyaz tel eski kederini hatırlatır. İhtiyarlığa doğru ilerlediğini düşünür. Tekrar yaşamaya başladığı sıkıntıları azaltmak için evlenme kararı alır. Böylece yalnızlıktan ve taşıdığı sıkıntılardan kurtulmayı planlar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, öz denetim/irade ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Mühendis oldum; hem de birinci çıkarak… Beni içine alan ilim, "ezelî bir tekrar"dan başka bir şey değildi. Dünya değişse "mütearife"ler değişmezdi. Ayrı şekillerin yalnız işaret harfleri değiştirilebilirdi" (ÖS, 2015, s.1103-1104).

Çalışkanlık Değeri: "Mühendis oldum; hem de birinci çıkarak. (…) Ama ben mektepte yine edebiyatı bırakmadım. Her sene hacmime müsavi romanlar okudum" (ÖS, 2015, s.1104).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Fırçayı bırakan ellerim bu akı kopardı. Bakmağa başladım. Sebepsiz bir hüzünle "hayatın boşluğu, ümidin nihayetsizliği, neticenin hiçliği" hayalime rutubetli bir sis gibi çöktü" (ÖS, 2015, s.1103).

Estetik/Sanat Değeri: "Sanayi-i Nefise Mektebi'ne, Edebiyat Fakültesi'ne girmek; hür, mesut, başıboş bir sanatkâr olmak isterken… -işte gayr-i ihtiyarî gülüyorum- Mühendishane'ye tıkıldım" (ÖS, 2015, s.1103).

"Türk sanatının esas hatlarını ararken şedit bir milliyetperver olmağa başladığımı seziyordum. Kemerlerde, pencerelerde, kubbelerde, mezarlarda, türbelerde, çeşmelerde, çinilerde aradığım hususiyeti her tarafta bulmağa çalışıyordum" (ÖS, 2015, s.1108).

Öz Denetim/İrade Değeri: "İçmem. Kumar oynamam. Eğlence sevmem. Kalabalıktan hazzetmem. En sevdiğim şey okumakla -ama edebî şeyler okumakla- düşünmektir" (ÖS, 2015, s.1104).

Vatanseverlik Değeri: "Edipler, konuşulan tabiî lisanla yazmağa, şairler, millî edebiyatı, millî şiiri, millî vezni meydana koymağa; hukukçular millî hukuku, ahlâkçılar millî ahlâkı, terbiyeciler millî terbiyeyi bulmağa çalışıyorlar. Ben de millî sanatı aramağa başladım" (ÖS, 2015, s.1108).

Sermet Bey'in çalıştığı mühendislik alanında kesin bilgilere dayanması ve bu kesinliği evrensel bilgi olarak görmesi bilimsellik/nesnel olma değerini vurgulamaktadır. Sermet Bey'in sanatkâr olmak istemesi, güzel sanatlar okuluna gitmeyi ve şair olmayı hedeflemesi estetik/sanat değerini; mühendislik eğitimini birincilikle bitirmesi ve sürekli roman kitapları okumaya devam etmesi ise çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Sermet Bey'in içki, kumar ve eğlenceden uzak durması öz denetim/irade değerini, yaptığı araştırmalar sonunda şiddetli bir milliyetperver olması ise vatanseverlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.140. İlk Cinayet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 27 Kasım 1919 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öyküde yazarın henüz dört yaşındayken çıktığı bir vapur seyahatinde başından geçenler anlatılmıştır. Eser bu açıdan Ant, İlk Namaz, Falaka gibi yazarın çocukluk hayatından bilgi veren öyküler kapsamındadır. Öykünün kahramanları ismi verilmese de yazarın kendisi ve annesidir.

Yazarın eskiye dair hatırladığı ilk şey, henüz çok küçükken annesiyle beraber çıktığı vapur seyahatidir. Bu yolculuk sırasında küçük bir martının vapurun tentesine konduğunu görür. Annesine işaret ederek kuşu tutmak ister. Anne, önce bu isteği kabul etmese de sonra martıya şemsiyesini uzatır ve uçamadığını fark eder. Yavru olduğu için uçamayan martıyı dikkatlice yakalar ve kahramanın eline tutuşturur. Kuşu çok sıkmamasını tembih etse de küçük

kahraman bu nasihati dinlemez. Annesinin sohbete daldığı bir sırada yavru martının boğazını sıkmaya başlar ve onu öldürür. Annesi ölen martıyı fark edince kahramana kızar ve onu azarlar. Küçük kahraman avazı çıktığı kadar ağlamaya başlar. Yazar, otuz sene önce işlediği bu cinayeti hatırladığında kalbinin sızladığını ve ne zaman vapurda bir martı görse tüm neşesini kaybettiğini açıklar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde duyarlılık/hassasiyet değeri yer almaktadır.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür, büyür. Göğsümü acıtır" (ÖS, 2015, s.1114).

Yazarın otuz sene önce yaptığı şeyi hatırladığında kalbinde derin bir sızı hissetmesi, tüm neşesini kaybederek çocukluğuna dönmesi duyarlılık/hassasiyet değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.141. Birdenbire

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 6 Aralık 1919 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Ahter ve Yumuk isminde iki yakın arkadaştır. Ahter, genç bir kızken yaşlı bir miralay ile evlendirilmiştir. Eşini dokuz yıl önce kaybedince üç çocuğu ile dul kalmıştır. Şimdi kırk yaşını geçmiş olan Ahter hâlen bir genç kız kadar güzeldir. Asıl adı verilmeyen, vücudunun tombulluğundan dolayı Yumuk lakabı almış genç kız ise henüz yirmi yaşındadır. O da on sekiz yaşındayken asık suratlı bir zabitle evlendirilmiş ancak altı ay önce eşinden boşanmıştır. İki yakın arkadaş bir sabah yatakta sohbet ederken konu aşka gelir. Evlilik hayatlarında saadeti bulamayan ve gerçek aşkla karşılaşmamış olan ikili bu konu üzerine yorumlarda bulunur.

Ahter, aşkın gerçek olmadığını, ancak bir hayalden ibaret olduğunu, zümrüdü anka kuşu gibi masallarda geçtiğini söyler. Onun fikrine göre bu dünyada aşkın adı mevcutsa da kendisi yoktur. Aşk sözü de şairlerin uydurduğu ve sadece insanları kandırmaya yarayan bir kelimeden ibarettir. Ancak Yumuk arkadaşıyla aynı fikirde değildir. O, aşkın gerçek olduğunu ve aniden ortaya çıktığını, ilk görüşte yıldırım gibi gerçekleştiğini iddia eder. Âşık Garip[151]

[151] "Âşık Garip, on altıncı yüzyıl saz şairlerindendir. İsmi çevresinde oluşan halk kahramanı olarak var sayılmaktadır. Âşık Garip'i günümüze kadar getiren en önemli eseri Âşık Garip ile Şahsenem hikayesidir. Bu hikâyenin sanatçının gerçek hayatı etrafında geliştiği iddia edilmektedir. Hikâyeye göre şair, Tebrizli Hoca Ahmet adlı bir tüccarın oğludur. Asıl adı Resul'dür. Tebriz yöresinde yaşadığı

öyküsünde olduğu gibi âşık olan kişinin tüm dünyasının sevdiği kişiyle dolduğunu anlatır. Ahter genç ve deneyimsiz arkadaşına aşkın gerçek olmadığını kanıtlamak için "bir tanıdığının" başından geçen olayı anlatır:

Bundan yirmi, yirmi beş sene önce köşkte yaşayan bir genç kız, komşusu olan genç bir delikanlıya uzaktan âşık olmuş. Ancak o yıllarda evlenecek kızlara fikirleri sorulmadığı için sevmediği biriyle evlendirilmiş. Yıllar sonra eşi vefat edince bu kız sevdiği eski komşusunu tekrar görmek istemiş. Sevdiği adamın yaşadığı köşkün bir bölümünü kiralamış ve orada yaşamaya başlamış. Adamla konuştukça onun da kendisine âşık olduğunu öğrenmiş. Eski aşıklar köşkün iki bölümünü ayıran kapıyı açmışlar ve mutluluk içinde yaşamaya başlamışlar. Ancak kadın bir gün sevdiği adamın birine aşk sözleri söylediğini işitmiş. Kapıyı açıp girince adamın, evin hizmetçi kızıyla konuştuğunu görmüş. Bunun üzerine adamla ilişkisini kesmiş ve köşkü ayıran kapıyı tekrar mıhlatmış.

Yumuk bu öyküyü dinledikten sonra Ahter'in gözlerinin içine bakar ve bahsettiği genç kızın kendisi, adamın da Nebil Bey olduğunu söyler. Ama Ahter bunu kabul etmez.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.142. Efruz Bey [Hürriyete Lâyık Bir Kahraman]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 10 Aralık 1919 ve 23 Aralık 1919 tarihleri arasında *Vakit* dergisinin on üç sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. *Vakit* dergisi, öykünün gelecek sayılarında çıkacağı haberini *'…Çarşamba gününden itibaren Ömer Seyfettin Bey'in Efruz Bey unvanlı romanını tefrika etmeye başlıyoruz. Efruz Bey, memleketimize ait bazı tiplerin ve bazı meyil ve itiyatların, sanatkârane bir mübalağa ile çizilmiş bir karikatürü hükmündedir. Roman beş fasıldan ibarettir ki her birini uzunca bir küçük hikâye addetmek mümkündür.'* sözleriyle duyurmuştur. Ömer Seyfettin ise eserini *'Bu küçük romanı Efruz Beyefendi'nin kendisine hediye ediyorum. Sevgili Efruz! Hayatından şu birkaç levhayı yazarken ihtimal biraz mübalağacı göründüm. Ne yapayım? Bu benim mizacım… Bunun için kızma. Beni affet! Hem emin ol ki maksadım ne seni tahkir, ne de*

tahmin edilmektedir. Bazı şiirlerinden edinilen ipuçlarına göre Erzurum ve Halep gibi şehirleri de gezmiştir. Âşık Garip, şiirlerini açık, sade bir Türkçe ile yazmış ve eserlerinde başarılı deyişler kullanmıştır" ("Âşık Garip", 2021). Âşık Garip hikâyesi üzerine Türkmen (1974) şu bilgileri verir: "Bizim kanaatimizce, Âşık Garip hikâyesi aşk konusu üzerine kurulmuş, realist çizgileri diğer hikâyelere nazaran, fazlalaşmış bir halk hikâyesidir. Hikâyede bazı masal ve destan unsurları vardır. Fakat bu unsurlar onun bu nev'ilerden herhangi birisi içinde düşünmeğe veya herhangi birine yakınmış gibi telâkki etmeğe kâfi değildir. Konunun çekirdeğinde bulunan "Sevgilinin Düğününe Son Günde Yetişme" motifi bazı destanlarda da görülmektedir" (Türkmen, 1974, s.2).

maskara etmek… Hakikati görüldüğü gibi, edebiyat yapmadan yazmak istedim. Muvaffak oldum mu? Bilmiyorum. Fakat okuyunca samimiyetimin derecesini herkesle beraber sen de anlayacaksın. Herkes seni -bizzat kendi kadar- tanır, Efruzcuğum, bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen "hepimiz" değilsen bile "hepimizden bir parça"sın…' notu ile yayımlamıştır.

Vakit dergisinde belirtildiği üzere, Efruz Bey öyküsü aslında beş bölümden[152] oluşan ve "Fantezi Roman" olarak tasarlanmış bir eserdir. Ancak yazarın sağlığında eserin sadece ilk bölümü olan "Hürriyete Lâyık Bir Kahraman" yayımlanmış; diğer dört bölüm ise Ömer Seyfettin'in hayatını kaybetmesinden sonra farklı tarihlerde (1926, 1927 ve 1938) basılmıştır.

Öykünün kahramanı Ahmet Bey isminde bir devlet memurudur. Çalıştığı kalemde hakkında birçok dedikodu yapılmaktadır. Bu dedikodulara etrafındakilere hava atmak için kendi uydurduğu yalanlar sebep olmaktadır. Memur arkadaşlarına bazen Sultanili bazen Mülkiyeli olduğunu söylerken bazen de Aşiret Mektebi[153] mezunu olduğunu iddia etmektedir. Ahmet Bey, bir sabah çalıştığı kaleme büyük bir neşe içinde gelir. O zamana kadar sarayın adamlarına yakın durarak mevki kazanmış Ahmet Bey, yine saraydan tanıdığı bir kişiden "hürriyetin ilanı" haberini bir gece evvel öğrenmiştir. Ahmet Bey, hürriyetin ilanı üzerine zaman kaybetmeden taraf değiştirmiş ve en ateşli hürriyet taraftarı olmuştur. Kalemdeki arkadaşlarına hürriyet üzerine nutuk vermeye başlar. İş arkadaşları ise İstibdat Dönemi boyunca yaşadıkları baskı ve taşıdıkları korku sebebi ile bu habere temkinli yaklaşmaktadır.

Ahmet Bey, kalemde daha fazla zaman geçirmeye dayanamaz ve hükümet binasına gider. Burada koridorlarda gezmeye ve etrafta konuşulanlara kulak kabartmaya başlar. Duyduklarından burada da kimsenin hürriyetin ilanına dair net bir tavırda bulunmadığını anlar. Bir anlık cesaretle "Yaşasın Hürriyet" diye bağırmayı böylece tarihe geçmeyi planlar. Bir süre sonra kendini tutamaz ve yaşasın hürriyet diye nara atmaya başlar. Odalardaki kâtipler, memurlar ve kalem beyleri önce onu deli sansa da sonra etrafında toplanmaya başlar. Ahmet

---

[152] Vakit dergisinin ilanında Efruz Bey romanının şu beş fasıldan oluştuğu bilgisi verilmiştir:
Hürriyete Layık Bir Kahraman, Asiller Kulübü, Bilgi Bucağında, Açık Hava Mektebi ve Beyaz Serçe.

[153] "Mekteb-i Aşiret-i Hümayun, (1892-1906) Osmanlı Devleti'nde büyük aşiret liderlerinin çocuklarının Osmanlı eğitim sistemi içerisinde yetiştirilerek devlete ve saltanata bağlamak amacıyla Sultan II. Abdülhamid tarafından İstanbul'da açılan okul. Aşiret mektebi, II. Abdülhamid tarafından siyasî, dinî ve idarî maksatlarla ilk önce Arap aşiret çocuklarına mahsus olmak üzere açılmıştır. Daha sonraları Arnavutluk ve Doğu Anadolu'daki aşiretlerden de öğrenci kabulüne başlanmıştır. Hususiyle Doğu Anadolu'daki Hamidiye Süvari alayları ileri gelenleri ve subaylarının çocuklarının okula alınması, askeri mülâhazalara da yer verildiğini göstermektedir. Bu okuldan beklenen uzun vâdeli faydalar ise: Arap şeyh ve emirlerinin, Doğu Anadolu aşiret reislerinin ve ağalarının çocuklarını okutup onlara rütbeler vererek, maaşlar bağlanarak ve mülkî memuriyetlere tayin edilerek memleket idaresine iştirak ettirilmesi, bu yolla iç isyanlardan ve çeşitli gailelerden kurtulmaktır. Merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek ve mahalli otoriterlerin itaatini, saltanat ve hilâfete bağlılığını sağlamaktır. Arşivler 1906'da çıkan yemeklerle ilgili bir ayaklanmada kapatıldığını yazsa da politik bir ayaklanma sonucu kapatıldığı sanılmaktadır" (Kodaman, 1987, s.79). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Bey, kısa süre içinde bir hürriyet kahramanına dönüşür. Herkes onu hürriyetin ilanı için çalışan, padişahın baskısına karşı mücadele veren biri zanneder. Etrafındakiler bu "hürriyet kahramanı"nın öyküsünü dinlemek ister. Ahmet Bey, o zamana kadar hürriyete dair sadece Jön Türkler[154] ismini duymuştur. Bu yüzden kendisini de bir Jön Türk olarak tanıtır ve asıl isminin Ahmet olmadığını, bu ismi gerçek adını gizlemek için kullandığını söyler.

Etrafındakilere hürriyetin ilanını nasıl sağladığını anlatmaya başlayan Ahmet Bey, akla hayale sığmayacak yalanlar söyler. Jön Türklerin merkezinin Patagonya'da olduğunu, her sene kongre yapmak için bir ahırda on bin kişiyle toplandıklarını, padişaha baskın yapmak için yirmi yıldır Sulukule'den Yıldız Sarayı'nın altına tünel kazdıklarını ve dün gece tamamlanan tünelden çıkarak tek başına yirmi üç muhafızı öldürdüğünü anlatır. Anlatılanları dinleyenler içinden birkaç kişi dışında hiç kimse bu saçmalıkları sorgulamaz.

Ahmet Bey'in maceraları kulaktan kulağa tüm İstanbul'a yayılır. O akşam Ahmet Bey, etrafını saran halkın coşkusuyla, muzaffer bir komutan edasıyla annesinin evine doğru yola koyulur. Arabasının atları çıkartılır, yerlerine hürriyet sevdalısı gençler koşulur. Yol boyunca insan kalabalığı git gide artar ve toplananların sayısı on bini aşar. Güruh eve vardığında Ahmet Bey'in arabadan inmesine izin verilmez. Böyle kutsal bir varlığın ayağını toprağa dokundurmamak için insan selinin üzerinden yürümesi istenir. Ahmet Bey, etrafındaki insanların üzerine basarak evinin önüne kadar yürür ve içeriye de kapıdan değil pencereden girmek için bir ip sarkıtılmasını ister. Tırmandığı ipin kopmasıyla aşağıdaki kalabalığın üstüne bir kez düşen Ahmet Bey, ikinci denemesinde evine balkondan girmeyi başarır. Çıktığı balkondan ahaliye seslenir ve artık evlerine dağılmalarını, yarın onlara gerçek ismini açıklayacağını müjdeler. Aldıkları bu haberle daha da coşan halk sevinç içinde dağılır.

Ahmet Bey, o gece sabaha kadar uyumaz ve yeni bir isim bulmak için düşünür. Ne kadar uğraşsa da kendine layık bir isim bulamaz. Son olarak eline bir sözlük alır ve rastgele sayfaları karıştırmaya başlar. Sözlükte gördüğü "Efruz" sözcüğünü çok beğenir. Bu sözcüğün anlamının 'etrafını aydınlatan' olduğunu öğrenince Efruz isminde karar kılar. Kendisini de

---

[154] "Jön Türkler, Osmanlı Devleti'nin son döneminde ortaya çıkan; önce muhalif, sonra iktidar gücü olan laik ve meşrutiyetçi kişilerdir. Jön Türkler, 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'nde dönemin padişahı II. Abdülhamit'e karşı mücadele vermiştir. Üyeleri, devletin içinde bulunduğu kötü durumu düzeltme gayesinde olduklarını belirtmişlerse de kendi aralarındaki fikir birliğini tam olarak kuramadıkları için bu gayelerinde başarılı olamamışlardır. Milliyetçilikten ziyade Osmanlıcılık kavramını savunmuş ve azınlık hakları üzerinde çalışmalarda bulunmuşlardır. "Yeni Osmanlılar" ve "Genç Türkler" de denilen bu grup mensupları, Avrupalıların onlara verdikleri Fransızca "Jeunes Turcs" adıyla meşhur olmuşlardır. Bu tabir, genel olarak o yıllarda Avrupa'da politika, fikir ve edebiyat konularında muhalif gençleri ifade etmiştir. Bu grubun ifadesi ise, ilk defa Mustafa Fazıl Paşa'nın yayınladığı bir mektupta "Genç Osmanlılar" karşılığı olarak kullanılmıştır. Genç Osmanlılar terimi, daha sonraları Namık Kemal ve Ali Suavi tarafından da benimsenerek yazılarda kullanılmış ve Türkçeye tam anlamıyla yerleşmiştir" ("Jön Türkler", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

İstibdat Dönemi'nin karanlığını aydınlatan bir cevher olarak görür. Evdekilere gerçek adının Efruz olduğunu, Ahmet'in kendini gizlemek için kullandığı lakabı olduğunu söyler. Annesi ve evin çalışanları önce bu iddiaya inanmaz ancak Efruz Bey kendinden o kadar emin şekilde konuşur ki ailesi bu durumu kabullenmek zorunda kalır.

Efruz Bey, dışarı baktığında gece dağılan kalabalığın sabah tekrar toplandığını görür. Balkondan halka seslenir ve adının Efruz olduğunu açıklar. Kahramanlarının ismini öğrenen kalabalık büyük bir coşkuyla Efruz Bey'i öven şiirler okur. Efruz Bey aşağı indiğinde kalabalık onu omuzlarına alır ve caddelerde dolaştırmaya başlar. Efruz Bey, artık ülkedeki hürriyetin lideri olduğundan emin bir şekilde hareket eder. Kuracağı hükümet için emrindeki kalabalığı Sahavet Hanı'na yönlendirir. Buradaki tüccarları sokağa attırarak destekçileri ile birlikte hana yerleşir. Efruz Bey, emrindeki tellal ve hatiplerle İstanbul'un her yerine emirler göndermeye başlar. Hapishaneleri boşalttırır, polis teşkilatını lağveder. Bu sırada şöhreti daha çok yayılmaktadır. Kazdığını iddia ettiği tüneli bir şirket satın almak ister, sözde tünelin geçtiği yerlerdeki arsa fiyatları fırlar. Etrafında yüzlerce yaver peyda olur. Padişah II. Abdülhamit de namını işittiği bu hürriyet kahramanını sarayına çağırtır ancak Efruz Bey, "O benim ayağıma gelsin" diyerek bu teklifi reddeder.

Efruz Bey, evine döndüğü bir gece İttihat ve Terakki Partisi'nden gelmiş bir telgrafla karşılaşır. İttihatçılar meşhur hürriyet kahramanı Efruz Bey'i merkezlerine davet etmektedir. Efruz Bey, o zamana kadar kendini övmekten ve yalanlar söylemekten fırsat bulup bu partiden haberdar olamamıştır. İttihatçıları kendi taraftarlarından bir grup zanneder ve ertesi gün partiye gider. Partide sorguya çekilen Efruz Bey'in anlattığı şeylerin yalan olduğu ortaya çıkar. Birkaç gün hapsedildikten sonra serbest bırakılır. Efruz Bey hapishaneden çıktığında kendisini karşılayacağını umduğu kalabalığı bulamaz. Ahali üç gün önce göklere çıkardığı kahramanını çoktan unutmuştur. Efruz Bey büyük bir hevesle hürriyet kutlamalarına katılsa da eski şöhretli günlerini bulamaz. Herkes tarafından unutulduktan sonra kendisine yadigâr olarak sadece "Efruz" adı kalır. Dr. Öğr. Üyesi Orhan Oğuz (2012) makalesinde öyküde yer siyasi iklim ve toplumsal yapıya dair şu tespitlerde bulunmuştur:

> "Bu çalışmanın konusu olan hikâyede Ömer Seyfettin; siyaset üreten, siyasî ortamı yönlendiren kadrolar ile bu siyasetin hem muhatabı hem uygulama alanı olan kitle hakkında önemli fikir ve tenkitler ortaya koymuştur. Türkiye'de modern anlamda siyasî kültürün oluştuğu dönüm noktalarından birinde geçen bir olayı anlatan hikâye, bu bakımdan önemlidir. Hikâyede bürokrasinin ve kitlenin siyasî gelişmeler ve sosyal dönüşüm içindeki pozisyonu ve psikolojisi irdelenmiştir. Bu çerçevede yazarın, yaşadığı dönemde oluşan siyasî kültüre yönelik olarak yüzeysellik, kişiye tapma, sahte kahramanlar oluşturma ve yalan üzerinden gerçeği kurgulama gibi kavram ve ifadelerle anlatılabilecek tenkitler yönelttiği görülmektedir. Bu tenkitler sonucunda,

> bürokraside menfaate odaklanmış yüksek memurlar ile sindirilmiş küçük memurlar olduğu görülürken; halk ise her an manipüle ve provoke edilmeye hazır, bilinçsiz bir kitle imajıyla ön plana çıkmaktadır. Bu ortamda Efruz Bey gibi 'sahte kahraman'lar yükselir ve aynı hızla ortadan kaybolurken, Köse Mümeyyiz gibi aklı ve mantığı esas alan kişilerin sesi kısılmaktadır" (Oğuz, 2012, s.320).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, dürüstlük/doğruluk, hoşgörü, saygı ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Dâhiliye tarafına, Sadaret'e koştu. Merdiven başlarında, meydanlarda, nazır odalarının önlerinde haykırdı: "Yaşasın hürriyet!"" (ÖS, 2015, s.1128).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Cumhur… Bu dinleyen, dinleyerek susan yığın asla Köse Mümeyyiz gibi rakama ehemmiyet vermiyor, "zaman, mekân" umdeleriyle düşünmüyordu; en atmasyon vakaları, en esassız bir masalı en büyük bir hakikat gibi dinleyip inanmak istidadına haizdi" (ÖS, 2015, s.1133).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "(…) bir anda Babıâli dünya yüzünden silinecek, bir mezar, bir harabe olacaktı! Lâkin eski buruşuk istanbulinli Köse Mümeyyiz, öyle denemeden kuru gürültüye pabuç bırakır takımından değildi" (ÖS, 2015, s.1124).

"Ahmet Bey Babıâli'de birinci defa olarak bu kelimeyi haykırabildiği için ruhunda öyle bir büyüklük, öyle bir fevkalâdelik duydu ki hükümetin bütün ordusu önüne çıksa "Bir hamlede yere geçireceğim" sandı" (ÖS, 2015, s.1128).

Çalışkanlık Değeri: "Efruz Bey yirmi dört saattir ne yemiş, ne içmiş, ne de uyumuştu. Vücudunda hiç yorgunluk duymuyordu… Sinirlerinde, hayalinde öyle şiddetli bir faaliyet vardı ki… oturamıyor, duramıyordu" (ÖS, 2015, s.1149).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Demek bu Jön Türk tüneli dört yaşında kazmağa başlamıştı. Sual boğazından dilinin üstüne geliyor, dudaklarına dayanıyordu. Fakat Köse Mümeyyiz yutkundu. Suali karnına indirdi" (ÖS, 2015, s.1132).

Hoşgörü Değeri: "… İnsan 'hür' olunca müsavi olur. Müsavi olunca kardeş olur. Din farkı, millet farkı kalmaz. Hürriyet karşısında böyle şeylerin hiç ehemmiyeti yoktur" (ÖS, 2015, s.1154).

"İnsanların hepsi hürdür. Kardeştir. Müsavidir. Artık ayrılmağa mana var mı? Birbirinizin lisanını bilmiyorsanız 'Esperanto' dilini öğreniniz. Haydi, hepiniz birleşiniz: Öpüşünüz. Sevişiniz (ÖS, 2015, s.1154).

Saygı Değeri: "Efruz Bey, üçüncü gününü de alkış, şâbâş, nümayiş, azil, nasp, hitap içinde… -halkın mabudu olarak- tıpkı rüya gibi geçirdi" (ÖS, 2015, s.1156).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Ben âmirinizim, benim gibi vazifeperver olunuz. İnsanın en büyük saadeti vazifesini ihmalsiz icrasıdır!" (ÖS, 2015, s.1126).

Köse Mümeyyiz'in herkesin tehlikeli görerek çekindiği Ahmet Bey'den korkmaması ve tehditlerini umursamaması cesaret/kahramanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Müdür Bey'in tüm memurlarına vazifelerini eksiksiz ve doğru şekilde yapmalarını tavsiye etmesi ise sorumluluk/görev değerini vurgulamaktadır. Efruz Bey'in, herkesin adını anmaya çekindiği bir anda hükümet binasında hürriyet namına haykırması bağımsızlık/özgürlük değerini, bu davranışından sonra hiç dinlenmeden ve yiyip içmeden gösterilere katılması ise çalışkanlık değerini yansıtmaktadır. Efruz Bey'in tüm insanları hür ve eşit kabul etmesi, din, dil ve ırk farkını reddetmesi hoşgörü değerini öne çıkarmaktadır. Köse Mümeyyiz'in, Efruz Bey'in uydurduğu palavralara inanmaması, anlatılan masalın saçmalığını öne sürmesi dürüstlük/doğruluk değerini vurgulamaktadır. Yazarın insan topluluklarının kandırılmaya ne kadar müsait olduğunu açıklaması ve insanları duydukları şeyleri mantık süzgecinden geçirmediği için eleştirmesi bilimsellik/nesnel olma değerinin yer aldığı sahnedir.

4.1.143. Asilzâdeler [Asiller Kulübü]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Temmuz 1926 ve 11 Temmuz 1926 tarihleri arasında *Vakit* dergisinin on sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. *Vakit* dergisi, öykünün bir gün sonra çıkacağı haberini *'Yarından itibaren rahmetli Ömer Seyfettin'in çok güzel bir eseri olan Asilzadeler unvanlı romanını tefrika sütunlarımızda karilerimize takdim edeceğiz. "Asilzadeler", sanatkârın intişar etmemiş olan yazıları miyanında bulunan çok cazip bir eserdir. "Asilzadeler"de büyük Türk romancısı Ömer Seyfettin'in mümtaz şahsiyeti bütün sanatkârlığıyla tecelli ediyor. Yeni romanımız böyle başlıyor:'* sözleriyle duyurmuştur. Öykü, yazarın beş bölümden oluşan "Efruz Bey" romanının ikinci bölümüdür. *Vakit* dergisi daha önce *Asiller Kulübü* adıyla andığı öyküyü *Asilzâdeler* başlığıyla yayımlamıştır.

Öykünün kahramanı Efruz Bey ve kendisini "asilzâde" olarak gören dört yakın arkadaşıdır. Efruz Bey, Nişantaşı'ndaki evinde her perşembe günü yakın arkadaşlarını çaya

kabul etmektedir. O gün ağırladığı misafirlerini daha Galatasaray Sultanîsi'nde öğrenciyken tanımış ve hepsini kendine layık soylu kişiler olarak görmüştür. Efruz Bey'in arkadaşları gösterişi çok seven, Terzi Mir'den[155] giyinen, zariflik ve kibarlık taslayan kişilerdir. Arkadaş grubu o gün yaptıkları sohbette asaletin ne kadar değerli olduğundan bahsederler. Meşrutiyet yönetiminin asalete ters düştüğünü ve sıradan insanların hak etmedikleri mevkilere geldiğini iddia ederler. Arkadaşların fikrine göre Avrupa'da olduğu gibi ülkeyi sadece asiller ve soylular yönetmeli, sıradan insanlara, halka söz hakkı verilmemelidir. Efruz Bey, mevcut iktidar gücünü kaybedince halkın kendileri gibi asillere muhtaç olacağını ve ülkeyi yönetmeleri için asillere yalvaracağını düşünmektedir.

Beş arkadaştan aslında hiçbiri asil veya eğitimli değildir. Hepsi ailesinin bir şekilde elde ettiği zenginlik sayesinde rahat bir yaşam sürdürmektedir. Ancak birbirlerine karşı takındıkları hayali soyluluk tavrından sonra hepsi de havaya girer ve kendilerini gerçekten soylu hanedanlara mensup kişiler olarak görmek isterler. Efruz Bey'in önerisi ile her biri ailesinin dayandığı kökleri anlatmaya ve asaletlerini yansıtacak unvanlar belirlemeye başlar. Böylece etraflarındaki insanlar onlara karşı daha saygılı davranacaktır. Bu beş arkadaşın gerçek isimleri Efruz Bey, Müzekki Bey, Nermin Bey, Kâmuran Bey ve Zırtaf Bey'dir. Arkadaşlar sırayla soyluluklarına dair yalanlar uydurmaya başlar.

Müzekki Bey, soyunun iki bin yıllık bir İngiliz hanedanına dayandığını söyler. Altı yüz yıl önce elçi olarak Osmanlı Devleti'ne gönderilen "Lort Conson Sgovat" isimli ceddi Osman Gazi tarafından çok beğenilerek alıkoyulmuş ve Müslüman yapılmıştır. İngiltere, bu soylu lordunu kurtarmak için Osmanlı'ya savaş açmış ve iki yüz yıl sonra tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. Atalarından bir diğeri ise Orhan Gazi'nin sütkardeşi ile evlenmiş ve padişah tarafından bir eyalete hükümdar yapılmıştır. Anlattığı bu öykü sonrası Müzekki Bey'in unvanı '*Prens Müzekki dö Civan'* olarak kabul edilir.

Kâmuran Bey, soyunun insanlığın yaratılışından on bin sene evvele dayandığını söyler. İlk ceddi olan "Kara Gök Kaan"ın gökyüzünden nurdan bir sütun içinde yere indiğini ve yer yüzündeki ilk insan olduğunu iddia eder. Kara Gök Kaan, çevresinde gördüğü tek canlı olan kurdu öldürmüş ve yakaladığı geyikle yaşamaya başlamıştır. Geyiğe hem binen hem de sütünü içen Kara Gök Kaan, soyunu da bu geyikten sürdürmüştür. Geyikten doğan çocukları Asya'nın en mukaddes hanedanı olmuştur. Kâmuran Bey, ailesinin son mensubudur ve başka

[155] "Terzi Mir, II. Meşrutiyet'le 1920 arasında İstanbul'da İstiklâl Caddesi'nde Cercle d'Orient'da (Şark Mahfili) mağazası olan Rum, ünlü bir erkek terzisi" (Sayman, 1957: 146) (akt. Polat, 2015, s.1165). "Osmanlı'da, adını duyuran ilk erkek terzisi, ustalığıyla, alafrangalaşma ve modaya uyma konusunda bir statü göstergesi olan Terzi Mir'dir (Gürsoy, 2009: 168-183; Demiryürek, 2010: 1014). Recaizâde Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası romanının kahramanı Bihruz Bey'in, etiketiyle sükse yaptığı Terzi Mir'in (Recaizâde M. Ekrem, 2004: 22), Sermet Muhtar Bey'e göre de "varlıklı gençlerin" terzisi olarak II. Abdülhamit yıllarında da şöhretini sürdürdüğü anlaşılmaktadır" (Sağduyu, 2017, s.41).

akrabası da yoktur. Kendisi de ailenin tek üyesi olarak sürdürülme geleneğini yaşatmak için tek bir erkek evlat sahibi olacağını sonra da kendini iğdiş edeceğini söyler. Anlattığı bu öykü sonrası Kâmuran Bey'in unvanı *'Prens Eternal dö Kara Tanburîn'* olarak kabul edilir.

Nermin Bey, soyunun Lokman Hekim'e dayandığını söyler. Cetleri arasında hükümdar olmasa da soylu bir aileye mensup olduğunu iddia eder. Ailesi tarih boyunca hükümdarların dizanterilerini iyi etmiştir. Hastalıkların şifa sırları Lokman Hekim zamanından beri ailesinde saklıdır. Ayrıca diğerleri kadar asil olmasa da hepsinden daha zengin olduğunu anlatır. Anlattığı bu öykü sonrası Nermin Bey'in unvanı *'Marki Nermin'* olarak kabul edilir.

Zırtaf Bey, soyunun hicretten binlerce sene evvel yaşamış "Kaysüssücufüzzırtaf"a dayandığını söyler. İleride büyük bir hükümdar, cihangir, şeyh olacak küçük Kays, çöldeki bir Arap kabilesi ile yaşamaktadır. Bir gece savaştan dönen kabile uyurken Kays yağma edilmiş ganimetlerin etrafında dolaşmaktadır. Çıkan dehşetli bir fırtına ganimet yığınını Kays'ın üzerine devirir. Altında kaldığı eşyanın baskısı ile uzun süredir şişkin olan karnı boşalır ve havan topu sesini aratmayacak bir gürültü ile gaz çıkartır. Uyanan kabile üyeleri onu ganimetlerin altından çıkarır. Bu olaydan yıllar sonra Kays büyük bir hükümdar olarak tüm Arabistan'ı fetheder. Şöhret kazanınca küçükken başına gelen kaza onun lakabı olur ve hanedanı da bu isimle anılır. Anlattığı bu öykü sonrası Zırtaf Bey'in unvanı *'Prens Zırtaf'* olarak kabul edilir.

Efruz Bey, kendi soyunun öyküsünü anlatamadan arkadaşları saatin altıyı geçtiğini fark eder. Asilzâde arkadaş grubu, hemen bir asiller kulübü kurma kararı alır. Kurdukları asiller kulübü ile ülkedeki diğer soylulara ulaşacak ve onları da asaletin hakkını aramak için bilinçlendireceklerdir. Efruz Bey'in evinden çıkarken beş arkadaş yarın Pera Palas'ta[156]

[156] "Pera Palas, Osmanlı Devleti'nin Avrupa standartlarında hizmet veren ilk otelidir. Pera Palace Hotel'in mimari tasarımını Alexander Vallaury isminde İstanbullu bir Levanten üstlendi. İstanbul'un ilk oteli 1892'de seçkin misafirlerine kapılarını açtı. Görkemli yapı yalnızca İstanbul'un ilk oteli olmakla kalmayıp, Osmanlı sarayları dışında elektriğe sahip olan, bölgesinde ilk ve tek bina olma özelliğini de taşıyordu. Bu yüzden İstanbul'un çok farklı köşelerinden bu ışıldayan binayı görüp hayran olmamak mümkün değildi. Otel ayrıca ilk elektrikli asansöre sahipti ve banyolarında akar sıcak su olan tek bina idi. Orient Express'i işleten firma 1896'da otel işletmesinde de hisse sahibi oldu ve oteli Avrupalı seçkin misafirlere yönelik lüks bir marka olarak konumlandırdı. 1915 yılına kadar otel çalışanlarının tümü Fransız'dı ve kayıtlar ile tüm dahili ve harici iletişim Fransızca yapılıyordu. II. Meşrutiyet'in ilanı, I. ve II. Dünya Savaşları, İstanbul'un işgali, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in kuruluşu gibi yalnızca ülkemizin değil dünyanın tarihini değiştiren birçok önemli olaya tanıklık eden otel, 1917 yılında gelmiş geçmiş en değerli misafirini, Mustafa Kemal Atatürk'ü de misafir etti. Atatürk bu tarihten sonra cephe dönüşünde evi gibi kullandığı otelin 101 numaralı odasında defalarca kalarak ülke için önemli kararlarını aldığı toplantılarını burada gerçekleştirdi ve üst düzeyli misafirlerini ağırladı. Pera Palace, en ihtişamlı günlerini 1920'lerde yaşadı; muazzam avizelerle aydınlatılmış yüksek tavanlı geniş salonları dönemin unutulmaz çay ve dans partilerine ev sahipliği yapıyordu. Otel, İstanbul'un statü sembolü haline gelmişti" (Yücelen ve Kamaşak ve Yiğitbaş, 2010, s.8-9). Otel Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde (Ay Sonunda, İhtiyar Olsam da, Asilzadeler) buluşma mekanı olarak yer almaktadır. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

buluşmak üzere sözleşir. Efruz Bey o akşam evine döndüğünde kendisine uygun bir soyluluk bulmaya uğraşır. Babasının bir dönem Kastamonu defterdarlığında çalıştığını hatırlayarak sevinir. Soyunun "Kızıl Ahmetli"lere[157] dayandığına inanmaya başlar. Bu hayalden hareketle kendisine unvan olarak *'Prens Efruz dö Kızıl'* ismini seçer. Ertesi gün asiller bir araya geldiğinde Pera Palas'a gitmekten vazgeçerler. Prens Zırtaf'ın önerisi ile onun Beyoğlu'ndaki apartman dairesinde toplanırlar. Ancak daha asiller kulübünün başkanını seçemeden daireye polis baskını düzenlenir. Prens Zırtaf'ın aslında meşhur bir kumarcı olduğu anlaşılır.

Efruz Bey yapılan baskının kurdukları derneğe yönelik olduğunu zanneder. Polisin yaptığı sorguda Prens Zırtaf suçlamayı reddetse de Efruz Bey asiller kulübünü açığa çıkarmamak için kumar suçlamasını kabul eder. Böylece Prens Zırtaf altı ay hapse mahkûm edilir. Ertesi gün Efruz Bey kefaletle serbest kalır. Asalet ve soyluluk iddiası ile bir yere varamayacağını anlayarak fikir değiştirir ve milliyetçilik görüşüyle hareket etme kararı alır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, dayanışma/yardımseverlik, estetik/sanat, misafirperverlik, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Daha sonra diğer serseri gazeteciler de Salih Paşa'ya bentler uydurup şantajlar yapmaya kalkışmışlardı. Paşanın davası hepsini mahkemeye sürükledi. Hakikati tafsilatıyla bilmedikleri için mahkûm oldular" (ÖS, 2015, s.1166).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Evvelâ biz kendimizi, sonra birbirimizi bilelim. Birbirlerimize unvanlarımızla hitap edelim. Toplanalım. Birleşelim. Kuvvetlenelim. Birleşmekten kuvvet doğar!" (ÖS, 2015, s.1169).

Estetik/Sanat Değeri: "Pek bedî bir levha… Düşününüz. Çölde bir vaha. Tüyleri dökülmüş kamış yelpazeler hâlinde sakin, nazenin duran hurma ağaçları… Saf, âsude, dumansız, lekesiz, yıldızsız bir sema…" (ÖS, 2015, s.1178).

Misafirperverlik Değeri: "(…) Efruz Bey "salonum!" der, her perşembe öğleden iki saat sonra kibar, asil dostlarını kabul ederdi. Perşembe "kabul günü" idi" (ÖS, 2015, s.1164-1165).

[157] Kızıl Ahmet Bey, Candaroğulları Beyliği'nin 11. ve son hükümdarı. Kardeşi İsmail beyliğin başına geçtiğinde isyan ederek Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Bir süre Osmanlı himayesinde Bolu Sancakbeyliği yapmıştır. II. Mehmet'in tahta geçmesi ile 1461 seferine katılmış ve Candaroğulları tahtını ele geçirmiştir. Kardeşi İsmail ise önce Sinop'a geçmiş, daha sonra şehri Osmanlı güçlerine teslim etmiştir. Kızıl Ahmet Bey döneminde Candaroğulları Beyliği, 'Kızılahmedlüler' diye anılmaya başlanmıştır. II. Mehmet'in kendisini Mora'ya göndermek istemesi üzerine tahtı terk ederek Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a sığınmıştır.

Sorumluluk/Görev Değeri: "Sivil komiser, elleri havadaki Prens Zırtaf'a sordu: "Aziz! Bu seni kaçıncı yakalayışım?"
"…"
"Ben 'Bu Beyoğlu'nda sana kumar oynatmam' demedim mi?"
"Biz burada kumar oynamıyorduk ki…" (ÖS, 2015, s.1187).

Vatanseverlik Değeri: "Hakikatte Müzekki Bey İngiltere'yi vatanından ziyade severdi. Bunu hiç saklamağa lüzum görmez, herkese çekinmeden "Biz, İngilizler sayesinde yaşıyoruz" derdi" (ÖS, 2015, s.1167).

Kendisine şantaj yapan kişileri Salih Paşa'nın mahkemeye vermesi ve suçluların mahkûm olması adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır. Efruz Bey'in her perşembe günü arkadaşlarını evinde ağırlaması misafirperverlik değerini, arkadaşları ile bir dernek kurarak iş birliği yapmaları ise dayanışma/yardımseverlik değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Şiire meraklı Prens Eternel'in hayalinde kurduğu çöl sahnesi ve bu sahnede kurguladığı estetik yapı estetik/sanat değerini yansıtmaktadır. İngiliz taraftarı olan Müzekki Bey'in kendi vatanına ihanet içinde olması vatanseverlik değerinin olumsuz bir örnek üzerinden iletildiği sahnedir.

4.1.144. Bilgi Bucağında[158]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Temmuz 1926 ve 2 Ağustos 1926 tarihleri arasında *Vakit* dergisinin on dört sayısında, bölümler halinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Fantezi Roman'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykü, yazarın beş bölümden oluşan "Efruz Bey" romanının üçüncü bölümüdür. Bir önceki öyküde asalet ve soyluluk iddiası ile bir şey elde edemeyeceğini anlayan Efruz Bey, artık milliyetçilik görüşünü savunmaktadır. Bu görüşünü yaymak ve konferanslar vermek için Bilgi Bucağına gider. Bucak'ta yaptığı çalışmalar ile Türkçülük fikrini savunanların arasında gittikçe yükselir.

Bucak Reisi, Efruz Bey'in ön plana çıkmasından rahatsız olur. O zamana kadar Bucak'ta görev almış düşünürlere yaptığı gibi onun da resmini yaptırıp duvara astırır. Böylece Efruz Bey'in en yüksek mevkiye çıktığına inanarak tatmin olmasını umar. Ancak Efruz Bey, resminin asılmasından sonra verdiği konferansları azaltmak yerine daha da arttırır. Tüm

[158] Ömer Seyfettin'in eserinde 'Bucak' olarak anlattığı yerin dönemin Türk Ocakları olduğu düşünülebilir. Bucak'ta resmi asılı olan "Millî Şair" Mehmet Emin Yurdakul'un, Türk Ocakları kurucusu olması ve Milliyetçilik/Türkçülük fikrini savunanların burada bir araya gelmesi bu fikri desteklemektedir. Ocak-Bucak sözlerinin benzerliğinin yanında Bucak başkanının 'Reis' unvanı ile anılması, düzenli olarak konferanslar düzenlenmesi de yazarın Bucak ifadesi ile Türk Ocaklarını karikatürize ettiğini göstermektedir.

gününü Bucak'ta geçirmeye, konferans vermediği zamanlarda da Bucaklılara kendi hakkında propaganda yapmaya başlar. Bucak Reisi, onun Bucaklılardan gördüğü desteği ve ilgiyi azaltmaya çalışsa da başarılı olamaz.

Efruz Bey, sürekli konferans verse de aslında tüm anlattığı temelsiz ve saçma fikirleridir. Bir gecede yirmi kitap okuduğunu, bu kitaplardan edindiği bilgileri düzenleyerek aktardığını söyleyen Efruz Bey aslında kitapların kapağını bile açmamaktadır. Kitap okumak yerine sadece filozofların ve yazarların isimlerini ezberleyip anlattığı konuya bu isimlerden birini referans göstererek dinleyicileri etkilemektedir. Bucak Reisi, Efruz Bey'in yükselişine engel olamayacağını anlayınca Bucak'ta yaz tatili yapılması fikrini ortaya atar. Böylece tatil süresince Bucaklılar Efruz Bey'i unutacaktır. Ancak Efruz Bey beş gün boyunca yaz tatilinin gereksizliğine dair dersler vererek bu kararı iptal ettirir.

Efruz Bey, verdiği bir ders sırasında "Beşikten mezara kadar ilim isteyiniz" hadisini, mezardan beşiğe kadar ilim isteyiniz şeklinde aktarır. O zamana kadar Efruz Bey'in bir açığını kollayan Bucak Reisi sahneye fırlayarak yapılan hatayı açıklar. Dinleyicilere yapılan yanlışlığın büyüklüğünü anlatarak Efruz Bey'i Bucak'tan attırmak ister. Ancak Efruz Bey yaptığı hatayı kabul etmez, üstelik son derece saçma bir mantık yürüterek kendini üste çıkarır. Fikirlerini Robert Kolej[159] mezunu bir dinleyici ile karşılıklı ele alır ve Bucak Reisinin yanlış mantık yürüttüğünü iddia eder. Dinleyiciler de bu tartışmada Efruz Bey'i haklı bulur.

Efruz Bey, kazandığı zaferden sonra yaz mevsimi boyunca derslerine devam eder. Bu dönemde ele aldığı konu "Lisana dair"dir. Sade ve millî bir Türkçeyi savunan Yeni Lisan Hareketi'ne karşı çıktığı gibi eski terkipleri ve Arapça-Farsça ifadeleri savunan eski lisan hareketine de karşı çıkar. Bir ders ortaya attığı görüşü başka bir dersinde reddeder. Önce Türkçede yer alan tüm yabancı sözcükleri dilden atmayı ve beş bin sene evvelki Eski Türkçeyi kullanmayı önerir. Karşılığı olmayan sözcükler için Tatarca, Uygurca ve Moğolcadan faydalanmak gerektiğini anlatır. Ancak ertesi gün fikrini değiştirmiştir. Yeni düşüncesine göre Türkçeye Arapça ve Farsçanın yanında Fransızca, Latince, Rumca, Almanca gibi dillerden sözcükler alınmalı ve bu dillerin kuralları da kullanılmalıdır. İlk savunduğu görüşü coşkuyla destekleyen Bucaklılar, ilkinin tam tersi olan bu görüşünü de coşkuyla alkışlar.

---

[159] "İstanbul Amerikan Robert Lisesi veya eski ismiyle Robert Koleji, Osmanlı Devleti bünyesinde Amerikan usulü eğitim vermek üzere Amerikan Dış Misyon Komisyonu Kurulu (ABCFM) tarafından 1863 yılında İstanbul'da kurulmuş okuldur. Okulun kurucuları Cyrus Hamlin ve Christopher Rhinelander Robert'tir. Okul hâlen Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı, İngilizce eğitim yapan özel bir eğitim kurumu olarak hizmet vermeyi sürdürür. Karma eğitim yapan, gündüzlü ve yatılı öğrencileri olan bir okuldur. Eğitim süresi, hazırlık dâhil beş yıldır. Robert Koleji ve 1871'de kurulan kardeş okulu Amerikan Kız Koleji, Amerika Birleşik Devletleri sınırları dışında kurulan ilk Amerikan okullarıdır" ("Robert Lisesi", 2021). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Efruz Bey, dil meselesinden sonra tarih konularına el atar. Türklerin Orta Asya'dan değil Amerika'dan geldiğini savunur. Bugünkü Amerikalıların İngilizce konuşan Türkler olduğunu, Türklerin otomobili ve bisikleti on bin sene önce icat ettiğini söyler. On bin sene önceki Türklerin resimlerini de yaptırarak bu iddiasını desteklemeye çalışır.

Efruz Bey, Bucakta verdiği derslerden hareketle bir de kitap yazar. Yazdığı kitabın tanıtımı için çok büyük afişler bastırarak tüm şehre dağıtır. Ayrıca bu reklamla da yetinmez ve şehirdeki bütün fotoğrafçıları gezerek fotoğraf çektirir. Çektirdiği fotoğrafların dükkânların camekanında üç sene boyunca sergilenmesi şartıyla ödemeler yapar. Efruz Bey, yazdığı kitaptan 450.000 adet basıldığını ve hepsinin satıldığını iddia etse de bir süre sonra yalanı ortaya çıkar. Bucaklılar gittikleri matbaada Efruz Bey'in kitabından sadece 2.000 adet basıldığını, bunlardan da sadece 15 adet satıldığını, geriye kalanların kese kâğıdı olarak kullanılmak üzere bir Yahudi'ye verildiğini öğrenirler. Efruz Bey aldığı bu haberden içten içe mutlu olur çünkü kitabının nüshası kalmadığı için uydurduğu saçmalıkların kimse tarafından kanıtlanamayacağına emin olur.

Efruz Bey'in savunduğu bir diğer fikir ise Milaslı Dr. İsmail Hakkı'nın[160] ortaya attığı yazı sistemidir. Bu sisteme göre Osmanlı Türkçesindeki harflerin ayrık biçimde yazılması en doğru yöntemdir. Bir dönem Enver Paşa tarafından da uygulanan bu yöntem için Efruz Bey birçok övgüde bulunur. Efruz Bey'in söylediklerinden haberdar olan Milaslı da bu övgüleri broşürlere bastırarak etrafta dağıtmaya ve icadını herkese kabul ettirmeye çalışır.

Efruz Bey'in Bucak'ta geçen günlerine idare heyetinin aldığı bir karar son verir. Heyet, Efruz Bey'in derslerde anlatacağı konuları önceden yazılı olarak teslim etmesini şart koşar. Böylece sadece heyetin uygun gördüğü konular derslerde ele alınabilecektir. Ancak Efruz Bey yönetime yazılı bir nüsha vermekten korkar. Bu belgenin uydurduğu yalanları ispat etmek için kullanılacağını düşünür. Önce hasta olduğunu söyleyerek dersleri bırakır, sonra da Bucak'a uğramamaya başlar. Sözde hastalığı iyileştikten sonra vedalaşmak üzere son kez Bucak'a gelir. Burada karşılaştığı Reis ve Bucaklılara artık Türkiye'de kalmayacağını, Turan'ın merkezi olan Kâşgar'a gideceğini söyleyerek oradan ayrılır. Efruz Bey, Bucak'tan

[160] Milaslı Dr. İsmail Hakkı, (1870-1939) tıp doktoru, öğretmen, yazar ve fikir adamıdır. Asıl mesleği doktorluk olmasına rağmen çoğunlukla dini konularda ve Arap harflerinin yazımı üzerine eserler vermiştir. Hikâyede geçen yazı sistemi de onun ortaya attığı bir fikirdir. "Bu çerçevede o, Hurûf-u Munfasıla yani "Arap harflerinin ıslah edildikten sonra ve harflerin birbirinden ayrı olarak yazılarak kullanılması" fikrini ortaya atmış ve onun öncülüğünde "Islah-ı Hurûf Cemiyeti" kurulmuştur. Milaslı, alfabe ve yeni yazı konusundaki görüşlerini, çıkardığı "Yeni Yazı" adlı dergide ve eserlerinde açıklayarak geniş kitlelere duyurmuştur. O, yeni yazının, köydeki halkın bile kolayca yazıp anlayabileceği tarzda ve el yazısında da bitişmemesi gerektiğini savunmuştur. Böylelikle yeni yazı, Latin harflerinden daha fenni suretle yazılacak ve İslam milletlerini başka harflere muhtaç bırakmayacaktır" (Çatalbaş, 2014, s.107). Ömer Seyfettin farklı hikayelerinde (İhtiyar Olsam da, Bilgi Bucağında) Milaslı'nın harf düzenlemesine değinmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

ayrılırken kendisine teklif edilen ama reddettiği heykelinin yapılmış olmasını diler. Böylece ne kadar önemli bir kişi olduğu kanıtlanmış olacaktır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, bilimsellik/nesnel olma, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, estetik/sanat, saygı ve öz denetim/irade değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Ey Bucaklılar! Bana müsaade ediniz. Çıkayım, haklı olduğumu söyleyeyim. Eğer Reis haksızlığına emin değilse, buna mâni olmasın. Ben söyleyim, o da söylesin. Siz hükmediniz. Siz hakem olunuz, Burası Engizisyon[161] olmasın" (ÖS, 2015, s.1196).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Burası hürriyet ve serbestî bucağıdır. Burada herkes söz söyleyebilir. Yalnız mantıktan, hakikatten ayrılmamak lâzımdır. Kimse kimsenin sözünü kesemez" (ÖS, 2015, s.1194).

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Muhterem arkadaşlarım, efendilerim. Burada biz pek ziyade hissiyatımıza tâbi oluyoruz. Parlak sözlere kapılıyoruz. Hâlbuki hakikat parlak sözler değildir. Mantıktır, muhakemedir" (ÖS, 2015, s.1194).

Çalışkanlık Değeri: ""Biraz fasıla versek, azizim; korkuyorum ki Bucaklılar derslerinizden bıkacak!" dedikçe o başını sallar, gülümserdi. (…) "Heh, heh, aziz reisim" derdi, "işi tabiata bırakınız. Maksat onlara bir şey öğretmektir. Benden çalışmak! Bıkarlarsa bıksınlar"" (ÖS, 2015, s.1191).

"Efruz Bey Bucak'tan yaz tatilini kaldırmaya muvaffak olduktan sonra haziran, temmuz, ağustos aylarında geceli gündüzlü konferanslarına devam etti" (ÖS, 2015, s.1201).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Boyunlarına sarıldı. Hepsini öptü… Öyle yanık bir milliyetperverdi ki milliyetin bu anî, bu mucizekâr tezahürü ona inci gibi gözyaşları döktürdü. Ağlıyordu" (ÖS, 2015, s.1204).

---

[161] Engizisyon, (1230-1807) doğrudan Papa'ya ve Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı olan dini yargı sistemi ve bu anlayış çerçevesinde kurulan mahkemelere verilen ortak isim. Engizisyon mahkemelerinde Hristiyanlıktan dönenler, sapkınlar (heretikler) ve Kilise'nin belirlediği öğretinin dışına çıkanlar cezalandırılmıştır. Farklı tarihlerde açılan engizisyon mahkemelerinin en önemlileri Roma (1231), Paris (1235), İspanya (1481) ve Portekiz (1532) engizisyonudur. Orta Çağ boyunca etkisini ve gücünü koruyan mahkemelerde Dominiken ve Fransisken tarikatlarından yetişmiş keşişler görev almaktaydı. Papalığın verdiği onay ile bu keşişler yürüttükleri sorgularda işkence yapma hakkına sahipti. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Estetik/Sanat Değeri: "Nedim, Bakî, Nef'î, opera hâline geçirilmeliydi. Hele "Nailî-i Kadim!" "Bu bir hâlıktır" diyordu. Her gazelinden bir trajedi çıkabilirdi" (ÖS, 2015, s.1208).

Saygı Değeri: "Bucak'ın salonu hıncahınç doluyordu. Efruz Bey'in şaşaası içinde Çapakçurlu, Mamayof[162] gibi en büyük, en dâhi Bucaklıların namı söndü" (ÖS, 2015, s.1190).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Ah bu felsefe, ne ulvî felsefeydi! Büyük Efruz Bey hatta hakarete, gareze de aldırmıyordu. Lâkin arkadaşları onun gibi mütevazı bir feylesof değildiler" (ÖS, 2015, s.1213).

Efruz Bey'in kendisine yöneltilen suçlama için savunma hakkı istemesi ve rakibi ile dinleyicilerin önünde konuşması adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır. Bucak Reisinin bir konu hakkında karar verirken duygulara değil mantık ve muhakeme gücüne dayanmak gerektiğini ifade etmesi bilimsellik/nesnel olma değerini yansıtmaktadır. Efruz Bey'in tüm vaktini derslere ve konferanslara ayırması, yaz tatilini bile kabul etmeden çalışmaya devam etmesi çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Bucaklıların Efruz Bey'e büyük saygı duyarak heykelini dikmek istemesi saygı değerinin öne çıktığı yerdir. Efruz Bey'in eski Türkçe konuşan Bucaklıları görünce duygulanarak ağlamaya başlaması duyarlılık/hassasiyet değerini taşımaktadır. Efruz Bey'in Nedim, Bakî, Nef'î gibi büyük şairlerin eserlerini övmesi estetik/sanat değerini, kendisine yapılan hakaret ve saygısızlıklara rağmen mütevazı tavrını sürdürmesi ise öz denetim/irade değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.145. Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Şubat 1927 tarihinde *Sevimli Ay* dergisinde ve Mart 1927 tarihinde *Resimli Ay* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykü, yazarın beş bölümden oluşan "Efruz Bey" romanının dördüncü bölümüdür. Efruz Bey önceki öyküde Bucak'ı terk etmek zoruna kalmış ve uzun süre evine kapanmıştır. Evinde geçirdiği nekahet döneminden sonra bir gün hem kitap satın almak hem de eğitimini arttırmak için Avrupa'ya gitmeye karar verir. Annesi ile bu konu üzerine konuştuktan sonra fikir danışmak üzere ünlü bir eğitimci olan Müfat Bey'le görüşür.

---

[162] Hikâyede yer alan Çapakçurlu ve Mamayof gibi kurgu karakterlerin gerçekte kimleri temsil ettiğini Tahir Alangu (2017) kitabında açıklamıştır: ""Bilgi Bucağı'nda" da ise Türk Ocağı'nın parodisini görürüz. "Asilzadeler"de Türkçü olmaya karar veren Efruz, bu hikâyede azılı bir kafatasçı, ırkçı düzeyde bir Türkçü ve dilde tasfiyeyi savunan bir kimlik olarak ortaya çıkar. Gaspıralı İsmail'e işaret eden Çapakçurlu ve Ağaoğlu Ahmet'e işaret eden Mamayof gibi Bucaklıları verdiği konferanslarla geride bırakan Reis, bu hikâyede Hamdullah Suphi'nin parodi tiplemesidir" (Alangu, 2010: 421) (akt. Aktaş, 2020, s.236).

Müfat Bey, Aksaray'da "Tıfıl Kovuğu" adında meşhur bir okulun sahibidir. Burada öğrencilerine Avrupa tarzında ve alafranga usullerle eğitim vermektedir. Müfat Bey, milliyet ve Türklük düşmanı, "din de yok, millet de yok" anlayışını kendisine şiar edinmiş bir kişidir. Türklüğe olan düşmanlığı o seviyeye varmıştır ki sahibi olduğu okulda birine 'Türk' demek, küfür etmek anlamına gelmektedir.

Efruz Bey, Müfat Bey'le görüştükten sonra Avrupa'ya gitmekten vazgeçer. Aldığı tavsiye ile elişi ve model yapımı üzerine kendini geliştirmek ister. Onun fikrine göre gerekli kitapları elde ettikten sonra kendi odası da bir Oxford ya da Sorbonne[163] sayılır. Efruz Bey, edindiği kitaplarla kendini odasına kapatır ve iki ay boyunca dışarıda görünmez. Ancak tanıdıklarına hava atabilmek için Avrupa'ya gittiği yalanını söyler. İki ayın sonunda can sıkıntısına dayanamayan Efruz Bey kendini dışarı atar. Karşılaştığı kişilere Avrupa'da çok yoğun bir eğitim aldığını, iki aylık sürenin kendisine yeterli geldiğini, pedagoji üzerine diploma sahibi olduğu yalanını söyler.

Efruz Bey, pedagoji uzmanı olduğunu iddia etmeye başladıktan sonra ilk iş olarak diğer pedagoglara saldırır. Kendisine yol gösteren Müfat Bey'den başlayarak ünlü eğitimcileri temelsiz ve saçma sözlerle suçlar. Anlattığı her palavraya bilimsel bir dayanak uydurur ve eğitim camiasında kendisinden bahsettirir. Ülkedeki eğitim sistemini kökünden değiştireceğini ve kuramsal öğrenme yerine uygulamalı öğrenme yöntemini yerleştireceğini iddia eder.

Efruz Bey, İstanbul'daki okulları gezmeye ve sözde incelemelerde bulunmaya başlar. Gittiği her okulda tenkitlerde bulunur ve ayrılırken kartvizitini bırakır. Kasımpaşa'daki "Maşrık-ı Envar-ı Maarif-i Osmanî" okulu dikkatini çeker. Buranın müdürü olan Mehmet Mustafa Tahsin Nidaî Bey de Efruz Bey gibi şarlatan bir kişidir. Hiçbir okula gitmeden, hiç kitap okumadan bilgi sahibi olduğunu söylemektedir. Kuramsal olarak hiçbir bilgisi olmayan Nidaî Bey, her şeyi uygulamalı olarak "hayat okulu"ndan öğrenmeyi savunur. Nidaî Bey'in okulundaki bütün kusurlara kendince haklı sebepleri vardır. Okulun perişan ve harap durumunu fakir öğrenciler yabancılık çekmesin; zengin öğrenciler de ibret alsın diye açıklar. Suç işleyen öğrenciler yerine fakir ve parasız öğrencilere verilen cezaları "amelî adalet" olarak savunur. Sınıfların pisliğini ve kir içindeki okulu, öğrencilere mikroplara alıştırmak ve doğal bağışıklık sağlamak mantığıyla savunur.

---

[163] Metinde bahsedilen okullar, İngiltere'de (Oxford kentinde), Almanya'da (Heidelberg kentinde) ve Fransa'da (Paris'te) yer alan Avrupa'nın en eski ve en prestijli eğitim kurumlarından üçüdür. Oxford Üniversitesi, verdiği eğitimi 1096 yılından beri aralıksız olarak sürdürmektedir ve İngiltere'nin en büyük kütüphane sistemine sahiptir. Sorbonne Üniversitesi ise 1253 yılında kurulmuş ve günümüzde tüm dünyadan 50.000'i aşkın öğrenciye ve 5000 öğretim görevlisine ev sahipliği yapmaktadır. Heidelberg Üniversitesi, 1386'da Heidelberg'de kurulmuş, Almanya'nın en eski üniversitesi olmasının yanında; en ünlü ve prestijli üniversitelerinden biridir. Üniversite bünyesindeki bilim insanları 12 Nobel ve 18 Leibniz ödülü kazanmıştır.

Efruz Bey, bu kadar ahlâksız ve iki yüzlü biri olmasına rağmen Nidaî Bey'i dost edindiği için çok mutlu olmuştur. Onun tüm saçmalıklarını "feylesof" mizacına ve "amelî" eğitimine yormaktadır. Nidaî Bey'in odasında gördüğü tabloları merak edip sorduğunda aldığı cevaplardan da tatmin olur. Yaptıkları sohbetlerden birinde ise Avrupa'daki "Açık Hava Mektepleri"nden bahseder. Nidaî Bey bu fikre bayılır ve tüm ayrıntılarını öğrenmek ister. Efruz Bey, gitmediği Avrupa'da, görmediği açık hava mekteplerinin özelliklerini anlatmaya başlar. İkili bir süre konuştuktan sonra bir açık hava mektebi kurma kararı alırlar. Nidaî Bey yeni okulun yöneticisi, Efruz Bey'de tüm derslerden sorumlu tek öğretmeni olmayı kabul eder. Dersleri açık havada yaparak bina masrafından kurtulan Nidaî Bey, Efruz Bey'i yetkili tek öğretmen kılarak da maaş masrafından kurtulmuş olur. Yeni okulun ayak işlerinin ise öğrencilere yaptırılması planlanır.

Efruz Bey ve Nidaî Bey aldıkları karar sonrasında tüm öğrencileri okulun bahçesinde toplar. Nidaî Bey artık okuldaki sistemin değiştiğini, tüm dersleri Efruz Bey'in tek başına yürüteceğini ve defter, kitap, ödev gibi şeylere gerek kalmadığını açıklar. Öğrencileri yarın bir günlük yiyeceklerini yanlarında getirmeleri ve ailelerine hiçbir şey söylememeleri konusunda uyarır. Efruz Bey ise öğrencilere artık okulda eşitlik olduğu müjdesini verir. Öğretmen ve öğrencilerin arkadaş olduğunu söyler, Nidaî Bey'e de artık müdür sayılmadığı için "Mıstık" diye hitap edebileceklerini anlatır.

Efruz Bey kuracağı açık hava mektebi için Hayırsızada'yı[164] kendine mekân seçmiştir. O gece okul binasına gelir ve sabahki seyahat için hazırlıklar yapar. Adada bulunan köpekleri etkisiz hâle getirmek için hazırladığı sahte bir reçete ile eczaneden kloroform alır. Ancak sabah olduğunda müdür tarafından aldatıldığını fark eder. Nidaî Bey sözünün tutmamış, okula kendisi gelmediği gibi öğrencileri de göndermemiştir. Efruz Bey yalnız kalmış olmasına rağmen kararlılığını sürdürür. Tek başına da olsa Hayırsızada'da kendi okulunu, hatta prensliğini kurmak hedefindedir. Önce vapurla Kınalıada'ya geçer. Burada bir gece kaldıktan sonra boş bulduğu bir sandala atlayarak Hayırsızada'ya doğru yola çıkar. Ancak yolculuğu umduğu gibi gitmez. Dalgalar onu Yalova sahiline kadar sürükler. Efruz Bey gözünü açtığında karşısında doktoru görür ve başına gelenleri hatırlar. Ancak düştüğü bu durumdan da ders

[164] Hayırsız Ada, Marmara Denizi'nde bulunan adalar takımı (Prens Adaları ya da sadece Adalar) içinde İstanbul'a en yakın mesafede bulunan adadır. Asıl adı Sivri Ada olmakla birlikte, 1910 yılında ve sonrasında yaşanan olaylar sonrasında halk arasında "Hayırsız" ismiyle anılmıştır. İstanbul'da yaşayan sokak köpeklerinin sayısının azaltılması için dönemin şehremini Suphi Bey, tüm köpeklerin toplanması kararı almıştır. Bu kararda Fransız bir kimya firmasının sokak köpeklerine talip olması da etkili olmuştur. Şehir yönetiminin aldığı bu karar ile 80.000 civarına sokak köpeği mavnalarla Hayırsızada'ya taşınmıştır. Ancak Fransız firmanın anlaşmadan vazgeçmesi üzerine köpekler su ve yiyecek bulunmayan adada kaderine terk edilmiştir. Sonraki yıllarda yaşanan depremler, Balkan Savaşları'nda alınan yenilgiler ve İstanbul'un işgali gibi felaketler halk tarafından köpek katliamına bağlanmış ve ada uğursuz olarak kabul edilmiştir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

çıkarmaz ve bir sonraki hedefini Yunanistan'a giderek Akropol'de sanat hacısı olmak şeklinde belirler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, dostluk/arkadaşlık, estetik/sanat, hoşgörü, misafirperverlik, temizlik ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "İnsanlar tabiatı bozarak hayatı hafifleştirdikleri için kendi felâketlerini elleriyle hazırlamışlardır. Meselâ 'hak, adalet' gibi tabirler uydurmuşlar, yaşayışın revişindeki ahengi bozmağa kalkmışlardır. Sözde mücerret bir hak varmış" (ÖS, 2015, s.1231).

""Maarif yüzde yirmi talebeyi ücretsiz okutmamızı şart koymuştur. Her sınıfta birkaç tane 'meccani' vardır. Bunlar mektepte ayrı bir cins teşkil ederler. Hani Hindistan'daki paryalar[165] gibi. Ben mektepte ne vukuat olursa cezalarını 'meccanî'lere veririm."
Efruz Bey âdeta galeyan etti: "Bu olur mu ya? Bu olur mu ya?"" (ÖS, 2015, s.1232).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Efruz Bey'in on dakikalık telkiniyle eski zapt u raptın, kaidelerin, nizamın, intizamın bir anda yıkıldığını gören müdür birdenbire ürktü" (ÖS, 2015, s.1243).

"Evet Mıstık, görüyorum ki sen hürriyetten korkuyorsun. Çocuklara tabiî hürriyetlerini, tabiî hukuklarını verince taştılar. Gürültüye başladılar. Bu işte onların "hayatiyet"leridir" (ÖS, 2015, s.1243).

Çalışkanlık Değeri: ""Ben kitapların olduğu yere gitsem" dedi. Hem Avrupa'da tahsilini de ikmal etmiş olurdu. Annesine bu fikrini açtı. Bin dereden su getirdi. Nihayet kandırdı" (ÖS, 2015, s.1220).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Dünyadaki felâketlerin en baş sebebi lükstü! Süslü ev, süslü esvap, süslü muhit… Bu süs iptilâsı insanları kudurtuyor, fakirlerin zenginlerin aleyhine kalkmasına sebep oluyordu" (ÖS, 2015, s.1230).

---

[165] Kast Sistemi, Hindistan'da uygulanan bir sosyal tabakalaşma yöntemidir. Yöntem esas olarak toplumdaki insanların ırk ve mesleğe dayalı olarak çeşitli sınıflara ayrılmasına ve sınıflar arasında geçişin engellenmesine dayanır. Kast sistemindeki dört ana sınıf: Brahman, Kshatriya, Vaişya ve Şudra'dır. Metinde geçen 'Parya' ise sisteme dâhil edilmemiş ve toplumda en aşağı işlerde çalışan kişileri temsil etmektedir. Paryalar, toplumdan dışlanmakta ve hiçbir hakları bulunmamaktadır. Sistem modern Hint yaşamında gücünü yitirmeye başlamış olsa da kırsal bölgelerde etkisini sürdürmektedir.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Efruz Bey bu kıymettar gence meftunluğundan her gün mektebe gelmeye başladı. Onunla kafadaş oldular. Müdürün en bariz hasleti amelî olmasıydı" (ÖS, 2015, s.1228).

Estetik/Sanat Değeri: "Biraz düşündü. Onun her şeye en çok istadadı vardı. Şair, riyazî, musikişinas olduğu gibi ressamdı da… "Resme." "Resme mi? Çok iyi öyleyse. Elişlerine çalışınız"" (ÖS, 2015, s.1224).

"Efruz Bey, hakından fakından karıştırarak bediiyatı tarif etti. Gaye, güzellikti. İnsanın oturduğu, yattığı, okuduğu, hâsılı yaşadığı muhit güzel olmalıydı" (ÖS, 2015, s.1229).

Hoşgörü Değeri: "Arkadaşlar! Evet size 'arkadaşlar!' diyorum. Çünkü benim talebem değil, arkadaşımsınız. Talebelik muallimlik, amirlik, madunluk, büyüklük küçüklük cehalet devirlerinin rezaletleriydi! Bugün öyle şey yok. Sabık müdürünüzün de söylediği gibi herkes müsavi…" (ÖS, 2015, s.1242).

Misafirperverlik Değeri: "Müfat Bey çok misafirperver olduğu için bir ilim âşığını meyus bırakmak istemedi. Dünya bu… aşığa maşuk mu bulunmaz!" (ÖS, 2015, s.1224).

Temizlik Değeri: "Sonra samimî bir münekkit gibi mektebin hâline geçti. Pisliğe itiraz etti. Yağmur günlerinde her taraf akıyordu. Sonra müdür odasının bu mobilyasızlığına geldi" (ÖS, 2015, s.1229).

Vatanseverlik Değeri: "Alafranga gayr-i millî terbiye taraftarları çocuklarını hep buraya verirlerdi. Zira Müfat Bey "Türk, Türklük" diye bir milletin vücudunu kabul etmiyordu. Millî terbiyenin en büyük aleyhtarı idi" (ÖS, 2015, s.1221).

"Fakat Müfat Bey için şiar "din de yok, millet de yok"tu. Onun mefkûresi yalnız alafrangalaşmak, taklit, Avrupalılara benzemekti. (…) Kovuğun çocukları için en büyük küfür "Türk" kelimesiydi. Bu kelimeyle arkadaşına küfreden çocuk hemen mektepten kovulurdu" (ÖS, 2015, s.1222).

"Efruz Bey hemen protestoyu bastı: "Asla! Bunu kabul etmem efendim. Bendeniz zatıâliniz gibi Türk milliyetperverliğinin aleyhtarıyım"" (ÖS, 2015, s.1223).

Müfat Bey'in Türk ve Türklük kavramlarına düşman olması, okulunda Türk sözcüğünü hakaret olarak kabul etmesi, olumsuz bir örnek üzerinden vatanseverlik değerinin aktarıldığı sahnedir. Efruz Bey'in şiir, resim ve musikiye meraklı olması ve Nidaî Bey'e sanat ile güzellik konularını açıklaması estetik/sanat değerinin vurgulandığı yerdir. Nidaî Bey'in

okulunda uyguladığı adalete aykırı ve tamamen haksız cezalandırma sistemi olumsuz bir örnek üzerinden adalet/adil olma değerinin öne çıktığı sahnedir. Efruz Bey'in okuldaki bütün unvanları kaldırması ve öğrencilerle birlikte öğretmenleri de eşit görmesi hoşgörü değerini yansıtmaktadır. Müfat Bey'in Efruz Bey'i ağırlaması ve ona elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışması misafirperverlik değerini iletmektedir. Efruz Bey'in Nidaî Bey ile yakın arkadaş olması ve kurdukları yakın ilişki dostluk/arkadaşlık değerini vurgulamaktadır. Efruz Bey'in ziyaret ettiği okuldaki kirliliğe ve düzensizliğe itiraz etmesi temizlik değerini, öğrencilere tamamen özgür ve serbest bir ortam yaratmaya çalışması ise bağımsızlık/özgürlük değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.146. İnat [Beyaz Serçe]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1938 senesinde basılan *Ömer Seyfettin Külliyatı* serisinin dokuzuncu sayısında yer almaktadır. Eser, söz konusu serinin *Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür* isimli kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanmıştır. Öykü, yazarın beş bölümden oluşan "Efruz Bey" romanının beşinci ve son bölümüdür. Efruz Bey önceki öyküde İstanbul açıklarındaki Hayırsızada'da Avrupaî tarzda bir "Açık Hava Mektebi" kurmak istemiş ancak başarılı olamamıştır. Yine de hedefinden vazgeçmemiş ve hayallerinin peşinden koşacağına dair kendine söz vermiştir. Bu öyküde ise Efruz Bey'i Heybeliada'da bulunan köşkünde, etrafına topladığı ve ders verdiği on iki öğrencisiyle[166] birlikte görürüz.

Öykünün isimsiz anlatıcısı evinde hayatın anlamı üzerine düşünmektedir. Seneler geçtikçe etrafındaki her şeyin değiştiğini ve yaşanan bu değişimin sadece eşya üzerinde sınırlı kalmadığını fark eder. Zamanın nesneler kadar fikirleri de etkilediğini, eskiden kabul gören kavramların şimdi değiştiğini anlar. Bu duruma örnek olarak atasözlerini ele alır. Yıllar önce öğrendiği ve kesin doğru kabul ettiği "İnat eşekte olur" sözü onun gözünde artık geçerliliğini yitirmiştir. Bunun sebebi ise Efruz Bey ve havarileri ile yaşadığı bir olaydır.

Kahraman odasında çok sıkıldığı bir gün kendisini meşgul edecek bir şeyler aramaktadır. Zaman geçirmek için oyalanırken aklına bir öykü kaleme almak gelir. Yazdığı öyküyü de bir mecmuada yayımlatır. Ancak kahraman daha basılan öyküsünü inceleme fırsatı bulamadan evine bir zarf gelir. Zarfta Efruz Bey'den kendisine hitaben yazılmış bir mektup ve öyküsüne dair yapılmış tenkitler yer almaktadır. Efruz Bey, yaptığı eleştirilerde kahramanı

[166] Hikâyede Efruz Bey'in etrafında toplanmış ve ondan hayata dair öğütler alan öğrenciler 'havariler' olarak adlandırılmıştır. Yazarın kullandığı havari ifadesi ve on iki sayısı, Hz. İsa ve on iki havarisine yapılan bir gönderme olarak düşünülebilir. Efruz Bey'in öğrencilerinin onun her sözünü tasdik etmeleri, yaptığı en bariz hataları görmezden gelmeleri ve üstatlarını büyük bir iman ile savunmaları bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

Türkçe bilmemekle suçlamaktadır. Kahramanın eserinde geçen "atlar çimenleri otluyordu" ifadesini hatalı bulmuştur. Onun fikrine göre sadece 'çayır' otlanır, bunun dışındaki şeyler için ancak 'yemek' fiili kullanılmalıdır. Kahraman okuduklarından sonra evindeki çalışanlarını yanına toplar. Onlardan at, eşek, keçi gibi hayvanların neleri yediği ve neleri otladığı konusunda fikir alır. Kahraman aldığı bilgilerden sonra bu konuyu ele almak için Efruz Bey'in köşküne doğru yola çıkar.

Kahraman Heybeliada'ya vardığında Efruz Bey'in müritlerinden biriyle karşılaşır. Onunla sohbet ettiğinde bu gencin hayata dair son derece saçma fikirleri olduğunu anlar. Köşke vardığında ise Efruz Bey'i bir masanın başında, etrafında on iki havarisi ile birlikte görür. Efruz Bey misafiri ile çimen ve çayır üzerine münakaşa eder. Kahraman yazdığı ifadenin halk tarafından kabul görmüş, geçerli bir anlama sahip olduğunu iddia etse de Efruz Bey'i ikna edemez. Sonunda Efruz Bey'i pencere kenarına götüren kahraman ona bahçedeki keçinin ne yaptığını sorar. Ağzından önce "çimenleri otluyor" sözünü kaçıran Efruz Bey, sonra bunu kabul etmez ve keçinin çimenleri "içtiğini" söyler.[167]

Kahraman bu saçma sözler üzerine havarilerin ne yapacağını merak eder. Havariler ise Efruz Bey'e olan inançları hiç sarsılmamış bir şekilde davranmaktadır. Hepsi bir ağızdan çimenlerin içildiğini savunmaya başlar. Kahraman bu kadar bariz bir hata yapmasına rağmen inadını sürdüren Efruz Bey ve havarilerini şaşkınlıkla izler. O zamana kadar kabul gören inat eşekte olur sözünün geçersiz olduğunu düşünür. İnatçılık özelliğinin eşeklere değil Efruz Bey ekibine ait olduğunu kabul eder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bilimsellik/nesnel olma, cesaret/kahramanlık ve duyarlılık/hassasiyet değerleri yer almaktadır.

Bilimsellik/Nesnel Olma Değeri: "Filozofun *Hayat nihayetsiz bir tahavvüldür* sözü ne soğuk bir hakikattir! Ben değişen maddî, manevî mefhumlar içinde en ziyade "darb-ı mesel" namını verdiğimiz atasözlerine acırım!" (ÖS, 2015, s.1248).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Fakat ben onun hiddetinden korkmadım. Vaktiyle, "Onlar, on iki. Ben birim, ama hak bendedir. Hepsini devireceğim" diyen koca Ernest Renan'ın cesaretini aynıyla duydum" (ÖS, 2015, s.1253).

[167] Hikâyenin kahramanı Efruz Bey kurgusal bir karakter olmakla birlikte Ömer Seyfettin eserinde gerçek hayattan alıntılarda bulunmuştur. Efruz Bey'in tenkit ettiği "tırnaklarıyla kazmaya çalıştıkları toprakların nemli çimenlerini otluyorlardı" ifadesi yazarın Kütük hikâyesinde birebir geçmektedir.

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Görünmez bir peri kervanı gibi, bize bazen fena neşeler, sevinçli matemler, bazen hayırlı kaderler, gamlı saadetler bırakarak, üstümüzden geçip giden senelerin eli, yalnız saçlarımızı ağartır, yalnız çehremizi değiştirir, sanırsınız" (ÖS, 2015, s.1248).

Kahramanın geçen yıllarda yaşadığı keder ve saadetleri düşünerek duygulanması ve yoğun hisler yaşaması duyarlılık/hassasiyet değerinin yer aldığı sahnedir. Filozof Herakleitos'un hayata ve değişime dair ortaya koyduğu fikirlerin ele alındığı sahnede bilimsellik/nesnel olma değeri vurgulanmaktadır. Kahramanın Efruz Bey ve havarileri karşısından korkmaması ve fikirlerini savunmaya devam etmesi ise cesaret/kahramanlık değerini yansıtmaktadır.

4.1.147. Çirkinliğin Esrarı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 19 Aralık 1919 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserinin girişinde şu dörtlüğe yer vermiştir:

Bilmiyorlar da sevmediklerini,
Ediyorlar büyük büyük yemini,
Buna gösterme, sen de nefretini,
Ne şifalar veren yalanlar var!

Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve Sütude isimli genç kızdır. Kahraman, Büyükada'da gezintiye çıktığı bir gün aniden sağanak yağmura yakalanır. Yağmurdan korunmak için dostu Sermet'in teyzesinin oturduğu köşke sığınır. Köşke geldiğinde hizmetçi kız ev sahiplerinin dışarıda bulunduğunu, sadece evin genç kızının odasında olduğunu söyler. Kahraman kimseye rahatsızlık vermemek ve genç bir kızla baş başa kalmamak için geldiğinin haber verilmesini istemez. Salona geçer ve yağmurun dinmesini tek başına beklemeye başlar.

Ancak bir süre sonra Sütude odaya gelir. Önce kahramana gelişini haber vermediği için kızar, sonra da son derece samimi tavırlar sergiler. Kahraman birkaç sene öncesine kadar elinden tutup gezdirdiği küçük kızın bu tavırlarından rahatsız olur. Ona babası yaşında olduğunu hatırlatarak 'kızım' diye hitap eder. Ancak kahramanın aksine Sütude'nin tavrı son derece romantiktir. Kahramana üç yıldan beri âşık olduğunu ve eğer evlenmezlerse intihar edeceğini söyler.

Kahraman düştüğü zor durumdan kurtulmak için yalan söyler. Çok ağır şekilde hasta olduğunu, doktorların kendisine gönül ilişkilerini yasakladığını anlatır. İkilinin sohbeti sonrasında Sütude'nin duyduğu aşk, merhamet ve acımaya dönüşür. Kahramana neden

kendisine talip olan genç ve yakışıklı erkekleri reddettiğini açıklar. Sütude, erkeklerde güzellik yerine çirkinliği tercih etmektedir. Evleneceği kişinin çirkin ve kendisinden çok yaşlı olmasını istemektedir. Köşkten ayrılmak üzere olan kahramanın aklına Sütude'ye uygun bir eş adayı gelir. Genç kıza on seneden beri Büyükada'da "Çirkinler Kralı" unvanını taşıyan Ali Bey'i tavsiye eder. Ali Bey, çirkin ve yaşlı olmasının yanında son derece bozuk karakterli bir kişidir. Bu olayın yaşandığı günden sonra gelen yaz aylarında kahraman Sütude'nin evlendiği haberini alır. Verdiği tavsiyeye uygun olarak Sütude, Ali Bey ile evlenmiştir. Üstelik bu evlilik kararına karşı çıkan ailesini de terk etmiştir. Sütude'ye talip olan ama ona kavuşamayan genç Çesban ise aşk acısından intihar etmiştir. Yaşananlardan sonra kahraman, genç kızları yaşlı ve çirkin erkeklere çeken şeyin ne olduğunu bulamaz. Sütude'ye verdiği tavsiyeden de pişman olur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sevgi ve öz denetim/irade değerleri yer almaktadır.

Sevgi Değeri: "Bu yalanları o kadar sahih gibi söylüyor, o kadar ciddî tafsilât veriyordum ki, Sütude bana acımağa başladı. Aşkı birdenbire merhamet oldu" (ÖS, 2015, s.1259).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Karşısına oturdum. Onu küçükken nasıl sinemaya götürdüğümü, orada nasıl dizime başını koyarak uyuduğunu hatırlattım. İşitmiyor gibi dinliyordu" (ÖS, 2015, s.1257).

Sütude'nin kendisine hastalığını anlatan kahramana acıması ve duyduğu aşkın merhamete dönüşmesi sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir. Kahramanın, Sütude'nin yaptığı evlilik teklifini reddetmek için aralarındaki yaş farkını hatırlatması ve uygunsuz gördüğü bu romantik ilgiyi sonlandırmaya çalışması ise öz denetim/irade değerini yansıtmaktadır.

4.1.148. Horoz

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 22 Aralık 1919 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Bir genç kızın defterinden kopya edilmiştir.'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün isimsiz anlatıcısı, ailesiyle köşkte yaşayan genç bir kızdır. Evlenme çağı gelmesine rağmen kendisine talip olan tüm erkekleri reddettiği için çevresindekiler tarafından kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Ailesi onun bu tavrını bir tür deliliğe yormaya başlamıştır. Anne ve babası her genç kızın bir gün evlenmesi gerektiğini, dünyanın kuralı gereği her dişiye bir erkek lazım olduğunu düşünmektedir. Oysa genç kız, bahçesindeki tavukların ve horozun yaşayışına baktıkça evlenme fikrinden uzaklaşmış ve bir 'horoz'a yani erkeğe esir olmaktan kaçmaktadır.

Genç kızın yaşadığı köşkün bahçesinde birçok tavuğun ve bir horozun yaşadığı kümes vardır. Genç kız yem verirken horozun tüm sürünün önüne geçtiğini, tavukları gagalayarak yaraladığını fark eder. Kümeste olanları izledikçe horozun sadece kendini düşünen, ahlâksız ve kötü bir erkek profili çizdiğini görür. Bir süre sonra kendi babasının da evdeki tavırlarının benzer sertlikte ve acımasızlıkta olduğunu düşünmeye başlar. Annesi ile babasının davranışları üzerine konuşur. Annesi erkeklerin sert olduğunu, kadınların ise itaatkâr olduğunu söyler ve bu durumun dünyanın nizamı olduğunu anlatır.

Genç kız, annesinden duyduğu şeylerden sonra evlenme fikrinden daha çok korkmaya başlar. Evlenerek yabancı bir erkeğin tahakkümü altında kalmak yerine ailesinin evinde yaşamaya karar verir. Bu süre boyunca kümesteki horozun saldırganlığı onu daha çok rahatsız etmeye başlar. Babasına ve diğer tüm erkeklere duyduğu öfkesi bu horozda yoğunlaşır. Bir gün yem vermek için yanına çağırdığı horozu, sırtına taşla vurarak öldürür. Böylece tavukları özgürlüklerine kavuşturmuş olduğunu düşünür. Öyküde erkekleri temsil eden horoz, kadınları temsil eden tavuk figürü ve bu semboller üzerinden aktarılan kadın erkek ilişkilerini Dr. Hakan Değirmenci (2021) makalesinde şu şekilde analiz etmiştir:

> "Horoz öyküsünde otoriter babasının köşkü idare etme biçimiyle horozun kümesi idare etme biçimi arasında bağ kuran genç kız, âdeta erkek egemenliğine savaş açar ve kümesteki horozu nefretle öldürür. Kibir ve güç abidesi horozun ölümüyle ezilen tavukların intikamı alınmıştır. Tavuklar bundan böyle huzur içinde yaşayabileceklerdir. Tavuklar ile kadınlar arasında bağ kuran kız "Ah bu tavuklar… Dünyada bunlar kadar sevimli, bunlar kadar kendi hallerinde, bunlar kadar saf, bunlar kadar masum bir mahluk var mıdır? Hayatları bütün bir vazife, bütün bir fedakârlık destanıdır." (Seyfettin, 2007, s.102) diye düşünür. Kadınlığı yüceltir; evlenmeye, bir erkeğin egemenliği altına girmeye gerek olmadığını düşünür" (Değirmenci, 2021, s.23).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde bağımsızlık/özgürlük, çalışkanlık, estetik/sanat ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Ben horozsuz bir kümes yani kocasız bir ev istiyorum. Efendisiz, kumandasız, amirsiz, emirsiz bir hayat istiyorum. Pamuk'un ahır avlusunda geçirdiği mesut, gamsız, rahat, sakin, tatlı hayatı istiyorum" (ÖS, 2015, s.1267-1268).

Çalışkanlık Değeri: "Bütün vaktim babamın verdiği fennî, ahlâkî kitapları okumakla, kardeşlerimin manasız, münasebetsiz iddialarını dinlemekle geçer. Okumadığım zaman tavukların bahçesindeyim, yemlerini ben veririm" (ÖS, 2015, s.1263).

Estetik/Sanat Değeri: "Bülbülün feryadında bir şiir, karganın avazında bir keder, baykuşun o kadar tiksinilen kahkahasında bile bir matem, bir uğursuzluk lezzeti vardır" (ÖS, 2015, s.1264).

Sevgi Değeri: "Ah bu tavuklar… Dünyada bunlar kadar sevimli, bunlar kadar kendi hâllerinde, bunlar kadar saf, bunlar kadar masum bir mahlûk var mıdır?" (ÖS, 2015, s.1263).

Genç kızın özgür ve emir almadan bir yaşam sürdürmeyi hedeflemesi, bunun için evlenmeyi reddetmesi bağımsızlık/özgürlük değerini yansıtmaktadır. Metinde bütün kuşların seslerinde bulunan derin duyguların ve güzelliğin anlatıldığı sahne estetik/sanat değerinin öne çıktığı yerdir. Genç kızın gününü kitap okumak ve bahçe işlerini yapmakla geçirmesi çalışkanlık değerinin, tavuklara duyduğu sevgi ve merhamet ise sevgi değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.149. Dünyanın Nizamı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 27 Aralık 1919 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Bir genç kızın defterinden kopya edilmiştir.'* notu ile yayımlamıştır. Öykü, yazarın daha önce yayımladığı 'Horoz' isimli eserin devamı niteliğindedir. Önceki öyküde evlilik fikrine karşı çıkan ve erkekleri tehlikeli bir düşman olarak gören genç kız, bu öyküde düşüncelerini değiştirmiş durumdadır.

Genç kız, kümeste taşla öldürdüğü horozu bir ay sonra rüyasında görür. Horoz gagasında ölümüne sebep olan taş ve devasa boyutlara ulaşmış olarak yatak odasına gelmiştir. Horoz, ölümünün hesabını sormakta ve genç kızı korkutarak üstüne gitmektedir. Horozun sorularına cevap veremeyen ve hareket edemeyen genç kız bir kâbusun içinde olduğunu fark eder. Horozun suçlamalarını reddeder, onu tavuklara zarar verdiği için öldürdüğünü anlatmaya çalışır. Ancak horoz dünyanın düzeninin böyle olduğunu, tavuklara uyguladığı şiddetin aslında onların iyiliği için olduğunu söyler. Ağzında tuttuğu taşı bir kenara atar ve genç kızın üzerine saldırır. Kâbustan canhıraş biçimde uyanan genç kız yaptığı hatanın farkına varır. Bahçeye çıkar ve kümesi izlemeye başlar. Horozun ölümünden beri tavukların yumurtlamayı bıraktığını ve tembellik ettiğini hatırlar. Horozun yokluğunda geçen bir ayda kümesin nizamı tamamen bozulmuştur.

Bahçede annesini gören genç kız aklından geçenleri ona açıklar. Kümesin düzeninin bozulmaması için hemen yeni bir horoz alınmasını ister. Dünyanın nizamını korumak için de gerekeni yapacağını söyler. Genç kız artık horozsuz kümes olamayacağı gibi kocasız da kadın olamayacağını kabullenmiştir ve evlenme isteğini üstü örtülü şekilde ailesine belirtmiştir.

Öyküdeki genç kız karakterini yaşadığı değişim ve önceki öyküde işlediği suç ile yüzleşmesi hakkında Dr. Hakan Değirmenci (2021) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> "Horoz hikâyesinin devamı olan Dünyanın Nizamı'nda, müteveffa horoz genç kızın rüyasına girer. Niyeti hesap sormaktan ziyade, genç kızın, işlediği cinayetin sonuçlarıyla yüzleşmesini sağlamaktır. Nitekim horozun ölümünden kısa bir süre sonra kümeste işler karışmıştır. Uyandığında balkondan çıkıp dalgın dalgın bahçenin perişan hâlini seyreder. Bahçe harabe haline gelmiştir ve tavuklar yumurtayı kesmiş, duvar diplerinde kötürüm gibi uyuklamaktadır. Uyanıkken de dövüşmekte, birbirinin gözünü oymaktadır. Demek ki horoz kümes için fevkalade önemlidir. Horoz hikâyesindeki fikirlerini cahilce bulan genç kız, ani bir kararla evdekilere evlenmeye karar verdiğini bildirir, zira "Dünya nizamını bozmaya gelmez". (Seyfettin, 2007, s.113) Anlatıcı genç kızın dikkat ve ironi yüklü anlatımıyla okuduğumuz, kadın-erkek ilişkileri bağlamında evlilik kurumunun sorgulandığı bu iki hikâyeden anlaşılmaktadır ki; tecrübe, önemli ve önyargı ise çok kötü bir şeydir. Kadın ve erkek, her ikisi de muhterem varlıklardır ve birbirini tamamlamak durumundadırlar" (Değirmenci, 2021, s.23).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.150. Uçurumun Kenarında

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1919 senesinde basılan *Hikâye Külliyatı* serisinin sekizinci sayısında yer almaktadır. Eser, söz konusu serinin *Uçurumun Kenarında-Fedai* isimli kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanmıştır. Ömer Seyfettin eserini *'Peride'den Raika'ya mektup'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı Peride ve yakın dostu Raika'dır. Peride birkaç gün önce arkadaşını lüks bir arabanın içinde pahalı kıyafetlerle görmüştür. Fakir bir aileden geldiğini bildiği arkadaşının bu hâlini iyiye yormamıştır. İstanbul'daki fakir kızların lüks yaşamak uğruna düştüğü durumlardan haberdar olduğundan arkadaşına bir mektup yazmıştır.

Peride, mektubunda önce güzel giyinmek için gayri meşru yollardan yapılanları anlatır. Celile isimli arkadaşı evli olmasına rağmen zengin erkeklerle birlikte olmaktadır. Onların verdiği hediyeler ile pahalı kıyafetler satın almakta ve kocasından bu durumu çeşitli yalanlarla saklamaktadır. Peride, Celile ile konuştuğunda bu zenginliğin membaını anlar. Kendisi de lüks kıyafetler almak istemekte ama ahlâkına ters düşen böyle bir yola girmek istememektedir. Birkaç gün boyunca namusunu kirletmeden giyim kuşam sahibi olmanın yolunu düşünür. Sonunda bir çözüm yolu bulur. Eline geçen bir ilanda büyük bir terzihanenin eleman aradığını görür. Hemen bu işe başvurur ve çalışmaya başlar. Ancak Peride işyerinden

maaş veya herhangi bir ücret istemez. Emeği karşılığında mağazaya gelen kumaşlardan kendisine verilmesini ve bedavaya dikilmesini talep eder.

Peride bu yöntem ile altı ay içerisinde istediği tüm lüks kıyafetlere kavuşur. Giyim kuşamı o kadar güzelleşir ki mağazaya gelen müşteriler onun çalışan olduğuna inanamaz. Terzihane yönetimi de bu durumu fark eder ve ona mağazanın ürünlerini giyip tanıtması için mankenlik teklif eder. Böylece Peride kendi kıyafetlerinin yanında mağazanınkileri de kullanmaya başlar. Mektubun sonunda Peride dostu Raika'yı evine davet eder. Onun da çalıştığı iş yerine gelip kendisi gibi mankenlik yapmasını teklif eder. Böylece istediği pahalı kıyafetlere namusunu kirletmeden ve bataklığa düşmeden sahip olacağını vadeder.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Eğer araban hızla uzaklaşmasaydı mutlaka üzerine atılacak, seni kurtaracaktım. Aşağısı sefalet uçurumu olan çiçekli bir yarın kenarında sana rast gelmek… Bu benim için ne derin bir elem oldu" (ÖS, 2015, s.1274).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Eğer araban hızla uzaklaşmasaydı mutlaka üzerine atılacak, seni kurtaracaktım. Aşağısı sefalet uçurumu olan çiçekli bir yarın kenarında sana rast gelmek… Bu benim için ne derin bir elem oldu" (ÖS, 2015, s.1274).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Bunu ben uzun uzadıya düşündüm. Nihayet yine pak, yine masum, yine namuslu kalarak süslenmenin sırrını keşfettim" (ÖS, 2015, s.1274).

"Membaı ben zihnimde buldum. Yalan içinde yaşamak benim için namussuzluktan daha imkânsızdı" (ÖS, 2015, s.1276).

"Cuma günü bana gel! Konuşalım. Seni de manken yapalım. En güzel esvapları giy. Fakat namusunu kaybetme, olur mu Raikacığım? Çünkü ruh kirlendikten sonra en bedîî bir süs yine insanı güzelleştiremez" (ÖS, 2015, s.1277).

Temizlik Değeri: "Cuma günü bana gel! Konuşalım. Seni de manken yapalım. En güzel esvapları giy. Fakat namusunu kaybetme, olur mu Raikacığım? Çünkü ruh kirlendikten sonra en bedîî bir süs yine insanı güzelleştiremez" (ÖS, 2015, s.1277).

Peride'nin yakın arkadaşı Raika'nın içinde bulunduğu duruma üzülmesi ve onu kurtarmak için üzerine atılmayı bile düşünmesi dostluk/arkadaşlık ve duyarlılık/hassasiyet değerlerini vurgulamaktadır. Peride'nin ahlâkını kirletmeden ve kimseye yalan söylemeden

güzel giyinmenin yolunu araması dürüstlük/doğruluk değerinin öne çıktığı sahnedir. Raika'ya içinde bulunduğu bataktan kurtulmasını ve bir terzihanede namusu ile çalışmasının tavsiye edildiği sahne ise temizlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.151. Miras

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 3 Ocak 1920 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve amcasıdır. Kahramanın amcası, önce oğlu Nihat'ı Çanakkale'de şehit vermiş, sonra da eşini kaybetmiştir. Hayattaki tek yakını olan yeğenini artık evladı olarak görmektedir. Yeğenini "Sen benim mâbihi'l-iftihârımsın" sözleriyle övmektedir. Kahraman ise amcasına büyük hayranlık duymakta ve köşküne sık sık giderek ve onunla sohbet etmektedir. Kahraman da amcasını ömründe tanıdığı insanların en ahlâklısı olarak tarif etmektedir. İkilinin arasındaki bu yakınlık öyküye de ismini veren 'miras' düşüncesi ile bozulur.

Kahraman, ziyaretlerinden birinde amcasını köşkün kütüphanesinde bulur. Amca sahaftan yeni aldığı son derece nadir bir 'mücevher'i ona tanıtır. Bu mücevher *Deli Birader*[168] namıyla tanınan meşhur bir yazarın *Dâfiü'l-gumum*[169] isimli kitabıdır. Amca bu eserin ardından sahip olduğu diğer yazma kitaplardan ve kitaplığını satın almak için kendisine yapılan tekliften bahseder. O ana kadar amcasından kendisine kalacak mirası aklına hiç getirmemiş olan kahraman yirmi bin liralık teklifi öğrenince hayal kurmaya başlar. Amcasının ölümü hâlinde kitaplardan başka köşk ve apartmanın da kendisine kalacağını ve yüz bin liralık bir servete kavuşacağını düşünür. Kahraman sahip olacağı parayı hayal etmeye başladıktan farklı bir ruh hâline bürünür. O gün sofrada amcasının anlattıklarını dinleyemez. Aklı sürekli

---

[168] "Deli Birader Gazali, 15-16. yüzyıl klasik Türk edebiyatının temsilcilerindendir. Asıl adı Mehmed olup, Bursa'da dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Bursa'da medrese ve tasavvuf eğitimi almış ve burada müderrislik yaptıktan sonra Manisa'da Şehzade Korkut'un maiyetinde bulunmuştur. Şehzade'nin ölümünün ardından Geyikli Baba Zaviyesi'nde şeyh olmuş, kısa bir müddet sürdürdüğü bu görevin ardından Sivrihisar, Akhisar, Agros ve Amasya'da müderrislik yaptıktan sonra emekli olup İstanbul Beşiktaş'ta bir konak, mescit, zaviye ve hamam yaptırmıştır. Dedikodular sebebiyle hamamı yıkılınca, sahibi olduğu mülkleri satıp Mekke'ye gitmiş ve orada bir mescit ve bahçe inşa ettirmiştir. Bir süre sonra burada vefat etmiş ve mescidinin avlusuna defnedilmiştir. Vefat tarihi kaynaklarda 1534, 1535 veya 1536 olarak verilmektedir" (Işınsu Durmuş 2014) (akt. Eren, 2020, s.390).

[169] "Deli Birader tarafından 16. yüzyılda kaleme alınan bu kitap halk mizahının nadir eserlerinden biridir. İçeriğindeki fıkralar, erotik anekdotlar, komik, zaman zaman alaya varan hikayeler ve şakalarla cinselliğin mizahında son noktaya varmıştır. Deli Birader, Yıldırım Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'a yakın olduğu yıllarda Kitab-ı Dâfi-ü'l-Gumûm'u hazırlamıştır. Korkut'un musahibi Piyale Bey'e takdim ettiği bu çalışmasında, Acem ve Arap kaynaklarından yararlandığı, El-Ezraki'nin Elfiyye ve Şelfiyye isimli meşhur eserinden alıntılarla, Ubeyd-i Zakani ve Ayni gibi şahsiyetlerin yapıtlarından seçmelerle metnini oluşturduğu bilinmektedir. Ancak bu alıntılar kitabın orijinalliğini zedelememiştir. Çünkü Birader, devrinin cinsellik, sevişme, sevgili anlayışlarını, meclislerde ve halk arasında söylenen erotik, komik ve mecazi hikayelerle ustaca harmanlayarak bir araya getirmiştir" (Bingölçe, 2007, s.6).

yüz bin liralık servettedir. Bu sırada zihninin bir köşesinde amcasının evlenme ihtimali doğar. Bu durumda tüm mirasın amcasının eşine kalacağını fark eder.

Kahraman o gece odasına çıktığında zihninde bir cinayet planı oluşmaya başlamıştır. Amcasını evlenmesine fırsat vermeden öldürmeyi böylece mirasa sahip olmayı düşünür. Bakteri uzmanı olan arkadaşı Sabit'ten tifo mikrobu almayı ve bunu amcasının suyuna katarak onu hastalandırmayı planlamaktadır. Kahraman o gece sabaha kadar kendi iç sesiyle mücadele eder ve cinayet fikrinden vazgeçer. Sabah olduğunda ise kendisine olan saygısını tamamen yitirmiştir. Artık kendini para için amcasını öldürme planı yapan cani biri olarak görmektedir. Kahraman, kahvaltıda amcası ile konuşur ve tüm servetini henüz hayatta iken millî kuruluşlara bağışlamasını teklif eder. Amcası onun bu fikrine bir anlam veremez. Kahraman gece kurduğu planları itiraf edecek cesareti kendisinde bulamaz. Bu yüzden sadece mirasın muhtaçlara kalmasının daha doğru olacağını düşündüğünü anlatır. Amca, cinayet fikrinden ve yeğeninin duyduğu suçluluk duygusundan haberdar olmadığı için bu sözlere inanır. Yeğeninin teklifini çok iyi yürekli ve faziletli olmasına bağlar. Kahraman ise aklından geçen korkunç düşüncelerden dolayı artık kendisini sefil ve aşağılık biri olarak görmektedir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, estetik/sanat, fedakârlık ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Babasından kalan büyük serveti kardeşi gibi sefahet âlemlerinde yememiş, devlete hizmet etmiş, hayatını kaymakamlıklarda, mutasarrıflıklarda, uzak vilâyetlerin valiliklerinde geçirmiştir!" (ÖS, 2015, s.1279).

"Amcam, hele yalnız kaldı kalalı bütün hayatını kütüphanesine hasretmişti" (ÖS, 2015, s.1280).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: ""Evet" dedim. Sonra birdenbire ellerini öpmeğe başladım. Şaşırdı. Gözlerimden galiba yaşlar akıyordu. Öldürdüğü mukaddes vücudun üzerinde zulmünden pişman olan bir cani gibiydim" (ÖS, 2015, s.1283).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Fakat kendimize… Ne yapabiliriz? Hiç! Ahlâk telâkkisinin ruhumuzda tutuşturduğu "iyilik, doğruluk, güzellik" ideali yavaş yavaş kararır. Bu üç alevli esirden meşale sönünce artık karanlık bir çöle düşeriz. Hayvanlaşırız. Hâlbuki hayvanlık ne kederli bir yaşayıştır!" (ÖS, 2015, s.1278).

"Ara sıra, kendisini görmeğe giderim. Ömrümde tanıdığım insanların en ahlâklısı, en faziletlisi amcamdır" (ÖS, 2015, s.1278-1279).

Estetik/Sanat Değeri: "Şiire, sanata karşı duyduğu meftunluğu biz, yeni adamlar, hatta tasavvur bile edemeyiz. Divanlar onun nazarında kudsî bir mahiyeti haizdir. Gazellerin, kasidelerin mısralarında, kafiyelerinde ilâhî bir esrar gizlidir" (ÖS, 2015, s.1279).

"Benim şiirle, sanatla iştigalim, eserlerim, şairliğim çok hoşuna gidiyor, ikide birde "Sen benim mâbihi'l-iftihârımsın" derdi" (ÖS, 2015, s.1280).

Fedakârlık Değeri: ""Pekâlâ" dedi, "kütüphanemi millete vereyim. Fakat başka akarlarımı…" "Onları da istemem amcacığım. O kadar hastahaneler var, dâru'l-eytamlar var! Silinecek gözyaşları, sarılacak yaralar, teselli edilecek dullar, öksüzler, kimsesizler var!"" (ÖS, 2015, s.1284).

Sevgi Değeri: "Amcam, oğlu Nihat Çanakkale'de şehit düştüğü günden beri, beni onun yerine koymuştu" (ÖS, 2015, s.1278).

Amcanın, yeğenini kendi evladı olarak görmesi ve onunla duyduğu gururu dile getirmesi sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir. Amcanın hayatı boyunca devlete hizmet etmesi ve tek başına kaldığı tüm zamanını da kitaplara harcaması çalışkanlık değerini; şiir, edebiyat ve sanata âşık olması, kıymetli sanat eserlerini edinmek için yüksek miktarlarda para harcaması ise estetik/sanat değerini vurgulamaktadır. Kahramanın iyilik ve doğruluk faziletlerini yitirmiş kişileri hayvanlarla eşdeğer görmesi ve ahlâk anlayışına önem vermesi dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Kahramanın gece boyunca kurduğu planlardan pişman olarak ağlaması duyarlılık/hassasiyet değerini; bu pişmanlığı sonrasında kendisine kalacak tüm servetin hayır kurumlarına verilmesini sağlaması ise fedakârlık değerinin vurgulandığı sahnelerdir.

4.1.152. Kurbağa Duası

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 10 Ocak 1920 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Reşat Nuri'ye'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı, kasaba doktoru ve Bahir Efendi'dir. Kahraman bir taşra kasabasında öğretmenlik görevini sürdürmektedir. Yaşadığı kasabada birbirinden farklı sınıflar ve zümreler mevcuttur. Memurlar, esnaflar ve askerler kendilerine özgü bir yaşayış tarzı sergilerken yörenin yerli halkı da farklı bir düzende yaşamaktadır. Her sınıf kendi kahvesine, kendi eğlencesine giderken kasaba doktoru herkesle arkadaşlık etmektedir. Kasabanın renkliliği kahramanın çalıştığı okula da yansımıştır. Bu okulda birbirinden farklı dünya görüşlerine sahip, farklı okullardan mezun olmuş, farklı ırklara mensup yirmi öğretmen

çalışmaktadır. Her biri farklı tabiata sahip bu öğretmenlerin arasında kendine has bir ahenk ve samimiyet vardır. Kahraman, meslektaşları arasında en çok dinî ilimler öğretmeni olan Bahir Efendi ile anlaşmaktadır. İki öğretmen de öğrenci terbiyesinde muhafazakarlık taraftarıdır.

Bahir Efendi nargile tiryakisi olduğu için okuldayken bile nargile içmektedir. Ancak bu durum müdüre ya da müfettişlere yakalanma riskini de beraberinde getirmektedir. İkili bir gün kahvehanede nargile meselesi üzerine sohbet eder. Bahir Efendi'nin nargilesini kolaylıkla yanında taşıyıp gerektiğinde saklayabilmesi için çözüm yolu ararlar. Bu sırada yanlarına kasaba doktoru gelir ve onları cuma günü Bektaşî Tekkesi'nde yapılacak eğlenceye çağırır. İkili nargileyi yanlarında getirme şartı ile eğlenceye katılmayı kabul eder.

Cuma günü Bektaşî Tekkesi'nde eğlence başlar. Sazlı sözlü ve içkili gece keyifle devam eder. Ancak tekkenin bahçesindeki havuzdan kurbağa gürültüsü gelmektedir. Gittikçe artan bu gürültü meclisin havasını bozar. Oturanlar bir süre sonra oradan ayrılmak istese de Bahri Efendi onları durdurur. Kurbağaları susturmak için havuzun başına gider ve bir süre sonra gürültü kesilir. İçeridekiler ne olduğunu anlayamamıştır. Bahri Efendi onlara, kurbağalara "nefes ettiğini" söyler. O zamana kadar bu tip hurafelere inanmayan doktor bile gözüyle gördüğü bu durum karşısında inkarda bulunamaz. O gece bu nefes etme olayı birkaç kez daha gerçekleşir. Her seferinde kurbağaların gürültüsü kesilir. Eğlenceye katılanlar artık Bahri Efendi'nin ilahi bir gücü olduğuna iyiden iyiye inanmaya başlamıştır.

Ertesi gün kahraman, Bahri Efendi'den kurbağa duasının aslını öğrenmek ister. Ağzından laf almak için de hayvanlarda ruh olup olmadığı konusunda sohbet etmeye başlar. Bahri Efendi, hayvanlarda ruh olmadığını söyler ancak bu sözü bir gece önce okuduğu dua ile çelişmektedir. Bahri Efendi, sohbetin sonunda kurbağa duasının gerçek olmadığını kabul etmek durumunda kalır. Kahramana, kimseye söylememek şartı ile kurbağaları nasıl susturduğunu açıklar. Bahri Efendi, gece havuzun kenarına gelerek nargilesinin marpucunu göstermiş ve bunu yılan sanan kurbağalar korkarak havuzun dibine kaçmıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dostluk/arkadaşlık, hoşgörü ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Arkadaşlarımın içinde en sevdiğim ulûm-ı diniye hocası Bahir Efendi idi. Medreseden sonra Darülfünunu da tamamlamıştı" (ÖS, 2015, s.1287).

Hoşgörü Değeri: "Her ırktan, her cinsten, lisanlarından başka hiçbir şeyleri Türkleşmemiş bir sürü çocuk! Fakat bu kadar bariz tezatlar arasında o ne samimî ahenkti! Mutaassıplar, mürteciler, liberaller, sonra hiçbir muayyen mesleği, meşrebi olmayanlar birbirleriyle kardeş gibi geçinirlerdi" (ÖS, 2015, s.1286).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Hele müdür… Ben dünyada bu kadar intizamperver, kanunperver, usulperver bir adam görmedim. Bir kere maiyetinin hiçbirisiyle hususî münasebette bulunmaz, mektep heyetinin haricinde, tıpkı bir esatir mabudu gibi ayrı yaşardı" (ÖS, 2015, s.1287).

Kahramanın görev yaptığı okulda her ırktan, her inançtan, her görüşten öğrencilerin ve öğretmenlerin bir arada yaşaması ve aralarında samimi bir ilişki bulunması hoşgörü değerini vurgulamaktadır. Okul müdürünün son derece disiplinli ve kuralcı davranması, görevine bağlı olması sorumluluk/görev değerini yansıtmaktadır. Kahramanın, Bahri Efendi ile yakın arkadaş olması ve tüm öğretmenler arasında en çok onunla anlaşması ise dostluk/arkadaşlık değerinin yer aldığı sahnedir.

4.1.153. Şefkate İman

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 30 Ocak 1920 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Ahmet Reşit ve bir grup hırsızdır. Ahmet Reşit eski bir konsolostur. Eğitimini Mülkiye ve Hukuk'tan birinci çıkarak tamamlamış ve yurtdışında başarılar kazanmıştır. Ülkeye döndüğünde bütün devlet daireleri ona iş teklif etmiş ve sonunda hariciyede çalışmaya başlamıştır. Konsolosluğa kadar uzanan ve sürekli yükselen hayatı bir yerden sonra düşüşe geçmiştir. Önce eşinden ayrılmış, sonra kumara başlamıştır. Sahip olduğu her şeyi kaybeden Ahmet Reşit, şimdi sokaklarda yaşamakta ve dilenerek para kazanmaya çalışmaktadır. Eski arkadaşları ona sırt çevirmiş ve ilişkilerini kesmiştir. İş için başvurduğu hiçbir yer onu kabul etmemiştir. İnsanların acımasızlığını ve merhametsizliğini gördüğü için artık hayattan hiçbir umudu kalmamıştır.

İki günden beri aç olan Ahmet Reşit, o gece artık sabrının sonuna gelir. Açlığa, yoksulluğa ve insanların vefasızlığına dayanamayarak intihar etme kararı alır. Sahile doğru yürür ve kendini denize atmayı düşünür. Ancak sahil yolunda karşısına çıkan dört kişi onu durdurur. Yabancılar önce onun üzerini ararlar, ancak hiç parası olmadığını görünce durumunu anlayıp bırakırlar. Hırsızlar ona birkaç soru sorduktan sonra yanlarına alıp yürümeye başlarlar. Bir köşebaşına kadar gelince Ahmet Reşit'i gözcü bırakıp sokağın içine girerler. Bir süre sonra geri gelen hırsızlar, onu yine yanlarına alarak bir fenerin dibine götürürler. Burada ona yapılan hırsızlıktan payına düşen iki buçuk lirayı verirler. Ahmet Reşit aldığı bu para karşısında önce şaşırır, sonra sevinir. O zamana kadar öldüğüne inandığı insanlık ve merhamet kavramlarına tekrar inanmaya başlar. Aldığı parayla karnını doyurmak üzere açık bir bakkal dükkânı aramaya koyulur.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık ve dayanışma/yardımseverlik değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Hayata ne parlak muvaffakiyetlerle girdiğini hatırladı. Her sınıfta birinci olurdu. Mülkiye'den, Hukuk'tan birinci çıkmıştı. Hatta Avrupa'da Sorbonne'da da harikulâdeliğini gösterdi, profesörleri şaşırttı" (ÖS, 2015, s.1293).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "İşte hayat onun zannettiği gibi değildi. "Hak" diye bir mefhum tanıyan, aç bir sefile acıyarak iş gösteren insanlar da vardı! Fazilet, iyilik, merhamet, şefkat birer hayal değildi! Buna şahit elinde tuttuğu şu iki buçuk liralık kağıttı…" (ÖS, 2015, s.1296).

Ahmet Reşit'in gençlik yıllarında eğitim aldığı tüm okullardan birinci olarak mezun olması ve yurtdışında başarılar göstermesi çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Ahmet Reşit'in kendisine acıyan hırsızlardan para alması ve bunun üzerine kaybettiği yaşama ümidini geri kazanması dayanışma/yardımseverlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.154. Karmanyolacılar[170]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 5 Şubat 1920 tarihinde *Diken* dergisinde Camsab imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Fakacı Sıtkı Efendi ve uzun boylu şahıstır. Sıtkı Efendi bir gece evine dönerken feryat sesleri duyar. Seslerin olduğu yere geldiğinde saldırıya uğramış ve soyulmuş bir kişiyi görür. Uzun boylu şahıs Sıtkı Efendi'yi görünce kaçmaya başlar. Durumdan şüphelenen Sıtkı Efendi adamı kovalar ve bir süre sonra yakalar. Yakalanan adam, karmanyolaya uğramış ve cüzdanındaki üç bin lirayı çaldırmıştır. Ancak Sıtkı Bey'in ısrarına rağmen polise başvurup şikayetçi olmayı kabul etmez. Bunun sebebini merak eden Sıtkı Bey, adamı sıkıştırır ve sonunda işin aslını öğrenir. Adam bir kalpazandır ve sahte para basmaktadır. Çaldırdığı üç bin lira da henüz tarihleri yazılmamış sahte paralardır. Hırsızların yakalanması hâlinde kendisi de kalpazanlıktan yakayı ele verecektir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık değeri yer almaktadır.

[170] Karmanyola, İtalyanca "Carmagnole" isimli şehirden türemiş bir sözcüktür. İtalya'nın Piyemonte bölgesinde yer alan şehir, kendine özgü ceket tarzı ve köylü kıyafetleri ile tanınmaktadır. Söz konusu ceket Fransız Devrimi sırasında asiler tarafından sahiplenilmiş, sonrasında bu sözcük "giyotin ve ölüm" kavramları ile beraber anılır olmuştur. Fransızcadan önce Yunancaya sonra Türkçeye geçen sözcük, ölüm ve tehlike anlamlarından hareketle silahlı soygun ya da kent içinde ıssız alanda yapılan gasp anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Fakacı Sıtkı Efendi gece yarısından sonra evine dönerken bir yangın yerinden boğuk feryatlar geldiğini işitti. Muhakkak karmanyolacılar yine bîçarenin birini soyuyorlardı. Sıtkı Efendi cesur bir adamdı. Hemen revolverini çekti ve sesin geldiği tarafa koşmağa başladı" (ÖS, 2015, s.1297).

Fakacı Sıtkı Efendi'nin cesur bir kişi olduğunun anlatıldığı ve hırsızları yakalamak üzere silahını çekerek üzerlerine gittiği sahne cesaret/kahramanlık değerini yansıtmaktadır.

4.1.155. Lokanta Esrarı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 5 Şubat 1920 tarihinde *Haftalık Türk Dünyası* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Yakacık, 20 Kânun-ı sani'* notu ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve arkadaşı Sermet'tir. Eser, kahramandan arkadaşı Sermet'e yazılmış bir mektup şeklinde kaleme alınmıştır. Kahraman mektubunda bekarlık günlerinde lokantalarda yediği yemeklere dair açıklamalarda bulunmakta ve başına gelen olayları anlatmaktadır.

Kahraman boğazına son derece düşkün, yemek yemeyi çok seven, kendi tabiri ile "müthiş bir obur"dur. Ancak özellikle "Abey d'or" isimli Rum lokantasının yemeklerini çok sevmesine rağmen uzun süredir buranın kapısından içeri adım atmamıştır. Bunun nedenini mektubunda şöyle açıklar: Kahraman, arkadaşının evlenip yanından ayrılmasından sonra tek başına kalmıştır. Zaten boğazına düşkün olan kahraman, yalnız kaldığı günlerde kendini daha fazla yemek yemeye vermiştir. Bir süre sonra lokanta masrafının altından kalkamayacağını anlayınca porsiyonlarını azaltmayı denemiştir. Ancak "yemek için yaşamak" kuralını kendine şiar edindiği için, lokantaların lezzetli yemeklerinden uzak kalmaya da dayanamamıştır.

Kahramanın aklına bir gün parlak bir fikir gelir. Hem para kazanmak hem de lokanta yemeklerinden istediği kadar yiyebilmek için Abey d'or'a çırak olarak girmeyi planlar. Ancak Rum lokantaları yanlarına Türk çalışan almamaktadır ve kahramanın Türk olduğu burada bilinmektedir. Kahraman bu yüzden Abey d'or yerine, kendisinin tanınmadığı Kozmos lokantasına girmeye karar verir. Eskicilerden Rum kıyafetleri alır ve lokantanın mutfağına iner. Buradaki aşçıbaşına kendini Rum olarak tanıtır ve yamak olarak çalışmaya başlar.

Kahraman işteki ilk gününde tüm yemeklerden bolca yer. Ancak ustası kendi yaptığı yemeklere elini sürmemektedir. Lokantada yapılan yemeğin çalışanlar tarafından yenmediğini gören kahraman bunun sebebini sorar ve ustayla konuşarak meslek sırlarını öğrenmeye başlar. Burada yapılan tüm yemekler bozuk, sahte ya da kalitesiz malzemelerden üretilmektedir. Sıvı yağlar kimyasallardan, omletler martı yumurtalarından, etler bozulmaya yüz tutmuş kasap

artıklarından gelmektedir. Kahraman bu kadar kötü malzeme ile lezzetli yemeklerin nasıl yapıldığını anlayamaz. Usta bunun da sırrını öğretir. Mutfaktaki malzemeler asla yıkanmamaktadır. Yemek pişen kaplarda kalan artıklar, diğer yemeklere karışarak yeni lezzetler oluşturmaktadır.

Eskiden büyük bir iştah ile yediği lokanta yemeklerinin iç yüzünü öğrenen kahraman hayal kırıklığına uğrar. Bir daha ağzına lokanta yemeği koyamaz. Evdeki çalışanlarına sağlıklı yemekler yaptırır ancak bunlar da temizliğine rağmen lezzetli değildir. Arkadaşı Sermet'e artık eski oburluğunu kaybettiğini ve korkudan peynir bile yemediğini anlatır. Ömer Seyfettin'in mektup tarzında yazdığı öykülerinden biri olan 'Lokanta Esrarı' hakkında Dr. Öğr. Üyesi Esra Sazyek (2021) kitap bölümünde şu bilgileri vermiştir:

> "Fiziksel olarak birbirinden uzak iki arkadaşın, ayrı kaldıkları süre içinde hemfikir oldukları bir konu üzerinde farklı düşünmeye başlamalarını konu edinen hikâyedeki çatışma, görünürde lokanta yemeklerinin ev yemekleriyle mukayesesine dayanır. Başkişi, Beyoğlu'nda uzun yıllar birlikte pansiyon hayatı yaşadığı arkadaşı Sermet'in, bir zamanlar müdavimi oldukları lokantada yemek yeme teklifini reddeder. Diyalojik mektubun odağındaki çatışmayı imleyen bu reddin sebebini ise, "Abeilled'or'daki nefis yemeklerin hakikatini nasıl gördüm, bak!…" (126) diyerek açıklar. Lokanta yemeklerinin sırrını öğrendikten sonra annesinin köşküne yerleşen ve Sudanlı dadısının pişirdiği temiz yemeklerle yetinen başkişinin, "Fakat bunlar hakikat kadar tatsız... Ah, ne olurdu, yine karanlık için de yaşasaydım, oburluk cennetinin içinde..." (131) şeklindeki sözleri de bunu destekler. Kötü ve tatsız oluşu sebebiyle gerçeklerden kaçıp hayale sığınanları ironik bir bakışla değerlendiren bu hikâye, daha geride, toplum gerçeklerinden uzak konuları süslü bir dille işleyen ve kolaycılığa kaçıp, karanlığın imge dolu dünyasına sığınan kalemlerin eleştirisini yapar" (Sazyek, 2021, s.361-362).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde temizlik değeri yer almaktadır.

Temizlik Değeri: "Mutfak karanlıktı. O kadar pisti ki… Mahiyeti tayin olunamayacak derecede karışık bir taaffün insana nefes aldırmıyordu" (ÖS, 2015, s.1302).

"Burada kaplar hiç yıkanmaz; her eski yemeğin artığı yeni yemeğe karışır. Bu işte bir nevi mayadır, o tat buradan gelir…" (ÖS, 2015, s.1304).

"O vakitten beri beni davet ettiğin "Abey d'or"a da veda ettim. Annemin köşküne geldim. Şimdi Sudanlı dadımın pişirdiği temiz yemekleri yiyorum" (ÖS, 2015, s.1304).

Kahramanın çalışmaya başladığı lokanta mutfağındaki pislik ve kir karşısında evinin mutfağındaki temizlik ve düzenin yarattığı tezat temizlik değerini yansıtmaktadır.

4.1.156. Kurumuş Ağaçlar

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 17 Şubat 1920 tarihinde *Vakit* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Küçük masal'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanı eskiden azılı bir eşkıya olan Deli Murat'tır. Deli Murat, yaşı elliye varınca işlediği günahlardan pişman olur. Gençliğinde işlediği kırk cinayetin affedilmesini ve hacca gitmeyi diler. Ancak üzerinde yaptığı kötülüklerin yükü varken hacca gidecek cesareti kendinden bulamaz. Bir gece sabah kadar uyuyamaz ve şafak sökmeden kasabaya gider. Burada Karababa'nın tekkesine varıp durumunu anlatır.

Karababa erenlerden bir zattır. Deli Murat'ın işlediği suçları dinler ve kul ne kadar çok günah işlemiş olursa olsun tövbe kapısının açık olduğunu hatırlatır. Deli Murat hacca gitmek için önce affedildiğini öğrenmek ister. Bunun için ne yapması gerektiğini sorar. Karababa ona iki yol gösterir. Ya gerçekten öldürülmeyi hak etmiş birini öldürecektir ya da büyük bir menzil açarak gelen geçen herkesi doyurarak sevap işleyecektir. Deli Murat suçlu bile olsa bir kişiyi daha öldürmeyi göze alamaz ve menzil açmayı kabul eder. Açtığı menzilin bahçesine de Karababa'nın tavsiyesi ile kurumuş ağaçlar diker. Böylece kurumuş ağaçlar çiçek açtığında Allah tarafından affedildiğini anlayacaktır.

Aradan geçen yıllara ve her gün dağıtılan yemeklere rağmen ağaçlar çiçek açmamıştır. Aksine içten içe kurtlanıp çürümeye başlamıştır. Deli Murat da ümidini yitirmeye başlar. Artık hacca gidemeyeceğini düşünmektedir. Bir gün çardağında oturup dağıtılan yemekleri izlerken uykuya dalar. Rüyasında çölde deve üzerindedir. Deveden düşünce uyanır ve bir yolcunun yemek yemeden menzilden ayrılmaya çalıştığını görür. Çalışanları ve uşakları at üstündeki yolcuyu yemek yemeye ikna edemez. Atlı birdenbire dörtnala uzaklaşmaya başlar. Deli Murat silahını çeker ve ata ateş eder. Böylece attan düşen yolcuya yemek yedirmeyi ve atına karşılık en iyi atını hediye ederek gönlünü yapmayı planlamıştır. Ancak yolcu atın üzerinden yere düştüğünde vurulduğu görülür. Deli Murat kırk cinayetinin üstüne kazayla da olsa bir cinayet daha eklediği için üzüntüden mahvolur. Kendini vurmaya kalksa da adamları engel olup onu içeriye taşır. Bu sırada bahçedeki kurumuş ağaçların çiçek açtığı haberi gelir. Gözlerine inanamayan Deli Murat öldürdüğü adamın kim olduğunu öğrenmek ister. Etraftaki herkes adamın çok iyi bir kişi olduğuna kefil olur. Ancak Deli Murat buna inanmaz. Ölünün üzerini arattırır. Cesedin üzerinden namuslu bir kadına iftira atan bir mektup çıkar. Öyküdeki tarihsel yapı ve efsanelere dair Prof. Dr. Ali Duymaz (2020) makalesinde şu bilgileri vermiştir:

> ""Kurumuş Ağaçlar" öyküsü, sürpriz sonla biten bir eşkıya efsanesi olarak yazılı ve sözlü kültürde yaşarken Ömer Seyfettin'in "son öyküsü" olarak da tarihsel bir boyut kazanmıştır. Byung-Chul Han, "Mitolojik zaman bir tablo gibi kendi içinde dinlenir. Tarihsel zaman ise, bir hedefe doğru ilerleyen veya atılan bir hat biçimindedir." (Han, 2020: 27) der. Ömer Seyfettin, bu öyküsünde olduğu gibi bir tablo içinde dinlenen mitolojik zaman öykülerini tarihsel zamana aktararak hedefe doğru ilerleyen veya atılan bir hat biçimine sokmuştur. Ömer Seyfettin'in tarihsel zamanı, eşkıya ile evliyanın ayırt edilemediği bir kaotik zamandır ve Ömer Seyfettin, gelenekten istifade ederek sorunları çözme konusunda yardımcı olabilecek birtakım kodları okuyucusuna başarıyla sunmuştur. Bunu yaparken de özgün üretim yerine "gelenek aktarıcısı" olma işlevini tercih etmiştir" (Duymaz, 2020, s.34).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk ve saygı değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Burasını hemen menzil hâline koydu. Her odaya bir sofra kurdu. Günde yirmi kazan kaynıyordu. Ekmeğinden, etinden, pilâvından yedirmeden kimseyi geçirtmezdi" (ÖS, 2015, s.1306-1307).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Seccadenin kenarına diz çöktü. Ağlaya ağlaya mazisini anlattı. Bunlar hatırında durdukça peygamberin mezarına yüz sürmeğe cesaret edemeyecekti" (ÖS, 2015, s.1306).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Deli Murat, memleketin en azılı bir derebeyiydi! Fakat yaşlandıkça aklı başına geldi. İyinin kötünün farkına varmağa başladı. Artık en küçük bir fenalık bile onun vicdanında sönmez bir azap cehennemi tutuşturuyordu" (ÖS, 2015, s.1305).

Saygı Değeri: "Deli Murat bu her şeyi bilen, her şeyi gören, gaipten haberdar, mübarek ihtiyarın ellerine sarıldı. Öptü" (ÖS, 2015, s.1306).

Deli Murat'ın elli yaşına vardıktan sonra tüm günahlarına tövbe etmesi, en küçük bir fenalık bile yapmaması dürüstlük/doğruluk değerini yansıtmaktadır. Deli Murat'ın Karababa isimli zatın yanına gittiğinde ona hürmet göstermesi ve ellerini öpmesi saygı değerini; Karababa'ya işlediği günahları anlatırken duygulanarak ağlaması ve af dilemesi ise duyarlılık/hassasiyet değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Deli Murat'ın günahlarının affı için bir aşevi açması ve üç sene boyunca herkese yemek dağıtması dayanışma/yardımseverlik değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.157. Balkon

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü Şubat 1920 tarihinde *İkinci Kitap* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları Muhsin Bey, eşi Hamdune Hanım, oğulları Suat ve evlatlıkları Resan'dır. Muhsin Bey, ilerlemiş yaşına rağmen nargilesinden ve oburluğundan vazgeçmemiş bir ihtiyardır. Emekli olduktan sonra doktorlar kalp rahatsızlığı teşhisinde bulunmuş ancak o verilen tavsiyelere uymadan eski düzenini devam ettirmiştir. Hamdune Hanım, çok sevdiği kocasının kötü alışkanlıklarından dolayı aniden rahatsızlanmasından korksa da elinden bir şey gelmemektedir. Çift, on sekiz sene evvel Resan'ı daha bebekken evlat edinmiştir. Geçen yıllarda Muhsin Bey bu kızı öz evladından ayırmamış ve mutlu bir aile düzeni kurmuştur. Suat ve Resan ise beraber büyümüş ve küçüklüklerinden beri birbirlerini sevmişlerdir. Ancak aralarındaki gönül ilişkisinden anne ve babalarının haberi yoktur.

Balkonda yenen bir akşam yemeğinden sonra Muhsin Bey, sivrisineklerden rahatsız olarak bahçeye iner. Bir süre sonra Hamdune Hanım da bahçeye eşinin yanına gider. Odada baş başa kalan Suat ve Resan sohbet etmeye başlar. Resan artık evlenmeleri gerektiğini çünkü hamile olduğunu söyler. Bu beklenmedik haber karşısında şaşıran Suat hemen yarın evlenme kararı alır. Hizmetçilerini göndererek annesini odaya çağırtır ve aldığı evlilik kararını açıklar. Suat annesinden nikahın hemen yarın yapılmasını ister. Oğlunun ve çok sevdiği evlatlığının evlilik kararından mutlu olan Hamdune Hanım önce şaşırsa da sonra onları tebrik eder. Suat babasına bu mutlu haberi sürpriz yaparak açıklamak ister. Resan'ı da yanına alarak balkona saklanır ve annesinin babasına evlilik haberini açıklamasını bekler.

Oğlunun bu neşesini bozmak istemeyen Hamdune Hanım eşini odaya çağırtır. Önce Resan ve Suat'ın evlilik çağına geldiği konusunu açar. Sonra da iki genci birbirine ne kadar yakıştırdığını anlatır. Ancak Muhsin Bey bu düşünceye beklenmedik bir tepki verir. İki gencin kesinlikle evlenemeyeceğini, buna asla izin vermeyeceğini söyler. Bu sırada balkonda saklanan genç çift Muhsin Bey'in bu tepkisine anlam veremez. Hamdune Hanım, eşinin neden karşı çıktığını sorgular. Muhsin Bey eşinin ısrarlı soruları üzerine gerçeği açıklamak zorunda kalır. Resan aslında Muhsin Bey'in öz kızıdır. Muhsin Bey, yıllar önce İzmir'de görevli iken başka bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten doğan çocuğunu yanına almıştır. Suat ve Resan kardeş oldukları için evlenmeleri mümkün değildir.

Muhsin Bey'in itirafından sonra balkondan feryat sesleri yükselir. Resan, Suat'ın elinden kurtulmuş ve balkondan aşağıya atlamıştır. Bunu gören Muhsin Bey kalp krizi geçirerek yere yığılır. Eşi, Muhsin Bey'i tutmaya çalışırken oğlu Suat'ın da balkondan atladığını görür. O gece mutlu aile felakete uğramış ve üç üyesini birden kaybetmiştir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde cesaret/kahramanlık, dürüstlük/doğruluk, sağlıklı olma ve sevgi değerleri yer almaktadır.

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Erenköyü'nün en namlı bir sporcusu sayılırdı. Cesurdu. Ufak bir şeyden heyecana gelir, ehemmiyetsiz bir lâftan büyük bir kavga çıkarır, en tehlikeli tecrübelere gözünü kırpmadan atılırdı" (ÖS, 2015, s.1313).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: "Resan öyle ince, yapmacıklı, aktris tavırlı, sahte bir kız değildi. Son derece hassas, doğru, samimî, serbestti" (ÖS, 2015, s.1312).

Sağlıklı Olma Değeri: "Bu, şişman bir adamdı. İhtiyar bir şişman! Sallana sallana kapıdan çıktı. Tekaüt olduktan sonra doktorlara inat oburluğa, nargileye bir nihayet vermemişti. Hâlbuki on senedir iyi olmaz bir kalp hastalığından mustaripti" (ÖS, 2015, s.1309).

Sevgi Değeri: "Bu Hamdune Hanım'ın daha memede iken alıp kendine evlât edindiği bir kızdı. Tam on sekiz sene Muhsin Bey onu oğlu Suat'tan ayırt etmemiş, belki daha ziyade sevmişti. Bu muhabbet karşılıklıydı" (ÖS, 2015, s.1310).

"Hamdune Hanım oğluna gülümseyerek baktı. Bu şımarık çocuk onun gönlüne hâkimdi. Doğduğundan beri ne isterse yaptırırdı. Yavaş yavaş içinde bir sevinç duydu. Resan'ı da kendi kızıymış gibi severdi" (ÖS, 2015, s.1314).

Suat'ın büyük tehlikelere çekinmeden giren karakterinin anlatıldığı ve cesaretinin öne çıktığı sahne cesaret/kahramanlık değerini vurgulamaktadır. Resan'ın samimi ve içten tavırlarının anlatılması, doğru ve gerçekçi olduğunun tarif edilmesi ise dürüstlük/doğruluk değeri yansıtmaktadır. Muhsin Bey'in sağlık durumu kötü olsa da eski alışkanlıklarından vazgeçmemesi ve doktor tavsiyelerine kulak asmaması sağlıklı olma değerinin olumsuz bir yapı üzerinden aktarıldığı yerdir. Hamdune Hanım'ın oğlu Suat ve evlatlığı Resan'a duyduğu sevgi ve merhamet, iki gence gösterdiği samimi ilgi sevgi değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.158. İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı]

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1938 senesinde[171] basılan *Ömer Seyfettin Külliyatı* serisinin sekizinci sayısında yer almaktadır. Eser, söz konusu serinin *Mahcupluk İmtihanı* isimli kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanmıştır. Metin, bir perdelik ve yirmi sekiz meclisten oluşan bir tiyatro oyunu

[171] Polat (2015), eserin 1938 tarihinde ilk kez yayımlanmakla birlikte 1 Mart 1920 tarihinde tamamlanmış olduğunu ve *'Temaşa'* dergisinde bu eserden söz edildiğini belirtmektedir (s.1320).

olarak hazırlanmıştır. Oyunun kahramanları Hayranzade Şemi Bey, Peride Hanım, Sermet, Niyazi Molla, Gazanfer Bey, Bican Efendi ve Müstemend Efendi'dir.

Eserdeki ana olay Hayranzade Bey, Müstemend Efendi ve Peride Hanım arasında geçmektedir. Müstemend Efendi dört sene önce kalemde mümeyyiz olarak görev yapmıştır. Hayranzade Bey ise o yıllarda aynı kalemde kâtiptir. Geçmişte aralarında amir-memur ilişkisi olan ikili dört yıl sonra farklı konumlara gelir. Hayranzade Bey savaş döneminde gittikçe zenginleşir ve varlıklı bir kişi olur. Kendi bürosunu açarak ticaret işleriyle uğraşır. Müstemend Efendi ise çalıştığı kalemden aldığı maaşla geçinememektedir. Eski kâtibi olan Hayranzade Bey'e giderek iş ister. Hayranzade Bey eski dostuna büro memurluğu görevini verir ve diğer memurlar on lira maaş alırken Müstemend Efendi'ye elli lira maaş bağlar.

Hayranzade Bey, bürosunda müdire olarak görev yapan Peride Hanım'a aşıktır. Ancak elli beş yaşında olan Hayranzade Bey henüz yirmi bir yaşındaki genç Peride Hanım'a duygularını açıklayamamaktadır. Geçmiş günlerini hatırlayarak hüzünlenen Hayranzade Bey, eski dostu Müstemend Efendi ile dertleşmeye başlar. Müstemend Efendi bu kadar zengin ve varlıklı bir kişinin herhangi bir derdi olacağına önce inanamaz. Oysa Hayranzade Bey çok mutsuzdur. Gençlik döneminde fakirlik çektiği için hayatın tadını çıkaramamış, kendi deyimiyle bıyıklarını parlatmak için "pomata" bile alamamıştır. Yaşı ilerledikten sonra zengin olmuşsa da artık vücudu ihtiyarladığı için dünya nimetlerinden yine istediği gibi tat alamamaktadır. Sahip olduğu zenginliğin yirmi sene evvel gelmesi için dünya savaşının da yirmi sene evvel çıkmasını bile dilemektedir. İkili sohbetleri esnasında eski günleri yad eder ve şarkı söylemek ister. Sesi çok güzel olan Müstemend Efendi, patronunun ricası ile "İhtiyar olsam da gönlüm tazedir" şarkısını söylemeye başlar. Bu sırada Peride Hanım odaya girer ve ikilinin beraber şarkı söylediğini görür.

Hayranzade Bey, Peride Hanım'ı fark eder ancak onu görmemiş gibi yaparak odadan çıkar. Müstemend Efendi ile baş başa kalan Peride Hanım ondan hesap sorar. Odasında şarkı söylediği için üç lira maaş kesintisi yapacağını açıklar. Müstemend Efendi şarkıyı tek başına söylemediğini, patronla birlikte olduğunu anlatsa da fayda etmez. Müstemend Efendi işittiği azardan sonra odadan çıkar ve Hayranzade Bey'i görür. Hayranzade Bey, ona maaşından kesilen üç lirayı telafi için yirmi beş lira verir. Ancak karşılığında Peride Hanım'a, şarkıyı tek başına söylediğini, Hayranzade Bey'in böyle ayıp hareketlerde bulunmadığını anlatmasını ister. Müstemend Efendi, Peride Hanım'a giderek durumu tekrar izah eder. Peride Hanım odada iki kişi gördüğünü, Hayranzade Bey odada değilse diğer kişinin hırsız ya da tehlikeli biri olduğunu iddia ederek Müstemend Efendi'yi kovmaya kalkar. Müstemend Efendi kovulmamak için gerçeği söylemek üzereyken Hayranzade Bey imdada yetişir. Şarkı söylemiş olduğunu kabul etmemekle birlikte Müstemend Efendi'nin kovulmasına da izin vermez. Bu

durumu Müstemend Efendi'nin baba yadigarı bir ihtiyar olduğu ve onun elinde büyüdüğü bahanesi ile izah eder. Oysa gerçekte kendisi Müstemend Efendi'den daha yaşlıdır.

Sonraki mecliste konu, Peride Hanım'a yardımcı olması için işe alınacak kâtiptir. Hayranzade Bey, Peride Hanım'ı kıskandığı için gayet namuslu, kibar, terbiyeli hatta mahcup bir kişi istemektedir. Peride Hanım ise kâtip alımı için gazeteye ilan vermiş ancak adayların arasına gizlice sevgilisini de sokmuştur. Hayranzade Bey'i ikna etmek için işe başvuran adayları sınava tabi tutma fikrini ortaya atar. Böylece utangaç olmayan, yılışık ve rahat adayları eleyecektir. Yapılacak sınavda Şıpsevdi[172] isimli romandan sayfalar okunacaktır. Romanı dinlerken yüzü kızaran ve utanan aday başarılı sayılırken, romandaki sahnelerden rahatsız olmayanlar elenecektir.

Müstemend Efendi ve Hayranzade Bey odadan çıktıktan sonra Peride Hanım sevgilisi Sermet'i odaya alır. Ona kâtip olmak için gireceği sınavı anlatır. Sermet imladan bile anlamayan cahil bir kişidir. Peride Hanım, sevgilisine roman okunurken utanmasını, yüzünü kızartmak için de ıkınıp nefesini tutmasını tembihler. Bu sırada onları kapı aralığından izleyen Müstemend Efendi oynanan oyunu anlar. Hemen giderek Hayranzade Bey'i uyarır ama o bu uyarıdan bir şey anlamaz. Sermet sınava girdiğinde kendisine sorulan her soruya utanarak karşılık verir. Yaşını, aldığı eğitimi sorduklarında bile kızarır ve sonunda yere düşüp utancından bayılmış numarası yapar. Hayranzade Bey, Sermet'i sırtlayıp Peride Hanım'ın odasına taşır ve bir şezlonga uzatır. Bu sırada Müstemend Efendi sınav için gelen diğer adayları haber verir. Müstemend Efendi, Hayranzade Bey'i tek başına yakaladığında kendisine kurulan tuzağı anlatmaya çalışır ama Peride Hanım durumu fark ederek onu ilaç alma bahanesi ile eczaneye yollar. Sonra da kâtip adaylarını odaya alır.

Adaylardan biri kalpaklı, biri fesli, biri de sarıklıdır. Gazanfer Bey, kendini tanıtmak için ne kadar cesur ve kuvvetli bir asker olduğunu anlatmaya başlar. Ancak Peride onun attığı palavraları fark eder. Niyazi Molla ise son derece ağdalı bir softa üslubuyla kendini tanıtır. Bican Efendi, Hayranzade Bey'i eskiden tanıdığını söyler. Peride Hanım adayları eleyip

---

[172] Şıpsevdi isimli eser Hüseyin Rahmi Gürpınar, (1864-1944) tarafından 1911 senesinde kaleme alınmış bir romandır. "Hüseyin Rahmi Gürpınar "Şıpsevdi" romanında, Batılılaşmanın "ahlaki" ve geleneksel değerler üzerindeki etkileri üzerine yoğunlaşmış ve bu noktada "alafrangalığa" vurgu yapmıştır. Gürpınar'ın, "Şıpsevdi"de "alafranga"lığı üç kategoriye ayırdığı görülmektedir. Birinci tür "alafrangalar"; zengin ailelere mensup, Fransızca bilen, at binen, şöhretlerini ailelerinden alan, memur olarak veya başka biçimlerde Avrupa'da bulunan "soylu alafrangalar" olarak nitelendirilmektedir. İkinci tür "alafrangalar" ise "bir Avrupalı kadınla evlenen, Beyoğlu'nda ikamet eden "Levanten"lerdir. Eserde "bir tarafı Avrupalı, bir diğeri Osmanlı, iki yüzlü kumaş" şeklinde tanımlanan, bu tip alafrangalar da olumsuz bir yaklaşımla ele alınmaktadır. (Gürpınar, 2009: 9). Üçüncü tip "alafranga", romanın başkahramanı Meftun karakterinde temsil edilmektedir. Buna göre Meftun; redingotlu, dar pantolonlu, sivri potinli, zarif şemsiyesi ile kendi türünün şahsına münhasır modada benzersiz olmaya hevesli, bir zamane "delisi" olarak tanımlanarak (Gürpınar, 2009: 11) betimlenmektedir" (Börekçi, 2017, s.354-355). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

sevgilisini işe alabilmek için onlara yalan söyler. Hayranzade Bey'in rahatlık ve serbestlikten hoşlandığını, utangaç kişileri işe almayacağını anlatır. Hayranzade Bey odaya gelince adaylara yaşlarını sorar. Hepsi rahat şekilde cevap verir. Bunun üzerine adaylara sünnet olup olmadıklarını ve buluğ çağına ne zaman erdikleri gibi sorular sorar. Adaylardan hiçbirinin bu sorulardan utanmadığını ve rahatlıkla cevap verdiklerini görünce kızarak odayı terk eder. Adaylar neler olduğunu anlamadan şaşkınlıkla beklerken Müstemend Efendi içeri girer. Yaşananları öğrenince adaylara işin doğrusunu anlatır ve utangaç olmaları gerektiğini öğretir.

Bu sırada Sermet kendisine gelmiştir. Hayranzade Bey, yüzüne baktıkça kızardığını düşündüğü Sermet'i başkâtip olarak yüz elli lira maaşla işe alır. Diğer adaylara da telsiz telgrafa dair bir kitap okuyarak göstermelik bir sınav yapmaya karar verir. Sermet başkâtip sıfatıyla telgraf konulu kitabı adaylara okur. Daha önce serbest davranan adaylar Müstemend'in uyarısı ile utangaç davranmaya başlar. Telgraf kelimesini duyunca mahcup olup yüzleri kızarır. Sermet kitabı okumaya devam ettikçe adaylar daha fazla utanır ve sonunda hepsi bayılır. Hayranzade Bey, telgrafın neresinde ayıp olduğunu anlayamasa da bu kadar utangaç kişileri de işe almak gerektiğini düşünür. Peride Hanım odaya gelip üç adayı da baygın görünce oynanan oyunu anlar. Hayranzade Bey'den neden bayıldıklarını öğrenir. Adaylar metinde geçen "şap" sözcüğünden öpüşmek anlamını çıkardıkları için bayılmıştır. Peride Hanım yerde yatanların başına gelir ve bir yandan şapır şupur diye öpücük sesi çıkarırken bir yandan kollarına gizlice iğne batırır. Adaylardan ikisi bu tacize dayanamayarak odayı terk eder. Üçüncü aday Gazanfer Bey diğerlerine yapılanları görünce kendisinin telgrafla ilgili yaşadığı bir olay sebebiyle bayıldığını söyler. Ancak başından geçen telgraf macerasını anlatırken İngiltere'den Çanakkale Boğazı'na kadar yüzdüğü, mavzer[173] silahını çekerek yedi kişi ile çatıştığı gibi saçmalıklar uydurur. Gazanfer Bey'in anlattıklarına dayanamayan Müstemend Efendi onu kovar.

Tüm adaylar elendikten sonra Peride Hanım, Sermet'e görevini açıklar. Bütün gün aynı odada olacaklarını ve kimsenin odaya girmemesi gerektiğini tembihler. İlk maaşını peşin olarak verir ve mahcupluk imtihanı sırasında çok yorulduğunu iddia ederek ilk hafta izinli sayar. Sermet ve Peride Hanım odalarına geçtikten sonra Hayranzade de kendi odasına gider.

---

[173] Mauser veya halk arasında yaygın kullanılan ismiyle mavzer, Alman yapımı, sürgülü bir piyade tüfeği modelidir. Silahın orijinal ismi üreticisi olan Paul Von Mauser ve üretildiği yıl olan 1898'e ithafen Mauser Gewehr 98'dir. 1898'den II. Dünya Savaşı'na kadar Alman ordusunun standart piyade tüfeği olan mavzer, II. Abdülhamit'in girişimiyle 1903 yılında Türk ordusunun envanterine de girmiştir. Birçok halk türküsünde adı geçen tüfek (Beş Parmaktan İnmem Ben, Cabur Dağdan Kuş Geliyor, Demirci Mehmet Efe) 1950 yılında Amerikan üretimi M1 Garand modellerinin satın alınmasıyla kullanımdan çıkartılmıştır. Günümüzde sivil atıcılık ve avcılık faaliyetlerinde hâlen rağbet görmektedir. (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

Ancak Müstemend Efendi oradan ayrılmaz. Anahtar deliğinden Peride Hanım'ın odasını gözetler ve ikilinin öpüştüklerini görür. Hemen Hayranzade Bey'e giderek gördüklerini anlatır. Hayranzade Bey de kapının anahtar deliğinden içeriyi izler ve yaşananları görür. Ancak Müstemend Efendi'nin ısrarına rağmen ne Peride Hanım'ı ne de Sermet'i kovmayı kabul etmez. Bu sırada kapı açılır ve Peride Hanım ikiliyi yakalar. Hayranzade Bey'i namusuna iftira atmakla suçlar ve dava açacağını söyler. Hayranzade Bey, Peride Hanım'ı kaybetmemek için on bin liralık cezayı peşinen ödemeyi kabul eder. Peride Hanım parayı aldıktan sonra sinirlerinin bozulduğu bahanesi ile kendisine on gün izin verir. Kendisinin büroda olmayacağı bu sürede Sermet'in de bir şey öğrenemeyeceğini öne sürerek ona da izin verir. Bürodan ayrılırken Hayranzade Bey'in otomobilini de ödünç alır.

Peride Hanım ve Sermet oradan ayrıldıktan sonra iki eski dost yine baş başa kalır. Müstemend Efendi, Peride Hanım konusunda yaptığı aptallıktan dolayı patronunu suçlar. Peride Hanım'ın Sermet'le sevgili olduğunu üstelik ikilinin Hayranzade Bey'den kopardığı parayla on günlük izne çıktığını hatırlatır. Hayranzade Bey, gerçeği bildiğini ama Peride Hanım'ı görmeden yaşayamayacağını söyler. Müstemend Efendi'den yine "İhtiyar olsam da gönlüm tazedir" şarkısını söylemesini ister. İkili bu şarkıyı söylerken perde kapanır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde adalet/adil olma, bağımsızlık/özgürlük, çalışkanlık, duyarlılık/hassasiyet ve dayanışma/yardımseverlik değerleri yer almaktadır.

Adalet/Adil Olma Değeri: "Şüphesiz feministim. Kadınlara erkeklerden ziyade hürriyet verilmesi taraftarıyım! Meselâ işte görüyorsunuz ya! Yazıhanemin en büyük memuru sizsiniz. Hatta kâtipleri de sizin gibi kadın intihap etmek istiyorum" (ÖS, 2015, s.1331).

Bağımsızlık/Özgürlük Değeri: "Şüphesiz feministim. Kadınlara erkeklerden ziyade hürriyet verilmesi taraftarıyım! Meselâ işte görüyorsunuz ya! Yazıhanemin en büyük memuru sizsiniz. Hatta kâtipleri de sizin gibi kadın intihap etmek istiyorum" (ÖS, 2015, s.1331).

Çalışkanlık Değeri: "Gördüğünüz müdire yedi lisan bilir. Amerikan Yüksek Ticaret Mekteb-i Âlisinden birinci olarak çıkmıştır" (ÖS, 2015, s.1341).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Gönül nedir bilmiyorsun! Onun bir nazarına on bin değil, cihanı feda ederim" (ÖS, 2015, s.1363).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Sizin fakiri fukarayı düşünür zenginleriniz varmış; hele İstanbul'da bir Şem'î Bey varmış! Muharebe içinde herkese bedava şeker, pirinç, bulgur dağıtmış derlerdi" (ÖS, 2015, s.1339).

Hayranzade Bey'in kadınlara daha fazla özgürlük verilmesini istemesi bağımsızlık/özgürlük değerini, sahibi olduğu iş yerinde kadın çalışanlara da erkekler kadar yer vermesi ise adalet/adil olma değerini öne çıkarmaktadır. Peride Hanım'ın aldığı eğitim ve gösterdiği başarılar çalışkanlık değerini vurgulamaktadır. Gazanfer Bey'in anlattığı hatırasında Hayranzade Bey'in fakirlere yardım ettiğini aktarması dayanışma/yardımseverlik değerinin öne çıktığı sahnedir. Hayranzade Bey'in Peride Hanım'a olan duyguları ve gizlediği sevgisi duyarlılık/hassasiyet değerini yansıtmaktadır.

4.1.159. Muayene

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 4 Mart 1920 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Ömer Seyfettin eserini *'Tekellümî Hikayecik'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykünün kahramanları doktor ve muayeneye gelmiş iri kıyım bir hastadır. Hasta, muayene sırasında doktora göğsündeki ağrıdan mustarip olduğunu söyler. Doktor onun göğsünü dinler, eliyle yoklar ve ağrının yerini tespit eder. Hastaya yakın zamanda bir darbe alıp almadığını, bir yerden düşüp düşmediğini sorar. Hasta önce herhangi bir kazaya uğramadığını söylese de sonra yedi ay önce bir at arabasının kendisine çarptığını hatırlar. Bu kadar büyük bir kazadan sonra ne yaptığını soran doktora hiçbir şey yapmadığını sadece arabacıyı yere yatırıp dövdüğünü anlatır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sağlıklı olma değeri yer almaktadır.

Sağlıklı Olma Değeri: "Hasta sağ kaburgasını gösterir. Doktor kalkar. Kulağını bu gösterilen yere dayar. Dinler. Öksürük kumandasını verir, nefes aldırmaz. Sonra eliyle dokunur. (…) İşte hastalık burda" (ÖS, 2015, s.1364).

Doktorun, gelen hastasını muayene etmesi ve çektiği ağrının kaynağını bulmaya çalışması sağlıklı olma değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.160. İffet

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1 Nisan 1920 tarihinde *Diken* dergisinde yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Diken dergisi öyküye dair şu açıklamayı yapmıştır: *"Kıymetli arkadaşım Ömer Seyfettin Bey vefatından on gün evvel bu hikâyeyi Diken'e getirmişti, refikimizin bu bergüzarını karilerimizin intizar-ı vefakârîsine arz etmekle ruhuna Fatihalar dileriz."*

Öykünün anlatıcısı olan doktor, Hicaz'da görev yapmaktadır. Hac mevsimi boyunca bölgede dehşetli bir kolera salgını yayılmıştır. Doktor, kolera sebebi ile her gün iki yüz kadar hacının vefat ettiğine şahit olmaktadır. Bir gün yanına Arap bir kadın gelir. Bu kadın ona yakın bir akrabasının yolladığı rica mektubunu teslim eder. Doktor, mektubu okur ve arkadaşının isteğine uyarak kadına yardımcı olacağını söyler. Kadın, doktora hiç evlenmediğini anlatır ve eğer ölürse cesedinin erkeklerle aynı çukura gömülmemesini ister. Doktor, kadının bu ricasını saçma bulur. Kadın isteği önemsenmeyince bu duruma kızarak orayı terk eder. Kadın gittikten sonra doktor, onun ölümünden sonra bile namusunu korumak için uğraşmasından etkilenir ve Türk kadınlarında da aynı özellikten biraz bulunmasını diler.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Bu öyküde öne çıkan ve belirgin olarak üzerinde durulan bir değer yer almamaktadır.

4.1.161. Bir Temiz Havlu Uğruna…

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1927 senesinde *Bahar ve Kelebekler* kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve onun isimlerini hatırlayamadığı iki eski okul arkadaşıdır. Üç arkadaş İstanbul Boğaziçi'nde bir vapurla seyahat ederken şehrin manzarasını seyretmektedir. Yaşadıkları savaş döneminin sıkıntıları ve ekonomik sorunlar sebebiyle şehir halkı mutsuz ve karamsardır. Kahraman, eski zamanlardaki insanların hayatın tadını çıkardığını, etraflarındaki güzelliklerden istifade ettiklerini söyler. Şimdiki insanların ise şehrin tüm güzelliğine rağmen yaşamdan zevk alamadığını ve gittikçe kabalaşıp zevksizleştiğini anlatır.

Kahramanın zayıf olan arkadaşı, babasından dinlediği Boğaziçi eğlencelerini ve sabaha kadar süren âlemlerden bahseder. Şimdiyse boğazda sadece yunusların mutlu olduğundan dem vurur. Kahraman, bunun üzerine insanların dışarıda yaşadıkları mahrumiyeti evlerinde, aile saadeti ile unutabileceğini söyler. Onun bu fikrine iki arkadaşı da karşı çıkar çünkü ikisi de istemedikleri birer evlilik yapmış ve eşleriyle mutsuz olmuştur. Öykünün devamında iki arkadaşın ağzından evliliklerinin nasıl gerçekleştiği anlatılır.

Zayıf arkadaş yirmi sene önce evlilik çağına gelmiştir. O dönemlerde çiftlerin görüşmesi, tanışması hoş karşılanmadığı için annesi görücü olarak gezmeye başlamıştır. Kahraman, görücüye gidecek annesine evleneceği kız için sadece üç şart koşmuştur: Kızın kısa boylu olmaması, mavi gözlü olmaması ve muhacir olmaması. Bu özellikler aslında birer kusur sayılmasa da kahramanın nefret ettiği şeylerdir. Annesi bu şartlara uyacağına söz vererek kız aramaya başlamıştır. Bir süre sonra bulduğu gelin adayını oğluna çok methetmiş

ve evliliğin gerçekleşmesini sağlamıştır. Kahraman eşiyle ilk kez bir araya geldiğinde ise onun hem mavi gözlü hem çok kısa boylu hem de muhacir olduğunu fark etmiştir. Son derece mutaassıp bir kişi olduğundan ve boşanmayı büyük bir ayıp saydığından eşinden ayrılmamıştır. Kahraman başından geçen bu olayı anlattıktan sonra beş çocuk sahibi olduğunu ama ömrü boyunca sevmediği özellikleri taşıyan biriyle bir arada olduğunu söyler.

Bu öyküden sonra anlatıcının diğer arkadaşı da kendi öyküsünü anlatır. Şişman olan arkadaş gençken evlenmeyi asla istememektedir. Hayatının sonuna kadar bekar yaşamayı planlamaktadır. Ancak onun bu planını annesi bozar. Bir akşam aniden bulduğu bir genç kızla evlenmesi gerektiğini aksi hâlde hakkını helal etmeyeceğini söyleyerek oğlunu zorlar. Kahraman en azından okuması yazması olan, şuh karakterli bir kadın isterken annesi onun, yeni tanıştığı ve çok beğendiği cahil bir kızla evlenmesini sağlar. Kahramanın annesi bir gün önce Sümbül Efendi[174] türbesini ziyaret etmek için Kocamustafapaşa'ya gitmiştir. Yolda abdest bozmak için rastgele bir kapıyı çalarak ihtiyacını söylemiştir. Kapıyı açan mahcup ve saygılı kız onu içeri buyur etmiş ve abdest aldıktan sonra da çok temiz ve ütülü bir havlu uzatmıştır. Anne, evin düzenliliğinden, kızın utangaçlığından ve havlunun temizliğinden etkilenmiş ve kızı oğluna almayı teklif etmiştir. O gün türbeyi ziyaretten dönerken tekrar aynı eve uğramış ve kızı ailesinden isteyerek izdivaçta karar kılmıştır. Kahraman da arkadaşı gibi istemediği ve beğenmediği bir kızla "bir temiz havlu uğruna" evlenmiştir.

İki arkadaş da evlilik maceralarını anlattıktan sonra vapurun iskeleye vardığını görüp ve güverteye geçerler. Kahraman ise vapurda çömelmekten uyuşmuş ayakları sebebi ile badikleyerek yürümelerini, oğullarına kız armaya çıkmış ihtiyar annelere benzetir. Mahmut Bektaş (2019) tez çalışmasında öyküde yer alan görücü usulü evlilikler ve yazarın bu konudaki fikirlerini şu şekilde açıklamıştır:

> "Bir Temiz Havlu Uğruna hikâyesinde "Ezbere evlilikler" konusunu işleyen Ömer Seyfettin, ezbere evlilikte evlenmede erkek ve kadının bir söz sahibi olmadığından boşanmanın bir cinayet olacağını dile getirmektedir. İslami açıdan bakıldığında boşanma hem erkeğe hem de kadına verilen bir haktır ancak toplumsal baskı sonucunda erkeklerin bu hakkı çok rahat kullanabildikleri kadınların ise ayıplanmak ve istenilmeyen kadın durumuna düşmemek için boşanma konusunda rahat

[174] Sümbül Efendi, (1452-1529) asıl adı Yusuf Sinan olan müfessir, vaiz ve Halvetiyye tarikatının Sünbüliyye kolunun kurucusudur. Sümbül ismi kendisine bağlı olduğu tarikatın şeyhi olan Cemal Halvetî tarafından verilmiştir. Merzifon doğumlu olan Sümbül Efendi, İstanbul'da önce medrese eğitimi almıştır. Üç yıllık tasavvuf çalışmalarının sonrasında ise Mısır'a geçmiştir. Mısır'da iken şeyhinin isteği ile hac vazifesini yerine getirmek için oradan ayrılmış, İstanbul'a döndüğünde ise şeyhinin kızı ile evlenmiştir. Cemal Halvetî'nin ölümünün ardından Koca Mustafa Paşa Dergâhı'nda postnişin olmuştur. II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman devirlerini gören Sümbül Efendi, 1529'da vefat etmiş ve bağlı olduğu dergâhın haziresine defnedilmiştir. Türbesi günümüzde İstanbul'un en bilinen ve ilgi gören ziyaretlerinden birisidir.

> davranamamaktadırlar. Bunun içindir ki kahramanımız görücü usulü ile evlilikte boşanmayı istememektedir. "Ayrılmak, bilhassa 'ezberden evlenme' usulünü kabul ettikten sonra ayrılmak, büyük bir cinayetti; zavallı kızın ne kabahati vardı? Talihine razı olmuş bir esir gibi ocağıma sadık kaldım (2/2014: 60)." (Bektaş, 2019, s.32).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde fedakârlık, misafirperverlik, sevgi ve temizlik değerleri yer almaktadır.

Fedakârlık Değeri: "Ayrılmak, bahusus 'ezberden evlenme' usulünü kabul ettikten sonra ayrılmak büyük bir cinayetti; zavallı kızın ne kabahati vardı? Hiç bozuntu vermedim. Talihine razı olmuş bir esir gibi ocağıma sadık kaldım" (ÖS, 2015, s.1370-1371).

Misafirperverlik Değeri: "Rastgele bir kapıyı çalmış. Kapıyı mahcup bir kız açmış. Annem bir abdest almak istediğini söylemiş. Kızcağız, 'Buyurun, hanım nine' diye hiç tereddüt göstermeden annemi içeri almış" (ÖS, 2015, s.1371).

"Abdest aldıktan sonra, bu kızcağız hemen karşısına koşmuş, gayet temiz, gayet beyaz, ütülü mükemmel bir havlu tutmuş… Annem bu ikrama, bu terbiyeye bütün bütün bayılmış" (ÖS, 2015, s.1372).

Sevgi Değeri: ""Vakıa dışarıda mesut değiliz" dedim, "Fakat evimizde? Çoluğumuzun çocuğumuzun arasında? Hayatımızın her türlü mahrumiyetlerini unutmaz mıyız?" (ÖS, 2015, s.1369).

Temizlik Değeri: "Vakıa şimdi yalımızın her tarafı yeni bir hamam kadar temiz… Tavanlar bile sabunla ovulmaktan parıl parıl parlıyor. Havlularımız hep ketenden… hep ütülü! Keskin keskin lavanta çiçeği kokuyor" (ÖS, 2015, s.1372).

Anlatıcının hayattan zevk almayan ve karamsarlığa düşmüş arkadaşlarına aile saadetini tavsiye etmesi ve dışarıda bulunmayan huzurun insanın evinde ailesiyle yaşayacağını söylemesi sevgi değerinin öne çıktığı sahnedir. Zayıf arkadaşın hiç istemediği biriyle zorla evlendirilmesine rağmen eşine sadık kalması ve onu üzmemek için evliliğini sürdürmesi fedakârlık değerini vurgulamaktadır. Genç kızın evine gelen, hiç tanımadığı bir kadını hemen içeri davet etmesi ve onu ağırlaması misafirperverlik değerini yansıtmaktadır. Şişman arkadaşın eşinin son derece temiz olması ve evini düzenli tutması temizlik değerinin yer aldığı sahnedir.

4.1.162. 1/2

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1927 senesinde *Bahar ve Kelebekler* kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanan bir eserdir. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı[175] ve onun yakın arkadaşı Camsap'tır. Kahraman bir öykü yazarıdır. Ancak o gün gazeteye göndermesi gereken yazıyı henüz hazırlamamış, üstelik üzerinde çalışacağı bir konu bile bulamamıştır. Canı yatağından kalkıp çalışmak yerine tembellik etmek istemektedir. O sırada arkadaşı Camsap evine gelir. Onu hâlen yatağında görünce neler olduğunu sorar. Kahramana, yazması için bir öykü konusu vereceğini söyler. Anlattığı öykünün konusu, öğretmenlik yaptığı yıllarda kendi başından geçmiş gerçek bir olaydır.

Camsap, Balkanlar kaybedildikten sonra İstanbul'a gelir. Burada kendisine bir öğretmenlik kadrosu bulmaya çalışır. Uzun süre bu isteğinde başarılı olamaz ve geçimini gazetelere yazdığı makaleler ile sürdürür. Bir gün Valide Kıraathanesi'nde[176] tanıdığı bir gençle karşılaşır. Onun tavsiyesi ile Maarif Nezaretine dilekçe yazar. İkili bu dilekçe ile nazırlığa gider ve müsteşar beyle görüşür. Camsap, İstanbul merkezinde öğretmen ihtiyacı olmadığı için şehirden bir günlük mesafede bir kasabaya görevlendirilir. Üç gün sonra kasabaya giden Camsap görevlendirildiği okulu görünce şaşkınlığa düşer. Okul adı verilen yer ahırdan bozma, düzensiz ve izbe bir binadır.

Camsap bu okulda öyküye adını veren 1/2 ile tanışır. Bu kişi aslında okulun müdürü olan beydir. Ancak öğrenciler her şeyi yarım yamalak yapan ve okula hiçbir faydası olmayan bu adam için 1/2 lakabını uygun görmüştür. Öğrencilerden bu lakabı duyan öğretmenler de müdürü aynı isimle anmaya başlamıştır. Okulda hiçbir şey ile ilgilenmeyen 1/2 odasından dışarı bile çıkmamaktadır. Okulun üst katında ailesi ile yaşadığı evde gürültü yapmakta, öğrencilerin ve öğretmenlerin gereksinimlerini karşılamamaktadır. 1/2 sadece on beş günde bir yaptığı öğretmenler toplantısına katılmakta ve dersini aksatan öğretmenlerin zaten verilmeyen maaşlarını kesmektedir.

Bir gün okula yirmi kadar muhacir öğrenci gelir. Öğrencilerin gelmesinden sonra okulda bit salgını başlar. Öğrenciler ve öğretmenler bitlerden kurtulamaz ve 1/2'den yardım

---

[175] Hikâyedeki anlatıcının Ömer Seyfettin'in kendisi olduğu düşünülebilir. Kahramanın hikâye yazarı olması, Balkan Savaşları sırasında esir düşmesi ve yazarın çok sayıda eserinde (Nişanlılar, Baharın Tesiri, 1/2) yer alan Camsap karakterinin varlığı bu durumu doğrular niteliktedir.

[176] "Valide Kıraathanesi bazı edebiyat sohbetlerine şahitlik etmiş bir mekândır. Avrupa Yakası'nda Fatih ilçesinde bulunan kıraathane Eminönü Meydanı'ndadır. Valide Kıraathanesi dört bir yanı camekân olmakla beraber son yüzyılın önemli kıraathanelerinden biridir. Burayı Abdülaziz'in validesi Pertevniyal Sultan Aksaray'daki cami vakfına karşılık yaptırmıştır. 1876 yılında Pierre Loti'nin de uğradığı bu kahvehanenin edebiyat dünyasındaki önemi dergilerin ve gazetelerin okunduğu bir mekân olmasından kaynaklanır. Salâh Birsel ifadesiyle Valide Kıraathanesinde durum şu şekildedir: "Valide Kıraathanesi çok büyük bir kahvedir. Temizdir. Kamışta yapılmış gergef gibi bir alete geçirilmiş günlük gazetelerle Servet-i Fünûn dergisi bu aletin sapından tutularak okunur. Vapur bekleyenler ya da biriyle sözleşenler buranın başlıca müşterileridir"" (Demir, 2017, s.42). Söz konusu mekân Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde (Bir Kayışın Tesiri, Velinimet, 1/2) yer almaktadır.

istemek zorunda kalır. 1/2 okulun müdürü olmasına rağmen soruna hiçbir çözüm bulmaz. Kendisinden çözüm isteyen öğretmenleri de kovmakla tehdit eder. Uzun süre devam eden bit salgını ise bir süre sonra kendiliğinden sona erer.

Okulun problemlerini çözmeyen, öğretmen ve öğrencilerle ilgilenmeyen 1/2, konu iktidar partisine destek olmaya geldiğinde hiçbir çalışmayı aksatmaz. On Temmuz'da okulu kutlamaya hazırlatır, İttihat ve Terakki partisine telgraflar çeker, okula bando mızıka bile getirtir. Camsap, 1/2'nin kendisi oradan ayrıldıktan sonra maarif müdürü olduğunu duymuştur. Bu kadar vasıfsız bir adamın görevinde yükselmesi zaten haksızlık iken daha kötüsünü de o gün görür. 1/2, ülkedeki yeni iktidar olan Hürriyet ve İtilaf partisine de kapak atmış, Dahiliye Nazırı ile aynı otomobilde seyahat etmektedir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık, dostluk/arkadaşlık, hoşgörü ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: ""Vallahi, Camsap" dedim, "gazeteye hikâye yetiştirmek lâzım, fakat benim parmağımı kaldıracak hâlim yok!" "Hâlin yok değil… tembellik!"
Sonra, "Haydi kalk" diye karyolamı salladı" (ÖS, 2015, s.1373).

Dostluk/Arkadaşlık Değeri: "Bindiğim vapurda aynı mektebe coğrafya muallimi tayin edilen bir genç vardı. Candan bir çocuktu. Çarçabuk ahbap olduk" (ÖS, 2015, s.1374).

Hoşgörü Değeri: "Nihayet sıramız geldi. Girdik. Şaştım kaldım. Esmer, al yanaklı, güzel çehreli müsteşar bey, nazır beyin kapıcısından daha alçakgönüllü idi. Alelade bir sesle 'İstanbul'da münhal yok…' dedi" (ÖS, 2015, s.1374).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Bütün muallimler toplandık. Karar verdik. Bunun bir çaresine bakmasını kendisine söyleyecektik. Yarım saat sonra sermubassır odamıza resmî damgalı bir kâğıt getirdi" (ÖS, 2015, s.1376-1377).

Kahramanın öykü yazması gerekirken tembellik etmesi ve arkadaşı Camsap'ın bu durumu eleştirmesi çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir. Müsteşar beyin son derece alçakgönüllü olması ve kendisine müracaat edenlere yardım etmesi hoşgörü değerini yansıtmaktadır. Kahramanın bindiği vapurda coğrafya öğretmeni ile tanışması ve kısa sürede arkadaş olmaları dostluk/arkadaşlık değerinin yer aldığı bölümdür. Okuldaki öğretmenlerin, yaşanan sorunlar karşısında çözüm yolu aramaları ve ortak bir karar alarak müdür beyden talepte bulunmaları sorumluluk/görev değerini vurgulamaktadır.

4.1.163. Bir Çocuk Aleko

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1938 senesinde basılan *Ömer Seyfettin Külliyatı* serisinin dokuzuncu sayısında yer almaktadır. Eser, söz konusu serinin *Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür* isimli kitabında yazarın kendi imzasıyla yayımlanmıştır. Öykünün kahramanı Ali isimli bir Türk çocuğudur. Ali, Gelibolu'daki bir Rum fırıncının yanında altı aydan beri çırak olarak çalışmaktadır. Çanakkale cephesinin açılmasından önce devlet bölge halkını tahliye etmeye başlar. Ali'nin ustası olan Rum da diğer Hristiyan ahali ile birlikte cephe gerisine gönderilir. Bunun üzerine Ali, ailesinin yanına dönmek için köyüne gider ancak bu köyün de boşaltıldığını görür ve ailesini bulamaz. Tek başına kalmış olan Ali, Malkara'da yaşayan akrabaları olduğunu hatırlar, anne babasının oraya gitmiş olacağını düşünerek yola çıkar. Tenha şosede iki gün boyunca tek başına yürür, yolda yiyecek ve içecek hiçbir şey bulamadığı için de açlıktan ve susuzluktan yorgun düşer.

Yolda geçirdiği ikinci gün karşısına bir Rum kafilesi çıkar. Ali, bu kafileye katılarak yola devam etmeyi düşünür. Rumların, Türk bir çocuğa asla yardım etmeyeceğini bildiği için kendini Rum olarak gösterme kararı alır. Yaşadığı köydeki Rumlardan ve fırındaki ustasında gayet güzel Rumca öğrenmiştir. Kafilenin lideri olan papazın yanına gider, Rum olduğunu, öksüz olduğunu, yanında çalıştığı ustası sürüldüğü için tek başına kaldığını anlatır. Adını soran papaza Aleko diye cevap verir. Katıldığı kafile üç günlük yürüyüşün ardından bir Rum köyüne yerleşir. Ali de papaz tarafından kilisede hizmetçi olarak görevlendirilir. Kilisede bulunduğu sürede Rumların sürekli olarak Türklerin mahvolması için dua ettiğine şahit olur. Köyündeki camide imamın "Hristiyanlar da Allah'ın kuludur, onlara fenalık etmek Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtır" sözlerini hatırlar. Köydeki Rumlar savaş sonrası tüm Türkleri yok etmeyi planlamaktadır. İngilizlerin zaferi için Rumların yaptıklarını gördükçe vatan ve millet sevgisini anlamaya başlar.

Kilisenin papazı bir gün Ali'yi yanına çağırır. Ona Çanakkale Cephesi'ndeki İngiliz komutana iletmesi için gizli bir mektup verir. Ali mektubu Türk tarafına teslim etme düşüncesi ile görevi kabul eder. Papazdan İngilizlerle aralarındaki parolayı öğrenir, mektubu alır ve yola çıkar. Dört gün boyunca yürüyerek cephe hattına kadar yaklaşır. Burada rastladığı bir Türk askerine durumunu anlatır ve Türk paşasını görmek ister. Askerin yardımıyla önce cephe hattına sonra karargâh bölgesine gelir. Burada paşanın yaverine ve paşaya durumu anlatır. Türk paşası Ali'nin verdiği mektubu tercümana okutturur. Mektupta Türklerin silah, cephane ve askeri bilgileri vardır. Ayrıca Türklerin Rumlara zulüm ettiği yalanları anlatılarak İngilizlerden yardım istenmektedir.

Ali, Türk paşasından kendisine görev verilmesini ister. Paşa, ona cephe gerisinde, emniyetli bir görev teklif etse de Ali bunu kabul etmez. Rum köyünde iken papazın anlattığı

fedakâr Rum çocuklarının öykülerini hatırlar. Bir Türk çocuğunun Rumlardan daha büyük başarı göstermesi gerektiğini düşünür ve İngiliz karargahına casus olarak gitmeyi ister. Paşanın onayı ile Ali mektubu alarak İngiliz tarafına geçmek üzere oradan ayrılır. Kendisine iki cephe arasındaki silahsız bir alan gösterilir. Gece bu yamaçtan iner ve cephenin karşı tarafına geçer. Papazdan öğrendiği parola ile İngiliz siperlerine ulaşır. İngiliz paşasına Rum papazdan gelen mektubu iletir. İngiliz paşası onu ödüllendirir ve yeni bir görev teklif eder. Ona çok etkili saatli bir bomba teslim eder. Geri dönerek bombayı Türk paşasının çadırına götürmesini, saatini kurduktan sonra uzaklaşmasını tembihler. Bomba yarım saate ayarlıdır. Ali, bu bombayı İngiliz tarafında patlatma düşüncesi ile teslim alır. Kendisine verilen yemeği yerken bombanın saatini gizlice kurar. Fırında çalıştığı zamanlarda tepsilerin yarım saatte piştiğini bilmektedir. Karargâhta doğru anı yakalamak için oyalanır ve İngiliz paşasına söylemesi gereken önemli bir şey olduğu bahanesi ile tekrar paşanın yanına gider. Burada aslında Türk olduğunu açıklar ve güler. İngilizler ne olduğunu anlayamadan bombanın patlamasıyla tüm karargâh havaya uçar.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde barış, cesaret/kahramanlık, çalışkanlık, dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, dürüstlük/doğruluk, fedakârlık, hoşgörü, sabır, sevgi, sorumluluk/görev ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır.

Barış Değeri: "Köydeki hocanın "Hıristiyanlar da Allah'ın kuludur, onlara fenalık etmek Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtır" diye vaaz ettiğini hatırlıyor, "Acaba yanlış mı aklımda kaldı?" şüphesine düşüyordu." (ÖS, 2015, s.1383).

Cesaret/Kahramanlık Değeri: "Geceleri yine fundalıklarda yatıyor, ama eskisi gibi korkmuyordu. Şimdi ruhu çok kuvvetliydi. Aç kalacağını, yine açıkta kalacağını hiç düşünmüyor, milletine yapacağı hizmeti aklına getiriyordu" (ÖS, 2015, s.1386).

"Arıburnu, Cehennemdere hücumlarını, batan gemileri, tahtelbahirleri, tayyareleri, bombaları, havadan yağan çivi yağmurlarını dinledi. Dinledikçe damarlarındaki kan kaynıyor, bir an evvel paşanın oturduğu yere erişmek hırsıyla âdeta koşuyordu" (ÖS, 2015, s.1386-1387).

""Haydi çocuğum, korkma…"
"Korkmam." Küçük Ali gülüyor, seviniyordu. Siperlerin içinden yürüdükçe kalbinin sevinçle çarptığını, tatlı bir hararetin yüzünden göğsüne indiğini duyar gibi oluyordu" (ÖS, 2015, s.1390).

“Nefret ettiği hain düşmanlara güzel bir darbe indirerek, kendi de beraber yüzlercesini öldürerek ölmek… Gülümsedi. Bu büyük fırsat her vakit ele geçer miydi?” (ÖS, 2015, s.1394).

“Ali daha ziyade gülüyordu. Tercümana, “Vakit dar, çabuk söyle. O beni öldüremeyecek, ben onu öldüreceğim!” dedi. Tercümanın çeneleri kilitlendi. Şaşkınlığından bu cümleyi İngilizce tekrarlamaya vakit kalmadı!” (ÖS, 2015, s.1396).

Çalışkanlık Değeri: “Belki dört saatte burasını çıkmaya çalıştı. Biraz dinleniyor, bir parça ekmek yiyor, tekrar fundalara sarılıyordu. Bazen çıktığı yere bir kaya dayanıyor, tekrar inerek başka bir taraftan tırmanıyordu” (ÖS, 2015, s.1391).

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: “Her öksüz, milleti için en büyük hizmetlere hazır olmalı. Öksüze bakan, büyüten millettir. Millet, evlâdından yardım ister” (ÖS, 2015, s.1384).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: “Sekiz aydır kilisenin alaca karanlığı içinde elemli gözyaşları gibi parlayan kandillerin titrettiği gölgeler arasında insana canlı gibi bakan resimlerin karşısında ruhu da değişmişti. “Büyük Yunan, büyük Rumluk” emelini dinledikçe kalbi şişiyor, acı bir azap boğazına tıkanıyordu” (ÖS, 2015, s.1385).

Dürüstlük/Doğruluk Değeri: “Ali yemeklerini yerken bu adamların alçakça niyetlerini düşünmeye başladı. Hâlbuki Türk paşası böyle namertçe bir oyun düşünmemiş, teklif etmemişti” (ÖS, 2015, s.1393).

Fedakârlık Değeri: “Adam, anası babası için her türlü fedakârlığı etmeli. Hatta canını bile vermeli. Öksüzlerin anası, babası milletleridir” (ÖS, 2015, s.1384).

“Ali yutkundu. O, büyük bir iş yapmak, fedakârlık yapmak, başkalarının yapamayacağı bir şey yapmak istiyordu” (ÖS, 2015, s.1389).

Hoşgörü Değeri: “Türklerin bundan haberleri yoktu. Hatta geçen askerlerin zabitleri yolda papaza rast gelirlerse muhabbetle selâm veriyorlar, “Nasılsın papaz efendi!” diye hatırını soruyorlardı” (ÖS, 2015, s.1383).

“Ali okunan iftiraları duydukça “Yalan, yalan” diye haykıracağı geliyordu. Jandarmaların, geçen askerlerin, zabitlerin Rumlara ne kadar muhabbet gösterdiklerini hatırladı” (ÖS, 2015, s.1388).

Sabır Değeri: “Küçük Ali, işte köyünün geri çekilen ahalisini, anasını, ihtiyar babasını bulmak için iki gündür yürüyordu. Gece açıkta yatmak, gündüz güneşin altında yürümek onu zayıflatmıştı” (ÖS, 2015, s.1379).

Sevgi Değeri: "Gülerek Ali'yi okşadı: "Aferin sana!.." Yaver, Ali'yi çadırına götürdü. Çikolatalar, şekerler verdi" (ÖS, 2015, s.1389).

"Yalnız paşa, çadırında her sabah garip bir elemle küçük Ali'yi hatırlıyor, sakin erkân-ı harbine, "O gönderdiğimiz çocuktan hâlâ bir haber çıkmadı. Acaba büyük infilâkta, yangında zavallıya bir şey mi oldu?" diyordu" (ÖS, 2015, s.1396).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Yaver çıkarken ilâve etti: "Bu çocuğa da beş lira mükâfat ver." Fakat Ali zeki bir çocuk serbestliğiyle, "Ben para istemem" dedi. Paşa ayağa kalktı. Ta gözlerinin için baktı: "Ya ne istersin?"
"Hizmet etmek isterim" (ÖS, 2015, s.1389).

Vatanseverlik Değeri: "Ali, dinlerine girer gibi yaptığı Rumların bu garazlarından heyecana geliyor, kiliseden kaçarak köyün aşağısından geçen ırmağın başına gidiyor, söğütlerin altına oturarak saatlerce düşünüyordu" (ÖS, 2015, s.1383).

"(…) ihtiyar imamı mihrabın yanındaki yeşil boyalı kürsüye çıkartıyor… "Büyük Türklük" için, Türk düşmanlarının perişan edilmesi için, tıpkı ihtiyar papaz gibi söyletiyor, ihtiyar papazın sözlerini Türkçe ona tekrarlatıyordu" (ÖS, 2015, s.1385-1386).

Köydeki imamın Türklere, Hristiyanlara kötülük yapılmaması ve iyi davranılması konusunda vaaz vermesi, Hristiyanlara iyi niyetle yaklaşması barış değerinin öne çıktığı sahnedir. Türk askerlerinin Hristiyanlara ve köyün papazına iyi niyet ve hoşgörü ile yaklaşması, papazı gördükçe selam vererek hatır sorması hoşgörü değerinin vurgulandığı yerdir. Türk paşasının küçük Ali'ye şefkatle yaklaşması, ona zor bir görev vermemesi ve haber alamayınca Ali'yi düşünerek üzülmesi sevgi değerini yansıtmaktadır. Türk paşasının, İngilizlerin aksine haince bir tuzak düşünmemesi, Ali'ye böyle bir tuzak için kullanmayı istememesi dürüstlük/doğruluk değerinin yer aldığı sahnedir. Ali'nin ailesini bulmak için çıktığı yolda günlerce aç ve susuz ilerlemesi sabır değerinin; İngiliz siperlerine geçmek için saatlerce uğraşması ve sonunda başarılı olması ise çalışkanlık değerinin vurgulandığı sahnelerdir. Ali'nin vatanı için büyük bir fedakârlık yapmak istemesi ve kendi hayatını hiçe sayması fedakârlık değerini; gösterdiği başarı için kendisine verilen mükafatları kabul etmemesi ve sadece hizmet etmek istemesi ise sorumluluk/görev değerini yansıtmaktadır. Ali'nin saatli bombayı kurarak kendisini ve tüm İngiliz karargâhını havaya uçurması cesaret/kahramanlık ve vatanseverlik değerlerini öne çıkarmaktadır.

4.1.164. Kazın Ayağı

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1947 senesinde Ali Canip Yöntem tarafından yayımlanan *Ömer Seyfeddin* isimli kitapta yazarın kendi imzasıyla yer almaktadır. Öykünün kahramanları Mahzufîzade Hacı Afif Efendi ve Gompogolos Ağa'dır. Afif Efendi, nesillerden beri ticaretle uğraşan bir ailenin son kuşağıdır. Taş Mektep[177] sonrası eğitim almamış, küçük yaştan itibaren ailesinin yanında ticaretle uğraşmıştır. Babasının ölümünün ardından kardeşiyle mirası paylaşmış ve hissesine düşen evde yaşamaya başlamıştır. Afif Efendi, babasının ölümünden kısa bir süre sonra zengin bir tüccar olan komşusu Giritli İbrahimaki'nin kızı ile evlenir. Evlendiği günün gecesi kayınpederi de vefat edince ondan kalan büyük bir servetle ticarete devam eder. Ancak yıllarını verdiği ticaret hayatı onun karakterini derinden etkilemiş, kimseye ve hiçbir şeye güvenmez olmuştur.

Afif Efendi, son derece cimri, hiçbir şeye güvenmeyen, etrafındaki herkesi dolandırıcı zanneden bir kişidir. Tüm servetine rağmen karnını ekmek peynirle doyurur, dükkanındaki tüm işleri gözünün önünde yaptırır, kimseye en ufak bir iyiliği dokunmaz. Cimriliğinden gazete, kitap okumayan Afif Efendi, çok sevdiği nargileyi bile masraf olmasın diye bırakmış ve sigaraya başlamıştır. Vatan ve millet kavramlarını umursamayan Afif Efendi, devleti de vergi istediği için sevmemektedir. O, tüm bu olumsuz özelliklerine rağmen çarşıdaki esnaf tarafından akıl danışılan ve sözüne güvenilen birisidir. Esnaf fikir almak ve yeni çıkan şeyleri anlatmak için yanına gittiğinde Afif Efendi hemen güvensizlik gösterir ve "Kazın ayağı öyle değil" diyerek karşı çıkar. Bu tavrından dolayı esnaf arasındaki lakabı "kazın ayağı" olarak kalmıştır.

Afif Efendi bir gün dükkanında otururken komşusu ve rakibi Gompogolos Ağa gelir. Gompogolos Ağa, Niğdeli bir Rum'dur. Afif Efendi, ona zenginliğinden dolayı kin tutsa da o Afif Efendi'ye fikir danışmaktan geri durmaz. O gün yeni öğrendiği yerli istikraz haberini getirmiştir. Ancak Afif Efendi her yeni haberde olduğu gibi bu haberi de güvenilmez bulur. Yine kazın ayağı öyle değil diyerek istikraza karşı çıkar. Gompogolos Ağa ise devlete borç vermek fikrine sıcak bakmaktadır. Daha önce kurulan Millî Banka[178] konusunda da Afif

[177] Taş Mektep, Osmanlı döneminde beş ila altı yaşına gelen küçük çocukların gönderildiği, medrese gibi taştan yapılmış mahalle okullarını anlatmak için kullanılan bir ifadedir. Afif Efendi'nin eğitiminin bu okuldan ileriye gitmemesi onun sadece okur-yazar seviyesinde olduğunu göstermektedir. Ömer Seyfettin farklı hikâyelerinde (İhtiyar Olsam da, Kazın Ayağı) taş mektep ifadesine yer vermiştir.

[178] "Türkiye Millî Bankası, 1909 yılında İstanbul'da kurulan bir Osmanlı bankasıdır. Anonim şirket yapılanmasındaki kuruluşun temeli İngilizler tarafından atılmıştır. Osmanlı'da ticari ve sınai girişimlerde bulunmak, taahhüt işlerine girişmek, her çeşit banka işlemleri yapmak ve devletin, belediyelerin borç almalarına katılmak ve taşınır kıymetler ihracına aracı olmak amacını gütmüştür.

Efendi olumsuz tavır takınmış ancak bu yatırıma giren kişiler kısa sürede kar etmiştir. Gompogolos Ağa yeni kâr etme fırsatını savunmaya devam etse de Afif Efendi'yi ikna edemez. Yarım kalmış bir eser olan Kazın Ayağı öyküsünde yer alan ekonomik yapı ve ticaret temasını Ümmü Burçin Özkan (2020) makalesinde şu şekilde açıklamıştır:

> ""Kazın Ayağı" Ömer Seyfettin'in tamamlayamadığı ancak yerel istikrazı işleyeceği fark edilen hikâyesidir. Mahzufîzade Hacı Afif Efendi yeni zengin tüccarlardan değildir. Nesillerdir ticaretle uğraşan bir aileden gelmektedir. Mesleğini başarıyla devam ettirir ancak artan parası ve hırsına karşılık insanlara olan itimadı ile cömertliği azalmıştır. Her şeyden ve herkesten şüphe duyduğu için de "Kazın ayağı öyle değil" sözünü çok kullanmaktadır. Gompogolos Ağa ise kısa sürede servetini oluşturmuş yeni zenginlerdendir ve Afif Efendi'nin rakibidir. Bir gün yanına gelip Afif Efendi'ye yerli istikraz yapılacağını bu sayede çok altın kazanacaklarını söyler ancak Afif Efendi duruma "kazın ayağı" şüphesiyle yaklaşır. Her ne kadar hikâye yarım kalmış olsa da tarihsel bilgilere dayanarak muhtemel sonu için bir tahminde bulunmak mümkündür. Yazarın bahsettiği yerli istikraz yani iç istikraz ilk kez 1918'de uygulanmıştır. Basındaki propagandalar ve siyasetçilerin söylemiyle yüksek meblağ para toplanmış, kısa vadede silah alımı, maaş ödemeleri gibi problemler çözülmüştür. Ancak gidilen bu iç borçlanmanın halk cephesindeki tahsilinde "kazın ayağı öyle değil"dir. Halkın elindeki tahvillerin paraya dönüştürülmesi ancak Türkiye Cumhuriyeti döneminde tamamlanacaktır (Çelik, 2015: 156-157). Ömer Seyfettin her ne kadar ömrü vefa etmediği için bunu öğrenememiş olsa da öngörüsünün halkın istikrazdan zararlı çıkacağı yönünde olduğunu tahmin etmek güç değildir. Harp zengini Gompogolos'un yatırım yapması, deneyimli ve şüpheci tüccar Afif Efendi'nin ise parasını riske atmayıp sonunda savaşın kaybedilmesiyle ödemesini tahsil edemeyen rakibine "kazın ayağı öyle değil hatırlatmasını yapması mümkündür" (Özkan, 2020, s.180-181).

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde çalışkanlık değeri yer almaktadır.

Çalışkanlık Değeri: "Kendisinin otuz yılda kazandığını bu herif on yılda kazanmıştı. Gazeteleri okur, diplomatlık satar, yaşı kırkı geçtiği hâlde hâlâ genç kâtibinden Rumca, Fransızca öğrenmeğe çalışırdı" (ÖS, 2015, s.1399).

Türk Petrol Şirketi'nin kuruluşuna aracılık ettikten kısa bir süre sonra tasfiye edilmiştir" ("Türkiye Millî Bankası", 2021).

Gompogolos Ağa'nın ilerlemiş yaşına rağmen yabancı dil öğrenmeye çalışması, Afif Efendi'nin aksine gazete okumaya zaman ayırması çalışkanlık değerinin öne çıktığı sahnedir.

4.1.165. Sultanlığın Sonu

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1947 senesinde Ali Canip Yöntem tarafından yayımlanan *Ömer Seyfeddin* isimli kitapta yazarın kendi imzasıyla yer almaktadır. Ömer Seyfettin eserini *'Bekarlık sultanlıktır! Evlilerin meseli'* üst başlığı ile yayımlamıştır. Öykü, *'I- Sultanlığın Başı'* isimli bir alt başlığa sahiptir. Ancak muhtemelen *'II- Sultanlığın Sonu'* ismini alacak olan devam bölümü kaleme alınmamıştır. Öykünün kahramanları Fatma Hanım ve Sabri Bey'dir. Fatma Hanım'ın babası Mahmut Bey, Kırım Savaşı gazisi, babacan ve saygın bir kişidir. Emekli olduktan sonra Çınar Mahallesi'nde bir konak alan Mahmut Bey, kızı ve küçük torunuyla burada yaşamaya başlamıştır. Mahalle halkı, evinden dışarı hiç çıkmayan bu ihtiyara hürmet göstermekte ve her işlerinde ondan fikir almaktadır.

Mahmut Bey'in ölümü sonrası konakla birlikte mahallelinin saygısı da Fatma Hanım'a miras kalır. Fatma Hanım, babasının yokluğunu aratmadan çevresindekilerin her derdine koşmaya çalışır ve mahallelilere yardım eder. Bu arada İstanbul'u alt üst eden büyük bir deprem Çınar Mahallesi'ni de harap eder. Mahalledeki tüm binalar zarar görür, sadece Fatma Hanım'ın konağı ayakta kalır. Bu konak mahallenin en büyük ve en sağlam yapısıdır. Fatma Hanım deprem sonrası tüm mahalleliyi konağının bahçesinde ağırlar. Bahçeye yerleşen aileler çadırlarda yaşamaya başlar. Fatma Hanım, yeni başlayan çadır hayatında da düzeni elden bırakmaz. Bahçede haremlik-selamlık kurallarını uygular, her ailenin görevini ve günlük işlerin saatlerini düzenler.

Bahçede yaşayanlar arasında bekar olan tek kişi Sabri Bey'dir. Sabri Bey, depremde annesini kaybetmiş, evi yıkıldığı için o da konağın bahçesinde yaşamaya başlamıştır. Ancak o zamana kadar mahcup ve sessiz bir kişi olan Sabri Bey, deprem sonrası değişime uğramıştır. Önce annesinin kaybından duyduğu acı ile içki içmeye başlamış, sonra da içkinin etkisiyle neşeli ve hoş sohbet biri olmuştur. Yedi kişilik bir arkadaş grubuna dahil olan Sabri Bey, bu grupla birlikte her akşam Gümüş Halkalı[179] meyhanesine gitmektedir. Meyhane dönüşü ise bahçede kurduğu oyunlar ve yaptığı sohbetlerle herkesi eğlendirmektedir. Bir süre sonra bütün

[179] Osmanlı döneminde işletilen meyhanelerde bir tabela ya da isim levhası bulundurulmazdı. Mekânların isimleri belirgin bir özelliğinden ya da giriş kapısının üzerine asılı olan bir sembolden hareketle müdavimleri tarafından verilirdi. Hançerli, Kafesli, Horozlu, Sümbüllü gibi tabirler bu işaretlerden dolayı kullanılmıştır. Gümüş Halkalı da Galata'da bulunan, genellikle kibar beylerin müşterisi olduğu tarihi bir meyhanedir. Gümüş Halkalı ismi dükkân kapısına asılı bulunan sembolden gelmektedir. Ömer Seyfettin'in farklı hikâyelerinde (İhtiyar Olsam da, Sultanlığın Sonu) bu meyhaneye yer verilmiştir.

mahalleli akşam olduğunda Sabri Bey'in bahçeye gelip meddahlık yapmasını bekler olmuştur. Hatta başka mahallelerden onun namını işitenler de konağın bahçesine misafirliğe gelmeye başlamıştır.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde dayanışma/yardımseverlik, duyarlılık/hassasiyet, hoşgörü, misafirperverlik, öz denetim/irade, saygı ve sorumluluk/görev değerleri yer almaktadır.

Dayanışma/Yardımseverlik Değeri: "Zelzele evleri yıkınca Fatma Hanım konağının büyük bahçesini bütün mahalleliye açtı. Belki on aile keçelerden, kilimlerden, çergelerini meyve ağaçlarının altlarına kurdular" (ÖS, 2015, s.1404).

Duyarlılık/Hassasiyet Değeri: "Zelzeleden iki gün sonra sevgili annesinin ölümüyle deli gibi olan Sabri'yi Gümüş Halkalı'ya işte bu Arap getirmişti" (ÖS, 2015, s.1405).

Hoşgörü Değeri: "Fatma Hanım, "Zavallının felâketi büyük! Dâr-ı dünyada kimsesi kalmadı, ne yapacağını bilmiyor!" der. Sabri'nin coşkunluğunu hoş görürdü" (ÖS, 2015, s.1406).

Misafirperverlik Değeri: "Zelzele evleri yıkınca Fatma Hanım konağının büyük bahçesini bütün mahalleliye açtı. Belki on aile keçelerden, kilimlerden, çergelerini meyve ağaçlarının altlarına kurdular" (ÖS, 2015, s.1404).

Öz Denetim/İrade Değeri: "Gençken memleketinde dehşetli hırçınlıklar yaptığı için hükümet onu İstanbul'a sürmüş, zorla asker yapmıştı. Bu hırçın Anadolu çocuğu okumuş, yazmış, zabit olmuş, Kırım muharebesinde büyük yararlılıklar göstererek yaralanmış nihayet Hezargrat'taki küherçile fabrikasına müdür olmuştu" (ÖS, 2015, s.1403).

Saygı Değeri: "Gözleri görmeyen bu ak sakallı ihtiyar az zamanda mahallenin babası oldu. Hiç evinden dışarı çıkmadığı hâlde her işi ona danışırlardı" (ÖS, 2015, s.1404).

"Ölünce bütün mahalle ağladı. Kazandığı hürmet konakla beraber kızına miras kaldı. Fatma Hanım, sanki Çınar'ın kraliçesi olmuştu. İmam, muhtar, bekçi her an emrine amadeydi" (ÖS, 2015, s.1404).

Sorumluluk/Görev Değeri: "Fatma Hanım bahçesindeki cemiyete "harem, selâmlık" teşkilâtını gayet maharetle tatbik etmişti. Yemek, içmek, iş, oturmak, toplanmak, uyku saatleri muayyendi. Sabahları erkenden erkekler işlerine gidiyorlardı. Öğleye kadar her aile kendi işiyle uğraşırdı" (ÖS, 2015, s.1404).

Mahmut Bey'in son derece hırçın ve sorunlu bir kişiyken davranışlarını düzeltmesi, eğitim alarak önce subay, sonra fabrika müdürlüğüne kadar yükselmesi öz denetim/irade değerini öne çıkarmaktadır. Mahalle halkının Mahmut Bey'e büyük hürmet göstermesi ve her konuda ona fikir danışmaları saygı değerinin vurgulandığı yerdir. Deprem sonrası Fatma Hanım'ın tüm mahalle halkını evinin bahçesine kabul etmesi ve onlara destek olması misafirperverlik ve dayanışma/yardımseverlik değerlerini yansıtmaktadır. Fatma Hanım'ın deprem sonrasında da günlük düzeni koruması, her işin zamanında ve düzenli olarak yürütülmesini sağlaması sorumluluk/görev değerinin vurgulandığı sahnedir. Sabri Bey'in annesinin ölümü sonrası büyük bir buhranın için düşmesi ve üzüntüsünden kendini kaybetmesi duyarlılık/hassasiyet değerini öne çıkarmaktadır. Fatma Hanım'ın, Sabri Bey'in yaptığı davranışları alttan alması ve hoş görmesi ise hoşgörü değerini vurgulamaktadır.

4.1.166. Foya

A. Öyküye Genel Bir Bakış

Öykü 1947 senesinde Ali Canip Yöntem tarafından yayımlanan *Ömer Seyfeddin* isimli kitapta yazarın kendi imzasıyla yer almaktadır. Öykünün kahramanları isimsiz anlatıcı ve eski bir milletvekilidir. Kahraman, kendisine yapılan davet üzerine eski bir İttihatçı olan milletvekilinin konağına gider. Burada gördüğü zenginlikten ve ihtişamdan çok etkilenir. Milletvekilinin konağı sarayları aratmayacak kadar lüks içindedir ve muhteşem bir dekora sahiptir. Kahramanı kabul eden milletvekili de çok pahalı kıyafetler içinde karşısına çıkar. Kahraman, yıllarca yurtdışında görev yapmış böyle bir adamın görgüsüzlüğüne anlam veremez. Milletvekili bir kitap yazma hevesindedir. Kahramanı da bu konuyu danışmak için davet etmiştir. Ona çeşitli sorular sorar, yazarların bir kitaptan ne kadar para kazandığını ve bir kitabın ne kadar sürede yazılabileceğini öğrenir. Kahraman, milletvekiline Türk ve Dünya edebiyatından örnekler verir. Bazı yazarların eserlerini bir ayda kaleme alırken Tevfik Fikret[180] gibi yazarların yirmi beş senede ancak bir kitap yazabildiğini anlatır.

Milletvekilinin merak ettiği asıl konu ise İttihatçıların ülkeye geri dönme ihtimalidir. İttihat ve Terakki Partisi'nin yöneticileri, I. Dünya Savaşı sonrasında ülkeden kaçmıştır. Ancak milletvekili bu kişilerin geri dönmesi hâlinde onların aleyhinde kitap yazdığı için başının derde

[180] "Tevfik Fikret, (1867-1915) asıl adı Mehmed Tevfik olan şair, öğretmen ve düşünür, Servet-i Fünûn topluluğunun kurucusudur. Şair, 1888 yılında devrinin en yüksek okullarından birisi olan Galatasaray sultanisini birincilikle bitirir. Görev yaptığı memuriyetlerden istifa etmesi ve maaşlarını hak etmediği gerekçesi ile reddetmesi onu efsane haline getirir. 1900 yılında ilgiyle karşılanan ilk kitabı "Rübâb-ı Şikeste (Kırık Saz)" adlı eserini yayımlar. Çocuk şiirlerini "Şermin" adlı kitapta toplar. Fikret mizacı bakımından "içe dönük" bir karaktere sahiptir. Son derece duygulu, titiz, asabî ve hırçındır. Hayata karışmaktan ziyade uzak durmayı tercih eder. Geçirdiği bir ameliyat sonrasında 19 Ağustos 1915'te Aşiyan'da 47 yaşında hayatını kaybeder" (Kaplan, 1971, 235). (Bu dipnotla ilgili görsel için bakınız Ek 7.)

girebileceğini düşünmektedir. Kahraman, onun bu korkusunun yersiz olduğunu söyler ve bir çözüm yolu önerir. Milletvekilinin kitabında hayatta olan İttihatçılardan bahsetmemesini, yapılan bütün fenalıkları ölmüş olanların üstüne atmasını tavsiye eder. Böylece kendisinden hesap soracak kimse olmayacaktır. Kahraman görüşmeleri sırasında milletvekilinin pohpohlanmaktan ne kadar hoşlandığını fark eder. Onun ağzından laf alabilmek için hoşuna gidecek sözler söyler. Böylece milletvekilinin ne kadarlık bir servete sahip olduğunu ve İttihatçıların arasına nasıl girdiğini de öğrenir. Sohbetin sonunda ona kendi hatıralarını da kaleme alabileceğini hatırlatır. Son zamanlarda yerli yersiz herkesin kendi hatıralarını kitap olarak yayımladığını, onun da bu yolu deneyebileceğini söyler. Milletvekili bu öneriyi beğenir.

B. Öyküde Yer Alan Değerler

Öyküde sorumluluk/görev değeri yer almaktadır.

Sorumluluk/Görev Değeri: "Eski mebus o vakitki fırka hayatındaki intizamı anlatmağa başladı. Fikrince Hürriyet ve İtilâf filân gibi cemiyetler katiyen fırka olamazlardı. "Fırka için evvelâ itaat, intizam ve vahdet ister. Vahdetten kuvvet doğar!" diyordu" (ÖS, 2015, s.1411).

Eski milletvekilinin parti içindeki işleyişi anlatırken herkesin düzen ve disiplin içinde görev yaptığını, partinin gücünü bu sistemden aldığını anlatması sorumluluk/görev değerini yansıtmaktadır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın ikinci alt problemi "Öğretmen görüşlerine göre Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler nasıldır?" şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemi yanıtlamak amacıyla İzmir Buca ilçesinde yer alan okullardan 6 ortaokul (alt, orta ve üst sosya-ekonomik düzeylerde) seçkisiz bir biçimde belirlenmiştir. Her okulda 3 Türkçe öğretmenine ulaşılmış, en az 5 yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunanlar ve Ömer Seyfettin öykülerinden en az 20'sini okuyanlar ile gönüllülük esası doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonrası toplam 15 öğretmenden oluşan bir uzman grubunun görüşleri elde edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin adı, soyadı gibi kişisel bilgileri alınmamış, öğretmenler Uz (Uzman) kısaltması ve 1'den 15'e kadar sayılarla kodlanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu İçin Kişisel Bilgiler

Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri				
Cinsiyet	**(1) Erkek**	**(2) Kadın**		**Toplam**
	8	7		15
Görev Yeri	**(1) Ortaokul**	**(2) Lise**	**(3) Üniversite**	
	15	0	0	15
Görev Süresi	**(1) 1-7 yıl**	**(2) 8-15 yıl**	**(3) 15 Yıl Üzeri**	
	4	6	5	15
Yaş	**(1) 22-35**	**(1) 36-49**	**(3) 50 Üzeri**	
	6	6	3	15
Okunan Öykü Sayısı	**(1) 1-19**	**(2) 20-49**	**(3) 50 Üzeri**	
	0	12	3	15
Unvan	**(1) Türkçe Öğr.**	**(2) Akademisyen**	**(3) Türk Dili ve Ed. Öğr.**	
	15	0	0	15
Çalışılan Okulun Seviyesi	**(1) Alt sosya-ekonomik düzey**	**(2) Orta sosya-ekonomik düzey**	**(3) Üst sosya-ekonomik düzey**	
	4	6	5	15

Öğretmenlere Ömer Seyfettin öykülerine dair 4 adet açık uçlu soru sorulmuştur. Bu sorular:

1- "Ömer Seyfettin öyküleri sizce modern toplum yaşamının değerlerine uygun mudur? Nedenini açıklayınız."

2- "Ders kitaplarında özellikle yer verilmesini istediğiniz Ömer Seyfettin öyküleri hangileridir? Nedenini açıklayınız."

3- "Ders kitaplarında yer verilmesini uygun görmediğiniz Ömer Seyfettin öyküleri hangileridir?"

4- "Ömer Seyfettin öykülerini güncellik açısından nasıl değerlendirirsiniz?" şeklinde belirlenmiştir.

Açık uçlu sorulardan birincisi için verilen cevaplar katılımcılara göre şu şekilde dağılım göstermektedir:

Uz-1: "Ömer Seyfettin'in hikâyeleri yaşadığı dönemin özelliklerini, toplumsal cinsiyet rollerini çok belirgin yansıtsa da adil olma, cesaret, dayanışma, saygı, sevgi, vatanseverlik gibi kavramları barındırdığı ve okuyana bu değerleri aşılayabileceği için uygundur. Yalnızca hikâyelerin yazımının üzerinden uzun bir süre geçtiği için bazı toplumsal rollerin değiştiğini kabul etmek gerekir."

Uz-2: "Ömer Seyfettin öyküleri günümüz yaşamına kısmen uygundur. Öykülerde gerek dönemin özellikleri gerek modern yaşamın bazı nitelikleri yer almaktadır. Tarihi olayların anlatıldığı eserleri günümüzde de zevkle okunabilir."

Uz-3: "Uygundur. Bilimsellik, çalışkanlık, bağımsızlık, estetik, sağlık gibi değerler Ömer Seyfettin'de yüzyıl öncesinden mevcuttur. Bu değerler insanlık için modern ya da değil önemlidir."

Uz-4: "Ömer Seyfettin'in öyküleri genellikle yazıldığı dönemde batılılaşma yönünde değerlendirilmiştir. Günümüzde de aynı yönde gittiğimizden dolayı toplumumuz için tamamen uygun olamamakla birlikte toplumumuza uyarlanabilir."

Uz-5: "Toplum hızlı bir değişim ve dönüşüm geçirse de insanı insan yapan değerler kalıcı nitelik taşımaktadır. Bu nedenle günümüz değerlerine uygundur."

Uz-6: "Ömer Seyfettin'in öykülerinin çalışkanlık, dürüstlük, saygı, sevgi gibi değerleri taşımasının yanı sıra modern toplum yaşamına yetecek ve hitap edecek değerleri barındırmadığını düşünüyorum. Bu durumun oluşmasında günümüz toplumunun gelişen çağ ile birlikte beklentilerinin değişmesi olarak görüyorum."

Uz-7: "Ömer Seyfettin öyküleri bence modern toplum değerlerine genel olarak uygundur. Arkadaşlık, vatanseverlik, adalet, hoşgörü gibi insanlığın önemli değerlerini öyküleri ile okuyucularına aşılaması toplumu daha iyi bir duruma getirecektir. Çünkü bu tarz değerler zaman geçtikçe değişecek ya da önemini yitirecek değerler değildir."

Uz-8: "Belirli öyküler değerlerin aktarımı açısından oldukça başarılıdır. Çünkü milli kültür ve benliği yansıtan yapıya sahiptir. Bu nedenle kültürel değerlerin ve kültürel değerlerle ilişkili değerlerin aktarımı açısından oldukça uygundur."

Uz-9: “Araştırmada yer alan değerler incelendiğinde ve hikayeler okunduğunda bu eserlerin toplum yaşamının değerlerine uygun olduğu görülmektedir.”

Uz-10: “Uygundur. Ancak ortaokul öğrencileri için dilinin bazı hikayelerinde sadeleştirilmesi gerekmektedir. İçerisinde barındırdığı değerler Türkçe dersinin değerler eğitimi yönergesiyle uyuşmaktadır.”

Uz-11: “Ömer Seyfettin öyküleri modern toplum değerlerine uygundur. Öykülerde geçen vatan sevgisi, çalışkanlık, dürüstlük gibi değerler modern toplumun ihtiyacıdır.”

Uz-12: “Uygundur. Erdemli, ahlaklı, iyi bir insan modeli çizdiği için günümüz toplum yaşamına uygun olduğunu düşünüyorum.”

Uz-13: “Evet, uygundur. Toplumsal değerler, gelenek-görenekler, aile ve toplum yaşamının yansımaları, insana verilen değerler hikayelerinde geniş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.”

Uz-14: “Evet, uygundur. Hikayelerinde öne çıkan değerler toplumumuzun her zaman önem verdiği, olması gereken örnekleri içeren, örf ve geleneklerimizi anlatmaktadır.”

Uz-15: “Evet, uygundur. Çünkü Ömer Seyfettin hikayelerinde vatanseverlik başta olmak üzere sevgi, saygı, adalet, dürüstlük, dostluk, sorumluluk, yardımseverlik gibi modern toplumun da olmazsa olmazı olan birçok değeri etkili bir biçimde işlemiştir.”

Öğretmenlerin Ömer Seyfettin öykülerine dair birinci soruya verdiği cevaplar "Toplumsal Değerler" temasını oluşturmuştur. Bu tema altında üç adet kod yer almaktadır. Bunlar: 1- Uygun, 2- Uygun Değil ve 3- Kısmen Uygun olarak belirlenmiştir. 1. kod %92,30, 2. kod %100, 3. kod %66,66 görüş birliği oranına ulaşmıştır. Bu üç kodun ortalaması alınarak 1. Temanın görüş birliği yüzdesi %86,32 olarak belirlenmiştir. 1. Temada yer alan öğretmen görüşleri üzerinde yapılan görüş birliği çalışması sonuçları şu şekilde tablo haline getirilmiştir:

Tablo 11 Açık Uçlu 1. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri

Tema	Uzman	1. Kod	2. Kod	3. Kod	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı
Toplumsal Değerler	Uz-1	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-2			X	X	
Toplumsal Değerler	Uz-3	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-4			X		X
Toplumsal Değerler	Uz-5	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-6		X		X	
Toplumsal Değerler	Uz-7	X				X
Toplumsal Değerler	Uz-8	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-9	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-10	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-11	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-12	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-13	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-14	X			X	
Toplumsal Değerler	Uz-15	X			X	
TOPLAM		12	1	2	13	2

Açık uçlu sorulardan ikincisi için verilen cevaplar katılımcılara göre şu şekilde dağılım göstermektedir:

Uz-1: "Kaşağı; okuyanlara dürüstlüğün çok önemli bir kavram olduğunu vurgularken iş bölümü yapmanın ve sorumluluklarını yerine getirmenin de gerekli olduğunu aşılıyor. Pembe İncili Kaftan; vatan sevgisi ve ülkesini en iyi şekilde temsil edebilme duygularını aşılayabilir. Ant; çocukluk dönemini anlattığı ve verilen sözü yerine getirmenin önemini aktardığı için uygundur. Üç Nasihat; yalan söylememek, emanete ihanet etmemek gibi güzel erdemleri aktardığı için yer alabilir."

Uz-2: "Forsa öyküsü vatan sevgisi değerini öne çıkardığı için, Türbe ve Perili Köşk öyküleri hurafe ve yanlış inanışları eleştirdiği için kitaplarda yer almalıdır."

Uz-3: "Pembe İncili Kaftan, Forsa, Vire öykülerine 'Batılı Kahramanlar' ile dolu olan zihinlerde milli kahraman anlayışı yer alması gerektiği için ders kitaplarında yer verilmeli."

Uz-4: "Ömer Seyfettin'in millilik ve doğru toplum yaşantısını anlatan hikayelerine ders kitaplarında yer verilmelidir. Hürriyet Bayrakları öyküsü örnek davranışları yansıttığı için tercih edilebilir."

Uz-5: "Günümüzde toplumsal ve insani değerlerde yoğun bir aşınma söz konusu. Bu değerlerin önemini kavratmak, yaşam biçimi haline getirmek için ders kitaplarında öykülere yer verilebilir. Adalet: Diyet, Kızıl Elma Neresi; Saygı: Kütük, Velinimet, Kızıl Elma Neresi; Dürüstlük ve Bilimsellik: Perili Köşk"

Uz-6: "Hürriyet Bayrakları adlı öykünün muhtevası itibariyle, Sivrisinek adlı öykünün hayal gücüne hitap etmesi ve yazınsal yönüyle ders kitaplarında kullanılabileceğini düşünüyorum."

Uz-7: "Perili Köşk öyküsü ders kitaplarında yer almalıdır. Çünkü bu öykü ile öğrencilerdeki hem batıl inançlar yol edilebilir hem de çeşitli maskeler ile insanların dini duygularını sömürenlerin maskeleri düşürülebilir. Ant öyküsü yer almalıdır. Çünkü günümüzde sanallaşan dostluk kavramına bir parça çare olabilir."

Uz-8: "Hürriyet Bayrakları, milli şuur ve benlik kavramlarını yansıttığı için; Üç Nasihat, içerik olarak uygun olduğu için kitaplarda yer almalıdır."

Uz-9: "Efruz Bey hikayesi dili sadeleştirilmesi kaydıyla ders kitaplarında yer alabilir."

Uz-10: "Üç Nasihat adlı öyküsü ders kitaplarında yer almalıdır. İçerisinde adalet, çalışkanlık, dürüstlük, saygı, sevgi değerlerini barındırmaktadır. Çocuklara da öncelikle her şeyin para olmadığı, bazı nasihatlerin paradan daha önemli olduğunu anlatmakta güzel bir örnek teşkil etmektedir."

Uz-11: "Ömer Seyfettin öykülerinden Hürriyet Bayrakları ve Bir Çocuk Aleko isimli öyküler, vatan sevgisi ve fedakârlık kavramlarını çok iyi aktardığı için kitaplarımızda yer almalıdır."

Uz-12: "Pembe İncili Kaftan, Primo Türk Çocuğu ve Nadan öyküleri milli ve manevi değerlere uygun, ayrıca okuyucu üzerinde öğretici bir etki yarattığı için Türkçe kitaplarında yer alabilir."

Uz-13: "Diyet, insanlar arası ilişkilerdeki tutum; Başını Vermeyen Şehit, vatanseverlik; Üç Nasihat, sabır ve Allah'a teslim olma gibi toplum ve gençler arasında yozlaşan değerlerin yeniden hayata taşınabilmesi için kitaplarda yer alabilir."

Uz-14: “Kaşağı, çocuklarımıza dürüstlüğün önemini bu öyküyle çok güzel anlatabiliriz. Falaka, kendimizden büyüklere saygılı olmayı ve herhangi bir ortamda nasıl davranmak gerektiğini öğretiyor. Perili Köşk, iyilik yapmanın önemini ve her duyulana inanmamak gerektiğini anlatan güzel bir hikâyedir.”

Uz-15: “Pembe İncili Kaftan ve Forsa ders kitaplarında yer almasını istediğim iki hikâyedir. Bu hikâyeler aracılığıyla vatan için yapılabilecek fedakarlıkların en güzel örneklerine şahit olan öğrencilerimiz vatan, millet sevgisi başta olmak üzere milli ve manevi değerlerimizle etkili bir biçimde karşılaşma imkânı bulacaktır.”

2. Tema “Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler” olarak belirlenmiştir. Bu tema altında kod oluşturulmamıştır. Bu temanın görüş birliği yüzdesi doğrudan hesaplanarak %78,94 olarak belirlenmiştir. 2. Temada yer alan öğretmen görüşleri üzerinde yapılan görüş birliği çalışması sonuçları şu şekilde tablo haline getirilmiştir:

Tablo 12 Açık Uçlu 2. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri

Tema	Uzman	Kod	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-1	-		X
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-2	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-3	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-4	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-5	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-6	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-7	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-8	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-9	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-10	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-11	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-12	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-13	-		X
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-14	-		X
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler	Uz-15	-		X
TOPLAM		-	11	4

Açık uçlu sorulardan üçüncüsü için verilen cevaplar katılımcılara göre şu şekilde dağılım göstermektedir:

Uz-1: "Beyaz Lale öyküsü Balkan Savaşı yıllarında yapılan katliamlardan ve kadınlara uygulanan taciz, tecavüz davranışlarının açıkça anlatılmasından dolayı çocukların psikolojisini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca Bomba, Primo Türk Çocuğu, Diyet hikâyeleri de çocukları olumsuz yönde etkileyebileceği için ders kitaplarında yer verilmeleri uygun değildir."

Uz-2: "Bomba, Teke Tek ve Diyet öyküleri şiddet unsuru taşıdığı için ders kitaplarında yer almamalıdır."

Uz-3: "Başını Vermeyen Şehit öyküsü gelişim çağındaki çocuklar için şiddet unsuru taşıması sebebi ile uygunsuz bir eser olabilir."

Uz-4: "Falaka ve Başını Vermeyen Şehit öyküleri taşıdığı şiddet unsurları ile öğrencilerin psikolojilerini olumsuz yönde etkileyebileceği için ders kitaplarında yer almamalıdır."

Uz-5: "Bomba, Beyaz Lale ve Busenin Şekl-i İptidaisi eserleri öğrenci seviyesine uygun olmadığı için kitaplarda yer almamalıdır"

Uz-6: "Kaşağı, Diyet, Kaç Yerinden ve Mehdi adlı öyküler ders kitaplarında yer almamalıdır. Bu eserlerin çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimi açısından uygun olmadığını düşünüyorum."

Uz-7: "Bomba hikâyesi alt yaş gruplarına uygun olmadığı için ders kitaplarında yer almamalıdır. Bu eserde fiziksel ve cinsel şiddet öğeleri yer almaktadır.

Uz-8: "Kaşağı ve Diyet öyküleri çocukların kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebileceği için kitaplarda yer almamalıdır."

Uz-9: "Tüm Ömer Seyfettin öyküleri ders kitaplarında yer alabilecek niteliklere sahiptir."

Uz-10: "Tüm Ömer Seyfettin öyküleri ders kitaplarında yer alabilecek niteliklere sahiptir."

Uz-11: "Başını Vermeyen Şehit ve Diyet hikâyeleri şiddet unsuru taşıdığı için kitaplarda yer almamalı ya da çocukların seviyesine uygun olmayan kısımları çıkartılarak kullanılmalıdır."

Uz-12: "Tüm Ömer Seyfettin öyküleri ders kitaplarında yer alabilecek niteliklere sahiptir."

Uz-13: "Tüm Ömer Seyfettin öyküleri ders kitaplarında yer alabilecek niteliklere sahiptir."

Uz-14: "Tüm Ömer Seyfettin öyküleri ders kitaplarında yer alabilecek niteliklere sahiptir."

Uz-15: "Bir Refikin Defter-i İhtisasatından, Çirkin Bir Hakikat ve İlkbahar öykülerine aldatma ve cinsel ifadeler taşıdığı için ders kitaplarında yer verilmemelidir."

3. Tema “Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler” olarak belirlenmiştir. Bu tema altında kod oluşturulmamıştır. Bu temanın görüş birliği yüzdesi doğrudan hesaplanarak %100 olarak belirlenmiştir. 3. Temada yer alan öğretmen görüşleri üzerinde yapılan görüş birliği çalışması sonuçları şu şekilde tablo haline getirilmiştir:

Tablo 13 Açık Uçlu 3. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri

Tema	Uzman	Kod	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-1	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-2	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-3	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-4	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-5	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-6	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-7	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-8	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-9	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-10	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-11	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-12	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-13	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-14	-	X	
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler	Uz-15	-	X	
TOPLAM		-	11	4

Açık uçlu sorulardan dördüncüsü için verilen cevaplar katılımcılara göre şu şekilde dağılım göstermektedir:

Uz-1: "Ömer Seyfettin hikâyelerinin yazılmasının üzerinden neredeyse bir asır geçmişken içinde bulunan sorumluluk ve görev bilinci, vatanseverlik, dostluk, saygı, çalışkanlık, değerbilirlik (vefa), sağlıklı olma ve temizlik gibi kavramları barındırması bakımından güncelliğini korumaktadır. Ayrıca dili sadeleşme akımının etkisiyle anlaşılır durumdadır. Ancak çocuklar için günümüzde kullanılmayan sözcükler sadeleştirilebilir, günümüze uyarlanabilir."

Uz-2: "Ömer Seyfettin öyküleri günümüz yaşantısına uygun olmayan bazı unsurlar da taşımakla birlikte günümüz modern yaşamına kısmen uygundur."

Uz-3: "Hikâyeler günümüz yaşantısına uygundur. Ayrıca bazı hikâyeleri daha anlaşılır kılmak için uygulanan sadeleştirme ve kısaltmalar eserin özgünlüğüne zarar vermektedir."

Uz-4: "Ömer Seyfettin öyküleri yazıldığı dönem için batılılaşma örnekleri veren çağdaş eserler olsa bile günümüz dünyasında çağımızın gerisinde kalmıştır."

Uz-5: "Öykülerin yazıldığı dönemden günümüze kadar toplumumuz her anlamda büyük bir değişim ve gelişim göstermiştir. İçerik bakımından güncel olan öyküler bulunsa da dönemin sosyal, ekonomik ve siyasi şartları doğrultusunda yaşananları düşünce, eserler için güncelliğini koruyor diyemeyiz. Ekonomik faaliyetler, insan ilişkileri, küreselleşme, devletler arası mücadele farklı boyutlara taşınmıştır."

Uz-6: "Öyküleri, Ömer Seyfettin'in dil gücünü ve edebi duruşunu yansıtması bakımından önem arz etmektedir. Ancak günümüz insanının değişen ve gelişen ihtiyaçları göz önüne alındığında, öykülerin okura hitap etmediği söylenebilir. Öykülerde sıkça yer bulan şiddet öğesi de öykülerin güncel olmadığını göstermektedir."

Uz-7: "Öyküler genel olarak insanlığın ortak değerlerine yönelik yazıldığı için geçen yıllara rağmen güncelliğini yitirmediğini düşünüyorum."

Uz-8: "Öykülerin bazıları güncel olarak görülebilir. Ancak yazarın bazı öyküleri günümüz şartlarından oldukça uzaktır. Şiddet ve ahlaki yönden olumsuzluklar içeren öyküler de göz ardı edilmemelidir."

Uz-9: "Öykülerin güncel ve günümüz toplum yaşamına uygun olduğunu düşünüyorum."

Uz-10: "Ömer Seyfettin öyküleri kültür aktarımını sağlayan eserlerdir. Değerlerin benimsetilmesinde yararlı bir kaynaktır. Bazı değerlerin değişmediğini göz önüne alırsak eserler günceldir."

Uz-11: "Ömer Seyfettin öyküleri Balkan Savaşları ve Trablusgarp Savaşı gibi Osmanlı Devleti'nin kırılma noktası yaşadığı dönemde kaleme alınmıştır. Savaşın gölgesinde yazılmış bu eserler günümüzde güncelliğini yitirmiştir"

Uz-12: "Ömer Seyfettin öykülerinin yazıldığı dönemden günümüze ışık tutan canlı eserler olduklarını düşünüyorum."

Uz-13: "Modern çağın getirdiği koşullar, günümüzde değerini yitiren gelenekler gençlerin eski değerleri önemsemediğini göstermektedir. Bu nedenle gençlerin ilgisi ve bu eserlerin çekiciliği günümüzde azalmıştır."

Uz-14: “Günümüz kuşağı teknolojiyi yüksek oranda kullanmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanlar kendi örf ve adetlerinden uzaklaşmaktadır. Bu anlayış kendi çocuklarımızda da görülmektedir maalesef. Ömer Seyfettin öyküleri de Z ve Alfa kuşağının dikkatini çekmemekte aksine bu nesil tarafından sıkıcı bulunmaktadır.”

Uz-15: “Ömer Seyfettin öyküleri her zaman hikâyeleri her zaman güncelliğini koruyan eserlerdir. Çünkü Milli Hikâyecimiz unvanını almış Ömer Seyfettin, hikâyelerinde ağırlıklı olarak milli ve kültürel değerlerimizi işlemiştir. Hikâyeler gerçekçidir. Kahramanlarıyla, kurgusuyla her döneme hitap edebilecek niteliktedir.”

Öğretmenlerin Ömer Seyfettin öykülerine dair dördüncü soruya verdiği cevaplar "Güncellik" temasını oluşturmuştur. Bu tema altında üç adet kod yer almaktadır. Bunlar: 1- Uygun, 2- Uygun Değil ve 3- Kısmen Uygun olarak belirlenmiştir. 1. kod %87,50, 2. kod %85,71, 3. kod %100 görüş birliği oranına ulaşmıştır. Bu üç kodun ortalaması alınarak 4. Temanın görüş birliği yüzdesi %91,07 olarak belirlenmiştir. 4. Temada yer alan öğretmen görüşleri üzerinde yapılan görüş birliği çalışması sonuçları şu şekilde tablo haline getirilmiştir:

Tablo 14 Açık Uçlu 4. Soru İçin Görüş Birliği Değerleri

Tema	Uzman	1. Kod	2. Kod	3. Kod	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı
Güncellik	Uz-1	X				X
Güncellik	Uz-2			X	X	
Güncellik	Uz-3	X			X	
Güncellik	Uz-4		X		X	
Güncellik	Uz-5		X			X
Güncellik	Uz-6		X		X	
Güncellik	Uz-7	X			X	
Güncellik	Uz-8			X	X	
Güncellik	Uz-9	X			X	
Güncellik	Uz-10	X			X	
Güncellik	Uz-11		X		X	
Güncellik	Uz-12	X			X	
Güncellik	Uz-13		X		X	
Güncellik	Uz-14		X		X	
Güncellik	Uz-15	X			X	
TOPLAM		7	6	2	13	2

Değerlendirme sonucunda öğretmenlere yöneltilen açık uçlu dört soru için dört tema ve altı kod oluşturulmuştur. Bu formüle göre çalışmada yer alan temaların güvenirlik katsayıları o temada yer alan kodların ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Temaların güvenirlik oranlarında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Toplumsal Değerler:	%86,32
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Öyküler:	%78,94
Ders Kitaplarında Yer Almaması Gereken Öyküler:	%100
Güncellik:	%91,07

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın üçüncü alt problemi "Lawshe tekniği doğrultusunda öğretmen görüşlerine göre Ömer Seyfettin öyküleri güncel midir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemi yanıtlamak amacıyla İzmir Buca ilçesinde yer alan okullardan 6 ortaokul (alt, orta ve üst sosya-ekonomik düzeylerde) seçkisiz bir biçimde belirlenmiştir. Her okulda 3 Türkçe öğretmenine ulaşılmış, en az 5 yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunanlar ve Ömer Seyfettin öykülerinden en az 20'sini okuyanlar ile gönüllülük esası doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonrası toplam 15 öğretmenden oluşan bir uzman grubunun görüşleri elde edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin adı, soyadı gibi kişisel bilgileri alınmamış, öğretmenler Uz (Uzman) kısaltması ve 1'den 15'e kadar sayılarla kodlanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 15 Lawshe Tekniği Değerlendirme Formu İçin Kişisel Bilgiler

Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri				
Cinsiyet	**(1) Erkek**	**(2) Kadın**		**Toplam**
	8	7		15
Görev Yeri	**(1) Ortaokul**	**(2) Lise**	**(3) Üniversite**	
	15	0	0	15
Görev Süresi	**(1) 1-7 yıl**	**(2) 8-15 yıl**	**(3) 15 Yıl Üzeri**	
	4	6	5	15
Yaş	**(1) 22-35**	**(1) 36-49**	**(3) 50 Üzeri**	
	6	6	3	15
Okunan Öykü Sayısı	**(1) 1-19**	**(2) 20-49**	**(3) 50 Üzeri**	
	0	12	3	15
Unvan	**(1) Türkçe Öğr.**	**(2) Akademisyen**	**(3) Türk Dili ve Ed. Öğr.**	
	15	0	0	15
Çalışılan Okulun Seviyesi	**(1) Alt sosya-ekonomik düzey**	**(2) Orta sosya-ekonomik düzey**	**(3) Üst sosya-ekonomik düzey**	
	4	6	5	15

Çalışmanın bu bölümünde uzmanlara Ömer Seyfettin öykülerinin güncelliğine dair 10 adet madde yöneltilmiştir. Bu maddeler:

1- "ÖS öyküleri öğrencinin kelime hazinesinin geliştirilmesine katkı sağlar."

2- "ÖS öyküleri öğrencinin dil gelişimine katkı sağlar."

3- "ÖS öyküleri öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlar.

4- "ÖS öyküleri öğrencinin edebi zevkine hitap eder."

5- "ÖS öyküleri günümüz toplum yaşamına uygun ögeler taşımaktadır."

6- "ÖS öyküleri ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygundur."

7- "ÖS öyküleri Türkçe derslerinde kullanılabilir niteliktedir."

8- "ÖS öyküleri çevrimiçi çalışmalarda kullanılabilir."

9- "ÖS öyküleri dijital öykülere dönüştürülebilir."

10- "ÖS öyküleri "Z ve Alfa Kuşağı"nın estetik anlayışına uygundur." şeklinde belirlenmiştir.

Uzmanlardan bu maddelerin her biri için Lawshe tekniğine uygun olarak "Uygun", "Kararsız" ve "Uygun Değil" cevaplarından birini seçerek işaretlemeleri istenmiştir. 15 uzmanın verdiği cevaplar hesaplanarak istatiksel veriler elde edilmiştir. Bu verilerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerine dair incelenen her bir özellik için KGO (Kapsam Geçerlik Oranı) değerlerine ulaşılmıştır. Bu çalışmada yer alan uzman sayısı 15 olduğu için "Kapsam Geçerlik Ölçütü" olarak 0.49 değeri esas alınmıştır (Lawshe 0,05 Anlamlılık Düzeyinde KGO'ları İçin Minimum Değerler için bakınız Tablo 8) Bu değerin altında kalan özelliklerin Ömer Seyfettin öykülerinde bulunmadığı ya da yetersiz olduğu kanısına varılmıştır. Ölçüt değerin üzerine çıkan özelliklerin ise söz konusu öykülerde yeterli oranda bulunduğu kabul edilmiştir. Değerlendirmeye alınan 10 özelliğin uzman görüşlerine göre elde ettiği sonuçlar şunlardır:

1- “ÖS öyküleri öğrencinin kelime hazinesinin geliştirilmesine katkı sağlar.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 1	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2	X		
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6	X		
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10	X		
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	15	0	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			1.00

Uzman görüşme formunun birinci maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 15 / (15 / 2) – 1

KGO = 15 / (7.5) – 1

KGO = 2 – 1 = 1.00 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların birinci madde için “Uygun” seçeneğini %100 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %0,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin öğrencinin kelime hazinesinin geliştirilmesine katkı sağlama özelliği 1.00 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin son derece yüksek seviyede bulunduğu söylenebilir.

2- “ÖS öyküleri öğrencinin dil gelişimine katkı sağlar.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 2	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2	X		
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6	X		
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10	X		
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	15	0	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			1.00

Uzman görüşme formunun ikinci maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 15 / (15 / 2) – 1

KGO = 15 / (7.5) – 1

KGO = 2 – 1 = 1.00 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların ikinci madde için “Uygun” seçeneğini %100 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %0,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin öğrencinin dil gelişimine katkı sağlama özelliği 1.00 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin son derece yüksek seviyede bulunduğu söylenebilir.

3- “ÖS öyküleri öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlar.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 3	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2		X	
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6		X	
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10	X		
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	13	2	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.73

Uzman görüşme formunun üçüncü maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 13 / (15 / 2) – 1

KGO = 13 / (7.5) – 1

KGO = 1.73 – 1 = 0.73 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların üçüncü madde için “Uygun” seçeneğini %86,66 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %13,34; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlama özelliği 0.73 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin yeterli seviyede bulunduğu söylenebilir.

4- “ÖS öyküleri öğrencinin edebi zevkine hitap eder.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 4	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2	X		
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6	X		
Uz-7		X	
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10	X		
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13		X	
Uz-14		X	
Uz-15	X		
Toplam	12	3	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.60

Uzman görüşme formunun dördüncü maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 12 / (15 / 2) – 1

KGO = 12 / (7.5) – 1

KGO = 1.60 – 1 = 0.60 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların dördüncü madde için “Uygun” seçeneğini %80,00 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %20,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin öğrencinin edebi zevkine hitap etme özelliği 0.60 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin yeterli seviyede bulunduğu söylenebilir.

5- “ÖS öyküleri günümüz toplum yaşamına uygun ögeler taşımaktadır.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 5	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1		X	
Uz-2	X		
Uz-3		X	
Uz-4	X		
Uz-5		X	
Uz-6			X
Uz-7		X	
Uz-8		X	
Uz-9	X		
Uz-10	X		
Uz-11		X	
Uz-12		X	
Uz-13	X		
Uz-14		X	
Uz-15	X		
Toplam	6	8	1
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			- 0.20

Uzman görüşme formunun beşinci maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 6 / (15 / 2) – 1

KGO = 6 / (7.5) – 1

KGO = 0.80 – 1 = -0.20 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların beşinci madde için “Uygun” seçeneğini %40,00 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %53,33; “Uygun Değil” seçeneğini %6,67 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin günümüz toplum yaşamına uygun ögeler taşıma özelliği -0.20 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin bulunmadığı ve öykülerin bu maddeyi karşılamada tamamen yetersiz kaldığı söylenebilir.

6- “ÖS öyküleri ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygundur.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 6	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2		X	
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6	X		
Uz-7	X		
Uz-8		X	
Uz-9	X		
Uz-10		X	
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	12	3	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.60

Uzman görüşme formunun altıncı maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 12 / (15 / 2) – 1

KGO = 12 / (7.5) – 1

KGO = 1.60 – 1 = 0.60 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların altıncı madde için “Uygun” seçeneğini %80,00 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %20,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygun olma özelliği 0.60 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin yeterli seviyede bulunduğu söylenebilir.

7- “ÖS öyküleri Türkçe derslerinde kullanılabilir niteliktedir.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 7	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2	X		
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6		X	
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10		X	
Uz-11		X	
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	12	3	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.60

Uzman görüşme formunun yedinci maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 12 / (15 / 2) – 1

KGO = 12 / (7.5) – 1

KGO = 1.60 – 1 = 0.60 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların yedinci madde için “Uygun” seçeneğini %80,00 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %20,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin Türkçe derslerinde kullanılabilir nitelikte olma özelliği 0.60 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin yeterli seviyede bulunduğu söylenebilir.

8- “ÖS öyküleri çevrimiçi çalışmalarda kullanılabilir.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 8	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2		X	
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5		X	
Uz-6		X	
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10		X	
Uz-11		X	
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14		X	
Uz-15	X		
Toplam	9	6	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.20

Uzman görüşme formunun sekizinci maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 9 / (15 / 2) – 1

KGO = 9 / (7.5) – 1

KGO = 1.20 – 1 = 0.20 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların sekizinci madde için “Uygun” seçeneğini %60,00 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %40,00; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin çevrimiçi çalışmalarda kullanılabilme özelliği 0.20 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin düşük seviyede yer aldığı ve öykülerin bu maddeyi karşılamada yetersiz kaldığı söylenebilir.

9- “ÖS öyküleri dijital öykülere dönüştürülebilir.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 9	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1	X		
Uz-2	X		
Uz-3	X		
Uz-4	X		
Uz-5	X		
Uz-6	X		
Uz-7	X		
Uz-8	X		
Uz-9		X	
Uz-10	X		
Uz-11	X		
Uz-12	X		
Uz-13	X		
Uz-14	X		
Uz-15	X		
Toplam	14	1	0
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			0.86

Uzman görüşme formunun dokuzuncu maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 15 / (15 / 2) – 1

KGO = 15 / (7.5) – 1

KGO = 1.86 – 1 = 0.86 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların dokuzuncu madde için “Uygun” seçeneğini %93,33 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %6,67; “Uygun Değil” seçeneğini %0,00 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin dijital öykülere dönüştürülebilme özelliği 0.86 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin son derece yüksek seviyede bulunduğu söylenebilir.

10- “ÖS öyküleri “Z ve Alfa Kuşağı”nın estetik anlayışına uygundur.” özelliği için uzmanların verdiği cevaplar ve kapsam geçerlik oranı:

Madde 10	Uygun	Kararsız	Uygun Değil
Uz-1		X	
Uz-2	X		
Uz-3		X	
Uz-4		X	
Uz-5		X	
Uz-6			X
Uz-7		X	
Uz-8	X		
Uz-9	X		
Uz-10		X	
Uz-11	X		
Uz-12		X	
Uz-13		X	
Uz-14		X	
Uz-15	X		
Toplam	5	9	1
Toplam Uzman Sayısı			15
Kapsam Geçerlik Ölçütü			0.49
Kapsam Geçerlik Oranı			- 0.34

Uzman görüşme formunun onuncu maddesi için KGO hesaplandığında,

KGO = 5 / (15 / 2) – 1

KGO = 5 / (7.5) – 1

KGO = 0.66 – 1 = -0.34 sonucuna ulaşılır.

Bu sonuç, uzmanların onuncu madde için “Uygun” seçeneğini %33,33 oranında cevapladığını ve “Kararsız” seçeneğini %60,00; “Uygun Değil” seçeneğini %6,67 oranlarında tercih ettiğini göstermektedir. Tabloya göre Ömer Seyfettin öykülerinin “Z ve Alfa Kuşağı”nın estetik anlayışına uygun olma özelliği -0.34 kapsam geçerlik oranına sahiptir. Elde edilen bu değerden hareketle Ömer Seyfettin öykülerinde söz konusu özelliğin bulunmadığı ve öykülerin bu maddeyi karşılamada tamamen yetersiz kaldığı söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan "Lawshe tekniği doğrultusunda öğretmen görüşlerine göre Ömer Seyfettin öyküleri güncel midir?" sorusunu cevaplamak için uzmanlara yöneltilen 10 maddenin KGO değerleri ve söz konusu özelliklerin değerlendirilmesi şu şekilde sonuçlanmıştır:

Tablo 16 Öykülerinin Güncelliğine Dair Maddelerin KGO Değerleri

Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğine Dair Maddelerin KGO Değerleri			
Madde No	Kapsam Geçerlik Ölçütü	Kapsam Geçerlik Oranı	Maddelerin Değerlendirilmesi
Madde 1	0.49	1.00	Uygun / Yeterli
Madde 2	0.49	1.00	Uygun / Yeterli
Madde 3	0.49	0.73	Uygun / Yeterli
Madde 4	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 5	0.49	- 0.20	Uygun Değil / Yetersiz
Madde 6	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 7	0.49	0.60	Uygun / Yeterli
Madde 8	0.49	0.20	Uygun Değil / Yetersiz
Madde 9	0.49	0.86	Uygun / Yeterli
Madde 10	0.49	- 0.34	Uygun Değil / Yetersiz

Uzmanlara yöneltilen 10 maddeden 1, 2, 3, 4, 6, 7 ve 9 numaralı maddelerde yer alan özellikler Ömer Seyfettin öykülerinde uygun/yeterli seviyede yer almaktadır. 5, 8 ve 10 numaralı maddelerde yer alan özellikler ise söz konusu öykülerde yer almamakta, bu özellikler öykülerde yetersiz kalmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışmanın temel amacı, Ömer Seyfettin öykülerinin tamamını inceleyerek tespit edilen değerleri öğretmen görüşlerinden yararlanarak değerlendirmektir. Ayrıca söz konusu değerlerin Güngör'ün (1993) sınıflandırmasına göre hangi başlık altında gösterileceği ve öykülerde her bir değer türünün kaç defa tekrarlandığı belirlenmiş ve yorumlar yapılmıştır. Yapılan inceleme ve sınıflandırma sonucunda 7 başlık altında sınıflandırılan 22 eğitsel değer tespit edilmiş, tüm değerlere öykülerde toplam 715 kez yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ele alınan 166 öykünün incelenmesi için karma yöntem ve doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin güvenirliği ise Huberman (1994) formülü ve Lawshe (1975) tekniği ile ölçülmüştür.

Ömer Seyfettin ve eserleri birçok tez ve makaleye konu edilmiştir. Özellikle 2020 yılının yazarın vefatının 100. yıldönümü olması sebebiyle farklı bakış açılarıyla ele alınmış çalışmalar mevcuttur. Ancak yazarın öykülerine değerler eğitimi çerçevesinde yaklaşan sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir. Alanyazın taraması sonucu bu konuda yazılmış dört tez bulunduğu görülmüştür

Ömer Seyfettin öykülerini değerler eğitimi çerçevesinde ele alan tez çalışmalarından ilki, Uludağ Üniversitesi'nde Cengiz Aydemir tarafından hazırlanan, 1989 tarihli doktora tez çalışmasıdır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerler tespit edilmiş; öykülerde değerlerin öne çıktığı bölümler yazarın açıklamaları eşliğinde gösterilmiştir. Bu çalışmada tespit edilen değer türü sayısı 17 adettir. Bu değerler 3 başlık altında gösterilmiştir. Ancak öykülerde belirlenen toplam değer sayısı belirtilmemiştir. Bu tezde belirlenen değerlerden; Sağlık, Kuvvet ve Dayanıklılık – Doğruluk, Dürüstlük ve İçtenlik – Disiplin ve Çalışkanlık – Yardımseverlik – Fedakârlık– Cesaret, Kendine Güven ve Kahramanlık – İnsan Sevgisi ve Hoşgörü – Yurt ve Millet Sevgisi olarak belirlenen 8 değer bizim çalışmamızda tespit ettiğimz değerler ile örtüşmektedir. Ayrıca bu çalışmada bizim tespit etmediğimiz 9 farklı değer de karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: Medeni Cesaret – Yasalara Uyma – Ahlâka Uyma – Yararsız Geleneklere ve Batıl İnançlara Karşı Çıkma – Yanlış Batılılaşmaya Karşı Çıkma – Kadın, Erkek Eşitliği – Samimi Müslümanlık – Sadelik ve Alçakgönüllülük – Kanaatkârlık'tır.

Ömer Seyfettin öykülerimde bulunan değerlere dair ikinci tez çalışması Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Emrullah Karatekin tarafından hazırlanan 2016 tarihli

yüksek lisans tez çalışmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin esas alındığı çalışmada Ömer Seyfettin'in 21 öyküsünde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen 20 farklı değer incelenmiştir. Değerlendirme sonucunda incelenen 20 değerden 17'sinin öykülerde bulunduğu 3 değerin ise bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışman 166 öyküden 21'ini ele alarak daha dar bir çerçevede sonuçlara ulaşmıştır.

Erdoğan Karaşah (2009), "Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi" isimli tez çalışmasında yazarın öykülerini çeşitli eğitsel değerler açısından ele almıştır. Söz konusu çalışmada tespit edilen olumlu değerler şunlardır: Hatalardan ders çıkarma, manevi değerler, Türk insanına övgü, vatan ve millet sevgisi, disiplin ve çalışkanlık, yardımseverlik, fedakârlık, alçak gönüllülük, kanaatkârlık, sevgi, saygı, yasalara uyma, kadın erkek eşitliği, kahramanlık, duyarlılık. Bu çalışmada ayrıca toplum hayatında hoş görülmeyen, istenmeyen davranışlar da tespit edilmiş ve öykülerde bulundukları yerlerden alıntılanarak gösterilmiştir. Olumsuz değerler olarak nitelenebilecek bu kavramlar ise şunlardır: Tembellik, çalışmadan kazanç elde etme, hırsızlık, rüşvet, torpille bir yere gelme, görücü usulü evlenme, batıl inançlar, yanlış batılılaşma.

Ömer Seyfettin öyküleri üzerinde değerler eğitimi çalışması yapan son tez çalışması ise Gazi Üniversitesi'nde Feray Kılıç tarafından hazırlanan 2019 tarihli yüksek lisans tez çalışmasıdır. Ele alınan öykülerin sayısı bakımından kapsamı en geniş olan bu çalışmada Ömer Seyfettin öykülerinden 136'sı incelenmiştir. Ele alınan öykülerde değerler 19 başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu değerler alfabetik olarak Adil Olma, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Fedakârlık, Hoşgörü, Misafirperverlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatan Sevgisi, Yardımseverlik değerleridir. Çalışmada öykülerde yer alan tüm değerlerin toplam 462 kez bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada tespit edilen değerlerin yer aldığı cümleler alıntı olarak gösterilmiş, gösterilen her değerin yer aldığı öykü ismi ve sayfa numarası belirtilmiştir. Ancak tespit edilen ifadelere metin bağlamından hareketle ek bir yorum veya açıklama getirilmemiştir.

Bizim çalışmamızda öykülerde yer alan değerlerin bir kısmının Türkçe eğitimlerinde değer aktarımı için yeterli oldukları görülmekteyken belirli değerlerin yeterli düzeyde işlenmedikleri tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Ömer Seyfettin'in öykülerinde en çok işlenen ilk üç değer sırasıyla duyarlılık (73 defa), vatanseverlik (65 defa) ve çalışkanlık (55 defa) değerleri olmuştur. Öykülerde en az sayıda işlenen ilk üç değer ise sırasıyla misafirperverlik (17 defa), öz denetim/irade (17 defa), temizlik (16 defa) ve barış (8 defa) değerleri olmuştur. Tespit edilen bütün değerlerin sayısı 715'tir.

Ömer Seyfettin'in 166 öyküsünden 149'unda çeşitli değerlere rastlanılmıştır. 17 öyküde ise herhangi bir değerin vurgulanmadığı görülmüştür. Çalışmada ele alınan 22 değerden herhangi birini taşımayan öyküler şunlardır: Bir Refikin Defter-i İhtisasatından, Çirkin Bir Hakikat, Eleğimsağma, Yeni Bir Hediye, Külâh, Ayın Takdiri!, Bir Vasiyetname, Kesik Bıyık, Nokta, Acıklı Bir Hikâye, Antiseptik, Post Kavgası Kaldırılacak!, Mürebbiye, Felsefe, Birdenbire, Dünyanın Nizamı ve İffet.

Bazı öyküler ise çok sayıda değeri taşıması özelliği ile öne çıkmaktadır. Çalışmada ele alınan 22 değerden en fazla sayıda farklı değer taşıyan öyküler şunlardır: Ashab-ı Kehfimiz (14 farklı değer), Mehdi (8 farklı değer), Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür (7 farklı değer) ve Ant (7 farklı değer). Ömer Seyfettin'in öyküleri aracılığıyla değerlerin öğretiminde kazandırılmaları zor olan değerler: %2,37 ile misafirperverlik değeri, %2,37 ile öz denetim/irade değeri, %2,23 ile temizlik değeri ve %1,11 ile barış değeri olmuştur. Ömer Seyfettin'in öykülerinin her biri değerlerin tümünü kapsamadığından dolayı bir öykünün içinde değerlerin tümü kazandırılmamaktadır. Ömer Seyfettin'in öyküleri aracılığıyla değerlerin öğretiminde kazandırılmaları kolay olan değerler ise %10,20 ile duyarlılık değeri %9,09 ile vatanseverlik değeri ve %7,69 ile sevgi değeri olmuştur.

Değerlerin öğretiminde dikkat edilecek bir hususta kullanılan metinlerin birden fazla değere vurgu yapabilmesidir. Ömer Seyfettin öykülerinin de bazıları birçok değeri taşımakta ve bu değerlerin öğretiminde etkili olacak bir yapıya sahiptir. Ashab-ı Kehfimiz adlı öyküde 14 farklı değerle karşılaşılmıştır. Bu değerler adalet, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, fedakârlık, hoşgörü, öz denetim/irade, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak eserde 37 kez işlenmiştir. Öyküde en çok geçen değerler vatanseverlik ve hoşgörü değeridir.

Mehdi adlı öyküde 8 farklı değerle karşılaşılmıştır. Bu değerler adalet, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, sabır, sorumluluk ve vatanseverlik olarak eserde 9 kez işlenmiştir. Öyküde en çok geçen değer sabır değeridir.

Ant adlı öyküde 7 farklı değerle karşılaşılmıştır. Bu değerler dostluk, duyarlılık, dürüstlük, fedakârlık, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik olarak eserde 11 kez işlenmiştir. Öyküde en çok geçen değerler yardımseverlik ve fedakârlık değerleridir.

Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür adlı öyküde 7 farklı değerle karşılaşılmıştır. Bu değerler bilimsellik, çalışkanlık, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, saygı, sevgi olarak eserde 9 kez işlenmiştir. Öyküde en çok geçen değerler estetik ve sevgi değerleridir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Lawshe tekniği uygulanarak alan uzmanlarından elde edilen görüşlerin analizine göre Ömer Seyfettin öyküleri hakkında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- Ömer Seyfettin öyküleri, ortaokul öğrencilerinin kelime hazinesinin geliştirilmesine büyük oranda katkı sağlamaktadır. Öyküler bu özelliği ile sözcük öğretimi süreçlerinde öğrencilere örnek metin olarak sunulabilecek niteliktedir.

2- Ömer Seyfettin öyküleri, ortaokul öğrencilerinin dilsel ve zihinsel gelişimine katkı sağlama özelliğini yüksek ölçüde taşımaktadır. Bu özellik göz önüne alındığında eserlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması uygun görülmüştür.

3- Ömer Seyfettin öyküleri, ortaokul öğrencilerinin edebi zevkine hitap etmektedir. Eserler taşıdıkları estetik güç ve edebi güzellik ile beğenilecek ve öğrenciler tarafından zevkle okunabilecek bir yapıya sahiptir.

4- Ömer Seyfettin öyküleri, ilk üç maddede açıklandığı üzere ortaokul öğrencilerinin seviyesine genel olarak uygun kabul edilmiştir. Ayrıca öykülerin Türkçe derslerinde kullanılabilir nitelikte olma özelliğini taşıdığı da ifade edilmiştir. Ancak bu kabulün yanında eserlerde yer alan fiziksel, cinsel, sözlü şiddet unsurlarının ve öğrenci seviyesine uygun olmayan bazı sahnelerin öğrencilere aktarılmaması gerektiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

5- Elde edilen bir diğer sonuç ise Ömer Seyfettin öykülerinin, günümüz toplum yaşamına uygun ögeler taşımamasıdır. Yazıldığı tarihsel dönemin özellikleri ve yazarın eserlerinde kurguladığı sosyal-siyasi yapı eserlerin üzerinden geçen bir asırlık süreç sonucunda güncelliğini kaybetmiştir. Bu açıdan bakıldığında öyküler "Güncel Olma" özelliğini yitirmiş durumdadır.

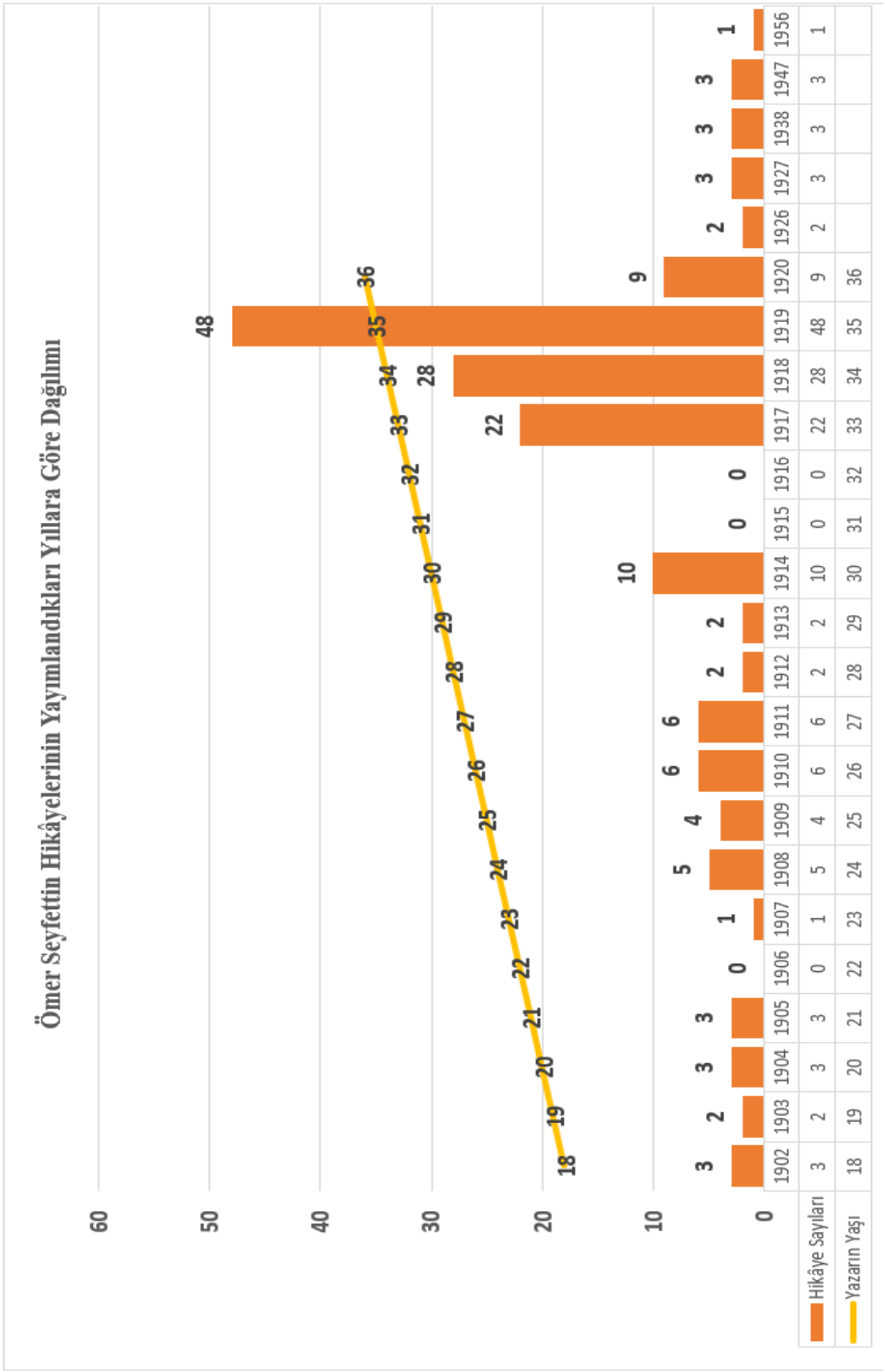
6- Ömer Seyfettin öykülerinin çevrimiçi çalışmalarda kullanılabilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Uzmanlardan alınan görüşler içerisinde en düşük değer öykülerin çevrimiçi çalışmalara uygunluğu konusunda elde edilmiştir. Buradan hareketle ve 5. maddede yer verilen bilgiye paralel şekilde Ömer Seyfettin öykülerinin genel olarak "Güncelliğini Yitirmiş" kabul edildiği anlaşılmaktadır.

7- Ömer Seyfettin öykülerinin güncelliğine dair son olumsuz sonuç ise Z ve Alfa Kuşağı"nın estetik anlayışına uygun olma özelliğini taşımamasıdır. Uzman görüşlerinde düşük değer alan bu özellik, bizlere eserlerin son kuşak okuyucular için yeterince ilgi çekici olmadığını anlatmaktadır.

Sonuç olarak Ömer Seyfettin'in öykülerindeki iletilerin sayısı ve içeriği dikkate alındığında incelenen eserler; duyarlılık, vatanseverlik, çalışkanlık, sevgi, cesaret, dürüstlük, estetik, saygı, bilimsellik, hoşgörü, adalet, sabır, yardımseverlik, sorumluluk, bağımsızlık, fedakârlık

ve sağlıklı olma değerleri için yeterli bulunurken; dostluk, misafirperverlik, öz denetim/irade, temizlik ve barış değerleri açısından yetersiz görülmüştür. Çalışma sonucuna göre, Ömer Seyfettin'in öykülerinin dil ve anlatım yönüyle herkesin rahatlıkla okuyabileceği sadelikte ve edebi yönü güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 17 Öykülerin Yıllara Göre Dağılımı

KAYNAKÇA

1. KİTAPLAR

Alangu, T. (2017). *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: Yapı Kredi.

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2020). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.

Beil, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk. "Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?"* (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Bingölçe, F. (2007). *Kitab-ı Dâfi-ü'l-Gumûm Gamları Def Eden Kitap Deli Birader.* Ankara: AltÜst Yayınevi.

Bono, E. D. (2007). *Altı Değer Madalyası: 21.Yüzyılda Başarının Anahtarı.* (Çev. Selen Y. Kölay). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Büyüköztürk, Ş. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

Canım, R. (2018). *Divan Edebiyatının Kaynakları.* İstanbul: Akıl Fikir.

Creswell, J.W. (2017). *Araştırma Deseni-Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları.* (Çev. Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap.

Çelik, Y. ve Sakallı, F. (Ed.). (2020). *Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değer Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Fichter, J. H. (1990). *Sosyoloji Nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet.

Kaplan, M. (1971). *Tevfik Fikret.* İstanbul: Dergâh.

Kaplan, M. (2002). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh.

Kemal, A. (2008). *Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler-Türk Klasikleri.* İstanbul: Kitap Zamanı.

Keskin, Y. (2016). *Değerlere Genel Bir Bakış: Tanımı, Özellikleri, İşlevi ve Sınıflandırılması.* Köylü, M. (Ed.). *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi.* Ankara: Nobel.

Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı.* İstanbul: Dergâh.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü.* (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Montagu, A. (2000). *Çocuklarınıza Ahlaki Değerleri Nasıl Kazandırabilirsiniz?* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Murray, R. (2015). *Tez Nasıl Yazılır*. Ankara: Anı.

Nişanyan, S. (2018). *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi.* İstanbul: Liber.

Öksüz, Y. Z. (2016). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Özkalp, E. ve Kırel, Ç. (2003). *Örgütsel Davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.

Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.

Parlatır, İ. ve Çetin, N. (Haz.). (2019). *Genç Kalemler Dergisi Tıpkıbasım.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Polat, N. H. (2007). "*Ömer Seyfeddin".* İslam Ansiklopedisi, C: 34, İstanbul: TDV.

Polat, N. H. (2015). *Ömer Seyfettin-Bütün Hikâyeleri*. İstanbul: Yapı Kredi.

Polat, N. H. (2016). *Ömer Seyfettin'in Bütün Nesirleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Polat, N. H. (2017). *Şair Ömer Seyfettin Bütün Şiirleriyle*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Robbins, S. (1994). *Örgütsel Davranışın Temelleri.* (Çev. Sevgi Ayşe Öztürk). San Diego State University: Prentice-Hall Internaional, Inc.

Rokeach, M. (1973). *The Nature Of Human Values.* NY: Free Press.

Tekin, A. (2020). *Ömer Seyfettin Türk Ülküsü*. İstanbul: Bilge.

Turan, R. ve Ulusoy, K. (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Tülek, A. (2010). *Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler*. Ankara: Akçağ.

Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Tarih Kurumu. (1992). *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Yaman, E. (2016). *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ.

Yardım, M. N. (1997). *Ömer Seyfettin: Hayatı-Sanatı, Eserleri*. İstanbul: Boğaziçi.

Yardım, M. N. (2020). *Cancağızım Ömer*. İstanbul: Akıl Fikir.

Yücebaş, H. (1978). *Filozof Rıza Tevfik, Hayatı-Hatıraları-Şiirleri.* İstanbul: Milliyet.

2. TEZ ÇALIŞMALARI

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi.* Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akdeniz, T. (2020). *Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmaların Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Uşak.

Aydemir, C. (1989). *Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.

Aydoğan, B. (2010). *II. Kademe Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin Öykülerinin İşlenmesi (Ant Öyküsüne İlişkin Eğitsel Bir Bakış)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Bektaş, M. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aile ve Toplumsal Cinsiyet*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Çakıcı, E. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Güngör, A. İ. (2001). *Cizvitler ve Katolik Kilisesi'ndeki Yeri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. Profesörlük Tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Psikoloji Bölümü. İstanbul.

Işık, M. (2020). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Milliyetçi Söylem ve Özne.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Karatekin, E. (2016). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat.

Kılıç, F. (2019). *Ömer Seyfettin'in Romanında ve Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve Çalışma Hayatını Etkileyen Faktörler SDÜ Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Türkmen, F. (1974). *Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma.* Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Ankara.

Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'ın Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.

3. BİLDİRİ, MAKALE VE DERGİ YAYINLARI

Açıkgöz, N. (2020). *Ömer Seyfeddin'den Kontrast Tekniğiyle Yazılmış Bir Mahviyetkârlık Hikâyesi: Pembe İncili Kaftan*. Türk Yurdu Dergisi. S.398, s.26-32.

Akçay, Y. (2007). *Osmanlı Dönemi Alfabe Tartışmaları Bağlamında Dr. İsmail Hakkı Bey ve Islah-ı Huruf Cemiyeti.* Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, Erzurum. s.25-27.

Aktaş, A. (2018). *Genç Kalemler Sonrası Ömer Seyfettin'in Dil ve Millî Edebiyat Hakkındaki Görüşleri.* Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi. S.3, s.253-265.

Aktaş, A. (2019). *Milliyetçilik Kuramları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Göre Türk Kimliğinin Tanımları ve Millî Kimlik Bağları.* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi. S.23(2), s.413-439.

Aktaş, A. (2020). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Politik Hiciv ve Parodik Yapı.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.209-247.

Arıcı, A. F. (2016). *Estetik Değer Oluşturmada Masalların Rolü: Türk Masalları Örneği.* Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. S.18(2), s.1017-1035.

Atay, D. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde II. Meşrutiyet Algısı.* Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Ek Sayı 2, s.69-90.

Atay, S. (2019). *Toplumun Nabzını Tutan Bir Metin Örneği Olarak Ömer Seyfettin'in 'Şîmeler' Adlı Hikâyesi Üzerine Bir Değerlendirme*. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. S.22, s.291-305.

Aysal, N. (2006). *Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S.37-38, s.15-53.

Baltacı, A. (2018). *Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli.* Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S.3(1), s.1-14.

Baş, M. K. (2019). *Ömer Seyfettin Kurgusunda İroni ile İnşa Edilen Ahlâki Söylem: 'Zeytin Ekmek" Hikâyesi Örneği*. Hece Dergisi. S.265, s.202-209.

Bektaş, M. ve Barut, Y. (2019). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Ömer Seyfettin'in Eleğimsağma Hikâyesinin İncelenmesi.* Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi. S.3(6), s.116-126.

Beyitoğlu, Y. K. (2018). *İdeal Bir Toplum Yaratmak: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Toplumsal Eleştiri.* Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi. S.3(1), s.26-54.

Birecikli, İ. B. (2008). *Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet'in İlanı Üzerine Bir İnceleme.* Akademik Bakış Dergisi. S.3, s.211-226.

Bolat, Y. (2016). *Sosyal Değerleri ve Değerler Eğitimini Anlamak.* Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. S.4(29), s.322-348.

Bulduker, G. (2012). *Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" ile "Aşk Dalgası" Adlı İki Hikâyesinde Eski ve Yeni Değerler Algısı.* Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. S.7(1), s.439-446.

Bulut, F. (2020). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Bir Erdem Olarak "Adalet".* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. S.2020/1, s.15-31.

Burcu Yılmaz, E. (2004). *Ömer Seyfettin den Milli Benliğe Dönüş Çağrısı Primo Türk Çocuğu.* Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı Serisi. S.30, s.141-149.

Cunbur, M. (1992). *Ömer Seyfettin Bibliyografyası.* Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin. s.113-180.

Çalen, M. K. (2017). *Ömer Seyfettin'in İki Hikâyesi Üzerinden Bir Üç Tarz-ı Siyaset Değerlendirmesi.* IV. IBANESS Kongreler Serisi. Nisan-2017 s.1-9.

Çanlı, M. (2017). *Balkanlarda Komitacılık ve Çetecilik: II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Oturumlarında Yapılan Tartışmalar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme.* Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. S.6(4), s.2825-2846.

Çatalbaş, R. (2014). *Milaslı Dr. İsmail Hakkı'nın Hayatı, Eserleri ve İslâm ile İlgili Görüşleri.* Artuklu Akademi. S.1(1), s.99-129.

Değirmenci, H. (2021). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İroni ile İnşa Edilen Eleştirel Söylem: Cehalete Dayanan Halk İnanışları.* Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. S.10(1), s.17-26.

Demir, A. (2019). *Mizahi Kahramanın Doğuşu: Ömer Seyfettin'in 'Efruz Bey'i.* Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. S.8(1), s.392-404.

Demir, A. ve Kılıç, A. F. (2017). *"Salâh Bey Tarihi"nde Kültür-Sanat-Edebiyat Muhitleri.* Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Seminer. s.1-85.

Demir, M. (2020). *'Yirminci Yüzyılda Yaşama Şuuru' ve Gelecek Vizyonu Bağlamında Ömer Seyfettin'in Bazı Hikâyelerine Bir Bakış.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.129-144.

Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). *Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik.* Değerler Eğitimi Dergisi. C.6, S.15, s.69-88.

Demiryürek, M. (2015). *Savaştan Doğan Bir Tip: "Harp Zengini".* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. S.10(16), s.493-508.

Duman, D. (2016). *31 Mart Vak'ası'nın İki Öncü Habercisi Kör Ali ve Beşiktaş Olayları.* The Journal of Academic Social Science Studies. S.42, s.95-112.

Duymaz, A. (2020). *Ömer Seyfettin'in Bir Öyküsü Üzerine "Ali Yoz'un Kavağı" mı "Kurumuş Ağaçlar" mı?* Türk Dili Dergisi, S.119(828), s.28-35.

Enginün, İ. (1992). *Ömer Seyfeddin'in Hikâyeleri.* Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin. s.37-49.

Erdem, A. R. (2003). *Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler.* Değerler Eğitimi Dergisi, Ekim 2003, S.1, s.55-72.

Erdem, Ü. B. ve Hanilçe, M. (2019). *Mıgırdıç Tokatlıyan, Tokatlıyan Otelleri, Gazinosu ve Lokantası -Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Belgelerine Göre-.* Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. S.8(1), s.1367-1390.

Eren, A. (2020). *Deli Birâder Gazâlî'nin Bir Mecmuada Yer Alan Şiirleri.* Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature. S.6(3), s.390-483.

Erzen, M. (2014). *Cihan Harbinin Karanlığında Aydınlığı Hatırla(t)mak: Ömer Seyfettin'in Kaleminden Kahramanlara Dair.* Akademik Bakış Dergisi. S.7(14), s.281-298.

Eyice, S. (1954). *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri-I.* Türkiyat Mecmuası. S.11, s.157-182.

Fırat, H. (2014). *Ömer Seyfettin'in Fıkra Kaynaklı Hikâyelerinde Din ve Ahlâkî Değerler.* Cumhuriyet International Journal of Education. S.3(3), s.12-24.

Geçer, G. O. (2016). *Türk Ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti ve Yansımaları.* Türkbilig. S.31, s.189-204.

Gök, N. (2008). *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler*. Tarih Araştırmaları Dergisi. S.43, s.77-93.

Güler, A. F. (2020). *Ömer Seyfettin'in "Beşeriyet ve Köpek" Hikayesinde Medeniyetin Temsili Olarak "Köpek".* Gaziantep University Journal of Social Sciences. S.19(3), s.713-723.

Güneş, M. (2011). *XX. Yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasî ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Yansıması*. Türklük Bilimi Araştırmaları. S.29, s.163-187.

Harmancı, A. (2010). *Yeni Türk Edebiyatı'nda "Kızılelma".* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. S.5(3), s.1470-1491.

Hisarcıklılar, E. (2020). *Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" Adlı Hikâyesinde Karakterizasyon Yönteminin Kullanılışı.* Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi. S.3(1), s.15-25.

Hökelekli, H. (2010). *Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi.* Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, S.6(18), s.4-7.

Huyugüzel, Ö. F. (2020). *Ömer Seyfettin Realist mi Romantik mi?.* Türklük Bilimi Araştırmaları. S.48, s.115-129.

Işık, M. ve Eşitti, Ş. (2018). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndaki Propaganda Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme: Harp Mecmuası Örneği.* Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD). S.29, s.185-216.

İntepe, N. ve Er, F. (2014). *Lokman Hekim Gerçek Kişi midir, Kült müdür?.* Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. S.4(2), s.27-31.

Kanter, B. (2013). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Kurucu Unsurları: Tarih ve Dil.* Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları. S.10, s.99-113.

Karakoç, İ. (2006). *1876 Tarihli Kanun-ı Esasi'de Yürütme Organı.* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. S.8(2), s.115-150.

Kasapoğlu, H. (2013). *Okulda Değer Eğitimi ve Hikâyeler.* Milli Eğitim Dergisi, S.43(198), s.97-109.

Kayabaşı, Ö. (2020). *Ömer Seyfettin'in 'Zamane Yiğitleri'.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.145-163.

Kaymaz, İ. Ş. (2013). *Wilson Prensipleri ve Liberal Emperyalizm.* Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. S.23(67-68-69), s.145-174.

Kekeç, İ. (2020). *Ömer Seyfettin'in 'Cabi Efendi'si Üzerine Dikkatler, Tespitler ve Öneriler.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.179-207.

Kekeç, İ. (2020). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Softa Tipi.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. S.2020/1, s.77-87.

Kırmızı, F. (2014). *4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler.* Değerler Eğitimi Dergisi. S.27, s.217-259.

Koç, M. (2008). *Ömer Seyfettin'in Eserlerinde II. Meşrutiyet ve İttihat ve Terakki.* Bilig. S.47, s.121–147.

Kodaman, B. (1987). *Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. Seri: IV, S.21, s.1-156.

Kozan, A. ve Çelik, M. Y. (2014). *Kesikbaş Destanı ve Türk Kültüründe Kesikbaş'a Dair Yeni Bulgular.* Türk Dünyası Araştırmaları. S.209, s.177-207.

Kundakçı, S. C. (2020). *Kısa Bir Ömrün Uzun Hikâyesi: Hikâyelerinde Ömer Seyfettin*. Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi. Özel Sayı, s.26-64.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı.* Türk Psikolojisi Dergisi. C.15, S.45, s.59-76.

Millî Eğitim Bakanlığı (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. Ankara.

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *Değerler Eğitimi Yönergesi 2010/53*. Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.

http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663 adresinden erişilmiştir.

Ogur, E. (2011). *Ömer Seyfettin'in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler.* U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. S.20, s.91-109.

Oğuz, O. (2012). *Ömer Seyfettin'de Siyasî Kültürün Hicvi.* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C.9, S.18, s.311-321.

Oğuzhan Börekçi, Ü. A. (2017). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Şıpsevdi" Romanında Ahlâk Anlatısı.* Turkish Studies, S.12(35), s.349-364.

Olgun, S. (2018). *"Tuhaf Bir Zulüm": Rumeli Coğrafyasında Müslümanlara Karşı Bir Tahkir ve Tahrik Aracı Olarak Domuzun Kullanılması (1896-1908).* Tarih Okulu Dergisi (TOD). S.37, s.596-620.

Önertoy, O. (1972). *Küçük Hikâye Yazarı Olarak Ömer Seyfettin.* Türkoloji Dergisi. S.4, s.137-145.

Önder, A. (2019). *Beyaz Lale Hikâyesinde Millî Kültür ve Kimlik.* Odacıoğlu, M. C. (Ed.), *Filoloji Alanında Yeni Ufuklar.* (s.29-47) içinde. Ankara: Gece Kitaplığı.

Öz, Y. (1997). *Tuhfe-i Vehbi Şerhleri.* İlmi Araştırmalar. S.5, s.219–232.

Özer, H. (2017). *Bir Oryantalizm Eleştirisi: Gizli Mabet.* Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları. S.41, s.257-276.

Özher Koç, S. (2014). *Milli Uyanışa Çağrı: Ömer Seyfettin'in "Mehdi" Öyküsü Üzerine Bir Çözümleme.* Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi. S.1(21), s.174-179.

Özher Koç, S. (2020). *Türkçülük Düşüncesinden "Millî Edebiyat"a: Ömer Seyfettin'in 'Nakarat' Adlı Öyküsünde Millî Bilincin Uyanışı.* Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi. S.3, s.1-9.

Özkan, Ü. B. (2020). *Ömer Seyfettin'in Hikâye Dünyasında İktisadi Hayat.* Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi. S.48, s.167-188.

Özsaray, Y. E. (2018). *Ömer Seyfettin'de Toplum Eğitimi: Hikâyelerin Değer Değişimi Açısından İşlevi.* Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.58, S.2, s.399-417.

Polat, N. H. (2020). *Yeni Lisan'da Divan Edebiyatı Eleştirisi.* Türk Dili Dergisi. S.821, s.18-29.

Polat, N. H. (2020). *Ömer Seyfettin Üzerine Söyleşi.* Post Öykü Dergisi. S.35, s.102-108.

Sağduyu, G. B. (2017). *Osmanlı'da Erkek Giyiminin Modernleşme Süreci.* Yedi, S.17, s.39-49.

Sakallı, F. (2020). *Ömer Seyfettin'den Azme ve Çalışkanlığa Dair Bir Hikâye: 'Velinimet'.* Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi. Özel Sayı, s.1-14.

Sakallı, F. (2020). *Ömer Seyfettin'den Modern Bir Nasihat-Nâme Örneği: 'Üç Nasihat'.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.61-73.

Sakallı, F. (2020). *Ömer Seyfettin'in "Hâtiften Bir Seda…" Hikâyesinde Birey ve Toplum Eleştirisi.* Türk Dili Dergisi. S.828, s.40-45.

Sallabaş, M. E. (2012). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi.* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S.18, s.59-68.

Sarı, O. (2013). *Sosyal Değerler Emek ve Sosyal Edebiyata Dair Bazı Düşünceler.* FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi. S.2, s.201-227.

Sarıçam, H. ve Biçer, B. (2015). *Affedicilik Üzerinde Ahlâki Değer ve Öz-Anlayışın Açıklayıcı Rolü.* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. S.35(1), s.109-122.

Sazyek, E. (2021). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Mektubun Yeri*. Argunşah, H. ve Şengül, A. ve Gür, M. (ed.), *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. (s.347-366) içinde. İstanbul: Dergâh.

Sevinç, C. (2020). *"Bahar ve Kelebekler"de Türk Kültürünün İzleri ve Renk Sembolizmi.* Türk Dili Dergisi. S.828, s.120-129.

Sürgit, B. (2013). *Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" Adlı Hikâyesi Çerçevesinde Yeni Lisan Hareketi.* İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi. S.2, s.247-259.

Tekşan, K. (2012). *Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı.* Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD). S.13(3), s.1-17.

Tiryaki, Z. N. (2020). *Ömer Seyfettin'in "Yüksek Ökçeler" ve "Nakarat" Hikâyelerinde Mizahi Unsurlar ve Ahlâki Bir Değer Olarak Namus.* Kültür Araştırmaları Dergisi. S.5, s.70-88.

Töngür, A. N. (2020). *Ötekiler ve uyanış: Ömer Seyfettin'in Ashab-ı Kehfimiz Hikâyesi ve E.M. Forster'ın a Passage to India Romanı.* RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. (Ö7), s.253-263.

Tuna, S. (2020). *Ömer Seyfettin'in Kayıp Bir Hikâyesi: Cambazın Aşkı*. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi. S.48, s.189-204.

Tunç, S. (2020). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Kötülük Sendromu ve Kötücül Tip Örnekleri*. Türk Dili Dergisi. S.828, s.130-141.

Turna, M. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Sosyal Meselelere Yöneltilen Dikkat*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. S.2(2), s.276-289.

Turna, M. (2020). *Kaşağı Hikâyesinin Psikanalitik Edebiyat Kuramına Göre İncelenmesi.* Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. S.20(1), s.189-206.

Türk Dili Dergisi. (2020). *Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin.* Türk Dili Dergisi. S.828, s.10-151.

Türk Yurdu Dergisi. (2020). *Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin.* Türk Yurdu Dergisi. S.398, s.22-155.

Ulu, Y. S. (2019). *Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Devlet ve İktidar Algısı/The State and Power Perceptıon in Ömer Seyfettin's Storıes.* Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi. S.19, s.291-305.

Uyanık, M. (2010). *Demokrasi, Değerler ve Eğitimi Üzerine Felsefî Notlar.* Eğitime Bakış Dergisi, S.6(18), s.39-43.

Yalçınkaya, M. (2020). *Ömer Seyfettin'in Boykotaj Düşmanı Adlı Hikâyesini Edebiyat Sosyolojisi Bağlamında Okuma.* Edebi Eleştiri Dergisi. C.4, S.1, s.58-73.

Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). *İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma.* Değerler Eğitimi Dergisi. S.1(4), s.173-206.

Yeşilyurt, T. (2020). *Halk Edebiyatındaki At Motifinin Ömer Seyfettin'in "At" Adlı Öyküsüne Yansımaları*. Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi. Özel Sayı, s.98-106.

Yıldırım, S. (2020). *Efsaneden Tarihe, Tarihten Edebi Esere "Başını Vermeyen Şehit"*. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi. S.25, s.75-98.

Yıldız, S. (2017). *31 Mart İsyanı'ndan Bir Olay İncelemesi: Asâr-ı Tevfik Zırhlısı Komutanı Ali Kabulî Bey'in Öldürülmesi*. Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD). S.1, s.71-84.

Yurdugül, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması.* XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. S.1, s.771-774.

Yurdugül, H. ve Bayrak, F. (2012). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerlik Ölçüleri: Kapsam Geçerlik İndeksi ve Kappa İstatistiğinin Karşılaştırılması.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.2, s.264-271.

Yüceer, D. (2017). *Ömer Seyfettin ve "Piç" Hikâyesi.* In Традиционная культура тюркских народов в изменяющемся мире. (pp. 529-532).

Yücelen, M. ve Kamaşak, R. ve Yiğitbaş, K. (2010). *Bir Kültür Mirasının Marka Canlandırma Stratejileri Pera Palace Hotel Örneği.* Presented at the 1. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, Ankara.

Yürek, H. ve Yürek, B. C. (2020). *Ömer Seyfettin ve Jimnastik.* Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi. Özel Sayı, s.107-118.

4. GENEL AĞ ÜZERİNDEN ERİŞİLEN YAYINLAR

I. İsmail. (02.05.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/I._%C4%B0smail

II. İsmail. (06.12.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/II._%C4%B0smail

Abdullah Cevdet. (10.11.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Cevdet

Abdürrezzak Abdi Efendi. (28.04.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BCrrezzak_Abdi_Efendi

Ashab-ı Kehf. (11.11.2020). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/ashab-i-kehf

Âşık Garip. (30.03.2021). Erişim adresi:
http://www.diledebiyat.net/turk-edebiyati-tarihi/islamiyetin-etkisindeki-turk-edebiyati/halk-edebiyati/asik-tarzi-halk-edebiyatinin-genel-ozellikleri/saz-sairleri/asik-garip

Bâb-ı Âli. (12.09.2020). Erişim adresi:
https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/babiali

Bekirağa Bölüğü. (28.03.2021). Erişim adresi:
https://www.turkcebilgi.com/bekira%C4%9Fa_b%C3%B6l%C3%BC%C4%9F%C3%BC

Charles Darwin. (18.01.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin

Çağını Kurgulayan Yazar "Ömer Seyfettin" Sempozyumu. (10.03.2021). Erişim adresi:
https://www.youtube.com/watch?v=hsdTMYX_tcg&ab_channel=KafkasT%C3%BCrkoloji Bulu%C5%9Fmalar%C4%B1

Çiroz Ali. (13.03.2021). Erişim adresi:
http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/tulumbacilar.html

Deliorman. (15.01.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Deliorman

Dîvân-ı Hümâyun. (07.12.2020). Erişim adresi:

https://islamansiklopedisi.org.tr/divan-i-humayun

Eflak Prensliği. (15.12.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Eflak_Prensli%C4%9Fi

Emevî Camii. (10.12.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Emev%C3%AE_Camii

Enver Paşa. (05.11.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Enver_Pa%C5%9Fa

Galileo Galilei. (09.11.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Galileo_Galilei

Gazi Ethem Paşa. (10.01.2021). Erişim adresi:
https://www.biyografya.com/biyografi/13888

Gökalp, Ziya. (20.11.2020). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/gokalp-ziya

Halk Ressamı Mehmet Hulusi. (11.01.2021). Erişim adresi:
http://lebriz.com/pages/lsd.aspx?lang=TR&sectionID=8&articleID=586

Hamdullah Suphi Tanrıöver. (17.11.2020). Erişim adresi:
https://www.turkocaklari.org.tr/genel-baskanlar/hamdullah-suphi-tanriover

Harem. (10.01.2021). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/harem--kadinlar

Hâtif. (03.01.2021). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/hatif

Herodot. (21.10.2020). Erişim adresi:
http://www.antiktarih.com/2019/07/24/tarihin-babasi-herodot-kimdir/

Hıdrellez. (14.02.2021). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/hidrellez

Hülle. (30.10.2020). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/hulle

Hürriyet Kahramanı: Resneli Niyazi. (18.11.2020). Erişim adresi:
https://add.org.tr/hurriyet-kahramani-resneli-niyazi/

Hürriyet ve İtilaf Fırkası. (13.02.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C3%BCrriyet_ve_%C4%B0tilaf_F%C4%B1rkas%C4%B1

Jajce. (13.12.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Jajce

Jön Türkler. (02.04.2021). Erişim adresi:
https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/jon-turkler-genc-osmanlilar-245

Kel Hasan Efendi. (28.04.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Kel_Hasan_Efendi

Kınakına. (10.05.2021). Erişim adresi:
http://www.lugatim.com/s/KINAKINA

Kral Giges. (19.10.2020). Erişim adresi:
http://www.anadoluuygarliklari.com/lidya/kral-giges/

Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, Kubbealtı Lugatı:
http://lugatim.com/

Martin (Tüfek). (28.02.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Martin_(t%C3%BCfek)

Marquis de Sade. (23.09.2020). Erişim adresi:
https://www.felsefe.gen.tr/marquis-de-sade-kimdir/

Masonluk. (05.05.2021). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/masonluk

Mehter. (04.01.2021). Erişimi adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/mehter

Monaco. (13.01.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Monako

Müt'a. (30.10.2020). Erişim adresi:
https://islamansiklopedisi.org.tr/muta

Nev Yunanilik. (01.05.2021). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Nev_Yunanilik

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. (15.03.2021). Erişim adresi: https://www.biyografya.com/biyografi/12724

Otto von Bismarck. (17.01.2021). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Otto_von_Bismarck

Ömer Seyfeddin. (17.08.2020). Erişim adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/omer-seyfeddin

Özel, A. M. (Yapımcı). (2020). *Edebiyat Söyleşileri [Bölüm 72] – Ertan Örgen ve Mehmet Narlı ile Vefatının 100. Yıl Dönümünde Ömer Seyfettin Anılıyor*. Erişim adresi: https://www.trtizle.com/programlar/edebiyat-soylesileri-ahmet-murat-ozel/edebiyat-soylesileri-or-ertan-orgen-and-mehmet-narli-or-72-bolum-2675701

Peçevî İbrahim Efendi. (07.12.2020). Erişim adresi: https://www.biyografya.com/biyografi/7699

Pierre Loti. (28.03.2021). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Pierre_Loti

Rıza Tevfik Bölükbaşı. (07.11.2020). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/R%C4%B1za_Tevfik_B%C3%B6l%C3%BCkba%C5%9F%C4%B1

Reji. (23.03.2021). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCt%C3%BCn_Rejisi

Robert Lisesi. (05.05.2021). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Robert_Lisesi

Selahaddin Eyyubi. (10.12.2020). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Selahaddin_Eyyubi

Subaşı. (16.12.2020). Erişim adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi

Şirket-i Hayriyye. (28.08.2020). Erişim adresi: https://www.sehirhatlari.istanbul/tr/sirketi-hayriye/sirketi-hayriye-vapurlari-393

Trablusgarp Savaşı. (14.11.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Trablusgarp_Sava%C5%9F%C4%B1

Tulumbacılar. (13.03.2021). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Tulumbac%C4%B1lar

Türkiye Millî Bankası. (24.04.2021) Erişim adresi:
https://www.wikiwand.com/tr/T%C3%BCrkiye_Mill%C3%AE_Bankas%C4%B1

Yanya. (16.12.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Yanya

Zal Mahmud Paşa. (23.11.2020). Erişim adresi:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Zal_Mahmud_Pa%C5%9Fa

5. GÖRSEL KAYNAKLAR

Dipnot 5: Şirket-i Hayriye
http://www.sehirhatlari.com.tr/tr/sirketi-hayriye/sirketi-hayriye-galeri-103

Dipnot 10: Şair Celal Sahir Erozan
https://www.edebiyatogretmeni.org/celal-sahir-erozan/

Dipnot 11: Calibe Hanım
https://www.haberturk.com/unlu-yazari-kadavra-yaptilar-2611347

Dipnot 14: Ahmet Samim Bey
https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_Samim

Dipnot 15: İttihat ve Terakki Partisi
https://onedio.com/haber/bir-zamanlar-o-da-ittihatciydi-mustafa-kemal-ataturk-ve-ittihat-terakki-cemiyeti-819069

Dipnot 19: Ali Canip Yöntem
https://okumagunlugu.com/genc-kalemler-dergisi-zamaninda-selanik/

Dipnot 21: Vardar Nehri
https://tr.wikipedia.org/wiki/Vardar_Nehri#/media/Dosya:Most_vo_Skopje_-1911.jpg

Dipnot 22: Herodot
https://seyler.eksisozluk.com/herodotun-kaleminden-m-o-yasamis-milletlerin-merak-edilen-kulturlerine-dair-anlatilar

Dipnot 23: Herodot Tarihi ve Candaules
https://www.mfab.hu/artworks/the-king-candaules-showing-his-wife-to-gyges/

Dipnot 25: Genç Kalemler
https://tr.wikipedia.org/wiki/Gen%C3%A7_Kalemler#/media/Dosya:Gench_Kalemler_Front_Page.jpg

Dipnot 28: Tuhfe-i Vehbi
https://www.nadirkitap.com/tuhfe-i-vehbi-osmanlica-tasbaski-sumbulzade-vehbi-kitap14527867.html

Dipnot 34: 31 Mart Vakası
https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/31-mart-vakasi-1415

Dipnot 35: Müezzin Kör Ali
https://muhaz.org/31-mart-ayaklanmasi.html

Dipnot 36: Ali Süha Delilbaşı
https://www.biyografya.com/biyografi/16675

Dipnot 37: Komitacılar
https://www.akademiktarihtr.com/bulgarkomitacilari/

Dipnot 38: Galileo Galilei
https://tr.wikipedia.org/wiki/Galileo_Galilei

Dipnot 39: Francisco Ferrer Guàrdia
https://en.wikipedia.org/wiki/Francisco_Ferrer

Dipnot 41: Abdürrezzak Abdi Efendi
http://www.servetifunundergisi.com/udhuke-perdaz-i-sehir-abdurrezzak-efendinin-oyunlarindan-bir-sahne/

Dipnot 42: 10 Temmuz Hürriyet Bayramı
http://havadissergisi.org/1918/10-temmuz-milli-bayraminin-mesrutiyet-bayrami-onuncu-yildonumu/

Dipnot 43: Mekteb-î Sultânî
https://bi-ozet.com/2018/09/13/sergi-batiya-acilan-pencere-galatasaray-lisesinin-150-yili/

Dipnot 44: Hotel Tokatlıyan
http://www.armeniapedia.org/wiki/Tokatlian_Hotel

Dipnot 46: Levantenler
http://www.sanatatak.com/view/beyoglunda-levantenler-nasil-buharlasti

Dipnot 48: Ashab-ı Kehf
https://defter-i-ussak.blogspot.com/2018/12/ashab-i-kehfin-kopegi-cenneti-nasil-hak-etti.html

Dipnot 49: Hareket Ordusu
https://mustafakemalim.com/hareket-ordusu-kurmay-baskani-mustafa-kemal/

Dipnot 50: Ali Kabûlî Bey
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/21584

Dipnot 51: Derviş Vahdeti
https://tr.wikipedia.org/wiki/Dervi%C5%9F_Vahdeti

Dipnot 52: Volapük
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Martin_Schleyer_1908.jpg

Dipnot 53: Esperanto
https://www.wikiwand.com/tr/Ludwik_Lejzer_Zamenhof

Dipnot 54: Birinci Balkan Savaşı
https://gazette-iosmaniye.weebly.com/balkan-sava351305.html

Dipnot 55: Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa
https://www.tarihvebilim.com/574-babiali-baskini/

Dipnot 56: Ahmet Mithat Efendi
https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-hakikat

Dipnot 57: Türk Ocakları
https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Ocaklar%C4%B1

Dipnot 58: Hamdullah Suphi Tanrıöver
https://www.wikiwand.com/tr/Hamdullah_Suphi_Tanr%C4%B1%C3%B6ver

Dipnot 59: Kanun-ı Esasî
https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/kanun-i-esasi-1412

Dipnot 63: II. Meşrutiyet'in İlanı
https://www.nkfu.com/ikinci-mesrutiyet-hakkinda-bilgi/

Dipnot 64: Herbert Spencer
https://tr.wikipedia.org/wiki/Herbert_Spencer

Dipnot 65: Resneli Niyazi
https://tr.wikipedia.org/wiki/Resneli_Niyazi_Bey

Dipnot 66: Enver Paşa
http://bilimdili.com/wp-content/uploads/2016/10/3-1.jpg

Dipnot 67: Şîmeler Tartışması
https://islamansiklopedisi.org.tr/ictihad--dergi

Dipnot 68: Rıza Tevfik Bölükbaşı
https://kidega.com/yazar/riza-tevfik-bolukbasi-156365/

Dipnot 69: Ziya Gökalp
https://tr.wikipedia.org/wiki/Ziya_G%C3%B6kalp

Dipnot 71: Abdullah Cevdet Karlıdağ
https://tr.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Cevdet

Dipnot 72: Nev-Yunanilik
https://medium.com/zemheri/cevap-eserler-dizisi-1-224be02ce7a8

Dipnot 73: George Averoff
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MR._GEORGE_AVEROFF.jpg

Dipnot 74: Darülfünun
https://twitter.com/akademiktarihtr/status/1219246374350475265?lang=fa

Dipnot 80: Sokollu Mehmed Paşa
https://islamansiklopedisi.org.tr/sokullu-mehmed-pasa

Dipnot 83: Harp Mecmuası
http://osmanlldevleti.blogspot.com/2013/10/harp-mecmuasi-canakkale-kahramanlari.html

Dipnot 86: Donanma Cemiyeti
http://www.donanmatarihi.com/donanma-mecmuasi-6/

Dipnot 87: Şah İsmail
https://tr.wikipedia.org/wiki/I._%C4%B0smail

Dipnot 90: Peçevî İbrahim Efendi
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0brahim_Pe%C3%A7ev%C3%AE

Dipnot 93: Dîvân-ı Hümâyun
https://twitter.com/kasmbolat1/status/1098184242939510784

Dipnot 95: Emeviyye Camii
https://www.sanatinyolculugu.com/sam-emeviye-camii-umeyye/

Dipnot 96: Selahaddin Eyyûbî
https://tr.wikipedia.org/wiki/Selahaddin_Eyyubi

Dipnot 98: Eflak Prensliği
https://tr.wikipedia.org/wiki/Eflak

Dipnot 99: Yanya
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ioannina_liberation_1913.JPG

Dipnot 101: Anadolu Şimendifer Kumpanyası
https://www.eskisehir.net/images/upload/Anadolu_DemiryollarYnY_YYleten_Yirketin_Logosu.jpg

Dipnot 102: Âb-ı Hayât
https://tr.wikipedia.org/wiki/Bengi_su

Dipnot 103: İmparatoriçe Augusta Victoria
https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Wilhelm#/media/Dosya:WilhelmIIandwife.jpg

Dipnot 108: Zümrüdüanka
https://islamansiklopedisi.org.tr/anka

Dipnot 109: Fethün Karîb
https://twitter.com/enesbayrakli/status/1010599149291622400

Dipnot 113: Mehmet Hulusi Efendi
http://www.kalemguzeli.org/hatteserleriayrinti.php?KNO=812&HKNO=20

Dipnot 114: Gazi Ethem Paşa
https://twitter.com/dunyasavaslarii/status/1299062144521117698/photo/1

Dipnot 115: Gustave Flaubert
https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Gustave-Flaubert2.jpg

Dipnot 118: Otto von Bismarck
http://www.servetifunundergisi.com/esbak-almanya-basvekili-muteveffa-prens-bismark-otto-von-bismarck/

Dipnot 120: Charles Darwin
https://tr.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin#/media/Dosya:Charles_Darwin_01.jpg

Dipnot 121: Masonluk
https://www.canercangul.com/3914/karakoy-ziraat-bankasi-hiram-usta/

Dipnot 124: İttihatçıların Ülkeyi Terk Etmesi
https://img-s2.onedio.com/id-5adc59c285ed8f9612836e1b/rev-0/w-635/f-jpg-webp/s-efc3c3437ddf0c6a360211ae486188359056c127.webp

Dipnot 127: Mevlit
https://defter-i-ussak.blogspot.com/2019/11/suleyman-celebinin-mevlidi.html

Dipnot 128: Kâ'be
https://kulturenvanteri.com/yer/kabe/kabe-12/

Dipnot 129: Adigeler
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87erkes_S%C3%BCrg%C3%BCn%C3%BC#/media/Dosya:Pyotr_Nikolayevich_Gruzinsky_-_The_mountaineers_leave_the_aul.jpg

Dipnot 130: Hürriyet ve İtilaf Fırkası
https://www.biotarih.com/hurriyet-ve-itilaf-firkasi/

Dipnot 132: Beyaz Kule
http://selanikgezirehberi.blogspot.com/2012/04/beyaz-kulelefkos-pirgos.html

Dipnot 133: Wilson Prensipleri
https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/wilson-ilkeleri-231

Dipnot 134: Topal İsmail Hakkı Paşa
https://www.gastearsivi.com/gazete/vakit/1929-12-18/1

Dipnot 136: Martini-Henry Tüfek
https://twitter.com/demirciakincisi/status/1304349967834918912/photo/1

Dipnot 139: Kırım Savaşı
https://tr.wikipedia.org/wiki/Silistre_Ku%C5%9Fatmas%C4%B1

Dipnot 140: Vesika Ekmeği
https://www.gokcekoleksiyon.com/urun/1916-vesika-pullari-ve-kuponlari-1-ekmek-icin-blok-fiskal-pul-ppt1218

Dipnot 143: 93 Harbi
https://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi

Dipnot 144: Tulumbacılar
http://eksikhikayeler.blogspot.com/2015/02/tulumbaclar-diriliyor.html

Dipnot 145: Damat İbrahim Paşa
https://tr.wikipedia.org/wiki/Nev%C5%9Fehirli_Damat_%C4%B0brahim_Pa%C5%9Fa

Dipnot 146: Şair Nedim
https://islamansiklopedisi.org.tr/nedim--divan-sairi

Dipnot 148: Reji İdaresi
http://indicium-levis.blogspot.com/2012/06/reji-naziri.html

Dipnot 149: Bekirağa Bölüğü
https://steemitimages.com/DQmexR7emGvDHtiNox8RR1w9E9qhtsJHv9TBPJdZAd8RSiR/Ekran%20Al%C4%B1nt%C4%B1s%C4%B1.JPG

Dipnot 150: Pierre Loti
https://www.turquhouse.com/pierreloti.asp?pg=kimdir

Dipnot 153: Mekteb-i Aşiret-i Hümayun
https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=355&a%C5%9Firet-%C3%A7ocuklari-istanbul%E2%80%99da

Dipnot 154: Jön Türkler
https://tr.wikipedia.org/wiki/J%C3%B6n_T%C3%BCrkler#/media/Dosya:J%C3%B6n_T%C3%BCrk_Komitesi_1909.jpg

Dipnot 155: Pera Palas Oteli
http://www.eskiistanbul.net/5049/pera-palas

Dipnot 159: İstanbul Amerikan Robert Lisesi
https://www.derintarih.com/dosya/robert-kolej-protestanligi-insanliga-yaymak-icin-kurulmustu/

Dipnot 160: Milaslı Dr. İsmail Hakkı
http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/yusuf_akcay_alfabe_tartismalari.pdf

Dipnot 161: Engizisyon Mahkemeleri
https://rituelklazm.wordpress.com/2017/08/07/engizisyon-mahkemeleri-hacli-seferleri/

Dipnot 164: Hayırsız Ada
https://www.haytap.org/images/images/tarih/1910%20(10).jpg

Dipnot 172: Hüseyin Rahmi Gürpınar
https://tecahuliarif.com/2016/10/huseyin-rahmi-gurpinar/

Dipnot 173: Mauser Gewehr Tüfek
https://tr.topwar.ru/49288-100-let-nazad-umer-znamenityy-konstruktor-oruzheynik-peter-paul-fon-mauzer.html

Dipnot 180: Tevfik Fikret
http://www.servetifunundergisi.com/rubab-i-sikeste-munasebetiyle-tevfik-fikret-bey-ve-haluk/

EKLER

EK 1.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Adil Acemoğlu		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Türkçe Öğretmenliği		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm/ ABD	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Türkçe Öğretmenliği	2005-2009
Yüksek Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Türkçe Öğretmenliği	2016-2018
YL Tez Başlığı	Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Kelime Gruplarının Türkçe Eğitimi Bakımından İncelenmesi		
YL Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ömer İNCE		

Akademik Eserler

(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.)

Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.

İnce, Ö. & Acemoğlu, A. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Atasözleri ve Deyimler Bakımından İncelenmesi.* 3. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS 2019), Bildiri Kitabı, 93-104. E-ISBN: 978-605-82661-6-2 *

İnce, Ö. & Acemoğlu, A. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Dil Eğitimi Bakımından İncelenmesi.* 1. Uluslararası Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Sempozyumu (UBEST 2019), Bildiri Kitabı, 1913-1925. ISBN: 978-975-441-537-7 *

İnce, Ö. & Acemoğlu, A. (2021). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi.* Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, Prof. Dr. İ. Çetin Derdiyok Armağan Sayısı, 1314-1328. DOI: 10.20322/littera.980086 *

Akkaya, N. & Acemoğlu, A. (2022). *Ömer Seyfettin Hikâyelerindeki Kahramanların Kişilik Özellikleri.* 6. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS 2022), Bildiri Kitabı, 187-201. E-ISBN: 978-605-70134-9-1 *

Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler

Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller

EK 2.

Ömer Seyfettin Öykülerini Değerlendirmeye İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler Formu

Cinsiyetiniz?

☐ Erkek ☐ Kadın

Görev Yeriniz?

☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Görev Süreniz?

☐ 1-7 yıl ☐ 8-15 yıl ☐ 15 yıl üzeri

Yaşınız?

☐ 22-35 ☐ 36-49 ☐ 50 üzeri

Okuduğunuz Ömer Seyfettin öyküsü sayısı?

☐ 1-19 ☐ 20-49 ☐ 50 üzeri

Unvanınız?

☐ Türkçe Öğretmeni ☐ Akademisyen ☐ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Ömer Seyfettin Öykülerini Değerlendirmeye İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın Hocam,

Sizlere sunulan bu görüşme formu, Ömer Seyfettin öykülerinin güncelliğine dair tespitlerinizi esas almaktadır. Değerlendirme formunda Ömer Seyfettin öykülerinden en az 20 tanesini okumuş olmanız kaydıyla görüşlerinizi sunmanız istenmektedir. Çalışmaya verdiğiniz destek ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

1- Ömer Seyfettin öyküleri sizce modern toplum yaşamının değerlerine uygun mudur? Nedenini açıklayınız.

2- Ders kitaplarında özellikle yer verilmesini istediğiniz Ömer Seyfettin öyküleri hangileridir? Nedenini açıklayınız.

3- Ders kitaplarında yer verilmesini uygun görmediğiniz Ömer Seyfettin öyküleri hangileridir?

4- Ömer Seyfettin öykülerini güncellik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

EK 3.

Lawshe Tekniğine Göre Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğini Değerlendirme Formu

Kişisel Bilgiler Formu

Cinsiyetiniz?

☐ Erkek ☐ Kadın

Görev Yeriniz?

☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Görev Süreniz?

☐ 1-7 yıl ☐ 8-15 yıl ☐ 15 yıl üzeri

Yaşınız?

☐ 22-35 ☐ 36-49 ☐ 50 üzeri

Okuduğunuz Ömer Seyfettin öyküsü sayısı?

☐ 1-19 ☐ 20-49 ☐ 50 üzeri

Unvanınız?

☐ Türkçe Öğretmeni ☐ Akademisyen ☐ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Lawshe Tekniğine Göre Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğini Değerlendirme Formu

Sayın Hocam,

Uzman görüşünüze sunulan bu değerlendirme formu, Ömer Seyfettin öykülerinde yer alan değerlere ve öykülerin güncelliğine dair tespitlerinizi esas almaktadır. Değerlendirme formunda Ömer Seyfettin öykülerinden en az 20 tanesini okumuş olmanız kaydıyla görüşlerinizi sunmanız istenmektedir. Çalışmamızda söz konusu metinleri; güncellik, taşıdığı eğitsel değerler, öğrenci seviyesine uygunluk, Türkçe derslerine sağlayacağı katkı gibi özellikler açısından değerlendirmeniz beklenmektedir. Çalışmaya verdiğiniz destek ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncelliğinin Değerlendirilmesi			
Maddeler	Gerekli/Uygun	Yararlı ama Yetersiz	Gereksiz/Uygun Değil
ÖS öyküleri öğrencinin kelime hazinesinin geliştirilmesine katkı sağlar.			
ÖS öyküleri öğrencinin dil gelişimine katkı sağlar.			
ÖS öyküleri öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlar.			
ÖS öyküleri öğrencinin edebi zevkine hitap eder.			
ÖS öyküleri günümüz toplum yaşamına uygun ögeler taşımaktadır.			
ÖS öyküleri ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygundur.			
ÖS öyküleri Türkçe derslerinde kullanılabilir niteliktedir.			
ÖS öyküleri çevrimiçi çalışmalarda kullanılabilir.			
ÖS öyküleri dijital öykülere dönüştürülebilir.			
ÖS öyküleri "Z ve Alfa Kuşağı"nın estetik anlayışına uygundur.			

EK 4.

İzin Belgeleri

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
İSAM.
TURKIYE DIYANET FOUNDATION
CENTRE FOR ISLAMIC STUDIES
مركز البحوث الإسلامية
وقف الديانة التركي

SAYI : 0401.BŞK/933-0949 **29.06.2021**
KONU: TDV İslam Ansiklopedisi Görsel Kullanımı

Sayın ACEMOĞLU,

İlgi: 07.04.2021 tarihli yazınız.

İlgi (a) dilekçenizle Başkanlığımıza iletmiş olduğunuz, doktora tezinizde kullanmak istediğiniz *TDV İslam Ansikolopedisi*'nin farklı maddelerinde yer alan 17 görselden ekteki 5 tanesi için kullanmanıza izin verilmiş ve söz konusu görseller ile ilgili ansiklopedi maddesinin kaynak gösterilmesi ve tezinizden 2 nüsha İSAM Kütüphanesi'ne bağışlanması şartıyla kabul edilmiştir. Bilgilerinizi rica ederim.

Fahrettin ERGÜN
Genel Sekreter

EK: İzin Verilen Görsellerin Listesi

1. Tercümân-ı Hakikat Maddesi - Tercümân-ı Hakîkat'in 1 Zilkade 1295 (28 Teşrînievvel 1878) tarihli nüshasının ilk sayfası,
2. İctihad Maddesi - İctihad dergisinin Cenevre'de 1904 yılında yayımlanan ilk sayısının kapağı,
3. Sokullu Mehmed Paşa Maddesi - Sokullu Mehmed Paşa'nın yağlı boya portresi (Soprintendenza alle Gallerie – Floransa)
4. Anka Maddesi - Hâfız-ı Şîrâzî divanında bir fili gagasıyla kapan anka tasviri (Oriental Miniatures, Tashkent 1980, s. 58)
5. Nedim Maddesi - Nedîm Dîvânı'nın kapağı (İstanbul 1340)

İcadiye Bağlarbaşı Cad. No:38 34662 Üsküdar İstanbul Türkiye
+90 216 474 08 50 isam@isam.org.tr www.isam.org.tr

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-12018877-604.01.02-43050018 09/02/2022
Konu : Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge 2020/2).
b) Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğünün 17.01.2022 tarihli ve 179381 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Doktora Programı öğrencisi Adil ACEMOĞLU'nun "Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi" konulu proje çalışmasını İlimiz Buca İlçesinde faaliyet gösteren Buca Ortaokulu, Hasan Ali Yücel Ortaokulu, Makbule Süleyman Alkan Ortaokulu, Şehit Üsteğmen Konuralp Özcan Ortaokulu, Şehit Astsubay Halil Güçtekin Ortaokulu ve 30 Ağustos Ortaokulu Müdürlüklerinde uygulama isteği ilgi (b) yazıda belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının, yukarıda belirtilen okullarda 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Murat Mücahit YENTÜR
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
Mustafa YILDIZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :
Telefon No : 0 (232) 280 37 85
E-Posta:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: H.DOĞAN V.H.K.İ
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: Faks:_____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 8909-bc79-3d62-b904-6856 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Adil Acemoğlu
Kurumu / Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Türkçe Öğretmenliği
Araştırma Yapılacak İller	İzmir
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Buca Ortaokulu, Buca Hasan Ali Yücel Ortaokulu, Buca Makbule Süleyman Alkan Ortaokulu, Buca Şehit Üsteğmen Konuralp Özcan Ortaokulu, Buca Şehit Astsubay Halil Güçtekin Ortaokulu, Buca 30 Ağustos Ortaokulu
Araştırmanın Konusu	Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi (Tez)
Üniversite / Kurum Onayı	
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi (Tez)
Veri Toplama Araçları	Katılımcı Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Ömer Seyfettin Öykülerinin Güncellliğinin Değerlendirilmesi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	-----

KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
İlgi: Milli Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu 2020/2 sayılı Genelgesi. Genelge gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup araştırmanın 2021-2022 öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumları yöneticilerinin uygun gördüğü şekli ile yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalif Üyenin Adı ve Soyadı: ----	**Gerekçesi; ----------**

K O M İ S Y O N

.../02/2022

(Başkan) İlker ERARSLAN — Üye Nurdan MARAL — Üye Dr. Yasin Kayış

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-12018877-604.01.02-43127460 09.02.2022
Konu : Araştırma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge 2020/2).
b) Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğünün 17.01.2022 tarihli ve 179381 sayılı yazısı.
c) Valilik Makamının 09.02.2022 tarihli ve 43050018 sayılı Onayı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Doktora Programı öğrencisi Adil ACEMOĞLU tarafından ilgi (b) yazıda isimleri belirtilen okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik "Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi " konulu proje çalışmasını uygulama talebi Valilik Makamının ilgi (c) Onayı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu ölçeklerin yukarıda belirtilen okullarda, 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim öğretimin başlamasıyla eğitim öğretime aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde, araştırma yapılmadan önce araştırmanın yapılacağı okullar tarafından Ek-5 "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Her Tür Okul ve Kurumlarda Yapılmasına İzin Verilen Araştırma Uygulamasında, Olabilecek Zararları Karşılama Taahhüdü" adlı ek'in araştırmacıya doldurtulması ve araştırmacı tarafından araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde Ek-4 Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı doldurulup, araştırmanın CD'ye aktarılması sağlanarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:
1- Valilik Onayı (1 Sayfa)
2- Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)
3- Anket Formları (3 Sayfa)
4- Araştırma Teslim Tutanağı (1 sayfa)
5- Fiziki Zararları Karşılama Taahhütnamesi (1 Sayfa)
Dağıtım:
Buca İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
Dokuz Eylül Üniversitesi

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres :
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: H.DOĞAN V.H.K.İ
Telefon No : 0 (232) 280 37 85
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
E-Posta:
İnternet Adresi: Faks:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 68fb-fea1-3f81-bcb2-58b9 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE
15.02.2022

Sayı : E-87347630-659-196723
Konu : Araştırma İzni- Adil ACEMOĞLU

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 03.01.2022 tarih ve E-67493393-302.08.01-170926 sayılı yazınız.
b) İzmir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 09.02.2022 tarih ve E-12018877-604.01.02-43127460 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız ile bildirilen Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Doktora Programı öğrencisi Adil ACEMOĞLU'nun, "Ömer Seyfettin Öykülerinde Değerler Eğitimi" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma talebine ilişkin İzmir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan ilgi (b)'de kayıtlı yazı, işbu yazımız ekinde sunulmaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (b)'de kayıtlı yazı ve ekleri.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 432B4D3A-349D-44EC-AE23-8A775C2171ED Doğrulama Adresi: https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için:Pelin ALTIN
Memur

EK 5.

Öykülerin Yayımlandıkları Tarihlere Göre Dağılımı

1902: Tenezzüh (13 Nisan) – Cambazın Aşkı (12 Haziran ve 7 Ağustos) – Kır Sineği (25 Ekim)

Toplam Öykü Sayısı: 3

1903: Buse-i Mader (22 Ocak) – Bir Refikin Defter-i İhtisasatından (30 Nisan)

Toplam Öykü Sayısı: 2

1904: Hediye… (12 Şubat) – Pembe Menekşe (12 Şubat) – Cimnastiğe Dair-2 (12 Kasım)

Toplam Öykü Sayısı: 3

1905: İlk Namaz (28 Ocak ve 17 Eylül 1909) – Sahir'e Karşı (25 Şubat) – Sebat (9 Mart)

Toplam Öykü Sayısı: 3

1906: –

Toplam Öykü Sayısı: 0

1907: Erkek Mektubu (24 Ağustos)

Toplam Öykü Sayısı: 1

1908: İlkbahar (21 Mart) – Çirkin Bir Hakikat (19 Kasım) – Ay Sonunda (26 Kasım) – Yaşasın Dolap (7 ve 17 Aralık) – İki Mebus (26 Aralık)

Toplam Öykü Sayısı: 5

1909: Kazık (1 Nisan) – Elma (29 Haziran) – Pervanelerin Ölümü (20 Temmuz ve 8 Temmuz 1912) – Busenin Şekl-i İptidaîsi (23 Temmuz)

Toplam Öykü Sayısı: 4

1910: At (4 Nisan) – Beşeriyet ve Köpek (26 Eylül ve 3 Ekim) – Apandisit (8 Kasım) – Aşk ve Ayak Parmakları (21 Kasım ve 7 Mayıs 1914) – Tavuklar (11 Aralık) – Tuğra (23 Aralık)

Toplam Öykü Sayısı: 6

1911: Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür! (16 Ocak) – Bahar ve Kelebekler… (11 Nisan) – Pamuk İpliği (26 Mayıs) – İrtica Haberi (25 Haziran) – Bomba (17 Eylül) – Primo Türk Çocuğu [1-Nasıl Doğdu?] (Aralık)

Toplam Öykü Sayısı: 6

1912: Ant (Nisan) – Aşk Dalgası (23 Temmuz)

Toplam Öykü Sayısı: 2

1913: Piç (Ağustos) – Hürriyet Bayrakları (25 Aralık)
Toplam Öykü Sayısı: 2

1914: İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi? (Şubat veya 1916) – Gurultu (12 Şubat) – Koleksiyon (19 Şubat) – Tatlısu Frenkleri [Ashab-ı Kehfimiz'den] (5 Mart ve 9 Nisan) – Mehdi (5 Mart) – Gayet Büyük Bir Adam (3 Nisan) – Şîmeler (16 Nisan) – Primo Türk Çocuğu [2-Nasıl Öldü?] (21 Mayıs ve 6 Ağustos) – Boykotaj Düşmanı (30 Mayıs) – Beyaz Lâle (27 Temmuz ve 5 Ekim)
Toplam Öykü Sayısı: 10

1915: –
Toplam Öykü Sayısı: 0

1916: –
Toplam Öykü Sayısı: 0

1917: Sivrisinek (12 Temmuz) – Falaka (19 Temmuz) – Hürriyet Gecesi (2 Ağustos) – Eleğimsağma (9 Ağustos) – Çanakkale'den Sonra… (16 Ağustos) – Ferman (23 Ağustos) – Üç Nasihat (30 Ağustos) – Kaç Yerinden? (6 Eylül) – Kütük (27 Eylül) – Vire (11 Ekim) – Yeni Bir Hediye (11 Ekim) – Binecek Şey (18 Ekim) – Teselli (25 Ekim) – Pembe İncili Kaftan (1 Kasım) – Çakmak (15 Kasım) – Mermer Tezgâh (15 Kasım) – Başını Vermeyen Şehit (22 Kasım) – "Kızılelma" Neresi? (29 Kasım) – Büyücü (6 Aralık) – Teke Tek… (13 Aralık) – Topuz (27 Aralık) – Kıskançlık (27 Aralık)
Toplam Öykü Sayısı: 22

1918: Ashab-ı Kehfimiz (Belirsiz) – Fon Sadriştayn'ın Karısı (3 Ocak) – Diyet (10 Ocak) – Düşünme Zamanı (17 Ocak) – Muhteri (24 Ocak) – Fon Sadriştayn'ın Oğlu (31 Ocak) – Cesaret (8 Şubat) – Külâh (25, 26 ve 27 Şubat) – Hâtiften Bir Seda… (7 Mart) – Müjde (21 Mart) – Terakki (28 Mart) – Velinimet (3 Nisan) – Dama Taşları (11 Nisan) – Ayın Takdiri! (18 Nisan) – Yalnız Efe 1 (25 Nisan) – Nadan (11 Mayıs) – Makul Bir Dönüş (24 Mayıs) – Bir Hatıra (7 Haziran) – Harem (29 Ağustos ve 28 Kasım) – Nakarat (3 Ekim) – Tuhaf Bir Zulüm (26 Ekim) – Namus (28 Kasım) – Bir Vasiyetname (8 Aralık) – Yemin (12 Aralık) – Kesik Bıyık (Aralık) – Tütün (16 Aralık) – Ezelî Bir Roman (22 Aralık) – Türkçe Reçete (30 Aralık)
Toplam Öykü Sayısı: 28

1919: Rüşvet (1 Ocak) – Devletin Menfaati Uğruna (1 Ocak) – Hayırlı Bir Fal (9 Ocak) – Nokta (9 Ocak) – Acıklı Bir Hikâye (16 Ocak) – Nişanlılar (19 Ocak) – Antiseptik (23 Ocak) – Tos! (2 ve 3 Şubat) – Deve (6 Şubat) – Acaba Ne İdi? (6 Şubat) – Bir Kayışın Tesiri (13 Şubat) – Post Kavgası Kaldırılacak! (20 Şubat) – Yüz Akı (20 Şubat) – Nezle (2 Mart) – Forsa (6 Mart) – Türbe (11 Mart) – Memlekete Mektup (13 Mart) – Niçin Zengin Olmamış? (20 Mart) – Beynamaz (28 Mart) – Korkunç Bir Ceza (17 Nisan) – Bit (20 Nisan) – Perili Köşk (22 Nisan) – Baharın Tesiri (8 Mayıs) – Nasıl Kurtarmış? (14 Mayıs) – Mürebbiye (Haziran) – Yalnız Efe 2 (19 Haziran ve Aralık) – Zeytin Ekmek (3 Temmuz) – Meh-mâ-emken (5 Temmuz) – Keramet (17 Temmuz) – Tam Bir Görüş (23 Temmuz) – Yüksek Ökçeler (24 Temmuz) – Uzun Ömür (31 Temmuz) – Havyar (14 Ağustos) – Pireler (1 Eylül) – Herkesin İçtiği Su (15 Eylül) – Kaşağı (22 Eylül) – Bir Hayır (30 Eylül) – Felsefe (9 Ekim) – Yuf Borusu Seni Bekliyor (13 Ekim) – Gizli Mabet (10 Kasım) – İlk Düşen Ak (23 Kasım) – İlk Cinayet (27 Kasım) – Birdenbire (6 Aralık) – Efruz Bey (10 ve 23 Aralık) – Çirkinliğin Esrarı (19 Aralık) – Horoz (22 Aralık) – Dünyanın Nizamı (27 Aralık) – Uçurumun Kenarında (Belirsiz)
Toplam Öykü Sayısı: 48

1920: Miras (3 Ocak) – Kurbağa Duası (10 Ocak) – Şefkate İman (30 Ocak) – Karmanyolacılar (5 Şubat) – Lokanta Esrarı (5 Şubat) – Kurumuş Ağaçlar (17 Şubat) – Balkon (Şubat) – Muayene (4 Mart) – İffet (1 Nisan)
Toplam Öykü Sayısı: 9

1926: Asilzâdeler (1 ve 11 Temmuz) – Bilgi Bucağında (19 Temmuz ve 2 Ağustos)
Toplam Öykü Sayısı: 2

1927: Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi (Şubat ve Mart) – Bir Temiz Havlu Uğruna… (Belirsiz) – 1/2 (Belirsiz)
Toplam Öykü Sayısı: 3

1938: İnat [Beyaz Serçe] (Belirsiz) – İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı] (Belirsiz) – Bir Çocuk Aleko (Belirsiz)
Toplam Öykü Sayısı: 3

1947: Kazın Ayağı (Belirsiz) – Sultanlığın Sonu'ndan (Belirsiz) – Foya'dan (Belirsiz)
Toplam Öykü Sayısı: 3

1956: Heykel (1 Ekim)
Toplam Öykü Sayısı: 1

EK 6.

Öykülerde Yer Alan Nazım Türündeki Metinler

(Sahir'e Karşı, s.65)
Müekkilât-ı esâtîre i'tilâ-mahmûm
Handelerden selâm-ı dûr-â-dûr
Gönderen gözlerinde em mahmûr
Seherlerin o derin reng-i müphemiyyeti var…

(Sahir'e Karşı, s.66)
Benim kadınlığa ifrât-ı hürmetim vardır.

(Sebat, s.75)
Mânend-i şecer sâbit olur nâbit olanlar.

(Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür!, s.156)
Serd oldu havâ,
Çıkma koynumdan kuzucağım…

(Ant, s.223)
Mustafa Mıstık,
Arabaya kıstık,
Üç mum yaktık,
Seyrine baktık!

(Piç, s.239)
Her zulmü, kahrı boğmaya bir parça kan yeter,
Ey şark! Uyan yeter, yeter ey Şark! Uyan yeter…

(Hürriyet Bayrakları, s.249)
Ordumuz etti yemin,
Titredi hâk ü zemin.

(Hürriyet Bayrakları, s.249)
Arş ileri, arş ileri!
Alalım düşmandan eski yerleri…

(İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?, s.265-266)
Bir zamanlar talih bana da yardı
Anam babam vardı, kardeşim vardı
Anamı yurdumdan Acemler kaptı
Babam bilmem hangi çıkmaza saptı

Baharı görmeden hazana düştüm
Şafağım sökmeden göğüm karardı.
Su beni değirmen çarkına attı.
Acaba Korkut'u ayı ne yaptı.

(İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?, s.266)
Sen bir kıvılcımla bir meş'al yaktın.
Bir şimşek gibi ruhumda çaktın.
Ben ayı ininde kaldım bir zaman
Beraber yaşadık değildi yaman.

Söyle yoldaş sen Turgut musun?
Turgut'san babamı nerde bıraktın?
Barkımı bulmak-çin yola çıkmıştım.
İlk adımda sana rast geldim hemen.

(İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?, s.266)
On seneden beri hicrandayım ben
Namusum yüzünden zindandayım ben
Oğullarım gelmiş beni arıyor
Anlamışlar demek İran'dayım ben

Kahraman Turgut'um, yiğit Korkut'um
Babanızda gönlüm, sizde umudum
Ah gelin zincirden kurtarın beni
Takatim kalmadı, bitti vücudum

(Tatlısu Frenkleri/Ashab-ı Kehfimiz'den, s.282)
İç bâde, güzel sev, var ise akl ü şuûrun
Dünyâ var imiş, yâ ki yok imiş ne umûrun?

(Tatlısu Frenkleri/Ashab-ı Kehfimiz'den, s.290)
Sön ey şeb-i yeldâ-yı taassub, doğan hurşîd
Edyân ü milel zulmetini nûr edecektir.

(Ashab-ı Kehfimiz, s.316)
Olmaz olmaz, deme, olmaz olmaz
Güzelim âlem-i imkândır bu…

(Ashab-ı Kehfimiz, s.334)
Biz Türkleriz, biz Türkleriz… Mukaddestir ilimiz.
"Birlik"tedir kuvvetimiz, birdir bizim dilimiz…

(Şîmeler, s.364)
Vatan, ne Türkiye'dir, Türklere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan…

(Şîmeler, s.364)
Vatan, ne Türkiye'dir, bizlere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: irfan…

(Şîmeler, s.366)
Vatan, ne Türkiye'dir, bizlere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Sâmân…

(Primo Türk Çocuğu [1-Nasıl Doğdu?], s.367)
Vatan: ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan…

(Primo Türk Çocuğu [1-Nasıl Doğdu?], s.380)
Geçme nâmert köprüsünden, koy aparsın su seni!
Korkma düşmandan, ki âteş olsa yandırmaz seni!
Müstakim ol, Hazret-i Allah utandırmaz seni!

(Primo Türk Çocuğu [2-Nasıl Öldü?], s.412)
Türk'üm ve düşmanım size kalsam da bir kişi

(Primo Türk Çocuğu [2-Nasıl Öldü?], s.415)
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş

(Başını Vermeyen Şehit, s.597)
Degülem Hak bilür bu sözde kezzâb
Bihakkı Mustafâ vü âl-i ashâb.

(Nadan, s.747)
Nadan ile sohbet güçtür bilene;
Çünkü nadan ne gelirse, söyler diline.

(Nakarat, s.801)
Bunu yazan bir muhâlif rûzigâr
Kendi gitti, ismi kaldı yâdigâr.

(Nakarat, s.801)
Dâr-ı dünyâ bir müzeyyen hânedir
Nakşına aldanmamak merdânedir.

(Nakarat, s.801)
Tuna'da çırpar bezini
Kim sarmaz Bulgar kızını.

(Nakarat, s.806)
Seni çok seviyorum,
Seni çok seviyorum.

Balkanlardan, Şipka'dan
Aşıp geldim sana.
Meriç bak olamadı
Bir set benim yoluma.

Seni çok seviyorum,
Seni çok seviyorum.

(Ezelî Bir Roman, s.844)
Şimdi böyle can cana,
Fakat sonra yan yana,

En nihayet…
(Sen bir yana, o bir yana!)

(Nokta, s.864)
Büyükada o gece bir cennetti!
Ay doğunca her tarafı nur etti.

Nizam Yolu pek tenhaydı.
İkimiz yavaş yavaş yürüyorduk.

Gök, deniz, çamlar, evler, köşkler, hepsi uykuda.
Bir vücutsuz gölge gibi her ada…

Sağ kolumla onun ince belini
Kucakladım, tutarak bir elini

Dil'e giden dik yokuşa gelince
Durdu. Baktı bana hazin, derince

Bir nazarla: "Söyle, dedi, gündüzden
Bu geceyi daha parlak halk eden

Şair midir? Maksadı ne? – "Ah, dedim,
Aşk için bir dekor yapmak!.. Eğildim,

Billur gibi gerdanından öpmeğe
Başlayınca, hiddetlendi…

(Nişanlılar, s.869)
Başka şâirlerin hayalinde
Seni gördüm ve eyledim tebcil.

(Tos!, s.881)
Garîk-i bahr-i isyanım,
Dahîlek ya Resullallah.

(Beynamaz, s.945)
Drama köprüsünden
Gece mi geçtin,
Debreli Hasan…

(Beynamaz, s.951)
Göz ucuyla namazın kılur idi

(Baharın Tesiri, s.976)
Derd-i aşkından rehâyâb olmasın
Sevmeden gönlüm seni kurtulmasın

(Baharın Tesiri, s.977)
Derd-i aşkından rehâyâb olmasın
Sevmeden gönlüm seni kurtulmasın!

(Nasıl Kurtarmış?, s.980)
Ayinesi lâftır kişinin
İşe bakılmaz…

(Yalnız Efe, s.995)
Yay gibi eğri olsam
Elde tutarlar beni!
Ok gibi doğru olsam
Yabana atarlar beni!

(Yalnız Efe, s.996)
Ne senden rükû
Ne benden kıyam,
Selâmün aleyküm,
Aleyküm selâm.

(Herkesin İçtiği Su, s.1075)
Dünya var imiş yâ ki yok imiş ne umurun!

(Efruz Bey, s.1143)
Kalkın, ey ehl-i vatan!
Biz de şâdân olalım,
Bu "Jön Türk"ün uğruna
Biz de kurban olalım…

(Efruz Bey, s.1151)
Kalkın ey Osmanlılar!
Biz de şâdân olalım.
Bir Jön Türkün uğruna
Biz de kurban olalım….

(Efruz Bey, s.1151)
Kalkın, ey hür kardeşler,
Biz de şâdân olalım.
Efruz Bey'in uğruna
Gelin kurban olalım…

(Bilgi Bucağında, s.1211)
Gayet mühim bir müjde-i edebî
Beklemeyiniz, durmayınız, alınız!

(Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi, s.1246)
Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!

(İnat [Beyaz Serçe], s.1249)
Ayağını sıcak tut,
Başını serin…
Eline bir iş al,
Düşünme derin…

(İnat [Beyaz Serçe], s.1252)
Çayır, çimen gezerim
İnci, mercan dizerim.

(Çirkinliğin Esrarı, s.1255)
Bilmiyorlar da sevmediklerini,
Ediyorlar büyük büyük yemini,
Buna gösterme, sen de nefretini,
Ne şifalar veren yalanlar var!

(Çirkinliğin Esrarı, s.1261)
Bu vücudun heves-i Leylâsı
O vücudun sebeb-i eşfası…

(İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı], s.1353)
Teninin rengi aksedip femine
Yeni açılmış güle misal olmuş
İn'itâfıyla bak ne al olmuş
Serv-i sîmîn sefalı gerdenine.

(İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı], s.1324)
Yar elinden çektiğim hamyâzedir (A canım)
İhtiyar olsam da gönlüm tazedir.
İnfialim çarh-ı bîendazedir.
İhtiyar olsam da gönlüm tazedir. (A canım)

(İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı], s.1363)
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

(İhtiyar Olsam da [Mahcupluk İmtihanı], s.1363)
Yar elinden çektiğim hamyâzedir
İhtiyar olsam da gönlüm tazedir
İnfialim çarh-ı bîendazedir
İhtiyar olsam da gönlüm tazedir.

EK 7.

Dipnotlarda Yer Alan Açıklamalara Dair Görseller

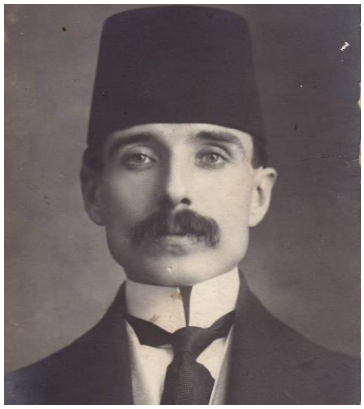
Dipnot 5: Şirket-i Hayriye

İlk görselde Şirket-i Hayriye'nin işlettiği bir iskele yer alıyor. 1905 tarihli ikinci görselde ise şirkete ait Boğaziçi vapurlarından biri görülüyor.

Dipnot 10: Şair Celal Sahir Erozan

Dipnot 11: Calibe Hanım

İlk görselde Ömer Seyfettin, eşi Calibe Hanım ve kızları Hatice Fahire Güner Elgen yer alıyor. 1932 tarihli ikinci görselde ise Calibe Hanım (sağda) kızıyla birlikte görülüyor.

Dipnot 14: Ahmet Samim Bey

İlk görselin altında Osmanlı Türkçesi ile "İstikbalimizin sermayesinden bir ziyan. Zehrini bütün gençlere kadar îsâl eden bir darbe-i hayatın fermanı. Sadâ-i Millet sermuharriri Ahmet Samim Bey" notu yer alıyor.

Dipnot 15: İttihat ve Terakki Partisi

Görselde partinin kurucu kadrosu yer alıyor.

Dipnot 18: Bâb-ı Âli

Görselde Fransızca “Yüce Kapı. İstanbul.” notu yer alıyor.

Dipnot 19: Ali Canip Yöntem

İlk görselde Ali Canip Yöntem (ortada) Genç Kalemler dergisinden yazar arkadaşları Ömer Seyfettin (sağda) ve Mustafa Nermi Bey (solda) ile beraber görülüyor.

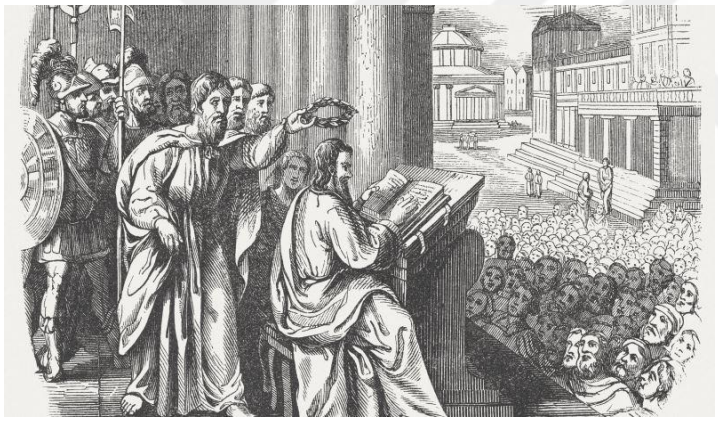

Dipnot 21: Vardar Nehri

Görselde Vardar Nehri ve 1911 yılında Osmanlı Devleti tarafından Üsküp'te Vardar'ın üzerinde yapılan yeni köprü yer alıyor.

Dipnot 22: Herodot

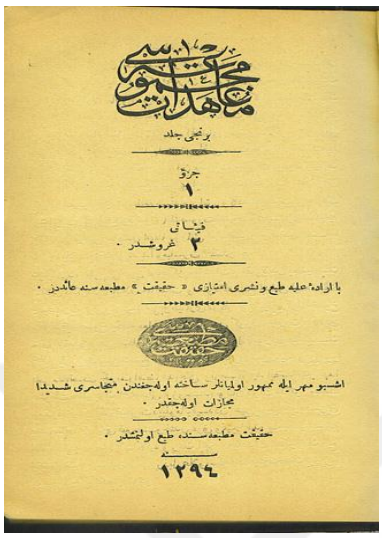
Dipnot 23: Herodot Tarihi ve Candaules

Görselde Herodot Tarihi'nde yer alan Candaules efsanesinin bir tasviri yer alıyor.

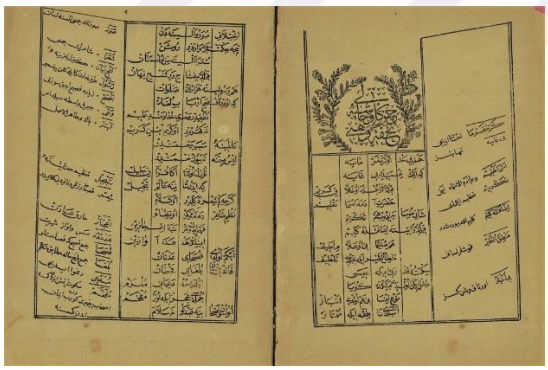
Dipnot 25: Genç Kalemler

İlk görselde Genç Kalemler dergisinin ilk sayısı yer alıyor. İkinci görsel ise dergide yayımlanan Yeni Lisan makalesine ait.

Dipnot 28: Tuhfe-i Vehbi

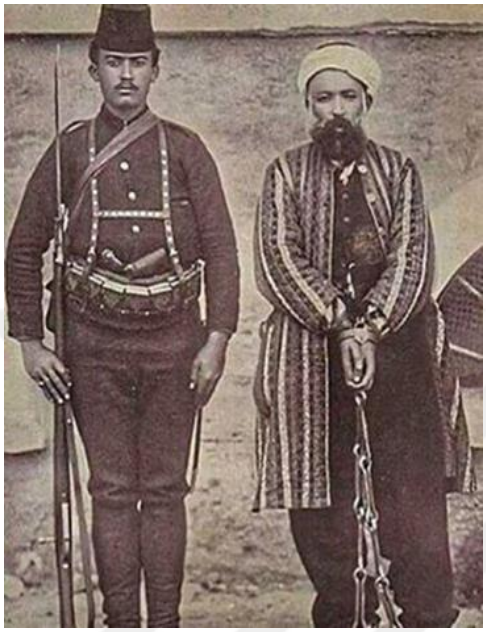
Dipnot 34: 31 Mart Vakası

13 Nisan 1909 tarihinde, ayaklanmış kalabalık meclis binasına ilerlerken görülüyor.

Dipnot 35: Müezzin Kör Ali

31 Mart Vakası'na giden süreçte verdiği vaazlarla halkı isyana teşvik eden Fatih Camii Müezzini Kör Ali. İlk görsel, Kör Ali'nin idamından kısa bir süre öncesine ait. İkinci görselde ise isyanın bastırılması ve asilerin idamından sonra yapılan Abide-i Hürriyet anıtı yer alıyor.

Dipnot 36: Ali Süha Delilbaşı

İlk görselde yazar Ali Süha Delilbaşı, ikinci görselde ise yazarın ilk eseri olan 1923 tarihli İkinci Gençlik isimli roman yer alıyor. Roman kapağında Osmanlı Türkçesi ile "Ali Süha" imzası ve "İkinci Gençlik" ismi mevcut.

Dipnot 37: Komitacılar

İlk görselde Bulgar bir komita çetesi görülüyor. Görselin altında Bulgarca "VI. Kovaçevin Merkez Birliği" notu düşülmüş. İkinci ve üçüncü görseller ise Sırp ve Yunan çetelerine ait. Son görselde Fransızca "Selanik, komita çetesi" bilgisi yer alıyor.

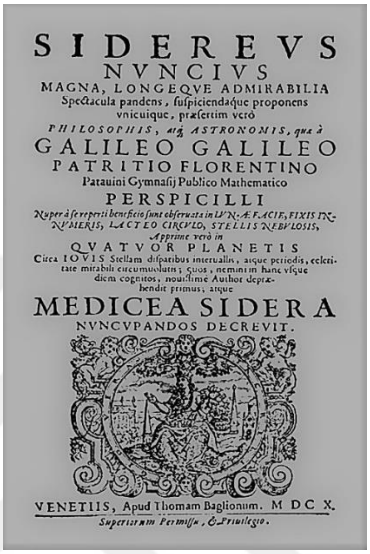

Dipnot 38: Galileo Galilei

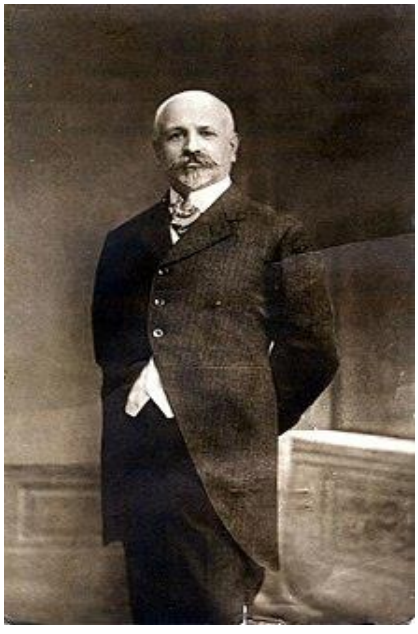
İlk görselde Galileo Galilei'nin İtalyan ressam Jacobo Tintoretto tarafından yapılan portresi yer alıyor. İkinci görselde ise Galileo Galilei'nin en önemli eseri kabul edilen Sidereus Nuncius görülüyor. Kitap, teleskop aracılığıyla yapılmış astronomik gözlemlerin bilimsel bir biçimde ele alarak yayınlandığı ilk eserdir.

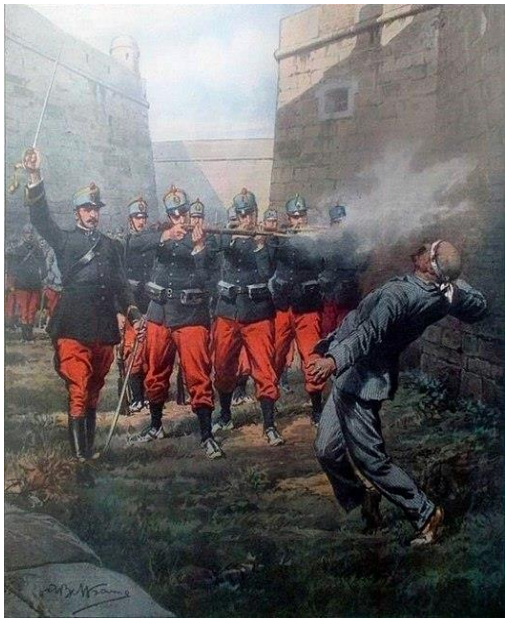

SIDEREVS
NVNCIVS
MAGNA, LONGEQVE ADMIRABILIA
Spectacula pandens, suſpiciendaque proponens
vnicuique, præſertim verò
PHILOSOPHIS, atq; ASTRONOMIS, quæ à
GALILEO GALILEO
PATRITIO FLORENTINO
Patauini Gymnaſij Publico Mathematico
PERSPICILLI
Nuper à ſe reperti beneficio ſunt obſeruata in LVNÆ FACIE, FIXIS IN-
NVMERIS, LACTEO CIRCVLO, STELLIS NEBVLOSIS,
Apprime verò in
QVATVOR PLANETIS
Circa IOVIS Stellam diſparibus intervallis, atque periodis, celeri-
tate mirabili circumvolutis; quos, neminem in hanc uſque
diem cognitos, nouiſſimè Author deprä-
hendit primus, atque
MEDICEA SIDERA
NVNCVPANDOS DECREVIT.
VENETIIS, Apud Thomam Baglionum. M DC X.
Superiorum Permiſſu, & Priuilegio.

Dipnot 39: Francisco Ferrer Guàrdia

İlk görselde Francisco Ferrer Guàrdia yer alıyor. 24 Ekim 1909 tarihli ikinci görsel ise kendisine İspanyol mahkemesi tarafından verilen idam cezasının infazını gösteren La Domenica del Corriere gazetesinde yayımlanan bir çizime ait.

Dipnot 41: Abdürrezzak Abdi Efendi

İlk görselde Abdi Efendi tiyatro sahnesinde. (Sağda oturur vaziyette) İkinci görselde ise Abdi Efendi'nin tiyatro oyunları hakkında bilgi veren bir gazete kupürü yer alıyor.

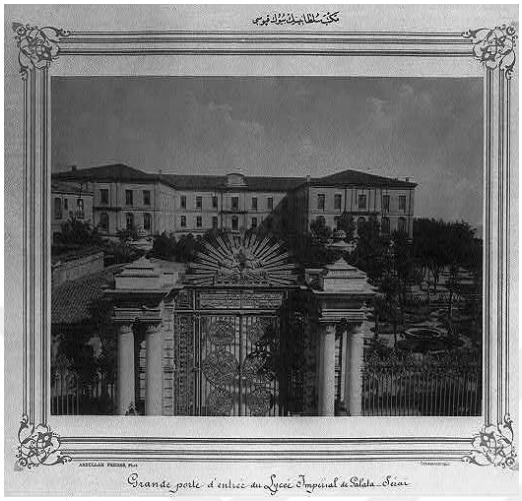
Dipnot 42: 10 Temmuz Hürriyet Bayramı

Görselin altında Fransızca "Her iki cinsiyetten genç öğrenciler, Türkçe ve Ermenice ulusal şarkılar söylüyorlar. Gençler oy sandıklarının başına gidecekler." notu ve "Merkezdeki Türkçe yazı 'Adalet' anlamına geliyor." açıklaması mevcut.

Dipnot 43: Mekteb-î Sultânî

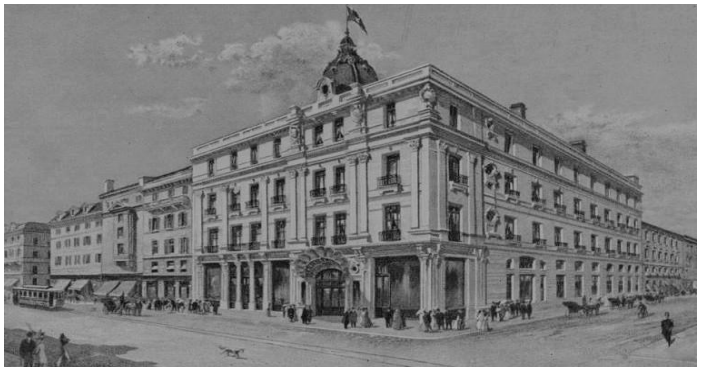
İlk Görselin altında Fransızca "İmparatorluk Okulu Binası ve Giriş Kapısı" notu mevcut. Fotoğraf çerçevesinin dışında ise Osmanlı Türkçesi ile "Mekteb-î Sultânî'nin Büyük Kapısı" yazısı yer alıyor. İkinci görselde ise okulun ilk logosu görülüyor.

Dipnot 44: Hotel Tokatlıyan

İlk görselde Tokatlıyan Oteli'nin Cadde-i Kebir'de (Bugünkü İstiklal Caddesi) yer alan şubesi mevcut. İkinci görselde ise otelin Tarabya'daki yazlık şubesi görülüyor. İkinci görselde Osmanlı Türkçesi ile "Tarabya'da Tokatlıyan Oteli" notu yazılmış.

Dipnot 46: Levantenler

İlk görselde İstanbul'un Levanten cemaatinden İngiliz Barry ailesi yer alıyor. İkinci görselde ise İzmir'de yaşayan İtalyan bir Levanten ailesi görülüyor.

Dipnot 48: Ashab-ı Kehf

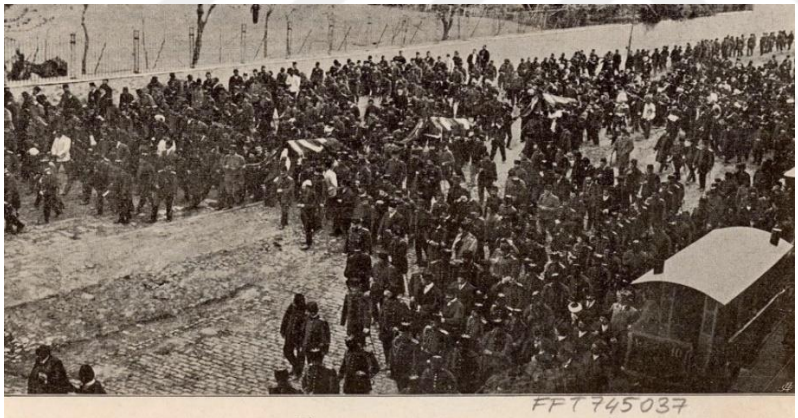
Görselde İran Edebiyatı'ndan bir Ashab-ı Kehf tasviri görülüyor.

Dipnot 49: Hareket Ordusu

İlk görselde Hareket Ordusu'nun kurmay heyeti yer alıyor. (Mustafa Kemal orta sırada, soldan 10. sırada) İkinci görselde ise isyan süresince şehit olan askerlerin cenaze alayı görülüyor. İkinci görselin altında Fransızca "Vatan savunmasında öldürülen askerlerin cenaze geçişi" ve Osmanlı Türkçesi ile "Hareket Ordusu şehr-âyî kîramın cenaze alayından resimler" açıklamaları mevcut. Son görsel ise ordunun İstanbul'a girişine ait bir çizim.

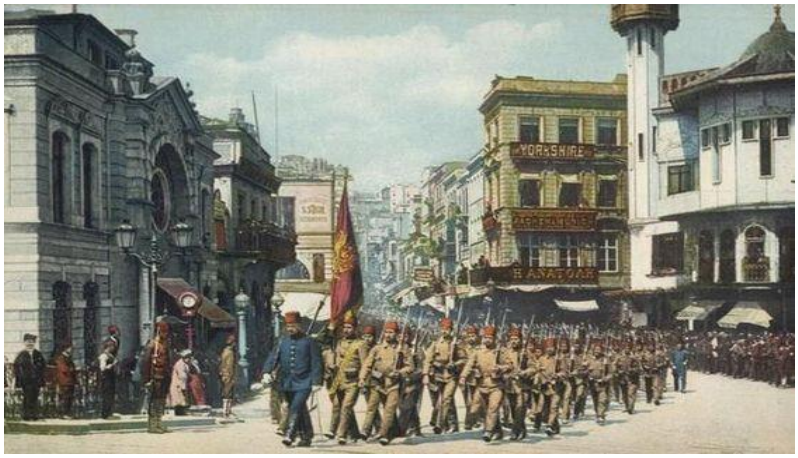

FFT 745 037

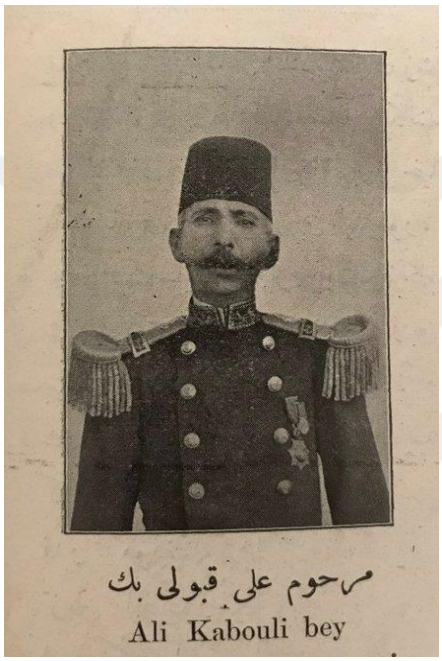
حركت اردو ی شهرای كرامنك جنازه آلایی رسملرندن

Les funérailles des soldats tués pour la défense de la patrie

Dipnot 50: Ali Kabûlî Bey

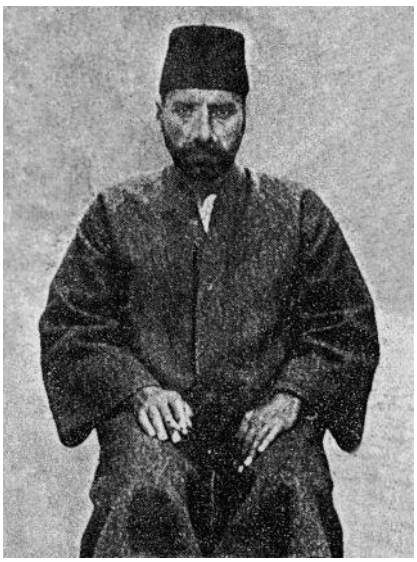
İlk görselde Osmanlı Türkçesi ile "Merhum Ali Kabûlî Bey" açıklaması mevcut. İkinci görselde ise komutanları Ali Kabûlî Bey'i korumak için mücadele eden iki nefer görülüyor. İkinci görselin altında Osmanlı Türkçesi ile "Ali Kabûlî Bey'i cansiperane müdafaa eden kahramanlar. Sağdaki: Süveray-ı muharriye çavuşlarından Mehmet bin Niyazi. Soldaki: Muharriye nezareti çavuşlarından Cemal bin Mustafa" bilgileri verilmiş. Görselin en altında ise Fransızca "Ali Kabûlî Bey'i yiğitçe savunan askerler" notu yer alıyor.

Dipnot 51: Derviş Vahdeti

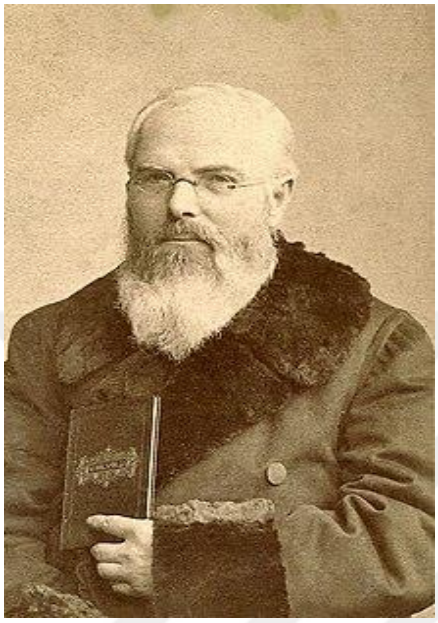
İkinci görselde Derviş Vahdeti'nin sahibi olduğu Volkan gazetesinin ilk sayısı yer alıyor.

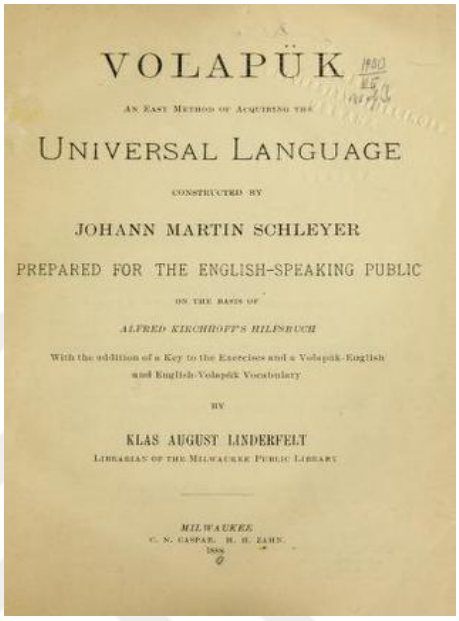

Dipnot 52: Volapük

İlk görselde Volapük dilinin kurucusu olan Johann Martin Schleyer yer alıyor. İkinci görselde ise ve bu dilin temel kurallarını anlattığı eseri "Volapük Evrensel Dil"in 1888 tarihli ilk baskısı görülüyor.

VOLAPÜK

AN EASY METHOD OF ACQUIRING THE

UNIVERSAL LANGUAGE

CONSTRUCTED BY

JOHANN MARTIN SCHLEYER

PREPARED FOR THE ENGLISH-SPEAKING PUBLIC

ON THE BASIS OF

ALFRED KIRCHHOFF'S HILFSBUCH

With the addition of a Key to the Exercises and a Volapük-English and English-Volapük Vocabulary

BY

KLAS AUGUST LINDERFELT

LIBRARIAN OF THE MILWAUKEE PUBLIC LIBRARY

MILWAUKEE

C. N. CASPAR. H. H. ZAHN.

1888

Dipnot 53: Esperanto

İlk görselde Esperanto dilinin kurucusu olan Ludwik Lejzer Zamenhof yer alıyor. İkinci görselde ise ve bu dilin temel kurallarını anlattığı eseri "Esperanto'nun Temelleri"nin 1905 tarihli ilk baskısı görülüyor.

ESPERANTO

Verkaro de Dr ZAMENHOF

FUNDAMENTA

KRESTOMATIO

DE LA LINGVO

ESPERANTO

DE

Dr L. L. ZAMENHOF

FRANCE

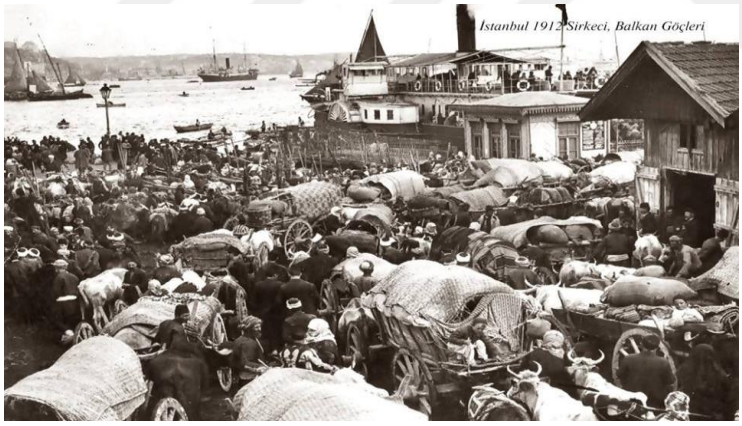
LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

PARIS

Dipnot 54: Birinci Balkan Savaşı

İlk görselde Osmanlı ve karşısındaki dört Balkan devleti (Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ) tasvir edilmiş. Görselin üstünde Fransızca "Balkanlar'daki silahlı kuvvetlerin üniformaları" açıklaması yazılmış. İkinci görselde yaşanan yenilgiden sonra İstanbul'a sığınan muhacirler görülüyor. Son görsel ise Osmanlı kuvvetleri ile Bulgar kuvvetleri arasında imzalanan Çatalca Mütarekesi'ne ait.

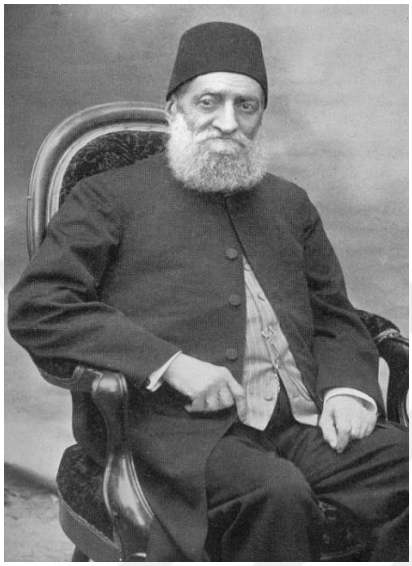

Dipnot 55: Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa

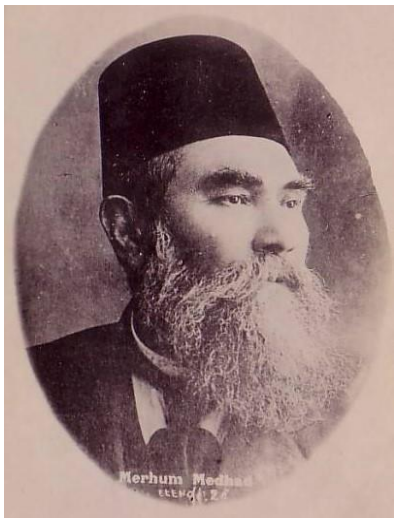
İlk görselde Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa görülüyor. İkinci görselde ise paşanın sadrazamlığını sona erdiren Bâb-ı Âli Baskını haberini veren Fransız Le Petit Journal (Küçük Gazete)'in bir nüshası yer alıyor. Görselde Fransızca "İstanbul'da Bir Darbe – Nazım Paşa Cinayeti" açıklaması yapılmış.

Dipnot 56: Ahmet Mithat Efendi

İlk görselde Ahmet Mithat Efendi yer alıyor. İkinci görselde ise Ahmet Mithat Efendi'nin kurucusu olduğu ve Türk gazetecilik tarihinin en uzun ömürlü yayınlarından olan Tercümân-ı Hakîkat gazetesinin 27 Haziran (Teşrin-i evvel) 1878 tarihli ilk sayısı yer alıyor. Gazetenin isminin altında Osmanlı Türkçesi ile "Her gün vakti zuhurda neşrolur, Osmanlı gazetesidir" bilgisi mevcut.

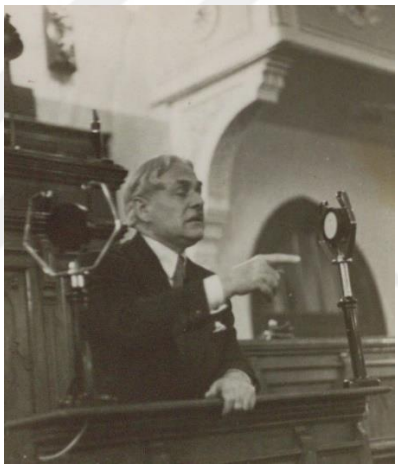

Dipnot 57 ve 58: Türk Ocakları ve Hamdullah Suphi Tanrıöver

İlk görselde Türk Ocakları'nın Ankara'daki merkez binası yer alıyor. İkinci görselde Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Ocakları merkezine yaptığı bir ziyaret görülüyor. Son görselde ise yapılanmanın kurucusu ve ilk başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver meclis kürsüsünde.

Dipnot 59: Kanun-ı Esasî

İlk görselde Kanun-ı Esasî'ye dair bir kartpostal mevcut. Kart üzerinde Fransızca "Özgürlük, Eşitlik, Adalet, Kardeşlik Çok Yaşa Anayasa" yazısı ve Osmanlı Türkçesi "Hürriyet, Adalet, Müsavat, Uhuvvet" ifadeleri görülüyor. İkinci görsel ise Kanun-ı Esasî'nin kapağına ait.

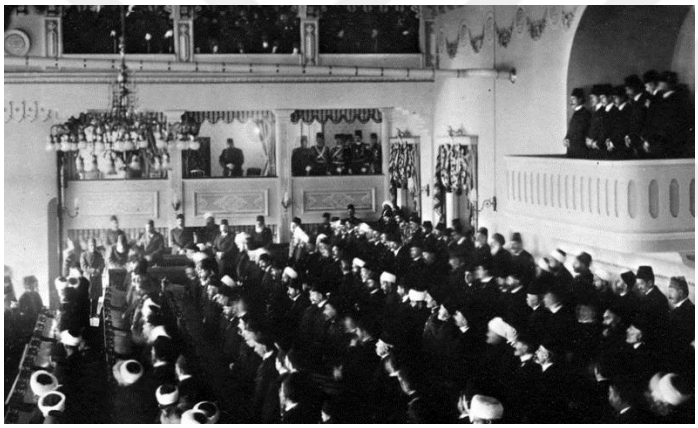

Dipnot 63: II. Meşrutiyet'in İlanı

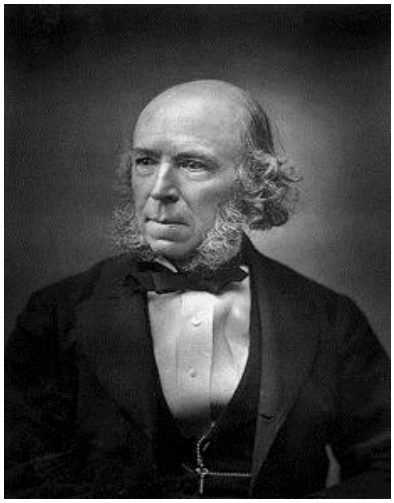
İlk görselde II. Meşrutiyet'in ilanının yıldönümünde yapılan kutlamalar yer alıyor. Görseldeki Osmanlı bayrağının üzerinde Osmanlı Türkçesi ile "Yaşasın Kanun-ı Esasî" yazısı görülüyor. İkinci görsel ise II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki ilk meclis oturumunu gösteriyor.

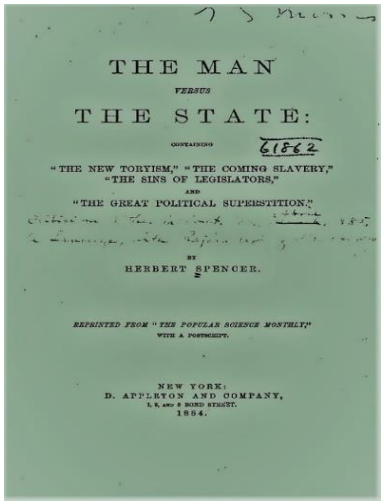

Dipnot 64: Herbert Spencer

Herbert Spencer ve en önemli eseri kabul edilen "The Man Versus the State" (İnsan Devlete Karşı) isimli kitabı.

THE MAN
VERSUS
THE STATE:
CONTAINING
"THE NEW TORYISM," "THE COMING SLAVERY,"
"THE SINS OF LEGISLATORS,"
AND
"THE GREAT POLITICAL SUPERSTITION."
BY
HERBERT SPENCER.
REPRINTED FROM "THE POPULAR SCIENCE MONTHLY,"
WITH A POSTSCRIPT.
NEW YORK:
D. APPLETON AND COMPANY,
1, 3, AND 5 BOND STREET.
1884.

Dipnot 65: Resneli Niyazi

İlk görselde Resneli Niyazi (önde ortada) ve II. Meşrutiyetin ilanı için Makedonya dağlarında onunla birlikte mücadele veren askerleri görülüyor.

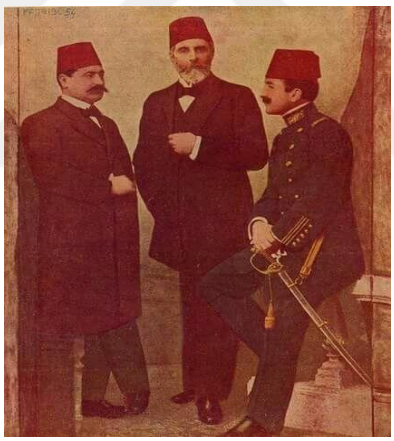

Dipnot 66: Enver Paşa

İlk görselde Enver Paşa Harbiye Nazırı iken görülüyor. İkinci görselde ise İttihat ve Terakki partisinin yöneticileri yer alıyor. (Cemal Paşa, Ahmed Rıza Bey ve Enver Paşa)
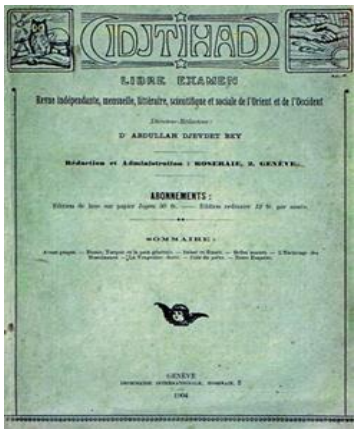

Dipnot 67: Şîmeler Tartışması

Tartışmanın merkezinde yer alan yazar Celal Nuri İleri ve İçtihad dergisinin ilk sayısı.

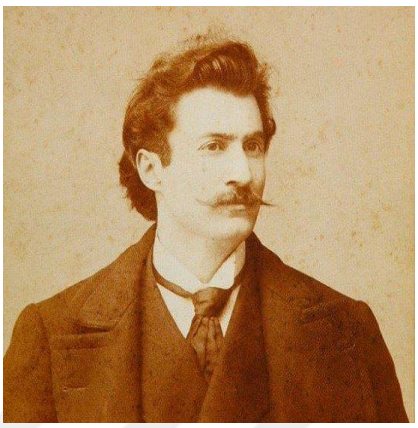

Dipnot 68: Rıza Tevfik Bölükbaşı

İlk görselin altında Osmanlı Türkçesi ile "Edirne mebus-u muhteremi feylesof doktor Rıza Tevfik Bey ve risalemize dair fikirleri" bilgisi mevcut.

ادرنه مبعوث محترمی فیلسوف دوکتور رضا توفیق بك
و رساله‌مزه دائر فکری

Dipnot 69: Ziya Gökalp

İkinci görselde Ziya Gökalp'in imzasıyla yayımlanan "Yeni Mecmua"nın ilk sayısı yer alıyor.

Dipnot 71: Abdullah Cevdet Karlıdağ

İkinci görselin altında Osmanlı Türkçesi ile "Abdullah Cevdet Bey ve kerimesi Gül Hanımefendi" notu mevcut.

عبدالله جودت بك وكريمه‌سی گل خانم افندی

Dipnot 72: Nev-Yunanilik

Nev-Yunanilik akımının temsilcileri Yahya Kemal Beyatlı ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

Dipnot 73: George Averoff

Görsellerde George Averoff ve Yunanistan'a hediye ettiği Averoff zırhlısı yer alıyor.

Dipnot 74: Darülfünun

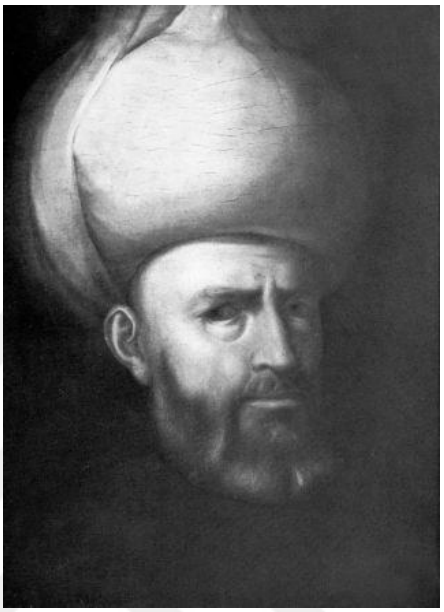
Görselde İstanbul Sultanahmet'teki ilk Darülfünun binası yer alıyor.

Dipnot 80: Sokollu Mehmed Paşa

İlk görselde Sokollu Mehmed Paşa'nın 1603 yılında Flaman ressam Dominicus Custos tarafından yapılmış çizimi yer alıyor. İkinci görsel ise paşanın yağlı boya portresine ait. (Soprintendenza alle Gallerie – Floransa)

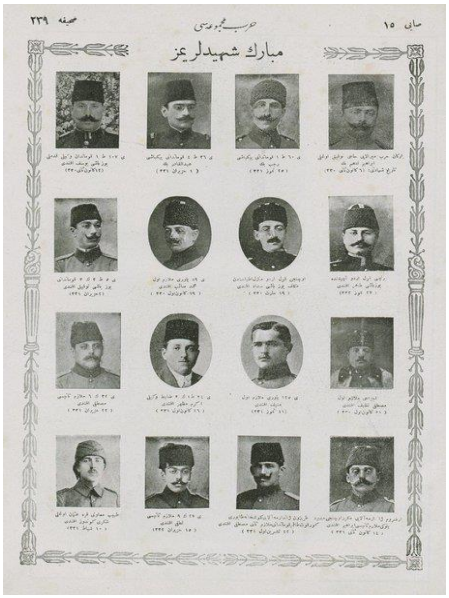

Dipnot 83: Harp Mecmuası

İlk görselde Harp Mecmuası'nın Teşrîn-i Sâni 1331 (Kasım 1915) tarihli ilk sayısı görülüyor. Padişahın fotoğrafı altında "Büyük Osmanlı ordusunun Mukaddes Başkumandanı Beşinci Sultân Mehmed Hân Hazretleri" bilgisi yer alıyor. İkinci görselde ise "Mübârek Şehîdlerimiz" başlığı altında farklı cephelerde şehit düşen askerlerin resimleri ve künye bilgileri verilmiş.

Dipnot 86: Donanma Cemiyeti

İlk görselin altında Osmanlı Türkçesi ile “Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti Heyet-i İdaresi” bilgisi yer alıyor. İkinci görselde ise Sultan Reşat’ın emriyle cemiyete katkı sağlayanlara teşekkür belirtisi olarak verilen “Donanma İane Madalyası” adındaki madalya görülüyor.

Dipnot 87: Şah İsmail

İlk görselde Şah İsmail’in 17. yüzyılda İtalyan ressam Cristofano dell'Altissimo tarafından yapılmış portresi yer alıyor. İkinci görselde ise Şah İsmail’in Şeybani Hanlığı’na karşı düzenlediği ve hanlığı yıktığı 1599 tarihli sefer tasvir edilmiş.

Dipnot 90: Peçevî İbrahim Efendi

İlk görselde Peçevî İbrahim Efendi'nin Macaristan'ın Pecs şehrinde bulunan heykeli yer alıyor. İkinci görsel ise Târîh-i Peçevî'de yer alan bir Osmanlı Ordusu tasvirine ait.

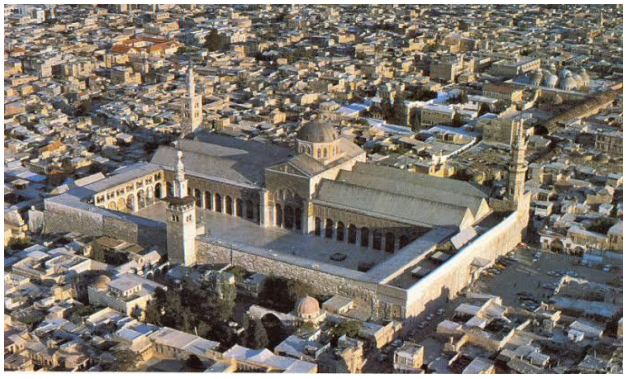

Dipnot 93: Dîvân-ı Hümâyun

Görselde Divân-ı Hümâyun'ün toplanması sırasında kafes arkasından divanı takip eden Padişah II. Selim görülüyor.

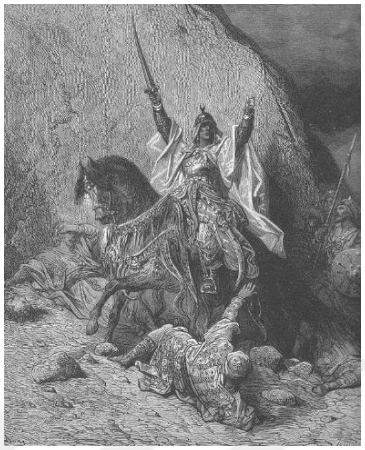
Dipnot 95: Emeviyye Camii

Dipnot 96: Selahaddin Eyyûbî

Görsellerde Selahaddin Eyyûbî'nin İtalyan ressam Cristofano dell'Altissimo tarafından yapılan portresi ve Fransız sanatçı Paul Gustave Doré tarafından çizilmiş illüstrasyonu mevcut.

Dipnot 98: Eflak Prensliği

İlk görsel Eflak bölgesinin 1789 tarihli haritasına, ikinci görsel ise prensliğin armasına ait.

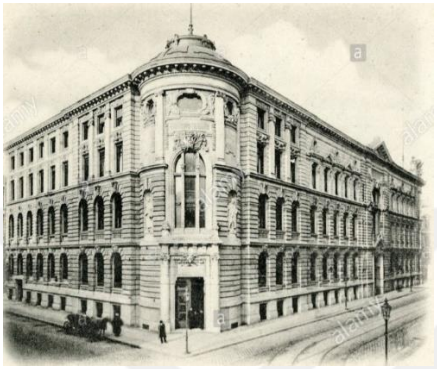
Dipnot 99: Yanya

Yanya şehrinin Yunan kuvvetlerine teslimini gösteren kartpostal. Görselde Yunanca "21 Şubat 1913, Yanya'da Esat Paşa Kılıcını Komutan Konstantin'e Teslim Etti" bilgileri yer alıyor.

Dipnot 101: Anadolu Şimendifer Kumpanyası

İlk görselde şirketin kuruluşunda mali destek sağlayan Alman Deutsche Bank'ın Berlin'deki merkezi yer alıyor. İkinci görselde şirketin amblemi (Almanca ve Osmanlı Türkçesi ile Osmanlı Anadolu Şimendiferi sözleri yazılı), üçüncü görselde ise şirketin 20 sterlin değerindeki bir hisse senedi görülüyor. Son görselde yer alan kişi şirketin gizli ortağı olan ve taraflar arasında arabuluculuk yapan Kalust Sarkis Gülbenkyan isimli Ermeni iş adamı.

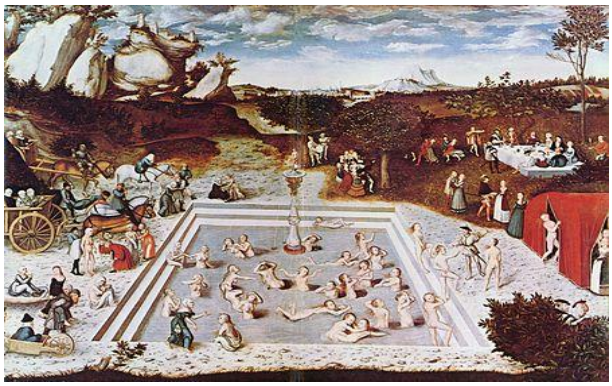

Dipnot 102: Âb-ı Hayât

Görselde Alman ressam Lucas Cranach'ın betimlemesi ile âb-ı hayât kavramı tasvir edilmiş.

Dipnot 103: İmparatoriçe Augusta Victoria

Son Alman İmparatoru Kayser II. Wilhelm (1859-1941) ve İmparatoriçe Augusta Victoria (1858-1921). İlk görselde Almanca "1913 yıl dönümünde imparatorluk çiftimiz" notu yer alıyor. İkinci görsel ise Alman İmparatorluk Hanedanı'nın evlilik gününe ait.

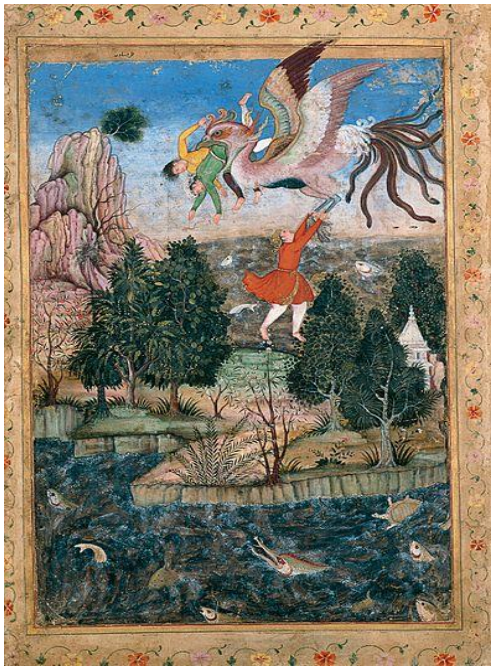

Dipnot 108: Zümrüdüanka

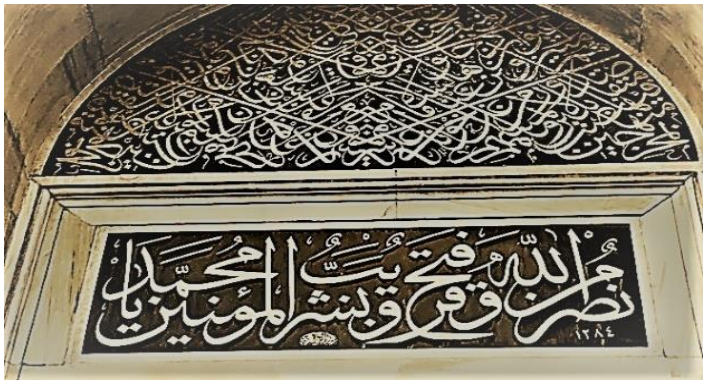
İran kaynaklarında yer alan Zümrüdüanka betimlemeleri. İlk görselde Hâfız-ı Şîrâzî divanında bir fili gagasıyla kapan anka tasviri görülüyor. İkinci görsel ise "Sîmurg'un Uçuşu" isimli 1590 tarihli bir tabloya ait.

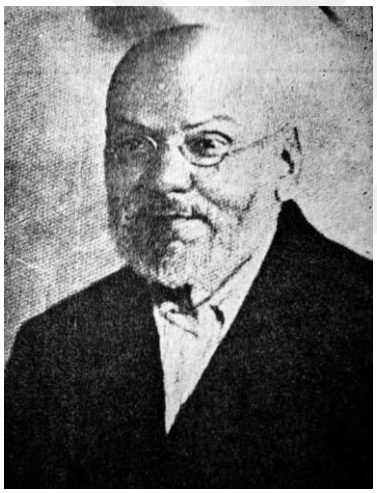
Dipnot 109: Fethün Karîb

Görsel Topkapı Sarayı'nda Fetih Suresi'nin yer aldığı girişe ait.

Dipnot 113: Mehmet Hulusi Efendi

Ressam ve hattat Mehmet Hulusi Efendi ve celî ta'lîk ile yazdığı, "Hak Meded!" levhası.

Dipnot 114: Gazi Ethem Paşa

İkinci görselde Gazi Ethem Paşa ve kurmay heyeti görülüyor. Fotoğraf 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'ndaki Dömeke zaferinden sonra çekilmiş. (Paşa ön sırada oturanlar arasında ortada)

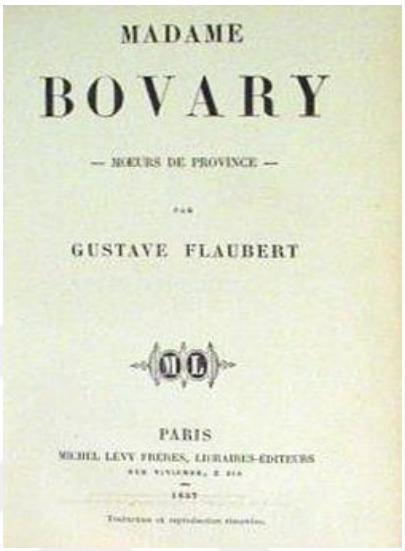

Dipnot 115: Gustave Flaubert

1860 tarihli ilk görselde Fransız yazar Gustave Flaubert görülüyor. İkinci görselde ise yazarın ilk ve en tanınmış eseri Madam Bovary'nin (Orijinal ismiyle Madam Bovary: Taşra Hayatı) 1857 tarihli ilk baskısı yer alıyor.

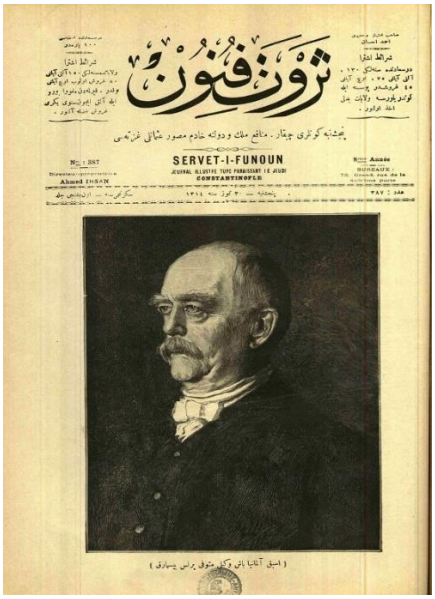

Dipnot 118: Otto von Bismarck

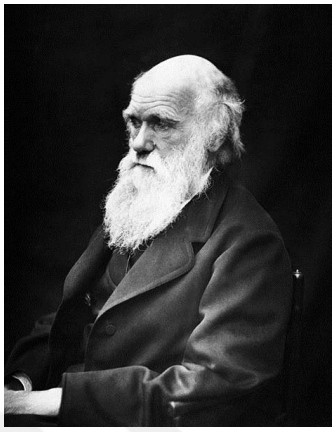
İlk görselde geleneksel Prusya miğferi ile Otto von Bismarck yer alıyor. İkinci görsel ise şansölyenin ölüm haberinin verildiği Ağustos 1898 tarihli Servet-i Fünûn sayısına ait. Görselin altında Osmanlı Türkçesi ile "Esbak Almanya Baş Vekili Müteveffa Bismarck" notu mevcut.

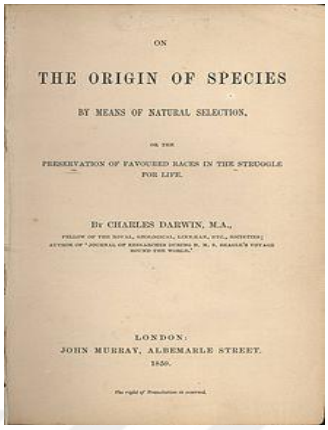

Dipnot 120: Charles Darwin

Charles Darwin ve Doğal Seçilim Yoluyla Türlerin Kökeni kitabının 1859 tarihli ilk baskısı.

ON

THE ORIGIN OF SPECIES

BY MEANS OF NATURAL SELECTION,

OR THE

PRESERVATION OF FAVOURED RACES IN THE STRUGGLE FOR LIFE.

By CHARLES DARWIN, M.A.,

LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE STREET.
1859.

Dipnot 121: Masonluk

İlk görselde masonluğun kurucusu kabul edilen Hiram Usta'nın İstanbul'daki heykeli yer alıyor. İkinci görselde ise Osmanlı dönemindeki İstanbul mason teşkilâtının arması mevcut.

Dipnot 124: İttihatçıların Ülkeyi Terk Etmesi

Görselde Osmanlı Türkçesi ile "Talat, Enver ve Cemal Paşaların Firarı" başlığı altında "Talat, Enver ve Cemal paşalar dün bir Alman torpidosuyla firar etmişlerdir." haberi veriliyor.

طلعت ، انور وجمال پاشالرك فراری

طلعت ، انور وجمال پاشالر دون برآلمان طورپیدوسیله فرار ایتمشلردر . انور پاشا صدراعظم احمد عزت پاشا حضرلرینه یازدیغی ومکتوبده قفقاسیایه کیدهرك رجکومت اسلامیه تشکیل ایدهجکندن بحث ایتمشدر . جمال پاشادخی صدراعظم پاشا حضرلرینه ومکتوب کوندهرهرك افکار عمومیه نك کندی علیهنده غلیان سیله وتعرضه هدف اولمسی محتمل بولوندیغی واوصالده سلامله مقابله مجبوریتی حاصل اولدیغی بیان ایله برکابیدان برقامق ایچون بالاخره حساب ورمك اوزره ممالك اجنبیه یه عزیمت ایتدکلری یازیلرمشدر .

طلعت پاشا هیچ برشی یازمامش ؛ هیچ برشی سویلهمشدر .

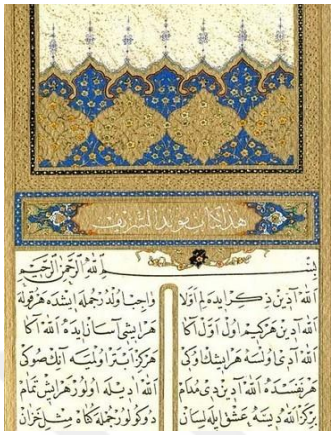
پولیس بونلرك فرار ایدهجکلرینی سزمش ایسهده کیمسهنك معلومات ویرمیوب ، کیمسهنك فریق اولالری جهتیله مداخله ایدهمهمش وپاشالردهآلمان وسائط نقلیهٔ بحریهسندن استفاده ایدهرك فرار ایتمشلردر .

حکومت بورادهکی آلمان وآوسترپا آتاشهسیلیله وناوالری ترکدنه فرارلرینه اعادهسی ایچون تشبثاتده بولوندیغی کبی رلین ووینه سفیرلرینزدهده آلمانیا وآوسترپا حکومتلری نزدنده تشبثاتده بولونملری ایچون تعلیمات ورمشدر .

حکومتك بو طلبنك اسعاف ایدیلهجکی خدشه قوی بر قناعت موجوددر .

Dipnot 127: Mevlit

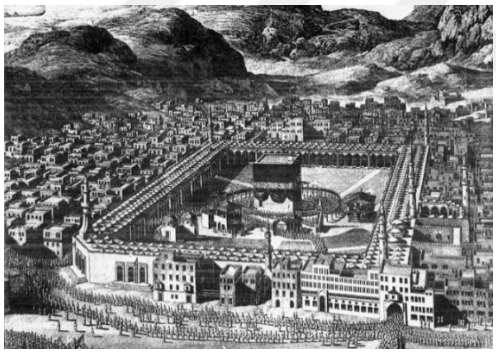
İlk görselde Bursalı Süleyman Çelebi'nin meşhur Vesîletü'n Necât isimli mevlidinin ilk sayfası görülüyor. İkinci görsel ise aynı eserin mukaddime bölümüne ait.

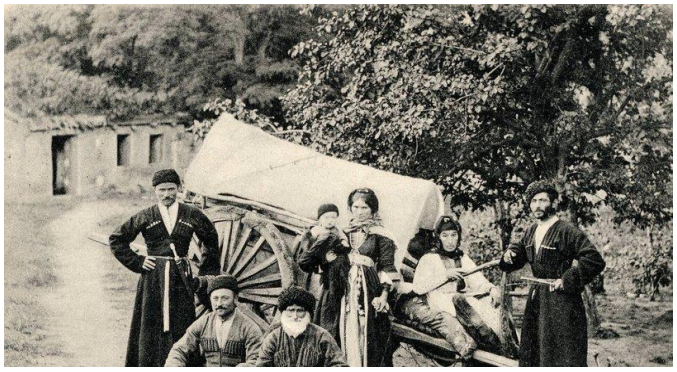
Dipnot 128: Kâ'be

Görselde Fransız ressam Louis-Martin Berthault tarafından çizilen Osmanlı dönemine ait bir gravürde Kâbe ve Harem'in Bâbüsselâm tarafından görünüşü yer alıyor.

Dipnot 129: Adigeler

İlk görselde Rus baskısı yüzünden Kafkasya'dan Anadolu'ya göç eden bir Adige ailesi görülüyor. İkinci görselde ise Rus ressam Pyotr Gruzinski'nin 1872 tarihli tablosu yer alıyor.

Dipnot 130: Hürriyet ve İtilaf Fırkası

24 Kasım 1911 tarihli görselde partinin kurucu kadrosu yer alıyor. Partinin başkanı Damat Ferit Paşa'dır. (Ayakta, soldan beşinci)

Dipnot 132: Beyaz Kule

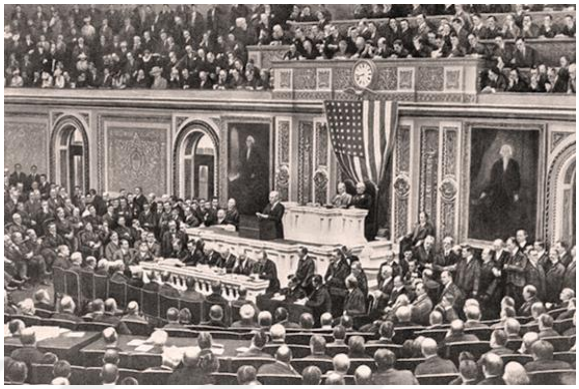
Görselde Selanik'te yer alan Beyaz Kule görülüyor. Görsel üzerinde Osmanlı Türkçesi ile "Beyaz Kule'nin girişi" notu ve Fransızca "Beyaz Kule'nin inişi" bilgisi mevcut.

Dipnot 133: Wilson Prensipleri

İlk görselde Thomas Woodrow Wilson, ikinci görselde ise kendi adıyla anılan ilkelerin ABD senatosunda kabul edildiği 8 Ocak 1918 tarihli kongre oturumu görülüyor.

Dipnot 134: Topal İsmail Hakkı Paşa

İlk görselde Harbiye Nezareti Levazım Dairesi Başkanı İsmail Hakkı Paşa, ikinci görselde ise İsmail Hakkı Paşa'nın yurda dönüşünü anlatan 18 Aralık 1929 tarihli gazete haberi görülüyor.

VAKIT

Yarın 12 sayfa

Topal İsmail Hakkı Paşa geldi!

Türk-Rus dostluk misakı imzalandı

Yalova intibaları

Son kararla açıkta bırakılan müderrisler kimlerdir?

Topal İsmail Hakkı Pş.

Harp yıllarının bu meşhur levazımcısı şehrimizde

Protokol

Dipnot 136: Martini-Henry Tüfek

Görselde Martin tüfeklerinin teknik özellikleri verilmiş. İngilizce "Peabody-Martin Askeri Tüfeği. Dörtgen, Kılıç ve Mala tipi süngüleriyle birlikte" açıklaması yapılmış.

PEABODY-MARTINI MILITARY RIFLE,

WITH QUADRANGULAR BAYONET, SABRE BAYONET, AND RICE'S PATENT TROWEL BAYONET.

Entire length, ... 49 inches.
Length of barrel, ... 33½ "
Weight without Bayonet, . . 8½ lbs.
Calibre, ... ⅛ inch.

Length of Quadrangular Bayonet, ... 23½ inches.
Length of Blade of Quadrangular Bayonet, ... 20½ "
Weight of Quadrangular Bayonet, ... 15 ounces.
Entire length of Sabre Bayonet, ... 28 inches.
Length of Blade " " . . . . . 20½ "
Weight of " " . . . . . 26 ounces.
Entire Length of Rice's Patent Trowel Bayonet, ... 15 inches.
Length of Blade " " " " . . . . . 9 "

Dipnot 139: Kırım Savaşı

Görselde Kırım'da kazanılan Silistre zaferi yer alıyor. Görselin altında Fransızca, Almanca ve İngilizce "Silistre'de Türk garnizonunun hücumuyla kazanılan zafer" bilgisi mevcut.

Dipnot 140: Vesika Ekmeği

Görselde İaşe Dairesi tarafından hazırlanan ekmek karneleri görülüyor. Vesikaların üzerinde Osmanlı Türkçesi ile "İaşe-i Umumî bir ekmek vesikası" bilgisi yer alıyor.

Dipnot 143: 93 Harbi

Görselde Rus ressam Nikolai Dmitriev-Orenburgsky tarafından yapılan ve Niğbolu Kalesi'nin Türkler tarafından Rus kuvvetlerine teslimini betimleyen 1883 tarihli tablo görülüyor.

Dipnot 144: Tulumbacılar

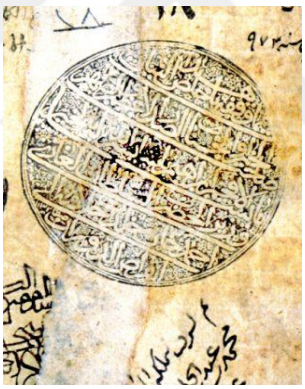
Görselde tulumbacı ocağını tasvir eden bir çizim yer alıyor. Çizimin altında Fransızca "İstanbul'daki yangın pompası hizmetinin organizasyonu – Tulumbacılar (İtfaiyeciler) ateşe koşuyor." bilgisi ve "Enstitüden M. Texier tarafından iletilen suluboyalardan" notu mevcut.

Dipnot 145: Damat İbrahim Paşa

İlk görselde Hollandalı ressam Jean Baptiste Vanmour tarafından yapılmış Damat İbrahim Paşa tablosu yer alıyor. İkinci görselde ise paşanın mührü görülüyor.

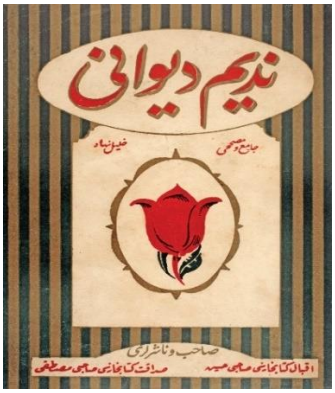

Dipnot 146: Şair Nedim

İlk görselde Nedim'i betimleyen bir tasvir görülüyor. İkinci görselde ise Nedim Dîvânı'nın kapağı (İstanbul 1340) yer alıyor.

Dipnot 148: Reji İdaresi

İlk görselde Reji idaresinin İzmit'teki merkezi görülüyor. 1905 tarihli görselin üzerinde Fransızca "Tütün kontrolü binası" notu mevcut. Diğer görsellerde ise reji tarafından satışa sunulan sigara paketleri yer alıyor. Paketlerin üzerinde Fransızca "Osmanlı İmparatorluğu Reji Tütünleri" yazısı ve Osmanlı Türkçesi ile "20 Sigara 11 kuruş – En âlâ" bilgileri verilmiş.

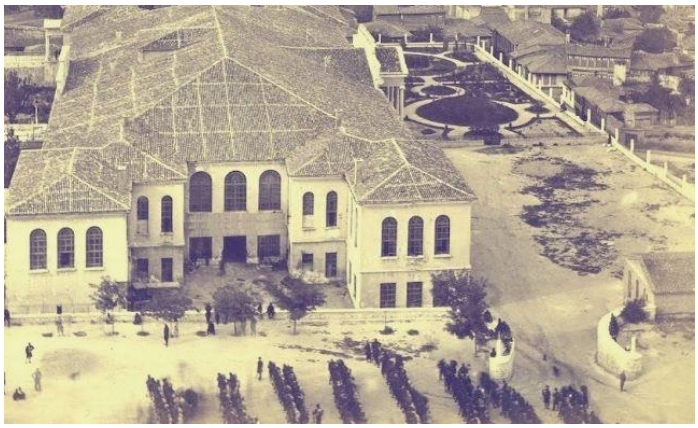

Dipnot 149: Bekirağa Bölüğü

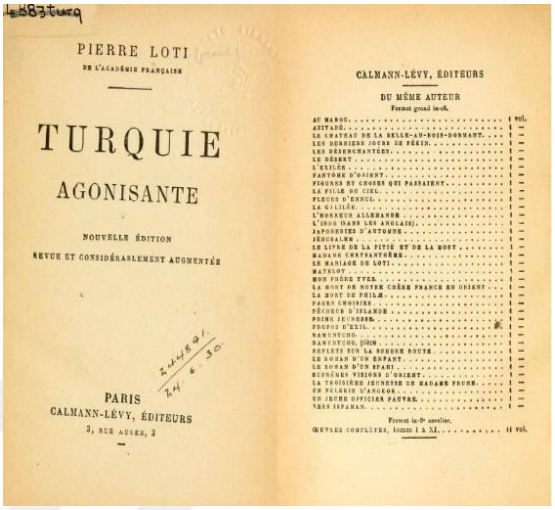
Görselde İstanbul Beyazıt'ta yer alan Bekirağa Bölüğü binası (Harbiye Nezareti'nin bahçesindeki askeri tutukevi) yer alıyor.

Dipnot 150: Pierre Loti

İlk görselde Pierre Loti, ikinci görselde ise yazarın en önemli eseri olan "La Turquie Agonisante" (Can Çekişen Türkiye) kitabının 1913 tarihli ilk baskısı yer alıyor.

PIERRE LOTI

DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE

TURQUIE

AGONISANTE

NOUVELLE ÉDITION

REVUE ET CONSIDÉRABLEMENT AUGMENTÉE

PARIS

CALMANN-LÉVY, ÉDITEURS

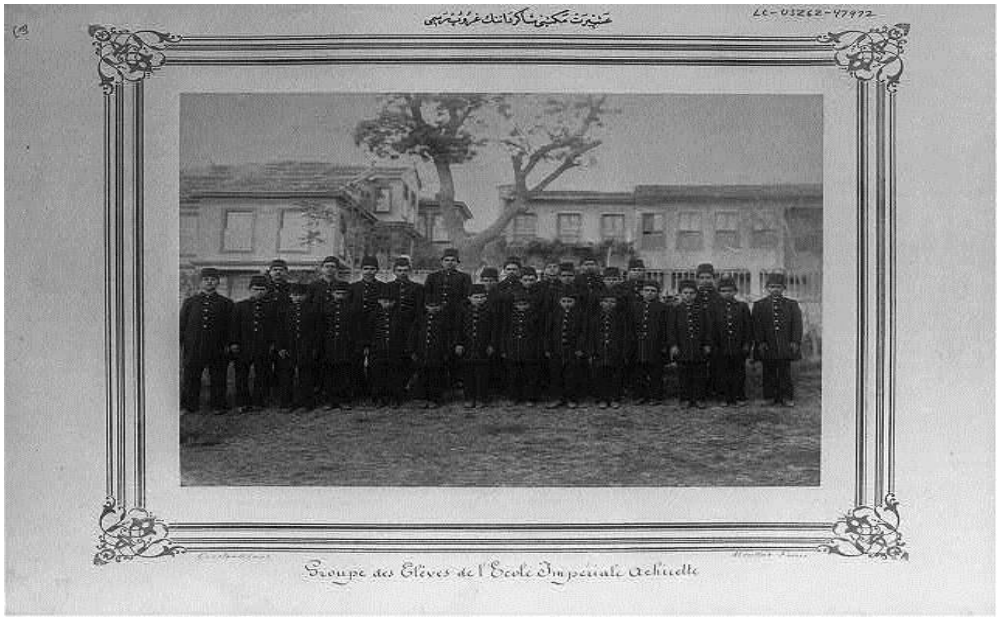
3, RUE AUBER, 3

CALMANN-LÉVY, ÉDITEURS

DU MÊME AUTEUR

Dipnot 153: Mekteb-i Aşiret-i Hümayun

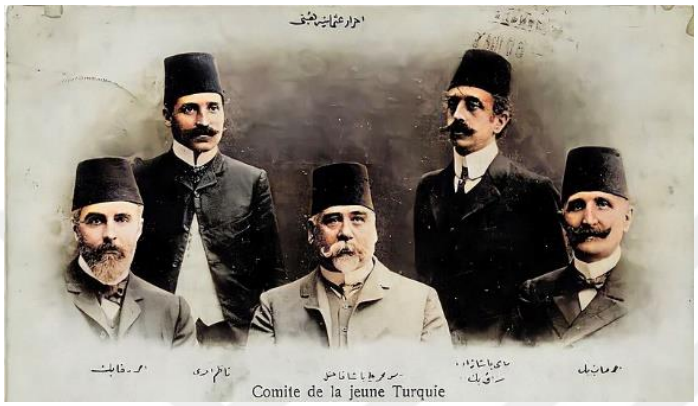
Abdullah Biraderler (Abdullah Frères) tarafından çekilen 1893 tarihli fotoğrafta okulda eğitim gören Arap aşiret reislerinin çocukları yer alıyor. Fotoğrafın altında Fransızca "İmparatorluk Okulu Öğrenci Grubu" notu, üst bölümünde ise Osmanlı Türkçesi ile "Aşiret Mektebi Talebeleri Grubu" bilgisi verilmiş.

Groupe des Élèves de l'École Impériale Achiretle

Dipnot 154: Jön Türkler

1909 tarihli görselde Jön Türk hareketinin önde gelen isimlerine yer verilmiş. Görselin altında Fransızca "Genç Türkiye Komitesi" bilgisi mevcut. Görselde yer alan kişilerin isimleri Osmanlı Türkçesi ile açıklanmış: (Soldan sağa) 1-Ahmed Rıza Bey, 2-Doktor Nâzım Bey, 3-Mustafa Fazıl Paşa, 4-Samipaşazade Sezai, 5-Ahmet Saib Bey. Görselin en üstünde ise yine Osmanlı Türkçesi ile "Ahrar-ı Osmaniye" notu yer alıyor.

Dipnot 156: Pera Palas Oteli

Dipnot 159: İstanbul Amerikan Robert Lisesi

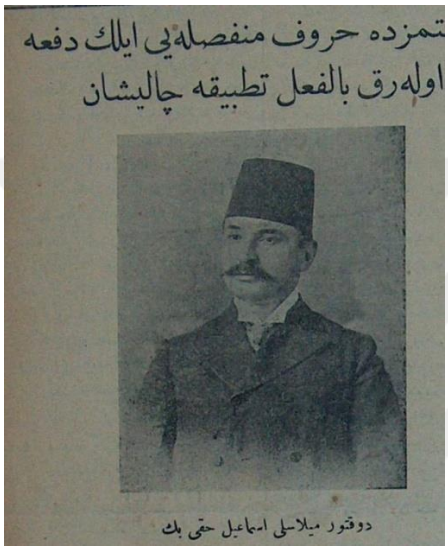
İlk görselde Robert Lisesi'nin eğitime başladığı ilk bina görülüyor. İkinci görsel ise okulun kurucusu Christopher Rhinelander Robert'e ait.

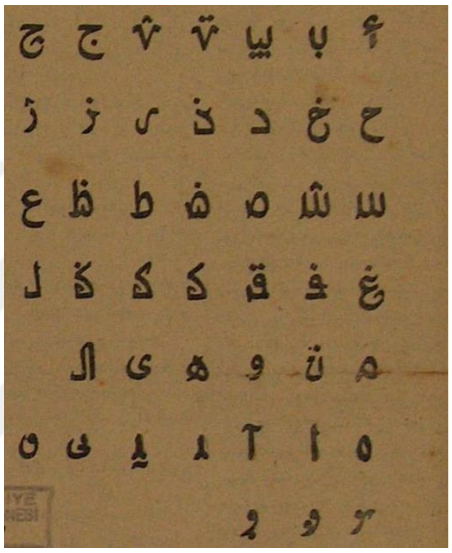

Dipnot 160: Milaslı Dr. İsmail Hakkı

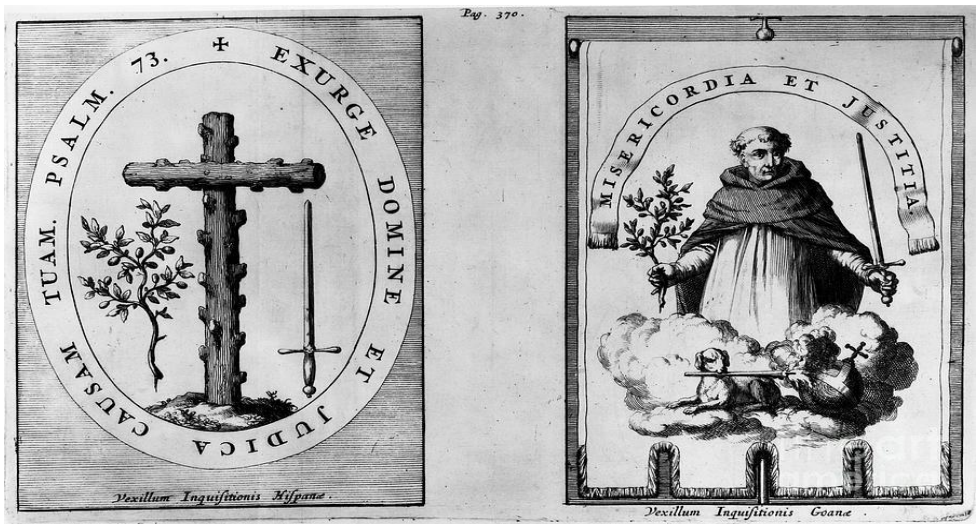
İlk görselde Milaslı Doktor İsmail Hakkı yer alıyor. Görselin üstünde Osmanlı Türkçesi ile "Gazetemizde Huruf-u Munfasıla'yı İlk Defa Olarak Bilfiil Tatbike Çalışan" bilgisi verilmiş. Görselin altında "Doktor Milaslı İsmail Hakkı Bey" notu mevcut. İkinci görselde ise Milaslı'nın geliştirildiği 35 ünsüz, 10 ünlü harften oluşan Hurûf-u Munfasıla alfabesi görülüyor. Bu alfabe dönemin önde gelen isimlerinden Enver Paşa tarafından kullanıldığı için "Enverîye" yazı olarak da bilinmektedir.

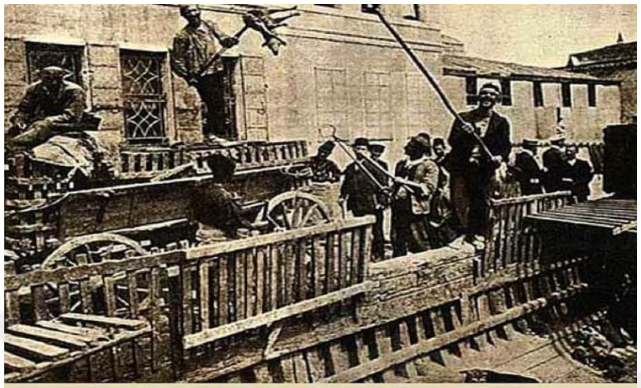
Dipnot 161: Engizisyon Mahkemeleri

Görselde mahkemelerin Papalık tarafından kullanılan resmi logosu mevcut. Engizisyon logosunun üzerinde Latince "Ayağa kalk ve davanı savun" (Solda) ve "Şefkat ve adalet" (Sağda) yazıları görülüyor.

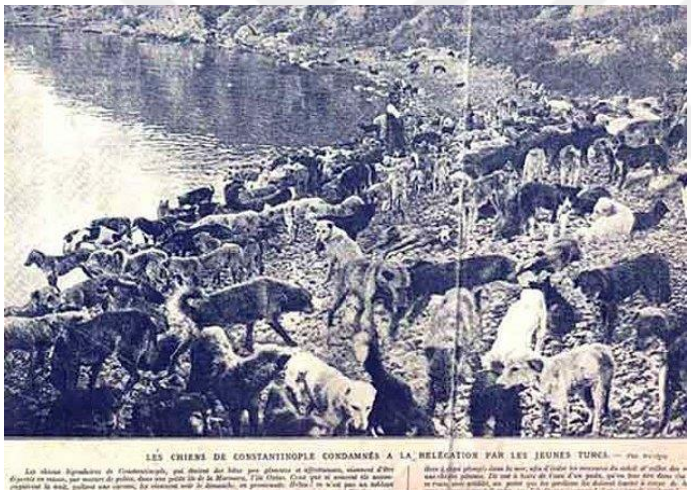

Dipnot 164: Hayırsız Ada

Görsellerde Hayırsız Ada ve adaya bu ismin verilmesine sebep olan sokak köpeklerinin adaya yollanması hadisesi yer alıyor. İkinci görselin altında Fransızca "İstanbul'un köpekleri Genç Türkler tarafından sürgüne mahkûm edildi" açıklaması yapılmış.

Köpeklerin İstanbul sokaklarından toplatılıp Hayırsızada'ya gönderildiği yıllar

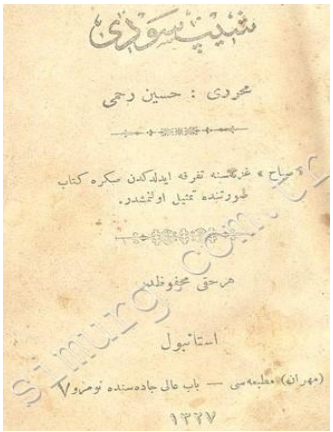

LES CHIENS DE CONSTANTINOPLE CONDAMNÉS A LA RELÉGATION PAR LES JEUNES TURCS.

Dipnot 172: Hüseyin Rahmi Gürpınar

Görsellerde Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Şıpsevdi isimli romanının ilk baskısı yer alıyor.

شپسوودی

محمودی : حسین رحمی

استانبول

۱۳۲۷

Dipnot 173: Mauser Gewehr Tüfek

İlk görselde tüfeğin üreticisi Paul Von Mauser yer alıyor. İkinci görselde ise tüfeğin en yaygın türü olan bir Kar98k modeli görülüyor.

Dipnot 180: Tevfik Fikret

İlk görselde şair Tevfik Fikret yer alıyor. İkinci görsel ise Servet-i Fünûn dergisinin şairi konu edindiği 8 Şubat 1900 tarihli sayısına ait. Görselde Osmanlı Türkçesi ile "Rübâb-ı Şikeste Münasebetiyle: Tevfik Fikret Bey ve Haluk" açıklaması ve Fransızca "Rübâb-ı Şikeste şiir koleksiyonunun yazarı Tevfik Fikret Bey" bilgileri verilmiş.

